TOMVS TERTIVS

R. P. RICHARDI ARSDEKIN
Soc. Ieſu Sac. Theol. Profeſſoris

APPARATVS DOCTRINÆ SACRÆ

COMPLECTENS

MATERIAM ET FORMAM EXPEDITAM.

Pro quauis Dictione, Concione, & tota Catecheſi, per exquiſitam expoſitionem, & ſelectiſſima exempla: Cum Praxi ſolida aſſiſtendi per omnia ægris, & ſanis: ac documentis particularibus pro quolibet hominum ſtatu:

ITEM

PRO IPSIVS SACERDOTIS VITA & Conuerſatione pro ritibus ſingulorum Sacramentorum:

PRO QVACVNQVE FVNCTIONE

Miſsionarij Apoſtolici ac Curatoris animarum.

IVXTA INDICEM SEQVENTEM.

VENETIJS, M. DC. XCVI.
Apud Ioannem Iacobum Hertz.
DE SVPERIORVM LICENTIA, & PRIVILEGIO.

IL

P

Ca
& dij
Ca
Ca
& eff
Ca
firma
Cap
ration
PA
Doctu
los pa
ſtionu
betum
Ac
lectiſſ
beti,
Pra
Appar
ſtrina
partite
Eua
teria a
Anni
Iden
Feſta
Adc
ratus
Feſta
PA
ſtiana
Cu
nunc
Pr
& ob

INDEX GENERALIS

Titulorum præcipuorum huius Tomi Tertij, cum Augmentis nouis & multiplicibus in decurſu huius Editionis.

PARS I. Apparatus & praxis FORMÆ pro Doctrina ſacra proponenda.

Caput 1. *Praxis pro artificio Memoriæ & diſpoſitione Dictionis.*

Cap. 2. & 3. *Pro Voce, pro Geſtu.*

Cap. 4. *Pro Exordio Dictionis formando, & efferendo notanda.*

Cap. 5. & 6. *Pro Narratione, pro Confirmatione eiuſque amplificatione & ornatu.*

Cap. 7. *Pro Dictionis Epilogo, ſiue Peroratione.*

PARS II. Apparatus MATERIÆ ad Doctrinam ſacram: Redactus, *ad Titulos particulares Virtutum, Vitiorum, Quæſtionum, Exemplorum &c. per totum Alphabetum.*

Additæ nunc Sententiæ in omni genere ſelectiſſimæ ad ſingulos Titulos prædicti Alphabeti, ibid.

Praxis Dictionem totam conficiendi ex Apparatu præcedenti, & ſequenti in Doctrina Chriſtiana, & tota hac Theologia Tripartita.

Euangelia, Conceptus, Puncta, & Materia diſpoſita per ſingulas Dominicas totius Anni.

Idem præſtatur in ſequentibus per omnia Feſta totius anni.

Additus nunc nouus Conceptuum apparatus ad omnes totius Anni Dominicas, & Feſta.

PARS III. Summa Doctrinæ Chriſtianæ.

Cum elucidatione, & ſelectis exemplis nunc primum adiectis.

Praxis tradendi Doctrinam Chriſtianam, & obligatio Curatorum.

Exempla moderna *Conſtantiæ Chriſtianæ inter perpetuas pro fide perſecutiones, præſertim in Anglia & Hibernia.*

PARS IV. Praxis aſſiſtendi Ægris & Moribundis, & alijs in quouis ſtatu.

§. 1. *Quid Confeſſario in primo ad ægrum acceſſu curandum.*

§. 2. *Remedia inducentia ad reſignationem contra nimium mortis horrorem.*

§. 3. *Incitamenta ad patientiam contra morbi dolores.*

§. 4. *De Exercitio Fidei, Spei, & Fiduciæ in Deum.*

§. 5. *De Exercitio Amoris in Deum, & perfectæ Contritionis.*

§. 6. *Actus varij contritionis & amoris Dei ſuper omnia.*

§. 7. *Praxis eadem per breues interrogationes, quando æger loqui vix poteſt.*

§. 8. *Ad ſacrum Viaticum præparatio.*

§. 9. *Ad extremam Vnctionem diſpoſitio.*

Teſtamentum hominis Chriſtiani complectens actus ad ſalutem ſecuriſſimè diſponentes.

PARS V. Praxis aſſidua meditationum pro Sacerdote, ad vitæ & functionum ſuarum perfectionem.

Pro die Dominico: Conſiderationes de dignitate & obligatione Sacerdotis.

Die Lunæ: De virtutibus, zelo, & ſcientia quæ debent ineſſe Sacerdoti.

Die Martis: De Charitate ad imitationem Chriſti Sacerdoti neceſſaria.

Die Mercurij: De puritate vitæ & caſtitate in Sacerdote maximè requiſita.

Die Iouis: Praxis deuotè Miſſam celebrandi.

Die Veneris: Praxis horas canonicas deuotè recitandi.

Die Sabbathi: Conſiderationes & exempla diuinæ vindictæ in Sacerdotes indigne celebrantes &c.

PARS VI. Praxis varia, ac ſelectiſſima aſſiſtendi cuiuis Proximo in quouis ſtatu.

Cap. 1. *Remedia & documenta contra ſingula peccata in particulari: Per 5. Titulos deducta.*

Cap. 2. *Praxis conuerſationis & inſtructionis pro quouis hominum ſtatu ac neceſſitate: Per 14. Titulos ſingularibus documentis adornata.*

Horum §. 1. *Materia & modus tractandi cum Hæreticis.*

§. 2. *Cum Patribus familias.*

§. 3. *Cum Mulieribus, maximè coniugatis.*

§. 4. *Cum Viduis.*

§. 5. *Cum Virginibus ac Monialibus.*

§. 6. *Cum Pauperibus.*

§. 7. *Cum Conſuetudinarijs & obſtinatis.*

§. 8. *Cum fouentibus inimicitias.*

§. 9. *Cum verſantibus in Tribulatione.*

§. 10. *Cum afflictis ex morte amicorum.*

§. 11. *Cum afflictis ex bonorum iacturæ.*

§. 12. *Cum ſuſtinentibus honoris detrimentum.*

§. 13. *Cum Captiuis.*

§. 14. *Cum damnatis ad mortem &c.*

Cap. 3. *Ritus omnes neceſſarij pro adminiſtratione ſingulorum Sacramentorum, quo Curatorem animarum: per 6. Titulos.*

Additamenta alia recentiora ſequentur de nupera morte glorioſa duorum Præſulum Hiberniæ aliorumque & varijs ad viri Apoſtolici vſum ſingulariter accommodatis.

PARS

PARS PRIMA
APPARATVS
ET PRAXIS FORMAE
PRO
DOCTRINA SACRA
IN CONCIONE PROPONENDA.

CAPVT I.

Praxis pro artificio Memoriæ, & diſpoſitione Dictionis.

I. COnſultum eſt, ſi otium ſuppetat, præſertim pro incipientibus, totam Dictionem ſcripto deducere, & in tria aut plura puncta diuidere: & memoriæ cauſa ſingula puncta concludere cum aliqua Sententia, quæ habeat aliquam connexionem cum initio punctis ſequentis.

Pro Concionatore impedito, aut multùm exercitato, neceſsè eſt puncta ſaltem ſummatim annotare, ſcribendo breuiter præcipua capita & membra ſui diſcurſus; vt eſt ſententia, exemplum, ſimilitudo, & ſcopus ſiue fructus ad quem intendit Auditores permouere.

II. Artificium autem memoriæ conſiſtit in Imagine quadam rei dicendæ certo loco per imaginationem conſtituenda, quæ dum recolitur, materiam, cum qua ſimilitudinem habet, facilè in memoriam reducit. Exem.gr. Concipis Aulam aliquam cuius omnes partes,& partium ordinem optimè notum, & perſpectum habes. Si prima pars tuæ dictionis agat, v.g. de Nauigatione huius vitæ ad portum ſalutis æternæ, ponis per Imaginationem in primo loco iſtius Aulæ, Anchoram è tenui filo pendulam, vt ea cognita, materia tua quæ eſt de nauigatione, memoriæ occurrat. Si ſecunda pars ſit v.g. de Militia hominis contra tentationes mundi, pro ea ſecundo loco ſtatuis militem gladium vibrantem. Si tertia pars ſit, de Victoria tentationum, tertio loco appendis coronam: & ſic pro reliqua materia, apponenda eſt imago aut ſignum, quod iudicas maximè idoneum ad ſuſcitandum viuam ſequentis materiæ memoriã. Et ideò vtendum eſt imaginibus viuidis, & aliquid agentibus, quæ poſſint animum tuum viuaciter ferire.

III. Alia praxis eſt, in margine dictionis deſcriptæ, quinque aut ſex locis appingere quales dixi notas, cum diuerſis materiæ partibus connexas; aut, quod faciliùs eſt: Vocabula diuerſa in margine ſcribere, quæ ordinem, & diuerſitatem materiæ ſignificent. Poſſuntque ea vocabula in vnam ſententiam, aut verſum redigi, vt, ſicubi memoria fallat, ſententia illa indicet quouſque ventum ſit, & quid ſequi debeat. Exemplum talis verſus, aut ſententiæ ſit, ſi diſpoſuiſti materiam de humilitatis præſtantia: & illa v.g. fuerit 1. quam Deo grata, 2. quam homini iucunda, 3. quam vtilis ſaluti æternæ: Redigas puncta illa ad vnum breuem verſiculum, aut ſententiam v.g.

Creata Deo, *iucunda homini*, *hortuſque ſalutis*: aut ad quamcumque idoneam ſimili ordine familiarem tibi ſententiam : & ſic in quauis materia , inde experieris à decurſu materiæ præparatæ memoriam non facile aberraturam.

IV. Si plura nomina propria certo ordine cupias retinere , redigantur ad voculam vnicam , in qua tantum litteræ primæ ſingulorum nominum ſuo ordine contineantur. Exempli gratia , vt retineantur nomina , & ordo partium præcipuarum S. Scripturæ reducuntur ad hoc breue vocabulum, *G E L N V D E*: G. Geneſis, E. Exodus, L. Leuiticus, NV. Numerorum , D. Deuteronomium , E. Euangelia Chriſti quatuor.

Sed quid ſi quis, fallente, aut turbata indictione memoria, nihil omninò meminerit eorum quæ ad dicendum parauit? remedium occurrendi tali accidenti præcipuum erit, paratum antea ſemper habere locum vnum communem ad quem poſſit ex tempore recurrere. Talis præcipuè locus eſſe poterit de *gloria cæleſtis*, felicitate , æternitate , poſſeſſione omnis boni iucundi , vtilis honeſti , & carentia omnis mali omnium ſenſuum qui continentur hoc verſiculo: *Guſtus*, *odoratus*, *auditus*, *viſio*, *tactus*, vt infra v. Gloria . Vel de *Inferni pœnis* æternis ſingulorum iſtorum quinque ſenſuum : quæ duo poſſunt ferè cum quacunque materia connecti; ſin minus, melius eſt carere connexione quam omni dictione, ex duobus autem mali minus eſt eligendum.

CAPVT II.

Pro Voce.

I. CVrandum vt vox accomodetur loco, vt in paruo non ſit nimis alta, aut in magno nimis demiſſa, vtrumque diſplicet.

II. Si vox natiua ſit imbecillior, oportet carò aſſurgere, aut affectui violento indulgere, ſed familiari tono oratio vitanda eſt.

III. In exordio vtendum voce clara, & æquabili, ſed ſine affectatione, aut cantillatione. In narratione magis attollitur & variatur. In confirmatione ſit acrior , & incitatior, docendo , interrogando, diſputando, increpando, ad varios affectus vocem inflectendo, quantum vires ac materia patietur.

IV. Epilogus ſi inſtituatur ad precandum , vel placandum, vox ſit ſuauis, & lenis. Ad miſerandum flexaminis. Ad lætandum plena & ſonora. Ad hortandum aut terrendum concitatior eſſe debet.

V. Vt hanc vocis varietatem diſcas & exerceas, optimum eſt conſulere ipſam naturam, & obſeruare quo tono paſſim vtantur homines dum iraſcuntur , dum rogant , dum dolent, dum lætantur, &c. & quæ magis placent, tuæ voci quantum fieri poteſt accommodare.

VI. Maxima dictionis parte conſultum eſt vti voce media, ac moderata, ſic facilius dabitur aſcenſus , deſcenſus , ac vocis mutatio ; nunquam enim in eodem tono diu perſiſtendum eſt, ſed obſeruanda ſedulò crebra vocis mutatio , vt euitetur monotoniæ vitium ingratiſſimum.

VII. Porrò hæc ſummatim obſeruanda . Vt caueatur nimia tarditas, quæ dictionem reddit languidam: Nec minus cauenda nimia linguæ volubilitas, quæ verba truncat , & confundit ne ſinguli ſenſus debitè intelligantur. Curandum quoque diligenter vt vltimæ ſyllabæ exprimantur , quæ à multis abſorbentur, aut indecore conglobantur.

VIII. Denique ad euitandam confuſionem, ſingulos ſenſus dicendo interpugnat, & in fine periodi ſemper modicè reſpiret, & ſpiritum colligat, ac vocem mutet: quod plurimum, & dicentem reficiet , & audientem afficiet.

CAPVT III.

Pro Geſtu.

GEſtu, vox quædam eſt totius corporis , ideoque pro geſtu moderando accommodari poſſunt ea, quæ de voce diximus.

I. In principio dictonis ſtet erectus & immotus, ſpectet modeſtè Auditores, manus in pulpitum protendat, ordinatur modeſtè auditoribus honorem, de more cum quadam corporis inclinatione , exhibendo . Manus autem non niſi leniter, ac paululum vltra ſinum protendat, oculis, manum, ac geſtum ſequentibus.

II. Geſtum non ſemper ad vnam partem , ſed nunc ad hos, nunc ad illos dirigat , tum ad gratiam varietatem, tum vt Orator à pluribus videri, & audiri poſſit.

III. In narratione adhibendus geſtus liberior: In confirmatione acrior & pugnatior : In Epilogo vehementior, & accommodatus affectibus , de quibus infra.

IV. Vultus quoque , oculus , & aſpectus nunc ſit erectus & alacer, nunc demiſſus & triſtis, pro rerum varietate.

V. Vti cauenda eſt geſtuum nimia lenitudo

& tar-

& tarditas, ita etiam nimia celeritas, aut leuis geſticulatio; aut etiam nimia vaſtitas, qua manus vltra humeros, & caput attollatur.

VI. In ſupplicando, vtraque manus protenſa vel attollenda, vel ſubmittenda eſt, quod etiam fieri poteſt manibus iunctis inſtar orantis.

VII. In auerſando, aut negando, capite ad dexteram partem conuerſo, & manibus ad ſiniſtram, rem quaſi à ſe propellet. Vel etiam capite leniter concuſſo per modum renuentis.

VIII. Interrogabit, manu paululum eleuata, & ad ſeipſum conuerſa. Inſtabit vehementius, ſummo indice manus ſiniſtræ apprehenſo, & nonnihil concuſſo: nec deſunt geſtus alij.

IX. Demonſtrando ſeipſum; manum vel dexteram, vel vtramque ad pectus ſuum conuertet. Demonſtrabit res alias, manu plerumque protenſa, & ſurſum, vel deorſum, vel aliò conuerſa, prout eſt ſupra, vel infra ſitus rei quam cupit deſignare: rarò id ſolo digito facit.

X. Timorem exprimet, manu dextera pectori applicata.

XI. Iraſcetur; pugno compreſſo, voce & vultu aſpero: pulpitum manu, vel terram pede percutiendo: ſed bene cauendum ne percuſſio illa ſit nimis crebra.

XII. Pœnitebit, digitis preſſis, & pectori admotis. Dolebit verò manibus inter ſe complicatis, vel vtrimque deorſim deiectis, & expanſis.

XIII. Vocabit, aut ſibi ſiſtet alium, manu ſurſum eleuata, & ad ſe inflexa. Dimittet, aut repellet, manu auerſa cum digitis explicatis. Minabitur, indice erecto, & concuſſo. Alios denique affectus exprimet eo manus, oculi, capitis, aut aliorum membrorum motu, quem obſeruabit ex impetu naturæ inter homines benè moratos decorè exerceri, modò vitet ſequentia.

XIV. Cauebit ne ſit nimis diuturna omnium geſtuum intermiſſio; & è contra, ne geſtus idem, præſertim in eadem ſententia aut periodo nimis ſæpè repetatur.

XV. Sola ſiniſtra rariſſimè geſus exhibendus: non rarò tamen in geſtu formando ſiniſtra dexteræ ſociari poterit, vt cùm oſtenditur rerum multitudo, aut magnitudo: vel quando ad ſummos affectus aſcenditur, in quibus quaſi totus orator abripi videtur.

XVI. In fine debet ordinariè, vti vox & dictio, ita geſtus eſſe viuacior, & vehementior, vt orator affectum quem intendit, altiùs infixum relinquat; ſi tamen, vti in meditatione ad triſtitiam, metum, aut compaſſionem oratio dirigatur, geſtu etiam leniori, ac tardiori dictio abſoluetur.

CAPVT IV.

Pro exordio dictionis formando, & efferendo notanda.

I. IN exordio auditor debet reddi beneuolus, attentus, docilis. Hæc fient, *à perſona dicentis*, commemorando animum & affectum ſuum pro ſalute, vtilitate, aut profectu auditorum. Vel *à materia* oſtendendo rem ipſam de qua dicet, eſſe neceſſariam, vtilem, aut præſenti tempori multum idoneam. Docilis erit auditor, ſi materia tractanda clarè proponatur, & in ſua membra vel puncta diſtinctè diuidatur, indicando, quid primò, quid ſecundò, quid tertiò loco dicere intendat. Et hæc erit *propoſitio* rei dicendæ, quæ in fine exordij locari ſolet.

II. Deſumi poteſt exordium, ab aliqua ſententia Authoris ſacri, aut etiam profani. Vel à prouerbio, vel à ſimilitudine, vel ab Hiſtoria Euangelica, aut alia quæ auidè audiatur. Quandoque etiam proponitur quæſtio, aut problema, de quo quaſi varia auditorum ſententia exquiratur, & cui tandem inopinata reſponſio depromatur.

III. Vitanda autem ſunt exordia nimis communia, nimis prolixa, & nimis longè extra materiam quæſita.

CAPVT V.

Pro Narratione.

I. DEbet narratio eſſe clara, breuis, ordinata, vt nempè res eo ordine narrentur quo geſtæ, aut dictæ fuerunt.

II. Concilianda eſt narrationi vita, v. g. interrogando quid hic factum, quid reſponſum putatis; quid vos hic ageretis? audite quid ſequatur, &c.

III. Sic narranda eſt res præterita, ac ſi in præſenti, & coram ageretur. Ad hoc iuuat vti verbis præſentis temporis: magis enim mouet narratio Chriſti quaſi ante oculos actu patientis, quam ſi tantùm dicas talia olim paſſum fuiſſe.

IV. Cauendum ne bis, aut ſæpiùs in narrationis decurſu idem repetatur.

V. Cauenda etiam crebra digreſſio ad alia extra rem geſtam, aut longæ parentheſes, quæ rei ſeriem interrumpunt.

VI. Affectus, etſi breuiter miſceri poſſint, non debent tamen in narratione eſſe nimis frequentes, ſed magis pro confirmatione & epilogo reſeruari.

CAPVT VI.

Pro Confirmatione, eiuſque amplificatione, & ornatu dictionis.

I. IN Confirmatione quæruntur argumenta ad ſuadendum virtutem, vel diſuadendum vitium, aut aliud quod ſibi Orator tractandum propoſuit. Argumenta hæc primò ſummatim excogitanda, colligenda, & annotanda: poſtea fuſius deducenda, amplificanda, & exornanda.

II. Pro inuentione argumentorum ſiue diſcurſuum, inſpiciendus eſt Apparatus materiæ quem ordine Alphabetico infra tradimus. Deindè ad iſtius, vel alteriùs materiæ amplificationem, & ornatum, conſiderari poterunt loci topici, ſiue ſedes argumentorum, quibus quæuis materia deduci & inculcari poteſt. Exempli gratia, ſi de charitate agatur (idem eſt de cæteris) expendi poterit locus à definitione. Quid eſt charitas? eſt vnio animæ cum Deo, quanti momenti eſt illa vnio, quam iucunda, quam vtilis, quam honorabilis, ideòque omni labore comparanda. 2. Locus à partium enumeratione: Charitas alia eſt interna affectuum, alia externa operum, alia erga Deum, alia erga proximum propter Deum. 3. Locus à Genere: Si omnis virtus amanda eſt, vt iuſtitia, temperantia, continentia, humilitas, manſuetudo, fides, ſpes, &c. quantò magis charitas, quæ eſt ſuprema, & regina omnium virtutum. 4. Locus à ſimili: Sicut elementum non poteſt requieſcere niſi in ſuo centro, ignis in cœlo, lapis in terra, ita anima in ſola charitate & vnione cum Deo requiem habet. 5. Locus à diſſimili: Sicut ſeparatio membri à corpore eſt violenta, ita animæ à charitate Dei. Locus à contrario: Si odium & auerſio à Deo ſummum ſit hominis malum, ſic debet amor Dei ſummum eſſe hominis bonum. 6. Locus ab adiunctis eſt in quo conſiderantur omnes circumſtantiæ cum re coniunctæ, vt locus, tempus, actus, & modus, & finis quo res exercetur &c. quæ continentur hoc verſu; *Quis, quid, vbi, &c.* quem infra explicamus in exemplo dictionis ex Apparatu formandæ. 7. Locus eſt à cauſis, in quo res comprobatur, vel improbatur à ſua cauſa materiali, aut formali qua conſtat, à finali ad quam dirigitur, ab exemplari cui aſſimilatur. 8. Locus ab effectis, ſiue effectibus bonis, aut malis, qui rem faciunt amore, aut odio dignam, vti quod charitas faciant hominem filium Dei, hæredem cœli, pium, benignum, patientem, Deo & hominibus acceptum. 9. Locus à comparatione, ſiue à maiori, minori, & paritate rationis. Vt, ſi ſponſa gaudet connubio cum nobiliſſimo ſponſo, qui tantùm eſt creatura; quantò magis gaudere debet anima per charitatem vniri Deo, qui eſt omnium creator. Et hic locus ad amplificandum latiſſimè patet. Vti & locus ab authoritate, teſtimonio, & exemplis quæ infra in *Apparatu*, latiùs deducimus.

Pro exornatione dictionis, faciunt tropi, & figuræ ſiue verborum, ſiue ſententiarum, per quas ſermoni varietas, copia, & elegantia conciliatur. Præcipuas hic recenſebimus, vt orator, non omnes ſimul, ſed modò has, modò illas, inſtar condimenti dictioni aſpergat, prout materiæ ſuæ conuenire iudicabit. Tales tropi in verbis ſunt Metaphora, Synecdoche, Metonomia, Antonomaſia, Onomatopæia, Catachreſis, Metalepſis. In *Oratione* ſunt, Allegoria, Periphraſis, Hyperbaton, Hyperbole.

Ex figuris præcipuæ ſunt, repetitio, conuerſio, complexio, gradatio. Item, ſimiliter cadens, contrapoſitum, commutatio.

Figuræ quæ non in vocibus, ſed integris ſententijs vſum habere poſſunt præcipuæ ſunt, interrogatio, reſponſio, ſubiectio, occupatio, correctio, dubitatio, proſopopeia, apoſtrophe, hypotipoſis, ſuſtentatio, prætermiſſio, ironia, permiſſio, deprecatio, exclamatio.

Modum quo hæ figuræ, aut tropi in oratione formantur, ſi non meminerit orator, conſultum eſt vt ex Rhetorica eum recolat, & ſingulorum exempla præcipua hic infra dabimus poſt Materiæ Apparatum Alphabeticum.

CAPVT VII.

Pro Dictionis Epilogo, ſiue Peroratione.

I. ARs quæ tradita eſt pro confirmatione amplificanda, & exornanda, valet etiam pro Peroratione formanda. Imo hic potiſſimum omnes eloquentiæ fontes & affectus exprimendi erunt, vt Auditori motum quem intendit Orator impreſſum relinquat.

II. In hunc finem debet ipſe Orator dicendum oſtendere ſe penitus permotum eſſe. Nihil enim incendit, niſi ipſum priùs incenſum fuerit. Vti Cicero perorando pro commiſera-

ratione erga Milonem, profitebatur ſe non poſſe lachrymas continere.

III. Conficitur autem Peroratio magna parte, ex breui enumeratione argumentorum quibus in tota oratione rem à ſe intenta Orator probauit, ea animis Auditorum altiùs ac vehementiùs inculcando, hoc ferè modo: Si iam oſtenderimus, quam ſit virtus charitatis iucunda, quia hominem Deo coniungit; quam ſit vtilis, quia reddit regni cæleſtis hæredem: quam ſit neceſſaria, quia ſine ea anima à Deo perpetuo ſeparatur, &c. quis eam totis viribus non quærat, & complectatur.

IV. Hæc autem enumeratio argumentorum non debet eſſe ſimplex & ieiunia repetitio, ſed nouis ſubindè ſententijs, ac figuris cum pondere inſperſa, ac variata. Cauendum tamen ex altera parte, ne argumenta illa iterùm prolixè deducantur; ſed compendio abſoluantur, ſic enim non eſſet enumeratio, ſed potiùs altera oratio.

Conſultum autem eſt, vt claudatur oratio per aliquam breuem, ac neruoſam ſententiam, quæ menti ac memoriæ Auditorum quaſi aculeum infixum relinquat, vt eſt illa Sancti Bernardi de mala conſcientia peccatoris: *Manet anxietas non relictura, fugit voluptas non reditura.*

SVMMVLA SEQVENTIVM

Pro Praxi expedita inuentionis Materiæ.

PRimò, ſequitur hic Apparatus Materiæ, ex Sacris potiſſimum Litteris ordine Alphabetico breuiter & commodè digeſtæ.

Secundò, ſequitur breuis Index eiuſdem Apparatus, ad quem facilè recurritur.

Tertiò, poſtea ſequuntur puncta diſpoſita per omnes Dominicas & Feſta ex eodem Apparatu, & alijs quæ adducuntur in *Catecheſi*, nec non *Controuerſijs*, ceteriſque materijs quæ ſupra in *Theologia* Tripartita pertractantur.

Quartò, traduntur partes ſingulæ Doctrinæ Chriſtianæ ſelectis Exemplis ac Documentis illuſtratæ; quibus ſuccedunt alia ad functiones ſacras pertinentia.

NOTA.

IN hac Editione varia accedunt *Additamenta*, Sententiæ ſelectæ, Conceptus noui, & exquiſiti ad ſingulos Alphabeti ſequentes Titulos, ad ſingulas Dominicas, Feſta, Catecheſim &c. Hæ Sententiæ, ac Conceptus adiecti facilè ingentem præbunt Materiæ Copiam, ornatum, acumen, ac varietatem: Præſertim ſi latiùs deducantur iuxta praxim Sententiæ deducendæ poſt finem ſequentis Alphabeti infra §. 1.

PARS SECVNDA APPARATVS MATERIÆ AD DOCTRINAM SACRAM

EX SACRIS LITTERIS AC PATRVM CONCEPTIBVS præcipuè depromptus.

NOta primò, excogitatum eſſe à me hunc breuem & commodiſſimum Materiæ Apparatum præcipuè in gratiam Miſſionariorum, quibus ad doctrinam ſacram varijs locis prædicandam, præter Sacras Litteras pauci ſunt ad manum libri: vel etiam in gratiam aliorum, quibus ſi non deſint libri, otium tamen deeſt ad prolixam plurium voluminum inueſtigationem: quibus nihil gratius eſſe ſolet, quàm in modico ſpatio multùm aptæ materiæ collectum inueniant, quam faciſè poſſint deducere, & ſuo vſui accommodare.

Nota ſecundò, in hoc Apparatu potiſſimum contineri ſelectiſſima exempla, comparationes, ac ſimilitudines ad idoneos titulos alphabeti ordine redacta, ac ſingulos titulos in varia puncta diſtribui, ad meliorem dictionis formandæ ordinem ac varietatem. Nulla enim alia eſt materia, quæ commodius poſſit pro dictione in varia membra cum ornatu dilatari, aut facilius memoria retineri, aut vtilius ad auditorem permouendum accommodari, quam ſimilitudines, comparationes, exempla, vt teſtatur tritum axioma, Verba mouent, exempla trahunt. *His ad communem captum maximè accommodatis, & rudes optimè inſtituuntur, & eruditi plurium delectantur, dummodò ſolida ſint, & Sacrarum Litterarum authoritate nitantur, qualia ſunt illa, quæ in hoc Apparatu aſſignantur, quæ, vbi opus erit: ex citatis Scripturæ locis fuſiùs deduci poterunt.*

Nota tertiò, praxim ex hoc Apparatu conficiendi integras dictiones per totum annum, infra aſſignari in fine, cum applicatione materiæ ad certa puncta per totius anni Euangelia.

Ad extremum obſerua, dum ex his Titulis pro tuo conceptu materiam vberiorem inquiris, ſi contingat illam ſub vno Titulo non reperiri, legendum eſſe Indicem, & quærendum alium Titulum ſignificatione ſimilem, aut etiam contrarium: exempli cauſa, ſi non inueniatur Charitas, *vide* Amor: *ſi non reperiatur* Amor, *vide* Odium, *& ſic de cæteris: quæ omnia tibi frequenti vſu, & propria obſeruatione magis innoteſcent, obſeruata præſertim Praxi in huius Apparatus calce aſſignata.*

A.

ABNEGATIO.

QVi *cupit ſeruire Chriſto debet abnegare mundum, & omnia quæ in mundo ſunt.* Patet ex verbis Chriſti *Luc.* 14. Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus. Exemplum eſt in duodecim Apoſtolis qui relictis omnibus bonis, parentibus, amicis, ſecuti ſunt Chriſtum, & eius doctrinam. Sed ecce quantum abnegantibus promiſſum præmium: Centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis *Matth.* 19. *v.* 27. Hæc eſt liberalis Chriſti promiſſio, quæ clauſtra tot Religioſis, & cœlum tot Sanctis impleuit.

Poſt

Poſt hæc, S. Bartholomæo Apoſt. Euangelium prædicante, Polemus Rex Indiæ potentiſſimus ad fidem Chriſti conuerſus & baptizatus, relicto Imperio ampliſſimo, & ſua patria, & omnibus amicis, S. Bartholomæo, quocumq; pergeret, conſtanter adhæſit, & maluit eſſe pauper Apoſtoli diſcipulus, quam diues Indiæ Dominus. *In vita S. Bartholom. per Abdiam*. Gallicanus Dux ſupremus Romani exercitus poſt ingentes victorias, & Imperatoris filiam nomine Conſtantiam in vxorem oblatam, abnegato omni honore, & opibus, & Imperatoris filia, humilem, & pauperem pro Chriſto vitam ſuſcepit, clariorem de ſe, quam de hoſtibus victoriam reportans. *In vita SS. Ioannis & Pauli*.

Alexius nobilis Romani Euphemiani filius, vt rebus omnibus nudatus, Chriſtum nudum ſequeretur, prima nocte nuptiarum abnegauit ditiſſimam ſponſam, & domum paternam, & poſt multam peregrinationem, tanquam pauper & ignotus delituit per multos annos in angulo domus paternæ, donec poſt obitum diuino monitu à ſuo parente, & à Pontifice Romano cum ingenti ſtupore agnitus, & ſummo in honore habitus fuit, *ita Metaphraſtes, & alij in eius vita*.

Abneganda eſt etiam propria voluntas Matth. 16. Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum. Exemplum dedit Chriſtus in horto dicens: Pater, non mea ſed tua voluntas fiat. Et S. Paulus à Chriſto vocatus, nulla carnis aut ſanguinis, nulla propriæ voluntatis habita ratione ſtatim reſpondit, Domine quid me vis facere?

Abneganda ſunt vitia, & cupiditas rerum temporalium. Abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria ſobriè, iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo 2. *Tim*. 3. Nempe ſobriè erga nos, iuſtè erga proximum, piè erga Deum. Exemplum eſt in primis Eccleſiæ Chriſtianis, qui nihil ſuum eſſe dicebant, ſed deponebant bona ſua ad pedes Apoſtolorum, vt omnibus eſſent communia. *Act*. 4. *v*. 33. E contrario Annanias cum Sapphira vxore, quia pecuniæ, quam Deo deuouerunt, partem poſteà abſconderunt, ſubitanea morte à Domino puniti fuerunt, *Act*. 5. Abraham à Deo vocatus, ſtatim exiuit de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo Patris ſui: & ideò Deus benedixit ei, & multiplicauit ſemen eius, ſicut ſtellas cæli, &c. *Gen*. 12. Et iterum abnegauit Abraham amorem paternum erga filium ſuum primogenitum Iſaac, quando Deo iubente aſcendit in montem cum gladio & igne vt filium ſuum Domino immolaret, & in holocauſtum offerret. *Gen*. 22. Iob omnium bonorum, quæ habuit affectum abnegauit dicens, Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum. *Iob*. 1. *v*. 21. Chriſtus Dominus cæli & terræ, cum eſſet diues, factus eſt pro nobis egenus, & nudus in cruce mortuus non habuit vbi caput reclinaret. *Matth*. 27. *Luc*. 32.

Sicut athleta qui in ſtadio currit, debet omnia impedimenta abijcere, ita nos vt perueniamus ad brauium vitæ æternæ debemus mundi bona abnegare, iuxta Apoſtolum 1. *ad Cor*. 9. Omnis qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

EX BREVIARIO, habetur exemplum S. Franciſci, qui pro Chriſto omnia abiecit vſque ad calceos, 4. *Oct*. S. Antonij, qui omnia deſeruit vſque ad ſpeluncam, 17. *Ian*. S. Bartholomæus omnia exuit vſque ad pellem viuo detractam, alij Martyres vſque ad ſanguinem & vitam.

Vide *Abſtinentia*, *Amor Dei*, *Humilitas*: A contrario, vide infra *Auaritia*, *Luxuria*, *Superbia*.

De Abnegatione per Vota Religioſa, vide ſupra *T*. 2. *part*. 2. *p*. 136. Et controuerſias de ea ſupra *Tom*. 1. *Tract*. 2. *pag*. 82.

Sententiæ ſelectæ, ac conceptus alij de Abnegatione.

Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. *Matth*. 2.

Omnes qui reliquerit domum vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit. *Matth*. 19.

Nolite confirmari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri. *ad Rom*. 12.

Quicunque voluerit eſſe amicus huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur. *Iacob*. 4.

Qui vtuntur hoc ſæculo, ſint tanquam ſi non vtantur. *ad Cor*. 1. *c*. 7.

PATRES. Sunt quidam qui ſua facilius pauperibus tribuunt, quam vt ipſi pauperes Dei ſint. *S. Auguſtin*.

Multi diuitias relinquentes vitia ſua non relinquunt. *S. Hieronymus*.

Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. *Idem*.

Nudum Chriſtum, nudam Chriſti crucem, nudus ſequere. *Idem*.

Deus magis quęrit animas credentium quam opes. *Idem*.

Is non renunciat mundum quem terrenæ poſſeſſionis delectat ambitio. *S. Ambroſius*.

Multa relinquit qui deſideria renunciat. *S. Gregor*.

Cor penſat Deus, non ſubſtantiam. *Idem*.

Regnum Dei tantum valet, quantum habes. *Idem*.

Lon-

Longè à Deo eſt animus, cui adhuc hæc vita dulceſcit. *S. Iſidorus*.

Semper diues eſt Chriſtiana paupertas. *Leo Papa ſerm. 4. de quadrag.*

Cui cum paupertate benè conuenit diues eſt. *S. Greg. in Ezech. 6.*

Parum eget qui parum cupit. *Socr. apud Laertium*.

Panem & aquam natura deſiderat, nemo ad hæc pauper eſt. *Seneca Epiſt. 23.*

Qui ad paupertatem ſua ſponte deſcendit, præoccupat tela fortunę. *Idem Epiſt. 19.*

Scire vti paupertate maxima fælicitas eſt. *Idem, de moribus*.

Non eſt in paupertate vitium, ſed in paupere. *Idem de remed. fortunæ*.

EXEMPLA PROFANA, ſapientium & fortium virorum qui mundum abnegarunt.

Socrates Philoſophorum Princeps, pauper ſemper, nudis pedibus, ſordido palliolo mundi opes & honores contempſit.

Diogenes ſuo dolio contentus, cauis manibus ſibi aquam hauriebat: Hunc intuitus Alexander dixit, ſi Rex non eſſet, ſe optare Diogenem eſſe.

De Ducibus aliquot Romanis ſic ſcribit *Claudianus* in 4. Honorij conſulatu.

Pauper erat Curius, Reges dum vinceret armis.

Pauper Fabricius, Pyrrhi dum ſperneret aurum.

Sordida Serranus flexit dictator aratra.

Hinc adag. Fortior eſt qui ſe, quam qui fortiſſima vincit Mœnia.

ABSTINENTIA, IEIVNIVM.

ABſtinere dicitur primò, qui vſum alicuius rei à ſe reijcit: Secundò, qui rei noxiæ affectum, & deſiderium in ſe cohibet & refrænat. Hoc modo Tobias docuit filium ſuum, *ab infantia timere Deum, & abſtinere ab omni peccato*. Tobiæ 1.

Abſtinentia ciborum à Deo præcepta eſt ad obedientiam, ad meritum, ad virtutis exercitium. In paradiſo præcepit Adamo vt à fructu arboris ſcientiæ boni & mali abſtineret. *Gen. 2.* Filijs Iſrael varia ciborum genera à Deo interdicta fuerunt, *Leuitici 11.* Vxori Manuæ concepturæ Sampſonē Angelus abſtinentiam indixit, *Iudic. 3.* Eleazarus ætate grandis & venerabilis maluit occidi quam carnem vetitam manducare, aut cum aliorum ſcandalo id ſimulare. *2. Machab. 6.* Septem fratres Machabæi elegerunt potiùs per varios cruciatus mortem ſuſtinere, quam eſu carnis ſe contaminare, *2. Mach. 7.*

Abſtinentia mentem illuſtrat, & ſapientiam confert. Moyſes poſtquam 40. à cibo abſtinuit, meruit à Deo in monte Sinai accipere legem populo explicandam, *Exodi 24.* Danieli propter ſingularem abſtinentiæ amorem oſtendit Deus viſiones cœleſtes. *Daniel. 22.* Imò poſt ieiunium eidem reuelatum eſt myſterium Incarnationis, *Dan. 9.* Quia Anna Prophetiſſa ſeruiebat Domino die ac nocte in ieiunio & orationibus, meruit in templo de Chriſto prophetare, *Luca 20.* Eodem ſpectat exemplum Ioannis Baptiſtæ præcurſoris & præconis Chriſti, cuius cibus tantum erant locuſtæ, & mel ſylueſtre *Matth. 11.*

Abſtinentia à carnibus hominibus religioſis; & piè viuentibus maximè propria. Dominus ipſe Danieli per Habacuc pulmentum & panes, non verò carnes tranſmiſit, *Dan. 14.* Vxor Ieroboam ad Prophetam Achiam, panem & mel, non autem carnes attuliſſe legitur, *3. Reg. 13.* Chriſtus ſæpius multiplicauit panes & piſces, carnes numquam. *Matth. 14. Marc. 6. Ioan. 6.* Saluatorem noſtrum non legimus comediſſe carnes, niſi in agno Paſchali, piſcibus verò in alimentum ſæpius vſum eſſe patet. *Luc. 24. Ioan. 21.*

Abſtinentia ſiue ieiunium confert victoriam contra hoſtes tam animæ, quam corporis. Chriſtus cum dæmone præliaturus 40. diebus ieiunauit, & in tribus quas oppoſuit tentationibus illum debellauit, *Matth. 4.* Ioſaphat Rex Iuda ieiunauit ipſe, & alijs ieiunium indixit, atque ita victoriam de hoſtibus obtinuit, *2. Par. 20.* Poſtquam Iudith diuturnum ieiunium & orationem præmiſit præclaram de Holoferne victoriam reportauit *Iudic. 8. & 13.* Filij Iſrael bis debellati, poſtea ad ieiunium confugerunt, & de filijs Beniamin triumpharunt, *Iud. 20.* Iterum debellantur filij Iſrael à Philiſt. *1. Reg. 4.* Sed poſtquam fleuerunt & ieiunauerunt victoriam obtinuerunt, *1. Reg. 7.* A contrario, quia Ionathas contra præceptum patris comedit fauum mellis, Iſraelitæ ab hoſtibus profligantur, *1. Reg. 14.* Et in deſerto cæpit populus manducare, & bibere, & ira Dei deſcendit ſuper eos.

Ieiunium cum oratione Deus ad largiendam gratiā & miſericordiam maximè mouetur. Et ideò dicitur *Tobiæ 10.* Bona eſt oratio cum ieiunio. Sic Eſther miſericordiam populo ſuo petitura ab Aſſuero, ieiunauit cum ancillis ſuis & Mardochæo, *Eſther 4.* Dominus Achab pœnam comminatus fuit, ſed propter ieiunium quo ſe humiliauit eam temperauit. *3. Reg. 21.* Niniuitarum ciuitas intra quadraginta dies ſubuertenda fuit, ſed propter ieiunium quo ſe Niniuitæ omnes à minimo vſq; ad maximum afflixerunt Deus illis pepercit, & pœnam remiſit, *Ionæ 3.*

Sicut

Sicut Naues leuiores faciliùs mare percurrunt & nimis onuſtæ ſubmergunt; ita abſtinentia reddit hominem expeditum, vt facilè currat per viam ſalutis & mandatorum Dei, crapula autem in barathrum demergit. Et ſicut in tempeſtate nautæ exonerant nauem, ita in tentationem faciendum per abſtinentiam.

Sicut Febres, & alij morbi corporis curantur per cibi & potus abſtinentiam, ſimili etiam modo curandi ſunt morbi animi, vt libido, ira, gula &c. *Marc.9.* Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio. Abſtinentia enim optima eſt animæ medicina. Hinc Auguſtinus. Hoc me docuiſti Deus, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam. *Lib.10.Conf.c.11.*

Sicut Equis fræna ſunt imponenda, ne nos præcipites agant; ſic corpora noſtra ieiunijs, & vigilijs ſunt refrænanda, ne animam per vitiorum præcipitia abducant.

Sicut in Nauibus ſentina ſæpiùs eſt exhaurienda, ita corporibus noſtris ſæpè ſubducendus eſt cibus & potus, ne in vitiorum ſentina putreſcant.

Sicut contra Incendium, aut ollam nimis ebullientem ligna foco ſubtrahimus, ſic contra ardorem carnis, tumorem ſuperbiæ, ac dæmonis, oportet per abſtinentiam ſubtrahere fundamenta & alimenta vitiorum. Nam de ſatana dicitur, *Iob* 41. Halitus eius prunas ardere facit.

Sicut nullum Caſtrum eſt adeò fortè, vt ſi rebellet non poſſit ieiunio expugnari excludendo illi alimenta, ſic quando corpus rebellat ſpiritui & rationi, optimè poteſt ſpiritus corpus ſibi per abſtinentiam ſubiurgare.

Non tantum Corpus, ſed etiam Anima debet abſtinere, & ſobria eſſe. Quid enim iuuat Currum leuem & agilem eſſe, ſi Auriga inſanit? Quid prodeſt nauis ſolida & expedita, ſi ebrius ſit nauis gubernator?

Qui à cibis abſtinent, & mala agunt dæmones imitantur, quibus culpa adeſt, & cibus deeſt, *S. Iſidorus*.

VIDE EX BREVIARIO, effectus eximios ieiunij & abſtinentiæ, Domin. 3. Adu. *Lect.*4. 5. Dom. 4. Quadrag. l.4. 5. Domin.4. Sept. l. 5. 6. Domin. 3. Nouemb. l. 2. 3. 4. 5. 6. Ieiunium confert formæ præſtantiam in Daniele, Iudith &c. Dom.3. Nou. l. 2. 3. 4. 5. 6. Abſtinentia facit longæuos in feſto S. Pauli Erem. *Ianuar.* l. 4. & feſto S. Antonij 17. *Ianuar.* l. 5. V. *Ebrietas. Gula.*

Vide Controuerſias de Ieiunio ſupra *Tom.1. pag.*74. ſeqq. Et Quæſt. Theol. *Tom.2. tract.5. cap.2.*

Sententia ſelecta de Abſtinentia.

Regnum Dei non eſt eſca & potus, ſed iuſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto: Sobriè, iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, *ad Titum* 2.

Omnis qui in agone contendit, omnibus ſe abſtinet. 1. *Cor.*2.

Qui abſtinens eſt, adijciet ad vitam. *Eccleſiaſt.*37.

Is qui manducat, non manducantem non ſpernat, *ad Rom.*14.

Nos autem qui Dei ſumus, ſobrij ſumus, *ad Theſſalon.* 5.

Fratres ſobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tamquam Leo circuit quærens quem deuoret. 1. *Petri* 5.

PATRES. Plenus venter non gignit tenuem ſenſum, id eſt, ſubtilem. *Hieronymus.*

Cibo corpus paſcitur pio opere nutritur. *Gregor.*

Eſu libido creſcit, ieiunio luxuria ſuperatur. *Gregor.*

Natura paucis contenta. *Boetius lib.2. de conſolatione.*

Plures occidit gula quam gladius.

Mater ſanitatis eſt abſtinentia, mater ægritudinis voluptas. *Hieron.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Idem &c.*

PHILOSOPHI. Multorum morbos fercula multa ferunt. *Sen.*

Venter præcepta non audit. *Sen.*

Ventri obedientes animalium loco numerantur, non hominum.

EXEMPLA PROFANA. Carolus Magnus ieiunijs etiam cum periculo valetudinis corpus ſuum exercuit. *Ita Mutius lib.*8.

Ottho Magnus Imperator, cum Hungaris conflicturus, ieiunium in caſtris ſuis indixit, Denique auxilium inuocauit. *Viticbindus l.*3.

De Ieiunio Sententiæ aliæ ſelectæ.

Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quam theſauros auri recondere. *Tobiæ* 12.

Sanctificate ieiunium. *Ezech.*2.

Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras ſi manentes permanſeritis in ieiunijs. *Iudith.*4.

Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, planctu, & fletu. *Ezech.*2.

In omnibus exhibeamus noſmetipſos, Dei miniſtros in vigilijs, in ieiunijs, 1. *ad Cor.*6.

PATRES. Ieiunium autem magnum, ge-

generale nos abſtinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus ſæculi. *Auguſtinus.*

Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiſcentiæ nebulas diſperdit, libidinum ardores extinguit, caſtitatis verò lumen accendit. *Auguſtinus.*

Ieiunium non ſolum perfecta virtus, ſed cæterarum virtutum fundamentum eſt, & ſanctificatio & pudicitia atque prudentia, ſine qua nemo videbit Deum. *Hieronymus.*

Ieiunio mors culpæ, excidium delictorum, remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum eſt caſtitatis: hoc gradu citius ad Deum peruenitur. *Ambroſius.*

Quid prodeſt ieiunare viſceribus, luxuriari venationibus, abſtinere à cibis, & errare peccatis. *Ambroſius.*

Fames amica virginitati eſt, inimica Caſtitati ſaturitas: hæc verò prodigit caſtitatem, nutritit illecebram. *Ambroſius.*

Sicut miles ſine armis non eſt aliquid, nec arma ſine milite, ſic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiunium ſine oratione. *Chryſoſtomus.*

Vt venus eneruat vires: ſic copia Bacchi.
Et tentat greſſus, debilitatque pedes. *Ouid.*

ACEDIA. OTIVM.

SIcut equus tardus indiget ſtimulis, ita acedioſi maximè indigent reprehenſione vt pergant in via ſalutis.

Sicut Dominus odit ſeruum ignauum & otioſum, ita Deus auerſatur deſidioſos in exercitio virtutis: otium enim eſt puluinar diaboli.

Otioſus eſt inſtar aquæ ſtagnantis, quæ non mouetur, ac proinde putreſcit: & noxijs vermibus, id eſt, vitijs repletur.

Rectè comparatur otioſus paralytico, qui non poteſt manus, aut pedes ad operandum mouere. De his *Pſal.* 13. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt.

Similis eſt otioſus Agro neglecto, & pleno ſpinis & vrticis, *Prouerb.* 24. Per agrum hominis pigris tranſiui, ecce totum repleuerant vrticæ. Nec malè aſſimilatur Ferro, quod abſque vſu & motu contrahit rubiginem. Et cum Veſte pretioſa, quæ niſi geſtetur, à tineis corroditur.

Otium affert homini animæ & corporis egeſtatem. Ideò dicit Sapiens. Qui ſectatur otium replebitur egeſtate, *Prouerb.* 28. *v.* 19. Maledictus qui facit opus Domini negligenter. *Ierem.* 41. *v.* 4. Propter frigus Piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi. *Prouerb.* 20. *v.* 4.

Otium ſæpè eſt cauſa damnationis. Ideò dicit Chriſtus, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matth.* 7. *v.* 19. Et ibidem iterum dicit, Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores vbi erit fletus & ſtridor dentium.

Acedioſus Deus grauiter punit. Exemplum eſt in populo Iſraelitico, quando cœpit in deſerto tædere itineris & laboris, & de manna cœleſti dicere nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo, ideo immiſit Dominus in illos ſerpentes ignitos, qui eos laniabant & occidebant. *Numer* 21. Quinque Virgines fatuæ quæ dormitauerunt, & ſine oleo boni operis in lampadibus ad Sponſum ſeriùs venerunt, excluſæ ſunt, & audierunt, Amen dico vobis neſcio vos, vigilate itaque &c. *Matth.* 25. Siſara in lecto iacens clauo perfoſſus eſt à Iahel, ita acedioſus à dæmone Samſon dormiens inter genua Dalilæ fuit captus, catenatus, excæcatus. *Iudicum* 19. *v.* 15.

Accedia eſt cauſa multorum peccatorum: Dauid belli tempore manens domi otioſus commiſſit adulterium cum Berſabea, & poſtea homicidium. 2. *Reg.* 11. Cùm dormirent homines venit inimicus homo & in medio tritici ſuperſeminauit zizania, id eſt, vitia & peccata, *Matth.* 13.

Redarguit Chriſtus in parabolis otioſos, & operantibus præmium addicit. Quid ſtatis hic toto die otioſi, ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo vobis. *Matth* 20. Dormiebat Ionas ſopore graui, & ideò gubernator nauis redarguit eum, & propter eum orta eſt tempeſtas. Sed quid ſecutum? Projectus eſt in mare, & balena deuorauit eum, ita acedioſi incidunt in laqueos & fauces diaboli. *Ionæ* 1. Denique Chriſtus in horto redarguit diſcipulos dormientes, dùm orandum eſſet, dicens, non poteſtis vna hora vigilare mecum. *Matth.* 26. Seruus piger qui noluit negotiari, ſed talentum defodit in terram obiurgatur, & talento ſpoliatur. *Matth.* 25.

Quomodò breuem laborem æterna requies conſequantur, VIDE EX BREVIARIO in feſto S. Bonifacij 14. Maij lect. 2. & in feſto S. Matthiæ 24. Februar. lect. 7.

Vide à contrario, *Obedientia, Zelus, Amor &c.*

Sententiæ ſelectæ &c. de Acedia & Otio.

VAde ad formicam piger, & diſce Sapientiam: quæ parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. *Prouerb. c.* 6.

Vſquequo piger dormies: Quando conſurges è ſomno tuo. *Ibid.*

Vult

Vult, & non vult piger anima, autem operantium impinguabitur. *Prouerb.*13.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his qui miſerunt eum in via. *Prouerb.*10.

Abſcondit piger manum ſub axilla, nec ad ſinum applicat eam ad operandum. *Prouerb.*19.

Propter frigus pigrus arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur ei. *Prouerb.*20.

Omnis piger ſemper in egeſtate eſt. *Prou.*21.

Deſideria occidunt pigrum, noluit enim quidquam operari. *Ibid.*

Sicut oſtium vertitur in cardine, ſic piger lectulo ſuo. *Prouerb.*26.

Maledictus qui facit opus Dei negligenter. *Ieremiæ* 48.

Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Matth.*11.

Omnis arbor bona bonos fructus facit: *Matth.*7.

Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores. *Matth.*11.

Vade ad formicam piger, & diſce Sapientiam. *Prouerb.*6.

Vult, & non vult piger. *Prouerb.*13.

Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. *Ioan.*15.

Scienti igitur bonum, & non facienti peccatum eſt illi. *Iacob.*3.

PATRES. Facito aliquid operis, vt ſemper diabolus inueniat te occupatum. *Hieron.*

Radix deſperationis eſt ignauia, & non ſolum radix, ſed nutrix eius, & mater. *Chryſoſt.*

Per torporem vires, & ingenium defluunt. *Iſidorus.*

Non dormientibus prouenit regnum cœlorum, nec otio, & deſidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur. *S. Leo.*

PHILOSOPHI. Generoſos animos labor nutrit. *Seneca.*

Pigritia eſt nutrix egeſtatis. *Seneca.*

Peſtis eſt mortalibus ignauia. *Plato.*

Impoſſibile eſt negligentibus Dominis ſeruos eſſe ſollicitos. *Ariſt.*

De Otio Sententiæ aliæ.

MVltam malitiam docuit otioſitas. *Eccl.*33.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania. *Matth.*13.

Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt, qui autem ſtertit æſtate, filius eſt cõfuſionis. *Pro.*10.

PATRES. Otium eſt puluinar diaboli.

Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *Gregorius.*

Otioſum quippè verbum eſt, quod aut vtilitate rectitudinis, aut iuſtæ neceſſitatis caret. *Idem.*

Mens otioſa nihil aliud cogitare nouit, quam de eſcis, aut de ventre. *Leo Papa.*

PHIL. ET POETÆ. Emollit otium vires, ſicut rubigo ferrum. *Seneca.*

Otioſus non ſibi viuit, ſed quod turpiſſimum eſt ventri, & ſomno. *Seneca.*

Quæritur Ægiſtus, quare ſit factus adulter,
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat. *Ouid. de remed. amorum.*

Otia ſi tollas perire cupidinis arcus.
Contemptæque iacent, & ſine luce faces. *Ibidem.*

N O T A.

PRo toto hoc Alphabeto, aliquando poſſe doctè induci Sententias, ſiue Axiomata Iuris Canonici, Iuris Ciuilis, Philoſophiæ totius, quæ commodè reperies ſupra. *Tom.* 2. *Tract. vltimo, cap.*2.

ACCVSATIO.

FAlſæ accuſationis exempla deteſtanda, proponit Scriptura in caſtiſſimo Ioſepho, qui à ſua Domina iniquè accuſatus eſt, ac ſi vim illi inferre voluiſſet, & ideo in vincula coniectus eſt, quibus Deum illum cum honore liberauit. *Gen. cap.*39.

Iniuſtè accuſatus, & lapidatus eſt Naboth, ac ſi Deo, & Regi maledixiſſet, & ideò Ieſabel à canibus deuorata eſt. 3. *Reg. c.*21. *v.*11.

Abimelech iniquè accuſatus eſt à Doeg apud Saulem eo, quod Dauidem benignè excepiſſet, & cum pluribus occiſus. *lib.*1. *Samuelis*, *c.*22. *v* 9.

Chriſtus à Iudæis ſæpiùs falſo accuſatus tanquam ſeditioſus, hoſtis Cæſaris, potator vini, commercium habens cum dæmone, deſtructurus templum, &c. *Matth.*26. *Marci* 14. *Luc.*23. *&c.*

S. Stephanus Protomartyr falſo accuſatus, & lapidatus. *Act.*6. *v.*11. Contra Paulum Apoſtolum iniquæ accuſationes. *Act.*16. *v.*20.

Accuſati falſa à Deo grauiter punitur, cuius exemplum eſt in Aman qui Mardochæum accuſans, ſuſpenſus eſt in patibulo quod Mardochæo iniquè parauit. *Eſther* 7. *v.*10.

Duo Senes qui Suſannam adulterij accuſarunt, ipſi loco Suſannæ à populo lapidati fuerunt. *Daniel* 13. *v.*36.

Simon, &c. pro ſimili crimine à Deo putati ſunt. 1. *Machab. & eiuſdem* 4.

Vtile

Vtile eſt homini ſeipſum potius quam alium accuſare. Iuſtus prior accuſator eſt ſui. *Prou.* 18.

Sic fecit Magdalena coram Phariſæi, & remiſſa ſunt illi à Chriſto peccata. Sic fecit Sanctus Petrus, & reſpicuit poſtquam Chriſtum negauit.

Sic fecit Dauid poſt adulterium, cum Berſabea, & homicidium Vriæ, & ſæpiùs in Pſalmis 2. *Samuel.* 12. *v.* 1. *Et Paral. p.* 21. *Et Pſalm.* 32. *v.* 5. *Pſal.* 41. *v.* 5. *Pſalm.* 50. 51. *&c.*

Sic Ionas coram nautis accuſauit fugam ſuam à facie Domini *Ionæ* 1. *v.* 12. Filius prodigus, peccaui in cœlum, & coram te, &c. *Lucæ* 15. *v.* 17. Publicanus percutiens pectus ſuum, &c. *Lucæ* 18. *v.* 13. Zachæus, ſi quem defraudari reddo quadruplum. *Lucæ* 16. *v.* 8. Latro in Cruce, Nos quidem iuſtè digna factis recipimus. *Lucæ* 23. *v.* 41.

Accuſatio proprij criminis eſt inſtar inciſionis venæ, aut apoſtematis, aut ſalubris vomitorij, quo corpus à corrupto ſanguine, & prauis humoribus, & ſuis morbis liberatur: ita fit in anima per humilem delicti ſui accuſationem.

Aliorum accuſatores importunos comparat Cicero *orat. pro Roſcio*, vel cum Anſeribus, qui tantummodò clamant, & non nocent; vel cum Canibus qui clamant, & nocent, ac mordent bonos, ac pios, non minus dum tendunt ad templum, quàm ſi irent ad proſtibulum. V. *Iudicium iniquum*, *Inuidia*, *Inimicitia*.

Sententiæ ſelectæ, &c. de Accuſatione.

VIdes feſtuciam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non conſideras. *Chriſtus Phariſæis.*

Demoſthenes iuſſus ab Athenienſibus, vt quemdam accuſaret, recuſauit, ſed facta in eum populi acclamatione, ſurgens dixit; Vos me viri Athenienſes; conſultorem habeatis inuiti, calumniatorem verò, ne ſi velitis quidem habebitis.

Cato maior à populo Romano Prudens appellatus, maximis Romanorum odijs exercitus eſt, quadrageſies enim ſexcies reus cauſam dixit, ſemperque abſolutus eſt. *Sabellicus lib.* 1. *cap.* 6.

Væ tibi, væ nigræ, dicebat cacabus ollæ: in eos qui non ſe, ſed alios ſemper accuſant.

Cum tua peruideas oculis, malè lippus, adunctis, Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum? *Horatius.*

Argus (1. centoculus) in vitijs aliorum, Talpa in ſuis.

ADVLATIO.

ADulatores comparantur cum Coruis, qui oculos effodiunt, nempè excæcando, & decipiendo eos quibus adulantur.

Et cum Hirundinibus, quæ comparent tantùm tempore æſtiuo, & læto, fugiunt tempore frigido, & aduerſo.

Et cum Venatoribus qui fiſtula dulciter canunt, vt volucrem decipiant, ac deplument.

Et cum Hiſtrione qui omnem vultum induit, & nullam partem ſeriò agit. Ideò monet Sapiens, meliùs eſt à ſapiente corripi, quam ſtultorum adulationibus decipi. *Eccl.* 7.

Quomodò adulatores alijs noceant. Exemplum eſt in amicis Aman, qui volentes ei complacere ſuaſerunt, vt pro Mardochæo erigeret altiſſimum patibulum, ex quo tamen Aman ipſe ſuſpenſus eſt. *Eſther* 5. Prophetæ adulantes dicebat Achab proſpera de bello futuro, quòd ei peſſimè cecidit. 3. *Reg. c.* 22. Populus adulando acclamabant Herodi, quod loqueretur voces Dei: & ecce confeſtim percuſſit eum Angelus Dei, & conſumptus à vermibus interijt. *Act.* 2.

Adulatores etiam nocent ſibi. Exemplum eſt in Abſalone qui in curia ſingulis adulabatur, dicens, videntur mihi ſermones tui recti, at ipſe cum populo in bello profligatus, & occiſus eſt. 2. *Reg. c. p.* 15. Adoleſcens narrans Dauid mortem Saulis inimici eius à ſe acceleratata, iuſſus eſt à Dauide ſtatim occidi. 2. *Reg.* 1. Duo Sicarij qui caput Isboſet occiſi ad Dauidem detulerunt, vt ei complacerent, ſimili modo pro ſua mercede trucidati fuerunt. 2. *Reg.* 4. Phariſæi per adulationem voluerunt Chriſtum decipere, Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. ſed ipſi potiùs decepti fuerunt. *Matth.* 22. *v.* 16.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodò dedeceat Adulatio maximè præconem verbi Dei.* Domin. 4. Epiph. lect. 5. & lect. 3. *quæ ſuauis quidem appareat, ſed acerbè lædit.* Pſalm. 54. fer. 4. *adeòque plus nocet, quàm ſapientum correptio.* Sabb. Dom. 2. Auguſt.

Sententiæ ſelectæ, &c. de Adulatione.

MEliora ſunt vulnera diligentia, quam fraudolentiæ oſcula blandientis. *Prou.* 1.

Qui derelinquunt legem laudabunt impium. *Prou.* 28.

Meliùs eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulationibus decipi. *Eccl.* 7.

Eſt

Eſt qui nequiter ſe humiliat & interiora eius plena ſunt dolo. *Eccleſ.9.*

Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. *Eſa.5.*

Væ qui iuſtificatis impium. *Eſa.5.*

Non quæro hominibus placere, ſi hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem, *ad Galatas 1.*

Simulator ore decipit amicum. *Prouerb.11.*

PATRES. Adulantium linguæ ligant homines in peccatis, delectat enim ea facere, in quibus non ſolum non metuitur reprӕhenſor, ſed etiam laudatur operator. *Auguſt.*

Magis optabo à quolibet reprehendi, quam ab adulanre laudari. *Auguſt.*

Leuius non debet putari quod gladio minante, quam quod lingua inſidiante committitur. *Idem.*

Adulatores ſunt hoſtes, & ſcintillæ diaboli, *Hieronymus.*

Nihil eſt quod tam facile corrumpat mentes hominum ſicut adulatio: plus enim nocet lingua adulatoris, quam gladius perſecutoris. *Hieronymus.*

Adulari eſt ars ſeductorum. *Chryſoſt.*

PHILOS. POETÆ. Laudat adulator, ſed non eſt verus amator.

Nullus tam gnarus, qui non ſit laudus auarus.

Plus laudatori, quam tu tibi credere noli.

Rectè facta collaudare honeſtum eſt, mala vero laudibus vehere, adulterini animi ac impoſteris eſt. *Democritus.*

Malum hominem blandè loquentem, agnoſce tuum laqueum eſſe. *Seneca.*

Habet enim ſuum venenum blanda oratio. *Seneca.*

Laudare præſentes adulatoris eſt: *Ariſtot.*

Sirenum ſcopulos præterijſſe iuuat. 1. blandientium. *Ouidius.*

AMOR DEI, CHARITAS.

EST virtus qua diligitur Deus propter ſeipſum, & proximus propter Deum. Primum & maximum præceptum eſt Dei dilectio, datum Moyſi à Deo in monte Sinai.

Amor ſiue Charitas eſt illa Veſtis nuptialis, candida, & pretioſa, ſine qua Anima non poteſt eſſe ſponſa Chriſti, vel admitti ad conuiuium, aut ad aulam cœleſtem. Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? *Matthæi 22.* Amor Dei eſt Oleum quod Prudentes virgines habuerunt in lampadibus & ſine quo dictum eſt fatuis, Neſcio vos. *Matth.25.*

Charitas perfecta comparatur cum Muliere caſta, quæ vti nullum amat præter ſuum virum, ita charitas nihil præter Deum. Amor Dei ſimilis eſt Auro, quia facit opera noſtra tam ſplendida & pretioſa vt mereantur vitam æternam. Comparatur cum Igne, quia omnia peccata conſumit, & animum purificat. Charitas ſimilis eſt Stellis, quæ magis in nocte, quam in die apparent, ita amor Dei magis in aduerſis quàm in proſperis dignoſcitur. Charitas patiens eſt, benigna eſt, non inflatur, non eſt ambitioſa, & reliquæ eius proprietate exponuntur. 1. *ad Corinth.13.*

Opera quæ non fiunt in charitate aut gratia non ſunt meritoria vitæ æternæ, etſi appareant maxima. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, & cymbalum tinniens: *Ibidem v.1.*

Amor Dei facit omnia quantumuis ardua apparere leuia. Sicut Iacobo ſeptem anni videbantur dies pauci præ amoris magnitudine. *Geneſ. 29.v.20.*

Fortis eſt vt mors dilectio: Quod patet exemplo D. Pauli Apoſtoli. Certus ſum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque creatura alia, poterit nos ſeparare à Charitate Dei, quæ eſt Chriſto Ieſu Domino noſtro, *ad Romanos ſuâ c.8.*

Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. c.8. Exemplum eſt in S. Magdalena, cui cum ingenti amore Chriſti pedes lachrymis irrigaret, dictum eſt, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.

Exemplo ſuo ad charitatem Deus nos prouocat. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, *Ioan.3.* Item exemplum Chriſti qui dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, & lauit nos in ſanguine ſuo. *Breu. in Nat. Dom. lect.7.*

Quanta charitate Apoſtoli & alij Deo coniuncti fuerunt. Abrahæ vnicus filius erat Iſaac, & cum vnicè illum amaret, manibus proprijs mactare voluit, quia Deum magis amauit, quam ſuum filium. *Geneſ.22.*

Perfectæ charitatis exemplum fuit in tribus pueris in Babylonem abductis, qui numquam Religionis erga Deum obſeruationem deſerentes, in fornacem, ſeptuplum quam ſolitum erat accenſam miſſos, flamma non aduſſit quia maiori intus ardebant flamma charitatis erga Deum. *Danielis 1.*

Machabæi quoque ſeptem fratres, neque ingentibus Regis promiſſis corrupti ſunt, neque minis territi, contra Dei legem aliquid agere voluerunt. Sed potius crudeli morte con-

ſumpti plus Deum quam ſe diligendum eſſe, illuſtri documento fuere. 2. *Machab. c.* 7.

D. Petrus ter interrogatus, An Chriſtum amaret, Reſpondit, Domine tu noſti omnia, tu ſcis quia amo te: & ideo Chriſtus illi oues ſuas paſcendas & regendas commiſit. *Ioan.* 21.

Hæc charitas, Sanctos Dei non modo diuitiarum, dignitatum, atque honorum, verùm etiam vitæ huius contemptores effecit. Apoſtoli omnes nullis tyrannorum minis ſupplicijſue abſterreri potuerunt, ne dilectiſſimum Ieſu nomen vbique palam prædicarent & extollerent. Petrus, Andreas, & Philippus pro Chriſti amore crucifigi non recuſarunt: Iacobus & Paulus capite truncari optati: Iacobus alter de pinna templi deijci, & fullonis fuſte mactari: Ioannes in bullientis olei dolium nudus dimitti: Thomas & Matthæus lanceis confodi: Matthias ſecuri percuti: Simon & Iudas irruente Sacrilegorum impetu ſe elidi, atque obteri gaudebant. Quid poſt illos de tot millibus Martyrum dicemus? quibus dulcia fuerunt tormenta, & pro nomine & amore Ieſu quamlibet contumeliam pati.

Plura motiua ad amorem Dei, Vide infra in praxi aſſiſtendi ægris & moribundis.

Eximia eluxerunt exempla charitatis in plurimis Sanctis, vt in S. Petro: Paratus ſum tecum in carcerem & in mortem ire. S. Dominicus moriens, charitatem fratribus ſuis tanquam teſtamentum reliquit, *in Breuiar. die* 4. *Auguſt.* Idem de S. Franciſco legitur. S. Ignatius Dei amorem, & maiorem gloriam ſemper in ore, & in opere habebat, adeò vt diceret, ſe malle gloriam Dei cum periculo ſuæ ſalutis promouere, quàm ſecurum de ſalute in cœlum migrare: *in Breuiario die vltimo Iulij.*

Sententiæ ſelectæ &c. de Amore Dei.

DE amore Dei plurima occurrunt loca & Sententiæ in Scripturis, vt, *Deuter. c* 6. 7. 10. 11. 30. *Pſalm.* 17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148. *Prouerb. c.* 3. 50. *Eccleſ.* 13. 43. 45. *Matth.* 17. 22. *Luc.* 6. 7. *Ioan.* 2. 3. 4. *Apoſtolus paſſim ad Rom. cap.* 5. 8. 9. 12. *& ad Cor.* 1. *cap.* 2. 13. 15. *& ad Corinth.* 2. *cap.* 5. 6. 12. *&c.*

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. *Matth.* 22. *Luc.* 10. de hoc Præcepto agitur ſupra tom. 2. tract. 5.

Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipſe prius dilexit nos. 1. *Ioan.* 4.

Si quis non amat Dominum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. 1. *Corinth.* 16.

Manet tunc fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. 1. *Cor.* 13.

Super omnia autem hæc, charitatem habete quod eſt vinculum perfectionis. *Coloſſenſ.* 3. *v.* 6.

PATRES. Nihil pretioſius Deo virtute dilectionis, nihil deſiderabilius diabolo extinctione charitatis. *Auguſtinus.*

Qui præcepta Dei contemnit, Deum non diligit, neque enim Regem diligimus ſi odio eius leges habemus. *Iſidorus.*

Duas ciuitates faciunt duo amores: Ieruſalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor ſeculi: interroget nunc quiſque quid amet, & inueniet vbi ſit ciuis. *Auguſtinus.*

Minus Domine te amat qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. *Aug.*

Theſaurus indeficiens eſt amor diuinus, quem qui habet diues eſt, quo quicumque caret, pauper eſt. *Baſilius.*

Solus amor non ſentit onus.

Inter mundi & Dei amorem, hæc eſt differentia, quia amor mundi ab initio dulcis eſſe videtur, ſed finem amarum habet, amor vero Dei, ab amaritudine incipit, ſed vltima eius dulcedine plena ſunt. *Hugo Victorinus.*

Mundi amor, & Dei pariter, in vno corde habitare non poſſunt, quemadmodum oculi pariter cœlum & terram nequaquam conſpiciunt. *Cyprianus.*

De *Amore Dei controuerſias modernas* reperies ſupra *Tom.* 2. *Tract.* 1. *cap.* 3. *pag.* 122. Et *Quæſtiones* Theologicas de Amoris Dei *Præcepto*, *Tract.* 5. *cap.* 1. *de* 5. *Decalogi Præcepto.*

AMOR PROXIMI.

SIcut Membra corporis inter ſe connexa ſunt, & ſe inuicem iuuant, oculus dirigit manum, manus defendit oculum, & ſic de cæteris; ſic quiſque proximo ſuo charitatis vinculo coniungi, & auxilio eſſe debet, vti pulchrè oſtendit. *Apoſtolus.*

Sicut Nauis ſubmergitur niſi tabulæ ſint inter ſe firmiter coniunctæ, ita Reſpub. & familia priuata perit, in qua non viget vnio charitatis. Hinc ſecundum præceptum à Deo hominibus datum eſt, Diligere proximum ſicut ſe ipſum. Et Chriſtus ſæpius inculcauit. Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. *Ioannis* 15. *v.* 12.

Charitas excuſat defectus proximi: Qui vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non conſideras? *Matth.* 7. *v.* 3.

Ignoſcendum igitur proximo vt Deus nobis ignoſcat: Si dimiſeritis hominibus peccata ſua, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. *Matth.* 14.

Ama-

Amandi ſunt etiam homines mali, & inimici, & pro iis orandum: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, *Matth.5.v.44.* Sic fecit Chriſtus in cruce; Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt. Et S. Stephanus pro lapidantibus orauit, *Act.7.* Et Abraham apud Deum multum interceſſit pro ſceleratis Sodomitis, vt fuſè habetur, *Gen.18.*

Ioſeph à ſuis fratribus in ciſternam coniectus, & Iſmaelitis venditus fuit, ſed ipſe eoſdem in Ægypto poſtea conuiuio excepit, frumento donauit, & ſingulos oſculatus eſt &c. *Gen.37.* Moyſes pro Maria ſorore contra ipſum murmurante Deum orauit, & eam à lepra curauit. Iacobus Apoſtolus de pinnaculo templi præcipitatus, & occiſus, pro occiſoribus orauit. *Euſeb. l.2. c.23.*

Amoris ſtudium eſt amicis benefacere. Hoc apparet in amore fideli Ionathæ erga Dauidem. Saul enim eius pater ſæpe vitæ Dauidis inſidiatus eſt, ſemper filius detexit inſidias patris, frequenter iratum placuit, & à perſecutione Dauidis auertit. 1. *Reg.*18.19.

Tobiæ charitatem Babilonica captiuitas probatiorem fecit. Quippe in eadem captiuitate conſtitutis, quo modo potuit, opitulari non ceſſauit, nunc verbis conſolando, nunc rebus iuuando, & eos qui ab impiis hominibus occidebantur, ſepeliendo. Hinc cum & ipſe Regis Sennacherib iuſſu necandus perquireretur, Deo fauente, vnà cum ſuis periculum ſemper effugit. *Tobiæ 1.*

Beati Iob charitatis opera percenſentur, dum illi dicitur: Ecce docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti, vacillantes confirmauerunt ſermones tui, & genua trementia confortaſti, *Iob.4.*

Paulus quoque Apoſtolus, qualem erga proximos charitatem haberet, oſtendit, *ad Romanos 9.* dicens: Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Et 2. *ad Corinth.*7. In cordibus noſtris eſtis ad commoriendum, & ad conuiuendum. Et ad *Philip.*1. Teſtis mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos eſſe in viſceribus Ieſu Chriſti.

Apoſtolorum poſtremò omnium, & eorum qui illos ſecuti ſunt, vnum hoc Charitatis propoſitum & documentum fuit; Neque rerum præſentium, neque vitæ mortalis vllam habere rationem, dum conſulitur ſpirituali ſaluti proximorum.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo per effectum probetur.* Pentec. lect.2. & Dom.3. Sept. fer.6. lect.3. *eius præceptum tale, vt ſi ſolum fiat, ſufficiat.* F. S. Ioan. Euang. num.2. lect.3. *fons plurimarum virtutum* 28. Octob. lect.3. *plenitudo legis*, die 4. Epiph. num.1. lect.3. *omne mandatum de eo ſolo.* Plurim. Mart. num.3. *eius ordo*: Dom.27. Pentec. num.3.

Vide *liberalitas.*

Sententiæ &c. de Amore Proximi.

NOn decipiet vnuſquiſq; proximum ſuum. *Leuit.9.*

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. *Deut.5.*

Maledictus qui clam percuſſerit proximum ſuum. *Deut.27.*

Audiſtis quia dictum eſt, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuũ. *Matth.5.*

Ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros, benefacite &c. *Idem ibidem.*

In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. *Marci 4.*

Dimittite & dimittetur vobis. *Luc.6.*

Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. *Ioan.13.*

Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem. *Ioan.15.*

Alter alterius onera portate & ſic adimplebitis legem Chriſti, *ad Galat.6.*

Super omnia autem hæc, charitatem habete quod eſt vinculum perfectionis, *ad Coloſſen.3.*

Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem habentes, quia charitas operiet multitudinem peccatorum. 1. *Petri 4.*

Qui non diligit manet in morte. 2. *Ioan.3.*

Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt. *Idem ibidem.*

Diligimus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt. 1. *Ioan.4.*

Filioli non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. *Idem.*

In hoc cognoſcent homines, quod diſcipuli mei eſtis, ſi inuicem vos dilexeritis. *Ioannis 13.*

PATRES. Vbi charitas non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia. *Auguſt.*

Sic affici debemus charitatis affectu; vt omnes velimus ſaluos fieri. *Aug.*

Finis præcepti eſt charitas. *Aug.*

Non memini legiſſe mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit: habet enim multos interceſſores, & impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri. *Hieronymus.*

Ficta eſt charitas, quæ deſerit in aduerſitate. *Ambroſius.*

PHIL. POETÆ. Pauperibus ſemper clementem porrige dextram.

Regia (crede mihi) res eſt ſuccurrere lapſis.
Conuenit & tanto, quantus es ipſe viro, *Ouid. de Ponto lib. 2. Eleg. 9.*
Rex eſt mendicus cui non eſt vllus amicus.
Extra fortunam eſt quidquid donatur amico.
Omnis amor cæcus non eſt amor arbiter æquus.
Nam deforme pecus iudicat eſſe decus.
Quiſque amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.
Tuta frequenſque via eſt per amici fallere nomen.
Tuta frequenſque luet ſi via crimen habet.
Vt ameris amabilis eſto. *Ouid.*
Habet in aduerſis auxilia qui in proſperis commodat. *Seneca in Prouerb.*
Qui ſuccurrere perituro poteſt, cum non ſuccurrit, occidit. *Seneca.*

Cunctis eſto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, ad iram tardus, ad miſericordiam pronus, in aduerſis firmus, in proſperis cautus & humilis. *Seneca.*

Cato maior; amantis animum dicebat in alieno corpore viuere, quod hodie quoque celebratur, animam potius eſſe vbi amat, quam vbi animat.

De hac Charitatis Quæſtiones Theol. ſupra Tom. 2. Tract. 5. Præcepto 2.

ASTVTIA.

A*Stuti ſunt imitatores dæmonis.* Quia dæmon primus Magiſter aſtutiæ & calliditatis fuit; & in Serpente, qui erat callidior cunctis animantibus terræ, primam mulierem ſeduxit, & callidè non eſt aggreſſus virum, in quo maior prudentia reſidebat, vt dicitur. *Gen. 20.*

Aſtuti ſunt deceptores ſociorum, & ſemper nouas vias ſubtilitatis ad decipiendum inueniunt. Sic Laban multoties voluit Iacobum deludere, nunc in vxore, nunc in mercede, & ſemper nouas aſtutias exquirendo. *Geneſ. 29. & 30.* Filij Iacob voluerunt patrem aſtutè decipere mittentes ei tunicam intinctam ſanguine, vt crederet Ioſeph filium à beſtijs deuoratum. *Geneſ. 37.*

Aſtuti ſunt crudeles & tyranni, qui per fraudes ſubditos & alios deprimunt & occidunt. Sic fecit Pharao, qui nouas adinuenit aſtutias vt filios Iſrael extingueret. *Exodi 1. 2. & 5.* Callidè voluit Saul occidi Dauid, ſimulans ſe velle dare filiam ei in vxorem. 1. *Regum* 18. Sceleratam & nouam Iezabel inuenit aſtutiam, vt vineam auferret Naboth, & eum occidi faceret ſine culpa: 3. *Regum* 21. Athalia Regina vt regnare poſſet, omne ſemen Regium callidè interfecit. 4. *Regum* 11. Herodes tyrannus impius callidè cogitauit Chriſtum occidere, procurando innocentes pueros occidi. *Matth. 2.*

Aſtuti nituntur ſua ſcelera occultare, aliquo velamine bonitatis. Sicut Dauid aſtutè voluit celare adulterium pietate, quando vocauit Vriam vt cum vxore quieſceret. 1. *Regum* 11. Amon volens violare ſororem, ſub ſpecie ægritudinis iniquitatem celauit. 2. *Reg.* 13.

Aſtuti ſimiles ſunt Venatoribus qui ponunt occultos laqueos & retia, vt auiculas ſimplices & innocentes capiant & decipiant. Similes & ſunt Piſcatoribus qui tegunt hamum paruis eſcis, quaſi muneribus, vt ſic magnos piſces capiant.

Aſtuti ſunt ſicut Serpentes & Anguillæ, quas dum putas te manibus retinere, ſtatim ſua lubricitate è manibus elabuntur.

Similes etiam ſunt Iano, quem Poetæ dicunt duas facies, vnam ante, & alteram retro habuiſſe; ſic aſtuti habent duplicem vultum, duplicem linguam, verba duplicia, quæ pro ſuis lucris, tempori & loco accommodant.

Sed ſicut piſcis piſcem, & lupus lupum deuorat, ſic iuſto Dei iudicio, vnus aſtutus ab altero aſtutiore decipitur.

Sententiæ ſelectæ de *Aſtutia* habentur ſupra verbo *Adulatio*, & infra verbo *Mendacium*, *Hypocriſis* &c.

AVARITIA.

A*Varitia ſolet eſſe inſatiabilis, & impia.* Infernus & perditio nunquam replentur, ſimiliter & oculi hominum inſatiabiles. *Prou.* 1. Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. *Eccleſ.* 4.

Quam ſi auaritia impia docet ibidem *cap.* 14. Auaro nihil eſt ſceleſtius. Et *cap.* 14. Qui aurum diligit non iuſtificabitur. Et ideo monet *Eccleſ. cap.* 4. Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta? Et *cap.* 14. Væ qui prædaris nonne ipſe prædaberis. Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſpiam vita eius eſt. *Luc.* 12. Et ideo *Luc.* 18. diuitiæ dicuntur Spinæ, quæ ſuffocant bonum ſemen gratiæ, & vitæ ſpiritualis, & auarum potius pungunt & lacerant, quam ſatiant aut recreant.

Auari cupiditate ducti peruertunt iudicium, & veritatem in falſitatem commutant. Vinea Naboth fuit cauſa quod falſi teſtes contra eum producti fuerunt. 3. *Regum* 21. Per pecuniam corrupti cuſtodes ſepulchri, mentiti ſunt dicentes, Corpus Chriſti per diſci-

diſcipulos ſublatum fuiſſe. *Matth.*28. Felix Præſes qui à Paulo pecuniam non recepit, ipſum non reſtituit libertati. *Act.*2. Giezi ex auaritia accepit pecuniam pro curatione Naaman, quam Heliſæus fecerat gratis, & ideò lepra percuſſus. 3. *Regum* 5. Menelaus propter pecuniam quam promiſit Andronico, habuit Sacerdotium. 2. *Machab.*4. Sacerdotes propter auaritiam permittebant vendi in templo oues & columbas. *Matth.*21.

Auari propter ſuam cupiditatem multoties incurrunt mortem. Nam Achior cupiditate ductus tulit de Anathemate Iericho; ideò fuit morti adijudicatus, vt habetur. *Ioſue* 7. Nabal qui nuncijs Dauid fuit nimis auarus, ſubſtantiam & vitam perdidiſſet, niſi ob largitatem & prudentiam vxoris Abigael euaſiſſet. 1. *Regum* 25.

Auari ob pecuniam proditiones exercent, & amicos ſupplantant. Nam Dalila propter pecuniam Sampſonem tradidit, quem prius ſe diligere oſtendebat, vt dicitur. *Iudicum* 16. Iudas propter cupiditatem Chriſtum tradidit & vendidit à quo tot & tanta receperat beneficia, vt habetur. *Matth.*26.

Auari ſunt corrigendi à Prælatis, & à Deo grauiter puniuntur. Nam præcipua occaſio reprobationis Saul videtur fuiſſe cupiditas; quam habuit in præda Amelech, vt habetur. 1. *Regum* 15. Opprimentes alios per vſuras & exactiones Neemias grauiter increpauit. *Neem.*1. Acerbè eſt punitus diues Epulo, qui de micis panis erga Lazarum auarus fuit. *Luc.*16. Emptores boum & villarum ab auaritiam ſunt excluſi à Cœna magna quam Dominus præparauit. *Luc.*14. Grauiter punita eſt auaritia Ananiæ & Saphiræ per Apoſtolum Petrum. *Act.*5.

Auari ſimiles ſunt Ebrioſis, qui quo plus ſunt poti plus ſitiunt. *S. Baſil. Homil.*7. *Hexam.* Sicut Mare nunquam eſt ſine fluctibus, ita auari nunquam ſunt ſine cura & turbatione, inquit *Chryſoſt. Hom.*29. Sicut ignis & Infernus nunquam dicunt ſufficit, ita auari *Aug. epiſt.*5. *ad Bon.* Sicut ex mala Radice tantum creſcunt mali fructus, ſic ex auaritia pullulant omnia vitia: quia teſte Scriptura, Radix omnium malorum eſt cupiditas.

S. Bonauentura, *in diata, de peccat. cap.*6. non illepidè, ſordidè auarum Porco comparat, qui dum viuit, nec lac, nec lanam, nec aliud bonum vlli præbet, ſed dum moritur totus eſt hominibus vtilis, ita auarus nihil in vita, ſed omnia quæ collegit poſt mortem alijs diſpertit; animam cogitur dare dæmoni, corpus in alimentum vermibus, veſtimenta pauperibus, debita creditoribus, loculos hæredibus, &c.

Comparat eundem auarum Talpæ, quæ cæca cælum non videt, & ſemper cumulos terreos congerit, & ſibi foueas multiplicat, & intra illas ſe libenter abſcondit, & vix pedes habet vt ex tenebris prodeat, aut in luce ambulet. Similis etiam eſt Pixidi teſtaceæ vndique clauſæ, quæ ad pecuniam recipiendam ſuperius perforata eſt, ſed receptam pecuniam nunquam reddit, niſi frangatur; vti nec auarus niſi dum morte ſoluitur & conteritur, de quo rectè dicitur Iſaiæ 30. Comminuetur, ſicut conteritur lagena figuli.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo auarus non impleatur pecunia*. Dom.2. Aug. fer.5. l. 3. *illo nihil ſceleſtius*. Dom.5. Aug. fer.5. l.2. *regnum Dei non conſequitur*. Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. *vitium negotiantium*. Dom.1. Quadr. fer.3. l. 3. *cauſa proditionis Chriſti*. Sabb. S. n.2. l.3. *Iuſtitiam inflectit*. Dom.3. Aug. n.2. l.1. *radix omnium malorum*. Dom.17. Pentec. n.3. l.2.

Vide *Liberalitas*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Auaritia.

QVi confidit in diuitijs ſuis, corruet. *Deut.* 11. Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auaritiam, qui autem oderit munera, viuet. *Deut.*15.

Infernus & perditio nunquam implentur, ſimiliter & oculi hominum inſatiabiles. *Ibid.*

Qui odit auaritiam longi fient dies eius. *Ib.*28.

Qui feſtinat ditari non erit innocens. *Ib. c.*28.

Nihil eſt iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam ſuam venalem habet. *Deut.*10.

Beatus vir qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris. *Eccl* 4. *v.*13.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. *Matth.*6.

Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. *Matth.*6.

PATRES. Auarus antequam lucretur ſeipſum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. *Auguſt.*

Auarus vir inferno eſt ſimilis, quia nunquam dicit; ſufficit. *Auguſt.*

Cum cetera vitia ſeneſcente homine ſeneſcant, ſola auaritia (in Senibus) iuueneſcit. *Hieronymus*.

Peccatum auaritiæ, mentem quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda ſublimia attolli non poſſit. *Gregorius*.

Auarus terrena eſurit, vt mendicus. *Bernard.*

PHILOS. ET POETÆ. Dormit nocte parum, poſſeſſor diuitiarum.

Non eſt in mundo diues qui dicit, abundo.

O diues diues, non omni tempore viues.

Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Semper auarus eget.

ARIST. Auarus in accipiendo nimius in dando parcus.

Duæ res ſunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries, & auaritia. *Idem Ariſtoteles*.

Nihil eſt tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit. *Cicero in Verrem*.

Nunquam placet Auarus, niſi in morte.

Tam deeſt Auaro quod habet, quam quod non habet. *Adagium apud Hieronymum ad Paulinum*.

Deſunt inopiæ plurima, auaritiæ omnia. *Seneca Epiſt*.108.

Quæſtiones Theol. de Auaritia *ſupra Tom.2.cap.7. de furto, rapina &c.*

B.

BEATITVDO.

BEatitudo conſiſtit in ſtabili poſſeſſione boni, quod per ſe poſſit perfectè ſatiare omnem appetitum, ſiue deſiderium humanum. Non poteſt ergo beatitudo noſtra conſiſtere in opibus, aut in honore, aut voluptate rerum creatarum, quia hæ non ſunt ſtabiles, nec poſſunt conſtanter ſatiare noſtrum appetitum. Id teſtatur ſapientiſſimus Salomon *Eccleſ. cap*. 1. Conſideraui vniuerſa quæ fiunt ſub ſole, & vidi quia omnes ſunt vanitas & afflictio Spiritus; Et ideo dixit Dauid *Pſal*.16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nulla eſt ergo beatitudo in *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*. Vide illa hic ſuis locis.

Quantus futurus ſit ſplendor & fulgor Beatorum in Cælo, patet ex eo, quod Moyſes etiam in hac vita ex colloquio diuino ſic radiabat, vt filij Iſrael non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto lucidiores erunt Beati, quorum corpus induet immortalitatem, & in corruptionem, iam facti ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, & cohæredes Chriſti.

De Beatis illis dicitur *Danielis* 12. Fulgebunt iuſti quaſi ſplendor Firmamenti, & ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. Cum ſole autem illos comparat Chriſtus. *Matth*.13. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum. Quod & Dominus in ſe ipſo manifeſtare voluit, quando in monte *Thabor* niue candidior, & ſole ſplendidior apparuit, & tanta dulcedine Apoſtolos perfudit, vt Petrus expetierit ſibi & alijs conſtrui tria tabernacula, quaſi illic perpetuò permanſurus.

Veruntamen pro meritorum menſura claritas iſta ſingulis impertietur, teſte Apoſtolo, 1. *ad Corinth*.15. Alia, inquit, claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum; ſtella enim à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum. Et 2. *ad Corinth. c*.3. Nos verò omnes reuelata facie Dominum ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu. Et *Ioannes* 1. *cap*.3. Scimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt; & omnis qui habet ſpem in eo ſanctificat ſeipſum, ſicut & ille Sanctus eſt.

Erunt quoque Beati impaſſibiles. Sicut ſcriptum eſt *Apocal. cap*.7. Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus, quoniam Agnus qui in medio throni eſt reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mos vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt: & dixit qui ſedebat in Throno, Ecce noua facio omnia. Idemque dicitur *Iſaiæ c*.49. Non eſurient, neque ſitient, neque percutiet eos æſtus & ſol, quia Miſerator eorum reget eos.

Habebunt quoque corpora Beatorum donum agilitatis & ſubtilitatis. Per hæc potuerunt in momento penetrare corpora etiam ſolidiſſima, ſicut radij ſolares per vitium nec fractum nec læſum momento tranſeunt. Sic corpus Chriſti glorioſum clauſo ſepulchro reſurrexit *Ioann*.20. Sic etiam ad diſcipulos clauſis ianuis intrauit, dicens? Palpate & videte, quia Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: *Lucæ* 24.

Habebunt etiam Beati ſummum gaudium ex ipſius Cæli pulchritudine & præſtantia. Videmus enim illa etiam quæ ſub Cælo ſunt ingentem habere decorem & pulchritudinem quæ animos mirificè oblectant, qualis eſt ſpecies & pulchritudo, & Solis, Lunæ, Syderum, ac totius Terræ, & Maris; quanto illuſtrius eſt ſupremum illud Cæli empyrei palatium, quod Deus ſibi, ſuiſque Sanctis ad perpetuam eorum oblectationem fabricauit. Hinc cum ſtupore exclamat Propheta, *Baruch*. 2. O Iſrael, quam magna eſt Domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius. Et Dauid *Pſalm*. 86. Glorioſa dicta ſunt de te Ciuitas Dei: Domum tuam, Domine, decet ſanctitudo in lon-

g tu-

gitudinem dierum. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini *Pſ.*85. Cæleſtis illa Hieruſalem *Apoc.*8. fuſius deſcribitur.

Sed maius erit gaudium in clara Dei viſione, & in ſocietate Chriſti, & omnium Angelorum, ac Sanctorum. Hoc ſpondet ipſe Chriſtus. *Ioann.* 17. Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam quam dediſti mihi. Et Apoſtolus 1. *ad Corinth. c.*13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Denique incomprehenſam iſtius felicitatis magnitudinem declarat 1. *ad Corinth.*2. Oculos non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quanta præparauit Deus diligentibus ſe.

Cæleſtis gloriæ magnitudinem Deus quibuſdam aliquo modo in hac etiam vita oſtendit. Exemplum eſt in Iacob, *Geneſ.*18. Vidit Iacob ſcalam de terra ad cælum vſque extenſam, & Angelos per eam aſcendentes & deſcendentes, & exclamauit. Quam terribilis eſt locus iſte, non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. Et iterum *Geneſ.*32. Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Eodem modo Dominus ſe Moyſi oſtendit, *Exodi* 33. *Elias* curru igneo per turbinem in ſublime raptus fuit, & aliquid cæleſtis gaudij ſaltem à longè prælibauit. 4. *Regum* 2. *Ezechiel* Propheta vidit ſuper firmamento ſedentem in Throno: & hæc, inquit viſio ſimilitudinis gloriæ Domini. *Ezechielis* 1. Si illa tam ſtupenda fuit gloriæ ſimilitudo, qualis quæſo eſt ipſa gloria. *Stephanus*, etiam cum lapidaretur. Intendens cælum vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei *Actorum* 7. *Paulus* Apoſtolus raptus eſt in tertium cælum, & audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui 2. *ad Corinth. cap.*12. Ioannes Euangeliſta *Apocal. cap.*3. teſtatur ſe in cælo fuiſſe, non in corpore, ſed ſpiritu, vbi vidit ſedentem in Throno, voces cœleſtes audiuit, conſpexit lampades, & tronitrua, & quatuor animalia Deum laudantia, & viginti quatuor Seniores adorantes ſedentem in Throno, & alia plurima.

Multa quoque cæleſtis gloriæ ſigna oſtenſa ſunt in vita & morte plurium Sanctorum, vt videre eſt nominatim in Vita S. Pauli primi Eremitæ, S. Odilonis, S. Auguſtini, S. Franciſci, S. Martini, S. Patricij, S. Thomæ Cantuarienſis, S. Alexij, S. Dorotheæ, S. Margarithæ, S. Agnetis, S. Catharinæ, S. Ceciliæ, S. Eulaliæ, quod & in pluribus alijs factum eſt, vt cæleſtibus hiſce ſignis & Sanctorum beatitudo oſtenderetur, & nos ad ardentem beatitudinis futuræ ſpem & amorem incitaremur.

Futura hominis Beatitudo poſt huius vitæ labores, rectè comparatur *Auroræ*, quæ poſt nocturnas tenebras nobis ſubito eluceſcit. Comparatur fragrantibus *Roſis* quæ ex ſpinis emergunt. Comparatur lætis & amænis *Fructibus*, qui ex vili ſemine in terram depreſſo, cum multo feruore conſurgunt. Seminatur, inquit Apoſtolus, corpus animale reſurget corpus ſpirituale: ſeminatur in correptione, reſurget in gloria &c. *ad Corinth. c.*15. V. Gloria cæleſtis.

Sententiæ ſelecta de Beatitudine.

INfelix, qui omnia nouit, & te Deus neſcit, qui autem te & illa nouit, non propter illa beatus, ſed propter te ſolum. *Auguſt.*

Beatitudo vera non eſt, de cuius æternitate dubitatur. *Idem.*

Beatus non eſt qui quæ vult habet, ſi mala velit. *Idem.*

Quid hoc bono melius? quid hac felicitate felicius, viuere Deo, viuere de Deo. *Ambroſius.*

Nihil eſt ex omni parte beatum. *Horatius.*

Nil beata vita deſiderat, nil requirit, nullo eget, ſed ſei ipſa contenta eſt. *Ariſt.*

Omnis homo naturaliter beatus eſſe deſiderat. *Ariſtotil. Ethic.*1. Et *D. Thom. part.*1. *q.*19. *art.*10.

HÆRESES varias de Beatitudine *vide ſupra Tom. I. pag.*194.

De viſione Beatifica, Lumine gloriæ &c. expoſitiones Theologicæ, *ſupra Tom. II. Part. I. pag.*9. & *pag*26. ſeq.

BAPTISMVS.

BAptiſmus præfiguratus fuit in figuris antiquæ legis. Nam per mare rubrum filij Iſrael liberati ſunt, id eſt Chriſtiani, & Pharao, id eſt diabolus cum ſuis ſequacibus, eſt ſubmerſus. *Exodi* 14. Signabatur Baptiſmus per aquam in quam Heliſæus miſit ſalem, id eſt, Chriſti gratiam. 4. *Reg.*20.

Septena lotio *Naaman* in Iordane quæ eum mundauit à lepra, ſignat ſeptem dona Spiritus Sancti, mundantia hominem Baptizatum. 4. *Reg.*5.

Baptiſmus prædictus fuit à Prophetis antiquis & nouis: Nam de eo dici poteſt illud *Ezechielis*, effundam ſupra vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquinamentis veſtris. *Ezech.*36.

Ioannes Baptiſta cœpit Baptiſmum aquæ, ſed Baptiſmum Chriſti cum gratia & Spiritu Sancto propheticè prænunciauit. *Matth.*3. Baptiſmum approbauit Chriſtus, quando baptizatus eſt à Ioanne, & Spiritus Sanctus apparuit in Columbæ ſpecie, vt aquis virtutem tribueret ſalutarem. *Matth.*3. *&* *Luc.*3.

Præcepit Chriſtus Baptiſmum de neceſſitate, cum dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. *Ioan.*3. Prædicare etiam voluit Chriſtus Baptiſmum, & formam baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Matth.* 28. In Baptiſmo & Fide oſtendit Chriſtus eſſe ſalutem noſtram dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. *Marci vltimo.* Vide de Baptiſmo ſupra in part.3. de Sacramentis, & infra in Catecheſi.

VIDE EX BREVIARIO. *Quæ inter Chriſti Baptiſmum & Ioannis differentia.* Dom. III. Aduen. Sabb. l.3. *Baptizatorum encomia, & vita.* Dom. in Alb. n.2. *Baptiſmi neceſſitas non ſolum quoad gentilium ſed & Chriſtianorum infantes.* 28. Iul. n.2. l.3. *eius virtus quoad peccata.* Domin. III. Adu. Sabb. l.3. *& maculas animæ.* Domin. III. Quad. fer.2. l.3. *& ſanitatem Corporis.* F. Silueſtri P. n.2. & 9. Nouemb. n.2. l.2. *eius cæremoniæ.* Sabb. ante Pent. n.2. & Dom. II. n.3. *ad eum præparatio prius in anima*, fer.6. Paſch. *neceſſaria baptizatis & baptizandis*, ibid. *promiſſa in eo ſeruanda*, fer.6. Aſcenſ. n.4. l.2. *vis & vſus eius*, 28. Ianuar. lect. vn. 14. April. lect.1. 4. Maij l.1. & n.2. 2. Inu. l.1. 1. 2. Iul. n.3. l.3. *& ſæpius.*

Sententia alia de Baptiſmo.

QVicumque in Chriſto Ieſu Baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. *Galat.*3.

Vna fides, vnum Baptiſma. *Epheſ.*4.

Pœnitentiam agite & Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. *Act.*2.

Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non poteſt introire in regnum Dei. *Ioan.*3.

Si Baptizata eſt caro Chriſti quæ ſine peccato erat propter exemplum imitationis: quanto magis Baptizanda eſt caro mortis propter euitandum iudicium damnationis. *Auguſt.*

HÆRESES de Baptiſmo, *vide ſupra Tomo I. pag.*203. De Baptiſmo per Martyrium v. *Tomo II. Part.I. pag.*90.

Quæſtiones Theologicas v. *Part.II. de Sacrament. pag.*267.

BENIGNITAS DEI.

BEnignus eſt Dominus tribulationem ſuſtinentibus. Ideò fugienti Iacob iram fratris ſui Eſau Dominus benigne apparuit, & reuertentem benignè defendit. *Geneſ.*33. Heliæ in neceſſitate coruus panes & carnes iuſſu Dei cum benignitate ferebat. 3. *Reg.*17. Eidem Heliæ feſſo & deiecto Deus panem & aquam per Angelum deſtinauit. 3. *Reg.*3. *&* 19. Cum Azaria & ſocijs eius in fornace vidit Nabuchodonoſor ſimilem filio Dei, ad probandum, quod Deus tribulatis adeſſe ſoleat. *Dan.*3. Danieli exiſtenti in lacu leonum, Deus benignè miſit prandium per Abacuc de longinquo. *Dan.*14. Diſcipulis de Chriſti receſſu dolentibus ipſe Spiritum paraclitum promiſit, & dedit. *Ioannis* 14. *Act.*2. Petrum fluctuantem in mari Dominus benignè de fluctibus liberauit. *Matth.*14. Stephano poſito in tribulatione Martyrij Dominus benignè cœlum apertum & ſeipſum oſtendit, cuius aſpectu Stephanus recreatus, ſpiritum ſuum illi cum lætitia commendauit. *Actorum* 7. Latronem clamantem in ſuis tribulationibus conſolatus eſt Dominus dicens; Hodie mecum eris in Paradiſo. *Luc.*23. Ionam deuoratum à balena Dominus miſericorditer liberauit. *Ioan. c.*2.

Benignus eſt Deus iuſtis & rectè viuentibus. Ideò Ezechias Rex dixit: Dominus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt Deum. 2. *Paralip.* 30. Miſit Dominus benignè Angelum Raphaelem, qui Tobiam duxit incolumem & reduxit. *Tobiæ* 5. *vſque ad* 12. Magdalenam pio operi intentam Chriſtus benignè, diſcipulis murmurantibus excuſauit. *Matthæi* 26. *Marci* 14. Exaudiuit Dominus innocentem Suſannam, & benignè eam ab iniuſtis ſenibus liberauit. *Danielis* 13. Diſcipulos Chriſtus benignè defendit tempore Paſſionis dicens; Si me quæritis, ſinite hos abire. *Ioannis* 38.

Benignus eſt Dominus prælientibus pro iuſtitia, eos confortando, & adiuuando. Ideò obediuit Dominus vocis Ioſuæ dicentis, Sol contra Gabaon non moueatur. *Ioſ.*10. Gedeoni dedit bis ſignum in vellere, quod de hoſtibus victoriam obtineret. *Iudic.*6. Machabæus & qui cum eo erant, bis à Deo auxilium acceperunt. 1. *Machab.*10.

Benignus eſt Dominus peccatoribus; volentibus pænitere. Ideò benignè pepercit Dauid confitentis peccatum cum à Nathan fuit reprehenſus

ſus. 2. Reg. 12. Exemplum Chriſti de filio prodigo, maximam Dei benignitatem in peccatores oſtendit. *Lucæ* 20. Zachæus publicanus qui Chriſtum deſiderabat videre, benignè fuit à Domino viſitatus. *Lucæ* 16. Latroni petenti ſui à Chriſto memoriam, promiſit breui tempore Paradiſum, *ſupra Luc.* 23. Magna pietas Chriſti qua Petrum ter negantem non obiecit, ſed potiùs benignè reſpexit. *Lucæ* 22. Thomam non credentem non repulit, ſed ſe ab eo tangi & palpari permiſit. *Ioan.* 20. Saulum perſecutorem proſtratum & excæcatum benignè erexit & illuminauit. *Act.* 9.

Benignus eſt Dominus ægris & infirmis. Nam circumibat Ieſus totam Galilæam, ſanans omnem languorem & infirmitatem. *Matth.* 4. & 9.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo benignus Deus vocet ad pœnitentiam.* F. Silueſt. n. 1. l. 2. *omnia diſponit in miſericordia.* Dom. III. Aug. Sabb. *plena eſt ea terra.* Fer. 2. Pſ. 32. *vnica cauſa redemptionis.* Dom. IV. Adu. n. 2. l. 2. V. Conſolatio diuina.

Vide cum Sententijs ſupra *Amor Dei*, & infra *Conſolatio diuina.*

BLASPHEMIA.

B*Laſphemi in Deum grauiter puniuntur, etiam in hac vita.* Nam filius mulieri Iſraelitæ, quia blaſphemauerat Deum, iuſſus eſt à Domino lapidari. *Leuit.* 24. Vir dixit ad Regem Iſrael, qui dixerat: Deus montium Dominus, & non Deus vallium, dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua. 3. *Reg.* 20. Multum diſplicuerunt Domino blaſphemiæ ſeruorum Senacherib Regis Aſſyriorum, proter quas percuſſit Deus 185. millia hominum de exercitu eius. 4. *Reg.* 19. Multum aggrauauit Nathan peccatum Dauid, quod fecerat inimicos blaſphemare nomen Domini. 2. *Reg.* 12.

Blaſphemia ex magna ſuperbia oritur. Vndè Nabuchodonoſor dixit tribus pueris, qui eſt Dominus qui eripiat vos de manu mea? Quia ſtatuam eius adorare nolebant. *Daniel* 3. Holofernes indignatus, quia Achior Dei potentiam commendauit, dixit: Oſtendam tibi quod non ſit Deus in terra niſi Nabuchodonoſor. *Iudith.* 6. Dicentibus Iudæis Nicanori: Eſt Deus potens in cœlo, qui iubet cuſtodiri Sabbathum, Reſpondit, & ego potens in terra, qui iubeo ſumere arma. *Machab.* 15.

Blaſphemant in Deum increduli & infideles detrahendo operibus Dei. Vndè cum Ieſus eieciſſet dæmonem Phariſæi clamabant. In Beelzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *Matth.* 12. *Lucæ* 11. Pendente Chriſto in Cruce prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes, Vah! qui deſtruis templum Dei, & in triduo reædificans illud. *Matth.* 22.

Sicut Canes dicuntur contra lunam latrare, ita impij ſicut canes rabidi contra Deum & Dominum ſuum blaſphemant. Linguam habent blaſphemi inſtar Serpentis, quæ non nouit aliud, quàm venenum euomere, etiam contra Deum, qui omnes quaſi in ſuo ſinu fouet.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo blaſphemia flagellet Chriſtum.* Dom. IV. Quad. fer. 2. l. 2. *frequentior vitæ quàm linguæ* 7. Aug. n. 2. l. 1. *blaſphemi regnum Dei non poſſidebunt.* Dom. I. Epiph. fer 4. l. 2. *qui diligit maledictionem veniet ei.* Sabb. Pſal. 108.

Sententiæ ſacræ de Blaſphemia.

NOn aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum (quanto minus ad blaſphemandum) *Exod.* 20.

Qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur. *Leuit.* 24.

Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus, ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? *Reg.* 2.

Dauidi dictum. Quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius qui natus eſt tibi morte morietur. 2. *Reg.* 18.

Docuit iniquitas tua os tuum, & quia imitaris linguam blaſphemantium, condemnabit te os tuum, & non ego. *Iob.* 15.

Vir multum iurans replebitur multa iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. *Eccl.* 23.

Omnia remittentur filijs hominum peccata &c. at qui blaſphemauerint in Spiritum Sanctum, non habet remiſſionem in æternum. *Marc.* 3. *Luc.* 12.

Non minus peccant qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cælis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. *Auguſt.*

Quæſtiones Theol. ſupra de Blaſphemia & iuramento contra 2. præceptum, vide *Tom.* 2. *part.* 2. *tract.* 5. *cap.* 2.

C.

CASTITAS, ET CONTINENTIA.

C*Aſtitas ſeruatur in ſocietate bonorum, & perditur in conſortio malorum.* Quamdiu Di-

Dina fuit cum fratribus ſuis, & patre, manſit caſta, ſed exiens mulieres peregrinas curioſè videre, corrupta eſt. *Gen.*34.

Caſtitatem violantes grauiter puniuntur: Nam cum Sichem violaſſet Dinam filij Iacob, fratres eius Sichem & patrem & populum occiderunt. *Geneſ.*30. Amon propter deflorationem Thamar ab Abſolone in conuiuio eſt occiſus, 2. *Reg.*13. Poſt violationem vxoris Leuitæ pluſquam ſexaginta millia hominum ſunt occiſi. *Iud.*20.

Caſtitas cara res eſt, & multum diligenda. Ideò Ioſeph licet eſſet iuuenis & ſollicitaretur à domina, maluit incarcerari, & diffamari quàm perdere caſtitatem. *Geneſ.*39. Sic diligebat Sara caſtitatem vt diceret; Tu ſcis Domine quia nunquam concupiui virum. *Tobiæ* 3. Grauiter fuit Suſanna moleſtata à ſenibus; ſed nec famam, nec vitam præpoſuit caſtitati. *Dan.*13. Virgo Maria non eſt oblita votum caſtitatis ſeruare, licet Angelus diceret ei, quod de ea filius Dei naſceretur. *Luc.*1.

Caſtitatem maximè ſeruare debent, Sacerdotes & miniſtri Dei. In cuius figura dicitur quod mundi debeant eſſe à mulieribus qui panes ſacerdotales manducarent, vt habetur 1. *Regum* 24.

Argumentum eſt caſtitatis Prælatis & Clericis, quod Stephanus in primitiua Eccleſia tam caſtus fuit, vt non dubitauerint eum mulieribus perficere. *Act.*6.

Caſtè debent viuere relictæ, & viduæ, quibus caſtitas eſt difficilior. Ideò Iudith poſt mortem viri ſui non cognouit alium virum, ſed cum puellis ſuis clauſa morabatur, habens cilicium ſupra lumbos, & ieiunans cunctis diebus. *Lib. Iudith.* Anna vidua fuit vſque ad annos octoginta quatuor; quæ non deſcendebat de templo, ieiunijs, & orationibus vacans. *Luc.*2.

Caſtitas debet alijs virtutibus adornati. Quod oſtenditur in Parabola de decem Virginibus vbi tot Virgines fatuæ excluſæ, licet caſtæ erant, oleum tamen bonorum operum non habebant. *Matth.*25.

Caſtitas ſimilis eſt puriſſimo Speculo, quod minimo halitu obſcuratur. Similis eſt Roſis, & floribus, qui ſi tangantur marceſcunt, intacti fructum gratiſſimum fuerunt. Vide *Luxuria.*

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo faciat amabiles*. Dom. III. n.2. l.2. *ſine bonis operibus non eſt magna*. Dom. non Pontif. n.3. l.2. *Seruanda maximè Eccleſiaſticis*. 28. Aug. n.2. l.3. *per vim violata, duplicat coronam*. 13. Decemb. n.2. l.3. *Virginitati iuncta valdè ſublimis*. 22. Nouemb. n.3. l.1. *ſummis laudibus extollitur*. 2. Com. Virg. n.2. l.4. *fluxit de cœlo*, Ibid. l.3. *æternum Patris Verbum è cœlo traxit*. Ibid. *coniugio præualet*. Dom. II. Epiph. n.3. l.2. & fer.5. Ibid. *Deo charos facit*. 6. Maij n. l.3. *Angelis ſimiles*. Com. Virg. n.2. l.2. *Præmium eius ſummum erit*. 5. Febr. n.3. *non eſt ſeruatus impoſſibilis*. 5. Febr. n.3. *ſola ad ſalutem non ſufficiens*. Com. Virg. n.3. l.3.

CALVMNIA vide *Detractio*.

Sententiæ ſelectæ de Caſtitate.

PEpigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. *Iob.*13. multo magis ne oculis fixè contemplemur.

Ne aſpicias in mulieris ſpeciem & ne concupiſcas mulierem à ſpecie. *Eccleſ.*25.

Scio, quoniam non poſſum eſſe continens, niſi Deus det. *Sapient.*2.

Melius eſt mihi incidere abſque opere in manus hominum, quam peccare in conſpectu Domini. *Danielis* 13. Ita Suſanna de libidine iniquè accuſata.

Sunt Eunuchi qui caſtrauerunt ſe ipſos propter regnum cœlorum. *Matth.*19.

Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt. 1. *ad Corinth.*7.

Dico autem non nuptis & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego. 1. *ad Corinth.* Præclarum pro illis ipſius Apoſtoli exemplum.

Qui matrimonio iungit virginem ſuam bene facit, & qui non iungit, melius facit. 1. *ad Corinth.* vbi conſilium illud Euangelicum comprobatur.

Fructus Spiritus eſt charitas, continentia, caſtitas *ad Galat.*5. vbi contiuentia & caſtitas Charitati reginæ virtutum proximè adiungitur.

PATRES. Non dicatis vos habere animos pudicos, ſi habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus, impudici cordis eſt nuntius. *Auguſt.*

Pudicitia virtus animæ eſt, & comitem habet fortitudinem. *Idem de Ciuitate Dei*.

Quacumque virtute polleas, quibuſcumque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahes. *Hieron.*

Maius miraculum eſt de carne propria fomitem eradicare luxuriæ, quam expellere immundos ſpiritus de corporibus alienis. *Aner. Beda.*

CHARITAS. V. AMOR.

AMor Dei fecit miſericordiam obtinere. Ideò daturus Dominus Legem Moyſi dixit: Ergo Dominus facio miſericordiam his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea. *Exod.*20.

Amor

Amor Dei principium & finis eſt omnium mandatorum. Ideò dixit Moyſes: quid petit Deus à te, niſi vt ambules in vijs eius, & diligas eum. *Deut.*10. Paulus etiam dixit: Si quis non amat Deum anathema ſit: ac ſi diceret defectu charitatis hominem à Deo ſeparari 1. *ad Corinth.*16. Hoc eſt etiam quod Paulus dixit; Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem non habeam factus ſum ſicut æs ſonans, aut cymbalum tinniens *&c.* 1. *ad Cor.*13.

Vide ſuprà fuſiùs *Amor, Dei, & Amor proximi.*

CHRISTVS.

CHriſti vita, virtutes, doctrina, miracula exponuntur in toto Euangelio, in quo vt ſingula facilius inueniantur, præcipua myſteria & loca breuiter audiamus. Chriſti Conceptio, Natiuitas, Diuinitas, *Matth.*1. *Lucæ* 1. *&c.* Baptiſmus Chriſti & vox de cœlo. *Matth.* 3. *Marci* 1. Ieiunat 40. diebus & tentatur à dæmone. *Matth.*4. Vocatio Apoſtolorum *Matth.*4. Sermo Chriſti in monte, octo beatitudines, & excellentia legis Euangelicæ enarratur. *Matth.*5. Mittit Apoſtolos ad prædicandum, & dat ipſis virtutem operandi miracula: *Matth.* 9. *v.*37. *Luc.*10. *v.*2. Transfiguratio Chriſti glorioſa, & vox de cœlo audita. *Matth.*17. *Lucæ* 9. *v.* 29. Inſtituit cœnam Euchariſticam ſui corporis & ſanguinis. *Matth.*26. *Marc.*14. *Lucę* 22.

Chriſti miracula & miſericordia in curandis infirmis. Sanat decem leproſos & dæmoniacum. *Lucę* 17. Illuminat cæcum. *Marc.*10. & plures alios infirmos & ſocrum Petri. *Matth.*8. Paraliticum per tectum demiſſum. *Matth.*9. Hydropicum. *Lucę* 14. Manum aridam. *Marc.*3. Languidum ad piſcinam. *Ioann.*5. Seruum centurionis. *Matth.*8. Filium Reguli. *Ioann.*4. Mulierem à fluxu ſanguinis. *Matth.*9.

Chriſti doctrina in varijs parabolis eleganter ab eo propoſita. In parabola ſeminantis explicat effectum varium, verbi & gratiæ diuinæ. *Lucę* 8. In zizanijs exponit malitiam dæmonis, hæreticorum, & improborum hominum. *Matth.*13. In grano ſynapis vim doctrinæ Euangelicæ. *Matth.* 13. In negotiatore emente pretioſam margaritam ſtudium regni cœleſtis præ rebus terrenis. *Matth.*13. In oue perdita oſtenditur charitas Chriſti in quærendis & recipiendis peccatoribus. *Lucę* 5. Eadem declaratur in filio prodigo. *Lucę* 5. Et in homine à latronibus fauciato & à Samaritano benignè curato.

Charitatem erga proximum in remittendis iniurijs, explicat in ſeruo qui debeat 100. talenta, *Matth.*18. *Humilitatem & ſuperbiam* in Publicano & Phariſæo. *Luc.*18. *Diligentiam* in exercitio bonorum operum commendat in operarijs in vineam miſſis. *Matth.*20. *Vocationem* variam ad gloriam regni cœleſtis aptè exponit in parabola de inuitatis ad nuptias, & ad cœnam magnam. *Matthęi* 22. *Lucę* 14. Et de decem virginibus, & quinque talentis. *Matth.*25. *Lucę* 19.

Chriſti pro ſalute hominum paſſio, mors, & ſepultura. Matth.27. Marc.25. Luc.23. Ioan.22.

Chriſti reſurrectio à mortuis, & Apparitio varia. Matth.28. *Eius glorioſa in cęlum Aſcenſio*, Marc.16. Lucæ.24. Ioan.13. *Chriſtus in cœlo noſter mediator & aduocatus.* Ioan.6. & 14.

VIDE EX BREVIARIO. Chriſtus *Agnus*, 13. Nouemb. nocturno 2. l.3. & 30. n.2. l.2. & fer.3. Maij hebd. n.1. l.1. & 14. Sept. n.3. l.3. *Angelus.* 20. Mart. n.2. l.2. *Aquila.* Fer.3. infra Dom. Aſcenſ. n.2. *Auis.* Ibid. fer.4. n.2. l.3. *Flos.* Dom.II. Adu. n.2. l.2. *Gallina.* Fer.6. Dom.III. Quadr. l.3. *Granum frumenti.* 1. Febr. n.3. *Lux.* Sabb. Dom.IV. Quadr. *Mons.* Dom. Palm. n.3. l.2. Com. Doct. n.3. l.3. *Sella.* die 6. infra Epiph. n 3. l.2. *Sol.* Octau. Aſcenſ. n.3. l.1. *Via.* Dom. Quinquag. n.3. l.3. *Vitis.* Com. plur. Mart. temp. Paſch. n.3. *Caput Eccleſię.* Dom.IV. Epiph. fer. 3. n.1. *Medicus.* Dom. infra Aſcenſ. n.2. *Pater.* Sabb. ante Pentec. n.3. *Paraclitus.* Ibid. *Paſcha noſtrum.* Dom.I. Epiph. fer.3. l.2. *Propritiatio noſtra.* Feſt. Ioan. Euang. n.1. l.3. *Dominus.* Dom. VIII. Pentec. n. 2. l. 3. *Rex.* Sabb. ante Dom. Palm. *Sacerdos.* Fer.3. infra Corp. Chriſt. n.2. l. 2. Virtutes eius: *Charitas.* Octau. Innocent. n.2. l.3. *Humilitas per quam noſtram ſuperbiam increpauit.* 12. Maij. *Iuſtitia, quam cum manſuetudine exercuit.* Dom.III. Quad. Sabb. l.3. *Obedientia.* Dom. infra Epiph. l.3. *Oratio.* Fer.6. Pent. l.1. 25. Aug. n.3. *Paupertas.* Com. non Pontif. n.3. l.3. Paſſio eius. *Nec ſolus Deus, nec ſolus homo pati potuiſſet.* Octau. Aſcenſ. n.3. l.3. *In cruce extendens manus, contradicentes exſpectabat.* Fer. 5. Maij hebd. n.2. l.3. *Vulneribus ſuis noſtra ſanare voluit.* Fer.3. Paſch. l.2. & Dom.II. Paſch. n.2. l.3. *Extra portam paſſus eſt.* Dom.6. Epiph. Sabb. l.3. *Neque attendebat à quibus, ſed pro quibus pateretur.* Dom. Paſch. fer.2. l.3. Reſurrectio. *Per hanc maiorem gloriam acquiſiuit.* Com. Euang. n. 3. l.3. *Eſt ſpes noſtra.* Dom. infra Aſcenſ. n.2. l.2. *Eius Aſcenſio noſtra glorificatio.* Dom. infra Aſcenſ. n.2. l.2. Maieſtas *in facie eius occulta relucebat.* 21. Sept. n.3. l.1. *Honor ei debitus.* Dom. II. Adu. n.3. l 1. *Imitandus.* 12. Aug. n.3. l.2. Figuræ eius *Iacob.* Dom.II. Quadr. n.2. l.2. *Ionas.* Dom.I. Quadr fer.4. *Salomon.* Dom.VIII. Pentec. n.2. *Dauid.* Dom. IV. Pentec. *Elias.* Ibid. lect.2.

HÆRESES circa perſonam Chriſti V. ſupra *Tom.1.pag.*206. & circa eius Incarnationem *Tom.2. part.1. pag.*82.

CONFESSIO PECCATORVM.

PLacet Deo humilis peccati confeſſio. Reprehenſus Dauid à Nathan peccatum ſuum patenter & humiliter eſt confeſſus dicens, peccaui Domino, & confeſtim veniam obtinuit. 2.*Reg.* 12. Veniebat ad Ioannem omnis populus Iuda, Confitentes peccata ſua. *Matth.*3. *Marc.* 1. In cuius figura dixit Chriſtus leproſis. Ite, oſtendite vos Sacerdotibus. *Luc.*17. Prædicante Paulo multi veniebant Confitentes peccata ſua. *Actor.*19.

Confeſſio peccatorum debet eſſe cum ſpe veniæ, & non cum deſperatione. Ideò confeſſio Cain Deo non placuit, nec ipſi profuit, quia cum deſperatione dixit; Maior eſt iniquitas mea quam vt veniam mereat. *Geneſ.*4. Iudas confeſſus eſt peccatum ſuum, dicens, Peccaui tradens ſanguinem iuſtum &c. Sed ipſi non profuit, quia cum deſperatione fecit. *Matth.*26.

Confeſſio peccatorum debet eſſe cum propoſito vlterius non peccandi. Ideò Pharaoni dicenti, Peccaui, non profuit illa confeſſio; quia non intendebat deſiſtere à peccato & duritia cordis ſui. *Exod.*10 Simile accidit Sauli, cum reprehenderet eum Samuel de inobedientia erga Deum. 1. *Reg.*15. Sed quia Dauid agnouit ſuum peccatum cum intentione vlteriùs non peccandi, Dixit ei Nathan, Tranſtulit Dominus peccatum tuum. 2. *Reg.*12.

Confeſſionem inducit aliquando tribulatio & afflictio. Ideò dicit Pſalmiſta; Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſteà accelerauerunt, ſcilicet ad confeſſionem. *Pſal.*15. Afflicti Iſraelitæ per ſerpentes dixerunt Moyſi: peccauimus, quia locuti ſumus contra te. *Num.*21. Oppreſſi filij Iſraelà Philiſtæis & filijs Amon confeſſi ſunt, dicentes, peccauimus. *Iud.*10.

Confiteri debent homines quantumcumque iuſti, & ſe peccatores reputare. Exemplo Neemiæ dicentis; ergo & domus Patri mei peccauimus, iniquitatem fecimus. *Neem.*1. Orans Daniel, qui erat vir perfectus dicebat, Peccauimus, iniquitatem fecimus. *Daniel* 9. Sextus illorum ſeptem fratrum Machabæorum confeſſus eſt qui pro Domino ſuſtinebant Martyrium, vide Controuerſias & Hæreſes de confeſſione *Tom.*1. *pag.*100. & *pag.*189. Hæc patimur quia peccauimus. 2. *Machab.*7.

Vide infra in Catecheſi cap.4. de Sacrament. Pœnit. Item in Reſol. Theol. Trip. part.3. cap. 1. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Confeſſio. *Qui eius effectus.* In Feſto Ioan. Fu. n.1. l.2. *Ad ſalutem neceſſaria.* Com. Dedic. n.3. l.3. *Initium bonorum* fer.2. Pentec. l.3. *& vulnerum Animæ ruptio.* Dom.II. Quadr. fer.5. Abſolutio *quantæ efficaciæ.* Dom.I. Quad. Sabb. l.2. *Non erubeſcendum confiteri.* Dom.IV. Aug. Sabb. l.2. & fer.2. Pent. lect.3.

Sententiæ ſelectæ &c. de Confeſſione Peccatorum.

NOtandum, in his non agi de ſola Confeſſione Sacramentali.

Confeſſio fit ad ſalutem *ad Rom.*10.

Confitemini alterutrum peccata veſtra. *Iacobi* 5. Confitentes peccata ſua. *Matth.*3.

Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. *Ioann.*16.

Si confitemur peccata noſtra, Deus fidelis eſt & iuſtus vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. *Ioann.*1.

Vade lauare ſepties in Iordane, & recipiet caro tua ſanitatem, & mundaberis. 4. *Reg.*5.

Delictum meum cognitum tibi feci & iniuſtitiam meam non abſcondi. *Pſalm.*31.

Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino &c. *Pſal.*31.

Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. *Pſal.*28.

Non confundaris confiteri peccata tua. *Eccleſ.*4.

Vade & oſtende te Sacerdoti, & offert munus tuum. *Matth.*8.

PATRES. Quem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lacrimis oſtendat, repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotes, præueniat iudicium Dei per confeſſione. *Auguſtinus.*

Non operui ſed aperui, vti aperires; non celaui vt tegeres, nam quando homo detegit, Deus tegit, cum homo cælat, Deus nudat, cum homo agnoſcit, Deus ignoſcit. *Auguſtinus.*

Qui vult confiteri peccata ſua, vt inueniat gratiam, quærat Sacerdotem ſcientem ligare & ſoluere: ne cum negligens circa te extiterit, negligatur ab illo. *Auguſt.*

O homo quid times confiteri? illud quod per confeſſionem ſcio minus ſcio, quam illud quod neſcio: cur confiteri erubeſcis peccata tua? peccator ſum ſicut & tu: homo ſum, humani à me nihil eſt alienum. Confitere homo homini, homo peccator, homini peccatori:

Elige

Elige quod vis, ſi non confeſſus lates, inconfeſſus damnaberis. *Auguſtinus in Pſalmos.*

Qui promereri vult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit: valde enim facile eſt, vt peccatorem ſequiſque fateatur, cum nihil pro peccato ſuo patitur. *Gregorius* 8. *moralium.*

Confeſſio ſanat, confeſſio iuſtificat, confeſſio peccatis veniam donat. Omnis ſpes in confeſſione conſiſtit, in confeſſione locus miſericordiæ eſt: nulla tam grauis eſt culpa, quæ per confeſſionem non habeat veniam. *S. Iſidorus.*

Quantum diſplicet Deo imprudentia peccatoris, tantum placet verecundia confitentis. *Bernardus.*

O Beata confeſſio, quæ æternum tollit opprobrium. *Caſſiodorus.*

Confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſaluandi tribuit: vnde ſcriptura dicit, dicitur iniquitates tuas, vt iuſtificeris. *Ambroſius.*

CONSILIVM BONVM.

C*onſilium Sapientum ſeruandum eſt*. Ideò dicebat filio Tobias, Conſilium ſemper à ſapiente perquire. *Tobiæ* 4.

Qui non credit Conſilijs Sapientum perit: Sicut filij Iſrael, qui noluerunt credere Moyſi ſapienti & experto dicenti, non aſcendatis, ideò victi fuerunt, *Num.*14. Roboam quia non tenuit Conſilium Seniorum ad clementiam, ſed conſilium iuuenum ad iugum duriſſimum ſubditis imponendum, magna pars populi ab illo defecit, 3. *Reg.* 12. Daniel plenus ſapientia dedit bonum conſilium Nabuchodonoſor, vt peccata ſua eleemoſynis redimeret, ſed Ipſe non credidit, ideò ad beſtias eſt translatus. *Daniel.* 4.

Conſilijs amicorum eſt credendum. Nam fidele conſilium dabat Achior Holoferni cum quo erat in exercitu, ſed quia non credidit, occiſus fuit, *Iudith.* 5. Godolias qui non credidit Conſilijs Ionnam vt ſibi caueret, mortem incurrit, *Ierem.*41. Iudas cum paucis pugnaturus contra multos, noluit acquieſcere conſilijs amicorum, vt meliorem opportunitatem exſpectaret, ideò in prælio interijt. 2. *Machab.* 9. Conſilia octo Euangelica ad beatitudinem obtinendam præbuit Chriſtus in monte. *Matthæo* 5.

Conſilium bonum *Simile* eſt optimæ Medicinæ, quà homines ad ſalutem perducuntur, & à morte conſeruantur: conſilium verò peruerſum ſimile veneno, aut peſti, qua homines inficiuntur & pereunt.

VIDE EX BREVIARIO. *Malè viuitur ſine bono conſilio* Dom. IV. Aug. n. 2. l. 2. *Malorum Conſilium diſperdet Deus* fer. 2. Pſalm. 32. *Manente conſilio Domini in æternum*. Ibid. *Conſilia Euangelica, cuſtodiunt præcepta diuina* in Communi Virginum nocturno 2. l. 2.

Sententiæ ſelectæ de bono Conſilio.

AVdi verba atque conſilia, & erit Dominus tecum. *Exodi* 18.

Gens abſque conſilio, & ſine prudentia, vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. *Deut.*2.

Pete à Deo, vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant. *Tobiæ* 4.

Cuſtodi conſilium, & cuſtodiet te. *Prou.*2.

Cuſtodi legem meam, atque conſilium meum, & erit vita animæ tuæ. *Prou.*3.

Conſilium ſemper à Sapiente perquire. *Tob.*4.

Qui Sapiens eſt, audit conſilia. *Prou.*12.

PATRES. Quid tibi prodeſt habere Sapientiam, ſi conſilium neges. *Ambroſius.*

Dare ſtulto conſilium charitatis eſt, dare Sapienti oſtentationis; dare verò tempore peruerſitatis, ſapientiæ. *Ambroſius.*

Nullus fidelior tibi ad conſilium poteſt eſſe, quam qui non tua, ſed te diligit. *Greg.*

Omnia prius conſilio experiri quam armis, Sapientem decet. *Terentius.*

Conſilium nobis Reſque, Locuſque dabunt. *Ouidius.*

CONSILIVM MALVM.

C*onſilium malarum mulierum deteſtandum eſt*. Nam Eua malè conſuluit & perſuaſit viro, vt de ligni vetiti fructu manducaret; quod & fecit, ideoque amœniſſimum locum paradiſi perdidit, *Geneſ.*2. Domina cui ſeruiebat Ioſeph malè conſulebat ei, vt caſtitatem perderet, cui non acquieuit, & factus eſt Dominus Ægypti, *Geneſ.*39. Mulieres perſuaſionibus peruerterunt cor Salomonis, vt adoraret idola, vt habetur, 3. *Reg.*11. Nefandum conſilium dedit Herodias filiæ, dicens, nihil aliud petas niſi caput Ioannis. *Matth.*14. *Marc.*6.

Conſilium malum aliquando dant ſubditi Principibus & Prælatis. Sic populus Iſrael malè conſulit Aaroni vt faceret ijs vitulum aureum quem adorarent; quibus Aaron ſtultè credidit, & ſcandalum incurrit. *Exodi* 32.

Malum conſilium conſultori peſſimum. Sic Aman conſilium dedit vt ſuſpenderetur Mardochæus, & ideò ipſe ſuſpenſus fuit. *Eſther* 6. Achitophel videns ſuum conſilium contemni laqueo ſe ſuſpendit. *Reg.*17.

Tri-

Triplicem Similitudinem conſilij doloſi adducit ſapiens, *Eccleſ.*29. Qui *foueam* fodit, incidet in eam: & qui ſtrauit *lapidem* proximo ſuo offendet in eo: & qui *laqueum* alteri ponit peribit in illo.

Sententias plures hoc vide in Titulo præcedenti.

CONSOLATIO DIVINA.

Conſolatur *Dominus obedientes mandatis ſuis.* Ideò Abraham poſtquam exiuit de terra ſua ad mandatum Domini Dominus conſolatus eſt eum diuerſis apparitionibus: *Gen.*12. 15. & 37. Filijs Iſrael qui obedientes Deo exierunt de Ægypto vt ſacrificarent in deſerto, miſit Dominus conſolationes quando pluit eis in deſerto manna, &c. *Exodi* 16.

Conſolatur Dominus tribulatus poſt tempeſtatem tribulationis; Iuxta illud Pſalmi, ſecundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Ideò fugiente Iacob à facie fratris ſui Deus eum multipliciter conſolatus eſt in ſomno. *Geneſ.*28. Moyſi exulanti apparuit Dominus in deſerto Conſolans eum, quod non accidit ei in domo Pharaonis. *Exodi* 3. Luctum Iudæorum conuertit Dominus in gaudium, quando per Eſtherem fuerunt à tanto periculo liberati. *Heſter.*9.

Conſolatur Deus obſeſſos, carceri mancipatos, &c. Sic filios Iſrael obſeſſos ab Holoferne in Bethulia conſolatus eſt in victoria per manum fæminæ Iudith. *Iud.*10. *&* 13. Petrum incluſum in carcere Herodis conſolatus eſt per Angelum ſuum liberans eum. *Act.*12. Paulum & Sylam poſitos in carcere Dominus miſſo terræ motu conſolatus eſt frangens vincula & liberans eos, vt habetur. *Actorum* 16.

Conſolatur Dominus iuſtos in operibus bonis. Sic conſolatus eſt Tobiam & Saram liberando à dæmonio, qui viros eius occiderat, vt habetur *Tob.*8. Danielem iuſtum bis poſitum in lacu leonum, Dominus conſolatus eſt per Angelum, Habacuc. *Daniel.*6. *&* 14. Suſannam quæ adulterio nolebat conſentire, morte damnatam Dominus per Danielem liberauit. *Daniel.*13. Impleuit Dominus promiſſam conſolationem, quando in Pentecoſte Apoſtolis Spiritum Sanctum miſit. *Actorum* 2.

Vide ſupra V. *Benignitas Dei*, & infra V. *Tentatio*, *Patientia*, &c.

Sententia alia de eadem.

Conſolamini, conſolamini populi meus. *Ieremia* 40.

Ergo conuertam luctum eorum in gaudium, & conſolabor eos, & lætificabo à dolore ſuo. *Ieremiæ* 31.

Benedictus Deus, Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. 1. *Cor.*1.

Aliæ ſententiæ infra V. Tentatio &c.

CONSTANTIA & FORTITVDO.

Fortem, *ſtrenuum, & audacem reddit hominem puritas conſcientiæ.* Moyſes purus & innocens audacter & conſtanter ſtetit coram Pharaone arguens eum. *Exodi* 5. *& ſeqq.* Gedeon fortiſſimus in trecentis viris maximum populum viriliter ſuperauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorum fortiſſime. *Iud.*6. In illa fortitudine liberauit Iſrael. *Iudicum* 8.

Dauid fortiter ſuperauit leonem, & vrſum, & Goliathum. 1. *Reg.*17. Iudas Machabæus viriliter tranſiuit Iordanem, & irruit in hoſtes ſuos. 1. *Machab.*5. Eleazar audacter irruit in Elephantem & occidit, licet ipſe poſteà ſit mortuus: 1. *Machab.*6. Machabæus & ſocij more Leonum irruentes in hoſtes occiderunt multitudinem inimicorum. 2. *Macb.*11.

Fortitudo perfectiſſima eſt tolerantia aduerſorum. Tali fortitudine tolerauerunt fornacem 3. pueri dicentes Regi; Deus poteſt nos eripere de camino ignis. *Daniel* 13. Stephanus plenus gratia & fortitudine, viriliter ſuſtinuit lapides; & ſic de alijs Martyribus.

Non debet homo dimittere opus bonum, licet contingat eum tribulationem incurrere. Nam Tobias remanſit in timore Domini, licet plaga cæcitatis eueniſſet ei, *Tob.*2. Ridetur in Euangelio homo inconſtans qui cæpit ædificare, & non potuit conſummare. *Luc.*14.

Perſeuerandum eſt in bono propoſito, nec reſpiciendum retrò poſt egreſſum de ſocietate malorum; ne accidat homini ſicut vxori Loth poſt egreſſum de Sodomis, quæ retrò aſpiciens, in ſtatuam ſalis eſt conuerſa. *Geneſ.*19. *Socij Danielis* multùm conſtantes & *perſeuerantes* fuerunt, ne ſtatuam quam erexerat Nabuchodonoſor adorarent. *Dan.*3.

Eleazar multa tormenta *conſtanter* ſuſtinuit, ne ad impietatem declinaret. 2. *Machab.*6. Chriſtus laudauit conſtantiam Ioannis Baptiſtæ, quod non ſimilis eſſet arundini, quæ facilè in omnem partem mouetur. Salutem denique æternam conſtantiæ promittit, dicens; Qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit. V. infra *Fortitudo. Perſeuerantia* & plures de illis Sententias Fortitudini proprias.

Vide ſententias alias infra verbo, *Fortit.* &c.

COR-

CORREPTIO FRATERNA.

PErfectam Regulam dedit Dominus Petro, dicens: Si peccauerit in te frater tuus corripe eum &c. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. *Matth.*18. Ioannes Baptiſta cum magno feruore corripiebat Phariſæos, quod eſſent progenies viperarum. *Matth.*3. *Luc.*3. Multa audacia & zelo arguebat Herodem, dicens. Non licet tibi habere vxorem fratris tui. *Matth.*14. *Marc.*6. Vnus de latronibus qui pendebat in cruce cum magno zelo alterum reprehendebat, dicens, neque tu times Deum &c. *Luc.* 23. Stephanus in concilio Iudæorum feruenter & audacter increpauit eos quod eſſent duri corde, & Deo reſiſterent. *Act.*7.

Corrigere debent Prælati ſubditos ſuos, & vos de vitio arguere. Sic Sacerdotes reſtiterunt Oziæ Regi volenti offerre incenſum, quod non erat ſui officij, dicentes; Non eſt tui officij adolere incenſum. 3. *Paralip.*26. Sic reprehendit Eſdras filios tranſmigrationis, qui duxerunt contra legem filias alienigenarum. 1. *Eſd.*9. & 10.

Item debent eos reprehendere de violatione Feſtorum. Sic arguebat Neemias portantes munera Sabbatho, dicens: quæ eſt hæc res mala quam vos facitis & prophanatis diem Sabbathi, vt habetur. *Neem.*14.

Item debent eos reprehendere de mendacio, & prauo exemplo, ſic Petrus Ananiam & Zaphiram. *Act.*5. Sic Paulus Elymam magum durè reprehendit, qui nitebatur à fide auertere proconſulem. *Act.*13. Et S. Petrus Simonem magum volentem emere Spiritum Sanctum. *Actorum.*8.

Item de peccato carnis: Sicut Apoſtolus grauiter reprehendit Corinthios de fornicatione. 1. *Corinth.*5.

Item de irreuerentia circa Sacramenta: Sicut Paulus eoſdem arguit de irreuerentia erga Euchariſtiam. 1. *Corinth.*11.

VIDE EX BREVIARIO. Correptio *Sapientis melior, quàm adulatio ſtultorum.* Dom.II. Aug. fer.5. l.2. *Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris.* Dom. V. Aug. fer.6. l.2. *cum quis à Deo corripitur, non deficiat.* Dom.I. Aug. fer.2. l.3. *Correptio debet fieri ex amore proximi.* Dom.III. Quad. fer.2. l. 1. *Peruerſi difficulter corriguntur.* Dom.II. Aug. n.l.3. & Sabb. ibid. l.3. *Nullius deſperanda*, fer.5. Maij hebd. n.2. l.2. *Debet fieri in ſpiritu lenitatis*, 17. Sept. in Feſt. Stigm. n.1. & Dom.VIII. Pentec. fer.5. *& per dulcedinem charitatis.* Dom.III. Pent. n.3. l.2.

Vide *Exhortatio.*

Sententiæ ſelectæ de Correptione fraterna.

MElius eſt à ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi. *Eccleſ.*7.

Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum. *Matth.*8.

Non vt confundam vos hæc ſcribo, ſed vt filios meos cariſſimos moneo. 1. *Cor.*4.

In conuiuio vini non arguas proximum. *Eccleſ.*31.

Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. 2. *Timoth.*4.

Plus profuit correctio apud prudentem, quam centum plagæ apud ſtultum. *Prou* 17.

Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus. *Eccleſ.*10

Argue ſapientem & diliget te. *Prou.*9.

Qui abijcit diſciplinam deſpicit animam ſuam, qui autem acquieſcit increpationibus poſſeſſor eſt cordis. *Prou.*15.

Virga atque correctio tribui ſapientiam. *Prou.*29.

Si te audierit (corripientem) lucratus eris fratrem tuum. *Matth.*18.

PATRES. Correctio eſt, errorem innatum, vel conſuetudine factum, fræno rationis inhibere. *Aug.*

Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda ſunt, vt omnes timeant: qui ſecreto peccauit in Te, ſecretò corripe: nam ſi ſolus noſti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, ſed proditor. *Auguſt.*

Foris terribilis perſonet increpatio: intus lenitatis teneatur dilectio. *Aug.*

Magis amat obiurgator ſanans, quam adulator diſſimulans. *Aug.*

Peccatum vnius quod cognitum non arguitur, multos contaminat. *Idem.*

Qui non corrigit, reſecanda committit; & facientis culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. *Gregor.*

Non nunquam qui inter flagellorum duritiem remanent incorrecti, dulci ſunt admonitione mulcendi. *Gregor.*

Alterius pœnis, fit caſtigatio lenis.

SENT. POET. ET PHIL. Cuncta prius tentanda, ſed immedicabile vulnus.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. *Ouid. metaph. lib.*8. in mala exempla.

Qui quem vult ridet, non ſua facta videt. *Staniburſtius.*

Si culpare velis, culpabilis eſſe cauebis. *Idem.*

Amici

Amici vitia ſi feras, facis tua. *Seneca*.

Cum his verſare, qui te corrigant. *Idem*.

Vitia tranſmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. *Seneca*.

Bonis nocet, qui malis parcit. *Idem*.

Nobilis equus vmbra virgæ regitur, ignauus nec calcaribus concitari poteſt. *Seneca*.

Qui non vetat peccare, cum poſſit, iubèt. *Seneca Poeta*.

CVRIOSITAS.

C*Vrioſi deſiderant ſemper noua ſcire, & illa ſcientia maiores apparere*. Ideò prima mulier, quæ deſiderauit ſicut Deus ſcire bonum & malum, pomum curioſè aſpexit, & diuinum præceptum contempſit. *Geneſ.*3. Diſcipulorum curioſitatem ſcire volentium tempus ſecundi Aduentus reprehendit Dominus dicens; Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta. *Act.* 1. Athenienſes, qui erant curioſi, non vacabant ſaluti, ſed vt ſemper noua ſcirent. *Act.* 17. Iudæi videntes miracula à Chriſto fieri, adhuc ſigna de cœlo curioſè quærebant. *Luc.*11. Herodes curioſè deſiderabat videre Chriſtum, non vt crederet, ſed vt videret ab eo ſigna fieri. *Luc.*23.

Curioſi debent admoneri à prudentibus vt vtilia ſectentur & curioſitatem relinquant. Ideò prædicante Apoſtolo in Epheſo multi qui fuerunt curioſa ſectati congeſſerunt libros, & combuſſerunt coram diſcipulis. *Act.*19. Reprehendebat Apoſtolus quoſdam Theſſalonicenſes curioſè ambulantes, & nihil operantes. 2. *Theſſal.*3. Adoleſcentiores viduas monet Apoſtolus eſſe vitandas, quæ ſunt frequenter vagæ & curioſè. 1. *ad Timoth.*4.

Similes ſunt curioſi piſcibus & volucribus, quæ per loca aliena & peregrina perpetuò vagantur, nec corpore aut mente ſecum habitant. *Aug. in Pſalmos*.

VIDE EX BREVIARIO: Curioſitas. *Altiora te ne quæſieris*. Dom.IV. Aug. fer.5. *eſt enim curioſitas occupatio peſſima*. Dom.2. Aug. n. 1. lect.3.

Sententiæ ſelecta de Curioſitate.

QVi inueſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis. *Prouerb.*12.

Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ pater poſuit in ſua poteſtate. *Actorum* 1.

PATRES. Curioſum genus hominum ad cognoſcendum vitam alienam, deſidioſum ad corrigendum ſuam. *Aug. lib. confeſſ.*10.

Curioſus foras egreditur, & exterius omnia conſiderat. *Bernardus*.

Quæ Deus occulta eſſe voluit, non ſunt ſcrutanda. *Proſper*.

PHILOS. POETÆ. Curioſus nemo eſt, qui non ſit maleuolus. *Plautus*.

Non multum nocebit tibi iſta tranſire, quæ nec licet ſcire, nec prodeſt. *Seneca*.

Nouit fæmineum genus omnia, nouit & illud.
Iunonem duxit, quo pacto Iupiter olim. *Theodoricus*.

D.

DEIPARA.

DEiparæ laus imitatio deducenda eſt ab æſtimatione virtutum quæ in ea eluxerunt, vt eſt Humilitas, Amor Dei, Liberalitas, Oratio perpetua, Abſtinentia, Caſtitas, Compaſſio ſiue miſericordia erga homines &c. Quæ omnia in hoc Apparatu inuenies, & harum Virtutum exempla ſub ſuis Titulis, quæ in alijs quidem magna, in Deipara autem maxima fuiſſe oſtendes.

2. Exponitur Deiparæ excellentia ex varijs eius Figuris ex Scriptura deſumptis. *Geneſis c.*3. Eſt ſecunda & melior Eua, & mater cunctorum viuentium per gratiam, quæ ſerpentis caput contriuit.

Exodi 3. Eſt rubus ardens & incombuſtus, quia Chriſtum vt ignem cœleſtem concepit, & virginitatis florem non amiſit.

Iudicum 6. Eſt vellus Gedeonis, quia ſola Deipara manſit nullo peccati imbre madefacta.

*Numer.*17. Eſt virga Aaronis, quæ ſola floruit abſque germine, & Chriſtum peperit abſque ſemine.

*Ezech.*44. Eſt Porta clauſa, & vir non tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, in Chriſti natiuitate, &c.

Comparatur etiam appoſitè cum Rebecca, cum Iuditha, cum Eſthere, cum Suſanna, & alijs mulieribus in Scriptura laudatis.

Item cum Arca Noe, quia per Deiparam à diluuio mortis æternæ ſaluatum eſt genus humanum. Vocatur etiam propter eximiam caſtitatem Hortus concluſus, Fons ſignatus.

Item ob Pulchritudinem dicitur Columba formoſa, lilium inter ſpinas, oliua fructifera, Roſa in Iericho. Propter Gloriam & potentiam dicitur etiam pulchra vt luna, electa vt ſol,

ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, & mulier amicta ſole, lignum vitæ in paradiſo Eccleſiæ. Tanquam mediatrix inter Deum & homines dicitur ſcala Iacob, per quam aſcendit oratio & deſcendit miſericordia, Ciuitas refugij, & propitiatorium. Plures alij conceptus percurrendo Litanias Lauretanas facilè occurrunt, vt turris Dauidica, fœderis Arca, Ianua cæli, Stella matutina &c. Quæ prudens Concionator facilè Virgini applicabit, v. g. conſiderando proprietates Stellæ, & eas in dotibus Deiparæ demonſtrando. Vide de cultu Deiparæ & SS. contra Nouatores Tom. I. p. 109.

VIDE EX BREVIARIO. Figuræ Deiparæ *Eua* 8. Sept. noct. 2. l. 2. *&* 9. eiuſd. num. 2. *&* 13. eiuſdem num. 2. *&* Offic. de Beata Virgine in Sabbat. in Martio, Maij. Iu. *Virgo Sacerdotalis Velus Gedeonis*, 11. Sept. n. 2. l. 3. *Porta orientalis*. Ibid. *Mulier Apocalyptica* Vigil. Pentec. n. 2. l. 2. 11. Sept. n. 1. *Mater Dei vera*. 20. Mart. n. 3. *Animata Arca Dei viuentis*. 14. Aug. n. 2. *Cœlum animatum*. Ibid. l. 2. *Thalamus Sponſi cæleſtis*. Dom. 19. Pentec. n. 3. l. 3. *Radix Ieſſe*. Dom. 2. Adu. n. 1. *&* 2. *Flos campi & lilium*. 8. Sept. n. 2. *Nouum quod fecit Dominus*. 11. Sep. n. 2. *Miraculum*. 12. Sep. n. 2. l. 2. *Eccleſiæ decus*. Ibid. l. 3. *Cauſa vitę noſtrę*. 13. Sept num. 2. l. 2. *Margarita prętioſa & lampas orbis*. 15. Sept. n. 2. *Templum indiſſolubile*. Ibid. *Mons ſublimis*. Offic. B. V. in Sabb. in Aug. *Speculum & forma omnium virtutum*, 8. Dec. num. 2. 21. Nouembr. num. 2. l. 2. Dom. III. Adu. fer. 4. l. 2. *Exemplar Caſtitatis*. 12. Sept. num. 2. l. 1. *Humilitatis*. Domin. 3. Adu. fer. 4. l. 3. *Verecundię*. 21. Nouemb. n. 2. l. 2. Offic. B. V. in Sabb. in Dec. *Parſimonię*, *& Vigilię*. 21. Nou. n. 2. l. 2.

De virtutibus eius in communi *vide* 25. Mart. & in omnibus eius feſtiuitatibus, & Offic. in Sabb. de Beata Vergine *Apparet ſuis cultoribus*. 5. Aug. n. 2. *Mediatrix noſtra* Offic. in Sabb. in Octob. *Eius beneficia cœlum & terra experiuntur*. 15. Sept. n. 2. l. 2. *Patrocinium eius inuocandum*. 9. Sept. n. 2. 3. & 12. eiuſd. nu. 2. l. 3. *Preſentia eius magnum bonum adfert*. 2. Iul. n. 3. l. 2. *Imago eius ſeruos alloquitur*. 17. Iul. feſt. S. Alexij. *Item dignitatem eius negantes*. 20. Mart. num. 2. l. 3. *ſtellis coronata in cœlis*. 11. Sept. n. 2. l. 2. *quo cum corpore & anima aſſumpta eſt*. 18. Aug. n. 2. l. 2.

HÆRESES circa Deiparam vide ſupra. *To.* I. *pag.* 212. verbo *Maria Virgo*. De *Cultu* Deiparæ *ibid. pag* 109.

De *Myſterijs & Feſtis* Deiparæ, vide *infra* inter *Feſta* per Annum.

DETRACTIO, & CALVMNIA.

DEtrahunt homines peſſimi viris bonis ſolùm ex malitia, falſa imponentes. Sicut vxor Putipharis, cui inſeruiebat Ioſeph, iniquè detraxit ei apud virum ſuum, imponens ei quod eam voluiſſet opprimere. *Geneſ.* 29. Senes illi peſſimi Suſannam turpiter infamauerunt, crimen adulterij falsò imponentes. *Daniel* 13. Simon malè loquebatur de Onia prouiſore & defenſore gentis. 2. *Mach.* 4. Falſi teſtes detraxerunt Stephano dicentes: Homo iſte non ceſſat loqui contra Deum. *Act.* 7.

Detractio vitium eſt inuidiorum, qui alios infamant, vt eos infra ſe opprimant. Sic principes detraxerunt Dauidi apud Achis, vt amouerent eum. 1. *Regum* 29. Satrapæ Darij inuidentes fœlicitati Danielis, detraxerunt ei apud Darium, *Daniel* 6. Phariſæi inuidentes Chriſto multoties detraxerunt ei, quia cum Publicanis conuerſabatur. *Matthęi* 9. *Lucę* 5.

Detractores grauiter puniuntur à Deo in pręſenti & in futuro ſęculo. Nam Maria ſoror Moyſis contra eum locuta eſt detrahendo ex modica occaſione, ſed citò eſt ſecuta lepræ pæna. *Num.* 12. Filij Iſrael detraxerunt terræ promiſſionis, ſed in malum, quia nullus eorum intrauit eam, ſed mortui ſunt ab hoſtibus & beſtijs conſumpti in deſerto. *Num.* 13. *&* 14. Etiam propter detractionem Chore & multi compliceseius fuerunt occiſi. *Num.* 16.

Detractio à ſuperbia & ambitione procedit. Sic Abſalon ambiens regnum patris, detrahebat ei, ſingulis dicens. Non eſt qui audiat te conſtitutus à Rege. 2. *Regum* 15. Aman ſuperbus, quia non adorabatur à Mardochæo detraxit omnibus Iudæis coram Rege, *Heſter* 3. Alcimus qui volebat fieri ſummus Sacerdos detrahebat Iudæ coram Demetrio. 1. *Machab.* 7.

Detractores non debent audiri, nec verbis eorum eſt adhibenda fides. Nam Siba ſeruus Miphiboſeth nequiter detraxit Domino ſuo coram Dauide, & Dauid temere fidem adhibuit verbis eius, & ideò peruerſum dedit iudicium, 2. *Regum* 16. Sapiens fuit Alexander Rex, qui viros peſtilentes, qui venerunt aduerſus Ionatham detrahentes ei, & interpellantes Regem aduerſùs eum, nullatenùs audire voluit, 1. *Machab.* 10.

Detractor ſemper vertit bona in mala, vel tanquam mala intentione facta. Nam ſi ieiunas, dicit te hypocritam, ſi comedis voracem, ſi quieſcis pigrum, ſi rides inquietum, ſi taces

ces ſtultum, ſi loqueris, præſumptuoſum, ſi tua pauperibus das vel erogas, dicit te eſſe vanum & glorioſum, ſi non erogas, auarum, ſi ſapiens es, ſuperbum, ſi religioſus, dicit te hypocritam. Ideò de Ioanne Baptiſta multum ieiunante dicebant quidam detractores, dæmonium habet; De Ieſu autem comedente dicebant: Ecce homo vorax, & potator vini. *Matth.*11. Viſo miraculo de cœco nato detraxerunt Chriſto Phariſæi, dicentes, Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt, & maledixerunt ei. *Ioan* 9. Eiecto dæmonio & loquente muto, quidam detrahentes Chriſto miraculum peruerterunt, dicentes, in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *Luc.*11. *Matth.*12.

Comparat Scriptura detractionem cum Morſu ſerpentis, & gladio acuto. Serpens qui non edito ſibilo, mordet, detractori per omnia ſimiles eſt, *Eccleſ.*10. Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Detractores ſimiles ſunt Canibus, qui contra omnes prætereuntes latrant, & nemini parcunt.

Sicut porticus Olympiæ acceptam vocem per conſonantiam ſepties remittebat, ita detractores & contumelioſi vno verbulo offenſi ſexcenta conuitia ingeminant. *Plinius*.

VIDE EX BREVIARIO. Detractio *nocet velut gladius acutus*. Fer.4. Pſ.56. & 63. ad Matut. *Ad eam obſurdeſcendum*. Fer.2. Pſ.37. & fer.3. Pſ.38. *Qui detrahit proximo, detrahit legi*. Iac.4. fer.6. Dom.4. Paſch. l.3. *Hinc Dauid detrahentem proximo perſequebatur*. Pſ.100. in Sabb. *& varia mala tali optabat*. Pſ.108. ibid.

Sententiæ ſelectæ &c. de Detractione.

SEpulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum. *Pſal.*13.

Lingua eorum gladius acutus. *Pſal.*56.

Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes. *Pſal.* 139.

Beati eſtis cum maledixerunt vobis homines &c. *Matth.*5.

Lingua inquietum malum eſt, plena veneno mortifero. *Iacob.*3.

Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil minus habet, qui occultè detrahit. *Eccleſ.*10.

Detractores Deo ſunt odibiles. *Rom.*1.

Nec rapaces, nec maledici, regnum Dei poſſidebunt. 1. *Corinth.*6.

Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem, detrahit: legi, & iudicat legem. *Iacobi* 4.

Abominatio hominum detractor. *Prou.*24.

Bilinguis ſerpens habetur, atque mortalis, eo quod diaboli miniſter aliud lingua loquatur, aliud corde meditetur. *Auguſt.*

Detractor & auditor diabolum portat, alius in aere, alius in lingua. *Bernard.*

Quiſquis amat dictis abſentem rodere vitam.

Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi. *Auguſt.* menſæ ſuæ inſcripſit.

Difficilem oportet habere aurem ad crimina. *Seneca*.

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa.

Dico prudentes homines non multa loquentes.

DISCORDIA.

DIſcordia multoties oritur ex inuidia etiam inter fratres. Patet in prima diſcordia inter Cain & Abel, quam mouit ex inuidia Cain, quia munera Abel Deo placebant. *Geneſ.*4. Occiſo à Dauid Philiſtæo & auditis cantantibus, *Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia*, Saul inuidia motus, quia minùs dederant ſibi, perſecutus eſt Dauid. 1. *Reg.*18.

Diſcordiæ fiunt aliquando ex auaritia. Nam propter multam ſubſtantiam quam habebat Abraham & Loth, facta eſt diſcordia & rixa inter eorum Paſtores, *Geneſ.*13. Quia Iacob decepit Eſau in hæreditate & benedictione paterna facta eſt diſcordia inter eos. *Geneſ.*27. Propter auaritiam & tenacitatem Nabal facta eſt diſcordia cum Dauide, ſed per liberalitatem Abigail vxoris fuit ſapienter ſedata. *Regum* 1. *cap.*25.

Diſcordiæ oriuntur multoties ex ſuperbia & ambitione. Hinc orta eſt diſcordia inter Abſalon & Dauid. 2. *Reg.*15. Propter ſuperbiam, & duram Reſponſionem quam Roboam fecit populo, diuiſum eſt eius Regnum. 3. *Reg.*12. Contentio inter diſcipulos facta eſt, quis eorum eſſet maior, quæ per humilitatem ſedata fuit. *Luc.*22.

Diſcordiæ ſunt frequenter propter mulieres, & luxuriam. Occaſione Dinæ quam Sichem oppreſſit, facta eſt diſcordia, & ſecuta ſunt homicidia, *Geneſ.*33. Quia Thamar violata eſt ab Amon fratre eius, facta eſt diſcordia inter fratres, ex qua frater iuſſit interfici fratrem. 2. *Reg.*12. & 13. Propter vxorem Sampſonis alteri traditam diſſenſio facta eſt cum Philiſtæis *Iudicum* 15.

Diſcordiæ oriuntur aliquando ex vitio gulæ. Sicut accidit de filij Iſrael: qui iurgati ſunt contra Moyſen ductorem eorum, propter defectum cibi & potus. *Exodi* 16. & 17. Iterùm filijs Iſrael recuſantes manna cibum cœleſtem, rixa-

rixati ſunt contra Moyſen petentes carnes. *Numer.*21.

Diſcordes & rixantes debent Prælati & Maiores corrigere: Sicut Moyſes corripuit rixantes Hebræos contra inuicem *Exodi* 2. Mulieres rixantes propter infantem viuum, Salomon cum vera iuſtitia prudenter ſedauit, 1. *Reg.*3. Contentionem diſcipulorum, quis eſſet maior, Chriſtus ſedauit, de ſua humilitate exemplum præbens, *Luc.*22.

Sicut inflando, ex Scintilla vnica excitatur incendium, ita ex modica rixa magnæ diſcordiæ oriuntur. *Nazian.*

Sicut Mare, quod ex ſe tranquillum eſt, ventorum vi agitari & turbari videmus, ſic populus in pace tranquillus, turbulentorum hominum vocibus concitari ſolet.

Quemadmodum ſingula Haſtilia ſeorſim ſeparata facilè franguntur, coniuncta verò frangi nequeunt, ſic ciues inter ſe diſſidentes facile ſuperantur, concordes verò inſuperabiles manent, *Plutarchus*. Vide *Pax*, *Concordia*.

VIDE EX BREVIARIO. Contentiones *aboleantur à Chriſtianis*. Dom.1. Epiph. n.1. & *ſciſſura*. Fer.5. Maij. hebd. Bellum *trahit ex malis concupiſcentijs originem.* Fer. Dom.4. Paſch. *Malum pridem vſitatum.* Dom. Quinquag. fer.3. l.2. Com. plur. Mart. n.3. l.1. *Non à quouis geri debet aut poteſt.* Dom.2. Octob. fer.4. *Deus per hoc maximè punit peccata.* Dom.5. Nouemb. n.1. & fer.3. ibid. *propterea dicitur vocare fortes in ira ſua.* Dom.2. Adu. fer.2. l.1. *In hoc plerumque nulli parcitur.* Ibid. fer.6. *ſed omnia vaſtantur.* Dom. 5. Nouemb. n.1. & Dom 4. fer.3. *etiam Templa.* Dom.1. Octob. Sabb. l.2. *Exactiones inſuper extorquentur.* Dom.2. Adu. fer.3. l.2. Ante *eius congreſſum, auxilium à Deo (magna cum fiducia) petendum.* Dominic.2. Octob. Sabb. l 2. 14. Septemb. n.2. *qui iuſtè bellantes protegit.* Dom.5. Octob. fer.6. l.1. *Bellum tunc iuſtum, quando pro gloria Dei ſuſcipitur.* Dom.1. Octob. Sabb. l.3. *quamuis etiam ex alijs motiuis geri poſſit.* Domin. 3. Octob. n.2. Quamdiu *durat bellum? donec placuerint viæ hominum Domino.* Domin.1. Auguſt. Sabb. l.2.

Sententiæ ſelectæ de Diſcordia.

HOmo peruerſus ſuſcitat rixas, & verboſus ſeparat Principes. *Prou.*6.

Qui prouocat iras producit diſcordias.

Noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertens demeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi. *Eccleſ.*4.

Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur: Et omnis ciuitas, vel domus diuiſa contra ſe non ſtabit. *Matth.*12. & *Lucæ* 11.

Non eſt diſſentionis Deus ſed pacis. 1. *Corinth.*14.

Si inuicem mordetis, & commedetis, videte, ne ab inuicem conſumamini. *Gal.*5.

PATRES. Diſſentiones nunquam debent amari. *Auguſtinus.*

Diſcordia nemo benedicit Dominum. *Auguſtinus*.

Peruerſos ipſos vnitas corroborat dum concordant, & tanto magis incorrigibiles quanto magis vnanimes fecit. *Gregor.*

PHILOS. POETÆ. En quo diſcordia ciues perduxit miſeros? en queis conſeuimus agros. *Virg.* eclog.1.

Diſcordia demens.

Intrauit cælos ſuperoſque ab bella coegit. *Virgilius*.

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem. *Staniurtius*.

Concordia res paruæ creſcunt, diſcordia res maximæ dilabuntur. *Saluſtius*.

DVRITIA CORDIS.

DVri & obſtinati in malo per verba, & prædicationes non emolliuntur: Sunt enim ſicut duri lapides, ſuper quos ſi cadet aqua interiùs non moleſcunt. Sic Heli filios verbo corripuit, ſed non profuit, ideòque interierunt, vt habetur. 1. *Reg.*2. Nabal fuit ita durus, vt ad dulcia verba nuntiorum Dauid flecti non potuerit. 1. *Reg.*25. Iudas ita fuit durus, vt oſculo Chriſti emolliri non potuerit in Euang.

Duri manent obſtinati quantumcunque viderint ſigna & miracula fieri. Sic induratum fuit cor Pharaonis, qui ad nulla ſigna quæ Moyſes de mandato Domini faciebat, emolliebatur ad credendum Domino. *Exodi* 6. 18. & 19. Iudæi qui apprehenderunt Ieſum fuerunt duriſſimi, qui neque per ſanationem auriculæ, neque per alia ſigna moti fuerunt. *Lucæ* 22. *Ioann.*18.

Duri & obſtinati non ſolùm non quieſcunt, ſed etiam ſi reprehenduntur peiores fiunt. Sic tam durus fuit Cain correptus admonitione Domini, vt fratrem occiderit, *Geneſ.*4. Obſtinati Iudæi Zacharia increpante & admonente, cum crudeliter occiderunt, 2. *Paralip.* 24. Stephanum increpantem Iudæos de eorum duritia, ipſi eum impiè lapidauerunt, *Act.*7. Vide *Auaritia*; & è contra *Pœnitentia*, *Obedientia*, *Liberalitas*.

VIDE EX BREVIARIO. Obſtinatio *vitium eſt maximè Iudæorum*. Feſt. Epiph. n.3.

Eius cauſa etiam in alijs eſt neglectus Verbi Dei, Dom.3. Pentec. n.2.l.3. *& inſpiratione interna*. Dom.3. Sep. Sabb. l.3.

Vide ſupra *Auaritia*, *Pænitentia*, *Obedientia*, *&c.* cum Sententijs ſelectis.

E.

EBRIETAS.

EBrietas *& gula in tentatione obtinent primum locum*. Prima tentatio filiorum Iſrael fuit de potu, ſecunda de cibo, *Exodi* 17. *&* 18. Volens diabolus Saluatorem tentare, priùs ipſum gula, quam alio vitio agreſſus eſt, *Matthæo* 4.

Ebrietas vitium luxuriæ nutrit. Hinc eſt quod Loth qui in Sodomis bonus fuit, inebriatus cum proprijs filiabus peccauit, & duplicem inceſtum commiſit *Geneſis* 19. Sicut enim pinguia facilius flammam concipiunt, ita ebrioſi flammam libidinis.

Ebrietas hominem dementat. Nam Noe qui erat vir perfectus, inebriatus ſic dementatus eſt, vt ſine verecundia denudatus iaceret; *Geneſis* 9. Fatuus & demens factum eſt Eſau, qui propter lentis edulium vendidit primogenituram fratri ſuo, *Geneſis* 25. Propter veſaniam in epulis diues Epulo in ſiti & flammis cruciatur, *Lucæ* 16.

Crapulæ vitium in Clericus & religioſis eſt maximè deteſtabile. Ideò dixit Dominus ad Aaron; Vinum & omne quod inebriat non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum. *Leuit.*10. *Numer.*16.

Crapula & ebrietas multoties cauſa vel occaſio eſt mortis. Vndè Philiſtæis epulantibus & lætantibus domus occidit ſuper eos *Iudic.*16. Amon in conuiuio temulentus, fuit ab Abſalone occiſus, 2. *Reg.*13. Comedit Ionathas modicum mellis contra præceptum patris, & fuit condemnatus ad mortem; ſed populus ipſum liberauit. 1. *Reg.*14. Benedab Rex Syriæ temulentus per Principum prouinciarum pueros ad mortem fugatus eſt, 3. *Regum* 20. Filijs Iob veſcentibus & bibentibus vinum, domus cecidit, & eos oppreſſit, *Iob.*1. Propter ebrietatem Holofernis Iudith habuit opportunitatem eum occidendi, *Iudith.*12. Reuerſùs Aman à conuiuio lætus, ſtatim fuit cum duabus filiabus & cum decem filijs occiſus, *Heſter.*9. Fecit Ptolomæus conuiuium Simoni, & eum cum duobus filijs interfecit. 1. *Machab. vlt.* In conuiuio natalis Herodis innocens Baptiſta propter veritatem impiè decollatus fuit, vt habetur. *Marc.*6. *Matth.*14.

En quibus *S. Chryſoſtomus* comparat ebrioſos: Homo, inquit, ebrius eſt mortuus animatus, dæmon voluntarius, morbus veniam non habens, ruina excuſatione carens, commune generis noſtri opprobrium. *Homil.* 1. *ad pop. Antioch.*

Ebrioſus ſimilis eſt Anſeri, qui amat ſemper os in liquido habere, clamare, & otiari; ſed ſicut Anſer in fine deplumatur, & ad ignem aſſatur, ita ebrioſus tandem omnibus bonis deplumatur à creditoribus, & poſteà in inferno aſſatur à dæmonibus.

Ebrioſi ſunt ſicut paludes, in quibus tantùm generantur ranæ, & ſerpentes, & noxia animalia, ita & in ebrioſis otium, & luxuria, & inſania, & omnia vitiorum genera aluntur.

VIDE EX BRFVIARIO. Ebrietas, *huic acclamatur væ*! Dom.3. Adu. fer.2. *Eius varia mala.* Dom.1. Adu. n.2. Dom.4. Sep. n.2. Dom. Sexag. fer.5. l.2. Dom.4. Sep. n.2. *Peſſimum eſt, quod etiam Regno Dei priuet.* Dom.1. Epiph. fer. 4. *hinc Propheta prædicit, quòd ebrij vlulabunt*. Dom.3. Nouemb. fer.3. *Cauenda ergo, maximè Eccleſiaſticis.* Dom.1. Adu. n.2. *& deteſtanda*, Dom.1. Pentec. fer.3. *vtique cùm diabolus illa delectetur.* Dom.3. Nou. n. l.3. *& legem diuinam per ieiunium acceptam* Moyſes, caſſauerit. Dom. 4. Quadr. n.2. *non cogendum ad potum.* 5. Sept. n. 1.l.3. Vide *Gula*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Ebrietate.

SIcut ignis probat ferrum durum, ſic vinum corda arguet in ebrietate potatum. *Eccleſiaſt.*3.

Non in comeſſationibus & in ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, ſed induimini Ieſum Chriſtum. *Apoſt. ad Rom.*15.

Neque ebrioſi, neque maledici, regnum Dei poſſidebunt. 1. *Corinth.*6.

Regnum Dei non eſt eſca aut potus, ſed pax & gaudium in Spiritu Sancto. *Ibidem.*

Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferunt cor. *Ioſeę* 4.

Nolite inebriare vino in quo eſt luxuria, *ad Theſal.*5.

Operarius ebrioſus non locupletabitur. *Eccleſ.*19.

Nullum ſecretum eſt vbi regnat ebrietas. *Prouerb.*31.

PATRES. Ebrietas eſt flagitiorum omnium mater, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, amiſſio temporis, inſania voluntaria, ignominioſus languor, turpitudo mo-

merum, dedecus vitæ, animæ corruptela. *Auguſt. ad ſacras Virgine.*

Vinum potatum moderatè, eſt medicamentum, plus iuſto ſumptum venenum eſſe cognoſcitur. *Auguſt.*

Valde turpe eſt, vt quem non vincit homo, vincat libido, & obruatur vino qui non vincitur ferro. *Idem.*

Ebrietas eſt blandus dæmon, dulce venenum, ſuauem peccatum. *Idem.*

Ebrioſus quem abſorbet vinum, abſorbetur à vino, abominatur à Deo, deſpicitur ab Angelis, deridetur ab hominibus, deſtituitur à virtutibus, confunditur à dæmonibus, conculcatur ab hominibus. *Idem lib. de pœnitent.*

Noe ad vnius horæ ebrietatem nudauit femora ſua, quæ per ſexcentos annos contexerat. *Hieronymus.*

Vbicumque ſaturitas & ebrietas ibi libido dominatur. *Hieron. Epiſt. ad Tit.*

Ebrietas in laico crimen eſt, in ſacerdote ſacrilegium: quia alter animam ſuam necat vino, alter ſpiritum ſanctitatis extinguit. *Petrus Rauennas.*

PHILOS. ET POETÆ. Ebrius atque ſatur, nunquam bene philoſophatur.

Multum merum pauca cogit ſapere. *Menandez.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Terentius.*

Multos cæcus amor cogit ſecreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas. *Ouid.*

Ebrio nemo ſecretum ſermonem committat. *Seneca.*

Refertur Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum chariſſimum ſibi ac fideliſſimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit. *Seneca.*

Abſentem lædit qui cum ebrio litigat. *Idem*: quia ebrius ſibi præſens non eſt.

ECCLESIA.

Ecclesia *cum ſollicitudine & feruore debet à fidelibus ædificari.* Ideò feruentior fuit Salomon in ædificatione templi, quam domus ſuæ; quia templum in ſeptem annis, domum verò in duodecim perfecit, 3. *Reg.* 3. Magnam curam habuit Dominus de ædificatione Eccleſiæ, quando præcepit Cyro vt ædificaret ei domum in Hieruſalem, quod priùs prædixerat per Eſaiam, *Eſaiæ* 2. & *Eſd.* 3.

Eccleſia ędificata debet ſolemniter, cum & gaudio conſecrari. Ideò magnam ſolemnitatem fecit Salomon in dedicatione templi, 3. *Reg.* 8.

Eccleſiam debet homo intrare mundus à peccato. In cuius figura dixit Dominus Moyſi; facies labrum æneum ad lauandum, & miſſa aqua lauabant Aaron & filij eius manus ſuas & pedes cùm ingreſſuri erunt tabernaculum. Per *manus* ſignantur operationes, per *pedes* affectiones, *Exodi* 30. Non licebat niſi paucis & mundis intrare templum & tangere vaſa eius, *Numer.* 4. Sæpè mundauit Dominus templum eijciens vendentes, & ementes, & menſas, & boues, & columbas, quæ templum reddebant immundum. *Matth.* 21. *Lucæ* 19.

Inſtruendi ſunt tam pueri quam prouecti, vt Eccleſiam viſitent. Exemplo Chriſti, qui die 40 à natiuitate voluit ad templum deferri: & quodennis in templo in medio Doctorum, fuit à Matre inuentus, *Lucæ* 2. Petrus & Ioannes aſcenderunt in templum ad horam orationis nonam; & tunc claudum Petrus ſanauit, *Act.* 3. Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopium veniebat in Hieruſalem ad viſitandum templum, *Act.* 8. Vide infra, *Fides*.

Quam firmiter oporteat credere veræ Eccleſiæ, vide exempla in *Catecheſi* infra de Symbolo cap. 1.

ARGVMENTA octo pro Eccleſia Romana, & contra Sectarios &c. vide ſupra in Controuerſia Tom. 1. cap. 3. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Eccleſia *Columna & firmamentum veritatis.* Dom. 5. Epiphan. fer. 2. l. 3. *Sanctorum varietate ornatur.* 1. Nouembr. num. 2. *habetque ſtatus diuerſos.* Dom. 6. Epiphan. n 3. l. 3. *Comparatur Sagenę.* Domin. 5. Epiphan. n. 3. l. 3. *Vineę.* Dom. Sept. n. 3. *Lucę* Octau. Aſcenſ. num. 3. *Ipſi B. Virgini.* Sabb. ante Pentec. n. 3. *Coruis* Domin. 9. num. 2. l. 3. *Regno Dei.* Dom. 19. n. 3. & Comm. Virg. n. 3. *Puſillo gregi* 2. Com. non Pontif. num. 3. *Decem Virginibus.* Communi Virg. *Agno.* Comm. Virg. N. 2. *Fundamentum eius eſt Petra* 18. Ian. num. 3. l. 2. *licet prematur non opprimitur.* Sabb. infra Dominic. Quinquag. *potius augetur.* 3. Iul. n. 2. l. 1. *Cura eius Petro commiſſa* Dom. 2 Paſch. n. 2. *ſupra quem ędificata.* 18. Ian. N. 3. *Romana omnium Eccleſiarum primatum tenet.* 16. Ian. N. 2. l. 3. *Cuius Epiſcopus vniuerſalis etiam Eccleſię Epiſcopus* 12. Mart. n. 2. l. 2. Dedicatio *Eccleſiarum iam olim conſueta.* Dom 2. Octob. fer. 2. *eius origo, modus, & tempus celebrand.* Octau. Dedic. n. 2. *Dedicatio templi materialis, eſt figura ſpiritualis in nobis* Commune Dedic. N. 2. & fer. 6. num. 2. Templa *principaliter ad Dei honorem (in quibus ſingulariter habitare vult.* Dom. 8. Pentec. n. 1. *) conſtruuntur die* 6. Dedic num. 2. l. 3. & *ad Verbum Dei prędicandum, Sacramenta adminiſtranda, Miſſamque celebrandum.* 2. Aug. *Conſecratio eorum* 9. Nouemb. num. 2. & 18. n. 2. l. 2.

item eorundem Dedicatio. 5. Aug. n.2. l.3. Vide ſupra hic. *Templa ædificare Deo gratum.* Dom.7. Sabb. l.3. Dom.5. Nouemb. fer.5. l.2. Aug. n.2. *atque laudabile.* die 6. Dedic. n.2. *quamuis propter peccata populi eadem deinde DEVS abominetur.* Dom.8. n.1. l.2. *Templa etiam Angeli ædificarunt.* 8. Maij n.2. l.3. 23. Nouemb. n.2. l.3. *poſſunt etiam ex ædibus profanis fieri.* 6. Ian. n.2. l.2. *Frequentanda.* Dom.2. Pentec. fer.2. *& negligentes puniendi.* Dom.5. Nouemb. fer.5. l.2. *Veneranda propter SS. Reliquias.* 18. Nouemb. n. 2. die 6. Dedic. n.2. l.3. *ſæcularia in his non tractanda.* Dom.1. Quadr. fer.2. *Augenda muneribus & donis.* 8. Octob. n.3. l.3. 18. Nouemb. n. 2. l.3. *Spoliatores eorum non erunt impunes.* Dom. 4. Octob. fer.4. *Deſtructa reſtauranda.* Dom.2. Octob. nu.1. *Propbanata reconcilianda.* 27. Maij lect.2.

Sententiæ ſacræ &c. de Eccleſia.

EGo dico tibi, quia tu es Petrus & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. *Matth.*26.

Fundamentum (Eccleſiæ) aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus 1. *Corinth.*3.

Hæc tibi ſcribo, fili, vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia &c. *Tim.*3.

Eccleſia columna eſt & firmamentum veritatis. *Paulus Apoſt.*

PATRES Adhuc habet Eccleſia, quo creſcat, donec impleatur, dominabitur à mari vſque ad mare. *Auguſt. ſuper Matth.*

Eccleſia velut Lilium inter ſpinas, malis & bonis eſt permiſta. *Idem Auguſt.*

Hoc habet proprium Eccleſia, dum perſequitur floret, dum opprimitur creſcit, dum contemnitur proficit; dum læditur vincit; dum arguitur intelligit; tunc ſtat quum ſuperari videtur, *S. Hilarius.*

Sancta Eccleſia conſiſtit vnitate fidelium, ſicut corpus vnitate membrorum. *Gregorius.*

Proditorem ſe eſſe nouerit, quicumque eſt ille qui vitia qualibet in hanc domum conatur inducere, & templum Dei ſpeluncam vult facere dæmonum. *Bernardus.*

Sponſa, id eſt, Eccleſia Chriſti nihil ſibi glorioſius putat, quam Chriſti portare opprobrium. *Bernardus.*

EXHORTATIO.

E*Xhortatio retrahit à peccato.* Sicut exhortatio Abigail Dauidem à peccato homicidij retraxit, 3. *Reg.*25. Quamdiu vixit Sacerdos Ioiada, tamdiu Ioas probus fuit, ſed eo mortuo factus eſt peſſimus, 4. *Reg* 12. Ad exhortationem Neemiæ Vſurarij reddiderunt vſuras, & vlteriùs non acceperunt, *Neem.*5. Baptiſta exhortante populum, multi baptizabantur confitentes peccata ſua, *Matth* 3.

Exhortatio bona confortat in tribulatione. Ideò Tobias adibat omnes in captiuitate poſitos exhortans eos, vt habetur *Tobiæ* 1. Tribulato Iob venerunt amici eius ad confortandum eum. *Iob.*2. Primum ſeptem fratrum Machabæorum, cùm in ſartagine torqueretur, cæteri cum matre hortabantur, vt pro lege fortiter moreretur vt habetur 2. *Machabaeorum* 7.

Exhortatio bona parentum filios facit probos. Sicut parentes vxoris Tobiæ monuerunt eam honorare ſoceros, maritum diligere, & gubernare domum, ſe ipſam irreprehenſibilem exhibere, *Tobiæ* 18. Moriturus Mathatias filios efficaciter hortatus eſt ad agendum viriliter pro lege Domini, quod ipſi optimè ſeruauerunt 1. *Mach.*2.

Vide infra, *Filiorum educatio.*

Exhortatio bona excitat alios ad virtutem. Sicut Iudith ſua exhortatione, animauit ciues Bethuliæ ad viriliter reſiſtendum Holoferni, & placandum Deum, *Iudith.*8. Iudas Machabæus hortabatur & armabat populum ſermonibus bonis, 1. *Machab.*3. & 4. & 2. 8. 10. Paulus & Barnabas hortabantur fratres & animabant vt permanerent in fide, *Actorum* 14.

Exhortationes Dei nomine debent Prædicatores libere & libenter præſtare. Propterea dixit Dominus, *Eſ.*1. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Ioannes Baptiſta prædicando monuit Herodem de inceſtu, & Chriſtus Iudæos de incredulitate, etiamſi ideò ſe morituros præuiderent.

Exhortatione opportuna peccatores & infideles ad Deum conuertuntur. Sicut prædicatio Ionæ conuertit Niniuitas, qui propter peccata ſubuerti debebant, *Ionæ* 3. Petrus in Pentecoſte ſic prædicauit vt circiter tria millia hominum conuerterit ad fidem, *Act.*2. Iterum ad prædicationem Petri tot crediderunt, vt factus ſit numerus credentium quinque millia, *Act.*4. Prædicantibus Paulo & Barnaba Iconijs crediderunt multi Iudæi, & Græci, *Act.*14.

VIDE EX BREVIARIO. Prædicatio *Verbi Dei præmittenda, vt ſequatur Chriſtus.* Commune Euang. n.3. l.2. *Prædicatores Verbi Dei debent magna libertate id facere* 30. Sept. n.3. l.2. 14. Octob. n.3. l.2. *Charitate tamen bene ſe munire*

de

debent, Commun. Euang. N.3. l.2. *& dicta bono exemplo confirmare* fer.3. 12. Mart. N.3. l.2.

Vide ſupra, *Conſilium bonum*, *Correptio &c.* cum Sententijs ſelectis.

EVCHARISTIA.

IN hoc Sacramento verè Deus *memoriam fecit mirabilium ſuorum*. Res mira, ſolo Dei verbo Cœli formati ſunt, magis mirum Chriſtum ſolo verbo è cœlo in terras adduci. Solo verbo dixit Deus, *Fiat lux*, & facta eſt lux; *fiat firmamentum*, & factum eſt firmamentum: Solo verbo iuſſit Ioſue ſolem ſtare & ſtetit. Sed magis mirandum Chriſtum filium Dei, Solem iuſtitiæ, cœli terræque Dominum, ſolo verbo, *Hoc eſt corpus meum*, è cœlo deſcendere, ſub panis & vini ſpeciebus collocari, & hominibus in alimentum præberi.

Myſterium huius Sacramenti varijs *Figuris* in Scriptura adumbratur, & explicatur, *Exodi* 12. Deus iubet offerri & manducari *Agnum Paſchalem*, in Euchariſtia manducatur Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Exodi 16. Deus in deſerto filios Iſrael pauit *manna cœleſti* per 40. annos, Deus in deſerto huius vitæ paſcit Chriſtianos Sacra Euchariſtia, vt non deficiant in via patriæ cœleſtis, & in alimentum vitæ æternæ, vt apertè dicitur *Ioannis* 6. *Non ſicut manducauerunt Patres veſtri manna in deſerto & mortui ſunt, qui manducat hunc panem viuet in æternum.*

Exodi 40. Offerebatur Domino *Panis propoſitionis*, qui ſolùm à puris & ſanctificatis ſumi poterat, ita ad hoc Sacramentum nemo debet niſi purus accedere, alias vt ait *Apoſt. Iudicium ſibi manducat & bibit non dijudicans Corpus Domini.*

Geneſis 14. Melchiſedech in gratiarum actionem pro victoria per Abrahamum obtenta. *Obtulit panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*; ſic panis Euchariſticus offeretur Deo in Sacrificium pro victoria obtenta vel obtinenda contra carnem, mundum, & dæmonem.

Ad Communionem Euchariſtiæ accedens debet priùs *ſordes peccatorum* per pœnitentiam aut Confeſſionem abluere. Sic enim Chriſtus ante inſtitutionem Euchariſtiæ diſcipulorum *pedes lauit*, *Ioan.* 13. Et Apoſtolus monet 1. *ad Corinth.* 11. *v.* 27. *Probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat*, id eſt, examinet ſe an ſit dignus tanto Sacramento. Narratur *Matth.* 27. Ioſeph ab Arimathia acceptum Chriſti iam defuncti corpus inuoluiſſe in ſyndone munda, & collocaſſe in monumento nouo, quantò magis oportet Chriſti viuentis corpus in animam mundam ſuſcipere, & cum nouo affectu charitatis.

Huius Sacramenti inſtitutio, fructus, & effectus tribus potiſſimum locis in Scriptura exprimuntur. *Ioan.* 6. *v.* 48. *Ego ſum panis vitæ &c.* fusè *Matth.* 26. *v.* 17. de vltima cœna. Et 1. *ad Corinth.* 11. vbi exponitur inſtitutio, & diſpoſitio requiſita ad Euchariſtiam.

De hoc Sacramento contra Hæreticos vide tradita in Controuerſijs *Tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 3. de Euchariſtia.

Varia Exempla vide infra in Catecheſi cap. 4. de Euchariſtia & Sacrificio Miſſæ.

VIDE EX BREVIARIO. Euchariſtia *eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti*, feſt. Corp. Chriſti n.1. & fer.3. infra Octau. n.2. l. 1. & 3. Maij l.2. & 2. Auguſt. & Octau. eiuſdem Corp. Chriſti n.2. *Illo nihil pretioſius*. Feſt. eiuſdem n.2. *nihil mirabilius*. Ibidem *nihil ſalubrius*. Ibidem l.2. *Miraculorum omnium maximum*, ibidem. *De hac nihil carnale ſapiendum*, fer. 6. eiuſdem n.3. l.2. & fer.2. infra Dom. eiuſdem n.2. *Conficitur verbis Chriſti*, fer.2. ibidem n.2. l.1. & fer.4. ibidem n.2. *ſub vna ſpecie exhibita*. 7. Decemb. n.2. l.3. 2. Auguſt. l.2. *Cuius frequentatio cæpit non longè poſt Pentecoſten*. Fer.6. infra Corp. Chriſti n.2. l.2. *ſumenda ab omnibus*, 22. April. n.2. *ſed Baptizatis*, 3. Maij n.3. l. *à morituris*, 7. Decemb. n.3. 27. Ian. n.2. l.3. *ſed non niſi à bene diſpoſitis*, feſt. Corp. Chriſti n.1. l.3. & *mundis*, ibidem n.3. l.2. 12. Aug. n.3. *Exhortatio ad Communicaturos*, Dominic. infra Octau. Corp. Chriſti n.2. l.2. & fer.2. ibidem n.2. lect. *Pœna indignè communicantium non parua*, ibidem l.2. *Communio vnit nos Chriſto*. Sabb. infra Oct. Corp. Chriſti n.2. & fer 4. eiuſdem n.3. l.2. & octau. n.2. & 3. *etiam corporaliter Vitam conſeruat* 30. April. n.2. l.1. *morbos pellit, ſæuientemque membrorum noſtrorum legem ſedat*, Octau. Corp. Chriſti n.3. l.3. *hoſteſque corporales fugat*, 12. Auguſt. n.3. l.3. Reuerentiam *illi exhibendam Angeli docent*, Dominic. infra Corp. Chriſti n.2. l.2.

Sententiæ ſacræ de Euchariſtia.

F*IGVRÆ EVCHARISTIÆ*. Panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. *Sap.* 16.

Manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum. *Neh.* 9.

Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis. *Leu.* 7.

Leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non

veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi donec ſanetur, *Leu.*22.

PATRES. Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit, ſic viue vt quotidie merearis accipere, *Auguſt.*

De totius mundi operibus legiſti, quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo igitur Chriſti qui potuit ex nihilo facere, quod non erat: non poteſt ea quæ ſunt, mutare in illud quod non ſunt? Non enim minus eſt nouas rebus dare formas, quam mutare naturas. *Ambroſ.*

Liquet, quod præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt: Quid quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe partus ex Virgine. *Ambroſ. ibid.*

Qui vulnus habet medicinam requitit, vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus: medicina eſt cæleſte & venerabile Sacramentum. *Idem ibid.*

Chriſtus tangi poteſt, ſed affectu, non manu, voto non oculo, fide non ſenſibus: tanges manu fidei, deſiderij digito, deuotionis amplexu, oculo mentis, *Bernardus*.

F.

FIDES IN DEVM, FIDVCIA.

F*Idem magnam habentes in Scripturis frequentiſſimè commendantur*. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, *Geneſ.* 15. Moyſen ex magna fide commendat Apoſtolus: Fides Moyſes magnus effectus eſt, *ad Hebr.* 11. Mariam Virginem ob magnam fidem commendat Elizabeth, dicens: Beata es, quæ credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à Domino, *Luc.*1. Commendat Saluator fidem Centurionis, dicens, non inueni tantam fidem in Iſrael, *Matth.*8. Credentes Dominus dicit Beatos, Beati qui non viderunt & crediderunt, *Ioan.*20.

Fides aliquando acquiritur ex miraculis. Ideò poſtquam filij Iſrael tranſierunt mare rubrum miraculosè diuiſum, & viderunt Pharaonem ſubmerſum, timuerunt Deum, & crediderunt Deo, *Exodi* 14. Magi videntes Stellam in Natiuitate Chriſti miraculosè refulgentem, nouam in Chriſtum fidem receperunt, firmiter credentes ipſum eſſe Deum, *Matth.*2. Viſo miraculo de claudo ſanato per Petrum & Ioannem factus eſt numerus credentium quinque millia, *Act.*4.

Fidei attribuitur victoria: Sancti per fidem vicerunt regna, *Heb.*11. Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fide noſtra. Ideò dixit Ionathas cum magna fide armigero ſuo, non eſt Deo difficile ſaluare in multis vel paucis qui poſtea victoriam obtinuit, 1. *Reg.*14. Cum magna fide dixit Dauid ad Goliath: Tu venis ad me cum gladio, haſta, & clypeo: Ego autem ad te venio in nomine Domini; & ſic de eo triumphauit, 1. *Reg.*18. Magna fide dixit Aza: Domine non eſt apud te vlla diſtantia vtrum in paucis auxiliaris, an in pluribus, & bellando victoriam habuit, 2. *Paralip.*14. Iudas Machabæus idem dicens, de hoſtibus triumphauit, 1. *Machab.*3.

Fides ſæpius operatur miracula. Ideò Chriſtus dixit, ſi habueritis tantam fidem, ſicut granum ſinapis, & dixeritis huic monti tolle & mitte te in mare, fiet ei, *Matth.*21. *Marc.*11. Signa autem eos qui in me credent, hæc ſequentur, in Nomine meo dæmonia eijcient &c. *Marc. vlt.*

Fides ſæpè confert ſalutem animæ & corporis. Ideò mulier patiens fluxũ ſanguinis ait intra ſe: Si tetigero fimbriam veſtimenti eius ſalua ero, & ſanata eſt, *Matth.*9. Magna fuit Magdalenæ fides, propter quam dixit ei Chriſtus, Fides tua te ſaluam fecit, *Luc.*7.

Ex fide ſanauit Chriſtus cæcum dicens, reſpice, fides tua te ſaluum fecit. Beneficia ex fide accepta enarrat Apoſtolus plurimis Patrum exemplis, *ad Heb.*11.

Fidem modicam habentes à Deo nihil reprehenduntur, & puniuntur. Ideò Zacharia verbis Angeli fidem non adhibente, eum taciturnitate percuſſit, dicens, Non poteris loqui quouſque hæc fient, pro eo quod non credidiſti, *Luc.*20. Reprehendit Saluator Petrum, dicens, Modicæ fidei quare dubitaſti, *Matth.*14. Thomam etiam non credentem Dominus arguit, dicens: Noli eſſe incredulus ſed fidelis, *Ioann.*20.

Homo confidens in Domino comparatur in Scriptura, *Ierem.*17. cum arbore plantata iuxta aquas, quæ immittit radices ſuas, & non timebit, cum venerit æſtus, ſcilicet tentationum aut iniuriarum, quia ſpes illius in Domino firmiſſimè radicata eſt.

Sicut ſpes futuri emolumenti omnes Artifices alit, & ad labores animat, ita ad arduum virtutis ſtudium excitare debet ſpes gloriæ & regni æterni.

Sicut Nautæ in grauibus procellis iacta anchora nauim ſecuram & tranquillam faciunt, ſic ſpes & fiducia in Deo debet eſſe anchora qua homo Chriſtianus in omni periculo intrepidus efficitur.

ARGVMENTA & Sententias pro viua Fide erga Deum, & in veram vnicamque Chriſti Eccleſiam &c. vide *Tom. I. in Controuerſ. c.*1. 2. 3.

Exem-

Exempla plura de Fide, vide infra in Catheceſi cap. 1.

VIDE EX BERVIARIO. *Non cuiuis ſpiritui credendum.* Dom. infra Aſcenſ. fer. 3. *Fides in miraculis olim probata.* Dom. 8. Sabb. *etiam hodie miris Dei operibus.* Dom. in Alb. n. 3. l. 2. *& ſignis.* Sabb. infra Aſcenſ. poſt Octau. n. 3. *probatur etiam per fidelium patientiam.* Dominic. 4. Paſch. num. 1. Fides *ſi non ſit ficta.* Dom. 5. Epiph. l. 2. n. 1. *reputabitur ad iuſtitiam.* Feſt. Circumciſ. n. 1. l. 2. *ſine operibus nulla eſt*, fer. 2. Pentec. *adeòque mortua.* Dom. 4. Paſch. fer. 4. *ad fidem vera opera requiruntur.* Domin. 5. Epiphan. fer. 6. l. 3. *&* fer. 6. infra Aſcenſ. n. 1. l. 3. 8. Auguſt. n. 3. l. 2. *credit, qui moribus non contradicit*, Sabb. infra Aſcenſ. n. 2. 8. Aug. n. 3. l. 2. *ſed operando exercet*, 21. Decemb. n. 3. l. 3. *Veræ fidei effectus illuminare ſicut lucerna*, 11. Nouemb. n. 3. *montes transferre*, 17. eiuſdem n. 3. l. 2. *Vitam dare.* Dom. 3. Epiph. fer. 2 *ſine fide impoſſibile eſt placare Deo.* Dom. 4. Epiph. fer. 6. l. 2. *per eam cognoſcimur à Deo*, Commun. Euang. n. 2. *quam qui non habet, eſt in regno diaboli*, Dom. 3. Quad. n. 3. l. 3. *propter quam Martyres tanta paſſi ſunt.* Sabb. infra Aſcenſ. n. 2. l. 1.

FILIORVM EDVCATIO.

F*ilij inſtruendi ſunt, & erudiendi in Lege Domini.* Præcepit Dominus filijs Iſrael, vt docerent filios magnalia quæ fecerat eis, vt eum magis honorarent, vt habetur *Deut.* 10. Sollicitus erat Iob de filijs ſuis, ne forte Deum offenderent, ideò pro eis quotidie Sacrificium offerebat, *Iob* 1. Mater ſeptem fratrum ſtrenuè inſtruebat eos, in his quæ fidem & Deum ſpectabant, 2. *Macbab.* 7.

Filij corrigendi, & increpandi ſunt de vitijs quæ committunt. Sic Iacob increpabat Ioſeph filium ſuum reuelantem ſomnia, ne ſuperbia & ambitione videretur Patri, Matri, & fratribus dominari. *Geneſ.* 33. Quia Heli malè corripuit filios ſuos ipſi cum eo grauiter ſunt puniti, 1. *Reg.* 4. Adonias quia non fuit correptus à patre volens ſuperbè regnare, fuit à fratre occiſus, 3. *Reg.* 2.

Parentes debent filios, & filias bonis moribus inſtruere. Sicut Dauid appropinquans ad mortem inſtruxit filium ſuum Salomonem de bono regni regimine, 1. *Paralip.* 28. & *Reg.* 2. Tobias optimis monitis inſtituit filium ſuum ab infantia, *Tobiæ* 1. & poſteà in iuuentute, *Tobiæ* 4. poſteà in morte, vt habetur *Tobiæ vlt.* Parentes Saræ monuerunt eam in omnibus ſeipſam irreprehenſibilem exhibere, *Tobiæ* 18. Quia Parentes Suſannæ fuerunt iuſti, & optimè eam erudierunt, ipſa noluit adulterio conſentire, *Danielis*.

Similes ſunt pueri molli Ceræ, quibus parentes inſtar ſigilli quamlibet formam, ſiue Angeli, ſiue dæmonis, imprimere poſſunt.

VIDE EX BREVIARIO. Filij, *ſeu liberi à Deo aliquando impetrantur.* Dom. 1. Pent. fer. 3. l. 2. 2. Apr. n. 2. 7. Maij n. 2. *Filius ſapiens lætificat Patrem; ſtultus contriſtat Matrem*, Dom. 1. Aug. fer. 5. Com. Pont. n. 2. l. 1. *non ſemper ſequuntur ſuos, etiam ſanctos parentes*, fer. 6 Dom. 4. Adu. n. 3. *Parentum monita audiant.* Dom. 4. Aug. fer. *& eos honorent*, ibid. l. 2. *atq; obediant*, Dom. Epiph. fer. 4. l. 2. Dom. 3. eiuſd. Sabb. *nec correctionem eorum ſpernant*, Dom. 1. Aug. n. 1. l. 2. *multo minus in contumelia eorum glorientur.* Dom. 4. Aug. fer. 4. l. 3. *Liberorum ſeu filiorum copia, eſt plerumque ſignum benedictionis diuinæ.* Pſal. 127. fer. 4. veſp.

Sententiæ ſacræ de Fil. Educatione.

Confuſio patris eſt filius indiſciplinatus. *Eccleſ* 22.

Lacta filium & pauentem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te, *Eccleſ.* 30.

Non des filio poteſtatem in iuuentute, & ne deſpicias cogitationes illius, *Eccleſ.* 30.

Melius eſt vt filij te rogent, quam te reſpicere in manus filiorum tuorum, *Idem c.* 33.

Qui parcit virgæ odit filium ſuum, *Sap.*

Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam ne quando faciat te in approbrium venire &c. *Sap.* 33.

Filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus mæſtitia eſt matris ſuæ, & deſpicit eam. *Prou.* 10. & 15.

PHIL. POETÆ. Ætas parentum peior auis, tulit.

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem. *Horat.*
Qui non aſſueſcit virtuti, dum iuueneſcit,
A vitijs neſcit deſiſtere, quando ſeneſcit.
Vt flos, vt ventus, tranſibit noſtra iuuentus.

FORTITVDO.

F*ortem & audacem reddit hominem puritas conſcientiæ.* Moyſes purus & innocens audacter & conſtanter ſtetit coram Pharaone arguens eum. *Exod.* 5. Iudith quia puram & bonam intentionem habebat, Holofernem ſtrenuè interfecit, *Iudit.* 12. & 13. Gedeon fortiſſimus in trecentis viris maximum populum viriliter ſuperauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorum fortiſſime, *Iud.* 6. Et poſt hoc in illa fortitudine liberauit Iſrael, *Iud.* 8.

Vnus

Vnus formidoloſus diſſipat, vnus fortis roborat totum exercitum. Ideò dicit Gedeon; qui formidoloſus eſt, reuertatur. *Iud.*7. Dauid fortiter ſuperauit leonem & vrſum in eremo, & Goliath, 1.*Reg.*17. Iudas Machabæus viriliter tranſiuit Iordanem & irruit in hoſtes ſuos, 1.*Machab.*5. Eleazar, audacter irruit in elephantem, & occidit, licet videret ſe caſu elephantis opprimendum, 1. *Machab.*6. Machabæus & ſocij more leonum irruentes in hoſtes occiderunt multitudinem inimicorum, 2.*Machab.*11.

Fortitudo perfectiſſima eſt tolerantia rerum aduerſarum. Vnde teſte Philoſopho; fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio. Tali fortitudine tolerauerunt fornacem 3. pueri dicentes Regi, Deus poteſt nos eripere de camino ignis, *Dan.*3. Stephanus plenus gratia & fortitudine viriliter ſuſtinuit lapides: & ſic de alijs Martyribus.

Fortes comparantur altis & firmiſſimis Rupibus, quas nullæ maris procellæ, nullæ res aduerſæ commouere valent. Item Turri muniſſimæ, quæ nullis telorum ictibus expugnari poteſt.

VIDE EX BREVIARIO. Fortitudo *quorundam inſignis*. Dom.1 Octob. n.2. *quæ in aduerſis maximè probatur*, Dom.3. ibidem n.2. *eſt clauis ad cœlum*, 2. Nouemb. numer.2. l.2. *Martyrum magnanimitas in tormentis, & fortitudo; Non tantum viri, ſed & fœminæ, imo pueri teneræque Virgines, imperterriti vſque ad effuſionem ſanguinis decertarunt*. Sabb. infra Aſcenſ. n.2. *gratias egerunt*, 14. Maij l.1. 18 Aug.n.l.3. *hymnos decantarunt*, 15. Iun.l.2. & 18. eiuſdem 9. Nouemb. n.3. l.3. *lictores oſculati pacem comprecantes*, 25. Iul. n.2. l 3. *velut ad epulas*, 18. Iun. *vel ad thalamum occurrerunt*, Iun. n.2. l.3. *tormenta flores reputant*. 11. Aug. n 3. l.3. *beſtias alliciunt*, 1. Febr. n.2. l.2. *tyrannis inſultant*. Dom.5. Octob. fer.2. 10. Aug n.2. *ſimulacra conſpuunt*, 30. Aug. *inſtrumenta ſalutant*, 30. Nouemb. n.2. l.2. *vltrò in tormenta ruunt*, 9. Febr.23. Sept. n.3. l.3. *tormenta non ſenſerunt*, 17. Aug. n.2. l.2. *ſpectaculum Angelis, & hominibus*, Commun. Apoſt. n. 1. l.2. *Eorum miracula, & virtutes magicis artibus attributæ*, 11. Aug. n.3. l.3. & eiuſdem 19. Sept. n.2. l.2. 27. eiuſd. n.2 l.2. *Martyrium potiùs vitam dat, quam eripit*, 22. eiuſdem n.3. l.3. *dum creſcit pugna, creſcit & pugnantium gloria*, 1. Nouemb. n.2. l.1. *non temere ei ſe inijciendum*, 2. Maij n.3. l.3. *Martyres crudelitate primum perterriti, ſed dein animoſiores effecti*, 26. April. n.2. l.2. & 18. 20. Ian. n.2. l.2.

Vide *Conſtantia, Patientia, Perſeuerantia*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Fortitudine.

EXpecta Dominum, viriliter age & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum. *Pſal.*26.

Fortitudo mea & laus mea Dominus. *Exodi* 15.

Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. *Pſal.*67.

Omnia poſſum in eo qui me confortat. *Philipp.*4.

Si Deus pro nobis quis contra nos? *ad Romanos* 8.

Melior eſt ſapientia quam vires; & vir prudens quam fortis. *Sapient.*6.

PATRES. Hæc eſt vera fortitudo, quæ naturæ vſum, & ſexus infirmitatem, mentis deuotione tranſgreditur. *Auguſt.*

Ille ſolus vir fortis debet iudicari, qui temperans eſt, moderatus, iuſtus. *Lactant.*

Fortitudo atque conſtantia via regia eſt, à qua declinat ad dexteram qui temerarius eſt & pertinax, ad ſiniſtram qui formidoloſus eſt & pauidus. *Hieronymus*.

Iuſti & fortis viri eſt nec aduerſis frangi nec proſperis ſubleuari ſed in vtroque eſſe moderatum. *Hieronymus*.

Stultus vt luna mutatur, ſapiens enim non metu frangitur, non poteſtate mutatur, non extollitur proſperis, non triſtibus mergitur: vbi enim ſapientia, ibi virtus eſt, ibi conſtantia ibi & fortitudo. *Ambroſ.*

Iuſtorum fortitudo eſt carnem vincere, proprijs voluptatibus contrariè, delectationem vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmijs amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum in corde ſuperare. *Gregor.*

Virum fortem iniuriæ probant. *Aug.*

PHILOS. POETÆ. Caſibus aduerſis fracta qui mente recumbit.

Fortuna neſcit proſperiore frui. *Martial.*

Fortior eſt qui ſe, quam qui fortiſſima vincit Mœnia.

Haud eſt virile, terga fortuna dare. *Senec.*

Superanda omnis fortuna ferendo eſt. *Virgilius*.

Audaces furtuna iuuat, timidoſque repellit. *Idem*.

Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam.

Fortiter ille facit, qui miſer eſſe poteſt. *Martialis*.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.
Qua tua te fortuna ſinet. *Virgilius Æn. lib.*6.

Au-

Audentes Deus ipſe iuuat. *Ouidius Metamorphoſeos lib.*10.

Tantum proficies, quantum tibi vim intuleris. *Axioma S. Ignatij.*

Magnanimi eſt rebus proſperis non inſoleſcere, neque aduerſis deijci. *Cic.*

Dulcia non meruit qui non guſtauit amara.

Neceſſitas etiam timidos fortes facit. *Sal.*

Adagium omnium Antiquorum commune, Suſtine, & Abſtine. Facile autem animus fortiter *ſuſtinet*, dum corpus à vitijs *abſtinet*.

G.

GLORIA CÆLESTIS.

GLoria æterna magnitudo. Illam exponit Apoſtolus 1. *Cor.*2. *v.*9. Oculus non vidit, nec audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum.

Pro gloria cæleſti calamitates tolerandæ. Quia, inquit Apoſtolus, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, *ad Rom.*8. *v.*18. Momentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ operetur, 2. *Cor.*4. 17. Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei, *ad Rom.*5. *Ad gloriam illam Dei* omnia purè referenda ſuis ſemper inculcat, *S. Ignatius.*

Omnis qui reliquerit domum, vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit, *Matth.*14. Lazarus pauper in ſinu Abrahæ, id eſt, in ſtatu gloriæ, vidit à longè diuitem in tormentis.

Beati carebunt omni miſeria. Dicitur enim *Apoc.*11. *v.*4. Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, neque erit luctus, neque dolor erit vltra. Ideò clamat Propheta, ò Iſrael quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius, *Baruch.*3. *v.*24.

Comparat ſæpè Scriptura cæleſtem gloriam cum Ieruſalem, ciuitate ſancta, & ornata auro, ſaphyro, ſmaragdo &c. vt *Apocal.*21. *v.*2. 18. *&* 21.

Vide ſupra *Beatitudo*, & infra in Catecheſi alia Exempla *cap. vltimo:* Et in *Tom.II. part.*1. de Beatitudine, & viſione Dei Dogmata Theologica.

VIDE EX BREVIARIO. Beatitudo *non conſiſtit in ſola oculorum viſione*, Dom.12. n.3. *nec in voluptatibus corporalibus*, 2. Commun. Apoſt. n.3. l.3. *Nec in numero annorum*, ibid. *eius ſpeciem Chriſtus propoſuit*, 6. Aug. n.3. l.3. *quæ periucundè deſcribitur*, 2. Nouemb. n. l.3. & 4. eiuſdem n.2. *Habet verò ſuam diuerſitatem*, 5. Eiuſd. *propter retributionem variorum laborum*, 8. eiuſdem n 2. l. 5. *Cuius contemplatio meritò Martyres confortauit*, ibidem, *gaudia eius ineffabilia*, ibidem n.2. l.3. *&* n. l.1. *quæ non ſine labore acquiruntur*, ibidem *&* 14. Nouemb. n.2. l.3. Pſalm.23. fer.2 ad prim. *eſt portus tranquillitatis cæleſtis*, Com non Pont. num.3. *Beatus eſt qui multis virtutibus ornatus eſt.* Pſal.1. Dom. Offic.

Sententiæ ſupra de Beatitudine.

GRATITVDO ERGA DEVM.

GRates ſunt agendæ generaliter pro multitudine beneficiorum quæ à Deo recepimus: Ideò Iacob à Deo abundanter ditatus gratias agebat Domino, dicens: Domine memor ſum omnium &c. *Geneſ.*32. Audiens Dauid multa beneficia ſibi promiſſa, gratias humiliter egit, 2. *Reg.*7. Daniel pro multis beneficijs quæ à Deo acceperat, benedixit Dominum dicens: Sit nomen Domini benedictum, *Dan.*2. Paulus Apoſtolus gratias agebat pro beneficijs fratribus collatis, & omnes homines ad agendas gratias inducebat, dicens; ſemper gaudete, ſine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite, *ad Ephеſ.*5. *& prima ad Theſſal.*5.

Gratiæ reddendæ ſunt Deo ſingulariter pro liberatione à periculis. Ideò voluit Dominus vt liberatio filiorum Iſrael de ſeruitute Pharaonis nunquam recederet ab eorum memoria, dicens: Erit quaſi ſignum in manu tua, *Exodi* 13. Poſtquam filij Iſrael liberati ſunt tranſitu mari rubro dixerunt; cantemus Domino glorioſè, *Exodi* 15. Tres pueri benedicebant Deum, de ignis incendio liberati: *Danielis* 3.

Gratiæ reddendæ ſunt Deo pro triumphis & victorijs: Ideò poſt mirabilem victoriam filij Iſrael obtulerunt Domino dona, *Num.*31. Similiter poſt victoriam de Sara, Barach, & Debora Domino gratias cecinerunt, *Iud.*4. Habita victoria, & mundato templo per Iudam Machabæum benedixerunt in cælum, 1. *Machab.*4.

Gratiæ referendæ ſunt Domino pro bonorum filiorum impetratione: Poſt Conceptionem Filij Dei in ſe, Beata Maria Virgo laudauit Dominum, dicens: Magnificat anima mea Dominum &c. *Lucæ* 1. Nato Ioanne Zacharias laudauit Dominum, dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, *Lucæ* 1.

Gratias debet homo agere pro ſanitate à Deo recepta: Nam cum Tobias recuperaſſet viſum, ipſe & vxor eius, & Nati glorificabant Deum, *Tobiæ* 11. Turbæ videntes Paralyticum curatum à Domino, glorificabant Dominum, qui dedit talem poteſtatem, *Matth.*9. *Marc.*2. Vnus

de

de decem leproſis curatus reuerſus eſt cum magna voce magnificans Dominum, *Luc.22.*

Homo gratus *Similis* eſt Terræ Bonæ & fæcundæ, quæ ex Dei donis tanquam ſemine, gratitudinis fructum copioſum Domino reddit.

VIDE EX BREVIARIO. Gratitudo *erga Deum* Dom.3. Sept. fer.5. l.1. *Tobiæ*, *Iudith*, Dom.4. Sept. Sabb.

Vide infra *Ingratitudo*.

GRATITVDO ERGA HOMINES.

G*Ratus debet eſſe homo ei qui eum iuuit, vel à periculo liberauit:* Sic gratus fuit Abrahæ Rex Sodomorum, qui eum & populum ſuum à captiuitate liberauit, offerens ei omnia ſpolia, *Geneſ.*14. Benè remuneratus eſt Ioſue Raab, conſeruando totam eius familiam, quia exploratores eius ab hoſtibus liberauit, *Ioſue* 6. Cum Gedeon liberaſſet populum, gratus populus dixit Dominare tu nobis, *Iud.*8. Tobias gratus fuit Raphaeli qui liberauerat eum à cœcitate, vxorem à dæmonio, & filium à deuoratione piſcis, offerens ei multa munera, quia hominem credebat eſſe *Tobiæ* 12. Naaman liberatus à lepra, multa dona obtulit Heliſæo, licet ipſe renueret, 4. *Regum* 5. Helias vt gratus eſſet propter beneficia recepta à vidua, eius filium à morte reſuſcitauit, 3. *Regum* 17. Heliſæus benè remuneratus eſt mulierem Sunamitem, apud quam tranſire & habitare conſueuerat, impetrans ei filium, & ſuſcitans mortuum, 4. *Regum* 4.

VIDE EX BREVIARIO. *Gratitudo erga homines*, Dom. Sept. fer.6.

Sententię de hac gratitudine.

MEliora meretur ſuſcipere qui probatur ſuſcepta beneficia à corde non amouere. *Caſſiodorus*... Grates perſoluere dignas.

Non opis eſt noſtræ, tibi præmia numen ab alto.

Digna dabit tanti meriti, non immemor vnquam, *Virgilius Æneidos* 1.

Bis eſt gratum, quod vltro oblatum, *Sen.*

Bis non ſpondebis, quod mox præſtare valebis.

Gratia debetur pro munere, ſi cito detur.

Sed ſi tardetur non gratum munus habetur.

Dat bene dat multum, qui dat cum munere vultum.

Beneficia dare qui neſcit iniuſte petit. *Seneca.*

Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere. *Seneca.*

Gratiarum actio eſt alterius beneficij poſtulatio. *Cic.*

G V L A.

G*Vla ab initio mundi ſemper hominibus grauiter nocuit:* Primos parentes Adamum & Euam in Paradiſo gula perdidit, dum fructum vetitum comederunt quamuis alimentum licitum ipſis in copia ſuppeteret, *De omni ligno Paradiſi veſcimur:* Geneſis c.3. Eſau ex inordinato appetitu erga lentem ſiue pulmentum, vendidit ſua primogenita Iacobo fratri. Quanto peius pro eſca vetita ex gula animam dæmoni diuendere, *Geneſis c.*15. populus Iſraeliticus cui non deerat manna, & alimentum neceſſarium, inhiabat tamen ad ollas carnium quas habebat in Ægypto, & ideò à Deo grauiter punitus fuit: *Num. c.*15. Dum Philiſtæi ſecurè epularentur, & indulgerent genio, per Sampſonem ruina domus oppreſſi fuerunt, & in ſua gula ſepulti, *Iudic. cap.*16. Quoniam Heli ſacerdos permiſit filijs ſuis contra morem carnes crudas populo extorquere, vt illas ſibi lautius præpararent, vno die vterque filius occiſus eſt, & ipſe Heli collapſus ceruices fregit, 1. *Regum c.*2.

Dæmon grauiter homines ad gulam tentat. Ideò Iob pro filijs epulantibus conſurgens diluculo ſacrificium offerebat per ſingulos dies ne filij per epulas iugulam & alia peccata prolaberentur, *Iob.*11. Prima tentatio qua diabolus Chriſtum in deſerto aggreſſus eſt, ad gulam pertinebat, Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant, *Luc.*4.

Illuſtre eſt exemplum gulæ grauiter punitæ in Diuite Epulone, *qui epulabatur quotidie ſplendide*, ſed ſicut ipſe in vita ſepultus erat in ſuis epulis & delicijs, ſic poſt mortem ſepultus eſt in inferno, & fruſtra quærebat vnam guttam aquæ pro refrigerio ſuæ linguæ guloſæ, quæ inter flammas cruciabatur, *Luc.*16.

Epulę multum impediunt orationem, & pietatem: Hoc ipſi diſcipuli poſt cœnam ſopore grauati non poterant in horto cum Chriſto orare, & à Chriſto increpantur, *Non potuiſtis vna hora vigilare mecum*, *Matth.*16. Eſt enim gula & crapula inſtar fumi, aut nebulæ denſiſſimæ, qua homo oppletus non poteſt lucem diuinam videre, aut oculos mentis ad cælum & res cæleſtes eleuare, vt notat S. Baſilius *hom.*1. *de ieiunio*.

Guloſi *Similes* ſunt Porcis, qui toto die ventrem replent, & in triclinio tanquam in hara verſantur, aras & templa, & pietatem nihil curant. Sunt etiam guloſi inſtar Muſcarum,

quæ

quæ cadaueribus inhærent, & de vno cadauere ad aliud volitant. Sunt etiam ſicut Sepulchra quæ foris apparent ſpecioſa, ſed intus repleta ſunt cadaueribus animalium quæ deuorant.

Gulæ deditus habet cor in ventre, inſtar piſcis qui græcè dicitur Onos, ideſt, aſinus, quem Ariſtoteles dicit ſolum ex omnibus animantibus cor ſuum in ventre habere.

Homo qui epulis inhiat ſolet eſſe ſimilis *Militi ignauo*, qui horret audire ſonitum tympani aut tubæ ad bellum euocantis, ſicut neque ille poteſt audire ſermonem de abſtinentia aut ieiunio, & maximè in Quadrageſima.

Sed remedium optimum gulæ eſt, quærere guſtum & oblectationem in rebus diuinis, & animam illis explere, habent enim in ſe epulæ ſpirituales & carnales inſtar bilancis, quantum vna pars eleuatur tantum altera deprimitur.

Vide *Ebrietas*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Gula.

VÆ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis, *Luc*.6.

Attendite vobis ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, *Luc*.21.

Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentionibus & emulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, *Rom*.13.

Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum qui terrena ſapiunt, *ad Philipp*.3.

Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

PATRES. Cor habet in ventre guloſus, laſciuus in libidine, cupidus in lucro, *Hier*.

Gula innumera vitiorum agmina ad animæ conflictum producit, *S. Greg*.

Gula Paradiſum clauſit, primogenituram vendidit: ſuſpendit piſtorem, decollauit Baptiſtam: Nabuzardan Princeps coquorum templum incendit, & Ieruſalem totam euertit: Baltazar manum contra ſe ſcribentem aſpexit in conuiuio, & eadem nocte interfectus, eſt à Chaldæis. *Innocentius*.

Nunquam poterit ardentis concupiſcentiæ ſtimulos inhibere, quiſquis deſideria gulæ refrenare nequiuerit, *Idem*.

PHILOS. ET POETÆ. Aprum amat & mulos, & ſumen, & oſtrea: non te.

Tam bene ſi cænem, noſter amicus eris, *Martialis*.

Ieiunius raro ſtomachus vulgaria temnit, *Horatius*.

Strangulat in menſis plures gula, quam necat enſis.

Eſtque hoc axioma antiquum: Plures occidit gula quam gladius.

Quidquid auium volitat, quidquid piſcium natat, quidquid ferarum diſcurrit, noſtris ſepelitur ventribus, quære nunc cur ſubito moriamur? quia mortibus viuimus. *Seneca*.

Ventri obedientes, animalium numero computantur, non hominum. *Idem Seneca*.

Vna ſylua pluribus elephantibus ſufficit, homo verò paſcitur vix terra & mari. *Idem*.

Venter præcepta non audit: poſcit & appellat, non eſt tamen moleſtus creditur: paruo contentus, ſi das illi quod debes, non quod potes. *Idem*.

Vitium ventris & gutturis, non ſolum minuit ætatem hominibus, ſed etiam aufert. *Cicero*.

H.

HOMICIDIVM.

HOmicidium procedit aliquando ex inuidia. Cain motus inuidia fratrem ſuum occidit, *Geneſ*.4. Tanta erat cupiditas Saulis ad occidendum Dauidem propter inuidiam, vt occiderit Abimelech, & alios Sacerdotes; cum mulieribus, & paruulis, 1. *Reg*.22. Iudæi occiderunt Saluatorem ſolum moti inuidia, ſciebat enim Pilatus quod propter inuidiam tradidiſſent eum. *Matth*.27.

Homicidia aliquando committuntur propter ſuperbiam & ambitionem: Sicut Abimelech occidit ſeptuaginta fratres ſuos, vt ipſe ſolus dominatum obtineret, *Iudic*.9. Zambri occidit Elam Dominum ſuum temulentum, vt regnaret poſt eum, 3. *Reg*.16. Athalia tanta libidine exarſit dominandi vt omne ſemen Regium interfecerit, 4. *Reg*.11.

Homicidium valde Deo diſplicet, & grauiter punit. Nam homicidium Cain puniuit acerbè dicens, *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me*, *Geneſ*.4. Deus noluit vt Dauid qui ſanguinem innoxium effuderat: ſed potius Salomon templum ſibi ædificaret, 3. *Reg*.7. Quia Ioas fecit Zachariam iniuſtè occidi, grauiter fuit punitus à Domino, neque in ſepulchro Regio conditus fuit, 2. *Paral*.24.

De Homicidio vide Quæſt. Theologicas ſupra *Tom*.2. *tract*.5. *cap*.5.

VIDE EX BREVIARIO. Homicidium *eſt graue peccatum*. Dom. Sept. fer.5. Dom. Sexag. fer.4. l.3. Dom.5. Pentec. Sabb.

Vide, *Inimicitia*, *Inuidia*.

Sen-

Sententiæ aliæ &c. de Homicidio.

OMnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt: & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem, *Ioan.*3.

Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius, *Geneſ.*9.

Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur, *Exod.*21.

Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum vt moriatur, *Exod.*21.

Qui percuſſerit hominem & occiderit, morte moriatur, *Leuit.*24.

Si quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit, qui percuſſerit reus erit homicidij, & ipſe morietur, *Ierem.*35.

Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt, *Matth.*27.

PATRES &c. Ille gladium accipit, qui nulla ſuperiori, ac legitima poteſtate vel iubente, vel concedente, in ſanguinem alicuius armatur, *Auguſt.*

Periculosè decipiuntur, qui æſtimant eos tantum homicidas eſſe, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum conſilium, & fraudem & hortationem homines extinguuntur. *Auguſtinus.*

ADAG. Homo homini Lupus, i. vitæ inimicus & inſidiator.

HONOR PARENTVM.

HOnorare debet homo parentes eis exhibendo reuerentiam: Sic Salomon honorauit Berſabee matrem ſuam, & ſurrexit de ſolio ſuo in eius occurſum & poſuit eam ſuper ſedem ſuam, 3. *Reg.*2. Tobias iuſtus inter alia quæ dedit filio documenta, & hoc fuit, Honorem habe matri tuæ, *Tobiæ* 4.

Honorare debet homo patrem & matrem, in præceptis omnibus obſequendo: Ideò filij Heli, quia non obedierunt Patri, vt deſiſterent à rapina in Sacrificijs, diuinam ſententiam grauiſſimè incurrerunt, 1. *Reg.*2. Ionathas quia non obediuit præcepto patris, comedendo modicum mellis, mortis ſententiam incurrit, 1. *Reg.*14. Puer Ieſus aſcendens in Nazareth cum parentibus, erat ſubditus illis, *Luc*æ 2. Et moriens matrem Ioanni dilecto diſcipulo commendauit, *Ioann.*19.

Honorare debemus parentes propter præmium, & pœnam conſequentem: Vnde ait Dominus: Honoram patrem & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram: & ſequitur: Qui maledixerit patri vel matri, ſit ille maledictus, & morte moriatur, *Exodi* 20. & 21. Quia Sem & Iaphet patrem denudatum honorauerunt, ideò benedictionem acceperunt. Quia verò Cham patrem non honorauit, ſed deriſit, eius maledictionem incurrit, *Geneſ.*9. Filio Ruben inceſtuoſo dixit Iacob: Non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, *Geneſ.*49. Abſalon impiè perſecutus eſt patrem ſuum, ideò fuit morte peſſima interemptus, 2. *Reg.*18.

VIDE EX BREVIARIO. Honorandi Parentes *ore & opere*. Dom.3. Quad. fer.4. l.2. Dom. 4. Aug. fer.4. l.3. *cum filios laudabiles habent, ipſi laudabiliores ſunt*, 24. Iun. per totum, *eorum negligentia erga filios caſtigatur*, Dom.1. Pentec. fer. 4. 6. & Sabb. *Moneant diligenter filios dum viuunt*. Dominica 3. Septemb. num.1. lect.2. *etiam morituri*, Domin.8. Pentec. fer. Dom.1. Octob. fer.5. *Qui honorat Parentes, multis bonis replebitur*. Domin.4. Auguſt. fer.

Sententiæ &c. de Honore Parentum.

AVdi patrem tuum, qui te genuit, & ne contemnas cum ſenuerit mater tua. *Prou.*23.

Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in tua virtute &c. *Eccleſ.*3.

Qui timet Dominum honorat parentes, & quaſi Dominus ſeruiet his, qui ſe genuerunt, *Eccleſ.*3.

Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris, & retribue illis, quomodo & illi tibi: Memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes, *Eccleſ.*7.

Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum eſt Domino, *Coloſſ.*3. & 5.

Et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur, *Matth.*5.

Qui honorat patrem ſuum vita viuet longiore, *Eccleſ.*3.

Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem morte moriatur; qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur, *Exod.*21.

PATRES, PHILOS. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt Creator, *Auguſt.*

Preces parentum aduerſus filios ſæpe audiuntur, *Plato*.

Matres plus diligunt filios, quam patres, quia certiores ſunt de eis, *Ariſt.*

Qui dubiat vtrum oporteat Deos venerari, aut parentes honorare, non indiget ratione, ſed pœna, *Ariſt.*

Nemo patricidæ ſupplicio miſericordia commouetur, *Seneca*.

HOS-

HOSPITALITAS.

D*EVS multum commendat erga peregrinos hoſpitalitatem*, *Deuteronom. c.*10. Deus amat peregrinum; & dat ei victum & veſtitum, ergo & vos peregrinos amate, quia & vos aduenæ fuiſtis, Chriſtus teſtatur ſeipſum in ſuis diſcipulis hoſpitio recipi, *Luc.*10. Qui vos recipit me recipit, Paulus Apoſtolus impensè commendat hoſpitalitatem, *ad Hebr. cap.*13. Hoſpitalitatem nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Inter opera miſericordiæ recenſentur etiam hoſpites eſurientes paſcere, recipere, & eorum pedes lauare.

Hoſpitalitatem ſæpe remuneratur Deus etiam in hac vita. Loth in ſpecie peregrinorum Angelos hoſpitio recepit, neceſſaria miniſtrauit, & ab iniurijs defendere voluit. Et ideò Deus illum per eoſdem peregrinos liberauit ab incendio Sodomæ & Gomorrhæ, *Geneſ. cap.*19. Abraham etiam in ſpecie peregrini Angelos ſuſcipere meruit, *Geneſ. cap.*18. Elias hoſpitio benignè exceptus, mulieris filium apud quam hoſpitabatur à morte ſuſcitauit, 3. *Reg. cap.*17. Eliſeus etiam dum tranſiret ſæpius à muliere Sunamitæ hoſpitio exceptus, grandi ſane mercede filium illi à Deo impetrauit, quem poſtea mortuum ſuſcitauit, 4. *Reg. cap* 4. Martha & Magdalena Chriſtum cum diſcipulis hoſpitio excipientes, meruerunt vt earum frater Lazarus qui iacebat quatriduanus in ſepulchro ad vitam excitaretur, *Luc.*10. Zachæus qui Chriſtum & diſcipulos in domum ſuam gaudens recepit, meruit ex publico peccatore fieri filius Abrahæ, & amicus Dei, *Luc.*19.

Vide *Miſericordia*, *& Liberalitas*.

Sententiæ ſelecta, *&c. de Hoſpitalitate*.

FRange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam, *Eſaiæ* 58.

Qui accipi ſi quem miſero (dicit Chriſtus) me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui miſit me, *Ioan.*13.

Hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per hanc quidam placuerunt, etiam Angelis hoſpitio receptis, *Hebr.*1.

PATRES. Diſce Chriſtiane, ſine diſcretione exhibere hoſpitalitatem, ne forte cui domum clauſeris, cui humanitatem negaueris, ipſe ſit Deus, *Auguſt.*

Qualem mercedem habet, qui propter Deum peregrinatur, talem habet qui ſuſcipit peregrinantem, *Chryſoſt.*

POETÆ PROFANI. Turpius eijcitur quam non admittitur hoſpes, *Ouid. triſt.* 5. *eleg.* 7.

Viuitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus, *Ouid.*

SACRI. Quando eris in menſa, primum de paupere penſa.

Oſtia cur claudis, dum vocem pauperis audis?

Fac quod Chriſtus amat, dum pauper ad oſtia clamat:

Tunc bene pandetur, cum Chriſtus adeſſe videtur:

Si des, ipſe dabit; ſi non des, ipſe negabit.

HVMILITAS.

C*Vm humilitate debent homines alijs reſpondere*. Quia iuxta Sapientis ſententiam; Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem. Iacob fratri Eſau humiliter reſpondebat, ideò compeſcuit iram eius, *Geneſ.* 33. Si Roboam humiliter reſpondiſſet, nequaquam decem partes populi perdiſſet, 3. *Reg.* 12. Quia mulier Chananæa reſpondit humiliter verbis Chriſti, quæ aſpera videbantur aſſerens ſe eſſe quaſi Catellum qui comedit de micis menſæ Domini, ſanitatem integram filiæ procurauit, *Matth.*15.

Iuxta Saluatoris ſententiam, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. In cuius figura Saul qui quærebat aſinas, fuit à Domino ſuper regnum Iſrael exaltatus, 1. *Regum* 1. Petrus humiliter dixit Chriſto: Exi à me, quia peccator ſum ego; & poſteà officium Apoſtolatus ipſi Dominus benignè commiſit, *Luc.* 5. Optimam regulam humilitatis oſtendit Saluator, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſſimo loco, *Luc.*14.

Humiles debent eſſe homines ne in factis ſuis quærant ventum vanæ gloriæ. Nam Chriſtus publica ſua miracula prohibebat dici, vti patet in leproſo mundo, *Matth.*8. Et de duobus cæcis liberatis, *Matth.*9. Et de ſurdo & mutuo ſanato, *Marc.*7. Et ſimiliter de transfiguratione, *Matth.*17. Ad fugiendam iactantiam & vanam gloriam, de bonis quæ agimus, multum valet exemplum de ſuperbo Phariſæo, & de humili Publicano, *Luc.*18.

Humilitas meretur Indulgentiam peccatorum. Achab nequiſſimus imponens ſibi pœnam debitam pro peccatis humiliatus eſt, & Deus ipſi pœnam temperauit, 3. *Reg.*21. Roboam & Principes eius humiliati ſunt, & Dominus mutauit ſententiam per Prophetam ſuum, 1. *Paralip.*12. Ezechias humiliatus eſt: idcircò non venit ira Dei in diebus eius, 2. *Paralip.*19. Nabuchodonoſor humiliatus recognouit ſtatum ſuum,

ſuum, & reductus eſt ad ſtatum priſtinum, *Daniel* 4. Quia viri Niniuitæ humiliati ſunt, non eſt eorum ciuitas ſubuerſa, *Ioan*.3. Magdalena quia ad pedes Chriſti humiliter acceſſit peccatorum veniam impetrauit, *Luc*.7.

Humilitatis exemplum à Chriſto accipiendum eſt. Humilis fuit in ſtatu Natiuitatis, vitæ, & mortis. In Natiuitate concipi voluit in ciuitate ignobili Nazareth, *Ioan*.1. Item de humili matre, *Luc*.1. Collocari in humili præſepio, *Luc* 2. Quomodo humiliter vixit, humiliter docuit, plena ſunt omnia Euangelia. De morte autem, fuit veſtibus ſpoliatus, in carne vulneratus, inſipiens reputatus, à diſcipulis derelictus, hoſtibus traditus, flagellis cæſus, ſpinis per ludibrium coronatus, & inter duos latrones crucifixus.

Sicut quo profundius eſt in terra *Fundamentum* domus, aut *Radices* arboris, eo altius Domus, & arbor aſcendet ad cœlum, ita fit in ijs qui ſe profundè humiliant.

Sicut *Rami* arboris quantò plures fructus habent, tantò magis ſe incuruant ad terram, ita faciunt humiles multis virtutibus præditi.

Sicut *Aurum* & gemmæ in arca abſconduntur ne abripiantur, ita optima virtutum cuſtos eſt humilitas.

VIDE EX BREVIARIO. Humilitas *facit membrum Chriſti.* Dom.3. Adu. n. l.1. iuſtificat: Dom.4. n.3. l.3. *Debet eſſe fundamentum noſtræ fabricæ.* 4.Octob. n. l.2. *Humilia reſpicit Deu.* Pſal.112. Dom. Veſp. & Dom. infra Aſcenſ. n.2. l.2. *humilitatem ſingulariter requirit*, 24. Febr. n.3. *præferenda opibus*, 5. Febr. n.2. l.1. *meritò diſcenda*, 15. Ian. n.3.

Vide *Superbia*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Humilitate.

QVi ſe humiliat exaltabitur, *Matth*.23.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, *Matth*.11.

Quicumque humiliauit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior vocabitur in regno cælorum, *Matth. ibidem.*

Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles, *Luc*.1.

Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo &c. *Philip*.2.

Reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, ſcil. Deiparæ:

Gloriam præcedit humilitas, *Prou*.15.

Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis, 1. *Pet*.5.

Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos, *Eſaiæ* 66.

Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, *Apoſtol.*

Excelſa eſt patria, humilis eſt via: ergo qui quærit patriam quid recuſat viam, *Auguſt.*

Multi humilitatis vmbram, veritatem pauci ſectantur. *Hieronym.*

Virum humilem patientia oſtendit, *Hieron.* Virginitate placuit Maria, humilitate concepit, *Bernard.*

Eſto paruus in oculis tuis, vt ſis magnus in oculis Dei: tanto enim eris apud Deum pretioſior, quanto fueris in oculis tuis deſpectior. *Iſidor.*

Contemnit laudem virtus, licet vſque ſequatur.

Vide infra, *Superbia*.

HYPOCRISIS.

H*Ypocritæ & ſimulatores intendunt ſemper aliquam alijs deceptionem inferre.* Sicut Ammon ſimulauit ſe languere, vt ſororem ſuam Thamar deciperet, & opprimeret, quod & fecit, 2. *Reg*.13. Giezi ſimulauit Dominum ſuum veſtibus indigere, vt Naaman deciperet, & ipſe acciperet veſtimenta, 4. *Reg*.5. Phariſæi placida verba Saluatori dicebant, volentes eum capere in ſermone, *Matth*.22. *Marc*.12.

Hypocritæ cauent ſibi à peccatis minoribus maiora non curantes. De quibus dicit Dominus, *excolantes culicem, & deglutientes camelum*, *Matth*.23. Phariſæi noluerunt intrare in Paraſceue Pilati Prætorium, vt non contaminarentur, & dicebant, ſibi non licere interficere quemquam; Chriſtum tamen innocentem eadem die occidere non dubitarunt, *Ioan*.19.

Hypocritas punit Dominus maledictionibus, & flagellis. Nam vxori Ieroboam quæ de viri conſilio, mutato habitu, ſe aliam ſimilauit, Achias Propheta Domini mandato multas maledictiones, & flagella, ſimul cum nece filij, nunciauit, 3. *Regum* 14. Cum Scriptura diuina generaliter impium deteſtetur, tamen ſingulariter hypocritis comminatur, dicens; Væ vobis hypocritæ, *Matthæi* 26. Manifeſtè Hypocriſim Ananiæ & Saphiræ Petrus acriter increpauit, & morte puniuit, *Actor*.5. Elymam magum Paulus grauiter de hypocriſi increpauit, *Actor*. 13.

Chriſtus comparat hypocritas *ſepulchris dealba-*

albatis: quæ foris apparent pulchra & candida, intus plena ſunt tantùm oſſibus mortuorum ſpurcitia, & fœtore, *Matth. c.*23.

S. Chryſoſtomus Hom. 30. Simulatorem comparat *Meretrici*, quæ ad decipiendum, vultum deformem fictis coloribus depingit. Et S. Theophil. comparat *Hiſtrioni* qui ſemper perſonam mutat, & nunquam ſeriò agit.

VIDE EX BREVIARIO. Hypochriſis *veritate fraudat*, 26. Iun. n.3. *fermento comparatur*, 9. Octob. n.3. l.3. *Deum*, *quem fictè quærit*, *nunquam inueniet*, die 2. Epiph. n.4. *eo periculoſior*, *quòd ſub nomine ſeruitutis Dei decipit*, fer.4. Ciner. & fer.6. ibidem *in negotio ſalutis declinanda*, Dom.5. Octob. n.1.

Vide *Mendacium*, *Inſtantia*, v. *Superbia*.

Sententiæ ſelectæ &c. de Hypocriſis.

INnocens contra hypocritam ſuſcitabitur in iudicio, *Iob.*17.

Cum facies eleemoſinam, noli ante te tuba canere, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & vicis, vt honorificentur ab hominibus, *Matth.*6.

Cum oratis non eritis ſicut hypocritæ, amen dico vobis receperunt mercedem ſuam, *Matth.*6.

Hypocrita, eijce primo trabem de oculo tuo, *Matth.*7.

Non quæro hominibus placere, ſi hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem, *ad Galat.*1.

Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, *Matth.*23.

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris patent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, &c. *Matth.*23.

Veſtimentis induti ſunt ouium, & intus ſunt lupi rapaces.

Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, *Luc.*16.

Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis, 2. *ad Corinth.*11.

PATRES. Simulata æquitas, non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas, quia iniquitas eſt & ſimulatio, *Auguſt.*

Leuius eſt in alium apertè peccare, quam ſimulare & fingere ſanctitatem, *Hier.*

Væ peccatori terram ingredienti duabus vijs, &c. *Sap.*

Vult hypocrita ſcire diuina eloquia, nec tamen facere, vult doctè loqui, nec tamen ita viuere, *Reginaldus*.

Omnis hypocrita corpus per abſtinentiam afficit, ſed tamen per amorem gloriæ mundo viuit, *Idem*.

Hypocritæ volunt eſſe humiles ſine deſpectu, bene veſtiti ſine ſollicitudine, *Bern.*

PHILOS. POETÆ. Eſt facies teſtis, quales intrinſecus eſtis.

Vix placet ambobus, qui vult ſeruire duobus.

Qui fingit ſe amicum & non eſt, peior eſt eo, qui facit falſam monetam, *Ariſt.*

Compendiaria eſt via ad gloriam, vt qualis quiſque haberi vult talis ſit, *Cicer.*

Simulatio in omne re vitioſa, tollit enim iudicium viri, idque adulterat, tum amicitiæ repugnat.

Malus vbi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſſimus, *Laertius*.

I.

INFERNVS, DAMNATIO.

A*Nima impiorum ſepeliuntur in inferno*. Sic Chriſtus dicit de Epulone diuite & auaro: mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno, &c. *Luca* 16. *v.*22. Et alio loco monet: Timete eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.

Ignis inferni in æternum durabit. Quia Chriſtus in iudicio reprobis dicet: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius, *Matth.*25. *v.*41. Et poſtea additur. Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

Homines ex delitijs tranſeunt ad pœnas inferni. Via peccatorum complanatur lapidibus, & in fine illorum inferni, & tenebræ, & pœna, *Eccl.* 11. *v.*10. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt, *Iob* 11. *v.*13. Quantum glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum, *Apocal.*18. *v.*7.

In inferno erit ignis, *luctus*, *&* *tenebræ*, *&* *vermis conſcientiæ*. Ideò interrogat Propheta peccatores; Quis poterit habitare cum igne deuorante, aut quis habitabit cum ardoribus ſempiternis? *Eſaiæ* 30. *v.*14. Et Chriſtus dicit de obſtinatis Iudæis: Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium, *Matth.*8. Et iterum, monet melius eſſe luſcum, vel claudum introire in regnum Dei, quam duos oculos, vel duos pedes, habentem mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, *Marc.*9. *v.*47.

Comparat S. Chryſoſt. Infernum cum *Carcere* ex ferro ardenti, vndè nullus vnquam dabi-

tur egreſſus. Alij cum *Stagno* profundiſſimo ex ardenti ſulphure & pice, vnde nullus datur aſcenſus. Alij cum *Exilio* longinquo, ex quo nullus dabitur in patriam regreſſus. Contra omnem peccandi tentationem ſemper cogitanda eſt hæc ſententia: Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.

VIDE EX BREVIARIO. *Certa damnatio.* Dom. V. Pentecoſt. n.3. l.3. *Eius pœna æterna.* Dom.1. Quadr. fer.2. l.3. *In tentationibus carnis meditanda.* Dom.5. n.2.

Sententiæ ſelectæ &c. de Inferno.

INfernus & perditio nunquam replentur, ſimiliter oculi hominum inſatiabiles. *Prouerb.* 3. & 7.

Ignis numquam dicit ſufficit. *Prou.* 30.

PATRES. Horrendo modo miſeris eſt mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia & mors ſemper viuit, & finis ſemper incipit, & defectus deficere neſcit. Mors perimit, & non extinguit, dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras excutit. *Gregor.*

Quiſquis ad toleranda inferni mala deſcendit, nequaquam ad lucem vlterius redibit: quia nequaquam vltra miſericordia parentis liberat quos ſemel in locis pœnalibus iuſtitia iudicantis damnat. *Gregor.*

Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. *Idem.*

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fætor intolerabiles, tenebræ palpabiles, flagella cedentium, horrida viſio dæmonum, confuſio peccatorum, deſperatio omnium bonorum. *Gregorius.*

POETÆ. Quod quiſque fecit patitur, auctorem ſcelus

Repetit; ſuoque premitur exemplo nocens. *Seneca Poeta.*

Facilis deſcenſus auerni,

Sed reuocare gradum, ſuperaſque euadere ad auras,

Hoc opus, hic labor eſt. *Virgil.*

INGRATITVDO.

INgrati ſunt homines Deo, *ipſius beneficia obliuioni tradentes.* Sicut filij Iſrael educti à Domino de ſeruitute Ægypti, fecerunt vitulum aureum, adorantes eundem, vt habetur *Exodi* 32. Citò etiam obliti ſunt beneficiorum Dei, quando faſtidiebant manna, & murmurabant, *Num.* 21. Reprehendit Angelus Iudæos ingratos, diuina beneficia recolendo, *Iud.*2. Sublimauit Deus Ieroboam ſuper decem tribus, & ille auertit populum à cultu Dei, 3. *Reg.*12. Ingratus fuit Iudas Chriſto qui poſt tot beneficia pro 30. argentis illum inimicis tradidit, *Matth.*27. *v.*3.

Ingrati ſunt aliquando homines erga eos qui ſibi fideliter ſeruiunt. Sic ingratus fuit Præpoſitus pincernarum aduerſus Ioſeph, qui ſuccedentibus proſperis ſui interpretis eſt oblitus, *Geneſis* 40. Laban multoties voluit fallere Iacob, ſibi fideliter ſeruientem, *Geneſis* 29. Multa ſeruita receperat à Dauide Saul, & tamen eum occidere ſæpius nitebatur, 1. *Regum* 18. Valdè ingratus fuit Dauid Vriæ ſibi fideliſſimo, cui tradit litteras mortis, 2. *Reg.*11.

Homo ingratus *Similis* eſt *Serpenti*, qui illum à quo fouetur veneno inficit.

Ingratitudo eſt quaſi *Ventus vrens*, qui exſiccat fontem gratiæ diuinæ, ne plura beneficia profundat.

Ingrati ſunt ſicut peſſimi *Debitores*, qui quo plus debent, eo minus ſoluunt.

Vide *Gratitudo.*

Sententiæ &c. de Ingratitudine.

PATRES. Quanto maiora beneficia ſunt hominibus conſtituta, tanto grauiora peccantibus iudicia. *Chryſoſtom.*

Ingratitudo eſt hoſtis gratiæ, inimica ſalutis: quoniam nihil ita diſplicet Deo, quemadmodum ingratitudo. *Bernard.*

Quid eo miſerius cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ. *Seneca.*

Peruerſi cordis eſt, occaſiones ingratitudinis inueſtigare. *Bernard.*

Improbus eſt homo qui beneficium ſcit ſumere, & reddere neſcit. *Plaut.*

Pertuſum vas eſt ingratus homuncio, ſemper.

Omne quod infundis, perfluit in nihilum.

Adagium. Paſce canes, & mordebunt te.

INIMICITIA.

INimici *quærunt bona corrumpere.* Sicut diabolus, qui dormientibus hominibus ſuperſeminauit zizania, vt corrumperet triticum, *Matth.*23.

Inimicitia ſurgit ex inuidia. Nam inuidentes fratres Ioſepho quod à patre cunctis fratribus plus amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui, *Geneſ.*37. Ægyptij oderant filios Iſrael, quia creuerunt & multiplicati ſunt, & affligebant eos, *Exodi* 1. Videns Saul,

Saul, quod Dauid prudenter ageret, & populus eum diligeret, factus eſt eius inimicus, 1. *Reg* 18.

VIDE EX BREVIARIO. Hoſtis (*per quem Deus punire ſolet*) *propter inſolentiam etiam punietur*. Dom.2. Adu. fer.3. & 16. eiuſdem fer. 4. & Dom 3. Adu. fer.5. Dom.4. eiuſdem fer. 6. Etiam *hoſti ſeruanda fides*. Domin.3. Auguſti num.2. l.2. *Occultus aliquando plus nocet quam apertus*. Domin.5. Quadrag. num.2. l.3. *Filius iræ idem eſt, ac gehennæ*, Dom.4. Quadr. fer.4. *Ira viri, iuſtitiam Dei non operatur*, Domin.4. Paſc. fer.2. Odium, *ſuſcitat plerumque rixas*. Domin.1. Aug. fer.5. l.3. *In via Domini contrarios, ſuo modo odiſſe licet*. Com. vn. Mart. num.3. l.3. *& peccatoribus ex bono zelo indignari*. Dom.3. Pentec. n.3. *Diabolum vnicum ſerio odiſſe licet*, fer.3. Maij hebd. Dom. n.2. l.2. *Non verò inimicum; poteſt enim eſſe vt ſit frater tuus*, ibid.

Vide *Inuidia*, *Diſcordia*, *Odium*.

Sententia &c. de Inimicitia.

AB inimicis tuis ſeparare. *Eccleſ.*6.

In labijs ſuis inculcat inimicus, & in corde ſuo inſidiatur, vt ſubuertat te in foueam. *Eccleſ.*12.

Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, *Eccleſ.*6.

Si offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum & vade prius reconciliari fratri tuo, & tum veniens, offers munus tuum, *Matth* 5.

S. Greg. Fruſtra exteriores inimicos vincimus ſi interioribus parcimus.

Grauiſſimum inimicitiæ genus eſt, eſſe corde aduerſarios, & lingua ſimulare deuotos, *Caſſiod.*

Boetius. Nulla peſtis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Ouid. Infraudulentum inimicum Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit, (ſcilicet)

Cum pecore infirmo quæ ſolet eſſe lupus.

IRACVNDIA.

VIde ſupra *Inimicitia*.

Ira eſt homini maximè noxia in corpore & ſpiritu, & illius remedia.

Virum ſtultum interficit iracundia, *Iob.*5.

Fatuus ſtatim indicat iram ſuam. *Prouerb.*12.

Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignationem facilis eſt, erit ad peccandum procliuior, *Prou.*15. *&* 29.

Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus ſenectutem adducunt. *Eccleſ.*30.

Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. *Prou.*26.

Graue eſt ſaxum, & oneroſa arena, ſed ira ſtulti vtroque grauior. *Prou.*27.

Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem, *Prou.*15.

Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat, *Prou.*26.

Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, *Prou.*22.

Ego dico vobis, quoniam omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, *Matth.*5.

Non voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ, *Apoſt. ad Rom.*12.

Ira malorum & inuidorum maximè declinanda eſt. Sic Cain iratus contra fratrem Abel eo quod munera illius magis eſſent Deo accepta, illum fraudulenter foras deduxit, & occidit, *Geneſ.*4.

Saul audiens Dauidem præ ſe decantari & laudari, ira concitatus eum amplius ferre non potuit, 1. *Reg.*18.

PATRES, PHILOS. POETÆ. Ira inueterata odium eſt: ira feſtuca eſt, odium trabs: homines quotidie iraſcuntur filijs, non tamen oderunt filios, *Auguſt.*

Diuina bonitas ideo iraſcitur in hoc ſeculo, ne iraſcatur in futuro, & miſericorditer temporalem exhibet ſeueritatem, ne æternam vltionem inferat, *Auguſt.*

Rectè illud laudatur *Architæ* Tarentini, qui cum villico iratus, iam te inquit, occiderem, niſi iratus eſſem, *Hieron.*

Ira ſæpe etiam innocentes ad crimen adducit, quia dum iuſto amplius iraſcimur & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus, *Ambroſ.*

Melior eſt qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem, *Caſſiod.*

Ouid. Si quoties peccant homines ſua fulmina mittat,

Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis. *Ouid. ad Caſ.*

Ira, furor breuis eſt, animum rege, qui niſi paret,

Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catenis. *Horat.*

Cum ſpirat ira ſanguinem, neſcit regi. *Seneca Poeta*.

Amantium iræ amoris redintegratio eſt. *Terentius*.

Furor, iraque mentem præcipitat, *Virgil. Æneid. lib.*2.

Quaslibet infirmas, adiuuat ira manus. *Ouidius*.

Adagium. Qui non nouit diſſimulare, non nouit regnare.

Odium magis rationi obtemperat, quam ira. *Ariſtot*.

Iraſci in quibus non oportet, inſipientia eſt, *Ariſtot. Valer. &c.*

Maximum remedium iræ, eſt dilatio. *Seneca*.

INTENTIO BONA, AVT MALA.

EX *intentione opus iudicatur*. Iudas dixit, peccaui, nec tamen veniam meruit, quia erat intentio eius deprauata. *Matth.*27. Dauid dixit, peccaui, & Deus ille pepercit, quia rectam intentionem habuit, 2. *Regum* 12. Ex turbis quidam ſequebantur Chriſtum, vt eum nequiter obſeruarent, & hi grauiter peccauerunt, vt habetur *Lucæ* 14. Quidam vt de panibus eius ſaturarentur, & hi nec merebantur, nec peccabant, *Ioan.*6. Alij vt audirent verba eius, & inde ædificarentur, & hi multum merebantur, *Lucæ* 5.

Intentio & voluntas pro facto ſæpè reputatur. Nam commendauit Dominus bonam voluntatem Dauidis de edificando templo, licet ipſe noluerit vt ædificaretur per eum, 2. *Reg.*7.

Intentio ſæpè diſſimilis eſt operi externo. Nam Dauid miſit ad Vriam vt veniret & quieſceret, non propter eius quietem, ſed vt ſuum peccatum celaret, 2. *Regum* 21. Ornauit ſe Iudith, vti ſolent ſe ornare laſciuæ mulieres, ſed illæ ornatus non ex libidine, ſed ex maxima virtute patriam defendendi proceſſit, *Iudith* 11. Herodis intentio erat Chriſtum occidere, ſed eam ſub adorationis pallio abſcondit, *Matth.*2. Sic orationem, ieiunium, eleemoſynam præcepit Dominus fieri, non intentione placendi hominibus, ſed placendi Deo, qui in abſcondito videt, & iuxta intentionem remuneratur operantem, *Matth.*6.

Intentio bona ſimilis eſt Auro, quod omnia quibus applicatur ſplendeſcere facit. Comparatur etiam virgæ Midæ, quæ dicebatur omnia quæ tangebat in aurum conuertere.

Intentio mala ſimilis eſt Vermi, qui fructum operum noſtrorum rodit & corrumpit.

VIDE EX BREVIARIO. *Per hanc ſoli Deo placere debemus*, 3. Commun. Virgin. n.3. l. 2. *ſit ergo occulta*, fer.4 Cin. l.1.

Vide *Aſtutia*, *Adulatio*, *Hypocriſis*, cum Sententijs.

INVIDIA.

INuidia *occaſio eſt ſpiritualis, & corporalis mortis*. Nam, vt ſcribit Sapiens Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Cain motus inuidia Abel fratrem ſuum occidit, quia eius munera & non ſua Dominus accepit, *Geneſ.*4.

Non miſeris ſed poſitis in diuitijs & honoribus inuidetur. Nam quia Dominus benedixerat Iſaac, & multiplicatus eſt, ideo inuidebant ei Palæſtini, *Geneſ.*26. Propter honorem quem dabant Dauidi canentes, Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia, inuidere cæpit Saul, & perſequebatur Dauidem, 2. *Regum* 18. Videntes Satrapæ & Principes quod Daniel eos honoribus ſuperabat, quærebant occaſionem contra eum, vt dicitur *Daniel.*6. Principes Sacerdotum audientes à pueris Chriſtum honorari, Oſanna filio Dauid, & videntes miracula, ſunt contra Chriſtum per inuidiam indignati, *Matth.* 21. *Luc.*19. Audientes Phariſæi Lazarum ſuſcitatum, & videntes turbam ſequentem Chriſtum, inuidentes contra eum collegerunt Concilium, *Ioann.*11.

Inuidi non parcunt etiam propinquis. Nam Rachel Lyæ ſorori ſuæ inuidebat propter fœcunditatem, *Geneſ.*30. Fratres Ioſeph inuidebant ei videntes quod à patre plus amaretur, *Geneſ.* 37. Frater filij prodigi videns fratrem ſuum cum honore receptum indignabatur ei, & noluit intrare, *Luc.*15.

Sicut in Sole ambulantes comitatur vmbra, ſic homines virtute illuſtres ſequitur inuidia.

Sicut vermis qui naſcitur in ligno, ipſum lignum corrodit; ſic inuidia ipſum inuidum conſumit, *Chryſoſt.*

Inuidi ſimiles ſunt peſſimis Canibus, qui non deſinunt contra omnes latrare. Similes etiam ſunt Vulturibus, qui amant cum fœtidis cadaueribus, id eſt, cum hominum vitijs occupari, *Baſil. Hom. de inuid.*

VIDE EX BREVIARIO. Inuidia. *Hanc Deus aſpernatur*. Dominic.3. Quadrag. fer.2. l.1. *ſibi nocet*, Domin.2. Auguſt. fer. n. *etiam cum ſuo incommodo cauenda*, ibid. Æmulatio *parit inuidiam*, Domin.4. Pentec. fer. 4. l.2.

Vide *Inimicitia*, *Amor proximi*.

Sententiæ &c. de Inuidia.

AN oculus tuus nequam eſt quia ego bonus ſum? *Matth.*20.

Non

Non in contentione & æmulatione, *ad Roman.* 13.

Vir qui feſtinat Domino ditari, & alijs inuidet, ignorat, quod egeſtas ſuperueniet ei. *Prouerb.* 28.

Deponentes igitur omnem malitiam, & inuidias & omne opus prauum, *Iacobi* 3.

Sicut modo geniti infantes, rationabiles, & ſine dolo lac concupiſcite &c. 1. *Petri* 2.

PATRES. Inuide quid ſuſpiras? propriumne malum, an alienum bonum? *Baſil.*

Vt ærugo ferrum, ſic inuidia quem neſcit, animum conſumit, *Baſil.*

Inuidia peſtiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immitiſſimum conuertit, *Chryſoſt.*

Fuge inuidiam, quæ non ſolum alienos, verum multo magis, eum quem poſſederit, lacerare conſueuit, *Ambroſ.*

Inuidia eſt filia ſuperbiæ: ſed iſta mater ſuperbia neſcit eſſe ſterilis: vbi fuerit, continuo parit: ſuffoca matrem, & non erit filia, *Auguſtinus*.

Tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo; tolle inuidiam, & meum eſt quod habes, *Idem.*

O inuidia, quæ ſibi ſemper eſt inimica: nam qui inuidet, ſibi quidem ignominiam facit, illi autem cui inuidet, gloriam parit, *Chryſoſtom.*

PHILOS. POETÆ. Nunquam melius torquebis inuidos, quam virtuti & gloriæ ſeruiendo, *Seneca*.

Inuidus ſeipſum tamquam hoſtem offendit, *Democritus*.

Nulli magis nocet inuidus quam ſibi.

Similis inuidet ſimili: & figulus figulum odit, *Ariſtoteles*.

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in agro.

Vicinumque pecus, grandius vber habet: *Ouidius*.

Inuidus alterius rebus marceſcit opimis, *Horatius*.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

IVDICIVM IVSTVM.

I*Vdex debet cauſam prius diligenter examinare vt rectè cognoſcat, quam ſententiam ferre debeat*, Ideò dicitur, cauſam quam neſciebam diligenter inueſtigabam, *Iob.* 29. Deus quem nil latere poteſt, vt de hoc Iudicibus exemplum demonſtrare, deſcendit videre ciuitatem quam ædificarunt filij Adam, antequam eos puniret diuiſione linguarum in Babylonia, *Geneſ.* 11. Noluit Dominus de Sodomitis iudicare antequam diceret: Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerunt, *Geneſ.* 19. Salomon ſubtiliter & diligenter inueſtigauit cauſam duarum mulierum, quæ de infante contendebant, & ſic iuſtum iudicium protulit, vt patet, 3. *Reg.* 3. Diligenter & diſtinctè examinauit Daniel duos ſenes de falſo crimine in Suſannam, *Daniel* 13. Noluit Feſtus Præſes ſubitò Paulum iudicare, ſed dixit; Non eſt Romanis conſuetudo aliquem iudicare antequam accuſatus fuerit, & detur locus defendendi ad obiecta crimina, *Actorum* 25.

Iudex vt rectè iudicet, conſulere debet Conſilium diuinum, pariter & humanum. Sic Moyſes Conſilio Ietaro acquieuit, vt Dei populum ſalubriter iudicaret, *Exodi* 28. Ob hanc cauſam conſtituit Moyſes maiores iudices, & minores, vt ſimul haberent Conſilium, *Exodi* 18.

Sicut *Bilanx* ſiue ſtatera, vt ſit bona & iuſta, non debet ex ſe magis in vnam partem quam in alteram pendere, ita iudex æquus non debet ex ſuo affectu vni parti præ altera fauere, ſed debet ſequi pondus rationis.

Sicut qui ad *Metam iaculatur* non debet ſupra vel infra ſed directè ad ſcopum collimare, ſic qui vult eſſe iuſtus debet omnino contendere vt cauſam veritatem & iuſtitiam attingat.

VIDE EX BREVIARIO. Iudex *debet eſſe virtute potens*. Dom. Aug. fer. 2. l. 2. *& patres, maximè erga pupillos*. Dom. 4. Aug. fer. 6. l. *Sedulo ſtudendum, ne in hoc cauſa pauperum negligantur*, 2. Aug. n. 2. l. 3.

Vide etiam de *Iudicio iuſto*, Sententias &c. poſt Titulum ſequentem.

IVDICIVM INIQVVM.

I*Vdex tunc iniquè iudicat, quando ſignis & relationibus citò credit.* Dominus Ioſephi nimis citò credit verbis coniugis, Ioſeph falsò accuſantis, & ipſum ſine examine carceri mancipauit, *Geneſ.* 39.

Iudicat iniuſtè qui per auaritiam incorruptus peruertit iudicium. Sicut dicitur de filijs Samuelis: Declinauerunt poſt auaritiam, & peruerterunt iudicium, 1. *Reg.* 8. Iniuſtè protulit Dauid ſententiam in Miphiboſeth propter munera quæ dedit ei Siba, 2. *Reg.* 15. De iudicibus malis dici poteſt quod de iudicibus & Principibus Iſrael: Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, aurum ſequuntur, vt dicitur; *Eſaiæ* 1.

Iudicat non rectè, qui iudicat cum ira & furore. Sic Nabuchodonoſor malè iudicauit quando

in furore & ira præcepit vt omnes Sapientes Babylonis interficerentur, quia eius ſomnium ignorabant, *Daniel* 2. Herodes iniquè iudicium protulit quando iratus occidit omnes pueros qui erant in Hieruſalem & omnibus finibus eius, *Matth.*2.

Iudex non rectè iudicat quando amore vel timore à via veritatis deuiat. Licet Darius Rex Perſarum ſciret Danielem innocentem, tamen ad petitionem Satraparum fecit eum mitti in lacum leonum, vt ibi à leonibus deuoraretur, *Daniel* 6. Ad vnius ſaltatricis petitionem iuſsit Herodes Ioannem iuſtiſsimum decollari, *Matthæi* 14. *Marci* 6. Iniquum iudicium dedit Pilatus, qui ad petitionem Iudæorum, volens ei placare, Barrabam ſeditioſum dimiſit, & Ieſum innocentem tradidit morti, *Matth.*27.

Sicut oculo reſpicienti per vitrum rubrum omnia videntur eſſe rubicunda, etſi ſint maximè candida; ſic qui erga alium habet animum malè affectum, iudicat eius opera peſsima, etſi in ſe ſint optima & æquiſsima: habet enim ſuum iudicium, quod eſt mentis perſpicilium, odio, aut inuidia aut alia paſsione infectum.

Sicut aliqui laborant vitio oculorum, quo fit vt res vicinas vix videant, obiecta verò remota ipſis maximè appareant, ſic aliqui ad ſua vitia non reſpiciunt, ſed in aliorum operibus improbandis pluſquam lyncei eſſe volunt. Quos etiam Chriſtus pulchra comparatione pertingit: Vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non conſideras, *Matth.*7.

VIDE EX BREVIARIO. *Iudicium impiorum eſt fallax.* Com. non Pontif. n.1. *Recidit communiter in ſuum Iudicem*, Feſt. Silueſt. n. 1. *Et plerumque quando alios iudicamus, nos ipſos condemnamus*, Domin.6. Pentec. n.1. & Feſt. Silueſt. n.1.

Vide *Inimicitia*, *Inuidia*.

Sententiæ de Iudicio iuſto &c.

Æ Quum iudicium ſit inter vos, ſiue peregrinus, ſiue ciuis peccauerit: quia ego ſum Dominus Deus veſter. *Exod.*24.

Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentum. *Deut.*24.

Cognoſcere perſonam in iudicio non eſt bonum, *Prouerb.*28.

Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientum, & peruertunt cauſas iſtorum. *Deut.*16.

Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos. *Eſaiæ* 10.

In iudicando eſto pupillis miſericors, vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius altiſſimi obediens, & miſerebitur tui &c. *Eccleſ.*4.

Quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam & venite & arguite me dicit Dominus. *Eſaiæ* 1.

Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. *Deut.*27.

Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum. *Prouerb.*17.

PATRES PHILOS. &c. Feci iudicium & iuſtitiam, in iudicio non contempſi pauperem, non oppreſſi viduam in perſonam, diuites non recepi, in omnibus operibus miſericordiam reſeruaui. *Aug. in Pſ.*118.

Grauius lacerantur pauperes à prauis iudicibus, quam à cruentiſſimis hoſtibus. *Iſidor.*

Seneca. Qui ſtatuit aliquid, parte inaudita altera.

Æquum licet ſtatuerit, haud æquus eſt.

Iudicis officium eſt, vt res, ita tempora rerũ.

Quærere, quæſito tempore tutus eris. *Ouid.*

Dicam ſi potero, male verũ examinat omnis.

Corruptus iudex. *Horatius.*

Tu es iudex, ne quid accuſandus ſis vide. *Terentius.*

Accuſare non licet, & ſimul iudicare. *Menander.*

Amor & odium, & proprium commodum, ſæpè faciunt iudicem non cognoſcere verum. *Ariſtoteles.*

Et ſapientia iudicis in hoc vt non ſolum quid poſſit, ſed etiam quid debeat pondere. *Cicero.*

Ad pænitendum properat, qui cito iudicat. In iudicando criminoſa eſt celeritas. *Sen.*

De *Iudicis*, *Aduocati*, & *Teſtis* obligatione ad reſtituendum &c. Vide ſupra *Tom. II. part.*2. *Tract.*5. *Cap. vltimo.*

IVRAMENTVM.

IVrare poſſunt homines licitè ad ſeruandum promiſſa. Sic Abraham iurauit Abimelech quod non noceret ei, *Geneſ.*22. Pepigit fœdus amicitiæ Ionathas cum Dauid, & iurauerunt ambo, 1. *Reg.*20.

Faciunt aliqui temerè iuramentum peruerſum obſeruandum. Sic temerè iurabat Dauid deſtruere Nabal, & omnia quæ habebat, 1. *Reg.* 25. Simile iuramentum fecit Iezabel, quod occide-

ciderét Heliam Prophetam, 3. *Reg.* 19. Nabuchodonoſor iurauit per thronum ſuum quod vindicaret ſe de filijs Iſrael, *Iud.* 1. Male iurauit & peſſimè ſeruauit iuramentum Herodes, dare ſaltatrici quicquid volebat, & conceſſit ei caput Ioanni Baptiſtæ, *Marc.* 6. *Matth.* 14.

Sicut in iudicijs hominum non licet perſonam Regis in teſtem adducere, vtpote maiorem illis qui citant & inducunt, quanto minus licebit temerè, & irreuerenter Deum in teſtem aduocare.

Sicut qui habet veſtem valdè pretioſam non vult ea abuti quotidie illam geſtando, ſic maximus eſt abuſus per conſuetudinem iurandi pretioſum Dei nomen quotidie in ore habere.

Vide *Blaſphemia*.

Sententiæ de Iuramento &c.

NOn aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum &c. *Exodi* 20.

Et per nomen externorum Deorum non iurabitis. *Exodi* 23.

Non vſurpabis nomen Dei tui fruſtra, quia non erit impunitus, qui ſuper re vana nomen eius aſſumpſerit. *Deut.* 5.

Vir multum iurans, implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. *Eccleſ.* 23.

Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: ſit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, vt non ſub iudicio decidatis. *Iacobi* 5.

Nemo eſt qui frequenter iurat, qui aliquando non perierit. *Chryſoſt.*

Ah miſer! & ſi quis primo periuria celat:
Seca tamen tacitis, pæna venit pedibus. *Tibullus*.

Non bene conducti vendunt periuria teſtes. *Ouid.*

IVSTITIA DIVINA & HVMANA.

I*Vſtitia exigit vt malis retribuatur eadem menſura quam ipſi alijs retribuerunt*. Adonibozeth iuſtè amputatæ ſunt manuum ſummitates, ſicut ipſe amputauerat ſeptuaginta Regibus, vt habetur, *Iud.* 1. Agab qui ſine liberis fecerat mulieres, remanſit ſine liberis mater eius, 1. *Reg.* 15. Superbus Amans ſuſpenſus eſt in eodem patibulo, quod parauerat Mardochæo, *Heſt.* 7. Hoſtes Iudæorum eodem die occiſi ſunt, quo ipſi Iudæos occidere decreuerant, *Heſt.* 9. Viri qui Danielem fecerunt mitti in lacum leonum, miſſi ſunt in eundem & deuorati ſunt, *Daniel* 14. Duo ſenes qui voluerunt iniuſtè occidere Suſannam, à populo interfecti ſunt, *Daniel* 13. In eodem loco in quo Andronicus occiderat Oniam, fecit eum Eunuchus occidi, 2. *Machab.* 4. Iaſon qui multos interfectos & inſepultos abiecerat, inſepultus ipſe abiectus eſt, 2. *Machab.* 5. Antiochus blaſphemus & homicida, peſſimo vlcere interfectus eſt, 2. *Machab.* 9. A ſeruo nequam qui noluit conſeruo dimittere, repetit Dominus debitum iam dimiſſum, *Matth.* 18.

Sicut præſente ſole maculæ etiam minimæ apparent, ſic coram iuſtitia & iudicio diuino omnia hominum peccata quantumvis occulta deteguntur.

Sicut per ventum paleæ à tritico ſeparantur, ſic iuſtitia diuina in extremo iudicio ſeparabit malos de medio iuſtorum, & mittet eos in caminum ignis, *Matth.* 13.

VIDE EX BREVIARIO. *Iudicium Dei eſt pondus & ſtatera*. Dom. Aug. l. 3. Sabb. *& ſecundum veritatem*. Feſt. S. Sylueſt. n. 1. *Iudicia Dei non ſcrutanda*. Octob. S. Ioan. Euan. n. 3. l. 2. *Sed potius timenda*, die 2. Epiph. n. 2. l. 3. & 6. ibidem n. 2. l. 3. *Quamvis punitionis diuinæ cauſa non ſemper ſciatur*. Dom. 4. Pentec. fer. 6. l. 2. *tamen vt plurimum propter peccatu fit*, Dom. 4. Nou. fer. 2. *cum impio aliquando etiam iuſtus inuoluitur*. Dom. 2. Nou. n. 1. l. 1. *Deus in punitione non aufert omnem miſericordiam*, Dom. 5. Pentec. fer. 5. l. 3. Pſ. 88. fer. 6. & Cant. ad laudes ibid.

Sententiæ &c. de Iuſtitia.

DIco vobis quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra, pluſquam Scribarum & Phariſeorum, non intrabitis in regnum cælorum. *Matth.* 5.

Iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda. *Pſal.* 18.

Et annuntiabunt cæli iuſtitiam eius. *Pſal.* 21.

Omnis qui facit iuſtitiam, ex Deo natus eſt. *Ioann.* 2.

Septies de die cadet iuſtus, & reſurget. *Prouerb.* 24.

Benedictio Domini ſuper caput iuſti. *Prouerb.* 10.

Fructus iuſti lignum vitæ. *Prouerb.* 30.

In memoria æterna erit iuſtus. *Pſal.* 111.

Nomen eorum viuet in generatione & generationem. *Eccleſ.* 44.

PATRES &c. Hæc eſt perfecta iuſtitia qua potius potiora, & minus minora diligimus. *Auguſt.*

Iuſtitia magis alijs quam ſibi prodeſt, & vtilita-

litates ſuas negligit, communia emolumenta præponens. *Ambroſ.*

Iuſtitia non nouit patrem, non nouit matrem, veritatem nouit, perſonam non accipit, Deum imitatur. *Caſſiodor.*

Iuſtitia vtilibus rectum præponere ſua ſundet. *Claudian.*

Iuſtum & tenacem propoſiti verum.
Si fractus illabatur orbis.
Impauidum ferient ruinæ. *Horat.*

Dat veniam Coruis, vexat Cenſura columbas, id eſt innocentes.

L.

LIBERALITAS.

L*Iberalitatis exempla nobis præbuit Chriſtus: Nam relinquenti temporalia promiſit æterna.* Centuplum in præſenti, & vitæ æternæ gloriam tribuens in futuro, *Matth.* 19. Non debet liberalis procraſtinare beneficia: Sicut Chriſtus non dixit latroni, cras mecum eris in Paradiſo, ſed hodie, *Luc.* 23.

Maior virtus reputatur liberalitas erga pauperes, quam diuites. Iob liberalis fuit ad pauperes qui ait; Cor viduæ conſolatus ſum, Pater eram pauperum, *Iob.* 29. Liberaliter magi Chriſto pauperi pannis inuoluto in præſepio ſtabuli reclinato, munera obtulerunt. *Matthæi* 2. Saluator liberaliter pauit pauperem turbam, quia non habebat quod manducaret, vt habetur *Matth.* 13. *Marc.* 8. Multum largus erat Zachæus, qui dicebat, dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & ſi quem defraudaui reddo quadruplum, *Luc.* 19. In Euangelio valdè liberalis fuit ille Rex qui nuptias fecit filio ſuo, & miſit vocare inuitatos ad nuptias, donec menſæ diſcumbentium implerentur, *Matth.* 22.

Liberalitas debet eſſe reciproca. Regina Saba multa attulit Salomoni, & Salomon dedit ei omnia quæ petijt, 3. *Regum* 10. Iulius liberaliter recepit Paulum & ſocios eius, & Paulus vxorem eius ægram reſtituit ſanitati, *Act.* 27. Quia viri Sochot & Phanuel non fuerunt liberales Gedeoni, ab eo grauiter ſunt puniti, *Iudic.* 8. Nabal in maximo, propter tenacitatem ſuam, fuit periculo, niſi largitas Abigail ſuppleuiſſet, 1. *Reg.* 25.

Similis eſt homo liberalis vberrimo Fonti, qui ſuas aquas ſibi non ſeruat, ſed eas alijs profluere & prodeſſe permittit: è contra auarus eſt inſtar ſtagni in quo aquæ ſemper manent, & putreſcunt.

Sicut Sol circuit orbem vt lucem ſuam diffundat, & homines lætificet, nec tamen per hoc obſcuratur; ſic homo liberalis quærit occaſionem alijs benefaciendi, & omnes eius aſpectu lætantur.

Sicut vas plenum & vas vacuum, ſi pulſentur, optimum concentum præbent, ita optimè conuenit inter diuitem benignum & pauperem vacuum & egenum.

VIDE EX BREVIARIO. Liberalitas *non habet gratiam, ſi iniuriam perſeuerat.* Dedic. die 1. n. 3. l. 2. Eleemoſyna *habet Deum inſpectorem.* Dom. 6. Aug. fer. 5. l. 3. *Omnibus dictum eſt: Oculos à pauperes non auertas.* Dom. 4. Aug. fer. 6. l. 3. *Sic danda, vt abſtinentia ieiunantis, ſit refectio pauperis.* Dom. 3. Adu. n. 2. l. 3. *idque ex compaſſiua charitate.* Dom. 3. Septemb. fer. 6. l. 3. *peccata redimit.* Dom. Nouemb. fer. 4. l. 3. *Sicut ignem aqua extinguit.* Dom. 4. Aug. fer. 5. l. 3. *non facit pauperem*, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 2. *horrea replet.* Dom. 1. Aug. fer. 2. l. 2. *multis bonis in vita beat.* Pſ. 40. fer. 3. *& æternis poſt mortem*, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 3. *liberalis Regis Hungariæ manus poſt mortem incorrupta.* 20. Aug. n. 3. l. 3. 22. Nouemb. n. 3. l. 3. Exempla *liberalis Eleemoſina*, 17. Ian. n. & 30. eiuſdem n. 2. 26. Iun. 12. Aug. n. 3. l. 3. 16. Septemb. n. 2. l. 3. 21. Oct. l. 1. 22. Nouemb. n. 2. l. 3.

Vide *Auaritia*, *Hoſpitalitas*.

Sententiæ &c. de Liberalitate.

D Iuitiæ addunt amicos plurimos. *Prou.* 19. ſcilicet liberaliter expenſæ.

Hilarem datorem diligit Deus, 2. *Cor.* 6.

Date & dabitur vobis, *Euang.* 1.

Neſciat ſiniſtra quid faciat dextera tua. *Matth.* 6.

PATRES, PHIL. POETÆ. Liberalitas eſt motus quidam animi, faciens & approbans, liberas largitiones ſine ſpe retributionis. *Auguſtinus.*

Modus liberalitatis tenendus eſt, vt quod benefacis quotidie facere poſſis. *Ambroſ.*

Non ſolum quæritur quantum, ſed de quanto, & quo animo detur. *Idem.*

In ipſa liberalitate modus adhibendus eſt rerum & perſonarum: rerum vt non omnia vni, ſed ſingulis quædam præſtentur, vt pluribus prodeſſe poſſimus...... perſonarum, vt primum iuſtis, dein peccatoribus. *Gregor.*

Nunquam eſt vacua manus à munere, ſi arca cordis repleta eſt bona voluntate. *Idem.*

Martial. Extra fortunam eſt, quidquid donatur amicis.

Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.

Colli-

Collige theſaurum, qui gemmas vincit & aurum,

Tollere quem nequeunt fures, nec rodere mures.

Gazas congeſtas præcellit mentis honeſtas, ſcil. liberalitas.

Cicero. Liberalitate nihil eſt naturæ hominis accomodatius.

Melius apud bonos, quam apud fortunatos, beneficium collocatur. *Cicero*.

Vnum bene poſitum beneficium, multorum amiſſorum ſoluit damna. *Seneca*.

Bis eſt gratum, ſi quod opus eſt vltro offeras. *Seneca*.

Bis dat, qui cito dat. *Idem*.

LVXVRIA.

L*Vxuria cauſa vel occaſio eſt homicidiorum*. Nam propter violationem Dynæ habitatores ciuitatis Sichen ſunt occiſi, *Geneſ*.34. Amon propter violationem ſororis ſuæ Thamar, ab Abſalone in conuiuio fuit occiſus, 2. *Regum*.13. Dauid pulchritudine Berſabee captus, cum adulterio homicidium perpetrauit, 2. *Reg*.11. Propter luxuriam Herodis & Herodiadis fuit Ioannes Baptiſta decollatus, *Matth*. 6. *Marc*.14.

Luxuria deijcit potentes. Sic deiecit Sampſonem Dalila, *Iud*.16. *Decipit prudentes*. Sic decepit Salomonem per mulieres, quibus adhæſit, 3. *Regum* 11. *Diminuit viribus pollentes*, ſic diminuit Holofernem capite & vita, propter Iudith quam concupiuit, *Iud*.12. *&* 13.

Deſtruit ætate ſeneſcentes. Sic deſtruxit duos ſenes propter Suſannam, eius pulchritudinem aſpicientes, *Dan*.3.

Luxuriam ſequuntur graues pœnæ. Nam cauſa diluuij videtur fuiſſe luxuria, quia omnis caro corruperat viam ſuam, dixit Deus ad Noe: delebo hominem, *Geneſis* 6. Quia in animam quæ libidini vacat, habent poteſtatem dæmones, petierunt dæmonia intrare in porcos, id eſt luxurioſos, *Matth*.8. Duo ſenes luxurioſi volentes Suſannam opprimere, à populo ſunt lapidati, *Dan*.13. Mulier in adulterio deprehenſa iubetur à Moyſe lapidari, *Leuit*.20. Sodoma & Gomorra ob libidinem deleta ſunt.

Sicut filius prodigus viuendo luxurioſè diſſipauit ſubſtantiam ſuam, & inter porcos veſci & viuere debuit, *Lucæ* 18. Sic alij per luxuriam diſſipant & perdunt patrimonium regni cœleſtis, & digni ſunt vt potiùs inter immundos porcos, quam inter homines viuant.

S. Benedictus vt luxuriæ tentationes ſuperaret in vepribus ſe tamdiu volutauit, donec voluptatis ſenſus dolore opprimeretur, vt narratur in Breuiar. die 22. Martij lect.4.

Sicut nemo niſi inſanus vellet haurire venenum mortiferum, etſi modico melle condiatur, ita inſanum eſt luxuriæ peccato animam perdere, propter modicam & momentaneam voluptatem quæ in ea continetur.

Sicut qui in ardenti febri laborant, præ ſenſus ſtupore, ſuauitatem cibi non ſentiunt, ſic libidinoſi veræ virtutis guſtum non percipiunt, *Cic. Phil*.2.

Vt fauus diſtillans labia meretricis, nouiſſima autem eius amat quaſi abſynthium, *Prouerb*.5.

Sicut duobus modis ignis extinguitur; ſubtrahendo ligna, vel inſpergendo aquam; ſic flamma luxuriæ ſuffocari debet ſubtrahendo carnis incentiua, vel certè infundendo aquam lachrymarum.

VIDE EX BREVIARIO. Luxuria, *hanc etiam mortuorum caſti oculi auerſantur*, 29. Aug. l. 2. Adulterium *eſt iniquitas maxima*, Dom.2. Sept. fer.4. *lapidatione olim puniebatur*, Sabb. Dom.3. Quadr. l.2. *de facto priuatione regni Dei*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. Dom.3. Epiph. fer. Fornicatio *fugienda*, Dom.1. Epiph. fer.3. & fer.4. ibidem l.3. Dom.4. Epiph. fer.6. l.1. *imò, nec nominetur in vobis*, Dom.3. Epiph. fer. 6. l.1. *Fornicatores regnum Dei non poſſidebunt*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2. *Qui etiam ſingulariter iudicabuntur*, Dom.4. Epiph. Sabb. l.1. *Item, molles regnum Dei non conſequentur*, Dom.1. Epiph. fer.4. l.2.

Vide *Caſtitas*.

Sententiæ &c. de Luxuria.

P*ATRES* &c. Luxuria eſt inimica Deo, inimica virtutibus, perdit omnem ſubſtantiam (ſcilicet corporis, & animi.) *Auguſt*.

Sæuus criminum ſtimulus libido eſt, quæ nunquam quietum patitur affectum, nocte feret, die anhelat. *Ambroſius*.

Dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. *Auguſt*.

Qui luxuriatur, viuens mortuus eſt. *Hieron*.

O ignis infernalis luxuria! cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. *Idem Hieronymus*.

Luxuriæ currus quadriga voluitur vitiorum, ingluuie ventris, libidine coitus, mollitie veſtium, otij ſoporiſque reſolutione: trahitur æquis æque duobus, proſperitate vitæ, & rerum abun-

abundantia: & qui his præſident duo, ignauiæ torpor, & inſida ſecuritas. *Bernardus*.

O extrema libidinis turpitudo! quæ non olum mentem effeminat, ſed corpus eneruat, non ſolum maculat animam, ſed fædat perſonam. *Beda*.

Ouidius. Otia ſi tollas periere cupidinis arcus.

Florentes, quondam luxus quot vicerat vrbes.

Quippe nec ira Deum tantum, nec fela, nec hoſtes..

Quantum ſola noces animo illapſa voluptas. *Siluius*.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. *Ouidius*.

Libidinoſa, intemperanſque adoleſcentia, effectum corpus tradit ſenectuti. *Cicero*.

Viros triumphales, victores gentium, luxuria vicit. *Macrobius*.

Sine Cerere, & Baccho friget Venus. *Terent*.

M

MATRIMONIVM.

DEbet vxor eſſe ſocia, *non domina*, *nec ancilla*. Ad quod deſignandum Dominus formauit Euam de coſta viri, quæ eſt in medio, non de capite, nec de pede, vt eam diligat ſicut cor ſuum, *Gen.2*.

Matrimonio iuncti debent habere vnitatem. Vir enim vnam ſolam debent habere, & è conuerſo: ideò dixit Deus, Erunt duo in carne vna, *Gen. 2*.

Honeſtiſſima cauſa ducendi vxorem: Eſt illa quam expoſuit Angelus dicens: Accipies vxorem cum timore Dei, & amore filiorum magis quàm amore libidinis, vt habetur *Tob. 6*. Propter hac cauſam noui coniugati priùs deberent vacare orationi, quam operi coniugali; ſicut Tobias, qui prima nocte, ſecunda, & tertia, docuit vxorem orare antequam coniungerentur, *Tob. 8*.

Matrimonium in nouo teſtamento, & veteri Deus multipliciter honorauit. Nam ordinem matrimonialem in Paradiſo conſtituit, quando mulierem homini ſociauit, *Gen. 2*. Deſtruente Domino mundum per aquas diluuii, ſolos Matrimonio coniunctos ſaluauit, ſcilicet Noè, & vxorem eius, & tres filios eius cum vxoribus eorundem, *Gen. 7*. Matrimonialibus nuptijs Chriſtus cum matre, & diſcipulis voluit intereſſe, & ibi primum manifeſtum miraculum operari, vt ipſum Matrimonium honoraret, *Ioannes 2*. Cæleſte, & ſpirituale conuiuium, matrimonialibus nuptijs, à Domino aſſimilatur, *Lucæ 14*.

Sicut corpus nihil poteſt operari abſque anima, nec anima ſine corporis adiutorio, ſic vt res familiæ rectè gerantur, vir & vxor inter ſe concordia habere debent.

Sicut meritò ſuſpectus eſt de morbo qui multum agit cum medicis, ſic infirma iudicatur fidelitas viri aut vxoris, ſi minimum affectat conſortium cum perſonis alienis.

HÆRESES de Nuptijs, vide *Tom. 1. pag.* 253. de Sacram. Matrimonij. *Tom.2. pag.* 335. *tract. 5*.

VIDE EX BREVIARIO. Matrimonium *eſt indiſſolubile*. Vig. Epiph. n.1. & Dom... Epiphan.fer. 5.l.3. 5. Febr. n. 3. l. 1. *adeoque non ſoluendum*. 2. Commun. Virgin. n.3. *Diuortium eſt à diabolo*. Dom.1.Epiph. n.3.l.2. *Matrimonium à Chriſto ad Sacramenti dignitatem eleuatum*, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 2. *etiam inter virgines eſſe poteſt*, 8.Decemb.n.3.l.2.14.Iul.n 3.l.3. *magnum eſt eius debitum, ſeu obligatio*, Dom.1.Epiph.fer. 5. Nuptiæ *Chriſtiani comparantur nuptialibus ſeruis*, Com. non Pontif. n.3. l.3. *& Chriſtus habet ſuas nuptias*, Dom.19.n.3. *& virgines ipſæ*, Dom. 2.Epiph.n.3.l.3.

Sententiæ &c. de Matrimonio.

CReauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum maſculum, & fæminam creauit eos. *Gen.1*.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. *Matth. 19*.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. *Hebraos 13*.

Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. *1. Corinth.7*.

Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. *Ibidem*.

Trade filiam & grande opus feceris, & homini ſenſato ad illam. *Eccleſ. 7*.

Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino. *Eccleſ.5*.

Viri diligite vxores veſtras, ſicut Dominus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradit pro ea. *Ibidem*.

Viri debent diligere vxores ſuas vt propria corpora, qui ſuam vxorem diligit ſeipſum diligit. *Eccleſ.5*.

Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis

cau-

cauſa, fecit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit mœchatur, *Matth.* 5. *Luc.* 16.

Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. 1. *Corinth.* 7.

Propter hoc relinquet homo.... Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. *Eccleſ.* 5.

PATRES &c. Deus maſculum & fœminam propagandi generis cauſa nuptiari caſtitate coniunxit, & ſecundas nuptias (poſt mortem) quæ in vnoquoque teſtamento permittuntur licitas eſſe monſtrauit. *Aug.*

Nemo melius ſcire poteſt, quid ſit vxor vel mulier, illo qui eam paſſus eſt. *Hieron.*

Si tu abſtines ſine vxotis voluntate, tribues ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ. *Aug.*

Hanc maximè duc in vxorem quæ prope te habitat. 1. tibi nota.

Non bene inæquales veniunt ad aratra iuuenci.

Si qua voles apte nubere nube pari. *Ouid.*

Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege eſt. *Martialis.*

Vxorem quare locupletem ducere nolim:
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Qui capit vxorem, capit abſque quiete laborem:

Vxorem duxi, ſed quantum poſtea luxi.

MENDACIVM.

M*Endaces iniquè quærunt decipere audientes*. Sic primum mendacium fuit à diabolo prolatum, ſcilicet: Nequaquam moriemini, vt hominem decipiendo traheret ad peccatum, quod, & fecit, *Gen.* 3. Gabaonitæ callidè cogitantes, Ioſue mendacio voluerunt decipere, ſed ille bono vſus Conſilio pactum initum non fregit, ſed eos vt meruerant in ſeruitutem redegit, *Ioſue* 9. Proditoriè Triphon mentitus eſt Simoni, quando argentum & obſides pro Ionathæ liberatione recepit, qui poſtea Ionatham & filios eius interfecit, 1. *Machab.* 13.

Mendaces ſunt peſſimi teſtes falſi. Sic duo falſi teſtes producti contra Naboth iniuſtè lapidati fecerunt, eum blaſphemaſſe Deum mendaciter aſſerentes, 3. *Regum* 21. Contra Suſannam falſum teſtimonium protulerunt duo iniqui ſenes, & falſi iudices, *Daniel* 13. Duo falſi teſtes qui locuti ſunt contra Stephanum, iniuſtè eum lapidari fecerunt, vti patet, *Act.* 7.

Os illius qui mentitur occidit animam, & aliquando corpus. Sicut Ananias, & Saphira excuſantes ſe mendaciter coram Petro, diræ mortis ſententiam incurrerunt, *Act.* 5. Chriſtus ſæpè exprobrauit Phariſæi mendacia, vt *Ioan.* 8. v. 44. Vos ex patre diabolo eſtis: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit. Propter quod, inquit Apoſtolus, Deponentes mendacium, Loquimini veritatem vnuſquiſque ad proximum ſuum.

Mendaces ſimiles ſunt Nocti, & tenebris, quæ orta veritatis luce ſtatim diſparent. Item Latronibus qui libenter in tenebris ambulant. Denique ſimiles ſunt Araneis quæ magno labore retia effingunt vt muſcas capiant, ſed facillimè rumpuntur.

VIDE EX BREVIARIO. *Os quod mentitur occidit animam*, Dom. 3. Aug. n. 1. l. 3. *ideò fugiendum*, Dom. 5 Aug. fer. 2. l. 3. *mendax eſt, qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non ſeruat*, Dom. infra Aſcenſ. n. 1. l. 3.

Vide *Aſtutia*, *Adulatio*.

Sententia &c. de Mendacio.

NOn mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum, *Leuit.* 19.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra, *Epheſ.* 4.

Verbum mendax iuſtus deteſtabitur, *Prouerb.* 13.

Vanitatem & verbum mendacij longè fac à me, *Prouerb.* 30.

Lingua fallax non amat veritatem, *Prouerb.* 17.

Qui quod nouit loquitur, iudex iuſtitiæ eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus, *Prouerb.* 12.

Quoniam non eſt in ore eorum veritas. Sepulchrum patens eſt guttur eorum, &c. *Pſalm.* 5.

Melior eſt pauper iuſtus, quam vir mendax. *Prouerb.* 19.

Os autem quod mentitur, occidit animam, *Sapient.* 1.

PATRES &c. Intereſt quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguam non facit, niſi rea mens. *Auguſtinus.*

Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, ſic diabolus lapſus, genuit quaſi filium mendacium, *Auguſtinus.*

Mendacia ſi non habent quem decipiant, ipſa ſibi mentiuntur, ait *Pſalmiſtius.*

Nonnunquam peius eſt, mendacium meditari quam loqui, non loqui plerumque præcipitationis eſt, meditari verò ſtudioſæ prauitatis, *Gregorius.*

Qui eſt multiloquax, idem ſæpiſſimè eſt mendax. Quia, vt *Sapiens* ait, in multiloquio

quio non deerit peccatum.

Mendax hoc lucratur, vt cum vera dixerit, el non credatur, *Ariſtoteles*.

MORS.

MOrtis ſententiam homo pro peccato incurrit. Inuidia enim diaboli mors introiuit orbem terrarum, *Sapient*.2. Non ſolùm ſecundùm corpus, ſed & ſecundùm animam homo moritur certo modo per peccatum. Nam dictum fuit homini à Deo: quacumque hora comederitis, id eſt mandatum tranſgreſſi fueritis, moriemini, *Geneſ*.2.

Mors bona, & in ſtatu bono homini appetenda eſt. Tobias iuſtus deſiderabat mortem, dicens: Præcipe in pace deponi ſpiritum meum, *Tobiæ* 3. Apoſtoli ſic ſunt poſt aduentum Spiritus Sancti confirmati, vt mortem & verbera non timerent, *Act*.5. Deſiderabat Paulus mortem cum dicebat: Non ſolùm ligari, ſed & mori, *Act*.21. Et cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto: *ad Philip*.5. Martinus multum deſiderabat ex hac vita migrare: in Breuiar. die 11. Nouemb. lect.6. S. Laurentius dolebat quod Sixtus ſe ad mortem præcederet, in Breuiar. 10. Aug. lect. 4. die 3. infra eius Octauam.

Mortem deſiderant homines, cum graues ſuſtinent dolores, vt ab eis citiùs eruantur. Sic Elias ſedens ſub Iunipero, quem perſequebatur Iezabel, petiit vt moreretur, 2. *Reg*.29. Poſt contumeliam ab ancilla receptam Sara dixit, Peto Domine, vt de vinculo improperij huius eripias me, *Tob*.3.

Chriſtianus debet pro iuſtitia mortem libenter ſuſtinere. Sic Chriſtus factus eſt obediens vſque ad mortem Crucis duriſſimam, *Matth*.27. Poſt Chriſtum pro fide, & iuſtitia lapidatus eſt Stephanus, & mortem libenter ſubierunt Martyres innumeri, de quibus in Breuiario.

Mors omnibus certa. Nam ſicut omnia flumina currunt ad mare à quo profluxerunt, ita omnes homines tendunt ad mortem, & ad terram ex qua formati ſunt.

Hora autem mortis incertiſſima. Hinc Chriſtus aduentum mortis comparat nocturno furi: Et iubet nos vigilare, quia neſcimus diem neque horam.

VIDE EX BREVIARIO. *Pro fide, & iuſtitia lapidatus eſt Stephanus, & mortem ſubierunt libenter Martyres innumeri*, videndi eorum dies. *Impijs cum morte videntur fœdus iniiſſe*, Dom.3.Adu. fer.2.l.3. *Mors peccatorum peſſima*, Pſalm.33.fer.2. *Hæc à Chriſto eſt destructa*, Dom. 5. Epiph. fer.3.l.3. *Mors corporis comparatur ſomno*, 22. Nouemb. n.3.l.3. *non adeò timenda*, 27. Ian. n.3.l.3. *Sanctorum mors pretioſa in conſpectu Domini*, Pſalm.116.fer.2.Veſp. *eos cœlos parturit*, 24.Iun.n.2.l.1. *Mors aliquando optari poteſt; præſertim quando meliùs eſt mori, quàm enormia mala videre*, Dom.1. Sept. fer.4. Dom.1. Octob. Sab.l.3. & 21.Iul.l.1. Commun. non Pontif. n. 1. *Mors eligenda potius, quàm Deum offendere*, 11. Auguſt. n.3.l.1. Præparatio, *ſeria præmittenda; cum etiam ſanctis ſic terribilis*, Dom.2. n.3. l.3. *& à dæmone tum maximè homines tententur*, 11. Nouembr. n.2.l.3. *Hinc meritò admonentur: Ante obitum operare iuſtitiam*, Dom.5. Auguſt. fer.5.l. *virtutis operatio eſt ad mortem diſpoſitio*, Dom.5. Auguſt. n.2. Morituri, *eos, quos ſua cura habuerunt, piè adhortentur ad perfectionem Chriſtianam*, 17. Ian. n.2.l.3. *ad charitatem mutuam*, 18. Aug. n.2.l.3. *ad pietatem*, ibid. *Crucis ſigno ſe muniant*, 27. Ian. n.2.l.3. *cœlum intueantur*, 11. Nouemb. n.2. l.3. *inimicis maximè condonent*, Octau. Steph. n.1.

Vide *Timor Domini*.

Sententiæ &c. de Morte.

SI morti ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam viuemus cum illo, *Rom*.8.

Anima peccauerit ipſa morietur, *Ezech*.18.

Peccatum quod conſummatum fuerit generat mortem, *Iacob*.1.

Dimitte mortuos ſepelire mortuos, *Matt*.8.

Stipendium peccati mors, *Rom*.6.

Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur, 2. *Reg*.14.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes iuſtificarentur, 1. *Cor*.15.

Stimulus autem mortis peccatum eſt, *Ibid*.

Vigilate quia neſcitis diem neque horam, *Euang*.

Melior eſt mors quam vita amara: & requies æterna quam languor perſeuerans, *Eccl* 90.

Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit, *Sap*.4.

Beati mortui, qui in Domino moriuntur, *Apocal*.14.

Mortuo homine impio, nulla erit vltra ſpes, *Prou*.11.

Verè enim mors peccatorum peſſima:

Neſcis qua hora mors veniet: ſemper vigila, vt quod neſcis quando veniet, paratum te inueniat quum venerit, *Auguſt*.

Timor de futura morte mentem neceſſariò concutit, & quaſi clauis carnis omnes motus ſuperbiæ ligno crucis affigit, *Auguſt*.

Latet vltimus dies, vt obſeruentur omnes dies: ſero parantur remedia, quum mortis imminent pericula, *Idem*.

Non

Non poteſt male mori qui bene vixerit: & vix bene moritur qui male vixit, *Idem.*

Nudi omnes naſcimur, nudi morimur, nulla diſtinctio inter cadauera mortuorum, niſi fortè quia grauius fetent diuitum corpora, luxuria diſtenta, *Ambr.*

Quid in rebus humanis certius eſt morte? quid incertius hora mortis inuenitur, *Bernard.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur hora, *Horatius.*
Peruigili cura, ſemper meditare futura.
Exigua foſſa, claudentur pellis & oſſa,
Dic homo quid ſperes, qui mundo totus adhæres?
Dum tumulū cernis, cur nō mortalia ſpernis?
Tali namque domo, claudtiur omnis homo.
Cum moritur diues concurrunt vndiq; ciues.
Dum moritur pauper, ſequitur vix vnus, & alter, *Stan.*
Cōtra vim mortis, nō eſt medicamē in hortis.
Serius aut citius metam properamus ad vnā.
Mors ſceptra ligonibus æquat.
Tendimus huc omnes, hæc eſt domus vltima.
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas regumque turres.

O.

OBEDIENTIA.

Obedire debemus Deo magis quam hominibus, *qui nobis præcipiunt ſaluti contraria.* Vndè Matathias dixit nuncio Regis Antiochi, & ſi omnes obediant Regi Antiocho, ego & filij mei obediemus Deo, 1. *Machab.*2. Vnus illorum ſeptem fratrum qui noluerunt obedire Regi, vt carnes contra præceptum Domini comederent, dixit, Parati ſumus mori prius, quam tranſgredi Legem Dei, vt dicitur, 2. *Machab.*7. Petrus & Ioannes Principibus Sacerdotum præcipientibus ne in Nomine Ieſu loquerentur, reſponderunt, Si iuſtum eſt vos potiùs audire, quam Deum, iudicate, *Act.*4. Deinde cum arguerentur à Principibus dixerunt: Oportet obedire Deo magis quam hominibus, *Act.*5.

Obedire oportet Prælatis, ſiue ſint boni, ſiue mali dummodo bona præcipiant. Ideò dixit Chriſtus; ſuper cathedram Moyſi ſedebunt Scribæ & Pharitæi, omnia quæcunque dixerint vobis facite, *Matth.*23. Paulus electus in ſocium Barnabæ ambulabat confirmans omnes Eccleſias, & præcipiens obedire præceptis Apoſtolorum, *Act.*15.

Obedire debet homo parentibus, ſi non præcipiant quæ impediant ſalutem. Ideò dicit Paulus; Obedite filij Parentibus veſtris in Domino, *ad Epheſ.*6. *ad Coloſſ.*2. Tobias iunior dixit Patri; omnia quæ præcepiſti faciam Pater, *Tobiæ* 5. Deſcendit puer Ieſus cum Maria & Ioſeph in Nazareth, & erat ſubditus illis, *Lucæ* 2.

Obediendum eſt promptè & non procraſtinandum. Sic obedierunt illi Apoſtoli, qui ſtatim relictis retibus ſecuti ſunt Saluatorem, *Matth.*3. Simile etiam legitur de Matthæo, qui relictis omnibus, ſecutus eſt eum, *Matth.*9. *Lucæ* 5. Paulus audiens vocem Ieſu, promptè reſpondit dicens: Domine quid me vis facere?

Obedire debet homo quantumcumq; mandetur difficile. Nam Abraham mandatū circuncisionis licet eſſet difficilè non diſtulit adimplere, *Gen.*17. Graue erat Abrahæ de filij immolatione præceptum, quod tamen niſi Deus aliter ordinaſſet ſine mora voluit implere, *Gen.*22. Propter hanc cauſam exemplum obedientiæ in Saluatore noſtro proponit Apoſtolus dicens: Factus eſt obediens Patri vſque ad mortem Crucis & ponit fructum obedientiæ ſequentem, dicens: Propter quod & Deus exaltauit eum; & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, *ad Phil.*2.

Obedire nolentes grauiter puniuntur. Nam prima præcepti tranſgreſſio in parentibus grauibus maledictionibus eſt punita, *Geneſ.*3. Quia mandatum Ioſue tranſgreſſus eſt Achior, ideò fuit à populo lapidatus, & Ioſue & populus ex illa inobedientia in bello fuerit ſuperatus, *Ioſ.*7. Saul qui contra præceptum Samuelis Sacrificium obtulit & Agag Regi contra præceptum Domini parcere voluit, fuit à Domino reprobatus, vt habetur, 1. *Reg.*15. & 16. Dixit Dominus Salomoni quod ſi non cuſtodiret mandata Dei, deleret de terræ ſuperficie thronum eius, 2. *Paral.*7. Ionas qui refugiebat Domino obedire præcipienti, vt in Niniue Verbum Dei prædicaret, in mare Domino diſponente coniectus fuit, *Ionę* 2.

Sicut Lutum in manu figuli, aut Lignum in manu fabri permittit ſe ſcindi, poliri, & in omnē formam mutari, ſic homo obediens debet permittere à manu ſui Creatoris ſe dirigi, diſponi, & in omni fortuna ab eius voluntate gubernari. Aliam ſimilitudinem veri obedientis aſſignat S. Ignatius de Baculo in manu ſenis, qui ad omnem vſum ei inſeruit qui eum manu tenet.

Sicut optimus eſt Equus qui obtemperat fræno, ita obediens, qui ſe legibus accommodat. Sicut nos volumus vt Iumenta & creaturæ nobis ſeruiant & obediant, ita debemus nos Deo per omnia obtemperare.

VIDE EX BREVIARIO. *Eſt iter regni cæleſtis*, Domin.4. Pentec. nu.3. l.2. *ideo inculcanda*, Domin.5. Epiphan. ſer.6. *Alia eſt erga Deum*;

Deum; & hæc præponenda omnibus hominum mandatis, 11. Aug. n.3. Commun. Apoſt. n.2. l.3. *Alia filiorum erga Parentes*, Dom. infra Epiph. n.3. l.3. *Alia ſeruorum erga Dominos*, Dom.3. Epiphan. Sabb. Dom.4. eiuſdem fer.3. l.3.

Sententiæ &c. de Obedientia.

QVid autem vocatis me Domine, Domine & non facitis quæ ego dico vobis, *Luc* 6.

Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes, *Exod* 24.

Multo enim melior eſt obedientia, quam ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali, *Eccl.*4.

Nunquid vult Dominus holocauſta, & victimas & non potius vt obediatur Nomini Domini, 2. *Reg.*15.

En propono in conſpectu veſtro hodie, benedictionem & maledictionem: benedictionem ſi obedieritis mandatis Dei veſtri, maledictionem, ſi non audieritis, *Deut.*11.

Mens iuſti meditabitur obedientiã. *Prou.*15.

Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite, *Matth.*23.

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: illi enim rationem reddunt pro animabus veſtris, *Heb.*13.

PATRES &c. Non ſemper malum eſt, non obedire præcepto, cum Dominus iubet ea, quæ ſunt contraria Deo, tunc ei obediendum non eſt, *Aug.*

Quid iniquius, quam velle ſibi obtemperari à minoribus, & nolle obtemperare maioribus, *Aug.*

Obedientia, non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, & non timore pœnæ ſed amore iuſtitiæ, *Greg.*

Obedientia ſola virtus eſt, quæ menti cæteras virtutes inſerit, inſertaſque cuſtodit, *Greg.*

Si vis eſſe ſapiens, eſto obediens, ſic enim ſcriptum eſt: concupiſcis ſapientiam, ſerua mandata, & Dominus dabit illam tibi. *Bern.*

Perfecta obedientia legem neſcit, *Bern.*

OPVS, & INTENTIO BONA.

OPeratio bona vbique homini neceſſaria eſt. Voluit Deus vt in Paradiſo homo operaretur: dicitur enim *Geneſ.*2. Poſuit Dominus hominem in Paradiſo vt operaretur & cuſtodiret illum: ſic nullus ſtatus quantumuis bonus conſeruari poteſt niſi benè operando. Et iterum de homine extra Paradiſum poſito dicitur, Emiſit eum extra Paradiſum vt operaretur terram, & additur, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, *Geneſ.*2.

Arguuntur à Chriſto qui ſtabant tota die otioſi, & dicit illis, Ite & vos in vineam meam, & pro diuerſitate operis diuerſa merces retribuitur, *Matth.*20.

Seruus qui accepit quinque talenta, & cum eis lucratus eſt alia quinque à Domino laudatur, ſed qui nihil operando abſcondit pecuniam Domini ſui, talentum perdit, & à Domino reprobatur, *Matth.*25. Ex opere bono cognoſci electos indicat Chriſtus dicens, *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*, *Ioan.*8.

Operantis intentionem plus Deus attendit quam opus. Cain obtulit de frugibus terræ munera Domino, & Abel de gregibus, optimo ſcil. affectu, & intentione, ideò reſpexit Dominus ad Abel & munera eius, ad Cain verò non reſpexit, *Geneſ.*4.

Opera & prodigia in ſpeciem ſimilia fecit Moyſes & miniſtri Pharaonis in Ægypto, ſed quia hæc non erant ſincera, nec in Dei nomine, non potuerunt Domino accepta eſſe, *Exodi* 7.

Ozias Rex Iuda voluit incenſum ſuper Altare Domini adolere, quod in ſe opus bonum eſt, ſed quia benè, & licito modo non fiebat, Rex ſubito lepra à Deo percuſſus fuit, 2. *Regum c.*6.

Opus bonum comparat Apoſtolus Sementi, cuius modica etiam grana, non modicum fructum adferunt: Et vt ad operandum animet. Qui, inquit, parcè ſeminat parcè & metet, & & qui ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet, 2. *ad Corinth.*

Vide ſupra *Intentio*, *Adulatio* &c.

ORATIO.

ORare debent Prælati pro ſuis ſubditis, vt ſuis orationibus à populo iram Dei auertant. Sic cum poſt adorationem vituli Deus populum vellet deſtruere, Moyſes eorum prælatus pro eis feruenter orauit, & veniam meruit à Domino inuenire, *Exodi* 32. Propter orationem Moyſi abſorptus eſt ignis, qui deuorabat caſtra murmurantium præ labore, *Num.*11. Pro afflicto populo ignitis ſerpentibus orauit Moyſes, & erecto ſerpente æneo à Deo remedium habuerunt, *Num.*21. Samuel dixit ad populum: Abſit à me hoc peccatum, vt ceſſem orare pro vobis: Oſtendens peccare prælatos qui pro ſuo populo non orant, 1. *Reg.*12.

Orare debent omnes homines pro peccatoribus, & inimicis. Sic deuotè orauit Abraham Deum vt parceret Sodomitis, *Geneſ.*17. Moyſes multoties.

toties exorauit vt Deus plegam auerteret ab Ægypto, & licet Ægyptij eſſent mali, fuit tamen à Domino ſæpiùs exauditus, *Exodi* 8. 9. & 10. Saluator noſter pro inimicis orare nos docuit, *Matth.* 5. Et ipſe pro Crucifixoribus ſuis orauit, *Lucæ* 23. Feruentiùs orauit Stephanus pro ſuis perſecutoribus quam pro ſeipſo quia pro ſe orans ſtetit, pro ſuis perſecutoribus genua flexit.

Orare debet homo tribulatione vt de aduerſitatibus liberetur. Sic Tobias cœcus vxoris improperijs tribulatus confugit ad orationis remedium, *Tobiæ* 3. Filij Iſrael tribulati ab Holoferne orantes ad Dominum clamauerunt, *Iud.* 4. Afflictus Mardochæus pro ſe, & populo Domino exorauit, *Heſter* 4. Azarias & ſocij eius in tribulatione fornacis ad orationis remedium confugerunt, *Daniel* 3. Ionas afflictus in ventre ceti orauit, & ſaluus à Domino eſt eductus, *Ion.* 2. Quando Petrus ſeruabatur in carcere, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo, & liberatus eſt, *Act.* 12.

Placet Deo oratio breuis & humilis. Sic orauit leproſus qui genu flexo rogauit Dominum dicens; Domine ſi vis potes me mundare, *Matth.* 8. *Marc.* 1. Humiliter orauit Centurio pro paralytico ſeruo, indignum ſe reputans præſentia Ieſu Chriſti, *Matth.* 8. Ad orandum nos humiliter inducit exemplum Publicani, qui breuibus verbis meruit remiſſionem omnium peccatorum dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori, vt habetur *Luca* 8.

Oratio debet eſſe aſſidua. Non dimiſit Daniel propter Regis decretum, quin oraret ter in die flexis genibus, ſicut antè conſueuerat facere, *Daniel. cap.* 6. Ad hoc idem hortatur nos Dominus dicens, Oportet vos ſemper orare & nunquam deficere, *Luca* 18. Ad orationis conſtantiam etiam Dominus nos inducit exemplo viduæ, quæ iudicem cum importunitate iudicare petebat; & exemplo amici qui panes inſtanter ſibi petijt commodari, *Luca* 18.

Orant quidam & non exaudiuntur, quia non bene petunt, vel indigni ſunt quia accipiant bona. Sic Dauid orantem pro populo, licet valdè deuotè orauerit, Dominus non exaudiuit, quia non erat tunc dignus exaudiri, 2. *Reg.* 12. Sic reprobata erat oratio Ieremiæ, quando dicebat ei Dominus, Noli orare pro populo iſto, nec ſumas pro eis laudem vel orationem, quia non exaudiam eos, *Ierem.* 11. Iacobus dicit, Petitis & non accipietis eò quod malè petatis, *Iacob.* 4. Populo indigno & malo dixit Dominus, Cùm multiplicaueritis orationes veſtras non exaudiam vos, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt, *Eſaiæ* 1.

Oratio impetrat remiſſionem peccatorum. Sic per orationem Moyſis dicentis, Dimitte eis Domine noxam hanc, aut dele me de libro in quo me ſcripſiſti: Dominus populo ſuo peccatum dimiſit, *Exodi* 32. Propter hanc cauſam docuit nos Saluator vt peccatorum remiſſionem in oratione Dominica peteremus dicentes: Dimitte nobis debita noſtra, *Matth.* 6. *Luca* 11. In cuius figura dimiſit Rex omne debitum ſeruo qui eum rogauerat, licet poſteà ex huius nequitia debita dimiſſa repetita fuerint, *Matth.* 18.

Oratio impetrat filios in ſterilitate. Nam Iſaac deprecatus eſt Dominum pro vxore ſterili, & filios meruit obtinere, *Geneſis* 25. Anna ſimiliter deuotè Deum orauit cum lacrymis, & filium à Domino impetrauit, 1. *Regum* 1. Heliſæus hoſpitæ ſuæ ſterili impetrauit à Domino filium: quem ſimiliter ſuis orationibus reſuſcitauit, 4. *Reg.* 4.

Oratio facit Deum operari miracula. Nam per orationem Heliæ clauſum eſt cœlum ne plueret, & per orationem eius ad pluuiam eſt apertum, 3. *Regum* 17. Martha & Maria Dominum orarunt & impetrarunt Lazarum ſuſcitari, *Ioan.* 11. Decem leproſi orantes ad Dominum, meruerunt recipere ſanitatem, vt habetur, *Luca* 17.

Similis eſt oratio ſcalæ Iacob per quam homines animo & conuerſatione à terrenis ad cæleſtia aſcendunt. Eſt enim oratio aſcenſio mentis in Deum.

Oratio eſt inſtar Thuris ſuauiſſimi, cuius odor in cœlum aſcendit & Deum oblectat, ſicut ait Pſal. Aſcendat deprecatio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.

Sicut corpus viuit per animam, ſic anima viuit per orationem. Oratio eſt ſicut Armatura qua Chriſtianus ſe contra mundi, carnis, & dæmonis aſſultos defendere debet.

VIDE EX BREVIARIO. Oratio *non conſiſtit in ſolis verbis*, Dom. 3. Sept. fer. 4. l. 3. Domin. 1. Pentec. fer. 3. *Magiſter eius Chriſtus*, fer. ante Aſcenſ. l. 1. fer. 6. Pent. 24. Aug. n. 3. l. 2. *negotijs noſtris præmittenda*, 7. Mart. n. 2. l. 2. 24. Aug. n. 3. l. 2. *Bona eſt cum ieiunio & eleemoſyna*, Domin. 3. Sept. fer. 5. l. 2. *& gratiarum actione*, Domin. Epiph. fer. 2. l. 2. & fer. 4. l. 3. ibidem, *qui petit alienum à ſalute, nihil impetrat*. 2. Commun. plur. Mart. Paſchali n. 3. l. 3. Vera oratio *Publicanos iuſtificat*. Dom. 10. n. 3. *dæmones pellit*, Dom. 3. Sept. fer. 4. *Montes transfert*, 17. Nou. n. 2. Locus *orationis principaliter eſt Templum*, Pſ. 5. fer. 2. ad laud. Pſ. 25. fer. 4. ad prim. *in quo etiam efficacior promiſſio facta eſt*. Commun.

mun. Dedic. n. l.3. *Pro inuicem orate Deo gratum eſt*. Fer.6. Pentec. l.2. 14. Sept. n.1. l.3. Dom.2. Pentec. fer.4. l.2. Dom.2. Septemb. Sabb. *pro inimicis orandum*. 2. Maij n.2. l.3. Octau. Steph. n.1. l.3. *Viui benefaciunt, orando pro mortuis*, 4. Maij l.2.

Sententię ſelectę de Oratione.

AMen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis &c. *Ioannis* 16.

Petite & accipietis vt gaudium veſtrum ſit plenum. *Ioannis* 16.

Humilium & manſuetorum ſemper placuit deprecatio. *Iudith*.9.

Cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem in abſcondito &c. *Matth*.6.

Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam vobis, *Ioann*.14.

Qui diligit Deum, orabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierum exaudietur, *Eccleſ*.3.

Vigilate & orate ne intretis in tentationem, *Matth*.26.

Qui obturat aurem ſuam ad vocem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur, *Prouerb*.21.

Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcumque volueritis, petetis & fiet vobis. *Ioannis* 15.

Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, 2. *Ioan*.3.

Fili, in tua infirmitate ne deſpicias teipſum, ſed ora Deum & curabit te, *Eccleſ*.38.

PATRES, &c. Multi langueſcunt in orando, & in nouitate conuerſionis ſuæ feruentes orant: poſtea languidè, poſtea frigidè, poſtea negligenter, quaſi ſecuri ſint; vigilat hoſtis, dormis tu, *Auguſt*.

Oratio tua locutio eſt ad Deum, quando legis, Deus tibi loquitur, quando oras, cum Deo loqueris. *Idem Aug. in Pſal*.85.

Fideliter ſupplicans Deo pro neceſſitatibus huius vitæ & miſericorditer auditur, & miſericorditer non auditur. Quid enim infirmo ſit vtilius, magis nouit medicus quam ægrotus, *Auguſtinus*.

Oratio oranti eſt ſubſidium, Deo ſacrificium, dæmonibus autem eſt flagellum. *Idem*.

Hæ ſunt duæ alæ orationis, quibus volat ad Deum, ſi ignoſcis delinquenti, & donas egenti, *Idem*.

Quum orans, clama non voce ſed mente. Moyſes ad bella non vadit, ſed orat, & tum vincit Iſrael. *Hieronymus*.

Quando fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum ſine dubio penetrabit. *Bernardus*.

Oratio ſerenat cor, abſtrahit à terrenis, mundat à vitijs, ſubleuat ad cœleſtia, *Caſſiod*.

Dum cor non orat, nihil eſt quod lingua laborat. *Stan*.

P.

PATIENTIA.

HOmo patienter ferre debet iniurias. Ioſeph patienter tulit iniuriam quam ei fratres proprij intulerunt, eiſque poſteà illatam iniuriam clementer indulſit, vt dicitur, *Geneſis* 37. Citò orauit Moyſes pro Maria ſorore ſua quæ cum offenderat murmurando, *Numer*.12. Dauid perſecutionem ſuſtinuit, quam ei proprius filius inferebat, 2. *Regum* 15. Tobias patienter tulit conſanguineorum improperia pariter & vxoris, vt habetur *Tobiæ* 2.

Patienter debet homo ferre tribulationes & pœnas à Deo, vel Dei cauſa inflictas. Sic Tobias excæcatus patienter ſuſtinuit cæcitatem, *Tob*.2. Iob fuit patiens perdendo ſua, & filios, & quaſi ſe ipſum per grauem infirmitatem, *Iob*.1. & ſequentibus. Eleazarus duros ſuſtinuit patienter pro legum obſeruantia cruciatus, 2. *Machabęi* 6. Septem fratres cum pia eorum matre in ſuis tormentis, mirabilem patientiam habuerunt, 2. *Machab*.

Homo debet patienter offenſas dimittere ex corde, non ſolum ſemel ſed pluries. Nam Petro quærenti quoties dimitteret proximo, non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, *Matth*.18. Ad patienter portandum iniurias inducit nos Chriſtus exemplo ſerui nequam, cui dimiſſa fuerant decem millia talenta, vt patet *Matth*.18. Exemplum etiam patientiæ habemus in Chriſto tempore paſſionis, quia patientiam conſeruabit in verbis detractorijs & contumelijs, in factis & illuſionibus, & verberibus crucifixione, blaſphemijs, & morte, *Matth*.26. *Marc*.14.

VIDE EX BREVIARIO. *Eſt omnium virtute tutela*. Domin.5. Paſch. n.2. *nobis neceſſaria*, Commun. vn. Mart. n.2. *per eam perdita recuperantur*, Domin.2. Sept. Sabb. Domin.3. ibidem fer.5. *eſt melior quàm arrogantia*, Domin. 2. Auguſt. Sabb. l.2. *debet eſſe conſtans*, Dom.5. Paſch. n.1.

Vide *Tentatio*, *Tribulatio*, *Perſeuerantia*.

Sen-

Sententia &c. de Patientia.

IMpatiens operabitur ſtultitiam. *Prou.*14.
Patientia lenietur Princeps. *Prou.*25.

Longanimus forti præſtat, & qui animo ſuo imperat ei qui expugnat vrbes. *Prou.*16.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. *Lucæ* 21.

Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c. 1. *Corinth.*13.

Qui patiens eſt multa gubernatur ſapientia qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam, *Prou.*14.

Qui timent Dominum cuſtodient mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius. *Eccleſ.*2.

PATRES &c. Paratus debet homo eſſe iuſtus, & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit. *Auguſt.*

Tu bonus tolera malos: nam & Chriſtus Iudam, cum ſciret furem eſſe, tolerauit. *Idem.*

Tanto quiſque minus oſtenditur doctus, quanto minus conuincitur patiens. *Gregor.*

Non eſt perfectè bonus, niſi qui fuerit, & cum malis bonus. *Idem.*

Nos ſine flamma & ferro Martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo veraciter cuſtodimus. *Idem.*

In proprijs iniurijs patientem eſſe, laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare, impium eſt. *Chryſoſtomus.*

Si vindicare vis, ſile, & funeſtam ei dediſti plagam. *Chryſoſtomus.*

Sunt quidam mites, ſed quam diu nihil dicitur, vel agitur, niſi per eorum arbitrio: patebit autem quam longè ſint à vera manſuetudine, ſi leuis oriatur occaſio. *Bernardus.*

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara. *Poeta.*

O paſſi grauiora! dabit Deus his quoque finem. *Virgilius.*

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

Sæpè tulit laſſis ſuccus amarus opem. *Ouid.*

Læſa ſæpius patientia, fit furor. *Valerius.*

Libenter feras quod neceſſe eſt, dolor patientia vincetur. *Seneca.*

Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri. *Seneca.*

Summa eſt ſtultitia ſummo confici mœrore. *Cicero.*

P A X.

DEus pacem diligit. Patet ex his, quia in eius Natiuitate Angeli pacem annunciauerunt, *Lucæ* 2. Pacem præcepit diſcipulis inter ſe habere, *Ioan.*14. Pacem commiſit Apoſtolis prædicare, *Lucæ* 10. *Matth.* 10. Pacem in teſtamento reliquit, *Ioan.* 14. Et poſt reſurrectionem ſuam pacem diſcipulis ſuis nunciauit, vt habetur *Lucæ* 24. *Ioan.*20.

Aliquando pacem perturbat inuidia. Nam fratres Ioſeph inuidentes ei, non poterant ei quidquam pacificè loqui. Ambitio etiam pacem perturbat, & diſcordias ſuſcitat inter propinquos, vt patet in Dauide, & Abſolone eius filio, 2. *Reg.*15.

E contra, *Pacis colendæ amor*, patet in Dauide erga Saulem ſe vbique hoſtiliter perſequentem, quem cum in ſpelunca concluſum occidere potuiſſet, noluit eum attingere, ſed maluit potius amicum præbere, & fateri ſe eſſe vnum pulicem, indignum quem Saul perſequeretur, & ſic lenitate magis quam vllis armis Saulis iram, & inuidiam ſuperauit, eumque adegit vt Dauidem in gratiam reciperet, & illum ſe meliorem ac iuſtiorem eſſe fateretur, 1. *Regum cap.*24. & 26.

Voluit expreſsè Deus Templum ſibi à Salomone ædificari, ex eo quod eſſet Rex pacificus, & à bellis abſtineret, 1. *Paralip. c.* 22. Sic & nos Templum Dei eſſe non poſſumus, niſi in animo, cum alijs pacem conſeruemus.

Pax *falſa & ficta*, apparet in Antiocho, qui cum Arcem cum nomine Silon expugnare non potuiſſet, cum obſeſſis pacem ſimulauit, & iurauit ſe eam ſeruaturum, ſed intra mœnia receptus Arcem, & omnia funditus euertit, 1. *Machab.*6.

Alcimus Sacerdos cum à Iudæis ad Demetrium Aſiæ Regem defeciſſet, ſimulans tamen amicum eſſe ſuis fratribus & Iudæis, pacem illis iurauit, & nihil ſe mali illaturum, ſed poſtea ex illlis ſexaginta viros vno die crudeliter necauit, 1. *Machab.*7.

Triphon ſimulata pace cum Ionatha, eum in vrbem honorificè introduxit, ſed mox clauſis portis Ionatham comprehendit, & omnes qui cum eo venerant occidi iuſſit, 1. *Machab. c.*13.

Sicut mundus non poteſt ſubſiſtere niſi inter Elementa terram, aquam, aerem, & ignem, ſit pax & concordia: ſic omnis Reſpublica, & Familia perturbatur & diſſoluitur, niſi pax ſit inter ciues, & domeſticos.

Sicut diſſonantia chordarum turbat muſicam, ita diſcordia cordium & amorum perturbat familiam.

Pax eſt vinculum animorum, quam ſi ſuſtuleris perit ſocietas humana, & ſuccedit confuſio, ſicut factum eſt per confuſionem linguarum in ædificanda turri Babylonica.

VIDE EX BREVIARIO. *Cum Deo habenda*. Octau. Innoc. n. 1. l. 1. *Pax redditur, ſi ceſſauerit prauaricatio, & peccatum*. Domin. 3. Nouemb. Sabb. *Pro pace merito laudandus Deus*, Dom. 2. Aduent. Sabb. *pro victoria*, ibidem & Dom. 5. Aug. fer. 4. l. 3. Cantic. fer. 5. *eſt à Deo*, 30 Iun. n. 2. l. 3. *quamuis etiam impio detur*, Dom. 1. Nouemb. n 1.

Sententiæ ſelectæ de Pace.

IPſe eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, ſcil. Chriſtus. *Ephcſ.* 2.

Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *Luca* 2.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, &c. *Ioann.* 14.

Non eſt pax impijs dicit Dominus. *Eſaia* 48.

Pax multa diligentibus legem tuam Domine. *Pſal.* 118.

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. *Pſal.* 119.

Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Rom.* 12.

Non enim eſt Deus diſſentionis, ſed pacis. 1. *Cor.* 14.

Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna. *Act.* 4.

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. *Matth.* 5.

PATRES, &c. Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium charitatis. *Aug.*

Si Dei vocantur filij qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filij, qui pacem confundunt. *Auguſt.*

Melius eſt vt pereat vnus, quam vnitas. *Bernardus.*

Lingua quandoque pacem prædicat, ſed ſæpius turbat. *Hug. vict.*

Pax optima rerum.

Quas homini nouiſſe datus eſt. *Silius.*

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laborum.

Pax belli exacti pretium eſt. *Mantuanus.*

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes. *Virg.*

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem. *Stan.*

Omne quod eſt, tam diu manet, atque perſiſtit, quam diu eſt vnum, ſed interit atque diſſoluitur pariter atque vnum eſſe deſierit. *Boetius.*

Quietiſſimam homines agerent vitam in terra, ſi hæc duo verba à natiuitate omnium tollerent, *meum*, & *tuum*. *Seneca.*

PECCATVM.

PEccatum nocet homini, *quia multoties pœna corporali punitur*. Vt patet in Adamo, & Eua expulſis de Paradiſo cum alijs pœnis. Sodomitæ etiam pœna ignis, & ſulphuris ſunt puniti. *Geneſ.* 29. Vxor etiam Loth, quæ peccauit contra præceptum Domini ſe vertendo retrò, & in ſtatuam ſalis eſt conuerſa, *Geneſ.* 19. Pharao etiam propter peccatum cognouit ſe flagellari dicens, peccaui in Deum verum. *Exodi* 10. Quia filij Iſrael multoties Deum oſtenderunt, ab eo ſæpius flagellati ſunt. *Num. Iud. Ioſue*, *Regum*, *Iudith*, & per totum quaſi vetus teſtamentum, &c.

Peccatum à Deo clamat vindictam. Sicut illud de quo dixit Dominus ad Cain: Vox ſanguinis fratris clamat ad me de terra. *Geneſ.* 18. Clamor peccatorum veſtrorum in aures Dei Sabaoth introiuit. *Iacobi* 5.

Scriptura comparat peccatum cum Igne ardente, qui hominem abſumit. Cum Serpente venenato, *Eccleſ.* 11. *Quaſi à facie colubri fuge peccatum*. Et cum Gladio ancipiti: *Quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plaga illius non eſt ſanitas*, Ibid.

S. Cyprian. Serm. de lapſis: Peccata ſunt lapſis, quod Grando frugibus, quod turbidum Sydus arboribus quod armentis peſtilens vaſtitas, quod nauigiis ſæua tempeſtas.

Peccator, quia tranſgreditur decem Dei præcepta, decem plagis Ægypti punitur. Prima plaga eſt Sanguis, quia peccator meretur mortem, 2. eſt Rana, quia voluitur in ſordibus peccatum, 3. eſt Cinificies, propter aculeum conſcientiæ, 4. eſt Muſca, quæ ad candelam alas ſuas ſtultè comburit, ita peccator igne infernali, 5. Peſtis animalium, quia habet animam peſte peccati infectam, 6. Veſica turgens, per peccatum luxuriæ, aut ſuperbiæ, 7. Grando ſignificat morbos, & pœnas cælitus immiſſas, 8. Locuſta omnia deuorans, opera peccatoris infructuoſa, & ſine merito, 9. Tenebræ denſiſſimæ, ſunt cæcitas peccatoris à via ſalutis aberrantis, 10. Mors primogenitorum, indicat mortem animæ propriæ, & maledictionem poſteritatis iuxta pſalmiſtam; *Semen impiorum peribit*. Et ſicut Ægyptij

ptij cum Pharaone poſt has plagas fuerunt ſubmerſi in mari rubro, ita peccator in mari igneo inferni, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

VIDE EX BREVIARIO. Peccatum *mortale animam occidit*, Dom. 4. Quadr. ſerm. 5. Dom. 15. Pentec. *cœlo excludit*, Dom. infra Aſcenſ. num. 2. *venialis & mortalis differentia*, Dom. 3. Quadrag. fer. 3. l. 3. & fer. 3. infra Oct. Corp. Chriſti n. 3. l 3. Domin. 5. Pentecoſt. n. 3. Scandalum *eſt magnum malum*, 8. Maij n. 3. 29. Sept. n. 3. *cauſa alterius peccati*, Dom. 8. Pent. num. 2.

Vide ſingula peccata in particulari *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*, &c.

Sententiæ &c. de Peccato.

SEnſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia. *Geneſ.* 8.

Non eſt ei bene, qui aſſiduus eſt in malis. *Eccleſ.* 12.

Et qui in vno peccauerit, multa bona perdet. *Eccleſ.* 9.

Non eſt enim homo qui non peccet, 3. *Regum* 2.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 1. *Ioan.* 1.

Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. *Sapient.* 11.

PATRES &c. Nullus ſanctus & iuſtus caret peccato, nec tamen ex hoc deſinit eſſe iuſtus ſanctus, vel cum affectu teneat ſanctitatem. *Auguſt.*

Qui pectus ſuum tundit, & ſe non corrigit, peccata ſolidat, non tollit. *Auguſt.*

Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore; non dicit non ſit, ſed non regnet: ineſt peccatum quum delectaris, regnat cum conſenſeris. *Auguſt.*

Nolite contemnere venialia, quia minima ſunt, ſed timete, quia plura ſunt, plerumque enim beſtiæ minutæ multæ necant. *Auguſt.*

Timenda eſt ergo ruina multitudinis, etſi non magnitudinis. *Idem.*

Maior eſt culpa, manifeſtè quam occultè peccare, dupliciter enim reus eſt qui apertè delinquit, quia & agit, & docet. *Iſidorus.*

Nihil peccant oculi, ſi non oculis animus imperet. *Seneca Phil.*

Si male feciſti, mox reſpice vulnera Chriſti.

Per miſerere mei, tollitur ira Dei. *Stan.*

POENITENTIA.

POEnitentia *non debet differri vſque ad ſenectutem, vel mortem*. Hoc eſt etiam Conſilium Sapientis, *Ne tardes venire ad Dominum, & non differas de die in diem*. Ad hoc facit Parabola de ſeruis vigilantibus, & exſpectantibus Dominum ſuum, quia diem & horam mortis penitus ignoramus: Nam ſecundum Gregorium, nihil certiùs morte, nihil incertiùs hora mortis.

Pœnitentia debet eſſe cum dolore cordis. Sic peccatrix mulier pœnitens lachrymis pedes Domini lauit, *Lucæ* 7. Fortè quia Dominus vidit magnam contritionem mulieris in adulterio deprehenſæ, leuem ei pœnitentiam dedit, dicens: Vade, amplius noli peccare, *Ioanne* 8. Petrus poſtquam negando Dominum peccauit, foras exiens, fleuit amarè, *Matth.* 26.

Pœnitentia poſt contritionem requirit peccatorum confeſſionem. Dominus tranſtulit peccatum à Dauide, quia ad reprehenſionem Nathan ſe humiliter accuſauit, dicens ſe peccatum commiſiſſe, 2. *Reg.* 12. In cuius figura Dominus decem leproſis pœnitentibus dixit, ite & oſtendite vos Sacerdotibus, & ſequitur, dum autem irent mundati ſunt, *Luca* 7.

Vide *Confeſſionem*.

Pœnitentia poſt Confeſſionem requirit integram ſatiſfactionem. Hæc maximè conſiſtit in aſperitate ieiuniorum, deuotione orationis, & largitione eleemoſynarum. Viri Niniuitæ fecerunt pœnitentiam induti ſacco, & ieiunauerunt, & Deus indulſit, *Ionæ* 3. Machabæus & qui cum eo erant deprecabantur Dominum, capita cinere aſpergentes, & lumbos accincti cilicijs, ad crepidinem templi prouoluti, 2. *Machab.* 3.

Libenter Deus recipit peccatores ad pœnitentiam. Sic Chriſtus Magdalenam recepit, & multum commendauit, vt habetur *Lucæ* 7. Ad hoc facit exemplum de filio prodigo, qui benignè fuit receptus à patre, *Luca* 15. Deus de ſe teſtatur, Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat: Et Chriſtus ait, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.

VIDE EX BREVIARIO. Pœnitentia *eſt via ad cœlum*, die 4. Epiph. n. 3. & die 6. ibid. *non eſt differenda*, Dom. 5. Aug. n. 2. Conuerſio, *ad conuerſionem peccatoris tria miracula concurrunt*, Dom. 3. n. 3. l. 1.

Sententiæ ſelecta de Pœnitentia.

POEnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. *Matth.* 3.

Dico vobis quod ita erit gaudium in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente quam ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. *Luca* 15.

Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra. *Act.* 3.

Fili peccaſti, non adijcias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. *Ecclej.* 21.

Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum. *Pſal.* 4.

Ne differas de die in diem, nam ſubito veniet ira illius. *Eccleſ.* 5.

Septies de die cadet iuſtus, & reſurget, impij autem corruent in malum. *Prouerb.* 24.

PATRES &c. In tribunal mentis aſcende contra te, & reum te conſtitue ante te. *Auguſtinus.*

Pœnitentia ſera raro vera. *Idem.*

Sunt multi quos peccare non pudet, ſed pudet pœnitere: ò incredibilis inſania! de vulnere ipſo non erubeſcis, & de ligatura vulneris erubeſcis. *Idem.*

Peccauit Dauid, quod ſolent Reges, ſed pœnitentiam egit, fleuit, ingemuit, quod non ſolent Reges. *Ambroſius.*

Apud Deum non tam valet menſura temporis, quam doloris. *Idem.*

Fit plerumque grauior Deo, amore ardens vita poſt culpam, quam in ſecuritate torpens innocentia. *Idem.*

Quis in ſeculo peccauit enormius Paulo? quis in religione grauius Petro? Illi tamen pœnitentiam meruerunt aſſequi. *Petrus Chryſologus.*

O pœnitentia! quid de te noui referam, omnia ligata tu ſoluis, omnia clauſa tu reſeras, omnia aduerſa tu mitigas, omnia contrita tu ſanas. *Cyprianus.*

Vtile propoſitum eſt ſæuas extinguere flammas.

Nec ſeruum vitijs pectus habere ſuum. *Ouid.*

Principijs obſta, ſero medicina paratur.

Cum mala per longas inualuere moras. *Idem.*

Adagium. Sero ſapiunt Phryges. *Cicero.*

PERSEVERANTIA.

HOmo non debet deſiſtere à bono iam incepto. Alias accidit exemplum de homine deridendo, qui cæpit ædificare, & non potuit conſummare. *Luca* 14. Tobias remanſit in timore Domini, licet plaga cæcitatis ei obueniſſet. *Tobiæ* 2.

Perſeuerandum eſt in toleratione tormentorum pro Nomine Chriſti, & defenſione Fidei. Exemplo Eleazari qui omnia tormenta perſeueranter ſuſtinuit, ne faceret contra legem, 2. *Machab.* 6. Stephanus firmiter perſeuerauit, duros ictus lapidum alacriter ſuſtinendo, donec Chriſto moriens Spiritum commendaret, *Act.* 7.

Perſeuerandum eſt in malorum operum deteſtatione. Quia reſpiciendum non eſt retrò poſt egreſſum de ſocietatem malorum, ne accidat homini ſicut vxori Loth poſt egreſſum de Sodomis, quæ retrò aſpiciens in ſtatuam ſalis eſt conuerſa, *Geneſ.* 19. Socij Danielis multum conſtantes & perſeuerantes fuerunt, ne ſtatuam quam erexerat Nabuchodonoſor adorarent, *Daniel.* 3.

Laurentius Iuſtinianus *lib. de ligno vitæ c.* 10. comparat Perſeuerantiam cum viatore, qui non ſolet ab incepto itinere deſiſtere donec ad deſtinatum terminum perueniat. Cum bellatore, qui non diſcedit de loco certaminis niſi obtenta victoria. Cum architecto, cui non ſufficit poſuiſſe fundamentum ædificij, niſi ad culmen perducat. Cum agricola, qui fruſtra ſeminat, ſi nolit meſſem exſpectare.

Quid prodeſt Nauarcho quod totum pelagum fæliciter emenſus ſit, ſi tandem ſua incuria patiatur in portu naufragium? Quid iuuat medicum per multa pharmaca ægri ſalutem promouiſſe, ſi poſtea manum ſubtrahat, eumque interire permittat. Rhetor non in orationis exordio, ſed in peroratione plauſum accipere ſolet. Ita in ſtudio ſalutis aut virtutis parum eſt inchoare, niſi per perſeuerantiam ad optatum exitum perueniatur, ita fere S. Chryſoſt. Hom. 24. ad Hebræos.

Vide *Patientia.*

VIDE EX BREVIARIO. Perſeuerantia *petita impetrat*, Dom. 1. Quadrag. 22. Iulij, n. 2. 17. Aug. n. 2.

Sententiæ &c. de Perſeuerantia.

ESto firmus in via Domini, *Iob* 17.

Nemo mittens manum ad aratrum, & re-

reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei, *Luc.* 9.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare: nonne prius ſedens computat ſumptus, qui neceſſarij ſunt ad perficiendum; *Luca* 4.

Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. *Matth.* 10.

In diſciplina perſeuerate, *Hebr.* 12.

Sic currite vt comprehendatis. 1. *Cor.* 19.

PATRES &c. Non requiruntur in Chriſtiano initia ſed finis. *Hieronymus.*

Vos fratres exhortamur in Domino, vt propoſitum veſtrum in Domino cuſtodiatis, & vſque ad finem vitæ perſeueretis. *Auguſtinus.*

Incaſſum bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur: quia & fruſtra velociter currit, qui priuſquam ad metas venerit, deficit. *Gregorius.*

Bonam vitam ego puto, mala pati, & bona facere, & ſi perſeuerare vſque ad mortem. *Bernardus.*

Perfer & obdura dolor hic tibi proderit olim. *Ouid.*

Reſiſte: magnis in malis vinci malum eſt. *Seneca.*

Principium nihil eſt, ſi non vis tangere metam,

Præmia dat finis, principiumque nihil.

S.

SABBATHI OBSERVATIO.

S*Abbathum interpretatur requies*. Quia in Sabbathis ſeu feſtis debet homo quieſcere ab omni opere ſeruili, & feſta celebrare: quia requieuit Dominus die ſeptimo ab omni opere ſuo quod patrauerat, *Geneſ.* 1. Ob hanc cauſam filij Iſrael colligebant manna pro die feſto in duplici menſura, vt Sabbatho feriarentur. Mulieres ſanctæ parauerunt aromata ad vngendum Chriſtum, ſed Sabbatho ſiluerunt, *Marc.* 16. In huius figura requieuit Dominus die Sabbatho in ſepulchro, *Luca* 23.

Benedixit Dominus diei ſeptimo quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo, *Gen.* 2.

Sabbathum non cuſtodientes debent corripi, & puniri. Nam colligens ligna in Sabbatho iuſſu Domini fuit lapidatus, *Num.* 15. Arguit Neemias calcantes torcularia, & portantes onera in die Sabbathi, *Neem.* 11. Vide Catecheſ. de præcepto 2. Decalogi, & præcepto Eccleſiæ.

VIDE EX BREVIARIO, Sabbathi obſeruatio. *Magna illius olim reuerentia fuit*, Dominic. 1. Octob. num. 1. & Dominic. Oct. num. 2. *non violatur per opera miſericordiæ*, Dominica 3. Quadrageſ. fer. 5. lect. 2. & Sabbatho infra octau. Pentecoſt. Dominicus dies *etiam permittit laxare animum*, die 3. Decemb. nu. 3. lect. 2.

SAPIENTIA. PRVDENTIA.

S*Apientia, & prudentia in rebus agendis eſt optima gubernatrix vitæ humanæ*. Exemplum eſt in *Rebecca* muliere prudentiſſima, quæ direxit filium ſuum Iacob quomodo poſſit parenti ſuo placere, & illius benedictionem obtinere præ ſuo fratre primogenito Eſau; & poſtea prudenter illum recedere fecit à conſpectu fratris ſui Eſau, donec eius ira cum tempore deſiueret, *Geneſ. c.* 37.

Et ipſe Iacob poſtea prudenter egit demulcendo fratrem ſuum, & mittendo ei munera, potius quam litigando, & eius iram in ſe prouocando. *Ibidem.*

Summa fuit ſapientia Ioſephi in domo Pharaonis, ſomnia Regis ſapienter exponendo, & famem prædicendo, & omnia rectè ordinando, & fratres qui ipſum vendiderunt pacificè, & amicè excipiendo, *Geneſ. cap.* 41.

De Dauide in ipſius laudem dicitur, 1. *Reg. cap.* 18. quod in omnibus prudenter ſe agebat: etiam tunc quando apud Regem Achis ſe quaſi fatuum ſimulabat, vt ſic illæſus ab eo dimitteretur, 1. *Reg.* 21. Sapientis enim eſt in loco, & tempore ſuo deſipere.

Abigael ſapienter admodum Dauidem à marito ſuo Nabal grauiter offenſum placauit, munera præmittendo, & ſe illi humiliter ſubijciendo, 1. *Reg. c.* 5.

Salomon litem inter duas mulieres, de infante vtrius eſſet, ſumma ſapientia diremit; quaſi volens infantem inter vtramque diuidere, & ſic veram illius matrem explorauit, 3. *Reg. cap.* 3.

Rex Ezechias intelligens Regem Aſſyriorum venire ad Hieroſolymam obſidendam, ſapienter præcepit capita fontium extra ciuitatem obturari, ne exercitus hoſtilis aquam haberet, *Paralip. cap.* 32. Sic oportet fontes, & occaſiones vitiorum impedire, & amputare.

Prudentia Reginæ Eſtheris, & Mardochæi in liberando populo ſuo ab exitio quod Aman illis parauerat, pulchrè deſcribitur *in libro Eſther*, *c.* 5. 6. 7.

Daniel adoleſcens ſapientes duos ſenex ex ipſorum ore conuincit, & Suſannam innocentem à morte liberauit, *Dan.c.*13. Idem ſapientiſſimè Nabuchodonoſoris ſomnium expoſuit, & ab eo honorari meruit, *Daniel. c.*2. Chriſtus iubet Apoſtolos, & fideles eſſe prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbas, *Matth. c.*10. Vnde patet prudentiam non in verſutia, & fraude, ſed in ſimplici veritate, & virtute poſitam eſſe.

Virgines quinque in Euangelio, *Matth.c.*25. dicuntur à Chriſto prudentes, quia curarunt in lampadibus ſuis oleum habere, id eſt, bona opera, fidem, charitatem, &c.

Similitudo eſt primò inter Sapientes & bonos Medicos, ſicut enim Medici ſanant morbos corporis. Sic Sapientes curant infirmitates, & paſſiones animorum.

Sapientia eſt inſtar Odoramenti fragrantiſſimi, quia non tantum Sapientem, ſed etiam alios vicinos, & qui cum illo agunt Sapientia, & doctrina ſua oblectat, & meliores facit. Hinc Regina Saba aliique concurrebant, vt audirent Sapientiam Salomonis.

Socrates apud Stobæum *ſermone de virtute*. comparat Os ſapientis, Ianuæ templi, qua aperta, & altaria, & Sanctorum imagines, & pulcherrima virtutum ſimulacra conſpiciuntur.

Sicut Nauarchus nouit ſe ventorum mutationibus varijs accomodare, & ita ad portum peruenire; ſic etiam Sapiens per proſpera, & aduerſa tendit ad Deum, vt finem vltimum, & portum ſalutis æternæ.

Sapientia eſt inſtar Salis, quia per eam condiuntur mores hominum ne ſint inſulſi, & à corruptione vitiorum conſeruentur.

Sapientis Mores in multis moribus Diuinis aſſimilantur; Deus maximè omnium intelligit, & minimè omnium loquitur, ita Sapiens. Deus per peccata hominum maximas iniurias patitur, & minimè turbatur, ita Sapiens. Deus præſens eſt inter omnes totius orbis mutationes, & ipſe nunquam mutatur, ita Sapiens. Deus extra ſeipſum beatitudinem, & ſolatium non quærit; ita Sapientis proprium eſt ab animo ſuo rectè diſpoſito omnem ſuam lætitiam, & felicitatem habere, & ſolatia à creaturis non emendicare. Hæc ſunt prima veræ ſapientiæ ac felicitatis principia.

Principium aliud maximæ ſapientiæ cum alijs tradit ipſe Cicero lib. 5. Tuſculan. Moderari & ſiſtere cupiditates. Sicut (inquit) Stultitia, etſi adepta eſt quod concupiuit, nunquam tamen ſe conſecutam putat, ad alia, & alia inhians; ſic Sapientia ſemper eo contenta eſt quod adeſt, & ita nunquam illam ſui pœnitet.

Sententiæ de Sapientia, & Prudentia.

FOns ſapientiæ Verbum Dei, *Eccl.*1.
Trahitur ſapientia de occultis, *Iob.*28.

In maleuolam animam non introibit ſapientia. *Sapient.*1.

Initium ſapientiæ timor Domini. *Pſalmus* 110.

Sapientiam atque doctrinam ſtulti deſpiciunt. *Prou.*1.

Sapiens timet & declinat à malo. *Prou.*14.

Neminem diligit Deus, niſi eum qui cum ſapientia inhabitat, eſt enim hæc ſpecioſior ſole. *Sapient.*7.

Sapiens non odit mandata & iuſtitias, *Eccleſ.*33.

Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens. 1.*Cor.*3.

Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. *Rom.*1.

Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. 1.*Cor.*3.

PATRES, &c. Sapientia vera eſt noſcere ſeipſum.

Ad veram ſapientiam peruenire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia deſipiunt. *Gregor.*

Sapientia illa clara eſt, non quæ in verbis volat, ſed quæ virtutibus conſtat. *Greg.*

Diſcat qui neſcit, nam ſic ſapientia creſcit. *Stan.*

Odi ſapientem, qui non eſt ſibi ipſi ſapiens. *Menandez.*

Non ætate, verum ingenio adipiſcitur ſapientia. *Plautus.*

Iſtuc eſt ſapere, qui vbicumque opus ſit, animum poſſit flectere. *Terentius.*

Conſilia omnia verbis prius experiri, quam armis, ſapientem decet. *Idem.*

Nihil ſapienti neceſſe eſt. *Seneca.*

Sapientia eſt ſanitas animi. *Cicer.*

Nihil eſt turpius, quam ſapientis vitam, ex inſipientium ſermone pendere. *Cicer.*

PRVDENTIA.

EStote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *Matth.*10.

Vbi non eſt gubernator, populus corruet, ſalus autem vbi multa conſilia. *Prou.*11.

Melior

Melior eſt ſapientia quam vires, & vir prudens quam fortis. *Sapient.6.*

Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis in generatione ſunt. *Luc.16.*

Verba prudentum ſtatera ponderabuntur, in fatuorum cor illorum. *Eccleſ.21.*

Stultus ſi tacuerit ſapiens reputabitur. *Prou.*

Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, quia prudentia abſque bonitate malitia eſt, & ſimplicitas abſque ratione ſtultitia nominatur. *Hieronymus.*

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa. *Stan.*

Fac mala, dic multum, ſi vis te reddere ſtultum. *Idem.*

Qui non os claudit, quod non vult ſæpius audit. *Idem.*

Prudentiæ eſt futuram iniuriam præcauere. *Democritus.*

Prudentes poſſumus dicere prouidentes. *Cicero.*

Si prudens fuerit animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur, præterita cogita, præſentia ordina, futura præuide. *Seneca.*

Non poteſt eſſe iucunda vita à qua abſit prudentia. *Cicero.*

Adag. Annoſa vulpes haud capitur laqueo.

Eum auſculta, qui quatuor ſunt aures, ideſt, qui multum audit antequam loquitur.

SPES, FIDVCIA.

S*Perare debet homo bonum repromiſſum, licet differatur*. Multis annis exſpectauit Abraham filium, quia Centenarius erat quando natus eſt ei Iſaac, *Geneſ.21.* A promiſſione facta Abrahæ vſque ad ingreſſum ſeminis ſui in terram promiſſionis fluxerunt anni 460. *Geneſ.15.* Erat Simeon in Ieruſalem diu exſpectans conſolationem Iſrael, id eſt, aduentum Chriſti, *Lucæ 2.* Aſcenſurus Chriſtus in cœlum præcepit Apoſtolis, ne deſcenderent, ſed exſpectarent promiſſum Patris, *Actor.1.*

Sperare debent homines conſolationem in tribulatione. Afflictus corpore, ſpoliatus rebus, orbatus filijs ſic dicebat Iob, Si occiderit me in ipſo ſperabo, *Iob 13.* Parentibus Tobiæ irridentibus eum & dicentibus? Vbi eſt ſpes tua? Reſpondit, Filij Sanctorum ſumus, & vitam illam ſperamus, quam daturus eſt Dominus his qui fidem non mutauerunt ab eo, *Tob.2.* Cum Suſanna eſſet morti condemnata, erat cor eius in Domino fiduciam habens, *Daniel 13.*

Spes & fiducia in Deum rectè comparatur ſtellæ pollari, ad quam nautæ in tempeſtate reſpiciunt & curſum dirigunt: ſic nobis in omni tribulatione reſpiciendum eſt ad Deum & eius auxilium ac promiſſa, vt curſum huius vitæ rectè, *&* ſecurè dirigamus ad portum ſalutis. Præclarè hanc ſpem, & fiduciam explicat totus *Pſalmus* 90. *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi &c.*

Spem noſtram Lucernæ comparat S. Auguſtinus *in Enchir.* Lucerna, inquit, animæ ſpes eius, ad illam operatur omnis homo quidquid boni ad ſpem facit, & in nocte ardet lucerna noſtra. Oleum huius lucernæ eſt verbum Dei & eius promiſſa, quæ faciunt, vt lucerna ſpei noſtræ non extinguatur.

Sicut peregrinantium labores & tædia releuat ſpes perueniendi in ſuam Patriam, ſic labores huius vitæ multum mitigat ſpes perueniendi ad patriam cœleſtem: hic enim ſumus *hoſpites & aduenæ ſuper terram*, vt loquitur Apoſtolus.

Spem noſtram vocat *Laurentius Iuſtinianus*, *in ligno vitæ cap.2.* Columnam firmiſſimam qua totum ſpirituale ædificium ſuſtentatur, ſpe autem deficiente, totum ædificium corruit in barathrum deſperationis.

E contra ſpes quæ extra Deum reponitur in Homine, aut fauore, aut opibus, eſt inſtar Arundinis, cui ſi inuitaris ſtatim frangitur, & te in lapſum præcipitat, Eſt etiam inſtar myricæ ſiue terræ ſiccæ, ac ſterilis in qua nihil creſcit, & nullum fructum habes, poſt inanem laborem: Hinc rectè *Hieremias*, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius, *Hier.c.17.*

VIDE EX BREVIARIO. *Spes*, Commun. non Pontif. num.3. lect.2. *&* Octau. Aſcenſ. num.2. lib.2.

Vide *Fides*, *Benignitas Dei*.

Sententiæ ſelectæ de Spe & Fiducia.

QVi ſperat in Domino beatus eſt, & non infirmabitur. *Prou.16.*

Beatus vir qui confidit in Domino. *Ieremiæ 17.*

Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius, *Pſal.39.*

Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. *Pſal.72.*

Si coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. *Sapientiæ 3.*

Spes hypocritæ peribit. *Iob 8.*

Spes impiorum deficiet. *Prou.10.*

Fides credit, ſpes, & charitas orant. *Auguſtinus*.

De ſpe incaſſum præſumit, qui timere Deū in ſuis operibus temni. *Gregor.*

Qui nihil poteſt ſperare, deſperet nihil. *Seneca.*

Sola ſpes hominem in miſerijs conſolari ſolet. *Cicero.*

Qui duos inſectatur lepores, neutrum capit ideſt in eos qui nimis multa ſimul ſperant.

Coruum deluſit hiantem. *Horat.* In raptorem ſpe ſua fruſtratum.

SVPERBIA.

SVperbia ducit hominem ad ruinam: ideò Chriſtus dicit, qui ſe exaltat humiliabitur, *Matth.cap.*23. Volentes ſuperædificare turrim in cœlum diſperſi ſunt per diuiſionem linguarum, *Geneſ.*11. Grauiter fuit punitum peccatum elationis Dauid, quando ſuperbè populum numerauit, 2. *Reg.* 24. Aman qui volebat ab omnibus honorari fuit in patibulo ſuſpenſus, *Heſt.* 7. Nabuchodonoſor per ſuperbiam depoſitus eſt de ſolio, & gloria ipſius ablata eſt, *Dan.* 4. Balthaſar per ſuperbiam interfectus eſt, & Darius ſucceſſit ei, *Dan.* 5. Herodes ſuperbè indutus, cum populus ei acclamaret laudes diuinas, ab Angelo eſt percuſſus, *Act.*12.

Superbi ſimiles ſunt Fumo, qui ſua leuitate in altum extollitur, & ipſa elatione in magnum globum intumeſcit, ſed quanto globus ille fit altior, tanto magis euaneſcit, ſic ſuperbus, quantò magis exaltatur, tantò citiùs deficit, *Ita S. Aug. in Pſal.*36.

Similis eſt ſuperbus Ebrioſo, qui optimo vino abutitur ad vertiginem & inſaniam, ſic homo per ſuperbiam ſuas virtutes vertit ſibi in arrogantiam & iactantiam, & aliorum contemptum, *ita S. Hieron.*

Quemadmodum corpus perdita humorum recta temperie fit obnoxium omnibus morbis, ita animus amiſſa humilitate omnibus paſſionibus & vitijs exponitur, & redditur tumidus, temerarius, imprudens, arrogans, & tantùm non ſtultus, vt vix ſeipſum amplius cognoſcat.

Quemadmodum auari quanto plus opum accumulant, tantò magis ſe egere exiſtimant, ita ſuperbi, & arrogantes quantò maiori honore fruuntur, tantò magis magiſque cupiunt honorari.

Quod in corporibus Tumor, hoc in animabus ſuperbia eſt, ſicut enim corpus quod immodicè turget ſanum eſſe non poteſt, ita & animos tumidorum dicimus mentis ſanitate carere, *S. Chryſoſt. Homil.*13. *in Timoth.*

Vt in area extollitur Palea ſuper triticum, non quod ſit dignior, ſed ſit leuior, ſic in hac vita ſuperbus fertur ſuper humilem, non ob meritum & virtutem, ſed ob vanitatem, & falſam opinionem.

VIDE EX BREVIARIO. Superbia *quid ſit*, Domin. infra Aſcenſ. nu. 2. l. 2. Domin. 2. Septemb. num. 2. lect. 3. *Initium omnis peccati*, 2. Nouembr. numer. 3. lect. 1. Gloriatio vana *perdit beneficia accepta*, Dominic. 2. Septembris num. 2. lect. 3.

Vide *Humilitas.*

Sententiæ ſelectæ de Superbia. V. *ſupra de Humilitate.*

AVdeo dicere ſuperbis, vtile eſſe cadere in aliquod apertum, & manifeſtum peccatum vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. *Auguſt.*

Vermis diuitiarum eſt ſuperbia: difficile eſt vt non ſit ſuperbus qui diues eſt; tolle ſuperbia, & diuitiæ non nocebunt. *Auguſt.*

Humilitas homines ſanctis Angelis ſimiles facit, & ſuperbia ex Angelis dæmones reddit. *Auguſt.*

Superbia de ſuperis cœleſtibus ad ima præcipitat, humilitas ab imis ad alta leuat. *Bernard.*

Superbia de Angelo diabolum fecit, & homini mortem intulit. *Caſſiod.*

Omnis fere diligit ſibi ſimilem, ſolus ſuperbus odit elatum, vnde inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. *Caſſiod.*

Omnis inſipiens arrogantia, & plauſibus capitur. *Menander.*

Video nos nihil aliud eſſe præter ſimulachra quædam, quotquot viuimus, vt vmbram leuem. *Sophocles.*

Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores. *Claudianus.*

Eſt verum verbum, frangit Deus omne ſuperbum.

Cum fex, cum limus, cum res viliſſima ſimus,
Vnde ſuperbimus? neſcimus quando perimus. *Stan.*

IACTANTIA. Filia eſt ſuperbiæ.

Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. *Rom.*1.

Dum cauſa iactantiæ pauper paſcitur: etiam ipſum miſericordiæ opus in peccatum conuertitur. *Iſidorus.*

Mirabile iactantiæ genus, vt non poſſis putari

tari ſanctus, niſi ſceleratus appareas. *Bernard.*

Iactantia non eſt vitium laudis humanæ, ſed vitium animæ peruerſę amantis humanam laudem, ſpreto teſtimonio conſcientiæ. *Auguſt.*

Qui ſeſe laudat, laudis ſe munere fraudat.

T.

TENTATIO.

Tentat Deus aliquando hominem vt probet illum: Sic tentauit Abraham & dixit ei, tolle filium tuum quem diligis & offer illum, *Geneſ.*22. Dixit Dominus ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? hoc autem dicebat tentans eum, ipſe verò ſciebat quid eſſe facturus, *Ioann.*6. Poſtquam Tobias fuit cæcatus ſuſtinuit tentationem, quam permiſit Deus peruenire illi, vt poſteris exemplum patientiæ daretur, *Tob.*2. Iudith dixit tempore obſidionis, memores eſſe debetis quomodo tentati ſunt patres, vt probarentur ſi verè colerent Deum, *Iudith* 8. Iob propter multas tribulationes dicebat, probauit me Dominus quaſi aurum quod per ignem tranſit, *Iob* 23. Tentauit Deus Petrum ambulantem ſupra mare per ventum validum, id eſt, tribulationem, *Matth* 14.

Non debent homines Deum tentare: Sicut populus Iſrael multoties tentauit Deum in deſerto, *Num.*8. Oziam qui ſtatuit populo terminum, reprehendit Iudith, dicens: Qui eſtis vos qui tentatis Deum, *Iudith* 8. Iudæis quærentibus, ſi liceret cenſum dare Cæſari, tu Ieſum caperent in ſermone, reprehendit eos, dicens: Quid me tentatis hypocritæ? *Matthæi* 22. Cum eieciſſet Ieſus dæmonium, & locutus eſt mutus, quidam tentantes eum quærebant ſignum de cœlo, *Matth.*16. Petrus increpans dixit Saphyræ vxori Ananiæ, Quid conuenit vos tentare Spiritum ſanctum, vt patet *Act.*5.

Tentat Diabolus mentiendo, vnum pro alio oſtendendo: Sic falsò dixit Euæ: Nequaquam moriemini, & promiſit bona ex tranſgreſſione: Eritis ſicut Dij, *Geneſ.*3. Saluatori etiam oſtendit regna mundi, dicens mentiendo. Hæc omnia dabo tibi ſi cadens adoraueris me, *Matth.*4.

Tentationes volentes vitare, ſapientia vti debent in reſiſtendo. Chriſtus à dæmone tentatus in gula, ſuperbia, & auaritia, ad quæ poſſunt omnes aliæ tentationes reduci, ſapienter oſtendit quomodo oporteat nos tentationes ſuperare, *Matth.*4.

VIDE EX BREVIARIO. Tentatio *fit ſuggeſtione, conſenſu, delectatione*, Domin.1. Quadr. num.3. l.3. *tam de bono quam de malo periculoſa eſt*, Dom. Paſs. n.2. l.3.

Vide *Tribulatio, Conſolatio diuina.*

Sententiæ ſelectæ de Tentatione.

Qui non eſt tentatus, pauca nouit, *Eccl.*34. Fili, accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, *Eccleſ.*2.

Fidelis Deus qui non ſinet vos tentari ſupra id, quod poteſtis, 1.*Cor.*10.

PATRES. Vita noſtra in peregrinatione non poteſt eſſe ſine peccato, & ſine tentatione, *Auguſtin.*

Tantum admittitur diabolus tentare, quantum tibi prodeſt vt exercearis, *Idem.*

Hoſtis noſter quanto magis nos ſibi rebellare conſpicit, tanto amplius expugnare contendit, *Gregor.*

Humanum eſt in corde tentationem perpeti, dæmoniacum totum eſt in tentationis certamine ſuperari, *Gregor.*

In tentationibus eſto fortis, multos enim maiorum noſtrorum illæ arguerunt, *Bern.*

Diabolus, quando decipere quemquam tentat, prius ad naturam vniuſcuiuſque intendit, & inde ſe applicat, vnde aptum hominem ad peccandum aſpicit, *Greg.*

Bellum graue quia occultum, *Caſſiod.*

Vide infra ſentẽtias plures, Verbo *Tribulatio.*

TIMOR DOMINI.

Omnis Dei timor, etiam ex metu pænæ, per ſe bonus, & vtilis eſt contra peccatum: Timor Domini expellit peccatum, *Eccl.* 1. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus, *Prou.* 28. Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parces delinquenti, *Iob.* 9. Et ideò à S. Bonau. timor comparatur oſtiario, qui ſtare debet ad oſtium cordis, ne permittat inimicum intrare, ſcilicet dæmonum, peccatum, tentationes, & prauas cogitationes. S. Bernardus multas breuiter ſimilitudines & encomia de timore adducit, in *Cant. Serm.* 86. Timor verecundus & caſtus eſt omnium ætatum ornatus: eſt ſplendida gemma morum in vultu adoleſcentis: eſt bonæ ſpei nuncius: eſt bonæ indolis index: eſt teſtis innocentiæ: eſt lampas pudicæ mentis. Eſt famæ cuſtos, vitæ decus, virtutis ſedes, naturæ laus, inſigne totius honeſtatis.

Timere debet homo Deum omni tempore. Quia in hac vita non poteſt eſſe ſecurus. Nam Angeli in cœlo, & primi parentes in terreſtri Paradiſo peccauerunt, vt patet *Geneſ.* 3. &

Eſaia

Eſaiæ 4. Loth qui inter peſſimos peccatores in Sodomis fuit bonus, tamen poſtquam exiuit eſt inebriatus, & cum filiabus peccauit, *Geneſ.* 19.

Timor Domini facit hominem à peccatis deſiſtere, & cauere. Obſtetrices Deum timuerunt, ideò non necauerunt filios Hebræorum, *Exodi* 1. Eleazarus nolens vetita manducare, ait: Domine propter timorem tuum libenter hæc patior, 2. *Machab.*

Timor Domini cauſa eſt quod homo benè operetur & diligat Deum. Ideò voluit Dominus filijs Iſrael timorem incutere, & legem cum tonitru & igne dare, *Exodi* 20. Ioſaphat docuit iudices vt timor Domini eſſet inter eos ſi benè vellent regere populum. Plus timens Tobias Dominum quàm Regem, rapiebat corpora occiſorum & ſepeliebat ea, vt patet *Tobiæ* 2. Item commendatur Iob, quod eſſet bonus, iuſtus, & timens Deum, *Iobi* 1.

Timorem Domini non habentes grauiter puniuntur. Nam omnes quos miſit Rex Babylonis ad inhabitandum Samariam non timuerunt Deũ, & miſit Deus Leones qui interfecerunt eos, 1. *Regum* 17. Ionas qui Deum non ſatis timuit tempeſtatem meruit, id nautæ videntes, timuerunt Deum, *Ionæ* 1. Ob hanc cauſam dixit Dominus: Timete eum qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam, *Matth.* 10.

Sicut qui tranſit anguſtum Pontem ſemper timet ne cadat antequam ad terram firmam perueniat, ſic Chriſtianus inter anguſtias & pericula huius vitæ ſemper metuit ne labatur in peccatum, antequam veniat ad ſtatum ſecurum vitæ æternæ.

Sicut neceſſe eſt vt ſemper timeat qui Theſaurum portat per loca prædonum inſidijs infeſta, ita neceſſe eſt in decurſu huius vitæ formidare, vbi infeſtiſſimi animarum prædones, dæmon, mundus, caro nituntur, nos pretioſo diuinæ gratiæ theſauro ſpoliare.

Quemadmodum Fræno opus eſt equiti ne à ferociente equo per auia & deuia abripiatur, ita fræno timoris diuini opus eſt, ne ab indomitis cupiditatibus & vitijs noſtris in interitum præcipites abripiamur.

Sicut pueri in Scholis à negligentia ac petulantia detterentur dum vident ſocios ſuos examinari & ſupplicio affici, ita nos ex aliorum interitu debemus nobis formidare, & clamare ad Dominum, confige timore tuo carnes meas.

Vti Soli radius quando per foramen domum ingreditur quæ in ea ſunt illuminat, ita ſi timor Domini fuerit in anima, efficitur omnia ſua peccata etiam minutiſſima obſeruet, *Climacus de diſcret. grad.* 26.

Sicut per Corium acu perforatum priùs ſeta, & poſt eam filum ingreditur, ſic timor Domini in animam hominis charitatem & iuſtitiam introducit, *S. Auguſt. in Epiſt. S. Ioannis.*

VIDE EX BREVIARIO: *Timor Domini diſcendus*, Dom. 5. Nouemb. n. 2. l. 3. *timor ſanctus eſt ſalutaris*, Dom. 1. Aug. n. 2.

Vide ſupra *Pœnitentia*, *Humilitas*.

Sententiæ ſelectæ de Timore Domini.

INitium Sapientiæ timor Domini, *Prou.*

Timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. *Matth.* 10. *Luc.* 12.

Noli altum ſapere, ſed time. *Rom.* 11.

Beatus homo qui ſemper eſt pauidus, qui verò mentis eſt duræ corruet in malum. *Prouerb.* 28.

Qui timet Dominum nihil negligit. *Eccleſiaſt.* 7.

Timor Dei initium dilectionis eius. *Eccleſiaſt.* 25.

Dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum Domine. *Pſal.* 60.

Beatus vir qui timet Dominum: potens in terra erit ſemen eius, gloria & diuitiæ in domo eius. *Pſal.* 111.

Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die obitus ſui benedicetur. *Eccleſ.* 1.

Plenitudo ſapientiæ eſt timere Deum. *Ibid.*

Qui timet hominem citò corruet. *Prouerbiorum* 29.

Si Deus pro nobis, quis contra nos. *Rom.* 8.

PATRES, Deum time & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo, ergo ſi hoc eſt omnis homo, abſque hoc nihil eſt homo. *Bern.*

Facile deuiat à iuſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit. *Chryſoſt.*

Si amor Dei te tenere non poteſt, ſaltem teneat & terreat timor iudicis. *Gregor.*

Stultos in ſumma pericula miſit,
Venturi timor ipſe mali, fortiſſimus ille eſt
Qui promptus metuenda pati. *Lucan.*

Degeneres animos timor arguit. *Virg.*

Audaces fortuna iuuat, timidoſque repellit.

Parua necat morſu ſpatioſum vipera taurũ.

A cane non magno ſæpè tenetur aper, ideſt, parui etiam timendi. *Ouid.*

Stultitia eſt timore mortis mori. *Cicer.*

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt. *Idem.*

Tutiſſima res eſt nil timere præter Deum. *Idem.*

Adag. Vmbram ſuam metuere. *Plato.*

In eos, qui pueriliter minima trepidant.

Item,

Item, ante tubam trepidat.

Domi Leones, in acie Vulpes. In eos qui in ſuos ſæui, in ſubditos imperioſi, in alios nihil audent.

TRIBVLATIO.

Tribulationem libenter, & patienter ſuſtinentes ſequitur conſolatio: Nam Ioſeph plus creuit, & proſperatus eſt in exilio, quam ſi fuiſſet inter fratres ſuos, *Geneſ.* 14. Quanto magis Pharao filios Iſrael affligebat, tantò plus multiplicabantur, & creſcebant, *Exodi* 1. Heliam perſecutum à Iezabel Angelus confortauit, & panem & aquam ei attulit, 3. *Regum* 19. Excæcatum, & deriſum Tobiam Dominus multipliciter eſt, *Tobiæ* 2. & 10. Pueri in camino ignis receperunt angelicam conſolationem, cum quibus Nabuchodonoſor vidit ſimilem filio Dei, *Daniel.* 3. Vnde per Pſalmiſtam dicit Dominus, Cum ipſo ſum in tribulatione.

Tribulationes veniunt propter peccata hominum. Ideò fratres Ioſeph dixerunt. Meritò hæc patimur, *Geneſ.* 42. Quia poſt obitum Iudæ Machabæi ſurrexerunt iniqui & peccatores, facta eſt fames magna, 1. *Machab.* 9.

Tribulationum remedium eſt oratio. Nam in tempore tribulationis clamauerunt ad te, & exaudiſti eos, *Num.* 9. Suſanna in damnatione mortis poſita, non habens recurſum ad humanum adiutorium, flens orauit, & ſuſpexit in cœlum, *Dan.* 11.

Sicut Auis à canibus circumdata, & in terra poſita, non habet refugium niſi eleuet ſe in altum, & volet verſus cœlum, ita homo in tribulatione.

VIDE EX BREVIARIO. Tribulatio. *In tribulatione non deficiendum*, Sabb. poſt Ciner. *ex ea aliæ virtutes oriuntur*, Octau. Innoc. num. 1. & 2. *Quare immittatur*, Dom. Paſſion. num. 2. 5. Maij n. 3. l. 3. Dom. 11 poſt Pentecoſt. n. 2. l. 1. Ægritudo *morbi aliquando vitia ſignificant*, Sabbat. Pentec. lect. 3. Dom. infra Aſcenſ. num. 2. Malum *ſæpè in melius bonum permittitur*, Feſt. Epiph. n. 2. l. 2. & Dom. Septuag. n. 2. l. 3. *Inter malos viuere magna virtus*, Dom. 1. Septemb. n. 2. l. 3. Paupertas, *eſt parens aliarum virtutum*, 2. plur. Mart. n. 1. l. 3. Perſecutio *facit Eccleſiam creſcere*, Iulij nu. 2. l. 8. Nou. nu. 3. l. 2. *duo genera eius*, 26. Iunij n. 3. l. 3. *non timenda*, ibid. & 14. Octob. n. 3. l. 3.

Vide *Tentatio*, *Patientia*.

Sententiæ ſelectæ de Tribulatione.

Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus. *Iob* 1.

Probaſti cor meum & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. *Pſal.* 16.

Multæ tribulationes iuſtorum. *Pſal.* 33.

Sicut igne probatur argentum, & aurum in camino, ita corda probat Dominus. *Prou.* 17.

In paucis vexati in multis bene diſponentur, quoniam Deus tentauit eos, &c. *Sap.* 3.

Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. *Eccleſ.* 27.

Infirmitas grauis ſobriam facit animam. *Eccleſ.* 31.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, &c. *Matth.* 5.

Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam. *Matth.* 10.

Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. *Lucæ* 24.

Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, quod tribulatio patientiam operatur, &c. *Rom.* 5.

Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio, &c. *Rom.* 8.

Sicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. 2. *Cor.* 4.

Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur. 2. *Timot.* 3.

Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. 1. *Petri* 2.

PATRES &c. Intelligat homo medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem. *Auguſt.*

In fornace ardet palea, & purgatur aurum: illa in cinerem vertitur, & illud ſordibus exuritur. *Auguſt.*

Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt: ſi putas te non habere perſecutiones nondum cæpiſti eſſe Chriſtianus. *Idem.*

Si promiſſa patris bene agnouiſti, non timeas flagellari ſed exhæredari. *Idem.*

Aurem cordis tribulatio aperit, quam ſæpe proſperitas huius mundi claudit. *Gregor.*

Cum recognoſco Iob in ſterquilinio, Ioannem eſurientem in eremo, Petrum extenſum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herodis gladio, cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit, quos amat. *Gregor.*

Parua toleramus, ſi recordemur, quid biberit ad patibulum, qui nos inuitat ad cœlum. *Caſſiodorus.*

Dulcia

Dulcia non meruit qui non guſtauit amara.
Vide Sent. de *Patientia*, *Tentatione*.

V.

VERITAS.

V*Eritas apud malos homines odium parit*. Sic Zacharias filius Ioiadæ verè & iuſtè arguebat Regem, & Principes, quod Dominum & eius legem dereliquiſſent, & ideò in odium veritatis ad imperium Regis Ioas lapidatus fuit, 2. *Paralip. c.24*. Achior quia narrabat vera quæ Deus fecit populo Iſraelitico, indignatus eſt illi Rex Holofernes, & coactus eſt exulare, *Iudith c.6*. Cum Propheta Baruch ex volumine legis prædixiſſet Regi Ioachim vera de futura captiuitate Iſrael, iuſſit Rex volumen in ignem proijci, *Hieremiæ c.36*. Et Hieremias Propheta, quia ciuitatis Hieruſalem captiuitatem prædixi, in lacum miſſus fuit, *Hieremiæ c.38*. Et Daniel quia apertè probauit idolum Beel non eſſe Deum, in locum leonum miſſus fuit, vnde ipſum Deus, & veritas liberauit, *Daniel c.7*. Quia Ioannes Baptiſta veritatem dixit Herodi: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*, in carcere decollatus fuit, *Matth. c.4*. Cæcus à Chriſto illuminatus, quia Phariſæis veritatem apertè dixit, extra Synagogam eum proiecerunt, *Ioann.c.9*. Quando Apoſtoli Principibus Sacerdotum de doctrina Chriſti vera prædicabant, cæſi fuerunt, & iuſſi ne de Chriſto amplius loquerentur, *Act. c.5*.

Cur denique paſſi ſunt tot Martyres, Confeſſores, & hodie verbi diuini prædicatores tot iniurias, & contumelias patiuntur? Niſi quia veritatem liberè annunciant, & aliorum erroribus aſſentiri nolunt.

Qui veritatem ſtudiosè ſectantur, Similes ſunt illis qui ex viſceribus terræ aurum effodiunt: & qui è profundo maris gemmas pretioſas ac lucidiſſimas educunt.

Comparat S. Auguſtinus Epiſt.9. Veritatem Chriſtianam cum pulcherrima Helena Græcorum pro qua noſtri Martyres, tot ſeculis fortius dimicant, quam Græci pro ſua Helena aduerſus Troianos.

Bonorum ingeniorum eſt veritatem amare, & non pulchra verba, quid enim prodeſt clauis aurea, ſi aperire non poteſt, hoc eſt, ad veritatem ducere, idem *S. Auguſt. l.4. de doct. Chriſtiana c.2.*

Sicut perdix optimus eſt cibus, non tamen ſi proponatur crudus; ſic etiam veritas debet proponi excocta & condita ſale prudentiæ, id eſt, ſuo tempore, & loco.

Sententia ſelecta de Veritate.

SVper omnia vincit veritas. *Eſdræ 3.*

Scuto circumdabit te veritas eius. *Pſ.90.*

Veritas Domini manet in æternum. *Pſalm. 116.*

Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. *Ioan.8.*

Ego ſum via, veritas, & vita. *Ioan.14.*

Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. *Matth.22.*

Ergo in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati, *Ioann.18.*

PATRES &c. Veritas dulcis eſt, & amara: quando dulcis eſt parcit, & quando amara curat, *Auguſt.*

Si de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius permittitur naſci ſcandalum quam veritas relinquatur. *Auguſt.*

Ille veritatis defenſor eſſe debet, qui cum rectè ſentit, loqui non metuit nec erubeſcit. *Ambroſius.*

Veritas ſola liberat, ſola ſaluat, ſola lauat. *Bernardus.*

Non amat veritas angulos. *Idem.*

Obſequium amicos, veritas odium parit: ſcil. apud peruerſos. *Terentius.*

VOTVM.

V*Otum offerunt Deo homines tribulationibus oppreſſi vt liberentur*. Debellato Iſrael & ablata præda, votum vouit Iſrael Deo, & poſteà victor fuit, *Numer. 21. & Iudith. 20.* Viri qui erant in naui cum Iona tempore tempeſtatis timentes immolauerunt hoſtias, & vouerunt votum Domino, *Ionæ 1*. Antiochus poſtquam percuſſus eſt à Domino inſanabili plaga, vouit ſe mirabilia facturum; ſi euaderet mortem, 2. *Machab.9.*

Votum indiſcretum non debet homo facere, aut ſeruare. Tale votum fecit Iephte quando promiſit immolare quod primo ipſi occurreret, *Iud.11*. Pro indiſcreta & mala cauſa vouit Abſalon, volens rebellare patri, 2. *Reg. 15*. Crudele votum & impium fecerunt Iudæi dicentes, & deuotione vouimus nos nihil guſtare donec occidamus Paulum, *Act.23.*

Votum facientes debent votum reddere. Ideò Anna quæ vouit pro filio obtinendo, ſtatim cum obtinuit filium adimpleuit votum, 1. *Reg.* Axa Rex Iuda pater ſuus obtulit in domo Domini aurum & argentum, vt oſtendatur quod ali-

aliquando vota Patrum debent reddere filij & hæredes, 2. *Paral.* 15. Omnis populus poſt victoriam venit in Hieruſalem, & tulerunt holocauſta, & vota ſua, *Iud.*16.

ZELVS BONVS.

Zelus bonus eſt arguere acriter delinquentes. Nam videns Neemias onera portantes, & vxores ducentes alienigenas, & obiurgauit eos, & acriter arguit, *Neemiæ* 13. Confidenter arguit Helias errantem populum, & Prophetas Baal fecit occidi, 3.*Reg.*18. Miro zelo feruebat Ioannes Baptiſta, dicens Iudæis, Genimina viperarum, &c. *Matth.* 3. *Lucæ* 3. Et arguendo Herodem, dicens, non licet tibi fratris tui vxorem habere, *Matth.* 14. *Marc.* 6. Durè increpauit Dominus Scribas, & Phariſæos, dicens, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, &c. *Matth.* 23. Ardenti zelo Stephanus arguebat Iudæos, dicens, dura ceruice, &c. *Act.*7. Paulus cum feruore reprehendit Elymam quando dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, *Act.*13.

Zelus bonus eſt etiam punire acriter iniuriam Deo inferentes. Moyſes iratus eſt de vitulo facto à populo, & tabulas confregit, & populum arguit, & eos acriter puniuit, *Exodi* 32. Multum placuit zelus Domini, quem habuit Phinees, quando transfodit adulterantes, *Numer.* 25. Præcepit Ioſue Achior lapidari, & ſupellectilem eius comburi, quia tulerat de anathemate, *Ioſue* 7. Magnus erat zelus Matathiæ, qui trucidabat homines impios ſuper aram Domini, 1. *Macbab.*2. Plures eiecit Dominus vendentes & ementes de templo, facto flagello de funiculis, *Ioan.*2. *Lucæ* 19.

ZELVS INDISCRETVS.

Zelus indiſcretus eſt quando correctio non procedit ex iuſtitia, ſed ira vel vindicta. Sic Abiſai voluit amputare caput Semei maledicentis Dauid, ſe Dauid id non permiſit, 2. *Regum* 18. Ionam iratus propter hederam deſiccatam, volebat vt Deus deſtrueret Ciuitatem, *Ionæ* 4. Iacobus & Ioannes irati, quia nuncij Domini non fuerunt recepti, voluerunt vt ignis de cœlo deſcenderet, & conſumeret non recipientes, ſed Chriſtus reprehendit eos, *Luc.*9.

Zelus erat indiſcretus Iudæorum pro obſeruatione Sabbathi, quando Chriſtum reprehendebant quod in Sabbato infirmos curaret, *Matth.*12. Item quando arguebant diſcipulos Chriſti eſurientes, quod in Sabbato ſpicas euellerent, & manducarent, *Matth.* 12. Non erat etiam diſcretus zelus Diſcipulorum qui indignè ferebant, quod Magdalena effuderit ſuper caput Domini, Iuda obmurmurante quod pretium iſtius vnguenti non daretur egenis, *Matth.*26. Arguit etiam Dominus Petrum, quia ardore & zelo non ſatis conſiderato amputauit auriculam ſerui Principis Sacerdotum, *Matth.*26. S.Paulus ante ſuam conuerſionem zelo non bono æmulator exiſtens paternarum traditionum, trahebat Chriſtianos viros ac mulieres vinctos in Hieruſalem, *Actor.*8. Deniquè Iudæi videntes quod vniuerſa Ciuitas conueniret ad audiendum prædicationem Pauli & Barnabæ, repleti ſunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, *Actor.*13.

Homo zeloſus, ſed indiſcretus eſt ſicut Equus generoſus, qui frænum non habet, currit in incertum, in vepres, in foueas, & ſeipſum & alios lædit aut præcipitat.

Sicut corpus in quo prædominatur humor cholericus, alimentum etiam optimum in choleram & bilem noxiam conuertit; ſic etiam zelus imprudens optimas actiones corrumpit & noxias facit.

Sicut oculus cui per ſpicilium viride imponitur non diſcernit colores, ſed omnia etiam candida, ipſi apparent viridia: ſic zelus hominis indiſcreti nequit diſcernere inter bonum & malum, iuſtum & iniquum, ſed omnia vult iudicio imprudenti accommodare, & ſuo pede curuo omnia metiri. Vide *Correptio fraterna*, *Charitas*, *Ira*, *Inuidia*.

Vt in Apparatu præcedenti qualibet Materia promptius reperiatur, hic ſingulorum Titulorum Indicem ſuo ordine ſubnecto.

SYL-

SYLLABVS APPARATVS

Alphabetici præcedentis.

A

ABnegatio. pag.4.
Abſtinentia. 6
Acedia, Otium. 14
Accuſatio. 15
Adulatio. 16
Ambitio. v. Superbia infra.
Amor Dei. 17
Amor Proximi. 18
Aſtutia. 20
Auaritia. ibid.
Auxilium Dei. v. Benignitas Dei.

B

BEatitudo. 22
Bellum. v. Diſcordia.
Baptiſmus. 23
Benignitas Dei. ibid.
Blaſphemia. 25
Bonitas Dei. v. Benignitas.

C

CAſtitas. 25
Calumnia. v. Detractio.
Charitas. 27
Chriſtus. ibid.
Communio. v. Euchariſtia.
Confeſſio peccatorum. 28
Conſilium bonum. 29
Conſilium malum. ibid.
Conſolatio diuina. 30
Conſtantia. ibid.
Contemplatio. v. Oratio.
Correptio fraterna. 31
Curioſitas. 32

D

DEipara. ibid.
Detractio & Calumnia. 33
Deus, v. Amor Dei, Benignitas, &c.
Diſcordia. 34
Dilectio. v. Amor.
Duritia cordis. 35

E

EBrietas. 36
Eccleſia. 37
Eleemoſyna. v. Liberalitas, Amor proximi, &c.
Exhortatio. 38
Euchariſtia. 39

F

FAllacia. v. Adulatio. Aſtutia.
Fides in Deum. 40
Filiorum educatio. 41
Fortitudo. ibid.
Furtum. v. Auaritia.

G

GLoria Cœleſtis. 43
Gratitudo erga Deum. ibid.
Gratitudo erga homines. 44
Gula. ibid.

H

HÆreſis. v. Fides. Eccleſia.
Homicidium. 45
Honor parentum. 46
Hoſpitalitas. 47
Humilitas. ibid.
Hypocriſis. 48

I

IActantia. v. Superbia.
Ieiunium. v. Abſtinentia.
Infernus. 49
Ingratitudo. 50
Inimicitia, Odium, Diſcordia. ibid.
Iracundia. 51
Intentio bona, aut mala. 52
Ira. ibid.
Inuidia. ibid.
Iracundia. v. Inimicitia.
Iudicium iuſtum. 53
Iudicium iniquum. ibid.
Iuramentum. 54
Iuſtitia Diuina. 55

L

LEx diuina. v. Obedientia.
Liberalitas. 56
Luxuria. 57

M

MAria Virgo. v. Deipara.
Matrimonium. 58
Mendacium. 59
Mors. 60
Mundi contemptus. v. Abnegatio.

O

OBedientia. 61
Odium. v. Inimicitia. Inuidia.
Opus & Intentio. 62
Oratio. ibid.
Otium. v. Acedia. Opus bonum.

P

PAtientia. 64
Pax. 65
Peccatum. 66
Pœnitentia. 67
Perſeuerantia. 68
Prædicatio. v. Exhortatio.
Prudentia. v. Sapientia.

S

SAbbati obſeruatio. 69
Sapientia, Prudentia. ibid.
Sacrum. v. Euchariſtia.
Sobrietas. v. Abſtinentia. Ebrietas.
Spes, Fiducia. 71
Superbia. 72

T

TEmperantia. v. Abſtinentia. Ebrietas. Gula.
Tentatio. 73
Timor Domini. ibid.
Tribulatio. 75

V

VOluptas. v. Luxuria.
Veritas. 76
Votum. ibid.
Vita æterna. v. Beatitudo. Gloria cœleſtis.

Z

ZElus bonus. 77
Zelus indiſcretus. ibid.

PRAXIS DICTIONEM CONFICIENDI EX

Apparatu præcedenti, & ſequenti in Doctrina Chriſtiana.

§. I.

Praxiſ conficiendi primam partem Dictionis.

P*Rima pars dictionis, facile componi poterit ex ſola* Narratione *Euãgelij quod præſenti Die occurrit, adhibita quadam amplificatione, & ornatu oratorio magis obvio, & ex rei natura deſumpto. Ars autem huius amplificationis in eo conſiſtit primo, vt ſingulæ partes Euangelij pluribus verbis & ſententijs ad populi captum familiari modo exponantur, per interrogationes, reſponſiones, ſimilitudines, comparationes dicti vel facti Euangelici, cum factis aut moribus populi præſentis, vt ad imitationem virtutis, aut fugam vitij excitetur, vt infra in exemplo oſtendetur.*

Secundo, aſſignando cauſas *cur ſingula à Chriſto dicta aut geſta fuerint, v. g. ad noſtram doctrinam, ad pœnam malorum, præmium bonorum, &c.*

Tertio, expendendo modum *rei geſtæ, v. g. quanto cum amore, aut dolore, aut patientia res quæ narratur à Chriſto, aut alia perſona, geſta fuerit.*

Quarto, idem declarando aliqua comparatione aut ſimilitudine, quales ſupra in Apparatu ad ſingulos fere Titulos ſubijciuntur. Debet autem eiuſmodi ſimilitudo *non verbo abſolui, ſed per partes deduci, comparando ſingulas eius proprietates cum re aut perſona cui illam applicare intendimus. Exempli cauſa: quando Amorem Dei cum Igne comparamus, oportet conſiderare Ignis proprietates, & illas cum Amoris effectibus conferre: hoc modo: Sicut Ignis expellit frigus, ita Amor pellit temporem & negligentiam in obſequio diuino: Ignis diſſoluit glaciem, ita amor cor peccatoris in lacbrymas reſoluit: in igne purgatur aurum & alia metalla, per amorem anima à peccatis expiatur: igne accenſo domus illuminatur, ita amor replet hominem lumine gratiæ diuinæ: ignis ſemper aſcendit ſurſum, amor diuinus ſemper animam à rebus terrenis ad cœleſtia attollit, &c. Simili modo alia* exempla, *& ſimilitudines, quæ breuiter aſſignantur, poterunt latius deduci, & ad præſentem materiam applicari.*

Hoc autem vt facilius fiat, in ſingulis dictis aut factis latius exponendis, conſiderandæ circumſtantiæ quæ memoriæ cauſa hoc verſiculo aptè comprehenduntur. Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Cuius rei breuem methodum & exemplum ante oculos ponemus in enarrando Euangelio Dominicæ primæ Aduentus de extremo iudicio, quæ infra inter Dominicas prima occurret.

Primæ partis exemplum, Narratio Euangelij.

PRoponitur nobis (Auditores) hodie Euangelium de ſecundo Chriſti Aduentu, & de ſignis præcedentibus iudicium extremum.

Quis illa nobis proponit? Ipſe Chriſtus, Deus, & homo, iudex viuorum & mortuorum, æterna veritas, quæ neminem poteſt fallere, quia eſt bonitas infinita, nec poteſt ipſe falli, quia rerum omnium etiam futurarum ſcientiam habet.

Cur ea nobis pronunciauit? vt præparemus nos ad iudicium futurum per bona opera; vt deleamus peccata præterita per pœnitentiam, vt caueamus peccata futura in extremo iudicio ſeuerè vindicanda, *ſimile*, ſicut latrones ſolent abſtinere à rapinis quando vident coram ſeuero iudice ſibi breui comparendum eſſe.

Quomodo Chriſtus illa prædicit? ſummo affectu erga noſtram ſalutem, tanquam prouidus parens, qui ſollicitè monet filium vt caueat à periculo tempeſtatis, aut incendij futuri.

Audite igitur eius verba. *Erunt ſigna.* Sed *vbi* illa ſigna apparebunt vt poſſimus ea cognoſcere? *In ſole, & luna, & ſtellis*, nempe in loco maximè conſpicuo, ante omnium oculos, in ipſis cœli luminaribus, vt nemo ea poſ-

ſit

ſit ignorare. Vis ſcire *quænam* erunt illa ſigna *in ſole, &c.* Erunt eclipſes, tenebræ, fulgura, & ſtellæ de cœlo cadentes. *Comparatio*: Cogita quo terrore concutimur quando ex aliqua parte cœli ingentes fragores audimus, & horrenda fulgura conſpicimus, *quanto magis*, quando illa totum orbem occupabunt. *Tranſitio.*

Sed ne putemus ſigna iudicij extremi in cœlo tantum futura, pergit Chriſtus; *Et in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum. Quomodo* trepidabunt homines, & maxime peccatores ad hanc preſſuram ex terra, & horrendum ſonitum ex turbatis totius Oceani fluctibus; *Areſcentibus* (inquit) *hominibus præ timore, & exſpectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Quanto magis* debent commoueri corda peccatorum, & reſolui ad lachrymas pœnitentiæ, *ſimile*, ſicut poſt magna tonitrua ſolent nubes in pluuias reſolui, *Tranſitio.*

Poſt hæc tremenda ſigna in cœlo, terra, & mari, videamus quid ſequatur. *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate.* O quam erit hoc ſignum iucundum Chriſti amicis, è contrario, quam erit formidandum eius inimicis. Veniet cum maieſtate magna, *quare?* quia illum è cœlo comitabuntur omnes Angeli, & coram illo in terra ſtabunt iudicandi omnes Reges, Principes, & vniuerſi homines qui ab initio vſque ad finem mundi vixerunt, *ſimile*, ſicut Rex ſolet ſumma cum maieſtate, & frequentia comparere quando in publico tribunali iudicium exercet. *Simili methodo pergendum eſt, enarrando reliquam partem Euangelij.*

§. II.

Praxis conficiendi ſecundam partem Dictionis.

P*Ro ſecunda parte Concionis, eligenda erit ex eodem Euangelio aliqua* ſententia *particularis, quæ erit idonea ad inſtituendum diſcurſum de aliqua virtute, aut vitio, aut alia doctrina ex mente Concionatoris.*

Vt pro hoc diſcurſu materia apta inueniatur, in Indice ſupra concinnato videnda erit virtus, aut vitium aut alia doctrina circa quam ſententia electa, præcipuè verſatur; vt ſi ſit Amor Dei, *vide in littera A, ſi ſit* Iuſtitia, *vide in littera I, & ſic de cæteris. Vbi nota quando eſt diſcurſus de* Virtute *poſſe etiam materiam peti ex* Vitio *illi contrario, & contrà, v.g. ſi agitur de* Amore, *videndus eſt etiam titulus de* Odio, *vel* Inimicitia, *vel* Inuidia.

Poſtquam in Indice inuenta eſt materia, & exempla ad mentem Concionatoris idonea, expedit illa fuſius legere in ipſa Scriptura loco citato. Deinde debent illa Exempla cum aliquo ordine, & ornatu oratorio in charta deſcribi, & deduci ad ſcopum à Concionatore intentum. Deductio autem illa ferè conſiſtet in artificio, quod ſupra oſtendimus in narratione Euangelij.

Exempli cauſa ex præſenti Euangelio eligitur hæc particularis ſententia: Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate, *nempe ad iudicandum. Quæratur ergo in Indice* Iudicium, Iuſtitia, *& ex illis deſumatur materia, & diſcurſus iuxta methodum ſequentem.*

Secundæ partis exemplum, in Sententia deducenda.

T*Vnc videbunt Filium hominis venientem in nube, &c. Quinam* videbunt? totus mundus, iuſti, & impij ſimul congregati. *Quid* videbunt? Filium hominis ſcilicet Chriſtum cuius paſſionem & mortem ſpreuerunt. *Quare* tunc Chriſtum videbunt in nubibus venientem? Vt de omnibus hominibus ex æquo, & bono iudicium exerceat. (Vide *Iudicium iuſtum*, & ex eo reliqua compone hoc modo) Iudex vt rectè iudicet debet cauſas diligenter examinare. Sic fecit Salomon Rex ſapientiſſimus, 3. *Regum* 3. Quando duæ mulieres de filio contendebant vtra eſſet vera eius mater: vt veritatem exploraret voluit infantem in medio collocari, & deinde iuſſit ſibi gladium adferri, dicens, ſe velle puerum inter vtramque mulierem ex æquo diuidere. *Quid* hic factum putatis? Mulier quæ non erat vera infantis mater, nulla eius commiſeratione tacta, voluit illum in duas partes diſſecari. Altera vero totis viſceribus commota ex templo iuſſit potius infantem viuum atque integrum alteri conſignari. Hinc ſtatim collegit Salomon cauſæ veritatem, & huic tanquam veræ matri totum infantem adiudicauit.

Præclara quoque Sapientia eluxit in Daniele quæ narratur, *Daniel* 13. In occulta cauſæ veritate indaganda. Suſanna nobilis Matrona à duobus ſenibus adulterij falſo accuſata ad extremum ſupplicium rapiebatur. Daniel, Deo impellente, Suſannæ innocentiam ſibi explorandam ſuſcepit. Quid hic faceret? Cauſa erat occulta, aderant accuſatores ætate

& au-

& auctoritate graues, populus ad ſupplicium conuenerat, Suſanna iam iam lapidibus obruenda erat. (*Narretur decore reliqua hiſtoria, & veritas tandem detecta.*)

Ecce quanta cura & ſagacitate opus eſt iudicibus, vt in rebus humanis occulta veritas detegatur. Sed Chriſto ſupremo iudici in illa die nihil erit ignotum, nihil occultum, de quo dicitur, Iudex ergo cum ſedebit, quidquid latet apparebit, nil in vultum remanebit. Quidquid in cubiculo, quidquid in ſyluis, quidquid in tenebris, quidquid in intima cordis cogitatione geſtum eſt, ante Iudicis oculos manifeſtè apparebit.

Cognitionem cauſæ & criminis ſequetur iuſtitia: (Vide *Iuſtitia Dei*, & inde perge hoc modo.) Iuſtitia requirit vt qui peccando mala alijs intulerunt ipſis pari menſura mala infligantur. Superbus Aman odio incenſus in Mardochæum eo quod ſibi genua non flecteret, curauit erigi excelſum patibulum vt in eo ſuſpenderetur: *Fuſiùs Eſtheris* 7. Sed quid tandem factum? Supplicium quod alteri parauit ipſe ſuſtinuit. Nam à Rege Aſſuero morti iudicatus eſt, vt ex patibulo quod Mardochæo erexit ipſe penderet. *Aman* eſt peccator, qui non dubitat alijs facto, aut verbo, aut praua voluntate iniuriam inferre. *Aſſuerus* eſt *Chriſtus*, qui peccatorem in extremo iudicio pari ſupplicio adiudicabit. Hanc diuinæ iuſtitiæ menſuram, vt clarius intelligatis ponite ante oculos Viro iniquos qui curarunt Danielem in profundum lacum leonibus deuorandum demitti, *Fuſiùs ex Daniel. c.* 14. Concluſit Dominus ora leonum ne innocentem attingerent. Sed homines ſcelerati, qui Danieli iniuriam intulerunt in lacum coniecti ex templo à leonibus deuorati fuerunt. Sic in extremo iudicio inſtar Danielis homines innocentes à peccatoribus iniuſtè vexati ſtabunt illæſi & ſecuri. Peccatores autem in profundum inferni lacum præcipitati à tartareis leonibus æternum cruciandi abripientur. *Plura exempla ſi velit ex eodem Indice*. Concluſio.

Cauendum igitur peccatum à iuſto Iudice tam ſeuerè vindicandum, cauenda iniuria proximi, cauenda ſuperbia, cauenda inuidia &c. *Deſcendendo ad particularia crimina, de quibus Concionator cupit ſuos admonere, quæ etiam in Indice videri poſſunt, & per Exempla illic poſita dilatari.*

§. III.

Tertiæ partis praxis & exemplum, vt ſupra de Sententia.

L*euate capita veſtra quoniam appropinquat redemptio veſtra.* *Quis* hæc verba profert? Chriſtus, qui non tantum eſt ſeuerus iudex, ſed etiam benignus conſolator. *Quibus* hæc dicuntur? Iuſtis & pijs hominibus, qui in vita fuerunt iniurijs & tribulationibus oppreſſi; nec permiſſi caput attollere, tunc tandem in die iudicij illis dicetur, *Leuate capita veſtra*. Vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*, & ex illis (ſicut ſupra ex *Iuſtitia*) ſeligantur exempla Ioſephi, Tobiæ, &c. quibus oſtendatur iuſtos, qui in hac vita multis tribulationibus opprimuntur in die iudicij viſo Redemptore habituros gaudium, gloriam, conſolationem; pro quo videri poteſt in Indice, *Conſolatio & Gloria æterna*. *Poterit, ſi velit, pergere ad aliam ſententiam ex Euangelio eligendam, & ex Indice deducendam iuxta praxim iam aſſignatam.*

In fine autem debet Orator maiori affectu, & vocis contentione perorare: Scopum etiam dictionis ſuæ repetere, & ardentius inculcare: quandoque per apoſtrophen ſermonem ad Deum, aut Sanctos, aut alios pro re nata conuertere: auditores denique ad propoſita firma & ſcopo dictionis conſentanea vehementius incitare.

Ad hæc plurimum conducet, primò ante Concionem priuata oratione gratiam cum fructu prædicandi à Deo ſuppliciter poſtulare: Secundò, piæ meditationis exercitio affectum illum in ſe concitare, ad quem cupit auditores impellere: Tertiò, modum prædicandi in optimis Concionatoribus accuratè obſeruare, eumque conari in praxim reducere, quantum propriæ naturæ vires & inclinatio patietur: ille enim dicendi modus maximè placere ſolet, qui minimè affectus apparet.

Porrò, vt prædictus Apparatus & praxis ex eo concionandi facilius ab incipientibus in vſum redigatur, aſſignamus infra per reliquas Dominicas, 1. Euangelium diei: Puncta ſiue ſententias ex eo ſelectas, & conceptus de ſingulis punctis ad concionandum idoneos, 3. Apponimus ad ſingulas ſententias Titulum in Indice ſiue Apparatu contentum, vt ex eo in promptu habeat Concionator materiam idoneam ex qua ſententiam ſuam & conceptum facilè & copioſè deducat.

Denique eadem praxi, qua nos pro ſingulis Dominicis & Feſtis, pro faciliori tantum nor-

norma, aliquas ſententias & materiam adaptauimus, poterit deinceps Concionator, cum placuerit, ſententias alias ex eodem Euangelio eligere, & illas materiæ quam habet in Apparatu accommodare.

Ad extremum obſerua, materiam pro Dictione peti poſſe non tantum ex Apparatu, ſed etiam ex Controuerſijs ſuperius tractatis, & Exemplis alijſque in Catecheſi infra inducendis, eorum Indices aut Titulos percurrendo, vbi pro omnibus Fidei myſterijs, & officijs iuſtitiæ Chriſtianæ exempla ſelectiſſima fuſius deducuntur.

MATERIÆ DICTIONIS

In Dominicis per Annum.

DOMINICA I. ADVENTVS.

Euangelium, *Lucæ 21. Erunt ſigna*, &c.

I. NArratur totum Euangelium Dominicæ: *Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis*, iuxta praxim primæ partis ſuprà.

II. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate.* Aduentus Chriſti erit peccatoribus tremendus, quia ſtricto iudicio omnia occulta examinabit, & pœnam ex æquo retribuet. Vide ex Apparatu *Iudicium rectum*, *Iuſtitia diuina*.

III. *Tunc videbunt* Hæretici Chriſtum in nube cum tremore, qui noluerunt illum in Euchariſtia, aut in vera Eccleſia agnoſcere v. *Euchariſtia*, *Eccleſia*. *Tunc videbunt* Auari Chriſtum in nube, qui illum noluerunt videre in paupere. V. *Eleemoſyna*: *Tunc videbunt* Chriſtum in nube lucida Operarij tenebrarum, qui non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum. V. *Luxuria*, *Aſtutia*, *&c.*

IV. *Leuate capite veſtra quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Iuſti & pijqui in hac vita tribulationibus opprimuntur, in extremo iudicio leuabunt caput cum gaudio, & conſolatione. Vide *Tribulatio*, *Conſolatio*. Et infra *in Catech. c. 5. in fine 4. Nouiſſima*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERunt ſigna in ſole, luna, & ſtellis. Poſuit Deus tam multa & clara ſigna futuri Iudicij & Mortis: quia horum memoria maximi momenti eſt ad naturam conuerſionem, & virtutis exercitium, v. ſup. *Mors*, *Iudicium*.

Cælum, & terra tranſibunt. Omnia huius mūdi ſunt fluxa, & mutabilia vt honores, opes, ſanitas, amici, præter ſolum Deum: ideò rectè additur. *Verba autem mea non præteribunt*. Quia veritas Domini manet in æternum, & ea ſola hominem fælicem facit. Vide ſupra in Apparatu V. *Veritas*.

Beatus, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Scandalizantur in Chriſto qui nolunt ſequi doctrinam, & exemplum illius, vt Humilitatem, Patientiam, Charitatem, &c. de quibus ſupra in Apparatu. Nihil magis ſcandalizat Eccleſiam Chriſti, quam improbitas Chriſtianorum.

Dominica II. Aduentus.

Matth. 11. *Cum audiſſet Ioannes &c.*

I. NArratio totius Euangelij, iuxta praxim Narrationis ſupra.

II. *Cum audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti*. S. Ioannem in carcere, ita iuſtorum vitam exercet Deus per vincula patientiæ, morbos, paupertatem, perſecutiones in hoc mundo, &c. Nam vt purum aurum in igne probatur, ita iuſti in tribulatione. Vide in Apparatu, A. *Patientia*, & varia eius exempla, & documenta.

III. *Exiſtis videre arundinem vento agitatam*. S. Ioannes manſit in aduerſis conſtans, ſed homines reprobi inſtar arundinis cum omni vento tentationis facilè inclinantur ad peccatum. V. *Conſtantia*, *Peccatum*, & ſpecies peccati, *Superbia*, *Auaritia*, *&c.* Item *Catech. cap. 3. de præceptis*.

IV. Contra Hæreticos, *Cæci vident*, *claudi ambulant &c.* Quomodo Fides (præſertim noua) debeat miraculis confirmari, vide ſupra in *Polemicis* part. 1. pag. 40.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

COEci vident, claudi ambulant, &c. Matth. 11. Peccatores alij cœci, alij claudi, alij leproſi &c. de hoc vide Alapide ad Epheſ. 5. v. 1. item 1. Tim. 2. v. 8. fusè.

Quid exiſtis in deſertum videre arundinem vento agitatam. Fragilitas humana inſtar arundinis, quæ fortunæ ventis expoſita eſt.

Hæc dici poteſt quantam fortitudinem Ioannes per tribulationem obtinuerit, quæ hominem Chriſtianum decet, nam inconſtantia multos à fide & virtute auertit. Alapide Epheſ. 4. v. 13. n. 140.

Abeun-

Abeuntibus illis cœpit Ieſus dicere. Chriſtianum eſt defendere honorem alienum iuxta illud: *Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis*.

Beatus qui non fuit ſcandalizatus in me. Scandalizantur in Chriſto, qui non ſequuntur doctrinam & exemplum eius. Nam illorum improbitas ſcandaloſa eſt Chriſto & Eccleſiæ.

Dominica III. Aduentus.

Ioan. 1. *Miſerunt Iudæi &c.*

I. NArratio Euangelij, iuxta praxim Narrat. vbique ſeruandam.

II. *Tu quis es?* Homines ſuperbi, & qui ſe iactant, ſolent alios interrogare, *Tu qui es?* Sed deberent potius interrogare, & examinare ſeipſos, & ſua vitia. Vide in Apparatu *Iactantia*, *Superbia*.

III. *Ego vox clamantis in deſerto*. S. Ioannes ex humilitate dicit ſe tantum eſſe *vocem*, quæ eſt res leuiſſima. Sed melius id poſſunt dicere multi homines, qui tantum habent verba, & voces, & nihil veritatis. V. *Humilitas*, *Mendacium*.

IV. *Ego baptizo in aqua*. Baptiſmus Ioannis tantùm habebat aquam pœnitentiæ, ſed Baptiſmus Chriſti confert etiam gratiam, & ſalutem. *Baptiſmus*, item in *Catech. c. 4.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

COnfeſſus eſt, & non negauit, *Ioannis* 1. Mendacium homini noxium & pernicioſum, quapropter omnibus vt peſtis fugiendum, nam ex mendacio veluti ex fonte promanant, duplicitas, iniuſtitia, furtum, &c. Simplicitas, ſeu ſinceritas amplectenda, è contra vero hypocriſis fugienda. Confeſſio recta, & ſincera hominem ducit ad vitam cœleſtem, duplicitas & hypocriſis ad vitam gehennalem.

Ego vox clamantis in deſerto parate viam Domini. Humilitas Ioannis maxima fuit, & ex humilitate in tantum euaſit ſanctum, vt ſacræ paginæ, non ſurrexiſſe maiorem inter natos mulierum Ioanne Baptiſta, de eo teſtentur: ſi igitur ipſius veſtigijs inſiſtere velimus oportet in omnibus actionibus humilem eſſe, præcipuè tamen hæc virtus exercenda eſt dum nos ad ſacram ſynaxim præparamus: deinde via, quæ eſt anima noſtra, præparanda eſt, & videndum num illa recta ſit, id eſt, num illa ſemper habeat rectam intentionem, num ſit iuſta, ſuum cuique tribuendo, quod ſuum eſt? Modus quo illa diſponantur eſt confeſſio frequens fuga occaſionum, emanſio è conſortio prauorum, bona propoſita, &c.

Dominica IV. Aduentus.

Lucæ 3. *Anno quintodecimo*. Narr. *Euang.*

I. PRædicans *Baptiſmum pœnitentiæ*. Pœnitentia neceſſaria: eſt ſecundus Baptiſmus. V. *Pœnitentia*, *Baptiſmus*, *Confeſſio peccatorum*. Eadem *in Catech. c. 4.*

Hæretici malè negant *Baptiſmum Pœnitentię* per Confeſſionem, & Abſolutionis Sacerdotis. Vide *in Polemicis par. 1. pag.* 131.

II. *Parate viam Domini*: virtutes quæ requiruntur ad parandam viam Domini in noſtra anima. V. *Amor Dei*, *Humilitas*, *Fides*, *Spes*, *Oratio*, *&c.*

III. *Omnis mons, & collis humiliabitur*. Superbi ſicut montes ſupra alios elati, à Deo deſeruntur, & humiliantur. V. *Superbia*.

Natiuitas Domini.

Lucæ 2. *Exijt edictum*. Narratio.

I. NAtus eſt vobis hodie Saluator. Quanta Dei bonitas, qui voluit Filium ſuum pro nobis incarnari, & in ſtabulo naſci. Vide *Benignitas Dei*, *Gratitudo erga Deum*, *Chriſtus*.

II. *Inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio*. Si Filius Dei è cœlo ad ſtabulum ad nos deſcendit, quomodo non debemus pro Deo nos humiliare, & mundi vanitates abnegare. V. *Humilitas*, *Abnegatio*.

III. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis*. Homines bonæ voluntatis debent ex amore Chriſti habere pacem cum Deo, cum proximo, cum propria conſcientia. Vide *Pax*, *Concordia*. Item *Odium*, *Inuidia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

INclinauit eum in præſepio, quia non erat &c. *Luc. 2.* Cor noſtrum tabernaculum eſſe debet Chriſti Ieſu naſcentis.

Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus &c. Diuinæ perfectiones communicantur à Chriſto nato hominibus bonæ voluntatis.

Cum in formam Dei eſſet exinaniuit ſeipſum. Philip. 2. Cur Dei filius ſe ad ſummam inopiam exinaniuerit & humiliauerit? nempe vt nobis exemplum pręberet quomodo nos in hoc mundo gerere debeamus.

Paruulus natus eſt nobis, *Iſaię* 9. Facilius nobis cum Filio Dei paruulo ſalutis negotium

tractatur. 2. Datus eſt paruulus ductor pauperis & cœci hominis mendicantis. 3. Datus eſt nobis Dei filius obſes, & pignus noſtræ redemptionis.

Tranſeamus vſque in Bethlehem. Tranſeamus de via peccatorum ad viam virtutum. 2. Ignis cœleſtis, & diuinus abſconditus ſub cinere mortalis corporis.

Exultauit vt gigas ad currendam viam, Pſalm. 18. Deſiderauit valde filius Altiſſimi opus redemptionis noſtræ.

Inuenietis infantem pannis inuolutum, &c. Filius Dei natus, mundo ignotus, & puer expoſititius.

Dominica I. poſt Natiuitatem.

Lucæ 2. *Erant Ioſeph & Maria.* Narratio.

I. P*Oſitus eſt hic in ruinam, & reſurrectionem multorum.* Chriſtus improbis hominibus eſt ſeuerus Iudex ad ruinam, & bonis benignus Saluator ad gloriam, V. *Iuſtitia diuina, Benignitas Dei, Gloria cœleſtis.*

II. *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Sicut hic Deiparæ, ita iuſtis hominibus tribulationes proueniunt ad ſalutem, V. *Tribulatio, Patientia.*

III. *Quæ non diſcedebat de templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.* Et ideò meruit Chriſtum videre, V. *Ieiunium, Oratio.*

Circumciſio Domini.

Luc. 2. *Poſtquam conſummati.* Narratio.

I. P*Oſtquam conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer.* Debent Chriſtiani animum circumcidere amputando peccata, luxuriam, gulam, &c. V. *Peccatum, Pœnitentia, Abſtinentia, Luxuria, Gula.*

II. *Vocatum eſt nomen eius Ieſus.* Id eſt Saluator. Chriſtus pro ſtrenua noui anni offert in circumciſione ſuum ſanguinem pro hominum ſalute, vide *Benignitas Dei, Gratitudo erga Deum.*

III. Quot modis ſe Chriſtus hominum Saluatotem demonſtrat, v. *Chriſtus.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

V*T circumcideretur puer, Luc.* 2. Circumciſio ſpiritualis eſt ſenſuum mortificatio.

Vocatum eſt nomen eius Ieſus. Inchoandus animus ab amicitia nominis Ieſu, 2. reliquit Dominus nomen Terribile quod in lege veteri terrebat, & illud mutauit in dulciſſimum nomen Ieſus, 3. Virtute nominis Ieſu Dauid vicit Goliath: & nos vincemus diabolum, 4. In circumciſione Saluator noſter maximè fuit humiliatus; in receptione nominis Ieſu maximè fuit exaltatus. Ita & nos &c.

In nomine Ieſu omne genuflectatur &c. Philip. 2. Nomen Ieſu innocenti vbique auxilium.

Exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Exaltati ſumus per Ieſum fratrem noſtrum ad ſtatum filiorum Dei, de ſtatu filiorum diaboli.

Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, Epheſ. 4. Renouandus homo intus, & foris ad imaginem Dei.

Et vocatum eſt nomen eius Ieſus. Oportet nos implere menſuram nominis Chriſtiani cum Ieſu per virtutes illius.

Epiphania Domini.

Matth. 2. *Cum natus eſſet &c.* Narratio.

I. V*Idimus ſtellam eius in Oriente.* Fides eſt ſtella quæ ducit nos ad Chriſtum, v. *Fides, Obedientia, & in polemicis argumenta Fides, pag.* 16.

II. *Renunciate mihi vt ego veniens adorem eum.* Similes ſunt Herodi hypocritæ & hæretici qui ſimulant pietatem, vide *Hypocriſis, Intentio, Aſtutia.* Item, *Genius fallax Hæreticorum, p.* 151.

III. *Obtulerunt ei munera, aurum, thus, myrrham.* Per hæc tria munera ſignificatur Chriſto offerenda Fides, Spes, Charitas ſiue Amor Dei. Item paupertas ſiue abnegatio ſui, Caſtitas, Obedientia, v. Singulas iſtas virtutes in Apparatu.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Cce Magi, Matth.* 2. Non adeo miratur Euangeliſta de paſtoribus quam de magis, quia pauperes & afflicti facilius Chriſtum quærunt quam diuites, 2. Mirandum inſuper tot hactenus Principes & Reges Saluatoris paupertatem amplexos, cum paſſim paupertas vitetur.

Ab Oriente venerunt. Peccator illuſtratus lumine gratiæ Dei ad eum ſe conuertit, 2. Ab infantia Deus diligendus eſt.

Vbi eſt qui natus eſt Rex. Chriſtus Rex & Dominus vniuerſorum meritò nuncupatur.

Intrantes domum inuenerunt puerum. Dominus ab humilibus inuenitur, & à ſuperbis ſe ſubducit.

Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus

mus ſtellam eius. Grauius obdurati & ingrati, & ſcientes, quam ignorantes peccant.

Procidentes adorauerunt eum. Non legitur paſtores eum adoraſſe, quia ſignum ſublimis animi eſt, ſe humiliare, Regiæ quoque dignitati conueniens.

Obtulerunt ei munera. Offerenda nobis ſunt munera puero Ieſu, nempe aurum charitatis, thus pietatis, mirrha amoris, orationis & mortificationis.

Vidimus ſtellam eius. Fruſtra nobis ſtella diuinæ gratiæ lucet, ſi non ductum eius ſequamur.

Dominica I. poſt Epiphaniam.

Lucæ 2. *Cum factus eſſet Ieſus.* Narratio.

I. INuenerunt *Ieſum in templo*. Ieſus inuenitur in vera Eccleſia, & in Oratione, vide *Eccleſia*, *Oratio*. Item, Notæ veræ Eccleſiæ &c. *par.* 1. *pag.* 32.

II. *Neſcitis quia in his quæ Patris mei ſunt oportet me eſſe*. Seruiendum Deo potius, quam mundo aut hominibus, vide *Obedientia*, *Abnegatio mundi*, *Amor Dei*.

III. *Et erat ſubditus illis*. Quantum debeant honorari parente, v. *Honor parentum*, *Educatio filiorum*. *Et in Catech. c.* 3. *de præcepto honorandi parentes*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ET *cum factus eſſet annorum duodecim aſcendit &c. Luc.* 2. Hic doceri poteſt quomodo Dominicæ & feſta ſint colenda, 2. Quomodo parentes infantes ſuos educare debeant in timore Dei &c. 3. Quomodo præcepta Dei ſunt ſeruanda & adimplenda.

Secundum conſuetudinem. Bona conſuetudo arripienda, mala vero ſuperanda & extirpanda eſt.

Et non cognouerunt eum parentes eius. Anima noſtra quandoque Deum perdit, abſque eo quod ſatis aduertit ad ſtatum ſuum.

Fili quid feciſti nobis ſic ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quomodo Deum debeamus quærere in confeſſione Sacramentali, in communione, in templis, in bonis conſortijs &c. ſed non in tabernis, non in hortis voluptatum &c.

Requirebant eum inter cognatos & notos. Deus non eſt quærendus apud amicos & conſanguineos, ſed in oratione & bonis operibus, etiam apud inimicos &c. ſi eos amore proſequamur. Sed amici non nunquam vocationem Dei malè impediunt.

Et erat ſubditus illis. Quantam ergo pueri obedientiam exhibere teneantur ſuis parentibus, ſuperioribus, & quomodo puniendi eam recuſantes.

Dominica II. poſt Epiphaniam.

Ioann. 2. *Nuptiæ &c.* Narratio.

I. NVptiæ *factæ ſunt in Cana Galilææ*: Matrimonium honorandum eſt, & eius leges magna cura ſeruandæ tam à viro quam à muliere, in mutuo amore, fidelitate, concordia, vide *Matrimonium*. Et *in Catech. cap.* 4. *de Sacram. Matrim.*

II. *Omnis homo primo bonum vinum ponit &c.* Mundus primo præbet voluptatem, poſtea dolorem & tribulationem: Deus è contra primo præbet tribulationem: poſteà lætitiam & præmium æternum, vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*.

III. *Hoc fecit Ieſus initium ſignorum*, v. *Chriſti miracula*, v. *Chriſtus*, *Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NVptiæ *factæ ſunt in Cana Galilææ*, *Ioan.* 2. Quanta ſollicitudine nos præparare debeamus ad ſacram communionem: & quomodo puniendi ſunt qui indignè accedunt ad has nuptias ſpirituales.

Vinum non habent. Diua Virgo magnam de clientibus ſuis curam gerit, quibus proſpicit in omnibus cum ſit apud Deum potentiſſima.

Implete Hydrias. Chriſtus oſtendit exemplo ſuo, quantum patentibus deferendum ſit.

Cum inebriati fuerint tunc id quod deterius eſt. Mundus homines decipit, voluptates eis proponendo, ob quas poſtea tot tormenta toleranda ſunt, 2. Vt mundus hominibus illudit, ita quoque diabolus.

Dominica III. poſt Epiphaniam.

Matth. 8. *Cum deſcendiſſet*. Narratio.

I. DEſcendente Ieſu de monte, *Ecce leproſus venit.* Leproſus dici poteſt quiuis peccator plenus vlceribus ſuperbiæ, auaritiæ, luxuriæ, gulæ, &c. v. *Peccatum*, *Superbia*, *Luxuria*, *&c.*

II. *Si vis potes me mundare*. Peccator debet cum magna fiducia & dolore ad Chriſtum recurrere, v. *Fiducia*, *Pœnitentia*.

III. *Vade oſtende te Sacerdotibus*. Debet etiam peccator peccata ſua aperire & oſtendere Sa-

cerdoti in Confeſſione ſacramentali, v. *Confeſſio peccatorum*. Item *Sacramentum Pœnitentiæ in Catech. c.4.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Cce leproſus veniens*. Tribulatio hominem Chriſto coniungit, & ſi longè ab eo receſſerit, ad Deum reuerti iubet.

Adorabat eum. Adoratio Deo ſoli conuenit.

Si vis potes me mundare. Tribulatio docet orare, 2. Cordis munditia quanti facienda, 3. Miſericordia Dei in hominibus ſubueniendo maxima.

Acceſſit ad eum Centurio. Qualis fuerit ille Centurio, & ex eo quodnam officium ſit Dominorum erga ſeruos: & ſeruorum erga Dominos.

Domine puer meus iacet in domo paralyticus, &c. Peccatum paralyſis eſt qui morbus animam maxime affligit, ſua mala conſcientia peccatum mortale homini viam ſternit ad alia mortalia.

Dominica IV. poſt Epiphaniam.

Matth.8. *Aſcendente &c.* Narratio.

I. A*Scendente Ieſu in nauiculam, ecce motus magnus factus eſt in mari*. Mundus eſt mare plenum procellis, id eſt, periculis, diſcordijs, litibus, vide *Diſcordia*, *Inimicitia*. Item *Pax*.

II. *Domine ſalua nos perimus*. Remedium in mundi periculis eſt auxilium Dei inuocare, v. *Oratio*, *Auxilium Dei*, *Fiducia*. *Et in Catech. c.2. de Orat. Dominica.*

III. *Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei*. Si mutæ creaturæ obediunt Dei præcepto, magis homo. v. *Obedientia*, *Timor Domini*. *Et in Catech. cap.3. de præceptis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*Scendens Ieſus in nauiculam, &c. Matth.8.* Quomodo Chriſtum præcedentem debeamus ſequi, 2. Præſentia Dei hominem cohibet à peccato.

Vt nauicula operiretur fluctibus. Fluctus maris, id eſt, mundi hominem opprimunt.

Ipſe vero dormiebat. Deus in anima afflicta optime quieſcit.

Modicæ fidei &c. Fides nobis ſcutum in omnibus periculis & certaminibus.

Imperauit ventis. Quomodo paſſionibus noſtris, quæ ventis non abſimiles ſunt, imperare oportet.

Dominica V. poſt Epiphaniam.

Matth.13. *Simile factum eſt.* Narratio.

I. S*Imile factum eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo*. Semen bonum eſt fides, aut quæuis alia virtus, quæ ſeminatur in anima, vt poſteà proferat fructum vitæ æternæ, v. *Fides*, *Liberalitas*, *Amor Dei &c. Et in Catech. c.1. de fide.*

II. *Venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania*. Zizania ſunt errores hæreticorum, aut peccata in quæ dæmon, & hæretici homines inducunt, v. *Tentatio*, *Mendacium*, *Auaritia*, *Luxuria*, *& alia vitia*.

III. *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem*. Deus permittit probos & improbos ſimul viuere in hoc mundo, ſed in morte & iudicio extremo illos ſeparabit, ad præmium, vel pœnam æternam, v. *Mors*, *Iudicium*, *Iuſtitia diuina*. *Et in Catech. cap. 5. de quatuor Nouiſſimis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

C*Vm autem dormirent homines &c. Matth.13.* Inimicus noſter diabolus valde imbecillis eſt, quod vel hinc patet, quia homines non niſi dormientes, vel impeditos aggreditur, quos vincere haud poteſt, niſi velint. Vide ſupra in Apparatu, V. *Acedia*.

Venit inimicus homo &c. Diabolus nunquam dormit, & ideo inter omnia animalia ſoli vigilantiſſimo draconi aſſimilatur. Quia eſt infenſiſſimus hominis hoſtis, quapropter nobis viciſſim vigilandum eſt.

Et ſuperſeminauit zizania. Suſurrones Deo, Angelis & hominibus odibiles.

Alligata ea in faſciculis ad comburendum. Quandoque propter prauos homines etiam boni luunt & puniuntur à Deo.

Dominica VI. poſt Epiphaniam.

Matth.13. *Simile eſt*. Narratio.

I. S*Imile eſt regnum cælorum grano ſynapis &c.* Granum ſynapis eſt vera fides in Chriſtum, quæ nunc apparet parua, & humilis, poſteà autem creſcet in gloriam immenſam, & æternam, v. *Fides*, *Humilitas*, *Tribulatio*.

II. Granum ſinapis dum maſticatur elicit lachrymas, ſed tamen conducit ad ſanitatem: ita pœnitentia nunc cauſat dolorem; poſteà verò ſalutem operatur, vide *Pœnitentia*, *Patien-*

ientia, *tribulatio*. Item *in Catech. c.4. de pœnitentia*.

III. Mundi ſectatores non creſcunt, ſed decreſcunt. Homo non vitans peccata venialia, ſe ad mortale diſponit.

Dominica Septuageſimæ.

Mathæi 20. *Simile eſt*. Narr.

I. *Simile eſt regnum cælorum homini Patrifamilias*. Regnum cœlorum eſt Eccleſia ad quam Deus homines vocat vt benè operentur, v. *Eccleſia*, *Obedientia*. Et Fides *in Catech. c.1.*

II. *Hi nouiſſimi vna hora fecerunt & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei.* Qui Deo ſeruiunt breui tempore ex pura intentione plus apud Deum merentur quam qui pro mundo diu, multumque laborant, vide *Intentio bona*, *mala*, *Gloria cæli*.

III. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*. Pauci ſunt ſaluandi, eo quod pauci deſerunt ſua vitia, vide *Superbia*, *Auaritia*, *Luxuria*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exijt *conducere operarios &c. Matth.* 20. Conſtat labore ſalus, ad quem Dei nos vocat amor, paciſcens mercedem, 2. Vinea, de qua Euangelium eſt anima noſtra, quæ bene colenda, 3. Horæ diuerſæ, ſunt ætates, nempe puerorum, adoleſcentium, ac ſenum, quos vocat ad vineam ſuam.

Simile eſt regnum cælorum Patrifamilias. Quam bonus ſit Deus paterfamilias explicandum eſt.

Quid ſtatis hic tota die otioſi. Otium perniicioſiſſimum omni creaturæ cum ſit puluinar diaboli, & ſepultura viuorum. Nam aqua ſtagnans putreſcit, ferrum quieſcens attrahit rubiginem &c. 2. Non procraſtinanda eſt emendatio vitæ noſtræ ne tota præterfluat, & otioſi reperiamur à iudice noſtro.

Redde illis mercedem. Deus ſuperabunde, virtutes ac bona opera noſtra non ſolum in hac vita, verum etiam in futura remunerat, 2. Iniuſta retentio mercedis quam operarij labore ſuo promeriti ſunt, eſt peccatum in cœlum clamans.

Murmurabunt &c. Murmuratio quantum ſit malum, vide in Apparatu, *Detractio*.

An oculus tuus nequam &c. Cur oculus & non lingua reprehenſa eſt? Ratio eſt quia ille concupiſcit, & non lingua.

Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Nomen prædeſtinationis neminem à bonis propoſitis deijcere debet. v. *Tom.1.* in controuerſijs.

Dominica Sexageſimæ.

Lucæ 8. *Cum turba plurima*. Narratio.

I. *Semen eſt Verbum Dei*. Magnifacienda eſt, Fides & Prædicatio verbi diuini, quia eſt ſemen vitæ æternæ, vide *Fides*, *Prædicatio*.

II. *Ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt*. Neceſſaria ad ſalutem perſeuerantia in fide, & bonis operibus inter perſecutiones, vide *Perſeuerantia*, *fortitudo*, *tentatio*, *tribulatio*.

III. *Hi ſunt qui in corde bono & optimo fructum adferunt in patientia*. Fructus bonorum operum haberi non poteſt ſine patientia, v. *Patientia*, *abſtinentia*, *abnegatio*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exijt *qui ſeminat &c. Lucæ* 8. Docetur hic modus quomodo ſeminator verbi Dei ſe gerere debeat, 2. quod ſemen ſit verbum Dei, ager anima noſtra, ſeminator Chriſtus, 3. Qualis debeat eſſe terra, vt fructum proferat.

Cecidit in terram bonam. Terra bona cenſentur hi, qui à peccatis purgati, verbum Dei cuſtodiunt & illo fructus bonorum operum producunt, 2. Dici hic poſſet quam vberes ac ſuaues fructus verbum Dei in anima noſtra germinet.

Aliud cecidit ſecus viam & conculcatum eſt &c. Omnis reſpectus humanus contemnendus, quia non curandum eſt nobis, num ab hominibus deſpiciamur ac nihili fiamus, dummodo apud Deum valeamus.

Super Petram. Petra ſunt omnes obdurati ac inueterati peccatores, qui verbum Dei percipientes nullum fructum ex eo germinant, nec producunt.

Inter ſpinas. Impedimenta verbi Dei ſunt, peccata, diuitiæ, proſperitatis &c. Hic aduertendum quod ex quatuor ſeminis partibus, vna tantum bene ceciderit ac fructum fecerit, ex quo collige exiguum bonorum numerum.

Dominica Quinquageſimæ.

Lucæ 18. *Aſſumpſit Ieſus &c.* Narratio.

I. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam &c.* Quanta Chriſti benignitas qui vltrò tendit Hieroſolymam, vt pro peccatoribus patiatur. Vide *Benignitas Dei in peccatores*, *Amor noſter in Deum*.

II. *Et poſtquam flagellauerint & occident eum, tertia die reſurget*. Maxima conſolatio in tribulatione, & perſecutione eſt futura mortuorum reſurrectio, v. *Tribulatio*, *Perſecutio*, *Beatitudo*.

III. *Et ipſi nihil horum intellexerunt*. Homines ingrati non intelligunt Chriſti in ſe amorem, & beneficia, vide *Ingratitudo*, *Benignitas Dei*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce aſcendimus Hieroſolymam, *Lucæ* 18. Paſſio Chriſti grauiſſima fuit: ſed memoria illius optimum contra peccata remedium eſt, 2. Vnicus locus quietus in mundo eſt, nempe mons Caluariæ ſiue crux Saluatoris noſtri.

Cæcus quidam ſedebat ſecus viam &c. Cognitio propriæ miſeriæ, ducit ad quærendum auxilium, 2. Peccatores in via cœleſti, inſtar cæcorum currunt, 3. Ex optanda ac procuranda eſt oculorum cæcitas, in perſpiciendis rebus impudicis, 4. Cuſtodia oculorum valde conducit ad inhoneſtas cogitationes vitandas, 5. E contra oculorum libertas, multorum peccatorum origo, 6. Cæcitas ſpiritualis, deterior corporali eſt.

Quid tibi vis faciam? Domine vt videam. Diabolus homines abducit à via cœleſti cæcitate, & Deus illuminatione reducit, 2. Homo debet ſemper eſſe indifferens ad Dei voluntatem, ſiue ad patiendum, ſiue ad gaudendum.

Ipſi nihil orum intellexerunt. Affectus terreni, cognitionem ſpiritualium, ac cœleſtium tollunt aut impediunt.

Dominica Quadrageſimæ.

Matth. 4. *Ductus eſt Ieſus &c.* Narratio.

I. CVm *ieiunaſſet quadraginta diebus, &c.* Quam vtile & ſanctum ſit ieiunium Quadrageſimæ, exemplo Chriſti, v. *Abſtinentia*, *Ieiunium*.

II. *Accedens tentator dixit ei &c.* Chriſtus voluit tentari, vt oſtenderet Chriſtianos debere per multas tribulationes intrare in regnum cœlorum, v. *Tentatio*, *Tribulatio*.

III. *Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me*. Dæmon homines tentat & decipit promittendo illis falſa bona, mundi diuitias, voluptates, honores, vt vera & æterna bona illis auferat, v. *Auaritia*, *Luxuria*, *Tentatio*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

DVctus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, *Matth.* 4. Filij Dei, ſpiritu Dei aguntur, qui illorum dux eſt, 2. Diaboli filij ſunt, qui ſpiritu dæmonis ducuntur, 3. Spiritus Dei homines ad patiendas difficultates, miſerias, cruces, &c. inducit, diabolus verò ad voluptates, 4. Chriſtus in ſolitudinem diſceſſit, vt ibi Deum Patrem ſuum nobis ieiunij, &c. facilem & placatum reddat, 5. Diabolus interdum hominem tentat ſub ſpecie boni Angeli, quem fallit, 6. Armantur iuſti à Deo ad victoriam aduerſus diabolum, 7. Salutaris cuique abſtinentia, & recollectio mentis.

Et cum ieiunaſſet 40. *diebus &c.* Ieiunio vincuntur tentationes, & extirpantur paſſiones maximè carnales, 2. Diabolus cum ſuis hæreticis maximus impugnator ieiunij eſt.

Accedens tentator. Tentatio vt fornax ardens in qua aurum purgatur, & ſtipula comburitur, id eſt boni præmium accipiunt honoris &c. mali verò conſumuntur, 2. Diabolus bonos ſemper perſequitur.

Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant &c. Diabolus adaptat tentationes iuxta cuiuſque naturam & indolem, 2. Abſtinentia iuſtos ſpiritu Dei confortat & munit, 3. Maluit Dominus conuertere panem in corpus ſuum, quam lapides in cibum corporalem, imo mauult Deus duros lapides peccatorum in flexiles & iuſtos conuertere.

Mitte te deorſum. Se deorſum mittere (id eſt ad terrena deſpicere) filios Dei dedecet, cum mentem noſtram ſemel occuparunt cœleſtia. Iuxta tritum illud *nemo mittens manum ad aratrum, reſpiciens retrò aptus eſt regno Dei*.

Non in ſolo pane viuit homo. Refectio mentis præualet refectioni corporis, 2. Sacra communio eſt cibus animæ, 3. Verbum Dei confortat animam aduerſus peccata.

Dominica II. Quadrageſimæ.

Matth. 17. *Aſſumpſit Ieſus &c.* Narratio.

I. TRanſfiguratus *eſt ante eos*. Nempe ante diſcipulos, id eſt, homines pios, qui deſertum cupiditatem mundi, & aſcendunt cum Chriſto ad montem orationis, aut contemplationis, v. *Abnegatio*, *Oratio*, *Contemplatio*, *Amor Dei*.

II. *Domine bonum eſt nos hic eſſe*. Quantum bonum & beneficium eſt eſſe cum Chriſto in vera Eccleſia, in oratione, in operibus bonis,

v. Ec-

v. *Eccleſia*, *Oratio*. Item *in controuerſ. par.* 1. *c.* 2. *de vera Eccleſia* contra hæret.

III. *Surgite & nolite timere.* Qui Chriſtum timet,& in eo confidit, nihil debet in mundo timere;non minas hominum,non carcerem,non mortem &c. v. *Timor Domini*, *Fiducia*, *Fortitudo.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

TRansfiguratus eſt ante eos, *Matth.* 17. Peccatum transformat hominem in diabolum, pœnitentia in Angelum.

Domine bonum eſt nos hic eſſe. Neſciunt quid dicant, qui terram cœlo præferunt.

Ducit illos in montem excelſum. Neceſſe eſt hic portemus crucem Chriſti, vt gloriam cœleſtem obtineamus iuxta illud Thomæ à Kempis. *Non eſt alia via, niſi via ſanctæ Crucis.* 2. Maxima eſt ſtoliditas illorum, qui æternæ felicitati renuntiant, ne hic patiantur aliquantulum.

Reſplenduit facies eius ſicut Sol. Quam inexplicabilis eſt gloria beatorum.

Montem excelſum. Terminus crucis Chriſti gloria eſt, gloria vero mundi eſt Crux.

Dominica III. Quadrageſimæ.

Lucæ 11. *Erat Ieſus &c.* Narratio.

ERat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum: Dæmonium mutum habent illi, qui in Confeſſione non aperiunt peccata, & qui non laudant Deum in oratione, v. *Confeſſio*, *Oratio.*

II. *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* Quanta damna adferat diſcordia in regno, in ciuitate, in familia, v. *Diſcordia*, *Pax.*

III. *Qui non eſt mecum contra me eſt.* Deus odit ſimulationem & hypocriſim, vult autem habere mentem & intentionem rectam, v. *Hypocriſis*, *Intentio recta.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum, *Lucæ* 11. Dæmonia natura ſua non ſunt muta, ſed muta dicuntur, qui eos quos obſident mutos efficiunt, 2. Grauior eſt obſeſſio animæ quam corporis, 3. Collaborandum eſt nobis cum Deo, vt dæmonia ex animabus noſtris exterminet & eijciat.

Tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo. Deus induratis plura ſalutis media negat, ne grauius poſtea eos punire debeat.

Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum. Aſſociari Chriſto duci oportet, vt inimicum vincamus, 2. Inimicus imbecillis eſt, nam Cani catenato non eſt abſimilis, 3. Diabolus totum hominem poſſidet, dum animam inuaſit.

Aſſumpſit alios 7. ſpiritus nequiores ſe. Permittit Deus iuſtos à dæmone exerceri, vt ſibi comparent theſaurum virtutum, prauos vero terreri vt à peccatorum via declinent.

Omne regnum in ſe diuiſum &c. Vnio animarum fidelium in Eccleſia neceſſaria, 2. Diſſentio voluntatis humanæ pacem tollit, & diſcordiarum origo eſt.

Erat Ieſus eijciens dæmonium. Valde graue peccatum eſt puſillis ſcandalo, & peccandi occaſioni eſſe, 2. Difficillimum eſt dæmonem (id eſt malam conſuetudinem peccandi) ex anima peccatoris extirpare, 3. Diabolus omnium perditorum hominum ſenſus euertit.

Vniuerſa arma eius auferet. Deus diabolum proprijs armis impugnat, quia peccatores conuerſi, olim fuerunt arma diaboli.

Dominica IV. Quadrageſimæ.

Ioannis 6. *Abijt Ieſus trans mare.* Narratio.

I. ERat autem proximum Paſcha dies feſtus Iudæorum. Quanta apud Catholicos debet eſſe obſeruatio dierum Feſtorum & Dominicæ, v. *Sabbathi obſeruatio.* Et *in Catech.* 3. *de præceptis.*

II. *Diſcubuerunt viri numero quaſi quinque millia.* Exemplo Chriſti quanta debet eſſe liberalitas fidelium erga peregrinos, maximè pauperes, & Religioſos qui Chriſtum ſequuntur, v. *Liberalitas.*

III. *Ieſus ergo ne facerent eum Regem fugit.* Docemur hic fugere vanos honores, & mercedem liberalitatis à ſolo Deo exſpectare, v. *Humilitas*, *Intentio bona.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

CVm ſubleuaſſet oculos Ieſus, *Ioann.* 6. Deus in hac vita ſui ſectatores milites ſolatijs gaudijſque afficit, 2. Proſpicit etiam eis de neceſſarijs, tam ad vitam corporalem quam ad ſpiritualem, 3. Spectat Deus afflictionem ſuorum amicorum & miſeretur, 4. Promittit Deus in cœlo meliorem communicantibus tractationem.

Sequebatur eum multitudo magna. Filij Dei perſeuerantes in via ſalutis, Ieſum ſequuntur, peccatores ſiue filij dęmonis, mundū & amorē proprium, 2. Deo non ſeruiendum eſt propter mer-

mercedem vt turba de qua Euangelium, ſed ex puro amore.

Vnde ememus panes vt manducent hi. Eleemoſyna Deo gratiſſima, & ad cœlum conſequendum quandoque neceſſaria, 1. Diuina prouidentia medium iuuandi inuenit, dum humana deficit, 3. Deus tantam noſtri prouidentiam gerit, quantam mater partus vteri ſui, 4. Adiutorio humano deficiente, maior conſolatio à Deo exſpectatur.

Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis. Mundanis non ſufficiunt bona quæ poſſident, ſed plura ſemper expetunt, & ſitiunt.

Vt autem impleti ſunt. Nulla mundi bona homini ſatietatem adferre poſſunt, præter Deum.

Dominica V. quæ eſt Paſſionis.

Ioann. 8. *Dixit Ieſus turbis*. Narratio.

I. QVi ex Deo eſt verba Dei audit. Signum eſt prædeſtinationis Conciones libenter audire & obſeruare, vide *Prædicatio*, *Obedientia*.

II. *Si quis ſermonem meum ſeruabit mortem non videbit in æternum*. Per obſeruantiam mandatorum obtinetur vita æterna, v. *Obedientia*, *Gloria cœleſtis*.

III. *Abraham mortuus eſt, & Propheta*. Nemo mortem euadet, debemus igitur ſemper eſſe parati vt tranſeamus ad alteram vitam, v. *Mors*, Item 4. *Nouiſſima in Catech. c.* 3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

QVis ex vobis arguet me de peccato, *Ioannis* 8. Arguitur peccator à Deo Creatore, & redemptore de mala vita, 2. Optimus clypeus contra obtrectatores, innocentia vitæ, 3. Chriſto ſimilis eſt, qui verè de peccato argui nequit, 4. Arma mouenda contra peccatum, inimicum Chriſti & animæ noſtræ, 5. Conſcientia bona vtenti nihil timendum.

Qui ex vobis arguet me de peccato? Interroget quiſque conſcientiam ſuam. *De peccato*, nihil adeo fugiendum quam peccatum, cum adeo ſit amarum, vt vnica eius guttula, oceanum beatæ dulcedinis amaritudine ſua inficiat.

Qui ex Deo eſt verba Dei audit. Ex Deo non ſunt, qui voluntati eius ac verbo reſiſtunt.

Ego non quæro gloriam meam &c. Deo cuncta noſtra relinquenda, qui melius illa ad bonum noſtrum diriget, cum innocentium, id eſt, bonorum cauſam cordi habeat vt propriam.

Dominica VI. quæ eſt palmarum.

Matthæi 21. *Cum appropinquaſſet*, Narr.

I. ECce Rex tuus venit tibi manſuetus, Chriſti manſuetudo & humilitas Chriſtianis imitanda, vide *Patientia*, *Humilitas*.

II. *Strauerunt veſtimenta ſua in via*. Hinc collige non tantùm affectum internum, ſed etiam ſæpè bona externa pro Chriſto exuenda eſſe, v. *Abnegatio*, *Amor Dei*.

III. *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Benedictus & honorandus Deus in ſuis Sanctis & miniſtris, v. *Amor Dei*, *Honor parentum*, Item *cultus Sanctorum in cont. part.* 2. *&c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce Rex tuus venit tibi manſuetus, *Matth.* 21. Feliciſſimus homo eſt ad quem Dominus Ieſus accedit, infeliciſſimus vero à quo ille recedit, 2. Rex ſummus eſt, qui ſibi in regno cordis nouit imperare.

Aſinam alligatam. Peccatores & ſerui diaboli per aſinam figurari poſſint.

Hoſanna filio Dauid, Non ſunt fideles amici Ieſu, qui eum in ſancta Euchariſtia indignè recipiunt.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Mundi fauor in odium facile euaneſcit, nunc dicit *Benedictus*, poſt triduum *Crucifige*.

Dominica Reſurrectionis.

Marc. 16. *Maria Magdalena &c.* Narr.

I. EMerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum. Aromata Chriſto gratiſſima ſunt virtutes, quæ impediunt corporis & animæ noſtræ corruptionem, & Chriſti membra vngunt in ſuis pauperibus, vide *Caſtitas*, *Amor Dei*, *Liberalitas in pauperes*.

II. *Nolite expaueſcere*, *Ieſum quæritis Nazarenum*. Non debet timere qui feriò Chriſtum quærit, v. *Fides & Fiducia*.

III. *Surrexit non eſt hic*. Per pœnitentiam oportet cum Chriſto reſurgere ex ſepulchro noſtrorum peccatorum, vide *Pœnitentia*, *Peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VAlde mane vna ſabbathi veniunt, *Marcus* 16. Primus fructus reſurrectionis feruor eſt pietatis, 2. Saluator ab infantia, diligenti & prompto animo quærendus eſt.

Maria

Maria Magdalena, &c. Mulieres magis orationi, deuotioui, virtuti, deditæ ſunt quam viri: qua de re vide à Lap. 1. *Cor.* 15. *v.* 3. Item 1. *Timoth.* 2. *v.* 9. *Num.* 35. *v.* 2. Magdalena lachrymas triſtitiæ ſeminans, lætitiæ lachrymas collegit. Iuxta tritum illud, *poſt nubila Phœbus.*

Hac dies quam fecit Dominus, Pſal. 117. Poſt mærorem ſequitur lætitia: nam vt ſol occidens rubicundè, ſerenitatis eſt indicium, ita verus ſol ſanguine tinctus moriens cauſa gloriæ & pacis fuit.

Quis reuoluet nobis lapidem? Videntes lapidis impedimentum, non ommittunt inquirere & proſequi intentum, docendo perſeuerantiam, & conſtantiam in bonis operibus & virtutibus neceſſariam; nam illæ virtutes, obices vitiorum feruore ſpiritus tollunt, aut facilitant. Quoties quis aliquod bonum opus aggreditur, plurima intercurrere ſolent impedimenta: at peccare volentibus omnia fauent.

Viderunt lapidem reuolutum. Quanto maiores videmus difficultates, tanto magis in Deo confidendum eſt.

Surrexit non eſt hic. Verè non reſurrexit, qui affectus prauos non exuit, 2. Ieſus è ſepulchro ſurrexit, ſed nobis è ſepulchro peccatorum reſurgendum eſt, 3. Signum reſurrectionis noſtræ eſt, renouatio vitæ.

Venit Ieſus ianuis clauſis & ſtetit in medio &c. Inuiſit Dominus amicos pacificè, inimicos metu percellens.

Dominica in Albis.

Ioan. 20. *Cum ſerò eſſet.* Narratio.

P*Ax vobis.* Pax ſeruanda cum Deo, cum proximo, cum noſtra conſcientia, v. *Pax, Diſcordia.*

II. *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Quanta Sacerdotibus conceſſa poteſtas, v. *Confeſſio peccatorum, Pœnitentia.*

III. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quantum Dei donum vera fides, v. *Fides, Fiducia.* Item *in Catech. c.* 1. *de Fide.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

P*Ax vobis, Ioannis* 20. Pax quadruplex eſt, de qua vide fuſius apud A lapide ad *Philip.* 4. *v.* 7. & *Colloſſ.* 3. *v.* 15. 2. Non intrat pax Chriſti, vt requieſcat, niſi ad pacificos, 3. Refugium & ſecuritas pacis noſtræ in vulneribus Saluatoris.

Nolite timere. Ne in vllum incidamus peccatum, optimum remedium eſt timere Deum non homines.

Vbi diſcipuli erant congregati. Vbi charitas & concordia, ibi Deus, iuxta ſcripturam, *vbi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.*

Venit Ieſus & ſtetit in medio. Ieſus mediator noſter in medio eſt, omnibus æqualis.

Cum ſero eſſet die illa & fores eſſent clauſæ. Qui Deum recipere cupit, debet omnes feneſtras ſenſuum claudere, ne diabolus intret per fores apertas, 2. Non procraſtinanda eſt vitæ noſtræ emendatio, ne ſero nos pæniteat, quando fores ſunt clauſæ.

Oſtendit ei manus & latus. Retinuit Saluator noſter illas thecas medicinales, vt nos ſanet, 2. Fruſtra lingua promittit, niſi cor, manus & opera conſpirent.

Dominica II. poſt Paſcha.

Ioann. 10. *Ego ſum Paſtor bonus.* Narratio.

I. B*Onus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*, v. *Zelus, Gloria Dei, Fortitudo.*

II. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oues meas*, v. *Chriſtus, Dei benignitas erga ſuos fideles:* applicando illi officia boni Paſtoris.

III. *Fiet vnum ouile, & vnus Paſtor*, v. *Concordia, Pax*, Item *Eccleſia vnitas, Controu. par.* 1. *cap.* 3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

E*Go ſum Paſtor bonus.* Sanctus Paulus inſigne exemplar Pontificum, Prælatorum, & Paſtorum: vide A lapide, 2. *Corinth.* 4. *v.* 1. de eorum munere &c. 2. Paſtor (idem dici poteſt de Patribus & Matribus familias) paſcit tripliciter, vide A lapide in Epiſtolas canonicas *pag.* 313.

Ponit animam pro ouibus ſuis. An & quando vita pro proximo exponenda ſit, vide ibidem *pag.* 477. 2. Vita noſtra impendenda eſt ei, qui ſuam nobis impendit.

Cognoſco oues meas &c. Tota noſtra amicitia cum Ieſu, dependet à cognitione noſtra de ipſo, 2. Oues Chriſti cognoſcuntur, ex pia vita, virtutibus, & ſigno ſanctæ Crucis.

Et cognoſcunt me meæ. Oues Chriſti ſunt, qui cognitioni ſui ſtudent, vti Auguſtinus ait, *Domine Ieſu, nouerim me, nouerim te.*

Et vocem meam audiunt. Oues Chriſti verbum Dei lubenter audiunt, & correctiones, & mandatorum eius obſeruantes.

Domi-

Dominica III. poſt Paſcha.

Ioan.16. *Modicum &c.* Narratio.

I. Iterum modicum, & videbitis me. Totum tempus & bonum huius vitæ modicum cenſeri debet, v. *Mors*, *Gloria æterna*.

II. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit*. vide *Tribulatio*, *Tentatio*, *Patientia*, *Seruorum Dei*.

III. *Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium*, v. *Conſolatio diuina*, *Gloria æterna*, *Beatitudo*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Modicum, & iam non videbitis me &c. Ioan. 16. Sua paſſio Chriſto viſa eſt modica, ob magnitudinem dilectionis, 2. Modicum vitæ tempus malis conceditur, ne peiores fiant, 3. Modicum vitæ tempus & gratiæ à quo pendet æternitas, 4. Apud Deum omnia tempora ſunt modica: vide A Lapide *ad Hebræos* 10. *v.* 37. *n.*275.

Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Non eſt verum gaudium, niſi quod ſecura mens parit, 2. Quomodo differant triſtitiæ ſæculi, & triſtitia quæ ſecundum Deum eſt: vide A Lapide, 2. *Corinth.* 7. *v.* 9. 3. Fructus triſtitiæ ibidem *num.*136. 4. Conſolationes diuinæ ſemper ſunt maiores tribulationibus, 2. *Corinth.* 1. *v.* 5. 5. Differentia gaudij Sanctorum & mundanorum, vide A Lapide 2. *Corinth.* 6. *v.* 10. 6. Afflictio & tribulatio, quomodo hominem probent, vide A Lapide *in Apocalypſim pag.* 217. 7. Gaudium mundi, quam citò tranſeat idem *pag.*452. *in Epiſtolas canonicas*, 8. Lætitia ſpiritualis eſt quidam prægustus cœli, ibidem *pag.* 210. & *pag.*232.

Plorabitis & flebitis vos. Cur Deus amicos ſuos ſæpe durius probet, quam impios, 2. Præſtat hoc temporali inferno torqueri, quam cœlum amittere.

Iterum videbo vos & gaudebit &c. Deus ſuos ſubinde deſerit, vt ſolatio maiori compenſet.

Dominica IV. poſt Paſcha.

Ioan.16. *Vado ad Deum*. Narratio.

I. *Cum venerit Paraclitus arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio*, v. *Peccatum*, *Iuſtitia diuina*, *Iudicium iniquum*, *rectum*.

II. *Paraclitus Spiritus docebit vos omnem veritatem*. Veritas & fides eſt à Spiritu Sancto, mendacium & hypocriſis à ſpiritu maligno, v. *Fidem*, *Mendacium*, *Hypocriſis*.

III. *Non enim loquetur à ſemetipſo*, Hæretici quia loquuntur à ſemetipſis, non à Deo, ſunt mendaces & fallaces, v. *Mendacium*, *Fallacia*. Item *vera Eccleſia Contr. p.*1. *c.*3.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis, &c. Ioann.16. Deus velut ſol, induratos deſerit, 2. Non eſt pernicioſior & triſtior ſeparatio, quam Dei ab hominibus, 3. Quiſque ſibi finem ſuum, ac vitæ ſuæ media præfigere debet, 4. Mundus carcer eſt, quo captiui innocentes & rei tenentur.

Nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Ex hac vita diſcedenti, quantum referat ſcire terminum, quo ituri ſimus.

Cum venerit ſpiritus veritatis. Mendacium homini Chriſtiano pernicioſiſſimum, quia multorum malorum origo, 2. Spiritus veritatis detegit mundi falſitatem.

Arguet mundum de peccato. Vnicum peccatum ſufficit de quo arguamur & damnemur, 2. Mundus in maligno (id eſt, malo igne) poſitus eſt, eſt enim ſub diabolo ſua malignitate, vide fuſius A Lapide *in Epiſt. Can. pag.*514. 3. Peccati pœnæ & fructus A Lapide *in Apoc. pag.* 236. 4. Conſcientiam aſſiduè examinandam eſſe, *ibid. pag.*305.

Dominica V. poſt Paſcha.

Ioann.16. *Amen dico vobis*. Narratio.

I. *Siquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis*. Quanta eſt vis orationis, v. *Oratio*.

II. *Ipſe enim Pater vos amat, quia vos me amaſtis*, v. *Amor Dei*, & *Benignitas*.

III. *Et credidiſtis, quia à Deo exiui:* Fides vera in Chriſtum quanti momenti, v. *Fides*, & *in Catech. c* 1.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exiui à Patre & veni in mundum, Ioann. 16. Gratias debemus Ieſu ductori, & protectori noſtro.

Petite & accipietis. Dum ſpiritualia prius petuntur, non negat Deus temporalia, 2. Deus ab amicis rogari cupit, licet pronus ſit ad largiendum, 3. Preces amicorum armatæ, Deum etiam quaſi inuitum cogunt, 4. Debet mens & lingua conſpirare ad impetrandum, 5. Efficaciſſima petitio apud Deum eſt eleemoſynæ lar-

ſurgitio, 6. Quænam conditiones in oratione requiſitæ, vide A Lapide *Epheſ.6. v.* 18. 7. Ab oratione omnis noſtra actio inchoanda, 1. *Timoth.2. v.*1. de loco orationis *ibid. v.*8. Primum Apoſtolicorum virorum munus eſt oratio, idem *in Acta Apoſt. pag.*113.

Vt gaudium veſtrum ſit plenum. Conſcientiæ bonæ quantum ſit gaudium, vide A Lapide *pag.*332. Propendet Deus ad dandam, idem *in Epiſt. canonicas pag.*30. 31. *& ſeqq.*

Vſque modò non petiſtis quidquam &c. Fruſtra peccator petit in nomine Chriſti mediatoris, niſi ſe emendare velit.

Amen dico vobis, quidquid petieritis Patrem, &c. Non petitur in nomine Saluatoris, quidquid eſt contra rationem ſalutis, ita *Auguſt.* 2. Obſtringit ſe Chriſtus promittendo, vt iure debiti exigamus.

Aſcenſio Chriſti.

Marci 16. *Recumbentibus vndecim &c.* Narr.

I. E*Xprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis*. Quantum malum duritia cordis in credendo, & dolendo de peccatis, v. *Duritia cordis, Pœnitentia*.

II. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit*. Quantum Dei donum eſt Baptiſmus, v. *Baptiſmus*, Item *Catech. c.*4.

III. *Quanta Dei gratia eſt vera Fides*, v. *Fides, Conſtantia, Perſeuerantia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

V*Identibus illis eleuatus eſt, Actor.* 1. Eleuandum cor ad cœlum, alis pietatis & miſericordiæ. 2. Affectus terreni non ſinunt nos à terra eleuari, 3. Spes aſcenſionis noſtræ vnicum ſolamen in hoc exilio, 4. Eleuari ad cęlum debemus velut animantia, terræ affixa.

*Sicut Aquila prouocans ad volandum, Deut.*31. Viam cœli facilitauit nobis Dominus Ieſus velut aquila.

Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum, 1. In cælum oculos defigere identidem oportet, vide A lapide *in Acta Apoſt. pag.*146. 2. Fruſtra cœlum aſpicimus niſi conemur aſcendere, 3. Typus egregius aſcenſionis Chriſti eſt chryſolithus, vide A lapide *in Apocal. pag.*331. Aſcenſionis, eius forma & modus *in Acta Apoſt. pag.* 46. plura alia inuenies apud eundem de aſcenſione Domini *in cap. ad Epheſ.*4. *v.*8. *&* 10. 6. Aſcendit Chriſtus in cœlum vt nobis viam & locum præpararet, *ad Hebræos* 7. *v.* 10. 7. De aſcenſione ſpirituali in cœlum, idem *Coloſſ.* 3. *v.*1. *n.*2. 8. Ante Chriſti aſcenſionem nullus cęlum intrauit, *ibid. v.*13. *n.*120.

Sedet à dextris Dei. Vt ibi dexteram Dei vindicatiuam retineat, ne nos puniat.

Dominica poſt Aſcenſionem.

Ioann. 5. *Cum venerit*, Narratio.

I. C*Vm venerit Paraclitus*, Paraclitus idem eſt quod conſolator, Spiritus enim ſanctus conſolatur homines in tribulatione, & operibus bonis, v. *Conſolatio diuina.*

II. *Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis.* Per fidem, ſpem, amorem, de Chriſto teſtimonium perhibemus quod eſt ei grauiſſimum, vide *Fides, Spes, Amor Dei*.

III. *Hæc facient vobis quia non nouerunt Patrem neque me:* Hæreſis, & peccatum excæcat homines, vt non videant quantam iniuriam faciant Deo perſequendo innocentes, v. *Perſecutio, Peccatum, Inimicitia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

V*T non ſcandalizemini, Ioannis* 15. Scandalum quid ſit & quotuplex, vide A Lapide *Rom.*4. *v.*13. 2. Scandalizantes proximum, quomodo in Chriſtum peccem, idem 1. *Corinth.* 8. *v.*12.

Vos teſtimonium perhibebitis de me. Catholicorum improbitas, ſcandalo eſt, gentibus, hæreticis &c. 2. Doctrinam Chriſti profiteri nos oportet probitate vitæ, 3. Cur mundus oderit viros ſanctos, Vide A Lapide *in Epiſtolas canonicas pag.*474. Tribulatione ſummum bonum acquiritur, vide A Lapide *ibidem pag.*13. 4. Crux via ad cœlum, *pag.*252. 5. Chriſtiani ducem ſuum per aſpera ſequantur, *ibidem pag.*331.

Venit hora vt omnis qui interficit vos &c. Vtitur Deus malitia improborum, ad probationem iuſtorum, 2. Non excuſat malos, quod Deus eorum malitia vtatur in bonum.

Dominica Pentecoſtes.

Ioann. 14. *Si quis diligit*, Narratio.

I. S*I quis diligit me ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum*. Quantum bonum diligere Deum, & quomodo diligendus, v. *Amor Dei*, & *in Catech. c.*3. *de Charitate.*

II. *Qui non diligit me ſermones meos non ſeruat*. Quantum malum non diligere Deum eius præ-

præcepta violando, v. *Obedientiam*. Item *peccata in ſpecie*.

III. *Pacem relinquo vobis*. Teſtamentum vltimum quod Chriſtus hominibus in terris reliquit, eſt pax cum Deo, & proximo, vide *Pax, Concordia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*Pparuerunt illis diſpertitę linguę. Actor.* 2. Ignis diuinus illuminat intellectum, & accendit voluntatem, 2. Proprietates ignis Spiritui Sancto applicari poſſunt.

Cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes, &c. Separatio à mundo, locum parit ingreſſui Spiritus Sancti.

Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam. Munienda arx cordis noſtri, gratia Spiritus Sancti contra aduerſarios.

Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cęperunt loqui. Operatio & inhabitatio Spiritus Sancti, lingua & ſermone proditur.

Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. Spiritus Sanctus rector, & triumphator eſt cordis filiorum Dei.

Si diligeretis me gauderetis vtique. Chriſtus ab Apoſtolis amore concupiſcentiæ amabatur, quia ſocietate eius gaudebant, ſed amorem amicitiæ exigebat Chriſtus, vt non ab amicis noſtris.

Vt cognoſcat mundus, quia diligo Patrem. Amans cupit amorem ſuum palam facere, vt omnes cognoſcant.

Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Per Spiritum Sanctum fiunt iuſti hæredes & domeſtici Dei Patris, & cohæredes filij Dei, 2. Spiritus Sancti inhabitatio, nos honore & donis replet, 3. Anima cum Deo vnienda, vide A lapide 1 *ad Corinth. v.* 17. *& ſeq.* 4. Spiritus Sanctus 4. modis eſt in nobis, idem *ad Romanos* 11. *v.* 36. *n.* 76. 5. Secundum Spiritum Chriſtiani debent viuere, idem *ad Rom.* 8. *v.* 13. 6. Sancti Spiritus ſigillum in anima eſt ſanctitas, *ad Epheſ.* 1. *v.* 13. *n.* 34. 7. Quodnam in nobis ſit teſtimonium Spiritus Sancti? *Rom.* 8. *v.* 16. *n.* 130. 8. Quatuor efficacia teſtimonia, quod quis habeat Spiritum Sanctum in ſe, ibidem *n.* 134. *& ſeqq.*

Dominica SS. Trinitatis.

Matth. 28. *Data eſt mihi &c.* Narr.

I. E*Vntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Quanta ſunt dona quæ percipimus à SS. Trinitate per Baptiſmum, & vocationem ad fidem &c. v. *Baptiſmus*. Item *in Catech. exempla c.* 4. *de Sacram. Baptiſmi*.

II. *Docentes eos ſeruare omnia quęcumque mandaui vobis*. Non ſufficit Baptiſmus & Fidei ſine bonis operibus, & obſeruatione mandatorum Dei, v. *Obedientia*. Item *in Controu. tract.* 2. *c.* 2. Item *in Catech. cap.* 3. *Pręcepta decalogi*.

III. *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*. Quantum bonum Chriſtum ſemper habere præſentem, per potentiam diuinitatis, omni loco, per præſentiam humanitatis in ſacra Euchariſtia, vide *Chriſtus*. V. *Euchariſtię*. Item *in Catech. cap.* 4. *de Sacramento Euchariſtię*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

D*Ocete omnes gentes baptizantes &c. Matth.* 28. In Baptiſmo ſignantur cruce in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis, vt iuuet crucem portare, 2. Anima baptizata templum Sanctiſſimæ Trinitatis eſt, 3. Egemus potentia Dei Patris, ſapientia Filij, & iuſtificatione Spiritus Sancti.

Euntes docete omnes gentes. Cura ſalutis noſtræ commiſſa eſt à Chriſto ſoli Eccleſiæ catholicæ, 2. Neceſſariò inſtruendi fideles cognitione Sanctiſſimæ Triadeos.

Baptizantes eos, Baptiſmi vis, vide A Lapide *in Titum* 3. *v.* 4. *&* 5. Et *ad Galat.* 3. *v.* 27. *n.* 88. 4. Baptizatis quare detur veſtis candida, 1. *Corinth.* 1. *v.* 7. & 1. *Corinth.* 5. *v.* 7. *n.* 67. 5. De cæremonijs Baptiſmi, *tit. v.* 4. *&* 5. 6. Immerſione in aqua Chriſto figuramur, *Rom.* 6. *v.* 5. *n.* 10. 7. Baptizati quare vngantur oleo? 1. *Cor.* 9. *v.* 25. *n.* 80. 8. In Baptiſmo quomodo quaſi iterum creemur, *Epheſ.* 2. *v.* 10. *n.* 60. 9. Aqua Baptiſmi eſt aqua purgans & emundans, *Hebr.* 10. *v.* 22. *n.* 23. 10. Baptiſmus iterari non poteſt, *Hebr.* 6. *v.* 6. *n.* 266. 11.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritu Sancti. Crux ad initium operum noſtrorum formanda eſt, vide A Lapide *Philipp.* 3. *v.* 18. *n.* 42. 2. De Sanctiſſima Trinitate, *Rom.* 8. *v.* 33. *n.* 22. 2. Item *Rom.* 11. *v.* 33. Item 1. *Cor.* 12. *v.* 6. Item 2. *Cor.* 13. *v.* 13. Item *ad Rom.* 11. *v.* 36. 3. Eam ex creaturis Philoſophi cognoſcere non potuerunt, *ad Rom.* 1. *v.* 19.

Feſtum Venerabilis Sacramenti.

Ioan. 6. v. 48. *Caro mea*. Narr.

I. C*Aro mea verè eſt cibus*. In inſtitutione Euchariſtiæ Deus fecit memoriam mirabi-

rabilium ſuorum, vide *Eucharistia:* Item *in Catech.c.4.Sacrament.Euchariſtię :* Item *in Controu. tractat.2.pag.&c. De Euchariſtię Sacram. contra hęreticos*.

II. *Non ſicut manducauerunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt*. Quomodo virtus Euchariſtiæ varijs figuris in Scriptura adumbratur, *ibid.*

III. *Qui manducat hunc panem viuet in ęternum*. Quanta præmia dentur ijs qui ad Communionem dignè accedunt, quanta pœna ſi indignè, *ibid. & infra in Diarij, & libri fine.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

CAro mea verè eſt cibus. *Ioannis* 6. Quanta reuerentia ad hoc Sacramentum accedendum in quo Ieſus ſe naturæ noſtræ accommodauit per cibum & potum.

Qui manducat hunc panem &c. Diſpar effectus & fructus communicantium ex eodem cibo.

*Vincenti, dabo edere de ligno vitę, Apocal.*2. Hic cibus antidotum contra venenum ſerpentis tribuens immortalitatem.

Si dederit homo omnem ſubſtantiam, Cantic. 8. Infinities plus accepimus à Domino, quam reddere poſſumus: proſpexit diuina prouidentia homini non minus de cibo animæ, quam corporis, imo dedit omne quod poterat dare: quando ſuum corpus, & ſanguinem nobis teſtamento donauit.

Notas facite in populo ad inuentiones eius, &c. Iſaię 12. Inuenit diuina Sapientia modum veniendi ad nos, & manendi in cœlo per Euchar.

*Et verbum Caro factum eſt, & habitauit in nobis, Ioann.*1. Solo verbo è pane carnem ſuam fecit, vt habitaret in nobis.

*Cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos, Ioan.*13. Exceſſus dilectionis Ieſu in S. Euchariſtia vſque ad finem potentiæ fuit, 2. Excedit Venerabile Sacramentum, omnem menſuram altitudinis, & latitudinis ſcilicet ad omnes homines, cuiuſuis conditionis ſe extendit, longitudinis vſque ad finem mundi ſine fine dilectionis, profunditatis, humilians ſe ſub vili ſpecie panis.

Memoriam fecit mirabilium ſuorum, &c. Cupit Dominus memoriam ſui ſeruari apud nos per venerabile Sacramentum.

Dominica II. poſt Pentecoſten.

Lucæ 14. *Homo quidam fecit cœnam*, Narr.

I. ET *cœperunt omnes ſimul excuſare*. Magna ingratitudo eſt, Deum per gratiam & prædicatores ſuos ad cœnam vitæ æternæ inuitantem non ſequi, vide *Ingratitudo, Exhortatio*.

II. *Primus, dixit ei villam emi, &c.* Multi excluduntur à conuiuio regni cœleſtis per cupiditatem & auaritiam, v. *Auaritia*, item *in Catech. c.5. de peccato capitali Auaritię*.

III. *Alius dixit, vxorem duxi non poſſum venire:* Multos etiam cœlo excludit luxuria, vide *Luxuria.* Item *in Catech.cap.5. de peccato capitali Luxurię*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

HOmo quidam fecit cœnam magnam, *Luc.*14. Saluator noſter neminem excuſat à Communione, ſed omnes inuitat.

Et vocauit multos. Quidquid nocumenti gula primi parentis nobis attulit, id cœna Euchariſtica reſtauratur.

Miſit ſeruum ſuum dicere inuitatis, quia iam parata &c. Ad ſalutem noſtram, cuncta parauit Dominus, tantum deeſt voluntas noſtra.

Vt venirent, non ſingulis cœnam mittit, ſed omnes ad illam conuocat quia vult nos quoque cooperari, & venire, & quærere.

Cœperunt omnes ſimul ſe excuſare. Nulla in negotio ſalutis excuſatio apud Deum acceptatur, nam cuncta videt & cognoſcit, etiam intima cordis noſtri, quia Dominus eſt ſcrutator cordium iuxta illud Scripturæ ſacræ, ego Dominus *Scrutans corda & renes*. 2. Plerique ſtultè præferunt lautitias temporales æternis. 3. Metus & reſpectus humanus neminem excuſare poſſunt, quo minus hanc Sanctiſſimam cœnam frequentent.

Villam emi & neceſſe habeo videre illam. Emerat ille villam & non viderat, en ſtultitiam hominum qui aliquid emunt abſque eo quod videant & rem cognoſcant. Hic enarrari poſſunt incommoda & mala quæ ex in conſideratione naſcuntur, 2. Per emptorem villæ intelligi poteſt ſuperbus, 3. Chriſtus eſt ſpeculum humilitatis. A Lapide *in Epiſt. ad Philip.*2. *v.*4. 4. Humilitatis motiua, idem *Epheſ.*4. *v* 2. 5. Chriſtiana humilitate, *ad Philip. v.*14. 6. Stimulus ad retundendam ſuperbiam, *ad Roman.* 3. *v.*33. *n.*170.

Iuga boum emi quinque. Peccator ſuauiſſimum Chriſti Saluatoris noſtri iugum ferre recuſat, & grauiſſimum difficillimumque dæmonis iugum portare cogitur, 2. Per emptorem boum auarus poteſt intelligi, Auaritiæ deteſtatio, A Lapide *ad Epheſ.*4. *v.*19. *n.* 151. Et *Epheſ.* 5. *v.* 5. 4. Diuitiarum appetitus quot ſecum incommoda afferat, 1.*Timoth.*6. *v.*9. & 10.

Vxo-

Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Matrimonium neque nullus vitæ ſtatus excuſat à ſeruitio Dei, 2. Conſortia diuerſi ſexus omnino vitanda, nam mulieris affectus virum omnino attrahit, & maxima mala inde naſcuntur, 3. Mulierem tangere quam periculoſum A Lapide 1. *Corinth.* 7. *v.* 1. *& ſeqq.* 4. Carnalium hominum deſcriptio, 2. *Corinth.* 10. *v.* 2. *n.* 183. 5. Quænam ſit arma carnalia ibidem 24. 6. Ex oppoſito poſſet hic agi de virginitate, eiuſque laude, & commodis A Lapide 1. *Corinth.* 7. *v.* 34. *& ſeqq.*

Pauperes & debiles, cæcos & claudos. Omnes afflicti promiſſionem cœleſtem habent.

Compelle intrare. Tribulationes & pauperies ſtimuli ſunt, nos ad Paradiſum cœleſtem directè incitantes.

Nemo virorum illorum &c. Ingens malum eſt hac cœna priuari, & contra, 2. Bona conſcientia iuge conuiuium, & mala conſcientia ferociſſimum tormentum.

Dominica III. poſt Pentecoſten.

Luc. 15. *Erant appropinquantes*. Narratio.

I. *QVia hic peccatores recipit.* Quanta Dei benignitas qui paratus eſt omnes peccatores per pœnitentiam in gratiam recipere, v. *Benignitas Dei, Pænitens*, Item *in Catech. cap.* 4. *de Sacram. Pœnit.*

II. *Gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*. Quantum placeat Deo ſeria pœnitentia, *ibid.*

III. Item pax conſcientiæ ex pœnitentia & confeſſione peccatorum, *ibid. & V. Confeſſio.* Item *Status gratiæ in fine Part.* 2.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERant autem appropinquantes ad Ieſum, Luc. 15. Peccatores pœnitentes Deo gratiſſimi ſunt. 2. Mundi prauitas à Deo homines auertit, quos eius bonitas ad ſe attraxit. 3. Nemo tantus Dei inimicus & reus eſt, quin habeat ſpem veniæ. 4. Gratiſſimum Domino Ieſu opus eſt; peccatorum miſereri. 5. Summa eſt Dei erga peccatores clementia. Vide à Lapide in Epiſtolam 1. *ad Timoth.* 1. *v.* 13. *num.* 33. Peccatores tantum ad Chriſtum accedere nitantur, quantum peccando ab eo receſſerunt A lapide *Philipp.* 3. *v.* 12. *n.* 22.

Murmurabant Phariſæi. Detractores & murmuratores vt peſtis fugiendi. 2. Quantum malum ſit detractio & murmuratio, ſup. in App. v. *Detractio*, 3. Non deſinit Dominus bene operari propter obloquia & murmurationes præuiſas, ideo reſpectus humanus contemnendus eſt, 4. Conuerſionem peccatorum impedientes, vt Phariſæi Chriſtum denuò crucifigunt.

Hic peccatores recipit. Suſurrones Deo & hominibus odibiles ſunt, malum ſeminant, vt inuidiam alijs concitent.

Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore. In noſtra manu eſt exhibere lætum aut triſte ſpectaculum in cœlo. 2. Quantum Angeli & Deus lætentur propter bonum noſtrum.

Congratulamini mihi, quia inueni ouem, &c. Non parcit Ieſus labori vt errantes peccatores ad ſe reducat.

Dominica IV. poſt Pentecoſten.

Lucæ 5. *Cum turba irruerent*. Narratio.

TOta nocte laborantes nihil capimus. Superbi, auari, luxurioſi, qui tota nocte, id eſt, tota vita laborant pro honore opibus, voluptate, nullum laboris prœmium à Deo percipiunt, v. *Superbia, Auaritia, Luxuria*. Item *in Catech. cap.* 3. *&* 5.

II. *Exi à me quia homo peccator ſum*. Peccatorem omnia mala comprehendunt, quia deſerit illum Chriſtus, v. *Peccatum.*

III. *Relictis veſtibus ſecuti ſunt eum*. Bona huius mundi ſunt retia quibus anima capitur, & ideò pro Chriſto abneganda, v. *Abnegatio, Fallacia mundi*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

AScendens Ieſus in vnam nauim, Luc. 5. Agi hic poterit de Eccleſia, eiuſque certitudine, qua vectores ſuos ducit ad portum ſalutis, quomodo eam Deus gubernet, per medios & horribiles huius mundi fluctus, 2. Eccleſiam numquam defeciſſe ſupra *Tom.* 1. *in Controuerſijs*. Item nauis eſt fides, anchora ſpes, velum, & vexillum, charitas.

Cum turba irruerent. Funibus charitatis Saluator cunctos ad ſe trahit.

Per totam noctem laborantes, &c. In nocte peccati labor inutilis, & fruſtraneus eſt, ſecus in die gratiæ, 2. Diſparitas magna eſt inter ſeruos Dei & mundi huius laborantes, 3. Plures capiuntur retibus diaboli quam Chriſti.

Duc in altum, & laxate retia, &c. Enitendum vnicuique noſtrum eſt, vt ad altiorem vitæ perfectionem ſuæ virtutis gradum perueniat, 2. Nemo, niſi propria ſua culpa numero electorum excludetur.

In verbo tuo laxabo rete. Cooperatio Dei & homi-

hominis ad ſalutem neceſſaria eſt, 2. Quam præclara & Deo grata prompta obedientia eſt, 3. Omnia noſtra opera ad obſequium Dei referenda ſunt, A Lapide *Rom.* 14. *v.*8. 4. Deo fidendum etiam in rebus deſperatiſſimis, A Lapide *Hebr.* 11. *v.*17. 5. Homo ex ſe nihil poteſt, in Deo omnia. 1. *Cor.*4. *v.*8.

Rumpebatur rete. Peccatum diſcordiæ, læſionis fraternæ charitatis, & ſchiſmatis, quantum malum ſit, vide A Lapide *Epheſ.*4. *v.* 3. item *Hebr.*10. *v.*26.

Faciam vos fieri piſcatores hominum. Sicuti piſcatori multa toleranda, à ventis, mari, frigore, æſtu &c. ita & ijs qui volunt animas capere multum patientiæ opus eſt, vide A Lapide *in Dominicam* 2. *poſt Paſcha*.

Relictis retibus ſecuti ſunt eum. Omnia ſunt contemnenda, vt ipſum Saluatorem noſtrum lucremur & ſequamur.

Dominica V. poſt Pentecoſten.

Matth.5. *Amen dico vobis*. Narratio.

I. *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit Iudicio*. Quam rigidè Deus à nobis requirit amorem erga proximum, v. *Amor proximi*: Item *in Catech. c.*3. *Charitas proximi.*

II. *Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*. Quantam pœnam meretur inimicitia, & contumelia contra proximum, Vide *ſupra* in Appar. *Inimicitia*, *Inuidia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

*Niſi abundauerit iuſtitia veſtra &c. Matth.*5. Iuſtitia Chriſtiana abundare debet, non ſolum interna, ſed etiam externa virtute. 2. Non eſt vera iuſtitia, quæ non ponderat culpas graues. 3. Deus veræ virtutis & iuſtitiæ æſtimator eſt. 4. Victoria ſui, humanæ prudentiæ & iuſtitiæ nutrix eſt. 5. Plura ab ijs exigentur, quibus plura & maiora data ſunt, aut qui plura ſciunt.

Pluſquam Scribarum & Phariſæorum. In operibus bonis, non laus, non propria gloria, ſed Dei quærenda eſt. Externa etiam operatio non ſufficit, ſed interna intentio requiritur. 3. Agi hic poſſet contra ſtolidam hæreticorum confidentiam, qui ſufficere aiunt ſolam fidem ad ſalutem, de qua hic *Tom.*1.

Non occides: Peccatum homicidij grauiſſimum eſt, cuius malitia non ſolum actu externo fit, ſed etiam ſola mente fieri poſſet.

Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit &c. Odij fomitem extingues facillimè, ſæpius cohibendo iram. 2. Quantum damnum ira homini afferat, vide ſuprà in Appar. V. *Iracundia.*

Quomodo iram cohibebis & domabis, vide A lapide *in Epiſt. ad Epheſ.*4. *n.*26. Item quomodo iræ alienæ cedendum: *Roman.* 12. *v.*9. Item vltionem non eſſe quærendam ibidem.

Si offers munus tuum ad altare. Nullum ſacrificium Deo gratum eſt, quod non ſale amoris fraterni conditum eſt.

Relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari. Nullus Deo gratus eſſe poteſt qui diſcors eſt cum proximo ſuo.

Dominica VI. poſt Pentecoſten.

Marc.8. *Cum turba multa*. Narratio.

I. *Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me*. Si tam benignus eſt Chriſtus erga ſuos, qui tantùm triduò illum ſecuti ſunt, qualis erit illis, qui tota vita mundum abnegantes illum ſequuntur, v. *Benignitas Dei*, *Abnegatio mundi*. Item *in Catech. cap.*8. *conſilia Euangelica*.

II. *Quot panes habetis: qui dixerunt, ſeptem*. Septem panes myſticè deſignant ſeptem Sacramenta, quibus populus Chriſtianus roboratur & alitur in vitam æternam. V. *Sacramenta in particulari*: Item *in Catech. cap.*4.

III. *Et præcepit turbæ diſcumbere*: Chriſti exemplo exercendo liberalitas erga egenos & eſurientes, V. *Liberalitas*: Item *in Catech. cap.*5. *Opera* 7. *miſericordiæ.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

*Miſereor ſuper turbam. Marc.*8. Dei in nos Miſericordia, vide A Lapide *ad Rom.* 12. *verſ.*1. & 2. *Corinth.*1. *verſ.*3. Item *Hebræos* 2. *verſ.*18. 2. Non poteſt miſericors Dominus ſuorum indigentiam obliuiſci. 3. In Deſerto tribulationis veri Dei ſequaces cognoſcuntur.

Iam triduo ſuſtinent me. De perſeuerantia in virtute, vide A Lapide *Philip.*1. *v.*6. Item *Hebræos* 4. *v.*3. 2. Dei liberalitas in ſuos effuſa præuenit indigentiam eorum. 3. Plus ſolicitus Deus pro corporis noſtri inopia, quam nos pro ſpirituali noſtra. 4. Amanti longum tempus exiguum videtur, vnde huic turbæ non videbatur longum ieiunium. 5. Agi etiam hic poteſt de Prouidentia Dei non ſolum erga hunc populum, ſed erga omnes creaturas, quas mirè paſcit, gubernat, &c.

Si dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient. Deus non durus eſt, vt homines, ſed

ſed compatitur ſeruis, infirmis & deficientibus.

Dabat Ieſus diſcipulis ſuis, vt apponerent turba. Officium patris familias eſt, non permittere vt pueri, aut ſerui patiantur vel affligantur, dum poteſt mederi, vel auertere.

Suſtulerunt quod ſupererat de fragmentis. Eleemoſyna de bonis ſuperfluis quantum curanda.

Dominica VII. poſt Pentecoſten.

Matth.7. *Attendite à falſis &c.* Narratio.

I. *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium*: Cauendum ab hypocriſis & ſimulatione, qualis eſt hæreticorum, Vide *Hypocreſis*, *Aſtutia*, *Adulatio*.

II. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur*, Vide *Iuſtitia diuina*, *Mors*, *Infernus*.

III. *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum*: Non ſufficit fides ſine bonis operibus, & obedientia mandatorum, V. *Contr. Tract 2. c.2.* Item *in Apparatu*, V. *Fides*, *Obedientia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Attendite à falſis Prophetis, *Matth.* 7. Homo cinctus impoſtorum inſidijs eget diuino auxilio. 2. Vitandi hæretici vt peſtis A lapide 2. *Timoth.* 2. *v.* 16. 3. Hæretici quomodo verbum Dei truncant, & adulterant vide ſuprà in *Tom.* 1. *pag.* 122. 4. Eorum vaniloquentia 2. *Timoth.* 2. & 3. 5. Eorum Hypocriſis ibidem *v.* 5. 6. Eorum peruerſa conſcientia 1. *Timoth.* 4. *v* 2. 7. Quomodo cum ijs ſit agendum ad *Titum* 3. *v.* 11. 8. Sunt ſimiles Iudæ, ibidem num. 111. 9. Sunt ſemper ſuperbi 1. *Timoth.* 6. *v.* 1. *n.* 88. A lapide, alijque Interpretes, ibidem.

Intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: Sunt tales qui exterius ſe ſanctos, ſimulant, & interius odio, furoreque exeduntur.

Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: Opera externa Teſtimonium dant interni hominis.

Non poteſt arbor bona malos fructus facere: Ex radice bonæ voluntatis, nihil mali naſcitur, dum talis manet.

In ignem mittetur: Ignis infernalis, quam diuturnas, vorax, horribilis &c. Vide in Appar. *Infernus*.

Dominica VIII. poſt Pentecoſten.

Luc.16. *Homo quidam erat diues.* Narratio.

I. *Redde rationem villicationis tuæ*: Reddenda eſt ratio operum noſtrorum in hac vita per Confeſſionem, ne à nobis in morte ſeueriùs exigatur, V. *Confeſſio*, *Mors*, Item *in Catech. cap.4. Confeſſio*, & *cap.5. 4. nouiſſima.*

II. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Redimenda peccata per eleemoſynas, V. *Liberalitas*: Item *in Catech. cap. 5. opera miſericordiæ*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Homo quidam erat Diues: Diuitiæ cœleſtis Patriæ his perituris præferendæ ſunt.

Et habebat villicum: Nos omnes in hac vita villici Dei ſumus.

Diffamatus eſt: Cauenda Teſtimonia falſa ſunt, ſeu accuſationes. 2. Amor proprius in ſe prodigus, in alios durus accuſator.

Quaſi diſſipaſſet bona: Adiungit *quaſi*, quia nullus Deum ſuis bonis & Dominio priuare poteſt. 2. Etiam bonæ famæ cura habenda eſt, A lapide 2. *Cor.* 3. *v.* 45.

Quid hoc audio de te? Deus ad vindicandum tardus in hac vita eſt: 2. Abuſus diuinæ bonitatis rigorem iuſtitiæ prouocat.

Redde rationem villicationis tuæ: Quam horrendum ſit futurum iudicium poſt hanc vitam: 2. Memoriam iudicij iſtis ſemper præ oculis habendam eſſe, cum valdè ad ſalutem noſtram operandam, conducat: Vide A Lapide *Roman.* 14. *verſu* 10. 3. Diem iudicij inſtare, A Lapide *Philippenſes* 4. *verſu* 6. 4. In iudicio iſto quiſque ſuum onus portabit, idem *Galatas* 6. *verſu* 5. 5. Quiſque habet librum computuum & rationum cum Deo, *Philippenſes* 4. *verſu* 15. 6. Liber vitæ quid ſit, & quomodo in eo ſcribamur, *Philip.* 2. *verſu* 2. 7. Dilatio reddendæ rationis vſque ad finem vitæ noſtræ, incurios haud facere debet: 8. Cura carnis, & neglectus animæ, terribile reddit tribunal Dei: 9. Deus exactè, & vſque ad vltimum obulum requiret in altera vita: 10. Reddenda erit ratio de vita noſtra integra, cui plus impenderimus, an ſenſualitatibus & vanitatibus, an vero in ſeruiendo Deo & pauperibus: 11. Permutat Deus munia & ſtatus ad cohibendos homines.

Ait villicus intra ſe: Hic agi poſſet de examine conſcientiæ, quam bona ſit praxis quotidie

ſe

ſe examinare veſperi ante cubitum, & quam vtilitatem afferat.

Dominus aufert à me villicationem: Non conquerendum eſt, dum Deus aufert bona temporalia, vxorem, maritum, filiorum, chariſſimum, patrem vel matrem &c. quia Dominus omnium illorum eſt.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Opera miſericordiæ, patrocinium parant apud iudicem.

Quantum debet? Examinando conſcientiam noſtram facilè videre poterimus, quanti ſimus Deo debitores.

Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis: Sapientia huius mundi ſtulta eſt, vide A lapide 1. *v.* 20. Itam 1. *Cor.* 3. *v.* 18. *&* 19. 2. De prudentia carnis & ſpiritus idem *Rom.* 8. *v.* 6.

Dominica IX. poſt Pentecoſten.

Luc. 19. *Cum appropinquaret*. Narratio.

I. *Videns ciuitatem fleuit ſuper eam*: Anima peccatrix rectè comparatur Hieroſolymæ breui deſtruendæ, talem animam Chriſtus luget, quia illa ſeipſam non deflet lacrymis pœnitentiæ, Vide *Peccatum, Pœnitentia*; *etiam in Catecheſi, cap.* 4.

II. Scriptum eſt, quia domus mea domus orationis eſt. In Templo non fabulis, ſed ſoli orationi vacandum eſt, V. *Oratio: Eccleſia item in Catech. cap.* 2. *de Orat. Dominica, &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Videns ciuitatem fleuit ſuper illam. Quomodo Dei amor in hominem & indignatio in peccatum ſimul confligant: 2. Quanti momenti ſint iuſtorum lacrymæ etiam peccatorum apud Deum ſi ex contrito corde promanent: 3. Non minus gaudium Deo iuſti pariunt, quam impij dolorem: 4. Tam inuitus eſt Deus ad punitionem, quam inimicus ad vindictam pronus: 5. Fleuit Ieſus præuiſas Eccleſiæ ſuæ afflictiones & damna: 6. Cauſa propria animæ noſtræ tam debet nobis cordi eſſe quam Chriſto: adeoque à nobis ſeriò defleri.

Si cognouiſſes & tu: Proſperitas huius mundi oculos noſtros claudit, aduerſitas illos aperit: 2. Cæcitas mentis quantum malum: 3. Cæcitas vrbis Hieroſolymitanæ cauſa fuit exitij illius, Vide A lapide *Hebræos* 10. *v.* 25. *num.* 260. 4. Sicut ſuo tempore Deus ciuitatem puniuit iſtam, ita nunc peccatores ſcelerum menſura impleta: Idem 1. *Theſſ.* 2. *v.* 16.

Coaguſtabunt te: Tribulationes Ieroſolymitanæ ciuitatis, Symbolum ſunt anguſtiarum quas anima patitur in mala conſcientia.

Dominica X. poſt Pentecoſten.

Lucæ 18. *Dixit Ieſus ad quoſdam*. Narratio.

I. *Non ſum ſicut cæteri hominum*: Vitium eſt iactantiæ præ ſe alios aſpernari: V. *in Appar. Iactantia*.

II. *Omni, qui ſe exaltat, humiliabitur*. Superbis proxima eſt Dei vindicta & ruina: V. *Superbia* ibidem.

III. *Et qui ſe humiliat exaltabitur*. Proprium eſt Deo humiles exaltare in vita præſenti, & futura: V. *Humilitas* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Duo homines aſcenderunt in templum Luc. 10. Cor humile orantis capaciſſimum ad hauriendum gratiam: 2. Acceſſum præbet Deus humilibus in domum ſuam, ſuperbis negat.

Apud ſe orabat: Oratio quæ tantùm fit labijs, nullam eſt, nec ab angelis ad cœlum defertur, mens quoque ad Deum eleuetur & collaboret iuxta illud Chriſti *populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*.

Gratias tibi ago Domine: Immunis à grauioribus tantùm delictis verè probus haberi nequit: 2. Pro omnibus Deo gratiæ agendæ ſunt aſſiduo.

Non ſum ſicut cæteri hominum: Noſtri non aliorum defectus conſiderandi ſunt. Cornelius A lapide 1. *Timoth.* 1. *v.* 23. Item *Galat.* 6. *v.* 4. 2. Quomodo omnes debeamus putare alios meliores: Idem *Philip.* 2. *v.* 3.

Publicanus à longe ſtans: Verecunda & humilis confeſſio, vincit cor Dei offenſi. 2. Humilitas viam ad cælum ſternit.

Deus propitius eſto mihi peccatori: 1. Prius deteſtanda delicta ſunt, vt Deo conciliemur: 2. Nihil contra corruptæ naturæ prauitatem præſtantius, quam propriæ imbecillitatis confeſſio.

Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam: Deus promptiſſimus & paratiſſimus ad peccatorem recipiendum, & peccata eius condonanda.

Omnis qui ſe humiliat exaltabitur: Tam auertitur Deus à ſuperbis ſe erigentibus, quam ad humiles conuertitur.

Dominica XI. poſt Pentecoſten.

Marc. cap. 7. *Exiens Ieſus*. Narratio.

I. A*Dducant ei ſurdum, & mutum*: *Surdus* eſt qui non audit verbis Dei præcones: V. *Prædicatio*.

II. Item *mutus* eſt qui non audet peccata ſua confiteri, V. *Confeſſio: item in Catech. cap.* 3.

III. *Benè omnia fecit, & ſurdos fecit audire & mutos loqui*. Inter maxima Chriſti miracula non minimum eſt tales ſurdos & mutos per gratiam ſuam ad pęnitentiam adducere: V. *Chriſtus*: Item *in Catech. cap.* 4. *exempla pęnitentiæ*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A*Dducunt ei ſurdum & mutum Marc.* 7. Proximi neceſſitatibus proſpiciendum, la Nuza *Hom.* 22. *n.* 2. 3. 4. 2. Theophilactus putat per dæmonem hunc ſurdum & mutum effectum eſſe: Dæmoni certè proprium eſt, homines *Surdos* facere *Hom.* 19. *n.* 43. 44. *Mutos* ibidem *n.* 49. *& ſeq.* 3. Felix quam Dominus periculo ſubducens curat & ſaluat: 4. Non minor miſeria ſpiritualiter, quam corporaliter eſſe ſurdum & mutum: 5. Periculoſum malum, cui curando non quæritur medicina: 6. Surdus & mutus peccator eſt *Rom.* 6. *v.* 9. Alapide.

Apprehendens eum de turba ſeorſim, 1. Cura & correptio fraterna ſeorſim, & amicè facienda.

2. Si ſanari cupis à Domino, ſubducas te aliquantiſper mundanæ turbæ. *Lanuza Hom.* 11. num. 12. 13.

Tetigit linguam eius, 1. Linguam particularem & accuratam requirit medicinam, *Hom.* 23. *n.* 25. & *ſeqq.* Item *Hom.* 13. *num* 5.

2. Lingua bene cuſtodienda eſt à mendacijs, impudicitijs, detractionibus &c.

Suſpexit in cælum, & ingemuit. Peccatoribus non eſt acerbè iraſcendum, ſed miſericorditer compatiendum, Lanuza *hom.* 31. *n.* 56. item *homilia*, 32. *n.* 68. 69. *homilia*, 26. *num.* 42. 43. *hom.* 25. *n.* 89. *hom.* 38. *n.* 140.

Præcepit ne cui dicerent, 1. Bona opera per ſtudium humilitatis abſcondenda, idem *hom.* 1. *n.* 28.

Quanto magis tu abſcondes, tanto Deus apertiu illa manifeſtabit, *hom.* 26. *n.* 17. 18. 19.

Bene omnia fecit. In vtilitatem proximi bene faciendum, non ſicut aliqui mundani homines, qui multa magnificè operantur, ſed in bonum proprium, & in damnum creditorum, pauperum, ſubditorum, proximi, *hom.* 8. *n.* 44. *& ſeqq.* item *homil. eadem n.* 39. *vſque* 45.

Dominica XII. poſt Pent.

Lucæ 12. *Beati oculi*, Narr.

I. D*Iliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, v. in Appar. *Amor Dei*: Item *in Catech. c.* 3. *de Charitate*.

II. *Et proximum tuum ſicut te ipſum*, v. ibid. *Amor, & Charitas proximi*.

III. *Homo quidam incidit in latrones, qui & diſpoliauerunt eum*. Hac parobola pulchrè exhibetur ſtatus peccatoris, cuius plagas ſanat Chriſtus tanquam pius Samaritanus, v. ibid. *Benignitas Dei, Chriſtus &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

D*Iliges proximum tuum ſicut te ipſum* 1. Dilectio proximi præualet dilectione ſui ipſius, vide *Dominicam* 17. *poſt Pentec.*

2. Sine dilectione eſt, qui ſe à proximi ſubſidio auertit.

3. De dilectione vtraque, vide Alapide *Rom.* 13. *v.* 9. *n.* 182.

Quid faciendo vitam æternam poſſidebo &c. Etiam tua hæc eſſe debet præcipua cura & ſollicitudo, nam vita præſens breuis & ærumnoſa eſt, indigna noſtris votis, quibus æterna & longè maiora parata ſunt, Lanuza *hom.* 32. *n.* 70. 71. 72. Item *hom.* 49. *n.* 4. 5. 6.

Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Iericho. Per hunc hominem intelligi poteſt Genus humanum, quod per Adamum, veluti dire prorem æternæ felicitatis, exutum eſt donis gratiæ; ac præterea in tribus animæ potentijs grauia vulnera accepit. Huic medetur Chiriſtus verus Samaritanus oleo charitatis &c.

Infundens oleum & vinum. Peccator manſuetudine & lenitate conuertendus, tractandus, corripiendus: non irracundia, & aſperitate, ne arceatur à confeſſione & remedijs ſalutis.

Dominica XIII. poſt Pent.

Lucæ 17. *Dum iret Ieſus*, Narr.

I. O*Ccurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt à longè*. Decem laproſi myſticè ſunt homines infecti peccatis contra decem præcepta, qui ideo longè abſunt à Chriſto, v. *Peccatum*, Item *in Catech. c.* 3. *in* 10. *Præcepta*.

II. *Ite*

II. *Ite oſtendite vos Sacerdotibus*. Remedium contra lepram peccati optimum eſt ſe manifeſtare Sacerdoti per confeſſionem, vide *Confeſſio*. Item *in Catech. de Sacramento Pœnitentiæ*. Item *Remedia ſing. peccat.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OCcurrerunt ei decem viri leproſi. *Lucæ c.17.* Morbus & vexatio, occaſio fuere, cur hi decem leproſi ad Chriſtum accurrant, ſic tribulatio nos ad Deum reducit, *Salazar in Prou. Tom.1.pag.201.n.86.*

IV. Lepra contagioſa eſt, ideoque vitanda, ita malum conſortium, exemplum &c. A lapide 1. *Corinth.6. v.14. Hebr. v.25.*

V. Sicut mala ſocietas noxia, ita bona maximum ad virtutem incitamentum. Idem *Hebr.10. v.24.*

Steterunt à longè. Melius fuiſſet propius accedere, nam Dauid dicit *accedite ad eum, & illuminamini*, à longè ſtant, qui volunt ſe emendare, ſed non practicant, id eſt non ad actum perueniunt.

Oſtendite vos Sacerdotibus. Requirit Deus, remiſſa culpa, ſatisfactionem pœnalem oſtendendi ſe Sacerdoti.

Dignitas Sacerdotis maxima, A Lapide 2. *Corinth.3. v.6. & Hebr. toto capite.*

Non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, 1. Ingratitudo repugnat naturæ rationali, & animalibus deteſtabilis eſt, nam ratio docet ſi flagret domus, homines eripere flammis &c. quamquam inimici ſint, multo magis ſi dona ab eis acceperimus: ratio docet, dum aliquis ægrotat, curare vt ſanetur &c. Bruta docent exemplo ſuo gratitudinem. De Leone cui ſpina extracta &c.

Dominica XIV. poſt Pentecoſten.

Matth.6. *Nemo poteſt.* Narratio.

I. NEmo poteſt duobus Domini ſeruire. Nempe Deo & cupiditati diuitiarum, v. *Auaritia.* Item *in Catech. c 5. de 7. pecc. Capital.*

II. *Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis*. Hic pulchro exemplo volucrum, &c. excitamur ad fiduciam in paterna Dei prouidentia, vide *ſup. in Appar. Spes, Fiducia: & in Catecheſi c.12. de Spe.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

NEmo poteſt duobus Domini ſeruire. *Matth.6.* 1. Mundus ergo contemnendus eiuſque vanitates, ſed Deo ſoli adhærendum eſt.

2. Eodem loco, non poteſt eſſe habitatio Dei, & Diaboli, quia ædificia illorum nimium differunt, Deus humilis, diabolus elatus, & ſuperbus.

Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. 1. Qui diuitiis acquirendis ſtudent, ſerui & mancipia diuitiarum ſunt.

2. Dæmon homines illos decipit, ſicut perſpicialia punctata, quæ rem in viſione multiplicant, ſed nihil videnti plus tribuunt.

3. Exigit à nobis Deus integrum ſeruitium, vt ſolus Dominus, iure creationis, & redemptionis, &c.

4. Qui mammonæ ſeruit, curis euiſceratur, ideoque Deo ſeruire non poteſt.

Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid &c. 1. Cura corporalis moderanda, ne ſpiritualem impediat.

2. Cogitandum non eſt nobis de die craſtina, quem forte non videbimus, ſed hodiernus benè & ſanctè tranſigendus.

Nonne anima plus eſt quam eſca? Prima cura debetur animæ, tamquam parti nobiliori, 2. corpori.

Quærite primum regnum Dei, &c. Seruitium mundi, & Dei ſibi contrariantur, quia mundus proponit, quæ Deus prohibet.

Deus nobis ſufficit, diuitiæ non poſſunt nos beare A lapide *Philip.4. v.11.*

Dominica XV. poſt Pentecoſten.

Lucæ 17. *Ibat Ieſus in ciuitatem.* Narratio.

I. NOli flere. In fletu, & tribulatione recurrendum eſt ad conſolationem diuinam, v. ſup. *Tribulatio, Conſolatio diuina.*

II. *Adoleſcens tibi dico ſurge*. Quanta Chriſti potentia & bonitas vt homines iuuet, & eleuet à morte peccati, vide *Chriſtus, Peccatum.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ECce defunctus efferebatur, &c. 1. Deflendi ſunt potius ſpiritu quam corpore defuncti, vt ſunt, qui peccarunt mortaliter.

2. Triſtior ſeparatio animæ à gratia Dei eſt, quam à mortali corpore.

3. Nemo ætati fidat ad procraſtinandam vitæ correctionem.

4. Peccatum plus damni, quam mors corporalis homini affert.

5. Quando Deus filios mori permittit, ſæpe per hoc vult ſaluare matrem, ipſoq; hoc exemplo miſericordiam intimat.

Noli flere, 1. Lachrymæ quæ ad bonam, rectam & ſinceram confeſſionem ſeruiunt, vtiliſſimæ ſunt.

Lachrymæ viduarum & pupillorum, cœlum penetrant, & apud Deum iuſtitiam exigunt.

Et acceſſit & tetigit loculum. Chriſtus ad viſum, & contactum cadaueris nihil perterritus, acceſſit, tetigit, mortuum reſuſcitauit: quid enim ſibi vita timeret à morte? Non ſecus nobis obuiandum eſt diabolo, & tentationibus eius, veniat licet cum magno apparatu, & multitudine, qui enim in nomine Domini pugnat, vincit.

Reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Cadauer defuncti, viuax, & efficax prædicator eſt viuentibus.

2. De morte, & mortificatione huius vitæ, vide A lapide *Coloſſ.3. v.5. n.12.*

3. Quomodo ſit mori lucrum, *Phil.1. v.21.*

4. Sancti quomodo ad mortem aſpirauerint, *ibid. n.4. v.23. n.46.*

5. Pijs mors non eſt timenda, *2.Timoth.4. v.6. n.196.*

6. Adoleſcentes etiam moriuntur, adeoque ſemper vigilandum. *1.Theſſ.5. v.6.*

7. Mortui moderati ſunt lugẽdi. *Phil.1. v.21.*

Dominica XVI. poſt Pentecoſten.

Lucæ 14. *Cum intraſſet Ieſus*. Narratio.

I. *SI licet Sabbatho curare*. Diebus Dominicis, & Feſtis exercenda ſunt opera pietatis, non verò ſeruilia, ludi, aut ſympoſita. V. *Sabbathi obſeruatio*. Item *in Catech. cap.3. præcepto 2.*

II. *Recumbe in nouiſſimo loco*. Qui quærunt pro Chriſto in hac vita eſſe nouiſſimi, in futura vita erunt primi, & contra, V. *Humilitas, Superbia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

HOmo quidam Hydropicus erat ante illum. Luc.14. 1. Hydropicus hic ab alijs quidem ferebatur, ſed & ipſe optima erga Chriſtum erat voluntate. Quare non ſufficit vt alij pro nobis orent, vel quidpiam boni faciant, ſed debemus ipſi ſaluti noſtræ cooperari. 2. Homo auarus ſiti rerum terrenarum inſatiabilis, hydropicus eſt.

Cum inuitatus fueris ad nuptias. Spiritualiter ad Sacramentales nuptias inuitamur, & vltimo loco collocare nos conuenit, id eſt magna humilitate accedere. 2. Quam ſobriè eſſe conſueuerint conuiuia primorum Chriſtianorum, A lapide ad *Epheſ.5. v.19.* 3. Quomodo in nuptijs agendum ſit, nempe parcè bibere, non ſe ingurgitare &c.

Ne forte honoratior te. Nemo ſecurius in hoc mundo ſedet, quam humilis, nam nullus ei vltimum locum inuidebit.

Qui ſe humiliat exaltabitur. 1. Nemo in cælis altius aſcendit, quàm qui in terris deſcendit: 2. Humilitas ſcala ad gloriam eſt, nam ea Chriſto Domino & Mariæ Matri Ieſu aſſimilamur, quæ humilitate ſua meruit Mater eſſe Ieſu, iuxta Bernard. *virginitate placuit, humilitate concepit*.

Dominica XVII. poſt Pentecoſten.

Matth.22. *Acceſſerunt ad Ieſum*. Narratio.

I. *ACceſſerunt ad Ieſum Phariſæi*. Peccatores debent accedere ad Chriſtum per pœnitentiam: V. *Pœnitentia, Spes.*

II. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Debent etiam accedere per amorem Dei, & Proximi. De hoc vide *ſuprà in Dominica 12.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

DIliges Dominum Deum tuum. Matth. 22. Deus à nobis totalem dilectionem appretiatiuam exigit. 2. Requirit à nobis Deus, filialem dilectionem præ ſeruili obedientia: 3. Non patitur Deus partem aut menſuram dilectionis, ſed totum cor vult habere: 4. Vult Deus prior eſſe in affectu, proximus in executione. 5. Non debet dilectio Dei minor eſſe in aduerſis, quam proſperis. 6. Omnia Dei præcepta ſeruatur facilia ſunt, & qui illa obſeruat, diligit Deum, iuxta illud: *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me.*

Vnus ex legis Doctor: Homo ſapiens (id eſt qui multa ſcit) ſi ſcientiam ſuam malitiæ applicet, ad tentandum erit diabolo non multo abſimilis.

Dominica XVIII. poſt Pentecoſten.

Matth.9. *Aſcendens Ieſus*. Narratio.

I. *ET ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto*. Similes ſunt huic paralitico, qui iacent in lecto luxuriæ, acediæ, & aliorum vitiorum: V. *in Appar. Luxuria, Acedia.*

II. *Tunc ait paralitico: Surge, tolle lectum tuum*. Id eſt, reſurge à peccatis per pœnitentiam, & deſere conſuetudinem vitiorum in qua iaces: V. *Pœnitentia* ibidem.

III. Et

III. *Et vade in domum tuam:* Nempe ad Eccleſiam & Patrem cæleſtem cum filio prodigo, dicens, *Peccaui in Cælum & coram te, &c.* v. *Confeſſio peccatorum.* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

OFferebant ei paralyticum. *Matth.* 9. 1. Affectus peccandi, & habitus hominem paraliticum & inſenſibilem reddunt. 2. Opus diuinum eſt non humanum, curare inueteratum peccatorem: 3. Fideles amici, vt hi offerentes, non minus alienum bonum, quam proprium quærunt.

Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris. 1. Solus Deus iudex, & ſcrutator cordium, & renum: 2. Quantum malum ſit iudicium temerarium.

Surge tolle lectum tuum &c. Nuſquam homo melius eſt, quam dum domum cordis ſui rectè diſponit.

Confide fili: In Deo ſemper ſperandum, A lapide *in c. p. 1. Hebr.* 13. *v.* 5. *n.* 85. *& v.* 6. ſpei & fortitudinis exempla *Hebr.* 6. *v.* 17.

Remittuntur tibi peccata tua. 1. Cauſa multorũ malorum & afflictionum ſunt peccata: 2. Fiducia in Chriſto ſaluatore omnibus neceſſaria.

Vt autem ſciatis &c. Salus corporis, ad ſalutem animæ ordinatur, ideo Chriſtus ab hac incipit.

Dominica XIX. poſt Pentecoſten.

Matth. 22. *Loquebatur Ieſus.* Narratio.

I. MIſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias. Deus mittit ſuos Sacerdotes, vt per prædicationem inuitent homines ad fidem Chriſti, & vitam æternam V. *in Appar. Prædicatio, Fides, Gloria æterna.*

II. *Illi autem neglexerunt.* Quam periculoſa eſt negligentia, & duritia cordis quando à Deo vocamur ad animæ ſalutem: V. *Duritia cordis, Inobedientia,* ibidem.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

REx fecit nuptias filio ſuo. *Matth.* 22. 1. Quomodo Eccleſia, & quæuis anima, ſit ſponſa Chriſti, & Chriſto deſponſata: A lapide 2. *Corinth.* 11. *v.* 2. *n.* 199. 2. Perfectiſſimè Deo illa deſponſatur per votum virginitatis. 2. *Corinth.* 11. *v.* 2. *n.* 105.

Et nolebant venire. Omnis malitia à voluntate noſtra pendet.

Miſit ſeruos ſuos &c. Salus & perditio noſtra ex nobis, cum Deus hic neminem inuitandum excipiat. 2. Permittit Deus hominem liberum, vt veniat ad nuptias vocationis diuinæ.

Perdidit homicidas illos. Poſtquam Deus homini miſericordiam ſuam oſtenderit, & non ſe emendauerit, gladio iuſtitiæ illum aggreditur.

Nuptiæ quidem paratæ ſunt. Indigni ſunt regno Dei, qui temporalia æternis præferunt.

Amice quomodo huc intraſti &c. 1. Chriſtianus inexcuſabilis, ſine veſte nuptiali gratiæ moriens: 2. Veſtis nuptialis amiſſa, tempeſtiuè recuperanda eſt: 3. Sordidus erit, qualitercumque veſtiaris, niſi etiam charitate Chriſtiana amiciaris.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum &c. 1. Nuptias cœleſtes reſpuunt, qui hic imparati viuunt: 2. Inferni ignis quam horribilis. De Ponte *Tom.* 2. *Hom.* 93. 3. De pœna damni. ibid. *Hom.* 96. 4. De puritate requiſita in ſumptione venerab. Sacramenti: ibid. *Hom.* 82. 5. De præparatione ad eam neceſſaria: Ibid. *Hom.* 83.

Multi ſunt vocati, pauci vero electi. 1. Solatium veris Chriſtianis eſt, plures ex ijs ſaluandos, quam damnandos: 2. Paucitas ſaluandorum, nos ſollicitos reddere debet: 3. Solummodo vnus hic non veſtitus reiectus fuit, quomodo ergo pauci electi? quia amori diuino, vnus deperditus, plurimi videntur.

Dominica XX. poſt Pentecoſten.

Ioan. 4. *Erat quidam Regulus.* Narratio.

I. DOmine deſcende priuſquam moriatur filius meus: Si Regulus tam ſollicitè orat pro vita corporali filij ſui, quantò magis oportet habere zelum pro vita ſpirituali proximi ſui: V. *Zelus, Amor proximi.*

II. *Dixit ei Ieſus: Vade filius tuus viuit.* Quam potens eſt humilis oratio ad obtinẽdam à Chriſto ſalutem: V. *Oratio, Chriſtus, Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

ERat quidam Regulus, *Ioann.* 4. Diues in bonis, ſed pauper in fide, pro ſalute corporali filij ſollicitus, pro ſalute animæ ſuæ nihil petit.

Erat regulus. Omnes magnates reſpectu Dei in hoc mundo, tantùm Reguli, imò minores ſunt.

Cuius filius infirmabatur, &c. 1. Afflictio & ægritudo corporis multis ſalutaris eſt: 2. Non eſt dignus Dei ſeruus, aut miles Chriſti, niſi exercitatus fuerit; Anima noſtra, peccatis venialibus maculata, infirmatur non moritur.

Abijt ad eum. Tribulatio peccatorem ad Deũ reducit, vide ſuprà *Domin.* 13. *poſt Pent.*

Rogabat eum. 1. Orandum aſſiduè eſt, vt à Deo aliquid obtineamus, vel aliquo malo liberemur. 2. Tribulatio optima orationis magiſtra eſt.

Regulus orat pro filij ſui ſalute. 1. Opes, vitam, & honorem filiorum voluit Deus perdere ob peccata parentum. 2. Parentes filios perficere debent, vt artifex ſtatuam, *Tom.* 2. *pag.* 18. *n.* 20. *Salazar.* 3. Parentum probitas egregios filios efficit: *Tom.* 2. *pag.* 239. 4. Sicut hic Regulus, ſollicitus fuit de ſalute corporis filij ſui, ita parentes eſſe debent, de ſalute animæ liberorum: A lapide *Epheſ.* 6. *v.* 4. 5. Liberis quantum proſit parentum pietas. 2. *Timoth.* 1. *v.* 6.

Domine deſcende priuſquam moriatur. Compellit neceſſitas corporis, quos animæ ſalus non trahit, cupit Dominus in ægritudine, & afflictionibus agnoſci, vt peritiſſimus Medicus.

Credidit ipſe & domus eius tota. 1. Ab exemplo parentum & ſuperiorum pendet probitas ſubditorum: 2. Fides illuminans, & charitas operans, ad ſalutem neceſſaria.

Dominica XXI. poſt Pentecoſten.

Matth. 18. *Simile eſt regnum Cælorum.* Narr.

I. *Miſertus Dominus ſerui illius dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Docet tota hæc parabola diligendum eſſe proximum, & iniurias ei remittendas: V. *Amor proximi:* Item *in Catech. cap.* 3. *de Char. proximi.*

II. *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus donec redderet vniuerſum debitum.* Deus ex rigore iuſtitiæ meritò nihil remittet illis, qui nihil alijs volunt remittere: V. *Iuſtitia diuina.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Voluit rationem ponere cum ſeruis ſui. Matth. 18. Tota vita noſtra conſiſtit in ſolutione debitorum, nam ſumus debitores, 1. Deo: 2. Proximo: 3. Nobis: in vſu creaturarum, & proprij corporis, & animæ.

Patientiam habe in me. Debitor & creditor patiens, eſt Deus, ita & nobis faciendum vt ei conformes ſiamus.

Miſertus autem Dominus ſerui illius. 1. Deus hominem peccato obnoxium creauit, vt ſuam in eum bonitatem exerceret: 2. Diuina miſericordia & bonitas ſuperat malitiam hominum. 3. Nemo hic diffidat de bonitate Dei, cuius thronus gratiæ patet.

Nonne oportuit te miſereri, &c. 1. Meminiſſe miſericordiæ oportet, ius ſuum & iuſtitiam non rigidè exigendo: 2. Mitius agit Deus cum peccatore reo, quam homo cum debitore ſuo. 3. Bonitas & ſatisfactio redemptoris, docet nos miſereri.

Tradidit eum tortoribus quoad vſque redderet: Iuſtitia diuina, nemini parcet poſt hanc vitam, ſed ei ſoluendum erit ad vltimum obulum.

Sic & Pater meus cœleſtis &c. Miſericordiam Dei auertunt, qui alieno exemplo non miſerentur: 2. Exemplum aliorum debet nos à peccatis auertere.

Si non remiſeritis. De remittendis iniurijs A lapide *Epheſ.* 4. *v.* 13. *Roman.* 12. *v.* 20. Deum oportet imitari, in remittendis offenſis. *Epheſ.* 5. *v.* 1.

Dominica XXII. poſt Pentecoſten.

Matth. 22. *Abeuntes Phariſæi.* Narratio.

I. *Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt vt caperent Ieſum in Sermone:* Similes Phariſæis ſunt homines fallaces qui ſtudent alios decipere in verbis, contractibus &c. V. *Aſtutia, Mendacium.*

II. *Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo:* Ars fallendi præcipua, eſt adulatio, ideò ab adulatoribus cauendum: Vide *Adulatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt. Matthæi 22. 1. Fruſtra improbi impugnant veritatem & iuſtitiam: 2. Captioſi homines, vulpibus ſimiles: *Salazar Tom.* 1. *pag.* 268. *numer.* 245. 3. Doloſos & adulatores Deus odio habet *Tom.* 1. *pagina* 460. *numero* 129. 4. Proprium adulatorum eſt, præſentibus blandiri, & abſentibus detrahere *Tomo* 1. *pag.* 922. *numer.* 240. 5. Eorum guttur, optimè dicitur ſepulchrum patens: *Tom.* 5. *pag.* 983. *n.* 37.

Cognita autem Ieſus cogitatione, &c. Deus cunctas cogitationes cordis cognoſcit ac intuetur.

Cuius eſt hæc imago? 1. Denarius anima noſtra eſt, imago in ea eſt Dei, quia imagine Sanctiſſimæ Trinitatis inſignita eſt: 2. Omnes apud Deum æquales ſumus ſignatura creationis: 3. Dependet homo totus à Deo, ſicut vmbra à corpore: In quo ſita ſit imago Dei in homine, A lapide *Epheſ.* 4. *verſ.* 24. 5. Imago veri

Chri-

Chriſtiani, *Epheſ.6. v.13. & ſeqq.* Vt pecunia, ita anima inſignita imagine Dei debet manere, vt pretium habeat.

Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. 1. Hominibus, id eſt, ſuperioribus dandum eſt, & obediendum, in quantum non legibus diuinis prohibetur, quod præcipiunt, A lapide *Tit.3. v.1. & 2.* 2. Totus homo cum tribus ſuis potentijs & omnia quæ habet, Deo debentur & reddi debent.

Dominica XXIII. poſt Pentecoſten.

Matth.9. *Loquente Ieſu ad turbas.* Narratio.

I. *Si tetigero tantum veſtimenta eius ſalua ero.* Si tangere veſtimenta & reliquias Chriſti & Sanctorum confert ad ſalutem, quanto magis tangere Corpus Chriſti in ſacra Communione, v. *Eucbariſtia.*

II. *Confide filia, fides tua te ſaluam fecit.* Cum viua fide & fiducia ad Chriſtum, & ſacram Euchariſtiam accedendum eſt, v. *Fides & Fiducia.* Item *in Catech. c.1. de Fide.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Adorabat eum. Matth. 9. Tribulationes & miſeriæ, etiam Principes ſe humiliare coram Deo cogunt.

Filia mea modo defuncta eſt. Quia filia in domo Principis mortua erat, tota domus turbata erat, pari modo fieri debet, dum anima peccato mortali mortua eſt.

Veni impone manum tuam. 1. Manus Dei, auxiliatrix omnibus ad ſalutem neceſſaria. 2. Neceſſaria impoſitio manus Sacerdotis, ad animæ viuificationem.

Acceſſit retrò. Qui peccat, retrocedit & Deo deuiat, nam peccatum pudorem generat, quo minus propius accedere audeat.

Dicebat intra ſe, ſi tetigero tantum &c. Ex defectu fidei, exiguus fructus ſacræ Communionis à tangente percipitur, 2. Deus facilius remedium animæ, quam corpori præſcribit, quia illam plures facit.

Dominica XXIV. poſt Pentecoſten.

Matth.24. *Cum videritis abominationem.* Narrat.

I. *Surgent enim Pſeudo-Chriſti & Pſeudo-Prophetæ &c.* Monentur Chriſti fideles vt caueant à fallacia, & hypocriſi hæreticorum, vide *Fallacia, Hypocriſis.* Item *in Catech. c.1. de Fide.*

II. *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maieſtate.* v. ſup. *in Dominic.1. Aduentus de extremo iudicio.* Item *in Catech. de 4. Nouiſſimis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes. Matth.24. 1. Solitudo quam deſiderabilis, & ſecura, quia hominem à multis malis præſeruat, nempe detractione &c. 2. Societas malorum, quantum bonos affligat. *Hebr.* 10. *v.27. n.164.*

Cum videritis abominationem deſolationis. Obliuio Dei & ſalutis, rectè dicitur abominatio deſolationis.

Tunc apparebit ſignum Filij hominis &c. Crux Chriſti ſignum erit iuſtis ad gloriam, iniuſtis ad confuſionem.

Mittet Angelos ſuos cum tuba. Tuba prædicationis incutiat timorem, ne tuba iudicij incutiat æternum dolorem & deſperationem.

Niſi abbreuiati fuiſſent dies illi. Peccatores dies ſuos abbreuiant, quam maximè pondere peccatorum: & moriuntur ante tempus ſuum. Similitudo ſit horologij, ſi plura pondera ei appendantur, citius curſum ſeu circulum abſoluet, quã ſi pondus conueniens appendatur. Reliqua vide, prima Dominica Aduentus.

PRAXIS

Concionis conficiendæ in Feſtis Sanctorum ex Apparatu ſuperioris &c.

Praxis prima de quouis Feſto.

Prima eſt communis cum Dominicis. In prima parte Concionis enarrari poterit totum Euangelium quod in Feſto Sancti occurrit, deducendo iuxta methodum oſtenſam in Euang. Domin. I. Aduentus.

In ſecunda parte, eligenda eſt in Euang. vel Epiſt. aliqua Sententia particulari, quæ referri poſſit ad aliquam virtutem in Apparatu contentam: v. g. de Apoſtolo referri poterit ad *Amorem Dei, Fidem, Zelum &c.* & ad *Vitia* illis oppoſita in Auditoribus emendanda. De Martyre ad *Fortitudinem, Patientiam, Perſeuerantiam &c.* De Confeſſore ad *Abnegationem, Liberalitatem, Humilitatem &c.* De Virgine ad *Caſtitatem, Orationem, Amorem Dei &c.* Prout materia & vita requirit.

Tertia

Tertia pars eodem modo de alia quapiam *Sententia* ex eodem Euangelio vel Epiſtola conficienda erit. Concluſio poterit eſſe breuis repetitio præcedentium, hortando & commouendo ad imitationem Sancti, vel dehortando à vitijs oppoſitis.

Praxis ſecunda de eodem.

PRima & præcipua pars conſiſtet in vita & morte Sancti enarranda, ſiue ex Breuiario, ſiue ex alio Authore, applicando, eius virtutes ad mores Auditorum, & hortando ad imitationem.

Secunda pars fiet eligendo ex vita Sancti vnum particulare punctum quod in ea maximè elucet, v. g. in vita S. Nicolai inſignem eius Liberalitatem erga egenos, recurrendo in Apparatu ad v. *Liberalitas*, & eam ex materia ibi inuenta fuſius deducendo, & auditoribus inculcando.

Tertia pars ſimili modo conficietur, de fælici morte, & gloria huius Sancti, auditores hortando ad eius imitationem, fælicem mortem, amorem Dei, ſpem gloriæ, recurrendo in Apparatu ad V. *Mors*, *Amor Dei*, *Spes*, *Gloria cæleſtis*, *&c.*

Cenſui etiam, pro maiori Lectoris commodo, hic in particulari ſubijciendam ſeriem omnium Feſtorum per annum, cum breui Annotatione Diei, Menſis, Euangelij, & Materiæ quæ ex Apparatu, aut aliunde in ſingulis adhiberi poſſit.

FESTORVM OMNIVM

Series per Annum, cum Annotatione Diei, Euangelij, Materiæ &c.

Feſtum Purificationis Beatæ Mariæ. 2. Februarij, Euang.

P*Oſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi*, *&c.* Lucæ c. 2. Hoc die acquirenda eſt puritas animi ab omni næuo peccati: Vide in Apparatu, *Pœnitentia*, *Confeſſio*, *Peccatum*, *Caſtitas &c.*

Venit in ſpiritu in templum, ſcil. Simeon. Quo docemur, ſpiritu pietatis, & reuerentiæ ad templum, & Euchariſtiam veniendum, vt Chriſtum, in vlnas & animum recipiamus: vide in Apparatu, *Euchariſtia*, *Eccleſia*, *Amor*, *Gratitudo.*

Lumen ad reuelationem gentium. Quiſque in ſuo ſtatu, lucernam iuſtitiæ Chriſtianæ gerere debet bono exemplo. Debent Chriſtiani in Eccleſia Dei lucere velut mundi cerei, qui in hoc Feſto exhibentur.

Nunc dimitte ſeruum tuum &c. Securus viuit & moritur Ieſu & Mariæ cultor in lumine fidei, ſpei, & charitatis: qui hæc negligit, mortis metu ſemper trepidat.

Feſtum S. Matthiæ Apoſtoli. 24. Febr.

C*Onfiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ.* Matth. c. 11. Quam neceſſarium eſt firma fide Deum confiteri, & in eius paterna bonitate confidere, præſertim inter huius vitæ tribulationes & perſecutiones, vide in Apparatu *Fides*, *Fiducia*, *Benignitas diuina*, *Tribulatio*, *&c.*

Diſcite à me quia mitis ſum, vide *Bona Patientia*. *Et humilis corde*, vide in Apparatu exempla *Humilitatis*, in Chriſto, & Sanctis.

Cecidit ſors ſuper Matthias. Matth. 21. Non eſt ſors aut fortuna humana quæ cuncta regit, ſed diuina prouidentia, cuius hæc ſors effectus fuit. Quiſque ſuam à Diuina electione reprobationem ſibi adſcribere debet.

Venite ad me omnes qui laboratis, *&c.* Exoneratio cordis à pondere peccati parit ſummam animi quietem. Promittitur auxilium & ſolamen oneratis, & libertinis ad Deum recurrentibus.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. In manſuetudine, & humilitate perfecta cordis quies ſita eſt.

Tollite iugum meum ſuper vos. Seruitium Dei pacificum & honorabile eſt.

Iugum meum ſuaue eſt & onus meum leue. Vnctio gratiæ Dei cum ſpiritu patientiæ, reddit iugum crucis leue.

Feſtum Annuntiationis B. V. 25. Martij.

I*Ngreſſus Angelus ad eam dixit*, *Aue gratia plena*, Lucæ 1. Quanta ſit plenitudo gratiarum in Virgine Deipara, vide in Appar. *Deipara*, item de cultu Deiparæ & Sanctorum contra Nouatores *ſup.* Theol. Tripartita, *Tomus* 1. *pag.* 231.

Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum verbum tuum. Virgo Maria per humilitatem concepit, & Dei mater effecta, & ſupra omnes puras creaturas exaltata eſt: quam ergo nobis operandum humiliari in terris, vt exaltemur in cœlis,

cœlis, V. in Apparatu *Humilitas*, *Beatitudo*, *Gloria*.

Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Felix quem Deus oculo gratiæ ſuæ reſpicit, vt exaltet, præcipuè humiles.

Miſſus eſt Angelus Gabriel. Homo humilis maximè Angeli dignus eſt conſortio.

Feſtum SS. Philippi & Iacobi Apoſt. 1. Maij.

N*On turbetur cor veſtrum, creditis in Deum, in me credite*, Ioan. 14. Quanti momenti ſit vera fide, vide in Apparatu *Fides*. Sed ſola Fides non ſufficit ad ſalutem ſine bonis operibus, vide de hoc in Theolog. Tripart. *Tom.* 1. *pag.* 191.

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. In cœlo quam vaſta ſint beatis cœlorum ſpatia. Quanta & quam diuerſa animi, & corporis felicitas, vide in Apparatu *Beatitudo*.

Oſtende nobis Patrem & ſufficit nobis. Abnegandæ ſunt creaturę vt Creator inueniatur, qui ſolus animum ſatiat, Vide *Abnegatio*.

Non turbetur cor veſtrum. Difficillimum ſanè eſt in hoc tribulento mundi pelago ſe quietum; & imperturbatum conſeruare. Stoici omnem ſollicitudinem ex corde humano auferre ſtudebant, ſed in vanum laborarunt, ſolus id poteſt mundi propter Deum contemptus.

Feſtum Natiuitatis S. Ioannis Baptiſtæ. 24. Iunij.

E*Liſabeth impletum eſt tempus pariendi, Lucæ cap.* 1. Non ſufficit concipere bona propoſita, ſed debet adeſſe tempus pariendi in exequendo: Vide *Pœnitentia*, *Abſtinentia*, & alias virtutes. Nec parentibus ſufficit prolem parere, ſed debent illam in bonis moribus educare: Vide in Apparatu *Filiorum educatio*.

Et Zacharias Pater eius repletus eſt Spiritu Sancto. Multi magis ſtudent repleri vino, aut opibus, quam Spiritu Sancto orationis, & amoris Dei, vide in Apparatu *Ebrietas*, *Auaritia*, *Oratio*, *Amor Dei*.

Quis putas puer iſte erit, *Lucæ* 1. Præſtat magnum eſſe coram Domino quam mundo: Quiſque hic in Theatro mundi placere debet Creatori ſuo, & ſpectatori Deo apud quem præferuntur pauperes, & humiles ſerui Dei cum ſancto Ioanne.

Feſtum SS. Petri & Pauli Apoſt. 29. Iunij.

Q*Vem dicunt homines eſſe Filium hominis. Matth. cap.* 16. Notæ & ſigna quibus vera Chriſti Eccleſia à modernis Sectis diſcernitur, Vide *in Theol. Trip. Tom.* 1. *pag.* 52.

Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Agnoſcenda eſt neceſſariò auctoritas infallibilis in Pontifice Romano Petri ſucceſſore, Vide *in Theolog. Trip. Tom.* 1. *&c.*

Quodcumque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cœlis: Vide ibidem de Confeſſione peccatorum, & in Appar. V. *Confeſſio*.

Caro & ſanguis non reuelabit tibi. Fides & zelus gloriæ Dei à carne & ſanguine non docentur: Contraria ſuggerunt homini caro, & Spiritus Dei: Terrena tantum non cœleſtia à carne & ſanguine ſuadentur.

Feſtum Viſitationis B. Mariæ. 2. Iulij.

E*Xurgens Maria abijt in montana cum feſtinatione, Lucæ cap.* 1. Neſcit tarda molimina Spiritus Sancti gratia, Vide in Apparatu *Amor*, *Zelus*.

Vnde hoc mihi vt veniat Mater Domini mei ad me? Accommodandum hoc eſt aduentu Chriſti ad nos in Communione, Vide in Appar. *Eucharistia*.

Beata quæ credidiſti. Vera Fides radix beatitudinis, vide in Appar. *Fides*, *Beatitudo*.

Abijt in montana cum feſtinatione. Mulieres extra domos ſuas feſtinanter ſua peragere debent ſine otioſa euagatione.

Et viſitauit. Quomodo nos Deus ſæpiſſime viſitet vnum tribulatione, alterum conſolatione, alterum deſolatione, alium ægritudine &c.

Exultauit ſpiritus meus. Lætitia iniquorum ſpiritum non tangit, ſicut lætitia iuſtorum.

Feſtum S. Iacobi Apoſtoli. 25. Iulij.

A*Cceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi adorans, & petens aliquid ab eo. Matth. cap* 20. Oportet Deum adorare, id eſt, per Bona opera Iuſtitiam, Abſtinentiam, Obedientiam mandatorum, prius honorare, & poſtea beneficia ab eo poſtulare: aliqui contrarium faciunt, & ideo quod petunt à Deo non impetrant, vide in Apparatu, *Obedientia*, *Abſtinentia*, *Opus bonum &c.*

Chriſtus autem dixit ei, Quid vis? Quanta benignitas Dei, paratus eſt nobis dare quod volumus, modo bona benè velimus, & ad noſtram

ſtram ſalutem, vide *Benignitas Dei*. Sed ecce ſtultam matris poſtulationem, *Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram*: Vide, *Superbia*. Reſpondit meritò Chriſtus, *Neſcitis quid petatis*. Hinc diſce quid, & quomodo orandum: Vide in Apparatu, *Oratio*.

Sampſoni fortiſſimo ſimilis videtur ſanctus Iacobus Apoſtolus: etenim ſicut ille ſponſam gentilem acceperat; hic in Hiſpaniam pergendo, primus extitit Apoſtolorum qui Gentibus prædicauit: 2. Si Sampſon moriendo plures occidit inimicos, quam viuendo, ſanctus Iacobus plures poſt mortem quam in vita conuertit: 3. Si ille in ore Leonis mel reperit, hic in ore crudelis Leonis carnificis inquam, fidei confeſſionem inuenit: 4. Si ille in manus inimicorum ſuorum à dilecta ſua traditus fuerit, hic propter amorem, quem erga ſponſam ſuam, Iudæam nempe, gerebat, ab Herode captus, & condemnatus fuit: Vterque denique fortitudinem à Sancto Spiritu ſe recepiſſe cognouit.

Dic vt hi duo filij mei ſedeant, &c. Matth. 20. Prius hic ſtandum, & laborandum, & patiendum, quam ſedendum in regno Dei: Qui Deum ex amore proprio colunt, ſibi non Deo ſeruiunt.

Neſcitis quid petatis. Qui temporalia præ cœleſtibus petit, neſcit quid petat: Neſciunt parentes & homines carnales, quid ſibi & filijs expetant.

Feſtum Aſſumptionis B. Virginis. 15. Aug.

INtrauit Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam Martha nomine excepit eum in domum ſuam*. Quanta merces Hoſpitalitatis, & liberalitatis, præcipuè erga Sacerdotes, & Miniſtros Chriſti: Vide in Apparatu *Hoſpitalitas, Liberalitas.*

Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Sic turbantur qui nimis multa volunt habere in diuitijs, delicijs &c. Vide in Appar. *Auaritia, Gula &c. Porro vnum eſt neceſſarium*. Veræ diuitiæ, deliciæ, beatitudo ſunt in ſolo Deo: Vide in Appar. *Beatitudo vera.*

Fuit Beata Maria fons exiguus præ humilitate, & creuit in flumen magnum propter abundantiam gratiæ: & in ſolem conuerſa eſt, propter gloriam, ideoque de ea melius quam de regina Eſther illud dictum fuit.

Mariam optimam partem elegit, quæ non &c. Lucæ cap. 10. Pars optima in electione vitæ actiuæ, & contemplatiuæ inuenienda: In amicitia Ieſu, & Mariæ nobis pars optima quærenda.

Martha, Martha ſollicita es: Non oportet ſe nimis dare in conquirendis rebus tranſitorijs, ne ſic æterna obliuiſcamur.

Feſtum S. Bartholomæi Apoſt. 24. Aug.

EXijt Ieſus in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, Lucæ 6*. Quantum abſunt qui noctes & dies totos tranſigunt in ſympoſitijs, aut in otio, & vix mediam horam in oratione, Miſſa &c. vide *Ebrietas, Otium, Oratio*. Et exemplum eſt in ipſo BARTHOLOMÆO, qui ſcribitur centies de die, & centies de nocte, & quidem flexis genibus Deum orare ſolitum.

Et omnis turba quærebat eum, 1. Chriſtum, *tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes*. Quare nos non ſanamur à morbis noſtris animi, & corporis? Quia non ſatis ſæpè, & deuotè quærimus Chriſtum tangere in ſacra Communione: Vide in Apparatu, *Eucharistia*.

Sponſa in Canticis dilectum ſuum quærens male excepta fuit ab excubijs. *Tullerunt pallium meum, vulnerauerunt me*. De hoc tamen minime conquerebatur, ſed præ amore Sponſi languebat. Pari modo S. Bartholomæus, adeo diuino amore inflammatus fuit, vt nihili faceret pallium, id eſt, pellem ſuam amittere, modo Saluatorem ſuum retinere poſſet.

Apoſtolus Paulus corpus noſtrum Domum vocat: Sancti de corpore exire non magis curabant, quam domo egredi. Sic S. Bartholomæus libenter propriam reliquit pellem, ſciens ſibi aliam meliorem præparatam.

Rurſum circundabor pelle mea &c. Iob 19. Induenter bonis æternis qui hic pro Chriſto temporalibus ſe exuerunt.

Feſtum Natiuitatis B. Virginis. 8. Septemb.

L*Iber generationis Ieſu Chriſti, Matthæi* 1. vide in Apparatu, *Deipara*, & eius prærogatiuas, & *Caſtitatem, Charitatem, &c.* vt ſupra in alijs eius Feſtis, præſertim Annunciationis.

Liber generationis, Matth. 1. Fēlix nobilitas Chriſtianorum è ſpirituali generatione in Ieſu & Maria.

De qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Fortitudo animi cohæredes nos facit Ieſu & Mariæ.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, Apoc. 21. Sub protectione tabernaculi Mariani cultores eius quieſcunt.

Feſtum

F. S. Matthæi Apoſt. 21. Septemb.

V*Idit Ieſus hominem ſedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi, ſequere me*. Matthæi 9. Vide hic *Benignitatem Dei* omni generi hominum dicentis, ſequere me, 2. Quam felix de quo exemplo Matthæi dicitur, *Surgens ſecutus eſt eum*. Vt Chriſtum ſequaris neceſſe eſt prius ſurgere de cœno vitiorum, *Auaritia*, *Luxuria &c*. Item ſurgere de lecto Otij & Acediæ in quo pigri iacent: vide in Appar. *Acedia*.

Vidit Ieſus hominem ſedentem, Matthæi 9. Virtus in oculo Chriſti trahente miraculoſa. Deſerenda ſunt viliora bona mundi, pro pretioſis cæli. Oculos diuinæ miſericordiæ miſeros peccatores benignè reſpicit & vocat:

F. S. Michaelis Archang. 29. Septemb.

Q*Vis putas maior eſt in regno cælorum?* Matth. 18. Sola humilitas hominem exaltat, Superbia autem præcipitat in ruinam, vti patet in lapſus Angelorum, & primorum parentum: vide in Apparatu *Superbia*, *Humilitas*. Ideo Reſpondit Chriſtus, *Niſi efficiamini ſicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum*. Expende proprietates paruulorum eſſe, non ſtudere opibus, aut honoribus, aut luxuriæ, non ſimulare, non mentiri, ſed potius alijs ſe regendos, & docendos præbere: vide in Appar. *Auaritia*, *Luxuria*, *Aſtutia*, *Mendacium*. E contra qui volunt in mundo magni eſſe, ſtudent artibus politicis, ſimulationi, mendacio: vide in Appar. *Simulatio*, *Mendacium*, *Hypocriſis*. De his ſimulandi artibus politicis, præclara ſunt quæ deducit S. Gregorius in lib. 10. Moral. cap. 6. & habentur in Lect. 2. Nocturni de communi Confeſſoris non pont. *Deridetur iuſti ſimplicitas &c*.

Angelis ſuis mandauit de te &c. Pſal. 90. De auxilijs, protectione & dignitate Angelorum. Vita humana periculis multis obnoxia, eget Angelo tutelari. Angelorum cuſtodia omnibus neceſſaria, ob infirmitatem & ignorantiam.

Feſtum SS. Simonis & Iudæ. 28. Octob.

H*Æc mando vobis vt diligatis inuicem*. Ioan. cap. 15. vide in Apparatu *Amor proximi*. Cui contrariatur, *Odium*, *Inuidia*, ibidem. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit*: vide in Apparatu, *Patientia*, *Perſecutio*.

Si mundus vos odit, ſcitote quia me &c. Ioan. 15. Amicis & diſcipuli Chriſti parum curandum mundi odium:

Mementote ſermones mei, non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Solatium afflictis affert Chriſti exemplum; & monitum.

Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis &c. Culpa cuiuſque eſt, non vti medijs in ſtatu ſuo ad ſalutem neceſſarijs.

Mundus me odit, quia ego teſtimonium perhibeo. Veritas correptionis odium parit, improbis & ſuperbis.

F. Sanctorum omnium. 1. Nouemb.

B*Eati pauperes ſpiritu*; Marci c. 5. Mundus ponit ſuam beatitudinem in diuitijs, & honoribus, Chriſtus in paupertate & contemptu mundi: vide in Appar. *Beatitudo vera*, *Abnegatio mundi*: contra, *Auaritia*, *Superbia*, ibid. *Beati qui lugent*, v. Pœnitentia. *Beati miſericordes*, vide *Liberalitas*, *Eleemoſyna &c*. ibid. *Beati pacifici*, v. Pax. *Beati qui perſecutionem patiuntur*, v. *Perſecutio*, *Odium &c*.

Beati qui perſecutionem patiuntur &c. Hinc Beatitudo cæleſtis contraria lege obtinenda, quam mundana.

F. S. Andreæ Apoſtoli 30. Nouemb.

V*Enite poſt me*. Quanta felicitas abnegare mundum & ſequi Chriſtum: Vide in Apparatu, *Abnegatio*, *Obedientia*, & alias virtutes hominis Chriſtiani. *Faciam vos fieri piſcatores hominum*. Tales hominum piſcatores ſunt qui alios hortatione & exemplo docent, & ad ſalutem adiuuant: vide in Apparatu, *Exhortatio*, *Zelus animarum*. Denique amor Crucis in S. Andrea cruci affixo, v. *Perſecutio*, *Tribulatio*, *Amor Dei*.

Ambulans iuxta Mare &c. Matth 4. Mare tribulationis ſæpè optima diſpoſitio ad conuerſionem & ſalutem.

Venite poſt me & faciam vos fieri piſcatores hominum. Filius Dei omnes ad ſe trahere venit ex retinaculis mundis per ſe & alios. Inuitamur omnes ad arborem crucis ad carpendos fructus ſalutis. Explicanda retia zeloſæ charitatis ad animas capiendas.

F. Conceptionis Immaculatæ B. V. 8. Dec.

L*Iber generationis Ieſus Chriſti &c*. Matthæi 1. Non poſſumus eſſe amici, aut imitatores Virginis immaculatę niſi per caſtitatem, & puritatem à macula peccati: vide in Appar. *Caſtitas*,

ſtitas, *Baptiſmus*, *Peccatum*. De Immac. Conceptione, & cultu Deipar. Vide aliqua in Theolog. Trip. *Tom.* 1. *pag.* 137.

Pſal. 19. *Opus grande eſt non enim homini præparatur habitatio ſed Deo*. Omnes ſuos theſauros & perfectiones Deus impendit Deiparæ Virgini, tamquam ſuo throno, & habitaculo.

Sanctificabit tabernaculum ſuum altiſſimus. Pſ. 45. Tabernaculum Marianum ſoli Dei Filio ſummo Sacerdoti ſacratur.

Inimicitias ponam inter te & mulierem, *Gen.* 2. Sola Virgo Maria noua Eua ſerpentis morſum euaſit, tam originalem, quam actualem.

F. S. Thomæ Apoſt. 21. Decemb.

THomas *vnus ex duodecim non erat cum eis quando venit Ieſus*, Ioan. c. 20. Quam periculoſum eſt abeſſe à conſortio fidelium in templo, concione, ſacro &c. vide in Apparatu, *Eccleſia*, *Exhortatio*, *Euchariſtia*. Et contra Hæreticos, v. in Theol. Trip. *Tom.* 1. notas veræ Eccleſiæ pag. 32. &c. & de Sacramento Euchariſtiæ & Sacrificio Miſſæ ibid. 6. *Beati qui non viderunt*, *& crediderunt*: vide in Apparatu, Fides, & Euchariſtia: in his Chriſtus feliciter creditur, etſi non videatur.

Venit Ieſus Ianuis clauſis. Ad Apoſtolos clauſis ianuis intrauit in cor tamen Sancti Thomæ intrare noluit, niſi illud aperiret, quia hominis libertatem conſeruare volens, non illi violentiam adhibet.

Pax vobis. Iuſti in medijs quoque tribulationibus pacem habent.

Dicit Ieſus Thomæ, noli eſſe incredulus ſed fidelis Ad fidem igitur etiam pia voluntas concurrit. Requiritur fides viua, & operatiua ad ſalutem non ſufficit mortua.

Beati qui non uiderunt & crediderunt. Magnum hinc nobis ſolatium qui credimus non per ſenſum ſed per intellectum.

F. S. Stephani Protomartiyris 26. Decemb.

ECce *ergo mitto ad vos Prophetas & Sapientes*, *& ex illis occidetis*. Matth. c. 23. Boni & ſancti homines ſunt qui præcipuè à malis perſecutionem ſuſtinent: vide in Apparatu, *Perſecutio*, *Tribulatio*; *Odium*. Sed illæ tribulationes ſunt claues cæli. Hinc Stephanus cum lapidaretur dixit, *Ecce uideo cælos apertos*, *& Ieſum ſtantem*: vide in Apparatu, *Beatitudo*, *Gloria cæleſtis*, *Benignitas diuina*,

Ecce nideo cælos apertos. Iuſtus patiens iucundum Deo & cælo ſpectaculum eſt. Et viciſſim ſolatium iuſtis patientibus Chriſtum habere ſpectatorem, & remuneratorem.

Lapidabant Stephanum inuocantem & dicentem. Lapid bus & malleis afflictionum aptari debemus ædificio cæleſti.

F. S. Ioannis Euangeliſtæ 27. Decemb.

COnuerſus *Petrus uidit illum Diſcipulum quem diligebat Ieſus*. Quare Ieſus Ioannem tantopere diligebat? Propter Ioannis ſingularem Caſtitatem, Humiltatem, Zelum Apoſtolicum, Amorem erga Chriſtum: ſicut enim ignis ignem excitat, ita amor amorem: Vide in Appar. illas Virtutes, & vitia illis oppoſita, vt *Luxuriam*, *Superbiam*, *Acediam*.

PARS

PARS TERTIA
SVMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ
P. Petri Caniſij Soc. IESV

Cum breui Elucidatione, & ſelectis Exemplis nunc primum adiectis.

PRÆFATIO, & notitia operis.

Poſtquam præcedentes Tractatus pœnè ad calcem adduxi, viſum eſt multis ad ſubſidium animarum, à nobis vnicè intentum, plurimum conducere, ſi huic operi adiungeretur ipſa Doctrina Chriſtiana breui expoſitione & exemplis illuſtrata: vt hac opportunitate iam commoda Curatores animarum ad Doctrinæ adeò neceſſariæ frequentem explicationem facilius inducantur. Eoque magis quod ſimul in eodem Libro adiunctas habeant Controuerſias Fidei, Theologicas reſolutiones, atque Apparatum ſelectæ materiæ: quæ omnia ad ſingulas Doctrinæ Chriſtianæ partes doctè accuratèque exponendas, ac probandas ſubſidium optatiſſimum ſuppeditant.

Vt igitur huic opportunitati, & annicorum votis operam meam accommodarem, reliquo Operi hanc Doctrinæ Sacræ Elucidationem adiungere decreui, non ſine auxilio quorundam Theologorum huius Collegij Louanienſis, qui ad hoc animarum ſubſidium operam, exempla quædam opportuna ſeligendo, promptiſſima voluntate obtulerunt: in hoc imitatus non tantum Bellarminum ſummoſque Theologos, ſed ipſum quoque Sanctum Auguſtinum, qui inter ſublimes rerum diuinarum commentationes ſibi decorum exiſtimauit de Catechizandis rudibus *tractatum vtiliſſimum elaborare.*

Aſſumpſi autem præ cæteris hac expoſitione elucidandum Catechiſmum P. Petri Caniſij Societ. IESV Theologi eximij, tum propter dilucidum eius ordinem & breuitatem, tum propter communem vſum atque approbationem; quam in Republica Chriſtiana paſſim obtinuit. Nam, vt alia præteream, tam Ferdinandus Imperator, quam Philippus Rex Hiſpaniarum, hunc vnicum Caniſij Catechiſmum in ſuis ditionibus pręlegendum ſua auctoritate aut publico diplomate propoſuerunt. Et vſus ipſe etiamnum docet quanta verborum energia, quanta ſoliditate Doctrinę, quamque perſpicua prę cęteris breuitate totam Doctrinę Chriſtianę Summam complectatur.

Pro vſu autem adiunctę à nobis expoſitionis: Aduerte primò, pro meliori diſtinctione, ipſum Catechiſmi contextum ſiue Quęſtionem & Reſponſionem ſeorſim imprimi, & poſt modicum ſpatium, Expoſitionem cum exemplis ſi gulis pœnè Catechiſmi quęſtionibus ſubiungi, vt vna cum qnęſtione, quę explicatur, ipſa quoque expoſitio ante oculos habeatur; quod in nullo hactenus Catechiſmo factum reperimus.

2\. *Aduerte, ex peculiari delectu aliquas quęſtiones prę alijs fuſiùs illuſtrari, eo quod ad myſterium aliquod fidei exponendum, vel mores formandos plus momenti habeant, aliquas verò breuius perſtringi, quia vel earum doctrina ſpectat ad quęſtionem principalem, quę explicatur, vel quia in alia Catechiſmi parte magis appoſitè elucidantur, non enim debent de ſingulis ſemper quęſtionibus exempla proferri.*

3\. *Quamuis ſępè de vna quęſtione plura exempla apponantur, neceſſe non eſt vt Catechiſta omnia ſimul producat, ſed poterit ſeligere vnum vel alterum quod pręſentibus magis conuenire iudicabit.*

4\. Nar-

4. *Narratio exempli, ſimilitudinis, aut ſententia quam ſelegit, vt maiori cum gratia, facundia, & arte proponatur, plurimum conducet expendere ſingulas exempli partes & circumſtantias*, quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando, &c. *Iuxta praxim ſupra traditam in fine Apparatus ad Doctrinam ſacram.*

Praxis tradendi Doctrinam Chriſtianam.

PRimò, debet Catechiſta ex maturioribus ſtatuere vnum vel alterum ſyndicum, qui pueros aduenientes ſuis locis ordine conſtituat, & in modeſtia ac ſilentio contineat.

II. Hora audita, & dato per campanam ſigno, Catechiſta ſtans in medio populi ſui, ex vtroque latere ſecundum ſexum diſcreti, ſicut ab omnibus videri & audiri facilè poſſit, formabit ſignum Crucis vernaculè; & dum procurat vt omnes ſe præeuntem clara & diſtinctà voce ſequantur, cauebit ne quis verba ſua vel anteuertat, vel iuſto ſerius ſubſequatur.

III. Curabit deinde per vnum à ſe deſignatum, & in medio flectentem clara voce recitari orationem Dominicam vernaculè, cuius verba cæteri per partes diſtinctè repetent: hoc enim modo myſteria fidei facillimè memoriæ mandantur tam à paruulis, quam à maioribus natu, qui alio ferè modo ea addiſcere erubeſcunt.

Tum iterum efformabit crucem, vt ſuprà.

IV. Primum horæ quadrantem dabit petendis quæſtiunculis facilioribus, potiſſimum de ijs quæ ſcitu neceſſaria ſunt neceſſitate medij, vt Deum eſſe vnum in Natura, trinum in Perſonis, Remuneratorem noſtrorum operum, ac Filium Dei eſſe noſtrum Mediatorem ac Redemptorem. Deinde neceſſaria neceſſitate Præcepti, vt Symbolum Apoſtolorum, decem Præcepta, ſeptem Sacramenta, vnaquaque vice vnum punctum accuratè enucleando, & identidem idem repetendo varijs modis & formulis vt altius inhæreant, errantes ſuauiter corrigendo, balbutientes iuuando, omnes pro merito laudando: neque de facili quemquam corripiat, ob ignorantiam, niſi ortam ex ſupina negligentia.

V. Secundo quadrante quæſtiones proponat paulò difficiliores, eaſque fere deſumptas ex ea lectione quæ Dominica proximè præcedenti publicè recitata, & explicata fuit.

Tum iubebit ex modeſtioribus, doctiorem aliquem clara voce pronunciare Exemplum, quod præcedenti Dominica Catechiſta attulit ad Lectionis explanationem.

VI. Tertio quadrante, iubebit binos vel plures ex aduerſo ſtantes in medio Catechiſmi, & ſi fieri poſſit, loco etiam eminentiori, clarè pronunciare de memoria lectionem ea die explicandam.

Mox Catechiſta lectionem iam recitatam clarè & breuiter explicabit ſermone facili, & ad parui ſui auditorij captum accommodato, idem ſæpiuſcule alijs, atque alijs verbis repetens, adhibitis breuibus ſubinde interrogationibus, & reſponſionibus vt maiorem ſibi conciliet attentionem.

VII. Quarto quadrante, vnum aut alterum producat exemplum ſelectum, quod tragicè quidem, & cum emphaſi, ſed vulgari ſermone & phraſi pueris accommodato narrabit: poſtea præmonebit, ſe proxima vice viſurum quis narratum Exemplum optimè retinebit.

VIII. Poſt hæc iterum formabit crucem, iubebit legi ſalutationem Angelicam, vel Symbolum Apoſtolorum, &c. per vices; vt hoc modo omnes, qui adueniunt, ea addiſcant. Concludet ipſe omnibus iterum præeundo in formanda cruce, vt dictum ſupra. Poſtea pueros ſine tumultu binos vel ternos ex ordine dimittat.

Aduertat autem ne Catechiſmus ſpatium horæ excedat, cum fructus temporis diuturnitate ſæpius vel tollatur, vel minuatur.

IX. Singulis quos interrogauit præmiolum aliquod vel notam elargiatur ſtatim, vel his deficientibus eorum nomen in librum referat vt poſtea præmio afficiantur: & adiungat ad bona reſponſa ſubinde encomium aliquod: mirum enim quantum etiam pueri laude animentur.

Oblata opportunitate ſæpius inculcet obligationem quam habent Parentes vt mittant prolem ad Catechiſmum, vt Domini mittant ſeruos & ancillas, Ludimagiſtri ſcholares, Magiſtratus ſibi ſubiectos, præſertim pupillos & orphanos; ac ſæpius vſu venire, vt quando hac in parte officio ſuo deſunt, & ipſi grauiter peccent, & illos quorum curam gerunt, peccatis & erroribus exponant.

Obligatio Curatorum.

VT autem ipſi Curatores animarum intelligant quanta ipſis obligatio incumbat ad plebem ſibi commiſſam Doctrina Sacra inſtituendam, audiant ea de re Decretum Concilij Tridentini Seſſ. 5. cap. 2. *Archipresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales vel qui alias curam animarum habentes Eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe vel alios idoneos, ſi legitimè impe-*

impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis & Feſtis ſolemnibus plebes ſibi commiſſas pro ſua & earum capacitate paſcant ſalutaribus verbis; docendo quæ omnibus ſcire neceſſarium ad ſalutem, annunciandoque eis cum breuitate & facilitate ſermonis Vitia quæ declinare, & Virtutes quas ſectari oportet, vt pœnam æternam euadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant. Id verò ſi quis eorum præſtare negligat, etiam ſi ab Epiſcopi iuriſdictione quauis ratione exemptum ſe eſſe prætenderet; etiam ſi Eccleſiæ quouis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monaſterio, etiam extra Diœceſim exiſtenti, forſan annexæ, vel vnitæ, modò re ipſa in Diœceſi ſint; prouida paſtoralis Epiſcoporum ſolicitudo non deſit, ne illud impleatur, *Ieremiæ Thren. cap.* 4. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Atque Epiſcopis ibidem demandatur, vt qui poſt admonitionem trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint, ad illud exequendum, ſi neceſſe ſit, per Cenſuras Eccleſiaſticas, aut alias ad Epiſcopi arbitrium cogantur. Idemque de explicanda Doctrina Chriſtiana ſingulis Dominicis, & Feſtis Solemnibus ſub graui obligatione iterum denunciatur in Trident. *de Reformat. Seſſ.* 24. *cap.* 4. *his verbis.*

Iidem etiam ſaltem Dominicis, & alijs feſtiuis diebus pueros in ſingulis Parochijs (Vide Conſtit. Pij V. Ex debito. 1571. *quam ampliauit Gregorius XIII.* 30. *Octobris* 1572.) *fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit, doceri curabunt, & ſi opus ſit, etiam per Cenſuras Eccleſiaſticas compellent: non obſtantibus priuilegijs & conſuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de prædicationis munere Seſſ.* 5. *cap.* 2. *de Refor. ſub eodem Paulo III. decreta fuerunt, ſuum robur obtineant.*

Quod ſi ad hoc munus explendum Curatores animarum ſeueriſſimis Conciliorum Decretis vbique adſtringantur, quantò magis ea obligatione vrgentur illi qui in partibus Hæreticorum Paſtoris officio funguntur. Facilè enim inſerent Hæretici teneris puerorum mentibus errorum ſuorum ſemina niſi prouida veri Paſtoris cura, & Inſtitutione præueniantur. Inficient paulatim incautos plebis incultæ animos falſæ doctrinæ veneno mortifero, niſi, contra illud virus, Doctrinæ Chriſtianæ antidoto muniatur. Cumque pedetentim hæc peſtifera lues occultè irrepſerit, ignaros tenellæ ætatis animos infecerit, & cum adoleſcentibus error, & ignorantia ſenſim adoleuerit, tum demum deprehenditur per longam incuriam morbus incurabilis, & cui fruſtra ſanioris Doctrinæ medicina admouetur. Ne igitur Curatores animarum hanc gregis ſui ruinam ſerò lugeant, & neglecti officij rationem in diſtricto Dei iudicio reddere cogantur, ad hoc curam ac cogitationem ſuam ſeriò adijciant, vt à teneris annis commiſſum ſibi populum in Doctrinæ Chriſtianæ myſterijs, ac Dei timore conſtanter erudiant: quo fiet vt animas pretioſo Chriſti ſanguine redemptas ab interitu conſeruent, & amplam ſibi in cœlo laboris ſui mercedem acquirant.

INDEX CAPITVM

Summæ ſequentis.

CAput Primum. *De Fide, Eccleſia, & Symbolo Apoſtolorum.*
Caput Secundum. *De Spe, Oratione Dominica, &c.*
Caput Tertium. *De Charitate, Præceptis Decalogi, & Eccleſia.*
Caput Quartum. *De Sacramentis ſingulis.*
Caput Quintum. *De Officijs Iuſtitiæ Chriſtianæ, Peccatis, Virtutibus, &* 4. *Nouiſſimis. Cum Exemplis* Conſtantiæ *illuſtribus inter perpetuas pro Fide Romana Perſecutiones, &c.*

SVMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ.

CAPVT I.

De Fide & Symbolo Apoſtolorum.

QVÆSTIO.

Quis dicendus eſt Chriſtianus atque Catholicus?

RESP. Qui Baptiſmatis Sacramento initiatus, *Ieſu* Chriſti veri Dei atque hominis ſalutarem doctrinam in eius Eccleſia profitetur: neque Sectis vel opinionibus vllis ab Eccleſia Catholica alienis adhæret.

Expoſitio.

SVmma dignitas eſt habere nomen veri Chriſtiani. Quia per Baptiſmum, & Fidem Chriſtianam homines fiunt filij Dei, & hæredes regni cœleſtis. *Quotquot autem receperunt eum dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, Ioan. 1.

S. Auguſtinus lib. de Catechizandis Rudibus *cap.* 16. comparat veros Chriſtianos cum optimo Tritico, & falſos cum Palea; quæ quamuis ad tempus cum tritico permixta ſit in Area, id eſt, in Eccleſia, non erunt tamen ſimul in Horreo, id eſt, in Cœlo. Non, inquit, ſibi blandiantur quod in Area poſſunt eſſe cum frumento Dei, quia in Horreo cum illo non erunt, ſed igni debito deſtinabuntur.

Exemplo illuſtri patet, quanta ſit Virtus in doctrina veri Chriſtiani, ex facto S. Dominici, qui cum diu diſputaret pro Chriſtiana Religione, contra hæreticos Albigenſes, tandem conuentum eſt, vt libellus S. Dominici, & alter libellus Albigenſium pro experimento veræ doctrinæ in ignem proijceretur. Et ecce, libellus partis hæreticæ ſtatim comburitur, libellus verò doctrinæ Chriſtianæ non tantum ab igne non læditur, ſed etiam ex igne longè proſilijt. Et cum ſecundò ac tertiò in ignem proiectus fuiſſet ſemper in virtute veræ ac Chriſtianæ doctrinæ illæſus permanſit. Ita fuſius tradit S. Antoninus in Chronico *par.* 3. *tit.* 19. *c.* 1. & Surius *S. Auguſt.*

Tantam quoq; *Virtutem*, ac robur ſuppeditat nomen *Chriſtiani*, vt S. Blandina Virgo cum inter acerbiſſima tormenta inclamaret, *Sum Chriſtiana*, nullum doloris ſenſum paſſa fuerit, imò viſa eſt inter ſummas delicias verſari, vt refert Euſeb. in Hiſtoria Eccleſ. lib. 1. cap. 5.

Tantus *honor* eſt nominis Chriſtiani, vt S. Ludouicus Rex Galliarum ſolitus fuerit dicere, ſe in nulla parte Regni ſui tantum honoris vnquam accepiſſe, quantum Poſſiaci. Quia nempè ea in vrbe Baptiſmo initiatus Chriſtiani nomen accepit, ideoque profitebatur ſe ſummo cum lætitiæ ſenſu præ cæteris omnibus in ea vrbe commorari, vti per Belleforeſtum in eius vita narratur.

Hinc Reges Galliæ nomen *Chriſtianiſſimi*, & Reges Hiſpaniæ nomen *Catholici* pro ſummi honoris titulo à Sede Apoſtolica acceperunt, & haſtenus ſemper retinuerunt.

Hæretici verò, etſi vocentur Chriſtiani, quia in nomine Chriſti Baptiſmum ſuſceperunt, non ſunt tamen Catholici: quia *Sectis & opinionibus ab Eccleſia Catholica alienis adhærent*: exempligratia negant Miſſam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probantur ſuprà *de Controuerſ. Fidei par.* 1. *tract.* 2. *pag.* 67. 69. & 74.

Q. *Quod ſignum hominis Chriſtiani?*

RESP. Signum Sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine *Patris*, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Expoſ. Signum Crucis docet nos vnum eſſe Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò in nominibus. Et tres eſſe perſonas diuinas, quia additur nomen trium perſonarum, *Patris*, & *Filij*, & *Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à fronte ad pectus, profitemur ſecundam perſonam ſcilicet Filium Dei pro hominum ſalute deſcendiſſe in vterum B. Virg. Mariæ. Poſtremò transferendo manum à ſiniſtra ad dexteram, declaramus per Chriſtum nos tranſlatos eſſe à maledictione ad benedictionem. Hæc Myſteria ſcire & credere omnibus

adul-

adultis neceſſarium eſt ad ſalutem neceſſitate medij, ſic vt ignorantia non excuſet. *Vnde cum prædicta praxi formanda Crucis valdè aptè doceri, & retineri poſſunt.*

Signum Crucis eſt Armatura hominis Chriſtiani, vt exemplo declaratur. Conſtantinus Imperator ad Chriſtianam fidem conuerſus circa annum Chriſti 312. à Maxentio tyranno cladibus varijs affectus eſt: & poſteà à Licinio Imperatore circa annum 318. Cum autem diuino auxilio fretus cum paucis copijs hoſti potentiſſimo occurre pararet, virtute ſalutiferæ Crucis ab imminenti periculo liberatus fuit. Nam ſupra eius copias lucidiſſimum Crucis ſignum in aere apparuit, & vox de cęlo audita eſt, *In hoc ſigno vinces*, cuius præſidio munitus præclaram victoriam ab hoſtibus reportauit: In cuius rei memoriam deinceps ſignum Crucis ſuis vexillis inſcribi curauit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quemdam Iudæum nocte ingruente vrbe excluſum, in vetuſto Appollinis templo pernoctaſse. Hic à tenebricoſa dæmonum caterua circumcingitur. In his periculis miſero Iudæo nulla ſpes auxilij affulget. Tandem occurrit Chriſtianos ſolitos aduerſus pericula ſe Crucis ſigno munire. Signat igitur ſe ſigno Crucis, & ecce tota dęmonum turba ex templo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, ſed ſignatum.*

Geneuam verſus Catholicus cum hæretico iter agebant: orta ſubita tempeſtate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more ſeſe identidem cruce ſignabat: hæreticus verò per iocum & ludibrium percunctatur, an Catholicus ſe ſignando muſcas abigeret. Sed Deus non irridetur: horrendo ſtatim fragore crucis contemptorem fulmen è dubibus lapſum extinxit, Catholicus qui eius lateri adhærebat incolumis permanſit. Florimon. l. 8. c. 4. §. 1.

Q. *Quibus de rebus primum docendi ſunt Chriſtiani?*

RESp. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis, & officijs iuſtitiæ Chriſtianæ.

Q. *Quid eſt Fides?*

RESp. Donum Dei, ac lumen, quo illuſtratus homo, firmiter aſſentitur omnibus quæ Deus reuelauit, & nobis per Eccleſiam credenda propoſuit: ſiue ſcripta illa ſint, ſiue non ſint.

Expoſ. Fides debet eſſe integra: quia qui peccat in vno factus eſt omnium reus. Sicut nauis, quæ in cæteris integra eſt, ſi vnam rimam habeat, per eam ſubmergi poteſt.

Hinc ergo erant huius temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Chriſtianum in ſua fide poſſe ſaluari, quod ſupra refutatur *Tom.* 1. in contr. p. 1. c. 3.

Quanta ſit vis verę fidei ſingulari Exemplo declaratur. Anno Chriſti 471. Duo philoſophi, quorum alter erat Ariana hæreſi infectus, de fide acriter diſceptabant. Tandem orthodoxo Philoſopho viſum eſt, relicta verborum contentione, virtute potius diuina fidei ſuæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, vt accenſo igne luculento vterque in medias flammas deſcenderet, victor haberetur, qui in igne immunis perſiſteret. Hanc conditionem cum Arianus detractaret, orthodoxus fidei veritati confiſus, ardentem rogum ſolus ingreſſus eſt, & inde cum Ariano illæſus, & intactis etiam veſtibus diſputauit: Baron. Tom. 6. anno 471. & Nicephor. Lib. 15. cap. 23.

Simile exemplum legitur in vita Sancti Patritij, qui vt Magum Fidei obſiſtentem conuinceret, iuſſit Benignum comitem ſuum collocari in domuncula ex aridis lignis & ſtipulis confecta, Magum ex aduerſo in domo ex humido & viridi ligno erecta: iniecto vtrimque igne, Benignus penitus illæſo, Magus cum tecto viridi continuò exarſit.

Huc facit exemplum S. Gregorij Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è ſuo loco tranſtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide ſupra in Apparatu, Ver. *Fides*.

Vide etiam obligationem ad Profeſſionem externam Fidei, ſine reſtrictione pure mentali, &c. ſupra *Tom.* 2. *par.* 2. *tract.* 6. *pag.* 180.

Q. *Quæ ſumma eſt Fidei ſeu omnium credendorum?*

RESp. Symbolum Apoſtolorum, in duodecim diſtinctum articulos.

Expoſ. Symbolum Apoſtolorum quiuis Catholicus ſcire & credere tenetur: & peccant parentes filios ſuos illud docere negligant. Eſt enim norma fidei, qua Chriſti fideles ab infidelibus diſtinguuntur, Sicut per teſſeram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis diſcernis, & dignoſcit.

Præclarum in hoc genere eſt exemplum S. Petri Martyris ex illuſtri Ordine S. Dominici. Cùm natus eſſet ex parentibus Manichęorum hæreſi infectis, ab ipſa tamen quaſi infantia contra hæreſes pugnauit. Dum puer

ſeptem annorum ſcholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in ſcholis didiciſſet: reſpondit intrepidè ſe Chriſtianæ fidei Symbolum didiciſſe. Et quamuis multis Patris, Patruique blanditijs, & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei conſtantia & Symboli profeſſione dimoueri. Huius Profeſſionis magnam illi Dominus coronam præparauit. Cum enim poſtea factus Religoſus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumque ſæpè rogaret vt pro ea poſſet vitam profundere. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex inſidijs aggreſſus eſt, & ſtricto mucrone eius capiti repetitis ictibus lethale vulnus inflixit. Ille verò, in ipſo mortis articulo, conſuetum fidei ſuæ ſcutum aſſumens, Symbolum Apoſtolorum quod à pueritia conſtanter tenuit, magno animi gaudio recitauit, & cum ea teſſera ad perpetuam conſtantiæ palmam in cęlum migrauit, vti patet ex Breu. Rom. 29. Aprilis.

Q. *Qui ſunt illi duodecim articuli?*

RESp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.

2. Et in *Ieſum* Chriſtum filium eius vnicum, Dominum noſtrum.

3. Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

4. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

5. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

6. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

7. Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

8. Credo in Spiritum Sanctum.

9. Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum comunionem.

10. Remiſſionem peccatorum.

11. Carnis reſurrectionem.

12. Et vitam æternam, *Amen*.

Q. *Quid ſibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?*

RESp. Oſtendit primam in Dietate perſonam, Patrem ſcilicet cœleſtem & æternum, cui nihil factu impoſſibile ſit, vel difficile, qui cœlum & terram, viſibilia ſimul & inuiſibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta vſque conſeruat, & gubernat ſumma bonitate, & ſapientia.

Expoſ. Omnipotentiam ſuam Deus vel maximè oſtendit, creando, ſeu, è nihilo producendo totum hoc vniuerſum, idque ſine labore, ſed ſolo nutu, & imperio voluntatis. *Dixit enim, & facta ſunt omnia, mandauit, & creata ſunt. Pſalm.* 148. Hanc Dei omnipotentiam (vt refert Polidorus) inſigniter edoctus eſt Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam ſuam poteſtatem arrogantior, ſedili in tumidi maris littore poſito, ipſum mare ſic allocutus eſt: Mare tu regni mei pars es, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuò intumeſcens mare impetù in Regem facto è ſolio illum in terram deiecit: Ad ſe reuerſus auream hanc protulit ſententiam: *Vana eſt omnium Regum poteſtas; ſolus Deus omnipotens*: & corona Cruci impoſita pietatis poſtea, ac modeſtiæ cultor extitit egregius. *Polyd. Virg. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum diuinæ potentiæ notius, & illuſtrius patet *Exodum capit.* 7. Quando Deus per Moyſem debellauit Regem Pharaonem conuertendo virgam in ſerpentem, & omnes aquas in ſanguinem, & diuidendo mare rubrum, dum populus Dei tranſiret, AEgyptios autem omnes maris fluctibus obruendo. *Ibid.* etiam *Exod. c.* 14.

Si coram adultis doctrina ſacra exponatur, poterit Dei exiſtentia & potentia doctè demonſtrari ex rebus creatis, per argumenta ſuperiùs tradita in Controuer. *Part.* 1. *c.* 1. Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei*.

Q. *Quid verò ſecundus articulus: Et in Ieſum Chriſtum filium eius?*

RESp. Commonſtrat ſecundam in Deitate perſonam, *Ieſum* Chriſtum ſcilicet, filium Dei naturalem, vnicum illum, ab æterno genitum, & Patri conſubſtantialem, Dominum ac Redemptorem noſtrum, vt qui nos perditos liberauit.

Expoſ. Auguſtiſſimum nomen *Ieſu* in amore & veneratione habendum docuit Apoſtolus Paulus ad Philip. 2. v. 9. *Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genuflectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Sed an etiam vtile eſt nomen illud inuocare in anguſtijs ſuis? Multò maximè: Refert Athanaſius *in vita Sancti Antonij* 17. *Ianuarij*. S. Antonium, inuocato ſolo *Ieſu* nomine, non ſemel integram dęmonum cohortem fugaſſe. Simile exemplũ refert P. Petrus Ribadineira in vita S. Ignatij

So-

Societatis *Ieſu* Auctoris, *Lib.* 5. *Cap.* 9. his verbis: Dormientem Ignatium ſtrangulare diabolum voluiſſe Romæ anno 1541. audiui: Guttur eius quaſi manu iniecta præfocare conatus eſt, tam fortiter vt nullo conatu poſſet Ignatius *SS. Ieſu* nomen inuocare: ſed cùm neruos omnes intenderet, vim vi repellens in ſuauiſſimam vocem tandem erupit, Ieſumque inclamauit; qua voce diaboli conatus repulſus eſt. Porrò ex contentione Ignatius, quod poſtea vidimus, per dies aliquot raucus omninò & ſine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Franciſci nominis *Ieſu* ſummus cultor fuiſſe legitur.

Sed qui concipi poteſt *Ieſum* Chriſtum eſſe verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram genarationem procedere? Id facilè colliges ex ſequenti ſimilitudine: Dum quis ſpeculum intuetur, illicò producit imaginem adeò ſibi ſimilem, vt nullum poſſit inueniri diſcrimen: quæ imago ſine vllo labore, ſine inſtrumento, in ictu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus ſpeculum diuinitatis ſuæ ab æternò intuitus, ſtatim imaginem ſibi ipſi ſimillimam formauit, & hæc imago eſt Filius. Sed dum nos in ſpeculo producimus noſtri imaginem, illa imago non vocatur noſter filius; cur magis diuina imago vocatur Dei Filius? Ideò ſcilicet, quia Deus huic ſuæ imagini, totum eſſe ſuum totamque naturam contulit, quod nos intuendo facere non poſſumus. Si opus ſit, plura de Chriſto dabit Apparatus ſupra, verbo, *Chriſtus*.

Q. *Quid porro tertius: Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto?*

RESp. Myſterium proponit Dominicę Incarnationis. Quia idem Dei filius de cęlis deſcendens, humanam naturam aſſumpſit: ſed modo ſingulari prorſus, vt qui conceptus fuit ſine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine illibata.

Expoſ. Mirabilem hanc Chriſti in vtero Virginis Conceptionem, partúmque virgineum & illęſam Deiparę virginitatem ante partum, in partu, & poſt partum, iam olim à Prophetis prędictam non vno loco teſtantur Scripturę. Iſaię 7. verſ. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c.*

Et verò quamuis hęc verba de Myſterij veritate dubitare non ſinant, tamen voluit illam Deus aliquando triplici miraculo certiſſimam reddere. Hęrebat dubius in re certiſſima magnus Theologiæ Doctor ex Ordine S. Dominici, propoſita ſibi non fidei, ſed rationis difficultate, qui fieri poſſet vt Maria Mater eſſet, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctuatio viri animum occupauit, cùm tandem illi Magiſtrum miſit Deus: quem putatis? Eximium fortaſſis Theologum? Minimè: ſed humilem Fratrem AEgidium ex Ordine S. Franciſci, qui hominis tentationem diuinitus edoctus, baculo, quo ſe ſuſtentabat, terram pulſans his illum verbis anteuenit: Frater Prædicator, Maria, Virgo eſt ante partum: ſtatimque candidiſſimum è terra ortum eſt lilium. Mox iterum percuſſa homo: Frater, Maria, Virgo eſt in partu, alterumque exortum eſt lilium. Dein tertiò terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo eſt poſt partum, ſimulque tertium prodijt lilium, quo viſo miraculo Doctor Dominicanus omnem deinceps dubitationem libenbenter depoſuit. *In vita S. AEgidij apud Surium 23. Aprilis.*

Similitudinem, ſi deſideres, quæ mirabilem hanc clauſtri Virginalis ipſo partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum ſuum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen vt vitrum integrum omninò maneat & illæſum; ſic & Chriſtus in hunc mundum prodijt ex vtero Virginis, hunc omninò integrum relinquendo & inuiolatum. Plura in Appar. V. *Deipara.*

Q. *Quid vero quartus: Paſſus ſub Pontio Pilato?*

RESp. Myſterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius ſecundùm humanam illam naturam aſſumptam, extrema verè paſſus eſt pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Vnde licet agnus eſſet ſine macula, tamen ſub Pontio Præſide in crucem ſuffixus, in cruce mortuus, & ſepultus fuit.

Expoſ. Seriem totius Chriſti Paſſionis, paucis his verbis contentam dabunt fuſius Euangeliſtæ *Matth.* 17. *Marci* 15. *&c.* imò & Prophetæ, qui de Paſſione & morte Domini multa vaticinati ſunt, vt Dauidem omittam, Iſaiæ oracula tam clara ſunt, vt rectè dici queat eum rem geſtam potius expoſuiſſe, quam futuram prædixiſſe. *Iſaiæ cap.* 53. *& alibi.*

Sed ſi Chriſtus Deus fuit: qui mori potuit. Verè mortuus eſt Chriſtus, qui Deus erat & homo, ſecundùm humanam naturam: ſicut rectè loquimur dum dicimus ille homo mortuus eſt: cum tamen anima, quæ altera hominis

pars eſt, mori non poſſit. Figura huius myſterij in Veteri Teſtamento fuit Iſaac diuinam naturam repreſentans, qui occiſus non fuit, ſed eius loco aries, qui humanam naturam referebat. *Vt notat S. Ambroſius in Pſalm.* 39.

Sed age videamus quam grata ſit Paſſionis Chriſti memoria, de qua Albertus Magnus ſic ait: *Simplex recordatio Paſſionis Dominicæ plus valet, quam ſi integrum annum ieiunaret quis in pane & aqua, vel ſi quotidie virgis & flagellis cæderetur vſque ad effuſionem ſanguinis.* Idem ferè reuelaſſe Deum Sancto cuidam Eremitæ teſtatur Ludouicus à Saxonia *de Vita Chriſti cap.* 58. SS. Gertrudi, Birgittæ, Mechtildi, Catharinæ, paria fere reuelata tradit Ludouic. Bloſius *cap.* 2. *Montil. Spirit.*

Rem ſubinde prodigio confirmauit Deus. Seruiebat tyranno cuidam gentili captus quidam adoleſcens Catholicus, qui gemebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberaliſſimè haberetur, cauſam petit tyrannus; repoſuit Dei ſeruus, ſtigmata Domini ſui ſe in cor corde portare. Indignatus Tyrannus, experiar, inquit, num vera ſint quæ dicis: Iubet itaque aperto Iuuenis pectore cor eius euelli, & bifariam ſecari: mirum dictum! apparuere in ipſo corde, Chriſti Paſſionis inſtrumenta: rei nouitate attonitus Tyrannus cum ſuis ad Chriſti fidem conuerſus eſt. *Cantiprat. lib.* 1. *cap.* 25. *Part.* 8.

Similia Chriſti Paſſionis inſtrumenta inuenta ſunt in corde B. Claræ de Monte Falco, vt legitur in eius vita 17. Auguſti. *Faſti Mariani ex Monum. Eccl. Mont. Falconis.*

Q. *Quid autem quintus: Deſcendit ad inferos?*

RESp. Myſterium Reſurrectionis Chriſti complectitur, qui ſecundùm animam quidem Patres è limbo liberaturus deſcendit: tertio vero poſt mortem die, reſumpto corpore, vi propria factus eſt rediuiuus.

Expoſ. Reſurrectionem ſuam die poſt mortem tertia crebrò in Euangelijs legitur Chriſtum prædixiſſe Matth. 13. *Oportet filium hominis pati, & tertia die reſurgere.* Et Cap. 20 *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die reſurget.* Figuram huius Reſurrectionis habemus in Veteri Teſtamento, *Geneſ.* 42. In Ioſepho qui è carcere ad regnum euectus, Chriſti poſt mortem ad ſuos reditum expreſſit. Et *Iona cap.* 2. in ipſo Propheta Iona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ſepulturam Chriſti & tempus reſurrectionis expreſſit; ſicut ipſe Chriſtus expoſuit, *Matth.* 12. & *Luc.* 11.

Sed nec poſt Chriſti tempora defuerunt figuræ huius reſurrectionis. Septem erant germani Fratres ſub Decio Imperatore à patre proditi, quia Catholici, & in ſpecu concluſi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, poſt aliquot ſecula viui comparuerunt, eo ſcilicet tempore quo ſurrexerat hæreſis, quæ reſurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus vnus ciuitatem ingreſſus omnia videt mutata, pecuniam profert alimenti aliquid cæteris comparaturus, ſed nec ipſe nec moneta agnoſcitur. Ad loci Epiſcopum, quin & ipſum Imperatorem Theodoſium protrahitur, qui re prudenter examinata comperiunt ſeptem illos fratres annis omnino 372. dormijſſe. Paulò poſt omnes facto epulo refecti pariter obierunt, & cum illis ſimul iſta hæreſis extincta eſt.

Exemplum aliud poteſt eſſe in Lazaro poſt quatriduum à Chriſto ad vitam reſuſcitato, & pluribus alijs. Quod Deo non eſt magis difficile, quam efficere vt ex ſemine quod in terra ſepelitur flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Art. XI.* de Carnis Reſurrectione.

Q. *Quid ſextus articulus: Aſcendit ad cœlos?*

RESp. Myſterium affert glorioſæ Aſcenſionis Chriſti, vt qui poſt expletum Redemptionis noſtræ opus, ad Patrem tranſiuit ex hoc mundo, & cœlos ſua virtute Triumphator aſcendit, atque in ipſa æterna Patris gloria ſuper omnia eſt collocatus.

Expoſ. Chriſti glorioſa in Cœlos aſcenſio nobis deſcribitur Actor. 1. *Videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum, &c.* Et olim illam videtur vaticinatus Propheta Dauid Pſalm. 46. *Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Aſcenſio in Cœlos, vti Chriſto glorioſa, ita illius grata & pia memoria hominibus ſalutaris eſt: Confirmat id Bloſius hoc exemplo *tom.* 1. *de ſignis Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 2. Nobilis quidam ethnicus iam pluribus annis iacuerat in lecto paralyticus, inuiſit illum forte Chriſtianus, narrauitque non omninò de ſanitate deſperatum, ſi ſpem poneret in Chriſto, eiuſque nomen imploraret; cuius rei cauſa, imaginem ægro reliquit Chriſti aſcendentis in cœlum. Ægrotus, hortante Chriſtiano, maximo animi ſtudio Dei nomen implorauit, rogauitque vt per glorioſam in cęlos aſcenſionem, poſſet è lecto ſanus aſcendere. Mirum dictu! multis aſpicientibus repente è lecto ſanus aſcendit, & Chriſto nomen dedit: quo cognito Imperatore Cochinchinæ Legatos Macaum miſit

qui

qui legis Chriſtianæ prædicatores ad ſe acciperent, quo ipſe & ſui ſubditi veram Chriſti legem amplecterentur.

Q. *Quid ſeptimus: Inde venturus eſt iudicare?*

RESP. Demonſtrat extremum iudicij diem, quando Chriſtus humana in carne viſibilis rurſus de cœlo deſcendet, ac tremendum aget iudicem omnium, proborum ac improborum, & reddet vnicuique ſecundum opera eius.

Expoſ. Sanctum Diuini huius & extremi Iudicij timorem conceperat S. Iob, de quo in Scripturis legitur Iobi 9. *Verebar omnia opera mea ſciens quod non parceres delinquenti.* Et cap. 30. *Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus?* Sanctus Clemens Petri Succeſſor de Beato Apoſtolorum Principe ſcribit, frequenter dicere ſolitum: *quis peccare poterit ſi ſemper ante oculos poſtremum iudicium ponat:* Quam lectionem adeò altè mentibus ſuis impreſſam voluerunt viri Sancti, vt ſemper poſtremum hoc iudicium ſibi ob oculos ponerent, quo ſe à peccatis immunes ſeruarent. Sanctus Hieronymus de ſe ipſo teſtatur ad Euſtochium: *Quoties diem illum conſidero toto corpore contremiſco: ſiue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliud quid facio, ſemper videtur mihi tuba terribilis ſonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium.* Exemplum de adoleſcente quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexageſ.* Illum propoſito ſibi extremo iudicio, ita cohorruiſſe, vt repente ex timore omnes eius capilli inſtar ſenis canitiem contraxerint. Vide plura exempla ſupra in Apparatu v. *Timor Domini.* Et v. *Iuſtitia Diuina.*

Q. *Quid verò octauus. Credo in Spiritum Sanctum.*

RESP. Exhibet tertiam in Trinitate perſonam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, vnus verus æternuſque Deus eſt, & regnat cum Patre & Filio, & proindè cum vtroque ſimul adoratur & conglorificatur.

Expoſ. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem eſſe natura, non perſonalitate: vt clarè teſtatur S. Ioannes Apoſtolus, Ioann. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum ſunt.*

Et verò bona non mediocria à Spiritu Sancto in homines deſcendunt. Exemplum eſt in adoleſcente ex ſtudioſa iuuentute, qui ad monita ſalutaria ſurdus iacebat. Intempeſta nocte virum videt maieſtate vultus venerandum, Deum ſcilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciauit. Sub alteram noctem vir adeſt integra ætate crucem humeris baiulans, & ſanguinem ſuum in faciem eius proijciens: hæc addens: *Erubeſce, & theſſeram damnationis cape, futuram ſalutis ſi maluiſſes.* Deſperabat iam æger de ſalute: Fratris tamen ſuaſu ad Spiritum Sanctum ſe conuertit, qui tertia nocte apparens miſero ſcelerum veniam, & beatam mortem nuntiauit. *Ex Specul. Exempl. & Faſt. Mar. in Feſt. Penteceſt.* Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus Sancti, & 12. fructus eiuſdem.

Q. *Quid nonus articulus. Sanctam Eccleſiam Catholicam: & Sanctorum Communionem.*

RESP. De Eccleſia docet quatuor nobis credenda eſſe: Primum, Eccleſiam eſſe vnam, nimirum in vno Spiritu Chriſti Ieſu, in vna fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in vno capite ac rectore vniuerſalis Eccleſiæ, Vicario Chriſti ſcilicet ac Diui Petri Succeſſore. Secundo, hanc ipſam ſanctam eſſe, quia tum à Chriſto capite & ſponſo ſuo, cui per fidem & Sacramenta coniungitur, & ſanctificatur: tum à Spiritu Sancto perpetuo gubernatur. Tertiò, eamdem eſſe Catholicam ſeu vniuerſalem, quia toto orbe diffuſa, Chriſti fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quartò & poſtremò, in hac ipſa Eccleſia Communionem eſſe Sanctorum, puta non eorum ſolum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in cœlo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, ſuorum peccatorum ſordibus expiantur. Qui quidem veluti vnius corporis membra, ſe inuicem iuuant mutuis officijs, meritis, orationibus: & ſacroſancti Miſſæ Sacrificij Sacramentorumque Eccleſiæ virtutem participant.

Expoſ. In Sanctorum Communione fundantur Indulgentiæ ad quas diſpenſandas in Eccleſia eſſe authoritatem patet ex Scripturis: *Quæcumque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta, & in cælo.* Matth. 18.

Exemplum eſt in eo quod contingit S. Franciſco, qui cum à Chriſto ad eius Capellam de Portiuncula, ipſius Virginis Mariæ inſtinctu, petiiſſet Indulgentiam plenariam omnibus qui illam Eccleſiam contriti & confeſſi ſubirent.

rent. Annuit Dominus, mandauitque vt Vicarium ſuum Summum Pontificem ea de cauſa adiret, à quo huiuſcemodi Indulgentias impetraret, quas paulò poſt illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulſit: *In vita Sancti Franciſci cap.88.*

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc colliges: Confluebant ad orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slauonia aderant, mulier fuit, quæ dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repentè moritur, ſuis apparet in via, & declarat ſe vi Indulgentiarum rectè cœlum petijſſe, addens, ſi indulgentias lucrata non fuiſſet, multis annis ſe igne purgatorio fuiſſe torquendam. *Pedagog. Chriſt. de Indulg.*

Vnde qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnunt, non minus ſtulti ſunt quàm ij, qui cum debita ſua grauia facilè poſſent diſſoluere ex ærario Regis aperto, id negligunt. Dum enim indulgentias lucramur, diſſoluimus pœnas quibus per peccatum obnoxij eramus ex publico Eccleſiæ theſauro per indulgentias ex Chriſti & Sanctorum ſatisfactione nobis conceſſas.

De Indulgentijs fuſius agitur ſuprà Tom. 2. in Reſol. Theol. *part.3. pag.171. & ſeqq.*

Q. *Quid porrò decimus. Remiſſionem peccatorum?*

RESp. Offert præſentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum ſuorum conſequenda vnquam deſperet, modò in Eccleſia perſeueret Catholica, & ritè eiuſdem Sacramentis vtatur.

Expoſ. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non ſolùm remiſſionem peccatorum in Eccleſia Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & paſſim extat in Scripturis; ſed etiam in ea eſſe poteſtatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Succeſſoribus dedit Chriſtus Matth. 16. v.19. *Quodcumque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Ioann. 20. *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Vnde deplorandum omninò eſt aliquos Chriſtianos, medijs, quæ in Catholica Eccleſia repeiuntur, non perindè ac deberent, vti ad ſalutem. Nemo, vel qui læſus eſt, vel aduerſa laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ ſanitati reſtituendæ poſſunt conducere, quantò magis illi qui ſpiritualiter ægri ſunt, & in peccatis ſuis hærent, deberent ea media adhibere quæ Dei ſapientia ad curationem animorum, atque adeò ad vitam reparandam inſtituit, & in ſua Eccleſia reliquit?

Porrò in Eccleſia per Chriſtum indubitatam eſſe peccatorum remiſſionem declarat exemplum S. Mariæ Magdalenæ *Lucæ cap.7.* & boni Latronis *Lucæ cap.24.* Accedit exemplum Clodouæi Regis Francorum de quo in officio Eccleſiæ Tornac. legitur: Cum excitus fama Sancti Eleutherij Tornacum aduenisſet, occultum gerens animi vulnus, ſeu peccatum mortale quod confiteri erubeſcebat: motus pijs Sancti Eleutherij monitis crimen profoſis lachrymis faſſus eſt. Sed cum dubius hæreret num crimen ſibi eſſet condonatum, Sanctum Eleutherium rogauit vt pro ſe Deum deprecaretur, quo id ſibi ad ſecuritatem animi conſtaret. Poſtero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodouæo remiſſum nuntiauit. Vnde Rex Eccleſiæ Romanæ, cui recens ſe adiunxerat, dein acerrimus defenſor exſtitit.

Pro expoſitione Confeſſionis Sacramentalis contra Sectarios, vide argumenta ſuprà *Tom.1.* in Contr. tract.2. c.6. Caſus ad eam pertinentes traduntur fuſè in Reſol. Theol. *Tom.2.* part.2. c.1. 2. & deinceps.

Q. *Quid autem vndecimus. Carnis reſurrectionem?*

RESp. Mortuos ad vitam excitandos aſſerit, & nouiſſimum iudicij diem confirmat: Nam ante Chriſti tribunal in carne rediuiui omnes apparebimus, vt recipiat vnusquiſque, prout geſſit in ſuo corpore, ſiue bonum, ſiue malum.

Expoſ. Carnis reſurrectionem tam Vetus quam Nouum Teſtamentum certam facit: illud quidem Iob cap.19. *Et in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.* Hoc vero Ioan. cap.5. *Qui bona fecerint procedent in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerint in reſurrectionem iudicij.* Sed qui fieri poteſt vt exuſtum corpus v. c. cineres qui in flumen proiecti ſunt, reuiuiſcat? Mirum id minimè videbitur, ſi Deum omnipotentem eſſe recolamus, qui ſi potuerit cœlum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in fauillas redactum ad ſtatum priſtinum reuocare? cum hoc facilius ſit quam illud. Et cum cernamus arbores ornatum ſuum, fructus, & vitam quaſi in hyeme amittere, ſed vere dein appetente, velut quadam reſurrectione adueniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur

ita

ita inquit S. Gregorius *Homil.* 28. *in Euangelio*. mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Myſterij huius veritatem exemplo comprobat S. Gregorius Turon. *de glor. Confeſſ. c.* 50. S. Seuerinus cum obequitans fortuitò à meſpilo arbore grauiter percuteretur, illi maledixit, ipſoque momento arbor areſacta eſt. Poſt dies aliquot rediens, videnſque arborem aridam, orare cœpit Dominum: *Tu Domine in ſignum quod corpora noſtra reſurgent, præcipe vt reuiuiſcat hæc arbor*. Mirum dictu! ipſo momento arbor frondeſcere cœpit, & paulatim priſtino vigori eſt reſtituta. Huc reduci poſſunt quæ dicta ſunt de Reſurrectione Chriſti ad huius Symboli *Art.* 5.

Q. *Quid demum poſtremus. Et vitam æternam?*

RESP. Fidei & virtutis Chriſtianæ præmium beatam immortalitatem oſtendit, vt certò ſciamus, poſt hanc vitam ſupereſſe aliam longè diuerſam, verèque ſecuram, beatam, ac ſempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Chriſto deſtinata ſit.

Expoſ. Hanc vitam æternam, ſeu gloriam cœleſtem certam faciunt paſſim ſacri Codices, quanta verò ea ſit non explicant, nec porro explicare poſſunt, vt fatetur Apoſtolus 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe*. Sed qua in re illa gloria ſeu vita æterna conſiſtit? In eo potiſſimum quod ſimiles Deo futuri ſimus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes ei erimus quia videbimus eum ſicuti eſt*. 1. Ioan. 2. Non minus quam ferrum ignitum, quod etſi ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrum. Vel vt ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut ſol in ſpecula apparens vero ſoli ſimillimus eſt, ita homo ad cœleſtem viſionem eleuatus Deo ſimilis erit.

Gloriæ huius magnitudinem ipſe dæmon aliàs mendax aliquando profeſſus eſt F. Iordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctiſſimo. Interrogatus enim vbi foret lubentius? In cœlo reſpondit, idque vt faciem creatoris mei poſſem intueri: Lubentiſſimè enim vnus omnia omnium damnatorum tormenta ſubirem vſque ad diem iudicij, vt vel ad minimum temporis ſpatium Deum, & eius gloriam poſſem intueri. Rogatus dein aliquam cœleſtis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: fruſtra id quæri reſpondit dæmon, cum nihil omnino in terris ſit, quantumcumque pulchrum, quod vel per ſpeciem cum cœleſti illa beatitudine poſſit comparari: *Herold. in Promptuario exempl. Littera G. Rho & alij.*

Q. *Quæ eſt ſumma omnium Symboli articulorum?*

RESP. Corde & ore confiteor Dominum Deum, quo nihil aut maius, aut ſapientius, aut melius poteſt excogitari, eum & vnum in eſſentia ſeu natura diuina, & trinum in perſonis eſſe, vtpotè Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: ita vt hi tres vnum ſint, vnus verus, æternus, immenſus & incomprehenſibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia. Pater eſt Conditor vniuerſorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Eccleſiæ, ſeu Chriſti fidelium ſanctificator & rector. Igitur huic ſanctiſſimæ & indiuiduæ Trinitati reſpondent Symboli tres præcipuæ: Prima, quæ de Creatione eſt, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio: Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. *Quid eſt Eccleſia?*

RESP. Eſt omnium Chriſti fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quæ ſub vno & ſummo poſt Chriſtum capite & Paſtore in terris gubernatur.

Q. *Qui ab Eccleſia prorsùs alieni ſunt?*

RESP. Primùm Iudæi & infideles omnes, atque à fide apoſtatæ, deinde hæretici, ij ſcilicet, qui cum baptizati ſint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tuentur errorem. Prætereà Schiſmatici, qui à pace & vnitate Catholica ipſi ſegregant. Poſtremò qui à Communione Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Eccleſiæ ſuffragijs, diuiniſque officijs per Eccleſiaſticam poteſtatem legitimè excluduntur: vndè & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ſeiuncti & alieni ſunt, proindeque ſpiritualis vitæ ac ſalutis expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, niſi reſipiſcant, obnoxij. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, ſed imprimis hæretici, & ſciſmatici, non minùs quàm peſtes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi ſunt.

Q. *Quæ*

Q. *Quæ demum eſt ſimplex, breuis & recta fidei regula, quæ Catholici ab hæretici diſcernuntur?*

RESP. Ea eſt, Chriſti fidem atque Eccleſiæ auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Eccleſiæ Catholicæ Paſtores atque Doctores credendum definierunt. Cæterum ſi quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi, inquit Chriſtus ipſe, ſicut ethinicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluit habere Matrem.

Expoſ. Vnica eſt Chriſti Eccleſia, ſicut *vnus eſt Deus, vna Fides, vnum Baptiſma*, eaque Romana Apoſtolica, Vniuerſalis, extra quam, ſicuti durante diluuio, extra arcam Noe nullus emerſit, ita nullus omnino ſaluari poteſt, vt præclarè S. Auguſtinus Lib 4. de Symbol. ad Catech. cap. 13. *Si quis abſque Eccleſia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem.* Vnde Hæretici & Schiſmatici neque ſalui eſſe poſſunt, neque vera ſunt membra Eccleſiæ, ſed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abſciſſa, & comparantur ramo ab arbore præciſo, item radio, qui ſi à Sole ſeiungatur, deficit: & fluuio, qui ſi à ſuo fonte ſeparetur, neceſſe eſt illum exſiccari.

Hanc Eccleſiam contra hoſtes ſuos ſemper Deus defendit, vt ſtaret inconcuſſa veritas, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Fridericus II. Imperator Schiſmaticus, Eccleſiæ Romanæ meditabatur exitium, ſcribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem deſtruendam omnino Romanam Eccleſiam: repoſuit illi Pontifex, breui illum, ni reſipiſceret, moriturum, & æterno igne puniendum. Ita euenit, nam paulo poſt à proprio filio Manfredo ſtrangulatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Criſpinianus, quamuis Pontificum hoſtis acerrimus, & ex his Bozius *Signo* 19.

De vera Eccleſia, & Hæreticis extra Eccleſiam, explicatio & exempla data ſunt initio huius Capit. 1. ad Quæſt. *Quis dicendus eſt Chriſtianus? Quod eius ſignum? Quid eſt Fides? &c.* Argumenta 8. pro Eccleſia Romana vera & vnica, habes ſupra in Controu. part. 1. cap 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & alijs fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPVT II.

De Spe & Oratione Dominica.

Q. *Quid eſt Spes?*

RESP. Virtus eſt diuinitus infuſa, per quam certa cum fiducia noſtræ ſalutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. *Vnde modum rectè ſperandi & petendi diſcimus?*

RESP. Ex Oratione Dominica, quam Chriſtus ipſe Dominus & Magiſter noſter ore ſuo ſacroſancto tradidit & præſcripſit.

Q. *Recita per partes Orationem Dominicam?*

RESP. Pater noſter qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum.
2. Adueniat regnum tuum.
3. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra.
4. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
5. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
6. Et ne nos inducas in tentationem.
7. Sed libera nos à malo. Amen.

Q. *Quid ſibi vult initium huius Orationis, Pater noſter, qui es in cœlis?*

RESP. Præfatiuncula eſt quæ nos memores reddit ſummi beneficij quo Deus Pater per Chriſtum nos ſibi in filios adoptiuos, & hæredes cooptauit. Atque hoc dulci Patris nomine prouocantur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. *Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?*

RESP. Proborum filiorum iuſtum & liberale deſiderium. Hi petunt ſemper, & vbique in ſe alijſque promoueri cognitionem, timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ maieſtatis, & quidquid demum ad ſummi optimique Patris gloriam ſpectat.

Q. Quid

Q. *Quid ſecunda petitione agimus. Adueniat regnum tuum;*

R Eſp. Petimus gloriam regni cœleſtis; æternæque felicitatis nobis donari, vt cito cum Chriſto in ſempiternum regnemus.

Expoſ. Orationis huius præſtantiam præ cæteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipſo Chriſto Domino noſtro facta ſit: ſi enim picturas & alia manu facta eo maioris ſolemus æſtimare, quo auctorem habent magis celebrem, quomodo hanc non æſtimabimus orationem, quæ auctorem habet ipſum Deum?

Quanta autem ſit huius orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Epiſcopus quidam in extaſim raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu expiſcantem. Ad ſe reuerſus cœpit ea, quæ viderat, ruminari; ad templum ſe conferens offendit, eundem paruulum ſepulchro matris ſuæ inſidentem & orantem rogatus puer quid ageret; reſpondit: orare ſe, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognouit ergo Epiſcopus hunc eſſe, quem aureo hamo piſcantem viderat, hoc eſt, Matris ánimam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem, *Auctor Speculi Exempl. Titul. Defuncti Exemp.* 23.

In ſecunda Petitione, Regnum Dei quærere iubemur, iuxta dictum Chriſti Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, &c.* Quæ fuerunt hoc diligenter adeo S. Ignatius de Loyola, & S. Nicolaus Tolentinas, vt legitur in eorum vita, vt continuò ferè ad Deum aſpirarent cupientes diſſolui hoc mortali corpore, & eſſe cum Chriſto. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perueniamus, quæ regnum Dei eſt quod his petimus. Pulchrum eſt quod legitur in hanc rem de Sancto Adriano apud Adonem Viennenſ. in *Martyr.* 8 *Sep.* Hic Sanctus etiamnum ethnicus videns Chriſtianos maxima tormenta cum gaudio ſuſtinere, ab illis petit, quodnam pro his præmium exſpectarent? Repoſuerunt illi, *Adueniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus ſuum etiam petijt in Chriſtianorum numerum nomen referri, & poſt grauia tormenta ad regnum illud Dei illuſtris etiam Martyr euolauit.

Q. *Quid tertia, Fiat voluntas tua?*

R Eſp. Petimus diuinæ gratiæ nobis opem adeſſe, vt Patris voluntatem in terra, ſicut Beati omnes in cœlos faciunt, ſyncerè, alacriter, & conſtanter adimpleamus.

Expoſ. Ad regnum Dei perueniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum Cælorum*: Matth. 7. Quare S. Gertrudis, vt legitur in eius vita, ſubinde trecenties ſexageſies quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua*, piiſſimè iterabat, hocque gratiſſimum Deo fuiſſe ſacrificium, ipſi Deus reuelauit. Vnde quodam tempore à Chriſto iuſſa eligere ſanitatem aut morbum; reſpondit: *Vehementiſſimè deſidero Domine non facias voluntatem meam, ſed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur ſupra in apparatum verbo *Obedientia*.

Q. *Quid quarta, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie?*

R Eſp. Petimus ſuppeditari nobis, quæ ad vitam ſiue corporis, ſiue animi fouendam & ſuſtentandam ſpectant, vt victum & veſtitum, verbum Dei & Eccleſiæ Sacramenta.

Expoſ. Panem quotidianum ſic rogantibus Deus elargietur vti promiſit: *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis*: Matth. 6.

Id aliquando miraculo comprobauit, vti legitur in vita S. Dominici *Lib.* 3. *cap.* 4. Cum domi nihil cibi eſſet, iuſſit hic vir ſanctus Fratres menſæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingreſſi duo Angeli eleganti ſpecie ſingulis fratribus (erant numero centum) ſingulos candidiſſimos panes appoſuerunt, quo facto exhibita reuerentia diſparuerunt. Simile eſt exemplum quod legitur in Annal. Minorum P. Lucæ VVaddingi *Anno Chriſti.* 1219. Accumbente S. Franciſco cum quingentis Fratribus, pari modo viginti Angeli ſuccincti, panes & vinum miniſtrarunt. In Apparatu, V. *Benignitas Dei.*

Q. *Quid quinta, & dimitte nobis debita noſtra?*

R Eſp. Petimus veniam ac remiſſionem peccatorum, parati viciſſim remittere, quod in nos alij peccauerint.

Expoſ. Si Proximo non dimittamus, neque Deus dimittit nobis peccata, vti Chriſtus diſertè aſſerit Matth. 6. *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Et patet in Exemplo quod præclarè refertur in vita S. Nicephori apud *Henſchenium*, 16. *Februarij*. Venit in odium Sapricij Sacerdotis Nice-

Nicephorus, hic ſæpius tum per ſe, tum per internuncios dimitti ſibi petierat, ſi quid peccaſſet, ſed inexorabilis perſiſtebat Sapricius. Poſtea capitur Sapricius, quia Chriſtianus erat, & pro Chriſto tormentis admouetur. Ibat iam ad palmam Martyr Sapricius; per viam ad genua eius accidit Nicephorus veniam petens: ſed iterum repulſam paſſus eſt; tandem Sapricius ceruicem præbere iuſſus, mortem turpi vita redemit, Chriſti fide eiurata, quo viſo ſe Chriſtianum proclamat Nicephorus, & coronam Martyrij quam Sapricius amiſerat, iuſto Dei iudicio, adeptus eſt.

Vide in Apparatu *Amor proximi*.

Q. *Quid penultima, Et ne nos inducas in tentationem?*

RESp. Petimus in hac tanta vitæ imbecillitate diuina virtute fulciri, atque aduerſus Mundum, Carnem, Dæmonemque defendi, ne quocumque modo tentationi ſuccumbentes, peccato conſentiamus.

Q. *Quid ſeptima & poſtrema, Sed libera nos à malo?*

RESp. Petimus Dei benignitatem, qua ipſe nos liberet, & vindicet à miſeria tum corporis, tum animi, ſiue in hac vita, quoad ſaluti noſtræ congruit, ſiue in futura. Et additur: *Amen*, hoc eſt, fiat, ſiue fiet, vt ſpem deſideriumque monſtremus accipiendi ea, quæ ſeptem his petitionibus continentur.

Q. *Quæ ſumma eſt priorum orationis huius Petitionum?*

RESp. Priores quatuor oſtendunt, quæ his bona ſperare ac petere debeamus: Inter quæ primum ac ſummum eſt, diuinæ Maieſtatis honor & gloria: proximum, noſtra fælicitas: huic accedit Deo debita obedientia: Poſtremum eſt, corporis animæque ſuſtentatio neceſſaria. Hæc ſummatim continentur prioribus quatuor.

Q. *Quæ ſumma eſt reliquarum Petitionum?*

RESp. Tres poſteriores continent mala, quæ deprecari debeamus: vt ſunt peccata, quæ nobis Dei regnum præcludunt: Tum tentationes, quæ, niſi ope diuina protegamur, ſua vi ad peccandum nos pertrahunt: ac poſtremò huius ac futuræ vitæ calamitates. Docet igitur Dominica precatio ſimul & bona petere, & mala deprecari.

Expoſ. In Petitione 6. & 7. liberari petimus à malis animæ potiſſimum, cum mala corporis multum ſubinde conducant ad ſalutem, & gloriæ augmentum, vti colligimus ex eo, quod Deus multa mala viris Sanctiſſimis euenire patiatur.

Pulchrum eſt quod ad hanc rem declarandam exemplum adfertur ex actis Nerei, & Achillei cap. 9. *Apud Surium 13. Maij.* Cum S. Petrus cum diſcipulis domi ſuæ pranderet, ex ijs vnus Titus nomine à Petro petijt, ne, cum tam multos curaret, filiam ſuam Petronillam ex paralyſi pateretur decumbere? Cui Petrus, hæc ei infirmitas facit ad ſalutem: in cuius rei veritatem mandauit vt ſurgeret & accumbentibus miniſtraret. Surrexit & miniſtrauit incolumis, ſed miniſterio expleto, iuſſit eam Apoſtolus iterum ad lectum redire, ne ſcilicet facili hoc ad perfectionem obtinendam medio fruſtraretur.

A malo autem animæ Deus hominem liberat per gratiam ſuam efficiendo ne conſentiat tentationi & peccato. Sic liberauit Suſannam, quando à duobus Senibus ad committendum adulterium tentata fuit, præbendo illi, ad diuinam opem confugienti, tantùm gratiæ robur vt diceret: Melius eſt mihi incidere in manus veſtras & mori, quam peccare in conſpectu Dei mei. Plura exempla haberi poſſunt ex Apparatu ſupra.

V. *Tentatio, Tribulatio.*

Q. *Quomodo Salutationem Angelicam recitas Virgini Matri?*

RESp. Aue *Maria* gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui *Ieſus*, Sancta *Maria* Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis noſtræ; *Amen*.

Q. *Vnde hic modus Deiparam Virginem ſalutandi profluxit.*

RESp. Primum ab exemplo Angeli Gabrielis, & ſanctæ Eliſabethæ: deindè ex vſu ipſo, & conſenſu Eccleſiæ Catholicæ ortum ducit.

Q. *Quem vero fructum adfert hæc ſalutatio?*

RESp. Sacroſanctæ Virginis & Dominicæ Incarnationis gratam, & æquè ſalutarem no-

nobis refricat memoriam, ac præterea monet, vt gratia à Virginis fauorem, atq; apud Deum interceſſionem nobis conciliemus.

Q. *Quid diſcimus ex hac ſalutatione?*

RESP. Eximias dotes ac laudes incomparabilis Virginis, vt quòd Dei donis ac virtutibus ampliſſimis referta, quòd eadem Virgo & Mater, quòd inter omnes omnium temporum mulieres benedicta, quòd Regis Regum Chriſti Dei & Domini noſtri Parens, ac perindè inuentrix gratiæ, ac Genitrix vitæ nobis extitit.

Expoſ. Quam gratum ſit Beatiſſimæ Virgini hanc Angelicam Salutationem frequenter recitari collige ex Exemplo S. Gertrudis, quod refert Bloſius *Mon. Spir. c.* 3. §. 9. S. Gertrudis lecto affixa cum horas legere non poſſet, aliaſque preces ex voto Beatiſſimæ Virgini perſoluere: quod vnum ægrè poterat hæc verba identidem repetijt, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum.* Apparuit illi Deipara Virgo induta pallio aureis floribus exornato; cumque flores hos laudaret Gertrudis, repoſuit Virgo: hos flores eſſe Salutationes Angelicas, quas illa non ſine labore protulerat, hoc tam inſigni pallio ſe à Gertrude exornatam, ſiquidem nihil magis placeret, quam frequens illius orationis repetitio.

Quanta autem ſit huius orationis vis & efficacia ſequens declarabit exemplum. Cùm quidam è familia B. Catharinæ Suedię ſomno correptus è curru decidiſſet equorum vngulis obtritus, & rotarum pondere oppreſſus animam ageret. B. Catharinæ Virginis opem implorauit, recitata ſemel Salutatione Angelica. Res mira! è veſtigio ſurrexit, & ita ſibi reſtitutus eſt; vt nullum mali veſtigium ſupereſſet. In vita B. Catharinę Suedię *apud Surium, & P. Henſchen. Martij* 22. Alia in Apparatu verbo *Deipara.*

CAPVT III.

De Charitate & Decalogo.

Q. *Quid eſt Charitas?*

RESP. Infuſa à Deo virtus, qua ipſe propter ſe proximus autem propter Deum diligitur.

Expoſ. Vim Charitatis Diuinę inſigniter experta eſt Beata Virgo Thereſia, quę tanto diuini amoris incendio conflagrauit, vt viderit Angelum ignito iaculo ſibi præcordia tranſuerberantem. Ita habetur in vita illius.

S. Ignatius Martyr tanta in Chriſtum charitate flagrabat, vt ſummis votis exoptaret pro eius amore omnium tormentorum genera ſuſtinere, his verbis; Ignis, Crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorum diuiſio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Chriſto fruar. Cum verò in tormentis iam conſtitutus ſanctiſſimum *Ieſu* nomen ſæpius repeteret, rogatus cur nomen illud toties ingeminaret? Reſpondit: *Quia nomen hoc cordi meo inſculptum gero.* Et hoc ita ſe habere miro prodigio deprehenderunt illi qui poſt eius mortem in medio cordis nomen *Ieſu* aurei litteris expreſſum inuenerunt. *Ita Pædagog. Chriſtianum ex S. Chryſ. in Epiſt. ad Epheſ. 4. verſ.* 14. Alia de Charitate hic ſequuntur.

Q. *Quot ſunt Charitatis præcepta?*

RESP. Duò ſunt principalia. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis. Hoc eſt primum & maximum mandatum. Secundum verò ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his præceptis vniuerſa Lex pendet, & Prophetæ.

Expoſ. Rectè dicitur Charitas Dei primum & maximum mandatum: quia ex perfecto Dei amore cæterorum mandatorum obſeruatio procedit. Sicut enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Ideò ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione quaſi nihil deſpiciet eam. *Cantic.* 8. Sæpiſſimè S. Ioannes Euangeliſta, diſcipulos ſuos ad charitatem proximi his verbis adhortabatur: Filioli, diligite alterutrum, præceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit. *Ribadenera in eius vita.*

Magnus ille Ioannes cognomento Eleemoſynarius, qui in charitatis exercendæ occaſiones continuò inuigilabat: Cum ob eximiam planeque profuſam in pauperes munificentiam à quodam plurimum laudaretur: *Quieſce, inquit, frater, nondum pro te ſanguinem fudi, ſicut mandauit mihi Dominus meus Chriſtus.* Lorinus in 1. Ioan. c. 2. v. 17.

Q. Quo

Q. *Quo indicio ſe prodit Charitas erga Deum?*

RESP. Si eius obſerues mandata. Hæc eſt enim Charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt. Et Chriſtus ipſe docet: qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.

Expoſ. Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum ſunt præcepta Dei, *& dulciora ſuper mel & fauum: Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa*. Pſalm. 18. Hac ſuauitate allectus Rex Dauid exclamat Pſalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilataſti cor meum:* nempe per ardorem charitatis. S. Gregorius Niſſenus Oratione 2. de pauperibus amandis, explicans hæc verba Chriſti Ioan. 5. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*, ait: *Tale iugum ne detrectemus, ne excutiamus, ſuaue eſt, leue eſt, ſubeuntis ceruicem non atterit, ſed demulcet*.

De hac Charitate plurima dicta & exempla, ſi cupis, vide ſupra in Apparatu verbo *Amor Dei*, & *Obedientia mandatorum*. Motiua idonea ad Amorem Dei excitandum habentur hic in fine *de part. 4. Praxi Aſſiſtendis moribundis*.

Q. *Quomodo ſe procedit & agnoſcitur Charitas erga proximum?*

RESP. Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

Expoſ. Omnis homo eſt hominis proximus, nec vlla eſt cogitanda longinquitas generis, vbi eſt natura communis. Ita Sanctus Auguſtinus ſcribens in Pſalmum 118. Sanctus Paulinus Nolæ Epiſcopus, vt viduæ filium à Barbaris captum redimeret, ſeipſum in ſeruum vendidit, vide in *Breuiarium Romanum 22. Iunij*. Sanctus Ignatius de Loyola vt laſciuum iuuenem ad amaſiam properantem corrigeret, aquis ſe collo tenus hyemali tempore immerſit, cumque infelix libidinis mancipium id aduerteret, exclamauit Ignatius, Perge miſer ad fœdiſſimas tuas voluptates, impendentem capiti tuo ruinam non vides? Ego me hic tui cauſa frigore conſtringam, donec iuſtiſſimum Dei furorem in te paratum auertam. *Ribadenera in eius vita*.

Sed præterire non poſſum illuſtre exemplum ſummæ in proximum Charitatis, ſimul & humilitatis, *in S. Eduardo Anglorum Rege*. Cum hic in palatio ſuo iuxta Eccleſiam S. Petri moraretur, ſuperuenit vnus natione *Hibernus* pedis vtriuſque officio priuatus, ſicut retrorſum fædum in modum pedum articuli carnibus inhærerent, & ſuppoſitis ſcamnis repere cogeretur. Hic ad Regis cubicularium nomine Vgolinum conuerſus, Sexies, inquit, limina Apoſtolorum ſic rependo viſitaui, & ſanitatem nondum obtinui: ſed ab ipſo Apoſtolo Petro in mandatis accepi Regem adire, vt me ſuo dorſo ſubuectum ab Eccleſiam palatio vicinam perferret, & hoc ſi fecerit, me membrorum meorum integram ſanitatem obtenturum. Hæc vbi nunciata ſunt Regi, ſumma ſtatim charitate commotus, pauperem, vt erat, ſordibus & ſanie oppletum, in Regios humeros attollit, eiuſque brachia ſquallida circa ſuum collum complexus, cæpit eum inſpectante populo ad templum deportare. Alij pauperis arrogantiam, alij Regis ſimplicitatem ab eo deluſam irridebant. At cum Rex paululum proceſſiſſet, ecce ſubito pauperis nerui extenduntur, emergunt ex carne marcida pedum articuli, crura iam vegeta in rectum protenduntur, ex ſanie ac ſanguine largè profluente Regia veſtis ornatur magis quam fædatur. Quid plura? Omnes ſtupore attoniti proclamant, Pauperem iam ſanatum, ac tempus eſſe vt Rex ſarcinam tam moleſtam deponat. Rex autem, vt cæpit, populi clamores nihil moratus, vſque ad ipſam Eccleſiam conſtanter pergit, & ante ſanctum Altare holocauſtum illud charitatis quod hactenus detulerat, Deo ac Sancto Petro reſignat, atque integrè ſanatum dimittit. Pauper autem ille tanto beneficio, & conſueta peregrinandi pietate commotus, ſuſcepto à Rege itineris viatico, gratias Deo, & S. Petro acturus, Romam profectus eſt. *Ludouicus Granatenſis in Concione 3. de Sancto Petro part. 1.*

Vide aliqua exempla &c. ſupra in Apparatu verb. *Amor proximi*.

Q. *Cur præcepta Decalogi decem proponuntur?*

RESP. Etſi duo ſunt Charitatis præcepta, in quibus plenitudo Legis verſatur, tamen præcepta Decalogi idcirco adijciuntur, vt præcipuè magis omnes intelligant, quæ ad Charitatem tum Deo, tum proximo exhibendam pertinent.

Q. *Quæ*

Q. *Quæ ſunt præcepta Decalogi?*

RESp. I. Ego ſum Dominus Deus tuus. Non habebis Deo alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, vt adores illud.

II. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.

III. Memento vt diem Sabbati ſanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX. Non concupiſces vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt.

Q. *Quid ſibi vult primum præceptum, Non habebis Deo alienos?*

RESp. Prohibet ac damnat idololatriam ſeu cultum falſorum Deorum, artem magicam vel diuinatoriam, obſeruationes ſuperſtitioſas, omnem denique cultum impium: è diuerſo autem requirit, vt vnum Deum optimum maximum credamus, colamus & inuocamus.

Expoſ. Sæpius in hac vita vindictam ſumit Deus de ijs qui diuinationibus, vanis obſeruationibus, maleficijs & incantationibus magicis animum addicunt. Ochoziæ Regi ob conſultum Belzebub Deum Accaron, mortem Dei iuſſu prædixit Elias, 4. *Regum* 1. Saul coarctatus ab hoſtibus, Pythoniſſam conſuluit, & poſtridie in peccatis ſuis mortuus, ſeipſum gladio peremit, 1. *Reg.* 28.

Quæ ſpectant ad ſuperſtitionem, magiam, & alia contra hoc præceptum exponuntur ſupra *Tom.* 2. *Reſol. Theol. part.* 5. *c.* 1.

Q. *Licetne Sanctos colere & inuocare?*

RESp. Licet: non ad eum quidem modum quo iubemur Deum colere & inuocare, tamquam Creatorem & Redemptorem & Largitorem bonorum omnium: at longè inferiori gradu; nimirum, veluti, dilectiſſimos Dei amicos, noſtroſque apud ipſum interceſſores & patronos.

Q. *Huicne Præcepto aduerſatur vſus Imaginum Chriſti ac Sanctorum?*

RESp. Nequaquam: quia Præcepto huic: Non facies tibi ſculptile, cauſa mox additur, Vt adores illud, videlicet Ethnicorum more, qui falſorum deorum ſtatuunt ſimulachra, & idola ſua impiè colunt. Nos autem in imaginibus Chriſtum & Sanctos, quos repræſentant, pio à maioribus tradito more veneramur.

Expoſ. Cultum Sanctorum nobis commendat Deus, qui teſte magno Auguſtino, *Multa non concedit, niſi mediatoris ac deprecatoris opera, & officium interceſſerit.* Sermone 4. de S. Stephano. Quapropter SS. Patres Chriſtianos adhortantur vt Sanctorum opem implorent: cæteros vt prætercam, loquentem audiamus S. Baſilium Oratione ad 40. Martyres: *qui aliqua premitur anguſtia ad hos confugiat, hos oret vt à malis liberetur.*

Quam vtilis nobis ſit Sanctorum, & maximè Reginæ Sanctorum cultus, probat exemplum quod ſubijcio. Conſueuerat pius quidam Virginis cliens Roſarium quotidie perſoluere, die quodam iter faciens cum nonnullis, aliqui ipſum præceſſerant, qui in latrones incidentes miſerè ſunt occiſi, incidit & hic in eoſdem, qui & hunc ſtricto ferro ſunt aggreſſi, mortem iam iam inferre parati. Procidit hic in genua, breue vitæ ſpatium tremulo ore flagitat, quo ſuum de more penſum Virgini perſoluat. Conceditur, & ecce mirabile viſu, vix preces ad Virginem miſericordiæ Matrem fundere inceperat, viderunt latrones ex ore orantis ad *Aue Maria* cadentes Roſas candidas, & ad *Pater noſter* rubras; quo facto perculſi latrones, & rei nouitate permoti Virginis clientem vita donarunt. *Specul. Exemplor. ſub titulo B. Maria Virgo.*

Pro cultu Sanctorum, & veneratione Imaginum argumenta Theologica vide ſupr. *Tom.* 1. *in Controu. Tract.* 2. *cap.* 8. & 9.

Q. *Quid ſecundum prohibet, Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum?*

RESp. Vetat abuſum diuini nominis, & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, & blaſphemis per Deum, Sanctos, vel creaturam aliquam, abſque graui cauſa, veritate, ac reuerentia iurantibus.

Expoſ. Iurationi, inquit Eccleſiaſt. cap. 23. *non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa: Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet*

det à domo eius plaga. S. Gregorius *Lib.4. Dialogor. cap.17.* ſcribit de quodam quinquenni puero, qui eo quod blaſphemare didiciſſet, nec ideo à patre redargutus fuiſſet, è ſinu parentis à dæmonibus in infernum abreptus eſt.

Horrendum eſt quod narrat Martinus Delrio *Tom.2. Diſquiſitionum Magicarum Lib. 3. quæſt.7. ſect.8.* In Saxonia Virgo opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit: at hic cum illam prædiuitem & nobilem eſſe ſciret, fidem verbis illius ſe minimè habere indicauit: illa vero vt fidem dictis ſuis faceret, diris ſe deuouere cœpit in hæc verba, Si alteri quam tibi nupſero, dæmon me viuam in illis nuptijs auehat. Poſt interuallum aliquod animum mutat, nubit alteri priore ſponſo ſpreto, qui eam non ſemel promiſſi, diræque imprecationis admonuit; ſed illa poſthabitis his omnibus nuptias cum altero celebrat. Ipſo nuptiali die cognatis, & amicis genio lætitiæque indulgentibus, ſponſa ex remorſu conſcientiæ periurij memor, redditur ſolito triſtior: Quod dum ſponſus, & parentes obſeruare incipiunt, duo mali ingenij ſub ſpecie duorum equitum ædes pulſant, benignè excipiuntur, & menſæ adhibentur; A menſa choreæ inſtituuntur, & equitibus tamquam magnis, & nobilibus amicis ſponſa honoris cauſa adiungitur, qui vbi cum ſponſa aliquamdiu ſaltauerant, eam è conſpectu parentum, & cognatorum auexerunt. Altero die parentes & amici, dum ſponſam quærunt, ecce ijdem equites occurrunt, veſtes & muliebrem mundum referunt, & hæc verba trunci vultu adijciunt: Non hæc ornamenta, ſed ſponſam nobis conceſſit Deus, filia veſtra in inferno æternis flammis torquetur; nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei fruſtra.

Iuramenti & voti ſi cupis fuſiorem explicationem, vide ſupra Tom.2. in *Reſol. Theol. Part. 5. de Præcept. cap. 2.* Et de eodem exempla in Apparatu, verbo *Iuramentum*.

Q. *Quid imperat tertium Præceptum, Memento vt diem Sabbathi ſanctifices?*

R Eſp. Vult Sabbathum, ſeu die feſtum, in Eccleſia pijs operibus celebrari: quod fit adeundo templum, & audiendo Miſſam.

Laborare autem hoc tempore, & occupationibus deditum eſſe ſeruilibus, planè interdicit.

Expoſ. Feſta celebremus non corporis nitore, non veſtitus mutatione, ac magnificentia, non comeſſationibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitias eſſe didiciſtis, ſed animi puritate, & mentis hilaritate. S. Gregorius Nazianzenus Orat 4. in Iulianum, S. Gregorius Magnus in Regiſtro: *Rectè* ait, *Dominico die à labore terrent ceſſandum eſt, atque omnimodè orationibus inſiſtendum, vt ſi quid negligentia per ſex dies agitur, per diem Dominicæ Reſurrectionis precibus expietur*.

Nicanor contemnens Sabbathum Iudæorum, ab his in prælio cæditur & ſuperatur, 2. *Machab. cap. 5.* Plura exempla de violatione Sabbathi aſſignantur ſupra in Apparatu, verbo *Sabbathi obſeruatio*. Et explicatur fusè *Tom.2. in Reſolut. Theolog. Part. 5. cap.3.*

Q. *Quid iniungit quartum, Honora patrem & matrem?*

R Eſp. Vt his qui ſecundùm Deum vitæ noſtræ ſunt auctores, reuerentiam, obedientiam, opemq; præſtemus, ac omni demùm officij genere illis ipſis ſatisfaciamus. Deinde iubet vt Magiſtratus, tum Ciuiles, tum Eccleſiaſticos, parentum & maiorum loco habeamus, illorum dicto lubentes pareamus, & reuereamur poteſtatem atque auctoritatem.

Q. *Qua ratione poteſtatem & auctoritatem Eccleſiaſticam reuerebimur?*

R Eſp. Videlicet, ſi receptis œcumenicis Concilijs, ſi receptis Apoſtolorum ac Patrum inſtitutis ac decretis, ſi probatis maiorum Conſuetudinibus; denique ſi ſummis Eccleſiæ Paſtoribus ac Pontificibus tribuerimus, quam ſingularem illis debemus obſeruantiam, obedientiamque. Vbi vel maximè peccant, qui cultum diuinum, & ſanctiones cæremoniaſque Eccleſiaſticas conuellunt, atque contemnerant: tum qui Synodis, & Pontificibus obtrectant, ac in Sacerdotum iura, & templa inuolant, ſacra profanantes.

Expoſ. Apoſtolus ad Coloſſ. 3. hortatur liberos vt *parentibus obediant per omnia*. Rechabitæ ne à patris conſilio vnquam diſcreparent, vino in perpetuum abſtinuerunt: Ierem. 35. *Maledictus qui non honorat Patrem & Matrem*. Deuter. 27.

Noſtra ętate (ait S. Bernardinus) in quodam Hiſpaniæ oppido, adoleſcens fuit, qui per parentum inobedientiam eo deuenerat vt anno 18. propter latrocinia, & publica facinora in vincula coniectus, & ſuſpendio damnatus ſit. Erat tum prorſus imberbis, pendenti vero atque exanimi ſubitò prorupit barba, moxque ſpectante populo comæ capitis planè caneſcunt,

ſcunt, ita vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus cum populo & toto Clero accurrit Epiſcopus, omnes in genua proſtrati Deum orant, dignetur huius adeo nouæ, & miraculoſæ rei cauſam patefacere. Non vanæ fuere horum preces; diuinitus Epiſcopo reuelatur, adoleſcentem illum victurum fuiſſe ad ætatem nonagintam annorum, niſi parentibus inobediens & contumax extitiſſet. S. Bernardinus *Tom.2. Serm.17. Quadrageſima.*

Quomodo honorandi ſunt parentes explicatur ſuprà *in Reſolut. Theolog. part.5. cap.4.*

Q. *Quid ſibi vult quintum, Non occides?*

RESp. Prohibet vim externam, cædem, & iniuriam omnem, quæ corpori & vitæ proximi adferri poſſit. Ad hæc, iram, odium, rancorem, indignationem, & quoſuis affectus ad proximi læſionem quouis modo ſpectantes excludit, & penitus reſecat.

Expoſ. Propter homicidium Deus maledicit Caino: *quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra, maledictus eris ſuper terram:* „ Geneſ.4. de quo S. Ambroſius. Cum pœna „ à Domino ceſſaret, torquebat eum ſuorum „ conſcientia peccatorum, latebat miſer tre„ mens, & timens, & cum adhuc percuſſor de„ eſſet, ipſa ſe iniuſti vita cruciabat. *S. Ambroſ.* „ *in Pſal.35.*

Narrat de ſicario, Abbas Sabbatius, qui à patrata per ſummam immanitatem innocentis pueri cæde, quo ſcelus occultum melius expiaret, & conſcientiam oblatrantem obmuteſcere faceret, religioſæ vitæ rigorem & habitum aſſumpſit, iamque aliquamdiu in religione piè vixerat, cum ecce ſcelus ſemper animo, & vultus exanguis occiſi paruuli identidem oculis obuerſans, exturbat tandem hominem è monaſterio. Pueri enim voces continuò auribus eis inſonare illud videbantur, Cur me occidiſti? Nec ſinebat, vt auctor ait, vna hora conquieſcere. Quare ſemper tremens ac pauens, tanti cruciatus impatiens vt vmbram hanc triſtem affugeret, è monaſterio exceſſit, vrbem ingreſſus Dioſpolim, iudici ſe ſiſtit, carceri traditur, & capite plectitur. Ita P. Engelgraue in cœlo empyreo, *Tom.2. in Feſto SS. Innocentium.*

Plura ſi cupis Exempla reperies in Apparatu. V. *Homicidium.* Et de præcepto non occides agitur ſuprà *Tom.2. part.3. cap.6.*

Q. *Quid vetat ſextum, Non mœchaberis?*

RESp. Fornicationem, adulterium & obſcænos, illegitimoſque concubitus, tum quidquid honeſtati, verecundiæ, & ingenuo pudori aduerſatur. Nam & qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.

Expoſ. Quam graue malum ſit luxuria, & quantopere fugiendum declarat S. Paulinus *Epiſt.2.* qui eam vocat paralyſim animarum, Clemens Alexandrinus, epilepſiam appellat, S. Baſilius Seleucienſis *Orat.5.* Luxuriam cenſuit eſſe *peſtem viuacem*, quæ ſcilicet interiora animæ depaſcitur. Graues huic vitio Deo vindice decernuntur pœnæ.

Exemplo erit infelix muliercula, cum qua clericus vnus aliquot annis male vixerat. Hic in morbum incidit, qui ſcilicet illi erat opportunus monitor, verùm vt illi eſſet, non fuit impudenti fœminæ, quæ etiam illum vbi primum conualuit, ad illicitam venerem pellicere dum conatur, eadem qua ille priùs tabe corripitur, contabeſcit, & infelicem expuit animam. Vix illius iacuerat cadauer, cum ad ſunt & oſtium pulſant Æthiopes bini, quorum vnus frænum manu geſtabat, pulſantibus adeſt clericus, quæritque ecquid velint, cui illi, mulam, inquiunt, quærimus, quam hic habes domi, negat pernegat ille ſibi aliquam eſſe mulam: Tum illi vim inferentes, domumque ſubingreſſi muliebri cadaueris ori frænum imponunt, & cum eo mox auolantes domum immani ac tartareo fœtore, clericum ingenti horrore complent, illudque & auribus, & animo Clerici ingerebant, *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Ex litteris annuis Soc. Ieſu in Regno Peruano, anno 1652. 31. Iulij.

Plura ex Sacris Litteris vindictæ diuinæ exēla vide in Apparatu, verbo, *Luxuria.* Alia item notatu digniſſima: caſus & remedia luxuriæ. Vide ſuprà *Tom.2. de Præceptis cap 6.*

Q. *Quid ſeptimo cauetur, Non furtum facies?*

RESp. Omnis rei alienæ illicita contrectatio & vſurpatio, vt ſit in furto, rapina, vſura, lucris iniuſtis, dolis malis, & iniquis contractibus: demum quibuſuis commutationibus & diſtributionibus, quibus Chriſtiana charitas læditur, & proximus circumuenitur.

Expoſ. Neque fures, neque rapaces Dei regnum poſſidebunt, 1. *Corinth.6.*

Vſurarius quidam nobilis in Italia confitebatur Sacerdoti peccata ſua iniuſtitiæ, abſque propoſito vſuris deinceps abſtinendi, aut animo ablata reſtituendi. Confeſſarios, quod rectè monerent de reſtitutione facienda, & propterea abſolutionem negarent, diuerſis vicibus mutauit. Tandem incidit in quemdam confeſſarium, qui vt iſti nobili placeret, hominem iniuſtum toties quoties relapſum abſoluebat, & quod præ diues eſſet vſurarius ille, epulabatur quotidiè ſplendidè Confeſſario ad menſam ſæpius adhibito. Cum autem veſperè quodam lautè ſimul fuiſſent epulati, Confeſſario domum reuerſo, ſubitanea morte defungitur diues, & vna cum Confeſſario à duobus dæmonibus, qui in ſeruorum ſpecie eumdem acceſſerant tamquam hero agenti animam ſpirituales ſuppetias laturum, ad inferos detruditur, vt qui iniuſtitiæ particeps fuerat, eſſet & pœnæ. *In Pædag. Chriſtiano part. 2. cap. 3. §. 2.*

Furta oriuntur ex Auaritia, de qua exempla in Apparatu, verbo, *Auaritia*. Reſolutione de furto & rapina *Tom. 2. part. 5. cap. 7.*

Q. *Quid in octauo agitur, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium?*

REſp. Interdicitur Teſtimonium falſum, mendacium, & omnis linguæ contra proximum abuſus, vt eſt in ſuſurronibus, detractoribus, maledicis, adulatoribus, mendacibus, ac periuris.

Expoſ. Abominatio Domino, labia mendacia, Prouer. 12. & Pſalm. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Ananias & Saphyra Chriſtiani coniuges interrogati ab Apoſtolorum Principe, num tanti agrum ſuum vendidiſſent, quanti allatum pretium eſſet? cum per voculas tantùm duas falsò reſpondiſſent, *etiam tanti*, nece repentina quaſi fulmine tacti corruerunt ambo, *Actor.* 5. Poterant illi retinere ſua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, ſed quia videri volebant falsò omnia ſua dediſſe, ſubitò ſunt extincti. Hinc optimè Iob apud animum ſuum decernens, inquit, *Donec ſupereſt halitus in me, & ſpiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Iob cap. 27.

Plura in Apparatu V. *Mendacium*, *Aſtutia*, *Detractio*.

Q. *Quid poſtrema duo præcepta, Non concupiſces vxorem, nec rem proximi?*

REſp. Vetant concupiſcentiam vxoris, ac rei alienæ: quoniam quod alienum eſt haud ſolùm iniuſtè, & pro libidine noſtra occupare non licet, ſed ne voluntate quidem ad illud expetendum ferri debemus; ita vt noſtris rebus contenti, abſque omni inuidia, æmulatione, & cupiditate viuamus.

Expoſ. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruierunt ſe doloribus multis, tu autem ò homo Dei hæc fuge, 1. Timoth. 6. Cantipratanus Lib. 2. apum, Vidi, inquit, Sanctum Magiſtrum Guidonem, qui cum ſcholas regeret adoleſcens, incautè ſemel fœminam contemplatus, per annos tres etiam ipſa mortua ſenſit acres motus concupiſcentiæ & graues tentationes, adeò vt die nocteque illi præſens videretur. Vt turpes & impuras hac concupiſcentias refrænaret, ad locum in quo ſepulta iacebat mulier, ſe contulit: De nocte clam tumulum defunctæ aperit nares, & faciem putrefacto cadaueri tamdiu admouet vt pœnè fœtore nimio ſuffocatus extingueretur. Quæ res, ita compreſſit carnis ſtimulos, vt nullum concupiſcentiæ motum tota vita paſſus ſit.

Plura in Apparatu. Verbo *Luxuria*, *Auaritia*.

Q. *Quæ ſumma, quiſue finis præceptorum Decalogi?*

REſp. Nimirùm, vt Deus & proximus ſincerè diligantur, cui rei Symbolum fuit in duas tabulas Decalogi à Deo facta diſtinctio. In priori quidem tabula tria docentur, quæ ad charitatem Dei; in ſecunda verò ſeptem, quæ ad dilectionem proximi ſpectant, explicantur.

Q. *Qua ratione præcepta primæ tabulæ Charitatem Dei edocent?*

REſp. Quoniam tollunt & prohibent vitia cultui honorique Dei maximè contraria, idololatriam, apoſtaſiam, hæreſim, periurium, ſuperſtitiones; admonent autem, verum purumque Dei cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum eſſe: quod vbi fit, vtique ſolus verus Deus cultu latriæ colitur, & adoratur.

Q. Quo-

Q. *Quomodo præcepta ſecundæ tabulæ Charitatem proximi explicant?*

RESP. Eo ipſo, quod noſtrum erga proximum officium ordine complectuntur: videlicet, vt non ſolùm maiores honoremus, ſed etiam opere, verbis ac voluntate prodeſſe omnibus, & nocere nemini ſtudeamus, ſiue corpus proximi, ſiue perſona iuncta coniugio, ſiue bona fortunæ conſiderentur.

Q. *Quæ ſumma eſt præceptorum de proximo diligendo?*

RESP. Hæc ipſa nimirum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia verò quæcumque vultis, vt faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc eſt enim Lex, & Prophetæ.

Expoſ. Omnes hæ 4. Quæſtiones recolunt ea, quæ dicta ſunt de Charitate Dei & proximi in ſingulis præceptis Decal. de quibus iam actum eſt.

Q. *Suntne præter Decalogum alia præcepta?*

RESP. Sunt vtique, nec ſolùm vtiliter illa, verùm etiam neceſſariò obſeruanda; præſertim Eccleſiæ præcepta, cui veluti ſanctiſſimæ Matri, Sponſi quæ Chriſti aures, & mentes præbere Catholici omnes debemus.

Q. *Quot ſunt Præcepta Eccleſiæ?*

RESP. Præcipua quinque numerantur.
1. Statutos Eccleſiæ feſtos dies celebrato.
2. Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reuerenter audito.
3. Indicta certis diebus ieiunia, & à quibuſdam cibis abſtinentiam obſeruato.
4. Peccata tua Sacerdoti proprio, aut alteri cum eius facultate, ſingulis annis confiteto.
5. Sacroſanctam Euchariſtiam, vt minimùm ſemel in anno, idque circa feſtum Paſchæ, ſumito.

Q. *Quem fructum adfert horum obſeruatio Præceptorum?*

RESP. Hæc, atque id genus alia Eccleſiæ tum inſtituta, tum præcepta, primum fidem, humilitatem, & obedientiam Chriſtianam exercent: deindè cultum diuinum, honeſtam diſciplinam, & publicam tranquillitatem alunt, conſeruant, & ornant, eoque mirificè conferunt, vt decenter & ordine cuncta in Eccleſia peragantur, præterquamquod æternam vitam meremur, ſi illa ex charitate obſeruemus.

Expoſ. Circa primum & ſecundum Eccleſiæ præceptum. De ingenti fructu Sacrificij Miſſæ (quod in diebus feſtis præcipitur) ſic loquitur Trident. Seſſ. 22. cap. 2. *Docet ſancta Synodus ſacrificium illud* (ſcilicet Miſſæ) *verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, vt, ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia contriti & pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippè oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Etiam bona temporalia per Miſſæ Sacrificium à Deo obtinemus.

Mechanicæ duo erant artis, quorum vnus copioſa prole grauatus ditior quotidie fiebat, alter vero ſine prole & vxore pauperior, cum tamen vterque æquè ſtrenuè operam ſuam impenderet. Rogatus à ſocio ditior, qui id fieret? Reſpondit nullam ſe ſcire cauſam tam blandæ fortunæ, niſi quod ſacro quotidiè intereſſet antequam operari inciperet. Hoc vbi alter intellexit, ſumma pietate deinceps quotidie ſacro interfuit, & ditior illico factus, beneficium Miſſæ agnouit. *Surius in vita S. Ioannis Elemoſynarij.* Plura in Apparatu Verb. *Euchariſtia, Sabbathum.* Item Tom. 2. in Contr. de Sacrificio Miſſæ: Et in Reſol. Theolog. Tom. 2. Part. 3. Tract. 2. de Sacrament. Euchariſtiæ. Et Tract. 5. capitul. 3. De celebratione Feſtorum.

Ad Præceptum 3. de Ieiunio ſeruando, S. Leo Serm. 2. de Ieiun. veriſſimè dixit: *Quid poteſt efficacius eſſe ieiunio, cuius obſeruantia appropinquamus Deo, reſiſtimus diabolo? ſemper virtuti cibus ieiunium fuit: de abſtinentia prodeunt caſtæ cogitationes, rationabiles voluntates, ſalubriora conſilia, & per voluntarias afflictiones caro concupiſcentijs moritur, virtutibus ſpiritus innouatur.* S. Edmundus à teneris vnguiculis ſextas ferias in memoriam Paſſionis Dominicæ, pane & aqua contentus tranſigebat. *Surius in vita 16. Nouemb.*

Narrat Pelagius interpres Græcus, teſte Drexelio Tractatu de Ieiunio *lib. 2. cap. 3. ſ. 1.* ad Religioſum ſenem veniſſe iuuenem, qui ſeipſum accuſauit, dixitque: Mi Pater, mea me caro trahit ad vetita, nec dæmon feriatur, ſuggerit impura, non ſum ferendo tam prauas cogitationes. Cui ſenex, hæc talia, inquit, mihi

I 2 nun-

nunquam negotium exhibuerunt. Miratur iuuenis, & dicti rationem depoſcit: ſenex oratione placida reſpondet: ex quo Monachus ſum, nec panis, nec aquæ, nec ſomni vnquam ſatis admiſi. Hinc ergo talibus cogitationem moleſtijs non vrgeor. Alios fructus ieiunij vide in Apparatu, V. *Abſtinentia*. Et Gulæ damna, V. *Ebrietas*, *Gula*.

Ad quartum Eccleſiæ præceptum: de vtilitate annuæ Confeſſionis, Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 12. *Exomologeſis*, *inquit*, *gehennam in corde extinguit*, *theſaurum ignis æterni diſſipat*, *& aduerſus gehennam ſecunda ſubſidia prabet: muta quidem animæ & irrationales medicinæ ſibi diuinitus attributas in tempore agnoſcunt*, *ceruus ſagitta confixus vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat*, *ſcit ſibi dictamno medendum*, *hirundo*, *ſi excæcauerit pullos*, *nouit illorum oculos rurſus de ſua chelidonia inuare: & peccator reſtituendæ ſibi ſanitati*, *inſtitutam à Domino exomologeſim ſciens præteribit?* Non præteribit certè ſi modò attendat, quæ ſibi ab exomologeſi parata animæ bona, ſi admiſerit, & quæ mala ſi eam reſpuerit, aut ſacrilegè peregerit.

Exemplum refert Lobbetius Dominica 3. Quadrageſimæ, ex hiſtoria Indica anno 1590. In Vrbe Itaa, ſita in India Orientali, puella fuit Chriſtianis ſacris imbuta, quæ fœdæ libidini aliquamdiu ſe dedit: ne porro magis dederet eam tetigit vindex Dei manus & lethalem morbum immiſit. Ægrotanti adfuit Sacerdos è Societate Ieſu, cui nouies eſt confeſſa, at leuiora tantum peccata, ſemper enim grauiores noxas alto ſilentio preſſit. Moritur ſacrilega, & ſe à morte vni ex domeſticis ſed horribili ſpecie inter circumſtantes flammas ſiſtit, & addit, æternis illis ignibus addictam ſe, quod ſacrilegè leuiores in Confeſſione edixiſſet, celaſſet autem culpas grauiores. Alia in Apparatu, V. *Confeſſio*. Et de hoc præcepto annuæ Confeſſionis plurima ad Praxim explicantur. Tom. 2. in Riſolut. Theol. part. 3. cap. 2. &c.

Ad quintum præceptum, de Communione Paſchali, curandum eſt, vt ea cum omni cordis puritate accipiatur. Quia licet Sanctiſſima Euchariſtia in ſe omne bonum complectatur, non omnes tamen, qui Sacramentaliter communicant, eundem fructum referunt, vt indicat S. Thomas in hymno à ſe compoſito: *Sumunt boni*, *ſumunt mali*, *ſorte tamen inæquali vitæ vel interitus: mors eſt malis*, *vita bonis*, *vide paris ſumptionis*, *quam ſit diſpar exitus*.

De hoc exemplum contigit Cordubæ in viro familiæ ſatis illuſtris, qui ſacro epulo in ſtatu lethalis peccati munitus obijt. Nocte in ſequenti poſtquam terræ mandatus eſt, en tibi duo ephœbi, pulſant portam Collegij Cordubenſis Societatis Ieſu, facem manu geſtantes, rogant loqui Confeſſario defuncti, habere ſe rem momenti illi communicandam. Adeſt Confeſſarius, quem face præluceote deducunt ad ſummum templum, vbi hic ſepultus. Dum ad fores templi ventum eſt, vnus eorum claues patri exhibet dicens audacter aperiret, non eſſe quod timeret: hinc deducunt ad ſummam aram & dant in manus clauem tabernaculi in quo hierotheca aſſeruabatur: iubent ciborium ſecum deferat, illumque cum facibus deducunt ad ſepulchrum defuncti, quo vt peruenit, vnus eorum dixit: Pater, hic conditus eſt Dominus qui ſeriò à Reuerentia veſtra admonitus vt cum inimico in gratiam rediret, ſi ſalutarem abſolutionem accipere vellet, fictè tantùm id præſtitit, & maledictum eius cadauer adhuc in ore habet Sacram Hoſtiam, quam non valuit deglutire. Quo dicto pede terram pulſant, & ecce cadauer arcana vi aſſurgit, aperit ſacrilegum os, & Hoſtiam exhibet, quam Sacerdos in Ciborium recondit. Tum rurſus pede terram pulſant, & ſubitò corpus in abyſſum concedit. His peractis Patrem deducunt ad Collegium, & illico diſparent. *Ex P. Engelgraue in prima parte Lucis Euangelicæ*, *Dominica ſecunda poſt Pentecoſtem*.

De requiſitis in Praxi ad Communionem Paſchalem, vide ſupra *in Reſol. Theol. Part. 3. Tract. 2. cap. 4.* in Apparatu videri poteſt, verbo *Euchariſtia*.

CAPVT IV.

De Sacramentis.

Q. *Quid eſt Sacramentum?*

RESP. Eſt inuiſibilis gratiæ ſignum viſibile, ad noſtram ſanctificationem diuinitus inſtitutum. Aliud eſt enim, quod in Sacramento videmus, aliud quod in eo accipimus. Signum videmus externum, occultam verò & ſpiritualem gratiam, quæ res dicitur Sacramenti, accipimus.

Expoſ. Huius quæſtionis explicatio de Sacramenti materia, forma, miniſtro, intentione, effectu, charactere, *&c.* fusè habetur ſuprà *Tom. 2. Tract. 4. cap. 1. de Sacramentis in communi*.

Q. *Quot*

Q. *Quot ſunt Sacramenta?*

RESp. Septem, quæ à Chriſto Domino inſtituta, ab Apoſtolis tradita, & in Eccleſia Catholica ſemper conſeruata ad nos vſque peruenerunt. Sunt autem hæc, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium.

Expoſ. Cur ſeptem Sacramenta ad hominum ſalutem à Chriſto inſtituta ſint, declaratur ex ſimilitudine, quam illa habent cum rebus ad vitam corporalem conſeruandam, & promouendam neceſſarijs. Primò enim per Baptiſma homo ſpiritualiter renaſcitur: per Confirmationem augmentum gratiæ & robur ſpiritus additur: nutritur per Euchariſtiam, iuxta illud Ioann. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:* Per Pœnitentiam ſanitati reſtituitur. Per Extremam Vnctionem peccatorum reliquiæ abolentur, gratiaque contra hoſtium noſtrorum inſidias confertur. Per Ordinem Miniſtris Eccleſiæ poteſtas datur in Republica Chriſtiana ad munia Eccleſiaſtica ritè decenterque obeunda. Per Matrimonium denique datur gratia, legitima coniunctione, prolis ſuſcipiendæ & in Domino educandæ.

Numerus ſeptenarius Sacramentum defenditur contra hæreticos ſupra *Tom. 1. in Contr. Part. 1. Tract. 2. cap. vlt.*

Q. *Quare Sacramenta veneranda, & ſummo in pretio habenda ſunt?*

RESp. Primum quidem, quia à Deo & Chriſto Domino in lege noua inſtituta: deindè, quia gratiam Dei nobis neceſſariam, eamque vberrimam non modo ſignificant, verum etiam ſeu vaſa quædam ſacra diuini ſpiritus continent, & ritè ſuſcipientibus conferunt: ad hæc, quoniam aduerſus peccatum præſentiſſima ſunt remedia, ſeu diuina medicamenta noſtri Samaritani: Poſtremò, quia bonis gratiam habentibus, eam ipſam conſeruant, augent, amplificant.

Q. *Cur Sacramentis cæremoniæ ſolemnes, & Eccleſiaſticæ adhibentur?*

RESp. Multis profectò & grauibus de cauſis. Primùm, vt Sacramentorum adminiſtrationem ſpectantes admoneantur, nihil hic profanum, ſed arcana quædam, & diuinis plena myſterijs geri, quæ ſingularem reuerentiam exigant: Deindè, vt ad Sacramenta ipſa accedentibus cultum promoueant interiorem, quem Deus præcipuè poſtulat, & cuius veluti ſigna, Teſtimonia & exercitia ſint cæremoniæ. Præterea, vt Sacramenta miniſtrantes maiori cum dignitate & fructu munus ſuum obeant, dum veteris Eccleſiæ inſtitutis, Sanctorumque Patrum veſtigijs fideliter inhærent. Conſtat etenim huiuſmodi cæremonias pleraſque inde à temporibus Apoſtolorum, per continuam ſucceſſionem ad nos vſque in Eccleſia perſeueraſſe. His demum retinetur honeſta religioſaque diſciplina, his fouetur publica tranquillitas, quæ ſæpè rituum externorum aut immutatione, aut innouatione grauiter interturbatur.

Q. *Quid eſt Baptiſmus?*

RESp. Primùm maximèque neceſſarium legis nouæ Sacramentum, quod ſemel in aqua confertur, quo ſpiritualiter renaſcimur, & peccatorum plena remiſſione percepta, in filios Dei adoptamur, hæredeſque vitæ cœleſtis adſcribimur.

Expoſ. Baptiſmus eſt inſtar Ianuæ, qua Eccleſiam ingredimus. Neque poteſt aliquis, niſi per hanc ianuam intrare regnum cœlorum. Eſt enim Baptiſmus primò Infantibus neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medij: Secundò: adultis neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, & medij ſaltem in voto, (extra Martyrium) quando ſcilicet Iuſtificantur per actum Amoris Dei, quo implicitè deſiderant implere omnia præcepta, adeoque ſuſcipere Baptiſmum à Deo præceptum: iuxta decretum Chriſti, Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt introire in regnum Dei.*

Plura de Baptiſmo traduntur ſupra Tom. 2. de Sacram. Tract. 4. cap. 2. Et alia in Apparatu. V. Baptiſmus.

Exemplum de virtute Baptiſmi narratur in vita S. Xauerij *Lib 4. cap.* 3. Refertur puellam quamdam viuis exceſſiſſe, cuius mors ſummopere parentem affligebat. Hic auditis à Xauerio patratis prodigijs, ad ſui alloquium beneuolè eum inuitat, adeſt opportunè Xauerius intellecta afflictione animi eius, bene ſperare iubet, filiam viuere: dum pater interim anceps hæret, occurrunt famuli, qui filiam à mortuis reſuſcitatam nuntient, pręgaudio vix ſuę mentis compos ad locum, in quo mortuã relinquerat, aduolat, filiam viuam reperit, illa ſe ab inferis Xauerij precibus ereptam teſtatur, quibus æternum fuerat ob Baptiſmi defectum addicenda. Prima itaque illa ardentiſſimis votis Baptiſmum expetijt: deinde ſecuta cum patre vniuerſa familia, omnes ſacro fonte luſtrati ſunt.

De Baptiſmi virtute præclarum eſt exemplum de Conſtantino Imperatore à lepra per Baptiſmum ſanato, quod refertur *in Breuiario in vita S. Siluestri* 31. *Decembr.*

Non licet Catholicis infantes ſuos baptizandos tradere Miniſtris Hæreticis extra neceſſitatem: varijs prodigijs id ſibi diſplicere Deus oſtendit. Refert *Bredembachius lib.* 7. *cap.* 52. *Amſtelrodami anno* 1579. Catholicam mulierem prolem enixam, cuius maritus Caluiniana hæreſi erat infectus. Vrgebat hic, vt infans in templo Caluiniſtarum baptizaretur, illa verò à Catholico Sacerdote, vt ſacro fonte luſtraretur, multis precibus inſtabat. Cum itaque nihil his proficere ſe cerneret, clam ipſa infantem baptizauit. Facti huius ignarus coniux, puerum defert ad Caluiniſtarum templum: at cum hæreticus Miniſter eum baptizare iam vellet, contigit, vt de repentè factus ſit mutus. Rei nouitate perculſus parens domum regreditur, quod circa infantem peregiſſet curioſè vxorem rogat. Hæc intrepidè ſe puerum priùs baptizaſſe confeſſa eſt, & maritus eiurata hæreſi cum ſancta Matre Romana Eccleſia ſe reconciliauit.

Exorciſmi adhibentur in Baptiſmo, ad infringendam dæmonis poteſtatem, ſi quam forte in baptizandum habeat.

I. Per Crucis ſigna in diuerſis corporis partibus formata ſignificatur primo, per Baptiſmum certum animæ caracterem imprimi.

II. Vt ſenſus omnes aperiantur ad Deum, & Ieſum Chriſtum cognoſcendum & amandum.

III. Vt baptizatus non erubeſcat, publicè fidem ac Catholicam Religionem profiteri.

IV. Vt ſint quaſi ſigna quo baptizatus ſe ſuaui iugo Chriſti ſubijciat, paratus mortificationem Ieſu Chriſti in corpore ſuo portare.

V. Vt baptizatus intelligat membra ſua Deo conſecrata, & facta habitaculum Spiritus Sancti.

VI. Denique vt ſignificetur vim omnem baptiſmatis virtutem ſuam, & efficaciam à Paſſione, & Morte Chriſti recipere.

Reliquæ verò cæremoniæ adhibentur, vt eiuſdem dignitatem, æſtimationem, gratias, virtutem, effectuſue varios denotent.

Iacobus de Vitriaco *Lib.* 2. *vitæ Mariæ D' Ognies* refert, Beatam hanc Virginem vidiſſe certo tempore, cum puer in quodam propè Niuellas pago ad Eccleſiæ ianuam baptizaretur, quod dæmon ſumma confuſione ex infantis corpore egreſſus ſit. Et cum ipſa accurrens puerum de fonte ſacro lauaret, viſibiliter Spiritum Sanctum in animam eius deſcendentem, ſeque cum eo magna Angelorum multitudine cinctam deprehendit.

Q. *Quid eſt Confirmatio?*

R Eſp. Eſt baptizatis collatum ab Epiſcopo Sacramentum, in quo per ſanctum Chriſma, & verba ſacroſancta confertur gratia, & robur ſpiritus additur, tum ad firmiter credendum, tum ad nomen Domini, quando ſic eſt opus, liberè confitendum.

Expoſ. Pro præparatione neceſſaria vt hoc Sacramentum validè quis ſuſcipiat, requiritur vt prius ſit baptizatus: Vt verò dignè, debet eſſe in ſtatu gratiæ.

Quoad fructum quem confert hoc Sacramentum, hæc doctrina eſt Sancti Auguſtini in Fulm. 141. Conſignat illis crucem fontem quæ pudoris eſt ſedes, vt conſtanter, & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, vt Chriſtianam militiam inuicta patientia exercendam, & ornandam eſſe ſibi perpetua memoria retineant. Debent autem parentes habere curam, vt quando pueri peruenerunt ad annos diſcretionis Epiſcopo offerantur.

Miraculum in conſeruatione *Sacri* Chriſmatis refert Mileuitanus Lib. 2. contra Donatiſtas. Ampullam Chriſmatis per feneſtram, vt frangeret, Donatiſtæ iactauerant. at non defuit manus Angelica, quæ ampullam ſpirituali ſubuectione ſic deduceret, vt proiecta caſum ſentire non potuerit, atque ita Deo muniente illæſa inter ſaxa conſedit. *De Confirmationis Doctrina*, V. *Plura Tom.* 2. *in Reſol. Theol. Tract.* 5. *cap.* 3.

Q. *Quot præcipua de Eucbariſtia doctrina Capita ſcitu neceſſaria?*

R Eſp. Quinque: Primùm eſt eius Veritas. Alterum eſt panis & vini in Chriſti corpus & ſanguinem conuerſio. Tertium, adoratio debita. Quartum, eius oblatio. Quintum & poſtremum, eiuſdem Sacramenti ſumptio.

Q. *Quæ eſt veritas Sacramenti Eucbariſtiæ?*

R Eſp. Nimirum hæc, Chriſtum verum Deum ac hominem verè ac integrè in hoc Sacramento contineri, & nobis adeſſe, vbi Sacerdos ritè ordinatus panem, & vinum verbis illis arcanis, & à Chriſto traditi conſecrarit.

Q. *Quæ ſit conuerſio per verba illa, quibus hoc Sacramentum Sacerdos conſecrat?*

RESp. Ea, vt per ipſa verba operante Chriſto panem, & vinum in corpus & ſanguinem Dominicum conuertantur, & tranſubſtantientur, atque ita panis & vinum eſſe deſinant in Euchariſtia.

Q. *Quæ Sacramento huic debetur adoratio?*

RESp. Eadem ſanè, quæ Chriſto Domino ac æterno Deo debetur, quippè quem illic præſentem agnoſcimus. Ideoque Religioſo tùm corporis, tum animi cultu, vt par eſt, hoc Sacramentum ſupplices veneramur.

Q. *Quare cenſetur hoc Sacramentum oblatio?*

RESp. Quia eſt legis nouæ ſacrificium, & oblatio munda, cruentis legis Iudaicæ ſacrificijs incruenta ſuccedens, quæ pro viuis ac defunctis Chriſti fidelibus in Miſſa offertur ac celebratur. Vnde fit, vt Euchariſtia non ſolum à fideli populo ſumatur, ſed etiam pro peccatis à Sacerdotibus ad Dominicæ paſſionis ac mortis continuam commemorationem quotidiè immoletur, ſemperque oblata fuerit in Eccleſia Dei.

Q. *Quid in Sacramenti huius ſumptione ſeruandum?*

RESp. Quod fides & auctoritas ſanctæ Matris Eccleſiæ docet, videlicet, Chriſtianos Laico ſat eſſe, ſub vna ſpecie panis totum Chriſtum accipere: & ex hac ſumptione conſequi, vt, qui non indignè acceſſerit, ingentem Dei gratiam, ac æternam quoque vitam obtineat, qui verus ac integer Sacramenti huius fructus exiſtit: eoque fit efficacior, quò ſæpiùs ſacra & ſalutaris illa Communio dignè iteratur.

Expoſ. Hoc diuiniſſimum Sacramentum in veteri Lege præfiguratum erat, 1. Per arborem vitæ, *Geneſ.*2. 2. Per ſacrificium Abelis, *Geneſ.*4. 3. Per ſacrificium Melchiſedech, *Geneſ.*14. 4. Per Agnum Paſchalem, *Exod.*12. 5. Per manna cœleſte, *Exod.*16. 6. Per panes propoſitionis, *Leuit.*24. 7. Per panem Eliæ, 3.*Reg.*19. &c.

Inſtitutum eſt hoc Sacramentum à Chriſto ad hos fines.

1. In Teſtimonium infiniti erga nos amoris.

2. Vt repræſentationem & memoriam paſſionis ſuæ, ac vitæ nobis relinqueret, præſertim cùm nobis, vt in memoriam eius faceremus, commendauit.

3. Vt per cibum potumque cœleſtem in vita ſpirituali confirmaremur.

4. Vt contra aſſultus dæmonum nobis eſſet antidotum.

5. Vt maxima inter ſe, & homines eſſet coniunctio.

6. Vt nos ad Fidei, Spei, & Charitatis exercitium inuitaret.

7. Vt perpetuum legis nouæ eſſet Sacrificium, & perpetuum ſubſidium.

Quod auditio frequens Sacri proſit ad tentationes dæmonis fugandas, & pœnam eam non ſatis æſtimantis ſequenti hiſtoria declaratur. Erat vir nobilis, qui pro deſiderio quo tenebatur indies Sacrum audiendi, domi ſuæ Sacerdotem alebat. Is certa Solemnitatis die, quæ in vicino pago celebrabatur, cum facultate Domini ſui ad Templum ſe contulerat iſtic ad ares facturus. Dominus interim ob negotia quædam eo ipſo die intercurrentia moras traxit, & ſerò admodum ad idem Templum properauit, multum per viam anxius ac timens, vt iſto die feſto Sacro intereſſe poſſet. Occurrit properanti villicus quidam, quem rogat, num fortè ſpes eſſet adhuc Sacrum eo die audiendi, cumque villicus reponeret, ſpem nullam ſupereſſe, cum iam inſtaret meridies omneſque Sacerdotes celebraſſent. Tanto nobilis cœpit mœrore affici, vt ad commiſerationem villicum moueret, qui temerè nimis hæc ad nobilem locutus eſt: Quid dabis mihi, inquit, & omne quod hodie Sacrum audiendo recepi meritum, libens in te tranſcribam, Chlamydem hanc, reponit Nobilis conditionem ſuſcipit ruſticus. Ille Chlamydem, hic transfert Sacrificij meritum, vtrimque diſceditur. Nobilis ad pagum properat, ſi fortè adhuc Sacro intereſſe poſſet: ſed, ſic præſens ſpe ſua fruſtratus eſt, quod tamen pacatiori, quam ante animo tulit. Domum regreditur, cum ecce in vita cum Chlamyde ſua ex arbore pendulum videt ruſticum, temerarium nimis rei Sacræ venditorem. Scilicet dolor animi, qui nobilem antea afflixerat, ruſticum inuaſit, eoque perduxit, vt deſperans fauces ſibi laqueo eliſerit.

Quantum verò proſit ad Sacrificium Miſſæ tam viuis, quam defunctis præclarè docetur ſequenti Exemplo, quod refert Beda *in Hiſt. Anglic. libro* 4. *capit.*22. *& Baronius in Annalium.*

Anglus, quidam aulicus, cæſo in acie Rege Elbuino, captus eſt ab hoſtibus, & vinculis arctè conſtrictus in cuſtodia detinebatur. Verùm certa diei hora vincula diſrupta ſubitò, & ſpontè ſua decidebant, quantum vis nouis funibus & catenis conſtringeretur. Omnibus rem tam prodigioſam admirantibus, poſtea compertum eſt, captiui fratrem, qui fuit Superior cuiuſdam Cœnobij, ſolitum fuiſſe quotidie pro fratre ſuo, quem in prælio defunctum putabat, ſacrum celebrare; eamque fuiſſe cauſam cur Deus voluerit in illo oſtendere virtutem Sacrificij, vti viuorum, ita mortuorum vincula diſſolui. Quæ res ad curanda pro defunctis Sacrificia populum valdè excitauit. Intellexerunt enim (inquit Beda) quod Sacrificium ſalutare ad redemptionem valeret, & animæ, & corporis ſempiternam.

Quantum Amoris debeat excitare hoc Sacramentum Euchariſtiæ erga Chriſtum qui ſe totum in illa nobis tradit, pulchrè declaratur in exemplo vxoris Tygranis, quæ cum viro à Cyro capta, & hic in conuiuio interrogaretur à Cyro, quid daret pro vxoris redemptione, reſpondit, meipſum, & vitam meam. Vnde & Tygranes cum vxore à Cyro liberatus, vti fuſius deducit *Pædagogus Chriſtianus pag.*173.

Aliæ quæſtiones, quæ ſpectant ad Euchariſtiam, & Miſſæ Sacrificium contra Hæreticos traduntur ſuprà *Tom.*1. *in Contr. Part.* 1. *Tract.* 2. *cap.* 5. De praxi deuotè celebrandi aut communicandi vide infra in fide Med. 5. Pro reſolutionibus Theologicis de Euchariſtia & Sacrificio Miſſæ, fusè illæ traduntur *Tom.* 2. *Tract.* 3. *c.*4.

Q. *Quid eſt Pœnitentia?*

RESp. Eſt ſecunda poſt naufragium tabula, & neceſſarium relapſis Sacramentum, in quo remiſſio peccatorum & à reis petitur, & à Sacerdotibus tribuitur.

Expoſ. Poteſtas abſoluendi Sacerdotibus conceſſa probatur ex Ioan. cap.20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Item ex Tridentino Seſſ.14.

Ex Diuo Ambroſio Lib. 1. de Pœnitentia cap.1. *Peccatores vti leproſi offerre ſe debent Sacerdotibus*, vt Leuit.4. Item Matth.8. *Vade oſtende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyſes in Teſtimonium illis.* Item Luc.17. *Ite oſtendite vos Sacerdotibus, & factum eſt dum irent, mundati ſunt.* Sic, *& qui lepram animæ id eſt peccata Sacerdotibus patefaciunt cum vero dolore, & emendationis propoſito, à peccatis emundantur.*

Exempla ex S. Scriptura in Nouo Teſtamento de bono pœnitentiæ etiam extra Sacramentum, patent ſequentibus, Matthæus Publicanus pœnitens ad Apoſtolatum vocatur, *Matth.*9.

Petrus poſt ternam Chriſti negationem pœnitens Princeps Apoſtolorum ſtatuitur, *Matth.*26.

Zachæus Publicanus pœnitens Chriſtum hoſpitio recipere meretur, *Ioan.*21.

Latro pœnitens de cruce in paradiſum migrat, *Luc.*23.

Maria Magdalena, quæ peccato ſeruiuerat, pœnitens à Chriſto benignè excipitur, *Luc.*7.

Adoleſcens Prodigus per Pœnitentiam reuerſus, epulo & conuiuio à Patre recipitur, *Luc.*15.

Q. *Quæ ſunt partes & actiones Pœnitentiæ?*

RESp. Tres: Contritio, vel dolor animi peccata ſua deteſtantis, & ad vitam meliorem adſpirantis. Confeſſio, ſeu peccatorum ſuorum coram Sacerdote facta explicatio: & Satisfactio denique, ſeu vindicta punitioque criminum de ſe ipſo ſumpta, ad præſtandos fructus dignos pœnitentiæ.

Expoſ. Exemplum doloris animi habemus 2. Reg. 12. *Et dixit Dauid ad Nathan, peccaui Domino: Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris.*

S. Gregorius Homil. 34. in Euangelia refert, de quodam Victorino, qui poſt vitam ſat longo tempore peruersè in ſeculo traductam, meliori afflatus ſpiritu monaſterium petijt, in quo orationis, pœnitentiæ, & auſteræ vitæ ſtudio ita præluxit Reliquis, vt & diuino alloquio ac ſocietate frui fuerit promeritus. Quadam nocte cum in ſecretiori montis latere Monaſterij Abbas cerneret proſtratum, tanta derepentè claritas illo in loco viſa eſt, vt tota regionis pars luce candeſceret, quo fulgore attonitus Abbas aufugit. Poſt horæ ſpatium reuerſus in cubiculum frater à ſuo Abbate accerſitur, de loco rogatur, exponitur viſum. Hic ſe manifeſtatum videns, & hoc, & vocem pariter de cœlo dilapſam, ſibi omnia ob elicitum verum dolorem peccata remiſſa renunciantem, ſummo animi gaudio Abbati expoſuit.

Confeſſio requiritur integra, nullo peccato mortali celato cuius conſcientia habetur. Seraphi-

raphinus Razius in Hortulo Exemplorum, Titulo de Confeſs. cap. 3. Horrendum refert cuiuſdam mulieris ob peccatum præ pudore in Confeſſione occultatum punitionem. In Italiæ Ciuitate (cuius nomen tacet) fuit nobilis fœmina, pia ac ſancta, ſi extera opera conſideraſſes, & ſic apud omnes audiebat. Hæc mortua vnicam reliquit hæredem, filiam, quæ pro animæ matris refrigerio in dies multas preces effundebat. Elaps à morte matris aliquot hebdomadis, cum mane more ſuo pro matre oraret, accidit vt ſubito, & inuſitato tremore corriperetur, & conuertens oculos ad oſtium cubiculi, vnde ſibi videbatur ſtrepitum audiuiſſe, horribile viſu monſtrum, & grauiſſimum fœtorem emittens aſpexit. Vnde cum graui timore conſternata ſurrexiſſet à loco orationis, ad cubiculi feneſtras citiſſimè cucurrit, vt ſeſe deorſum præcipitaret: verum audita hac voce, ſiſte gradum filia, à Deo confirmata ſubſiſtit, quid horrendum iſtud ſpectrum vellet auditura. Quod voce humana talibus cum ea ſermonibus egit. Scito hoc primum filia, me eſſe infelicem heu, ac maledictam matrem tuam, non obſtante vita irreprehenſibili, quam ſemper in præſentia hominum duxi, propter enormia tamen quædam clam à me fœde commiſſa peccata, ac præ vereoundia numquam in confeſſione expoſita, æternis inferorum flammis adiudicata ſum. Quare ne poſt hac Deum pro me incaſſum depreceris: Atque ita factis per varias cubiculi partes ſaltibus, ſigniſque ſuæ præſentiæ quaſi ferro candenti impreſſis, euanuit. Puella damnatione matris admodum afflicta, confeſtim ſe ad Eccleſiam contulit, totamque rem Patri qui per Quadrageſimam pro concione dicebat, plene enarrauit. Et vt vtrique certior euentus fieret, ambo ſe ad prædictum cubiculum contulere, ac monſtri veſtigia, ſimulque fœtidum odorem percipere. Quare Pater loco luſtrali aqua tincto, filiam conſolatus eſt, quæ illi fecit licentiam publicè, ſi viſum eſſet, factum denuntiandi.

3. Pars eſt *Satisfactio*, quæ ſita eſt in adimplenda pœnitentia.

Refert Petrus Damiani de Ottone Imperatore, qui Creſcentium nobilem quod Pontifici infeſtus vim & arma intuliſſet, occidi iuſſit, cui tamen vitam & ſalutem ſpondebat. Quod crimen cum ad pedes S. Romualdi Abbatis proſtratus retexiſſet: ſatisfactionis & pœnæ ſuæ nomine iuſſus eſt nudis pedibus in montem Garganum proficiſci, vbi Michaelis Archangeli memoria propter maxima in eo loco ab ipſo accepta beneficia pie frequentatur & colitur. Paruit mandatis Imperator, & per 40. dies ſolemni ieiunio deſtinatos, horrido, & aſpero ſacco indutus duro in ſtrato cubauit, alijſque pœnitentiæ operibus corpus afflixit. Interim, in genere, ſequens ordo, & modus ritè confitendi præſcribitur.

1. Vt quis Deo grates habeat pro ſeruata ad hoc vſque tempus vita, dataque facultate ſe cum Deo reconciliandi.

2. Implorandum auxilium diuinum, & gratia Spiritus Sancti vt memor eſſe quis valeat ſuorum delictorum.

3. Examen inſtituitur conſcientiæ circa cogitata, dicta, facta, omiſſa.

4. Elicitur dolor de peccatis ex amore Dei, vel metu gehennæ à Deo infligendæ.

5. Integra inſtituitur confeſſio, ſpecie & numero peccatorum recenſitis.

6. Impletur ſatisfactio. Vti ſupra de ſingulis explicatur *Tom. 2. in Reſol. Theolog. Tract. 2. cap. 2. & 4.*

Q. *Quid eſt Extrema Vnctio?*

RESP. Eſt Sacramentum, quo ægroti per oleum ſacrum & verba Chriſti in magnis morbi moleſtijs releuantur, vt fœlicius ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, ſi ita expedit, ſanitati reſtituantur.

Expoſ. De hoc Sacramento clariſſimum Teſtimonium dat Iacobus Apoſtolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes cum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hic recolendum eſt exemplum quod Ioannes Nider *Lib. 4. Formicarij cap. 11.* refert de Ruperto Rege Romanorum, qui hauſerat tartaream hanc animo perſuaſionem, qua quidam ſuperſtitioſè credunt, ſe poſt huiuſmodi Sacramenti ſuſceptionem omnino è vita migrare oportere. Tandem Iuris vtriuſque periti Doctoris hortatu factum vt ſalubre adeò corporis, & animæ antidotum ſuſceperit. Cum ecce illicò ſe releuari in morbo ſentiens exclamauit, reuera ſi hoc Sacramentum ſciuiſſem, tantùm pro vtroque valuiſſe homine, dudum ipſum auidiſſimè poſtulaſſem. Hinc Princeps conualeſcens multis poſt annis Romanum gubernauit Imperium, & tandem feliciter in bonis perſeuerans operibus vita functus eſt.

Aliud exemplum nobis dant annuæ litteræ Collegij Lugdunenſi Soc. Ieſu anno 1599. Æger magno febris æſtu conflictatus inter confiten-

tendum vrgente morbo de poteſtate mentis exierat. Iam de ſua ſalute actum eſſe, ſempiternis ſe ſupplicijs apud inferos damnatum clamitabat, nullius orationem auribus admittebat. Confeſſarius viſo ægri furore, ad diuina præſidia, vbi humana deerant, confugit. Monet domeſticos vt Sacrum oleum, quod æger ante mentis exceſſum poſtulauerat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu, viſuque res, ſimulatque ſacro Oleo inunctus eſt, mentis ſanitatem recepit, ac paulò etiam poſt corporis valetudinem recuperauit.

Rectè igitur S. Auguſtinus Ser. 215. de Tempore, *Quoties aliqua infirmitas ſuperuenerit corpus & ſanguinem Chriſti ille, qui ægrotat accipiat, & deinde corpuſculum ſuum vngat, vt illud, quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: infirmatur aliquis? inducat Præsbyteros, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebimur obtinere.* Plura ſupra Tom. 1. in Controu. Part. 1. cap. vlt. Et in Reſol. Theol. Tract. 4. cap. 6.

Q. *Quid eſt Ordo?*

RESP. Eſt Sacramentum, quo Sacerdotibus, alijſque Miniſtris Eccleſiæ poteſtas confertur ad Eccleſiaſtica munia ritè decenterque obeunda.

Expoſ. Propter Sacerdotalis Ordinis dignitatem, in vita S. Franciſci legimus, eum aliquando dixiſſe Fratribus, ſi mihi in platea obuij fierent vna Sacerdos & Angelus, & vtrique mihi exhibenda eſſet veneratio, Sacerdoti primum, ac deinde Angelo exhiberem: Verè enim Sacerdos Angelum dignitate præcellit. Hinc factum eſt vt tantæ dignitatis perpetuo memor, ſeque ea indignum ratus, numquam Sacerdotio inaugurari voluerit.

Sacros Ordines indignè ſuſcipiens diuinitus punitur. *Surius* 3. *Septembris* refert, de quodam Religioſo, qui commiſſo ſacrilegio ſe ad Ordines cum alijs fratribus ſuis contulerat, nec præmiſſa confeſſione, aut de delicto vera contritione concepta, ſacrum Diaconatus Ordinem indignus ſuſceperat. Vix à templo in hoſpitium fuerat reuerſus, dum inter manducandum à mente raptus frendere dentibus ac mirè ſe collidere cœpit, idque per horas non paucas, donec poſt multas ſociorum pro eo quod Deum fuſas preces ſibi redditus eſt, ac domum reuerſus. Ea infeſtatione liber fuit diebus aliquot, ſed à commiſſo tamen ſcelere minimè reſipiſcens, validiori modo à tartareo hoſte poſſidetur, cœpitque diebus ac noctibus ſumma fratrum ſuorum commiſeratione ac labore excruciari, & exareſcere cœpit eius brachium dexterum quo ſacrilegum furtum commiſerat: quo factum vt Abbati viro altioris conſiderationis res ſuſpecta eſſe cœperit. Subornat ergo quoſdam, qui energumenum, dum ſibi compos eſſet, rogarent, num fortè ſibi grauioris delicti conſcius eſſet, fore vt Dei miſericordiam impetraret. Quid multa? Rubore confuſus, commiſſum à ſe facinus palam facit, Deum vt pro ſe rogent, fratres obteſtatur. Nec vanæ preces, etenim Abbatis iuſſu, ieiunia, afflictiones corporis, Sacrificia pro eius incolumitate indicuntur, quibus citò reſtitutum priſtinæ ſanitati brachium, & dæmon ab eo fugatus eſt.

Q. *Quid poſtremò eſt Matrimonium?*

RESP. Sacramentum quo vir & mulier legitimè contrahentes indiuiduam vitæ ſocietatem ineunt, gratiaque diuina donantur, tum vt ſoboles honeſtè & Chriſtianè ſuſcipiatur & educetur, tum vt fœdæ libidinis & incontinentiæ peccatum euitetur.

Expoſ. Hæc ſocietas in Scripturis commendatur. *Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ*, Gen. 2. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet:* Matth. 19. *Iis qui Matrimonio iuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere..... & vir vxorem non dimittat:* 1. ad Cor. 7. Exemplum in puella, quæ matrimonij pactum iuramento confirmatum violauit, ſupra datum eſt de *Iuramento.*

Non decet Matrimonium contra parentum voluntatem inire, quod infauſtum eſſe ſolet. Apud *Surium* 1. *Ianuarij* in vita S. Baſilij habetur, quomodo Protetij Senatoris filia ab eius ſeruo per magum decepta, & inſano amore correpta, inſtanter rogabat patrem vt poſſit iungi Matrimonio cum illo, qui ſi conſentire noluerit pro ea redditurus eſſet rationem in die iudicij. Aut comple, inquit, deſiderium, aut breui me extinctam videbis. Pater, qui filiam hanc Deo conſecrauerat, mœrore abſorptus, amicorum conſilijs iuſſit fieri quod petebat, ne ſibi ipſi exitium adferret. Vade, inquit, miſera, multùm lugebis aliquando cum facti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur coniugio, quod celauerat maritus iam fecit palam: obſeruatum eſt eum numquam ingredi Eccleſiam, imo nec Chriſtianum eſſe. Hoc vbi aduertit vxor, humi ſe proſternere ſuis vnguibus ſe diſcerpere, velle capillos, pectus tundere, in has voces erumpere: nemo parentibus non obediens ſalutis vnquam fuit:

heu

heu me miſeram quæ me ſponte conieci in hanc ſortem ipſa morte deteriorem.

Optima admonitio parentum Saræ, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, ſeipſam irreprehenſibilem exhibere, *Tobiæ* 10. Quanto magis illa dilectio in coniugio Chriſtiano exerceri debet.

Narrat Rodericus Sancius *part.* 2. *Hiſtor. Hiſp. c.*4. Præclarum amoris coniugalis exemplum. Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini ſepulchrum transfretaſſet, fuiſſetque in via proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, & medicorum remedijs non tam alleuaretur, quam alligaretur, tandem in Angliam ſine ſalutis ſpe reuerſus eſt. Eius itaque vxor, Regis Hiſpaniæ Filia, nouam & inauditam, ſed amore ac pietate plenam, adhibuit medelam: plagas enim mariti toxico infectas, qui vi veneni claudi non poterant, lingua indies lingebat, ſugebatque humorem & pus venenoſum quaſi dulciſſimum liquorem. Cuius vigore ſic omnem veneni materiam extraxit vt integris vulnerum cicatricibus ille planè curatus, illa quoque diuino fauore ſeruata incolumis euaſerit. Alia in Apparatu V. *Matrimonium.* Et *in Reſol. Theol. de Sacramentis cap. vlt.*

Q. *Eſtne inter Sacramenta diſcrimen?*

RESp. Eſt ſanè: Baptiſmus enim Confirmatio & Ordo ſemel collata nunquam iterantur, ſicuti cætera. Item Baptiſmus neceſſario ſuſcipitur ab omnibus, & à relapſis Pœnitentia. Arbitrarium eſt autem vti reliquis, modò nullum contemnas aut irreuerenter ſumas, illudue cum ſumendi tempus eſt negligas.

CAPVT V.

De Officijs Iuſtitiæ Chriſtianæ?

Q. *Quot ſunt officia Iuſtitiæ Chriſtianæ?*

RESp. Hæc duo: Declina à malo ſiue peccato, &, Fac bonum ſiue officium Iuſtitiæ.

Q. *Qui poteſt homo cauere peccatum, & bonum facere ſeu præſtare iuſtitiam?*

RESp. Non id per ſe quidem, ſed Chriſti gratia ac Spiritu inſtructus Chriſtianus poteſt, ac debet, quantum huius quidem vitæ ſtatus admittit, iuſtè viuere, & legem implere.

Q. *Quotuplex eſt peccatum?*

RESp. Duplex: Originale, & Actuale.

Q. *Quid eſt originale?*

RESp. Quod ab ortu nobis congenitum, per Baptiſmum in Chriſto condonatur.

Expoſ. De Peccato Originali teſtatur Scriptura ad Rom. 5. v. 12. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt in quo omnes peccauerunt.* Sola excipitur Virgo Deipara, quæ nullo vnquam Peccato originali aut actuali inquinata fuit.

Memorandum eſt exemplum quod de quodam Braſilo, qui à Peccato originali, ſacro Baptiſmatis fonte, nec dum ablutus è viuis deceſſerat, quod in vita Patris Ioſephi Anchietæ, Magni Braſiliæ Apoſtoli, è Societate Ieſu, refert *Sebaſtianus Bezetarius.* Quidam nomine Didacus iam pridem Chriſtiana Religione ſuſcepta inter Chriſtianos tanquam Chriſtianus diu verſatus, in domo Luſitani ciuis diem ſuum obierat. Cadauer diu exanime iacuerat, & ſepulturæ paratum. Elapſo duarum horarum ſpatio mater familias Gratia Roſerigia nomine, videt cadauer moueri, & horrore concutitur. Mox promptior animo accedit, vt quid rei ſubſit, propius dignoſcat. Didacus iam vitæ redditus Dominam rogat, ſe illo funebri amictu diſſoluat, quo effectu P. Ioſephum Anchietam aduocari iubet. Properè accurritur ad ædes Societatis, & Didacus vitæ reſtitutus P. Ioſepho nunciatur. Hic celer aduolat, quo viſo Didacus de animæ ſuæ ſalute ſermonem ingreſſus, narrauit ſe, vt è viuis deceſſerat, monitum, non recto itinere in ea loca ſe veniſſe, quod per Baptiſmi oſtium, nondum ſcilicet Peccato Originali deleto, Eccleſiam intraſſet. Non negabat ſe ſacro fonte numquam tinctum fuiſſe, at inſcitiam prætexens ab albis hominibus (ſic Europæos indigitabat) ſe Chriſtianam Doctrinam edoctum, ſibique Didaci nomen inditum referebat: ab eo verò tempore, cum ſe perfectum Chriſtianum putaſſet, præcepta omnia ſeruanda ſuſcepiſſe, nulla iniecta mente de ſuſcipiendo Baptiſmo. Proinde enixe P. Ioſephum rogauit, ſe quam primum ſacro Baptiſmate in Eccleſiam induceret; ſe enim ad alteram vitam vnde regreſſus eſſet, properare. Tum Ioſephus hominem, etſi Chriſtianæ legis non rudem, accuratè tamen inſtruit, quantum

extre-

extremi temporis patiebantur anguſtiæ, & inſtructum magno cum animi ſui fructu baptizauit.

Iam Didacus decedendi venia à matre familias petita, eam rogauit, vt vilia, quibus tegebatur indumenta, alicui egeno porrigeret, curaretque duo Miſſæ Sacrificia offerenda, vt ſaltem cultu illo ſuo nomine exhibito Deum veneraretur. Tum ſibi ardentem Eccleſiæ ritu candelam porrigi poſtulat, & ad P. Ioſephum conuerſus, adſis mihi, inquit, Pater, donec voti compos Deo Sacris vndis ablutam animam reddam. Pater pijs precibus intendit, inter quas animam demum peccati Originalis macula abſterſa liberatam emiſit, cum qua non poterat in cœlum introire. Exempla alia quæ poſſint ſpectare ad Peccatum Originale, tradita ſunt ſupra de Sacramento Baptiſmi.

Q. *Quid eſt Peccatum Actuale?*

RESP. Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei, aut Eccleſiæ.

Q. *Quotuplex eſt Actuale?*

RESP. Duplex: Mortale, ſic dictum, quia mortem animæ præſentem adfert: (Anima enim quæ peccauerit, ipſa morietur,) & Veniale; vt cui venia facilè tribuitur, & ſine quo ne iuſti quidem viuunt.

Q. *Quibus gradibus ad peccatum deducimur?*

RESP. His tribus: Suggeſtione, Delectatione, Conſenſu, ſeu deliberata voluntate peccandi.

Expoſ. His gradibus prima parens noſtra Eua ad peccatum aſcendit, & ſe cum poſteris improuida perdidit, *Geneſ.* 3. Callidus accedit ad incautam ſerpentis larua indutus dæmon: Et, *cur præcepit*, inquit, *vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradiſi?* en ſuggeſtionem. Hanc, ſi te ſaluum velis, repellas illico neceſſe eſt. Secus fecit (proh dolor!) mater noſtra; quæ & alterno eam cum Serpente fouit ſermone. *De fructu*, ait ipſa, *lignorum, quæ ſunt in Paradiſo veſcimur; de fructu verò ligni, quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur:* Cui Serpens: *Nequaquam morte moriemini, ſcit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum.* Hoc inquam diſcurſu quæ prius erant blandè ſuggeſta fouit mulier male ſana, ſed & eum fructum tulit quem ſolent illi, qui ignem ſinu exceptum non excutiunt; ſubditur enim, *Vidit igitur mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile:* En delectationem, quæ liberè admiſſa animum iam promptum, & expeditum nullo labore ad conſenſum, & huius præmia pœnas ſempiternas pertrahit. Audite exitum: *Et tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo, qui comedit.* En conſenſum, & extremam peccati ruinam. Quare animæ tuæ ſaluti ſi conſultum velis, dum dæmon ad peccatum pellicit, in limine reſiſte, ne ignem illum ſinu excipias, quo iam nunc æternum incipias ardere.

Q. *Qui ſunt ſupremi gradus peccantium?*

RESP. Eorum, qui ſcientes ac prudentes ex mera peccant malitia: qui etiam de peccato ipſo gloriantur: & qui benè monentibus obſtrepunt, ac ſalutaria conſilia prorſus contemnunt.

Q. *Quare peccatum fugiendum?*

RESP. Quia Dominum Deum offendit, ſummum bonum eripit, & ſummum adfert malum peccanti, dum diuinam tollit fruitionem numquam recuperandam, & pœnas ærumnaſque homini accerſit ſempiternas.

Q. *Quæ dicuntur peccata Capitalia?*

RESP. Illa, ex quibus, veluti capitibus & fontibus, omnia alia peccata proficiſcuntur.

Q. *Quot ſunt peccata Capitalia?*

RESP. Septem: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia.

Q. *Qua ratione vitari, & vinci hæc peccata poſſunt?*

RESP. Si Ieſu Chriſti gratiæ cooperemur, peccatorum damna & pericula conſiderantes, & virtutes ſeptem his peccatis contrarias exercentes.

Q. *Quæ virtutes peccatis Capitalibus aduerſantur?*

RESp. Hæ ſeptem: Humilitas, Largitas, Caſtitas, Benignitas, Temperantia, Patientia, Deuotio, ſeu ſedula Pietas.

Superbiæ Exemplum.

ANgelus aſſumpto corpore cum Eremita gradiens fœtenti cadaueri in via occurrit; dixitque Eremitæ obturanti nares, ecquid nares conſtringis? Ille fœtorem cadaueris cauſam eſſe obiecit. Paulò poſt iuuenis pulcher ad ſuperbiam ornatus phaleris, & tela aurea equo vectus tranſibat, qui cum longè abeſſet, obturauit nares Angelus, quod Eremita admirans, interrogauit rationem: cui Angelus, Ille iuuenis ſuperbus & laſciuus plus coram Deo, & Angelis fœtet quàm cadauer illud quod fœtidiſſimum odorem ſpirabat. *Ex Spec. Exemplorum pag.* 42. Vide in Apparatu. *Superbia.*

Auaritia.

RIbergerus Nobilis ditiſſimus in Sueuia præuidens famem ſubſecutam, vndique corraſo frumento impleuit granaria; idque tanto vendidit pretio vt populus aut mori fame, aut bona omnia ei tradere debuerit. Inter plurimos ecce vnus paruulis ſuis onuſtus offert ſex talares filiorum veſtes, promittens poſtmodum plenam ſolutionem. Indignatus diues pecuniam exigens negauit triticum: Diſcens pauper maledixit diuiti. Poſt paucos dies Ribergerus ſeruum ad granaria miſit, vt ea inuiſeret, rediitque dicens, illic tres atros boues paſcere, & ſeruus die poſtero mortuus eſt. Miſit & alium, & hic redux nuntiauit non tantum boues, ſed & equos qui frumentum deuorarent, ſe vidiſſe. Ipſe itaque vix credens, aſcendit, & per foramem aliquod vidit greges pecudum diuerſos frumentum conſumere: attonitus inde mente, captus eſt, eaque dixit & egit ob quæ catenis ligari debuit, ſicque exemplo punitæ à Deo auaritiæ ab aliis incarceratus fuit: *Ita Mart. Del Rio ex Petro Pizerro fol.* 261.

Ex Auaritia furando res alienas ſæpè homines perdunt res proprias. Quidam dum meſſem in area colligeret, ſuſtulerat manipulos proximi ſui, & ad cumulum ſuum illos addebat, vt eum augeret: ſed res aliter euenit. Nam ſtatim cecidit fulmen, & area accenſa eſt. Miſer ille ſtatim currit ad virum Dei qui prope habitabat, & ſuam calamitatem, & incendium illi exponit, furtum autem ſuum celare conabatur. Sed vera dicere iuſſus, furtum etiam ſuum confeſſus eſt. Iuſſit autem vir Dei vt culpam corrigeret, ſi velit à pœna liberari. Nam ſi tu, inquit, manipulos reſtitueris, ignis ille à Deo miſſus extinguetur. Mox ille feſtinus cucurrit & manipulos obtulit illi cui facta fuerat iniuria: qua facto, flamma illi viri ſancti oratione ſtatim extincta fuit. Quæ res terrore & horrore furti incolas impleuit, & totam ciuitatem Antiochennam vbi res contigit. Ita narrat *Theodor. in Hiſt. SS. Patrum.*

Quam procul ab Auaritia debeant eſſe Iudices ſuo exemplo præclare docuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Accuſatus ille fuit apud Regem, quod à vidua nomine Vaugham poculum aureum accepiſſet poſt ſententiam in iudicio pro ipſa latam. Morus acceptum à ſe poculum aureum coram Rege faſſus eſt, ſed rogauit Regem vt interrogaret viduam, quid poſtea de poculo factum fuerit. Illa rogata agnoſcit Cancellarium poculum hilari quidem vultu accepiſſe, & magnas gratias pro dono egiſſe: ſed conuocata familia curaſſe illud vino repleri, ſibique hilariter propinaſſe, & ſimul cum vino poculum reddidiſſe. Quo cognito Rex Morum multum collaudauit, & calumniatorem obiurgatum Moro pro ſuo arbitrio puniendum permiſit. Rem hanc narrat *Thomas Stapletonus in vita Thomæ Mori cap.* 3. Plura exempla vide ſupra in *Apparatu.* Verbo, *Auaritia.*

Luxuria.

MIles defunctus amaſiæ apparens tormentorum rationem reddidit rauca & horrida voce, nempe quia cantilenis luxurioſis decantandis ſuauem alias vocem impenderat. Crura ei erant nigerrima & ſcabioſa, gloriatus enim erat in vita de eorumdem pulchritudine, oſtendenſque roganti puellæ reliquum infelicis corporis ſtatum, amota à pectore chlamide bufonem teterrimum toti corpori quadratum oſtendit, dicens ſe hoc pro lubricis peccatis, aliiſque corporis cum illa deliciis pati in æternum debere, adeoque, vanas, quas illa pro eo fundebat preces futuras. *In Specul. Exemplor. titul. Infernus*, Vide in Apparatu *Luxuria.*

E contra præclarum eſt *Caſtimoniæ* Exemplum in S. Thoma Aquinate, qui mulierem quæ ipſum ad labefactandam caſtitatem ſolicitabat,

tabat, arrepto titione generosè abegit. Et ob hanc victoriam Deus illi perpetuum caſtitatis donum conceſſit.

Adde exemplum in vtroque ſexu prorſus ſingulare *S. Theodoræ*, & *S. Didymi*. Iubetur illa à Maximino Imperat. vel fidem, vel virginitatem deſerere. Reluctantem in lupanar detrudi iubet, & violentiam illius caſtimoniæ à militibus adhiberi. Primus militum ad illam *Didymus* ingreditur: ſed ecce repente non caſtimoniæ impugnator, ſed cuſtos fidelis mira arte efficitur. Commutat Didymus cum Theodora veſtes: hæc iam virum induta, ac cuſtodia ſic eluſa, recedit innoxia: Didymus verò in Theodoræ veſte ac perſona comprehenditur, & ad ſupplicium rapitur. Accurrit mox Theodora, proclamans palmam illam fidei ac caſtitatis non alteri ſed ſibi deberi; veſtem ſe, non cauſam, non perſonam in Didymum tranſtuliſſe: illo ex aduerſo pro hac palma ſibi debita firmiter perorante, demum vterque ſupplicio afficitur, vterque duplici fidei & caſtimoniæ conſeruatæ laurea coronatur. Quod fuſius deducit *S. Ambroſius lib. 2. de Virgin.* Et breuius feſti Mariani 28. Aprilis.

Iracundia.

IRacundiæ deformitas patuit in domicella quadam nobili, ſed admodum rixoſa & iracunda, ita vt domum, & templa, totam etiam ciuitatem ſuis rixis impleret, & diſcordiis turbaret. Mortua illa ſepulta ante templis valuas, viſum eſt ſepulchrum flammas & ignes vomere, quo aperto repererunt ſuperiorem partem corporis flammis ambuſtam & adhuc flagrantem, inferiorem verò partem integram, & in ſignum virginitatis cuſtodiæ illæſam manſiſſe. Ita *Ceſar. lib. 4. c. 22.*

VVenceſlaus Rex Bohemorum ex quadam occaſione contra ſuum pincernam vehementi ira commotus fuit. Et ex illa iracundia ſubitanea voluit eum proprijs manibus interficere. Sed ex nimio illo furore, & ardore vindictæ, ſtatim Rex in paralyſim incidit, & intra paucos dies mortuus fuit. Sic enim Ira non tantum nocet animæ, ſed etiam corporis mortem accelerat. Ita habet Crommerus lib. 13. Hiſtor. Poloniæ: vide in Apparatu, Verbo *Ira*.

Gula.

HOrret animus referre quorumdam Baccho ſe conſecrantium luctuoſum exitium. Nobiles Germani duo in Apeldora Veluæ Pago inter ſe conuenerant, vt vino aduſto tamdiu ſe ingurgitarent, donec eorum alter expiraret: Si quis prior ſurgeret, in eum diabolus poteſtatem haberet. Quo perducit hominem infrenata intemperantia! Accidit, dum ſtrenuè hac lege potitarent, mercatorem illic forte tranſire, quem, vt ſe tertium adiungeret, coegerunt. In domum inductus alter mortuus metu ſe Bacchum hauſtu liberali venerari ſimulat potiùs, quam re ipſa veneratur. Tum locum ingreſſus feruli forma dæmon, duos helluones ſibi deuotos aggreſſus eſt, & vtrique, arrepto collo, ceruicem fregit. Hæc gulæ deditos manet merces. *Ita Daroult. in Floribus Exempl. c. 6. tit. 7. exempl. 7.* vide in Appar. V. *Gula*, *Ebrietas.*

Inuidia.

IN vita Sancti Attali, qui ſuccedens Beato Columbano Cœnobium rexit, diabolus in eum aliquot ſubditorum corda ſuſcitauit, qui recuſabat tantæ diſciplinæ auſteritatem ferre. Ille è contra medijs ſpiritualibus vſus, nec potens ad rectam normam deducere, pertinaces ire permiſit, qui poſtquam ſegregati ſunt, virum ſanctum detractionibus laniarunt. Sed ecce, vnus eorum febri ardentiſſima correptus, nequidquam implorans Attali auxilium, igne fatali accenſus, emoritur morbo: exemplo iſto docti adſtantes ad virum ſanctum recurrere, qui venia donatos ſecuros reddidit; contemnentes vero aliqui pœnitentiam diuerſis modis diſrupti interiere; quorum vnus ſecuri, alius flumine, alter mari vitam infelicem finierunt. *In Specul. Exemplorum pag.* 268. vide in Apparatu Verbo *Inuidia*.

Q. *Quæ peccata in Spiritum Sanctum committi dicuntur?*

REſp. Ea quæ ſua malitia ſic diuinam excludunt gratiam, vt neque in hoc ſæculo, niſi ægrè admodum, neque in futuro remittantur.

Q. *Quot ſunt peccata in Spiritum Sanctum?*

REſp. Sex: Præſumptio de miſericordia Dei, vel de impunitate peccati, Deſperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obſtinatio, & Impœnitentia.

Expoſ. Quodnam luctuoſus quam quod ſubdo pertinacis & obſtinati peccatoris monumen-

men-

mentum haberi poteſt? Lego in actis pro Beatificatione B. P. Franciſci Borgiæ Societatis Ieſu, apud Euſebium Nierembergium in eius vita, Virum quendam in Hiſpania, quàm ſanguine nobilem, tam vitijs ac flagitijs infamem, graui ægretitudine correptum, ac de vita periclitantem, tanta obſtinatione ſceleribus ſuis perſtitiſſe, vt recta omnes monentes reijceret, nolletque de anima per confeſſionem expianda quemquam audire. Venit tum forte eam in Vrbem S. Borgias, qui cognito miſeri periculo, pro zelo ſuo illum iuuare cupidus, ante Chriſtum crucifixum in genua procidit, eum ardenter obſecrans & obteſtans, vt qui orbi vniuerſo ſanguine ſuo ſaluti fuiſſet, infelici ac pertinaci illi animæ non deeſſet. Franciſco hæc precanti, ex cruce Seruator. Adi, inquit, confeſtim ægrum, eumque hortate, vt ſe expiet, & ego mox illi vt medicus & infirmorum curator adero. Abit B. Pater ſpei bonæ plenus, ad ægri domum ſe confert, quo Seruator iam præceſſerat, medici ac propè famuli ſpecie illi ſolatia, atque obſequia deferens. Excipitur ab infirmo non inurbanè P. Borgia; verùm vbi de confeſſione cœpit, ad eam inſtituendam adduci non potuit. Recedit iterum Dominus, relicto ad vltiores conatus apud ægrum Franciſco, qui & ipſe cum operam perderet, etiam receſſit, & denuò coram Chriſto crucifixo in genua prouolutus, per ſacra illius vulnera obteſtatur, vt miſero adſit. Cui Dominus: conueni iterum pertinacem illum Franciſce, meque tecum defer, ſi forte me conſpecto, cruci pro ſe fixo conuertatur, & viuat. Redijt Borgia, & ſubmotis arbitris, vt liberior eſſet æger, verbis ad pietatem omnem compoſitis, ſubmiſſis in terram genibus, Chriſtum cruci affixum illi repræſentat: per Paſſionem, dolores, ſacra Domini IESV vulnera orans, obſecranſque, vt animæ ſuæ miſereatur, æternitatem maturius menti imprimat, nolle Deum mortem peccatoris, ſceleribus omnibus eius miſericordiam maiorem eſſe. Ad omnia ille pertinax obmuteſcit: addit & vocem ſuam Dominus IESVS, & vocem ſanguinis, quem ex vulneribus copioſè effundebat. Per hunc iterum iterumque obteſtatur Franciſcus: ſed nihil profuit. Tum verò ſeruator reuulſa à cruce manu, ſacroſanctum cruorem in faciem proijcit obſtinati peccatoris, qui quot guttas numerat, tot veluti linguis in magno iudicij die coram orbe vniuerſo neglectam, & contemptam benigniſſimi Dei, ac Redemptoris ſui miſericordiam illi exprobrabit.

Q. *Quæ peccata in cœlum clamare dicuntur?*

RESp. Quæ per ſe vehementer abominanda ſunt, & apertè humanæ charitatis iura violant: vnde vindictam clamare perhibentur, & horrendis ſæpè modis in hac vita diuinitus vindicantur.

Q. *Quot ſunt peccata in cœlum clamantia?*

RESp. Hæc quatuor: Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppreſſio pauperum, viduarum, atque pupillorum, demum Merces Operariorum defraudata.

Expoſ. Exemplum *Homicidij* voluntarij à Deo puniti exhibetur, *Geneſ. cap.* 4. in Caino, qui fratrem ſuum Abelem fraudulenter quaſi ad deambulandum in agrum euocauit. Et ecce cum ſoli eſſent in agro contra fratrem violenter inſurgens eum occidit, ſed quam ſibi abominandum eſſet illud facinus Deus ſtatim aperuit, qui contra homicidam his verbis intonuit. *Quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, &c.* Sanguis nempè innocens vocem tremendam habet, quæ in cœlum vſque auditur, & homicidij vindictam depoſcit.

Quam deteſtandum ſit *Sodomiæ* peccatum apertè patet in euerſione ipſius Sodomæ & Gomorrhæ, vbi cum incolæ infando illi carnis peccato addicti eſſent, vltricibus flammis à Domino conſumpti fuerunt, vti grauibus verbis teſtatur Scriptura Geneſis cap. 14. verſ. 24. *Pluit Dominus ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cœlo, & ſubuertit Ciuitates has, & omnem circa regionem, &c.*

Oppreſſio pauperum per vim, & potentiam Deo ſemper execrabilis fuit, vti patet 3. *Reg. cap.* 21. *verſ.* 19. Cum enim Rex Acab vellet inuito Naboth vineam eripere, Iezabel Regina vt Regis voluntatem exequeretur, per ſuam potentiam curauit Naboth falsò accuſari, & lapidibus obrui. Sed ecce parem Dei vindictam! dum Achab feſtinaret vt iam defuncti vineam occuparet, Dei nomine occurrit illi Elias Propheta & pœnam denunciat, dicens: Hæc dicit Dominus: *In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum,* quod iuſto Dei iudicio euenit.

Q. Quæ

Q. *Quæ peccata dicuntur aliena?*

RESP. Ea, quæ ab alijs quidem committuntur, ſed nobis interim auctoribus, vel quoquo modo adiutoribus, aut ſaltem non impedientibus, vt idcirco nobis etiam imputentur.

Q. *Quot modis aliena peccata nobis imputantur?*

RESP. Nouem his modis: Conſilio, iuſſione, conſenſu, irritatione, laudatione, ſeu adulatione, reticentia culpæ alienæ, conniuentia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & praua facti alieni defenſione.

Q. *Quæ dicuntur opera carnis?*

RESP. Ea, quæ homines ſecundùm carnem viuentes, & à Dei filijs ſpiritualibus degenerantes, committere ſolent.

Q. *Quæ ſunt opera carnis?*

RESP. Paulus ea recenſet in hunc modum: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, nimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.

Expoſ. Quanta ſit malitia in operibus Carnis, & veneficijs, & commercijs cum dæmone ſequenti exemplo luculenter exponitur. Lugduni in Gallia vir militaris Vigiliarum Præfectus, dum nocte quadam ex officio vrbis compita circumluſtrat, ad commilitones ſuos conuerſus, impurum animi ſui ſenſum hac impia voce declarat: Ad ſatisfaciendum carnis deſiderijs, ſi vel ipſe dæmon modò ſe mihi offerret immunis non abiret. Vix hæc verba protulerat, & ecce mulier ſplendido in ſpeciem habitu, famulo lucernam præferente, impuris hiſce Veneris mancipijs occurrit. Poſt exhibita vltro citroque vrbanitatis officia, illi fœminæ ſe confeſtim adiungunt, & domum ad quam ſe redire fingebat, eam deducunt. Ingrediuntur ſimul, & deſideratam cum ea libidinem explent. At res tota ex dæmonis arte compoſita & phantaſtica fuit. Nam ſublato à dæmone fuco, deprehendunt ſe cum cadauere tabo, ſanie, ac vermibus fluente rem habuiſſe, & in obſoletæ domus ruinis verſari. Ad hæc dum attoniti obſtupeſcerent, ecce ibi inſolito fulminis ictu proſtrati ſunt, vnus quidem eodem loco, & nocte extinctus eſt, alter verò poſtridie, tertius denique die tertio interijt. Ex Doultremanni *Pędagogo Chriſt. part. 1. capit. 7. pag. 132.*

Odij & inuidiæ exemplum proponitur nobis 1. *Reg. cap. 18. & 31.* In Saule qui Dauidem ex odio iniuſto multis modis occidere conatus eſt, donec tandem ab hoſtibus ſuperatus violentas manus in ſeipſum conuertens ſeſe propria haſta interemit.

Aliud æmulationis, & inimicitiæ exemplum patet in fratribus Ioſephi, qui ipſum veſtibus ſpoliatum vendiderunt, ſed Deo ſic diſponente, ipſi fame compulſi coacti ſunt Ioſephum venerari, & ab ipſo vitam, & veniam poſtulare, *Geneſ. cap. 35.*

Ebrietatis & comeſsationis quam acerbus ſit fructus, docet Exemplum apud *Cantipratanum Lib. 2. apum cap. 56. §. 2. Et in Pędagogo Chriſt. pag. 152.* Dum quidam cum ſocijs inter popula Animæ immortalitatem irriſiſset, adfuit extemplo quidam ſub mercatoris habitu, & ſtatura procerus, cui per iocum ſocij aiunt, ſi tu bonus es mercator, en hic hominem qui ſuam animam venalem habet. Bene eſt, inquit mercator, qui erat dæmon ſub mercatoris ſpecie: Sed velim ſcire quanto pretio ea vendatur? Non magni, inquit alter, ſi tot vini amphoras dederis illam referes. Poſtquam mercator ille pretium quod petebatur pependiſset, & communi omnes ioco riſuque applauſiſsent, & poculis iucundè indulſiſsent, cum tempus adueniret, quo ſocietas illa diſsoluenda erat; Heus boni viri, exclamat mercator, quid vobis videtur? Qui emit equum numquid non etiam frænum feret? Cum omnes incepto ioco inſiſtentes, id æquum eſse pronunciarent, ſtatim veterator infernalis ſe prodit, arreptumque impium ganeonem coram omnibus cum corpore & anima ſecum aſportat, debitum temulentiæ & impietatis ſuæ præmium relaturum.

De prędictis omnibus, Luxuria, Inuidia, Ira, Ebrietate, Conſilio malo, Adulatione &c. ſuperiùs plura exempla data ſunt: Item in Apparatu ſub proprijs Titulis.

Q. *Eſtne ſatis Chriſtiano, malum fugere & à peccato declinare?*

RESP. Nequaquam; ſed præterea bonum agere, & virtutes exercere neceſse eſt.

Alio-

Alioqui ſcienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi.

Q. *Quid boni faciendum Chriſtiano?*

Reſp. In genere quidem quidquid boni lex naturalis, diuina vel humana præcipit vel oſtendit: in ſpecie verò pro ſua quiſq; vocatione præſtare officium & acceptæ Dei gratiæ cooperari cum gratiarum actione debet; Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Q. *Quæ ſunt præcipua bonorum operum genera?*

Reſp. Ea, quibus ſobriè, iuſtè, pieque viuitur in hoc ſeculo, & per quæ itidem iuſti magis magiſq; iuſtificantur, & ſancti in dies ſanctificantur.

Q. *Quotuplicia ſunt hæc operum bonorum genera?*

Reſp. Triplicia: vtpotè Ieiunium, Eleemoſyna ſeu miſericordia, & Oratio, de quibus ita legimus: Bona eſt Oratio cum Ieiunio & Eleemoſyna.

Q. *Quis eſt fructus bonorum operum?*

Reſp. Habent ea promiſſionem ac mercedem huius ac æternæ vitæ; Deum placant, gratiam conſeruant, & augent; denique Chriſtiani hominis vocationem certam faciunt, atque conſummant.

Q. *Quid eſt ieiunium?*

Reſp. Eſt certis diebus, iuxta morem & præſcriptum Eccleſiæ, carnibus abſtinere, & ſaltem vnica cibi refectione in die contentum viuere frugalius: Sed ſi generatim hoc nomen accipias, Ieiunium eſt corporis quædam caſtigatio piè ſuſcepta, vt vel caro ſpiritui ſubijciatur, vel obedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Expoſ. Ieiunij vtilitatem declarat nobis ipſa Eccleſia, quæ in Præfat. Miſſæ Deum ſic alloquitur: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.*

Exempla Ieiunij præbet nobis Scriptura in Moyſe, qui per 40. dierum ieiunium Dei alloquium & aſpectum obtinere meruit, *Exod.* 24. Et Niniuitæ, qui poſt 40. dies ſubuertendi erant, per ieiunium à Deo veniam meruerunt.

In vita S. Patricij legimus quod in altiſſimi montis vertice 40. dies cum ſolo Deo in ieiunio & oratione tranſegerit.

At noſtro tempore ſacra Catholicorum ieiunia abhorrent Hæretici, atque omnem Eccleſiæ Romanæ de cibis vetitis legem rident, & contemnunt. Sed inſigni Exemplo violatæ huius legis pœnas dederunt.

Poſtquam in Germania Torpatenſes in Lutheri impia dogmata conceſſerant, feria ſexta ſolenne Paſchæ feſtum proximè precedente, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. Virgini ſacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarem inuitat ad prandium; rogat vna domum comitetur; habere ſe egregie paratum Petaſonem Vveſtphalicum: Arridet alter, & ſibi reponit eſſe Gallum gallinaceum opiparè elixum, hunc ſe in reciprocum beneuolentiæ ſignum adferre. Menſæ accumbitur, vorant guloſè, horum altero quoddam rodens imprudens pene, ipſum deglutit. Quare cum nec os tranſmittere, neque eximere valeret, multum eiulans debita Eccleſiæ mandati violatori pœna, eo ipſo die ſuffocatur. Nec diuinæ viſionis manus euaſit alter; nam poſtridiè Paſchæ malo ſpiritu correptus, non multò poſt rabie ac furore exagitatus animam vna cum poſſidente dæmone exhalat. *Ita Dauroultius in Flor. Exempl. cap.* 1. *Tit.* 10. *Exemp.* 7. Vide in Apparatu *Ieiunium*.

Q. *Quid eſt Oratio?*

Reſp. Eſt mentis, in Deum eleuatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis alijſque petimus, vel Deo benedicimus.

Expoſ. Ad Orationem nos Chriſtus impenſè hortatur Luc. 11. verſ. 9. *Ego dico vobis petite, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis.* Ideò oratio à S. Auguſtino Clauis cœli vocatur, per quam & cęlum aperimus, & omnia beneficia corporis & animæ à Deo impetramus, ſi cum fiducia, humilitate, & perſeuerantia ad Deum recurramus.

De S. Patricio in eius vita traditur, quod aſſiduò centenis ter vicibus Dominum adorando genua flectebat: qualibet hora diei Canonica centies ſe crucis charactere ſignabat. Nocturni verò temporis magnam partem diuinis precibus cum ducentis genuflexionibus impendebat. Per hanc orationis vim quaſi omnipotens omnia à Deo impetrabat, adeò vt ve-

lutalter Thaumaturgus, vt templum in vnius viri nobilis fundo erigere poſſit, huius rogatu fuſa prece montem in terram depreſſerit, ſed cum vir ille nobilis promiſſis ſtare nollent, iterum ad orationem confugiens, montem prius tellure hauſtum in priorem altitudinem reuocauit.

Addamus Exemplum pauperis Cerdonis Conſtantinopolitani, cui nomen Zacharias. Hic cum ſingulis noctibus ad orandum coram Vener. Sacramento Templum S. Sophiæ adire ſoleret, viſus eſt ab alio totus luce circumfuſus, cui etiam ingredienti valuæ templi ſponte ſe aperiebant, & vltro claudebantur dum templo egreſſus erat: Deo ſic demonſtrante quantum ſibi placeat humilis oratio.

Q. *Quid eſt Eleemoſyna ſeu Miſericordia?*

RESp. Eſt beneficium, quo alteriùs miſeriæ ex commiſerationis affectu ſubuenimus.

Q. *Quotuplex eſt genus Eleemoſynæ, ſeu Miſericordiæ?*

RESp. Duplex: Alia quippè ſunt opera miſericordiæ corporalia; alia verò ſpiritualia, quoniam vel ad corporalem, vel ad ſpiritualem miſeriam proximi ſubleuandam ſpectant.

Q. *Quot ſunt opera Miſericordiæ corporalia?*

RESp. Septem: Eſurientes paſcere, potum dare ſitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuiſere, hoſpitio peregrinos ſuſcipere, mortuos ſepelire.

Expoſ. Eleemoſyna non eſt ſolum beneficium, quo alterius miſeriæ ex commiſerationis affectu ſubuenimus, ſed etiam debitum, quia ſi non demus pauperi quod nobis ſuperfluum eſt ad ſtatum ſecundum conditionem noſtram honeſtè ſuſtentandum, hoc ipſi quaſi ſurripimus, vti aſſerunt SS. Patres, Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, Bernardus, ſed imprimis breuiter & dilucidè Auguſtinus in Pſalmum 147. *Superflua*, inquit, *diuiti, neceſſaria ſunt pauperi; res alienæ poſſidentur, cum ſuperflua poſſidentur.*

In extremo iudicij die dicent Chriſtus, *Venite Benedicti Patris mei poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi, addens cauſam, Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram & collegiſtis me; &c.* Sed duris, & tenacibus dicet: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius, eſuriui enim & non dediſtis mihi manducare, &c. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.* Ex quo loco Euangeliſtæ deducitur hoc argumentum: nullus damnatur ob aliquid omiſſum quod non obligat ſub præcepto: atqui reprobi hic damnantur ob omiſſam Eleemoſynam, ergo illa aliquando ſaltem in neceſſitate obligat ſub præcepto.

Vultis exemplum viri Sancti qui hanc opinionem ſibi in praxi duxerit ſeruandam? Audite quid de S. Franciſco narret S. Bonauentura *in eius vita*. Quæ S. Franciſco in Eleemoſynam data fuerant, ſi pauperior quis ab eo ſtipem peteret, illicò non tam donabat, quam iure ſuo cedebat. Vndè audiens, vetulæ cuiuſdam mediam, dixit, frater mi reſtituamus alienum hoc (pallium ſuum denotans) quod ego retinebam donec æquioris tituli poſſeſſor appareret. Iam apparuit pauperrima quædam ſoror noſtra, ad quam rogo vt mittas hoc meũ pallium, cum quibuſdam panibus ex Eleemoſyna collectis: Quæ dum fratres portauerint, dicant quod ſuum erat ſibi dari: reputo enim quæ nobis conferuntur in noſtrum vſum cedere donec indigentior ſuperuenerit. Sed vide miram Dei prouidentiam, & remunerationem. Eodem tempore aliqui ex Pontificijs detulerunt tot panni vlnas, quot Sancto Patri, eiuſque ſocijs veſtiendis ſufficiebant.

Atque vt hæc viri Sancti in pauperes liberalitas à Deo liberalitates compenſata ſic alterius tenacitas grauiter punita. Refert quippè *Geneb. l. 4. Chronograph.* anno Chriſti 914. cum dira fames Germaniam infeſtaret, Epiſcopus Moguntinus Hatto nomine, plurimos pauperes in horreo congregatos ea ſpe, quod eſcæ vel panis nonnihil ex Epiſcopi liberalitate accepturi eſſent concremari iuſſit, dicens, nihil differre eos à muribus, frugibus tantum conſumendis natos. Quam tyrannidem Deus protinus vitus eſt. Præcepit namque muribus vt cateruatim illum inuaderent, ac diu noctuque affligerent viuumque deuorarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni extructam aufugit: ſed nec ibi à morſibus murium tutus eſſe potuit. Nam mures facto agmine per Rhenum natantes in turrim conſcendere, iuſtum Dei iudicium executuri; quod agnoſcens, miſer horrenda tandem morte inter mures perijt. Feruntur mures nomen quoque eius à parietibus & tapetibus abraſiſſe.

Verum liberales & munifici erga egenos, non tantum in altera, ſed etiam in hac vita fe-

lices & beati futuri ſunt, & in hac quidem vita prouidebit Deus, vt nunquam illi inopia laborent, qui opes ſuas in pauperes diſtribuerint iuxta illud Pſaltis, *qui ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet*. Et Pauli 2. Cor. 9. *qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletati abundetis.*

Nitida hoc ſimilitudine illuſtrat S. Baſilius. Sicut putei continuo exhauſti, & copioſiore & puriore fluunt aqua: clauſi verò & quieti facilè putreſcunt, ſic & opes reconditæ inutiles ſunt, traslatæ in pauperes nouum fructum pariunt. Item alia non minus apposita Clemens Alexandrinus, ſicut ab vbera, quæ ſuguntur, vel mulgentur lac ſolet confluere, ita & opes confluunt ad eos qui erogant illas.

Memorabile huius rei Exemplum exſtat, *in Prato Spirituali*, de nobili quodam Conſtantinopolitano, qui cum omnia ſua in pauperes diſtribuiſſet, filio nihil niſi Chriſto Curatorem reliquit. Quare & Chriſtus ſe ei curatorem præſtitit, monuitque virum egregiè diuitem, vt illi filiam vnicam in vxorem traderet, eumque omnium bonorum hæredem ſcriberet, qui id ipſum accuratè impleuit, monuitque iuuenem: ecce bonus curator tuus hanc tibi vxorem miſit. Adeo verum eſt quod dixit Sapiens: *qui dat pauperi non indigebit, qui deſpicit deprecantem ſuſtinebit iniuriam*. De hac præclara virtute plura in Apparatu, V. *Liberalitas*.

Q. *Quot ſunt opera Miſericordiæ ſpiritualia?*

RESp. Sunt & ipſa ſeptem: vti, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè conſulere, pro ſalute proximi Deum orare, conſolari mæſtos, ferre patienter iniurias, offenſam remittere.

Expoſ. Priora ſeptem miſericordiæ opera corporalia vocantur, quod circa corpus verſentur, vt conſideranti patet: hæc ſpiritualia dicuntur, eo quod ad animam referantur eoque pluris facienda, quantum anima, iuxta ipſius Chriſti teſtimonium, plus eſt quam corpus, quare & impenſius illorum vſus nobis commendatur à Sacra Scriptura, ac imprimis à Magno illo gentium Doctore Paulo, ſed nullum æquè ac inimicorum dilectio, & remiſſio iniuriarum. Hic ad Epheſ. 4. ſic ſcribit: *Donate inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis*. Idem repetit cap. 5. *Eſtote ergo imitatores Dei ſicut filij chariſſimi & ambulate in dilectione, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut Dominus donauit vobis, ita & vos.*

Sed quid meriti nobis promittitur ob hanc glorioſam de nobis in diligendis inimicis reportatam victoriam? Audite Matth. 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Quæ cum in manu noſtra ſint monet Sanctus Auguſtinus l. 50. Homiliarum Hom. 6. *Dimittamus inimicis noſtris, vt libera conſcientia poſſimus in oratione Dominica dicere: dimitte nobis debita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris.*

Exemplum ad hanc rem accommodatum narrat Henricus Magnus *diſt.* 9. *Exemp.* 94. De quodam viro opulento & nobili, qui dum ſumma animi pertinacia inimico ſupplici reconciliari recuſaſſet, ſubito ex hac vita ereptus eſt, Mortuo ingenti pompa exequiæ apparantur, corpus à funebri amicorum turba ad templum defertur, vbi pro more qui tum vigebat, decantatum ſolenniter officium defunctorum ante aram in qua Chriſti pendentis è cruce imago erat expoſita: cumque Sacerdotum aliquis illam officij lectionem inchoaſſet; *Parce ei Domine*, viſa eſt imago auulſis à cruce manibus, aurem ſibi vtramque occludere; horrendum illud intonans, *non pepercit, non parcam*. Ad quæ verba, attonita circumfuſa multitudo in cadauer impij inuolauit, & alitibus cœli extra ciuitatem illud deuorandum abiecit. Hinc diſcite quam verum ſit illud Euangelij, Oportere nos miſereri aliorum ſi miſerirordiam à Deo & nos conſequi velimus, iuxta parabolam illam ſerui, qui ideo grauiter à Deo punitus eſt, quod ipſe non remiſiſſet conſeruo ſuo, ſicut & illi à Domino familias omne debitum remiſſum fuerat. videri poteſt in Apparatu, V. *Correptio fraterna*, *Exhortatio*, *Amor proximi*.

Q. *Quæ ſunt virtutes omnium præcipuæ?*

RESp. Poſt Theologicas quidem illas, de quibus dictum eſt, Fidem & Spem & Charitatem, præcipuæ ſunt Cardinales, quæ Chriſtianos cum primis decent.

Q. *Quæ dicuntur Cardinales virtutes?*

RESp. Quę tamquam fontes aliarum & cardines omnem honeſtæ vitæ rationem continent.

Q. *Quot ſunt virtutes Cardinales?*

RESp. Quatuor: Prudentia, Iuſtitia, Temperantia, Fortitudo: quibus in Chriſto conſequitur homo, vt prouidè, iuſtè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat, ac placeat Deo.

Expoſ. Cardinales quædam virtutes idcircò dicuntur, quod ſint tamquam aliarum fontes & cardines: & quemadmodum oſtium in cardine, ſic omnis honeſtæ vitæ ratio in illis verſetur, ac boni operis vniuerſa ſtructura eiſdem inniti quodammodo videatur, de quibus ita ſcriptum eſt Sapientiæ 8. *Sobrietatem & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nibil eſt in vita hominibus.*

Prudentia.

QVare proderit illarum virtutum definitionem fuſius paulo proponere. *Prudentia* eſt virtus, quæ ſecundum honeſti rationem quid expetendum, quidue fugiendum ſit homini præſcribit, iuxta illud Eccleſiaſt. 32. *Fili ſine conſilio nibil facias, & poſt factum non pœnitebit.* O ſi omnia ad huius virtutis normam agerent mortales, quam multa infortunia euitarentur, quam multa omitterentur, de quibus heu poſtea, ſed nimis ſerò, doletur. Exempla prudentiæ maximè ſpectantur in bono conſilio, de hoc in Apparatu. V. *Conſilium bonum, malum, quale dedit Herodias filia, vt peteret caput Ioannis Baptiſtæ.* Item in Apparatu. V. *Sapientia.*

Iuſtitia.

IVſtitia eſt virtus qua cuique ſua tribuuntur. De hac ita Prouerb. 14. *Melius eſt parum cum iuſtitia, quam multi fructus cum iniquitate.* Item, *quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſuæ detrimentum patiatur?*

Poteſt ne illud ſequi ex neglectu iuſtitiæ? Omninò, teſte Auguſtino. Non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum. Horrendum eſt exemplum quod ſupra retulimus ex *Pædagogo Chriſtiano part. 2. cap. 5. §. 2.* de vſurario quodam nobili in Italia qui confitebatur Sacerdoti peccata abſque propoſito ab vſuris impoſterum abſtinendi, & vna cum Confeſſario qui eum abſoluebat ad inferos abreptus eſt.

E contra inſignis exercendæ iuſtitiæ zelus ſequenti exemplo à Deo comprobatur. In Anglica capti erant tres falſæ monetæ fabricatores ſceleſtiſſimi, & iuxta legem ad manuum abſciſſionem condemnati. Interea Archiep. Cantuarienſis, in cuius poteſtate illi erant, in die Pentecoſtes celebraturus interrogat, an iuſtitia adhuc impleta eſſet. Reſponſum eſt propter diem Feſtum dilatam eſſe pœnam vſque in caſtrinum. Nequaquam, inquit, ego hodie Sacrum non abſoluam niſi prius in illis iuſtitia impleatur. Qua peracta, dum in Sacrificio illa verba recitaret, Eccleſiam tuam pacificare, iuuare, cuſtodire, & regere digneris, niuea columba omnibus ſpectantibus ſuper eum deſcendit, & alis ſuper caput expanſis ſic manſit, donec Sacrificium abſolueretur. *Ex Specul. biſtor. libr. 25. Et magno Specul. Exemplorum.*

Temperantia.

EST virtus voluptatum carnis quæ guſtu, atque tactu percipiuntur moderatrix: ad quam ſectandam ſic nos hortatur Scriptura; 1. Petr. 2. *Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter Diabolus tamquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret:* vt autem hanc virtutem amare, & illi oppoſitum vitium hodie nimis vulgare odiſſe poſſimus, mala quæ ſecum trahit perpendamus.

Et 1. quidem facultates exhaurit, Prouerbior. 2. *Qui amat vinum & pinguia non ditabitur.* 2. Corpus imbecillum reddit, hinc oculorum lippitudo, oris graueolentia, membra tremula, capitis diſtillationes, tuſſes, apoplexia, paralyſis, articulares morbi, & denique mors, plures enim occidit gula quam gladius: denique reddit hominem ad omnia inutilem.

Videte hoc egregia ſimilitudine expreſſum. Corpora noſtra terrena ſunt; quo modo pluuia nimis diuturna ſi fuerit, terra infunditur, & in lutum reſoluitur, vt nulla in ea cultura fieri poſſit: ſic & caro noſtra quando abundatiore potu fuerit inebriata, nec ſpiritualem culturam accipere, nec fructus animæ neceſſario poterit exhibere.

Eſtne igitur ebrietas graue peccatum? Eſt peccatum mortiferum ſi voluntaria ſit, & peruenerit vſque ad violentam vſus rationis priuationem: nam Apoſtolus Paulus 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, &c. neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt.*

Sed nec ad finem vitæ differre ſolet pœnam qua ebrioſos plectere decreuit Deus, quam paſſim exitu infauſto, & luctuoſo ſolent finire. Notum eſt quomodo Holoferni vino ſomnoq; ſepulto à Iudith caput reſectum ſit, *Iudith c. 12.*

Bal-

Balthaſar Babyloniorum vltimus Monarcha, dum laſciuiæ cum concubinis ebrietatem miſceret temulentus, vidit ignotam manum ſcribentem in pariete: *Mane, Thecel, Phares*, & eadem nocte regno & vita à Cyro ſpoliatus eſt, *Dan.5.*

Aliud Exemplum recentioris memoriæ refert *Martinus del Rio tom.2. Diſquiſit. Magicar. lib.3. part.1. quæſt.7.* Tres helluones in Flandria, quadam die in ſeram noctem compotationem protraxerant, cum vnus illorum minus impius, Sat, ait, Baccho datum eſt, Deo ſaltem agamus gratias: Ego vero, ſubinfert alter procacior, cacodæmoni gratias agendas cenſeo cui operamur, & cum riſu menſa relicta in lectos ruunt ſinguli: vix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi ianua reſerata, dæmon magni, atri & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo coci duo paruuli obambulant, & lectos circumſpicit toruo vultu: deinde horrenda voce ait, vbi eſt ille qui mihi gratias agit? adſum, referam grates. Lecto abſtrahit pauitantem, & traditum cocis iubet infigi veru, & lento igne aſſari: Parent promptè, aſſatur infelix, & moritur. Demum venator ad ſuperſtities ſub ſtragulis trepidantes vix viuos; digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi: ſed vetor vi maiore. Inultus nunc abeo, & moneo, reſipiſcite, aut manent vos terribiliora. Diſparent laruæ, nec tamen alijs animus redit vel vox, niſi clara luce, vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuum & (ne viſum inane putes) aſſatum cum horrore intuentur. Vide huic exemplo idoneam ſimilitudinem anſeris aſſati cum ebrioſo, ſupra in Apparatu, V. *Ebrietas in fine.* Item V. *Gula.*

Fortitudo.

AD hanc colendam ſatis nos hortatur Scriptura cum timorem improbum nobis adimit, & Chriſtianæ mentis fiduciam, alacritatem, conſtantiamque commendat. *Fugit impius nemine perſequente*, inquit Salomon Prouerb.28. *Iuſtus autem quaſi leo confidens abſque terrore erit.* Et Petrus de fidei ac pietatis hoſtibus hoc admonet: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis eſt*, inquit 1. Petri 3. *qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed etſi quid patiemini propter iuſtitiam, beati.*

Exemplum Chriſtianæ fortitudinis patet in vita Sancti Laurentij, qui nec blanditijs, nec terroribus tyranni, nec lento igne, nec craticula ardenti, in minimo potuit à fide dimoueri, vt fusè narratur in Breuiario 10. Auguſti lect.4. 5. & 6. Plura exempla in Apparat. V. *Fortitudo.*

Q. *Quæ dicuntur dona Spiritus Sancti?*

RESP. Septem illa, quæ ſuper Chriſtum requieuiſſe Propheta teſtatur, & quæ ab ipſo, ſeu fonte omnis gratiæ, in alios deriuantur: vt donum ſapientiæ, donum intellectus, conſilij, ſcientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini.

Q. *Quænam illa, quæ fructus Spiritus vocantur?*

RESP. Ea, quæ pij ſecundum ſpiritum viuentes operantur, & per quæ ſpirituales à carnalibus dignoſcuntur.

Q. *Qui ſunt fructus Spiritus?*

RESP. A Paulo Apoſtolo ſic numerantur: Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Manſuetudo, Fides, Modeſtia, Continentia, Caſtitas.

Expoſ. Quid eſt timor Domini? Eſt Spiritus Sancti donum quo peccator diuinæ iuſtitiæ timore ſalubriter concutitur ad conuerſionem. At qua ratione ad hunc Dei timorem peruenitur? Si conſideret attentè inſtabilitatem humanam, & quod ignoret, quid ſibi tandem futurum ſit. Cautiores nos eſſe conuenit exemplo Angelorum qui de gradu ſuo deciderunt. De quibus Iobi cap.4. *Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem, quantò magis qui inhabitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum.* Adde de Adamo, qui cecidit in Paradiſo; Iudas in conſortio Chriſti turpiter lapſus, ſuſpenſus, damnatus fuit, quæ fuſius exaggerata materiam exemplo dabunt. Plura exempla in Apparatu, V. *Timor Domini.* Item *de Charitate, Pace, &c.* dictum eſt tam ibi, quam alibi in Catecheſi.

Q. *Quæ dicuntur Beatitudines Euangelicæ?*

RESP. Illæ, propter quas in Euangelio etiam hi, qui miſeri prorſus ac infelices videntur, beati, ac felices pronuntiantur.

Q. *Quot ſunt Euangelicæ Beatitudines?*

RESp. Octo, quas ita Chriſtus in monte tradidit.

1. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

2. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

3. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

4. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.

5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.

6. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.

7. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

8. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Expoſ. Hinc collige vanam eſſe prorſus mundi de beatitudine ſententiam, quæ permultos interim fallit, ac perdit. Nam beati fore vulgo putantur diuites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes. Verùm Doctrinæ Chriſti repugnant, qui non diuites ſed pauperes, mites &c. beatos pronunciat. Hinc rectè Eſaias exclamat cap. 3. *Popule mi, qui te beatum dicunt ipſi te decipiunt, & viam greſſum tuorum diſſipant.* Quis ergo beatus dicendus, Non alij quam quos ſupra ipſa veritas quæ falli, aut fallere non poteſt beatos nuncupauit. Patet id in Epulone diuite, & Lazaro paupere: moritur vterque, diues ſepelitur in inferno, pauper ab Angelis in ſinum Abrahæ deportatur. Epulo in Inferno Lazarum rogat, quem fuerat in terra aſpernatus, vt guttula vna arentis linguæ ſitim refrigerare dignetur, & negatur. Cauſam vultis; addit illam Dei nomine Euangeliſta. *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus ſimiliter mala, ideo hic conſolatur, tu verò cruciaris.* De his beatitudinibus plura alibi in Catecheſi, & in Apparatu, Vide *Abnegatio, Patientia, Conſolatio diuina, Liberalitas, Caſtitas, Pax, Tribulatio, Perſecutio.*

Miſericordia.

EXemplum commiſerationis & miſericordiæ legitur in vita Sancti Patricij apud nos cap. 15. quem cum Cœcus inſequeretur, vt per eum lumen oculorum à Deo impetraret, contigit cœcum alicubi impingere, & in terram corruere. Quidam ex comitatu Chriſtianæ miſericordiæ immemor, cœci lapſum riſu excepit. At vir Sanctus in cœcum commiſeratione, in ridentem indignatione commotus. Tu, inquit, qui oculis ad illudendum miſero abuteris, oculorum vſu priuaberis, huic vero viſum à Deo humiliter poſcenti oculorum lumen reſtituetur: ac formato Crucis ſigno illuſori viſum abſtulit, cœco donauit.

S. Franciſcus adhuc in ſæculo adoleſcens, adeò erat miſericordiæ addictus, vt iuramentum fecerit, nullum pauperem poſtulantem ſine Eleemoſyna dimittere. Hinc initium tam largæ Dei miſericordiæ in Ordinem illum vniuerſum.

Manſuetudo.

SAnctus Thoma de Villanoua Ord. Eremitarum Sancti Auguſtini tanta inerat manſuetudo vt Valentiæ carcerem à nimio ſitu, & horrore diligenter repurgaret, & cum eſſet Epiſcopus, ſi quando in carcerem compingendi erant homines Eccleſiaſtici, non poterat ſibi à lachrymis temperare, adeò ipſam iuſtitiæ ſeueritatem ſua manſuetudine temperabat.

Pius V. Pontifex, vel ideò verè pius quia vere mitis, cum quidam in eum libellum probroſum vulgaſſet, ideoque maieſtatis læſæ damnatus eſſet, vt modum inueniret quo damnatum liberaret, illum ad ſe adduci iubet. Interrogat an ſcriptum illud probroſum contra Pontificem Chriſti Vicarium, an potius contra Michaelem Giſlerium (hoc erat Pontifici nomen) in lucem dediſſet? cum reus ſe contra Michaelem tantum ediddiſſe reſponderet, iuſſit liberum dimitti: *P. Rho in Hiſt. virtutum l.7. c.8.*

Perſecutio ob iuſtitiam.

QVantum illa perſecutio præ omnibus Eccleſiam Romanam ſtabiliat, atque illuſtret, patet euidenter ex immenſo Martyrum numero, qui pro illius fide & veritate toto orbe vitam ac ſanguinem effundere non dubitarunt. *P. Nicolaus Cauſinus* in libro ſuo, qui inſcribitur *Curia Sancta Tom. 1. Lib. 2.* Computat *vndecim Milliones* Martyrum, qui à tempore Chriſti pro Fidei Romanæ veritate paſſi fuerunt: Inter hos vigintiſeptem fuerunt Pontifices Romani. Et in ſola Vrbe Romana paſſi ſunt pluſquam trecenta millia

lia Martyrum. Et in cœmeterio Caliſti, &c. ſepulti ſunt octuoginta Martyrum millia, vti deducit *Bozius* de ſignis Eccleſiæ *ſigno* 29. *lib.* 7. *cap.* 5.

In ipſa poſtrema eſt minima Societate Ieſu paſſos eſſe ex ſocijs 281. vſque ad annum 1641. declarat Alagambe in Biblioth. Societ. quibus hucuſque plurimi acceſſerunt. Sed nec hactenus à viris etiam aliquando Catholicis defuit patiendi palæſtra non indecora. De qua nuper in Henrico Spondano Epiſcopo, Hiſtoriæ Eccleſ. Scriptore celeberrimo hæc verba legi, *Tom.* 2. *anno* 1565. *pag.* 671. Nullus fuit vnquam Ordo inter cunctas Religioſorum Sodalitates, qui plures paſſus ſit per Orbem vniuerſum controuerſias, & oppugnationes, nec qui glorioſius eas vbique ſuperauit, à Domino procul dubio factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtri, &c. Ita, inquam, Spondanus, ibidem.

Exemplum peculiare patientis perſecutionem propter iuſtitiam enituit in Trauerſio inſigni fidei pugile in Hibernia, qui cum librum pro authoritate Eccleſiæ Romanæ contra hæreticos ſcripſiſſet, captus eſt, & præ tribunali publicè interrogatus, an talem librum ille compoſuerit? Mox ille Chriſtiana libertate manum attolens reſpondit: *Hi ſunt digiti qui librum illum conſcripſerunt*. Cumque ea de cauſa ſupplicio affectus, & cadauer exuſtum foret, digiti illi quibus ſcriptum illud exarauit illæſi manſerunt, quamuis vt conſumerentur à carnifice ſæpius in ignem coniecti fuiſſent. *Ita Spondanus & plures alij.*

Q. *Quæ dicuntur Euangelica conſilia?*

RESp. Videlicet quæ per Euangelium non tanquam ad ſalutem neceſſaria, ſed veluti ſuſcipientibus magis expedita atque vtilia à Chriſto non præcipiente quidem, ſed conſulente proponuntur.

Q. *Quot ſunt Euangelica conſilia?*

RESp. Principalia tria ſunt: nimirum, Paupertas voluntaria, Caſtitas perpetua, & Obedientia integra, quæ propter Deum homini religioſè exhibetur.

Expoſ. Huiuſmodi conſilia Chriſtus, non verbo tantùm docuit, vti mox oſtendemus, ſed etiam *Exemplo* vitæ ſuæ ſanctiſſimæ confirmauit. Quoad *Paupertatem*, cum diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, non habens vbi caput reclinaret. Quoad *Caſtitatem*, ipſe ſemper virgo, etiam ex virgine naſci voluit, & Sanctarum Virginum Sponſus ſemper perſeuerat. Tam ſedulus demum fuit in præſtanda *Obedientia*, vt Matri Virgini, ac Ioſepho fabro ſubditus fuerit, & ad mortem vſque crucis obediens factus eſt, de ſe ipſo teſtatur: *Deſcendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.*

Ad hanc voluntariam paupertatem amplectendam adhortatur nos, Luc. cap. 18. *Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia, quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me.* Huius autem cultores ac profeſſores erant Apoſtoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Chriſtum, Matthæi cap. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

Ad Caſtitatem inuitat Matth. 19. Item Paulus ad Corinth. 1. *Bonum eſt homini mulierem non tangere.* Et S. Ioanne *Apoc.* 14. ſingulare huic virtuti præmium decernit. Qui, inquit, cum mulieribus non ſunt coinquinati ſed virgines permanſerunt, ſine macula ante thronum Dei aſſiſtunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, & ſequuntur Agnum quocumque ierit.

Obedientiam verò commendat, Matth. 16. *Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Huiuſmodi autem Chriſti imitatores, qui dictis conſilijs obſeruandis ſeriò vacarent, ſemper Eccleſia habuit, nec tantùm de vulgò aliquos, ſed etiam Imperatores & Reges, quibus, ſeruatis Chriſti conſilijs, Deo ſeruire erat regnare, eligentes potius abiecti eſſe in domo Dei ſui, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Atque ex his non paucos ſibi vindicat Anglia & Hibernia. Ac imprimis *Sigisbertus* Rex Northumbriæ in Anglia circa annum Chriſti 640. abdicato regno monaſticam vitam amplexus eſt. Et cum poſtea hoſte regnum inuadente, totius populi precibus coactus eſſet aciem ad bellum præcedere, noluit vel tantillum Religioſum habitum dimittere, ſed eo indutus ante exercitium ad prælium proceſſit, vti refert *P. Platus lib.* 2. *cap.* 26.

In eadem Anglia *Etelredus* Rex anno 740. poſtquam pluribus annis regnum ſuum piè iuſteque adminiſtraſſet, corona in nepotem ſuum *Chenredum* vltro tranſlata, Religioſam vitam in ſolitario regni ſui Cœnobio elegit. At ecce idem *Chenredus* fæliciorem reputans patrui Religioſi quam Regis fortunam, poſt quinquennium inanem purpuræ regiæ fulgorem cum religioſo habitu commutauit, quem ex manibus Cœleſtini primi Pontificis Romæ

accepit. Neque multo poſt tempore illum ex eadem Anglia *Inas* Rex Saxonum ad Apoſtolorum limina ſecutus eſt, vbi ſe regnumque ſuum Pontifici vltrò ſubiecit, & mundo valedicens per religioſa vota ſe Chriſto mancipauit, vt tradit idem *Platus loc. cit.*

In Hibernia anno 650. *Vibeanus* Rex tres habuit filios, *Forſaum*, *Follianum*, *& Vltanum*: hi omnes cœleſte regnum terreno præferentes Religioſum ſtatum amplexi ſunt. Vtque à mundi luxu, & paterna Aula remotius viuerent, in Galliam traiecerunt, vbi cum Regis Clodouæi licentia Monaſterium ædificarunt, atque in eo tanta pietate vixerunt, vt omnes in Sanctorum numerum relati fuerint. *Platus ibidem.*

Ex alijs Regnis longum eſſet recenſere Exemplum Caroiomanni, Trebellij, Bambæ, Veremondi, Ramiri, aliorum Regum & Imperatorum, qui Euangelica Chriſti conſilia & religioſa vota omnibus mundi opibus ac regnis prætulerunt.

Q. *Quæ hominis nouiſſima dicuntur?*

RESp. Ea quæ homini ad extremum accidunt; vt Mors, Iudicium, Infernus, & Cœleſtis gloria, de quibus ita docet Sapiens: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.

Expoſ. De Morte ſic loquuntur Scripturæ: *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, ad Hebr. 9. Et hoc pulchra ſimilitudine exponit Eccleſ. 2. *Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur in terram.*

Et in hac quidem mortis certitudine, nihil incertius quam quando ſimus morituri, teſte Eccleſiaſt. cap. 9. *Neſcit enim homo finem ſuum.* Quare prouidè monet Seruator noſter, *Eſtote parati, quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet.*

Mortis memoria.

SAnctus Ioannes à liberalitate in pauperes dictus Eleemoſynarius, vt nouiſſimorum ſemper recordaretur, ſepulchrum ſibi exſtrui, ſed imperfectum relinqui curauit, ac monitorem ſtatuit, qui diebus Feſtis ſibi coram omnibus diceret, *monumentum tuum in hodiernum diem eſt imperfectum, Domine, iube ergo vt id finem accipiat: incertum enim eſt qua hora fur ingrediatur*, id eſt mors, & hæc eum cogitatio ad Eleemoſynas tantas excitauit: Ita *Leontius* in eius vita. Sed ad alios tranſeamus.

Carolus V. Imperator ac ſupremus olim orbis Monarcha, vt ſe ad mortem melius compararet, depoſito ſceptro & corona, abdicauit à ſe totum Imperium, & omnia regna Hiſpaniæ, Indiæ, aliaque quæ per orbem poſſidebat, ſeque in ſolitario Hiſpaniæ angulo abſcondit, vbi adhuc viuens curauit ſuas exequias ſe præſente celebrari, vt ſic futuræ mortis memoriam ſibi altius infigeret, & ſe ad eam ritè præpararet. Et nos mortis immemores de minimo terræ puncto litigamus.

B. Franciſco Borgiæ Gandiæ Duci & Catalauniæ olim Proregi, cui à Clemente X. Sanctorum faſtis adſcripto, dum hæc ſcribo, orbis Chriſtianus applaudit, en quantum profuerit ſeria mortis memoria. Franciſco commiſſum fuit cadauer Iſabellæ Imperatricis vxoris Caroli V. ad Regum ſepulchra Granatam deducendum. Cumque aperto iam loculo ipſi de more iurandum eſſet, illud eſſe Imperatricis cadauer, vidit illud adeò deformatum, & ſanie, ac vermibus ſcatere, vt niſi aliunde id nouiſſet affirmare non poſſit illud eſſe Imperatricis corpus, quod tamen in vita à ſumma formæ præſtantia celeberrimum fuit. Borgias hoc aſpectu commotus, ò, inquit, inanes mortalium ſpes! Ad hoc deuenit tanta maieſtas & pulchritudo! Sat Aulæ Regum, ſat datum eſt Dominis morituris. Ac poſtea Aulæ valedicens, Domino immortali in Societate Ieſu ſic ſeruiuit, vt ipſe ad immortalem inter Sanctos gloriam peruenerit. *Ita in eiuſdem vita.*

Refert P. Cottonus *Sermone de Morte*, quandam domicellam vitæ vanitati ac libertati adeo deditam fuiſſe, vt ex multis, quas Confeſſarius iniunxerat, pœnitentijs, ſemper diceret, ſe nullam poſſe implere. Hanc tandem à Confeſſario propoſitam admiſit, vt quoties manus lauaret, toties ſibi ipſa tacita diceret: Hæc caro vermium eſca erit. Hac cogitatione in animum altè admiſſa adeo immutata eſt, vt alijs deinceps optimo virtutis exemplo præluxerit. Vide in Apparatu, Verbo *Mors*.

Iudicium.

DE iudicio Apoſtolus ad Hebr. 10. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.* Et 2. ad Corinth. 5. *Cuncta, quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum ſit.*

Refert hoc modo Ioannes Climachus, ſolitarium quemdam in Choreb habitaſſe. Hic cum diu negligentiſſimè vixiſſet, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema de-

ductus eſt; cumque è corpore iam migraſſet, poſt horam ad ſe redijt, rogans vt inde abſcederemus. Cellæ vero aditum obſtruens manſit intus annis duodecim nihil præter panem, & aquam guſtans, & ſedens attonitus voluebat ſemper quæ viderat, ita fixo cogitatu, vt nec vultum immutaret, vim ſolum lachrymarum profundens. Cum iam morti foret vicinus ruptu aditu ingreſſi ſumus, cumque ab illo doctrinæ verbum ſupplices peteremus, hoc tantum audiuimus. Ignoſcite mihi, nemo qui mortis, & iudicij memoriam verè agnouerit, peccare vnquam poterit. Nos verò mirati ſumus talem in eo, qui negligens fuerat, beatiſſimam reformationem. Alia in Apparatu, V. *Iuſtitia diuina*.

Infernus.

IBi *erit fletus & ſtridor dentium*. Matth. 18. Ibi *vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Marc. 9. *Cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum*. Apoc. 21. Sed quis explicabit quid hoc ſit cruciari in ſæcula ſæculorum? Conſidera tot annorum millia quot ſunt momenta in tempore à creatione mundi; quod guttæ in mari, quot arenæ in eius littore, quot in arboribus folia, quot in hominum capitibus pili, quot in cœlo ſtellæ: Nihil hactenus numerando profeciſti, plus enim reſtat quam numeraris, & æternitatis nec principium quidem hactenus attigiſti. Hinc rogat Eſaias 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, quis babitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis?*

Refert Venerabilis Beda *Hiſtor. Anglic. lib.* 3. *c.* 19. B. Furſæum natione Hibernum, Peronenſium in Picardia Diuum tutelarem, ſemel in mentis raptu horrendos inferni cruciatus aſpexiſſe. Ex hoc breui infernalium pœnarum cognitione ita deinceps afficiebatur, vt etiam in rigida hyeme ſimplici rectus veſtitu ex earum recordatione ſtatim ex toto eius corpore guttatim ſudore efflueret. Si tantam vim habet gehennæ abſentis recordatio, quid faciet præſentis perpeſſio.

Idem Beda *in Hiſtor. Anglic.* narrat ſenem quemdam vitæ reſtitutum in Eremum conceſſiſſe, vbi ſupra humanas vires auſteram & religioſam vitam duxit: increpabant eum vicini quod ſe enecaret: quibus ille in lachrymas ſolutus: O vtinam vobis datum eſſet videre, quæ ego vidi, certo certius a firmo, has pœnas nihil eſſe ad æternas illas, quas vidi. Alia exempla in Apparatu, V. *Infernus*.

In vita S. Patricij refertur, quomodo Deus voluerit hominibus quandam infernalium pœnarum ſpeciem exhibere, quando S. Patricio orante ingens terræ Antrum cum nouem in eo foueis apertum eſt in quas ſi quis pœnitentiæ cauſa intrabat, horrenda dæmonum ſpectra, & ignis, & aquæ, & varij generis tormenta occurrebant. Ideoque locus ille in boreali Hiberniæ plaga Purgatorium S. Patricij ab incolis nuncupatur. *Idem tradit Gir. Cambrenſis in Topographia Hibern. Diſt. 2. Salterienſis, & Dionyſius Carthuſianus de 4. Nouiſ. part.* 3. *art.* 4.

Gloria Cæleſtis.

SAnctus Stephanus vidit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei: & hac cœleſti viſione quantumuis exigua ita recreatus eſt, vt nec lapides, nec perſequentium furorem, nec mortem ipſam formidaret.

De magnitudine huius Gloriæ Exemplum inſigne refertur *in Speculo Exemplorum pag.* 115. De Monacho quodam viro admodum pio & religioſo, qui cum mane ſimul cum alijs eiuſdem Monaſterij matutinis precibus intereſſet, & caſu in hunc Scripturæ locum incidiſſet, *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præterijt*, cœpit ſecum cogitare, qui id fieri poſſet, & in ea cogitatione reliquis ex choro digreſſis perſtitit aliquamdiu, petiuitque ſibi illum verſum à Deo reuelari. Et ecce, continuo pulcherrima Auis ante oculos eius volat, & auolat; ille inſequitur etiam extra templum in nemus aliquod amplum & ſpatioſum haud procul à Cœnobio, illic auicula ſubſiſtens, adeo ſuaui ac cœleſti modulatione Monachum extra ſe raptum detinuit, vt ad trecentos annos, ſine cibo, ſine potu illi ſuauitati affixus permanſerit, donec tandem auis auolans illum dimiſit. Ille Monaſterium repetit exiſtimans per duas treſue tantùm horas ab eo ſe abſfuiſſe, pulſat ianuam, accurrit ianitor, petit quis homo ſit, & quid velit? Sum, inquit, huius cœnobij Sacriſta, qui eo hodie poſt preces matutinas ſum egreſſus. Ianitor inſanum aut delirum putans, petit ab eo nomina Fratrum, ille ſingulorum nomina ordine profert, & mirans ſe non admitti petiuit adduci ad Abbatem, quo deductus, nec ille Abbatem, nec Abbas illum nouerat: interrogat itaque Abbatem de prædeceſſoribus alijſque qui deprehenſis ſunt à trecentis annis ibi vixiſſe, atque ita tandem totum myſterium euolutum fuit. Quod ſi vna tantùm cœleſtis aulæ auicula, ita hominem veluti extra ſe rapere potuerit, quantum in cœlo gaudium con-

conciliabunt tot cæleſtium ſpirituum voces, ac ipſius Chriſti, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum ſocietas perpetua: Si vna gutta tantùm deliciarum contineat, quid erit repleri vbertate domus Dei, & torrente voluptatis potari.

Huius doctrinę documentum ſimul & exemplum in ſe præbuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Cum enim Religionis cauſa à Rege in vinculis detineretur, vxor eius nomine Aloyſia multis præcibus eum ſolicitare cœpit, vt ſeruiter tempori, ac Regis voluntati ſe accommodaret, neque oblatas opes ac honores repudiaret. Interrogat illam Morus, mea Aloyſia, dic amabo, quot annis bonis illis, quæ commemoras, fruemur? Reſpondit illa, viginti annis, ſi Deo ita viſum fuerit. Abi, inquit, ſtulta mercatrix, tu me vis cum caduca viginti annorum fortuna æternam gloriam & fælicitatem commutare? Si viginti annorum millia diceres, aliquid tu quidem dixiſſes, quid tamen hoc eſſet cum æternitate collatum? Pereant omnia vitæ bona, & vita ipſa potius quam ego tanto periculo vitam in cœlo perpetuò duraturam exponam. Et vt duxit ſapienter, ita egit fortiter, ac pro Eccleſiæ Romanæ defenſione caput ſecuri, gloriæ æternæ ſecurus obiecit. *Sander. de Schiſm. Anglic. lib.* 1.

In varijs etiam Sanctis Deus gloriæ cœleſtis aliquod initium in hac vita oſtendit.

S. Paulus Apoſtolus adhuc viuens raptus eſt in tertium cœlum, & ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.

Moyſes etiam in hac vita poſtquam montem aſcendiſſet, & ibi per quadraginta dies in oratione cum Domino verſaretur, facies illius ex diuino colloquio ita radiabat, vt filij Iſrael propter fulgorem inde emicantem non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto maiori cum luce, & ſplendore Beati in cœlo per omnem æternitatem fulgebunt, quorum corpora induent immortalitatem, & incorruptionem poſt huius vitæ ærumnas pro Deo patienter toleratas: *Fulgebunt Iuſti quaſi ſplendor Firmamenti, & quaſi Stella in perpetuas æternitates*, Daniel. c. 12.

In morte Sancti Franciſci vnus Fratrum vidit illius ſanctiſſimam Animam in ſpecie Stellæ ſplendidiſſimæ ex illius ore emicare, & cum ingenti gloria in cælum aſcendere. Nec mirum, inquit S. Bonauentura, illo cum Chriſto figuram ſtellæ præ ſe tuliſſe, qui etiam in hac vita ſtigmata Chriſti portauit. In *vita S. Franciſci*.

In funere S. Patricij Hiberniæ Apoſtoli exequias celebrauit Angelorum chorus, qui cæleſti luce, ſuauiſſimo concentu, & odoris fragrantia præſentium oculos, aures, atque animos miro modo recreauit. Quinimo totis duodecim diebus, quibus corpus inhumatum permanſit, exequiarum locus & regio vicina ſine noctis viciſſitudine continua luce colluſtrata fruere: vt *in ipſius Vita* traditur. Plura vide in Appar. verbo *Beatitudo*.

CONCLVSIO.

Cæleſtis gloriæ ac beatitudinis noſtræ radix & origo eſt Doctrina Chriſtiana, quam hactenus elucidamus. Hæc enim eſt per quam Deum vt creatorem, ac remuneratorem noſtrum firmiſſima fide agnoſcimus, & agnoſcendo in eum ſperamus, ſperando diligimus, diligendo veneramur, & ad promouendam præſentem eius futuramque gloriam iuſtitiæ Chriſtianæ officia exercemus. Hæc eſt lucidiſſima illa Cynoſura, quæ nos in ancipiti huius vitæ curriculo inter aduerſa & proſpera perpetuò moderatur, ne à recto ſalutis æternæ curſu deflectamus. Hæc denique eſt, quæ in ipſis vinculis, carceribus, exilijs, bonorum, vitæque periculis, inuictos Chriſtianæ militiæ pugiles virtute roborat, patientia munit, conſtantia obarmat. Non enim coronabitur, niſi qui conſtanter & vſque ad finem legitimè certauerit.

Ad hanc Conſtantiam ne deſint poſteris pręclara ſuorum Maiorum Exempla, præſertim in Catholico Hiberniæ regno, illa hoc loco poſt hanc doctrinæ Chriſtianæ elucidationem, oportunè ſubijciemus.

EXEM-

EXEMPLA CONSTANTIÆ

Inter perpetuas pro Fide perſecutiones: præſertim in Catholico HIBERNIÆ Regno per 12. huc vſque ſæcula.

Eccleſiam Chriſti non immeritò Maiores noſtri à ſui exordio Militantem dixerunt. Hic conſtanter in acie ſtandum, hic militandum, hic aduerſus Fidei hoſtes ſemper dimicandum fuit. Habet verò hæc militia id præ cæteris illuſtre, quod non magis ad Victoriam conferat magna agere, quam fortiter pati; neque magis glorioſum ſit pro Chriſto in cauſa Fidei alienum ſanguinem, quam proprium fudiſſe. In hac patiendi nobili palæſtra ſuis conſtanter præire Dux ipſe ſupremus & voluit, & debuit: Oportuit enim Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Purpureum hoc Ducis vexillum firmo pede contra omnes Tyrannorum minas ſecuti ſunt Apoſtoli omnes, & ab Eccleſiæ exordio tot Martyrum myriades. Hoc quoque æuo Europam qua patet circumſpice vniuerſam. Quot in Belgio, aliiſque Regnis Chriſtianæ Conſtantiæ illuſtres victimæ cecidere. In vna Anglia ſub vno Henrico VIII. quindecim Superiores Regularium conſtantiam ſuam pro ſuſtinenda Pontificis authoritate ſuo ſanguine conſignarunt: Religioſi alij ad cæterorum terrorem ſupra quinquaginta fame, fædore carcerum, ac ſuſpendio ſublati, ac penè totidem Sacerdotes ſingulari eruditione ac conſtantia illuſtre, præter duo Regni ac orbis lumina Ioannem Fisherum Epiſcopum Roffenſem, & Thomam Morum Regni Cancellarium, qui pro tuenda fide Romana colla ſecuri intrepidè ſubiecerunt.

In hoc quoque Conſtantiæ Theatrum ſuo iure non poſtrema prodeat tandem *HIBERNIA*, non vnius tantum æui curriculo, ſed per Duodecim penè ſæcula cum Fidei hoſtibus, cum Hæreſi, cum omnibus Tartari machinis & iniurijs, non indecoro Marte conflictata.

Ingentia quidem ſunt Miracula quibus *S. PATRICIVS* vniuerſam Hiberniæ Inſulam pariter cum fidei lumine ab initio colluſtrauit. Verum illius nullum exiſtimo magis ſtupendum fuiſſe prodigium, quam quod in illa Gente quam à principio nactus eſt mobilem, & ad vagos Gentilium errores maximè procliuem, Fidei radices tam altè infixerit, fundamenta Religionis Romanæ tam validè firmauerit, vt contra inſurgentes omni æuo procellas per annos mille ducentos ad hunc vſque diem, firmam immotamque præſtiterit. Sapientis ſcilicet atque excellentis Architecti præcipua laus eſt, non ædificium extruere peregrino marmore opulentum, non magnifica fronte ſuperbum, non depictis auro laquearibus illuſtre, ſed firmis potius ſubnixum fundamentis contra omnes temporum iniurias, caſuſque venturos, ſartum tectum illæſumque conſtituere. Hæc tua laus eſt, magne Patrici, hæc dos primæua eſt, quam à Te pridem accepit tanto parente ter fœlix Hibernia: cuius in ea dote conſeruanda in hodiernum vſque diem Conſtantiam admirandam, mihi breui tantum compendio exponendam propoſui.

Annis à fundata per S. Patricium Hiberniæ Eccleſia quadringentis, quantis ea fuerit incrementis prouecta, quantis pietatis, ac doctrinæ ornamentis illuſtrata infinitum foret enarrare. Si *Pietatem* ſpectes, terram pridem incultam & horridam; eo tempore hortum cæleſtium deliciarum, & terreſtrem Paradiſum non immeritò nuncupares. Quod ne à me liberali nimis elogios Pronunciatum videatur, teſtem appello (a) *Iocelinum* antiquitatis ſtudio illuſtrem. Intra (inquit) breue temporis ſpatium nulla eremus, nullus penè terræ angulus, aut locus in Inſula tam remotus fuit, qui perfectis Monachis aut Monialibus non repleretur; ita vt Hibernia ſpeciali nomine *Inſula Sanctorum* vbique terrarum iure nominaretur. Vtque plures in eamdem ſententiam breuitatis ſtudio prætermittam, inſtar omnium erit irrefragabile S. Bernardi teſtimonium *in Vita S. Malachiæ*. Verè, inquit, Sanctus locus, fecunduſque Sanctorum, nec modò in præfatas, ſed in externas etiam nationes, quaſi innundatione facta, illa ſe Sanctorum examina effunderunt. Quot ex hoc numero in Europam vniuerſam pietatis propagan-

(a) *Iocel. p.* 173.

gandæ ſtudio æſtuantes ſeſe effuderunt (a) Columbani, quot in Galliam Fiacrij, ac Malachiæ; quot in Germaniam Kiliani, quot in Belgium Auberti, Leuini, Rumeldi? Adeo vt quidquid iſto æuo Roma armis ac Religione, hæc extrema Europæ Inſula Sanctitatis ardore ac ſtudio repleuiſse videatur.

Quanta verò fuerit cum hac ſanctitatis laude coniuncta *Doctrina* excellentia, cum alijs pluribus teſtem ſeſe offert antiquiſſimus *Beda*, natione Anglus, non magis pietatis, quam ſinceritatis ſtudio Venerabilis: (b) Qui apertè aſſerit è gente Angelorum plurimos etiam Nobilium relicta ſua Patria diuinæ lectionis ſtudio ſolitos eſſe in Hiberniam commigrare: (c) qui & duos Angliæ Reges Oſualdum, & Oſuinum apud Hibernos optimis diſciplinis imbutos ac inſtitutos eſſe commemorat. Quin & ipſe *Camdemus* ex eadem gente licet heterodoxus affirmat, ea ætate Angloſaxones in Hiberniam tanquam ad bonarum litterarum mercaturam magno ſtudio confluxiſse. In Gallias quoque ex hoc communi artium omnium Emporio integros ſacrorum Philoſophorum greges enauigaſſe teſtatur *Altiſſiodorenſis* è Francorum gente author ampliſſimus. Ex hoc denique fęcundiſſimo ſcientiarum Lycæo prodijſſet per Europam celeberrimarum Vniuerſitatum, vt Pariſienſis in Gallia, Papienſis in Italia, primos fundatores declarat disertè (d) S. Antoninus alijque complures. Adeò vt ab accepta per Patricium fidei luce, verè poſſis exclamare ò Hibernia! Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætata ſum in omnibus quoniam antecedebat me iſta Sapientia, quam ſine fictione didici, & ſine inuidia communicaui.

Inuidit tamen hoſtis tartareus Hiberniæ hanc ſanctitatis ac ſapientiæ gloriam, quam ne pariter cum fide ad ſeram poſteritatem tranſmitteret, impia Exterorum arma in hoc dicatum pietati Domicilium ſummo impetu concitauit. Eo fortè Diuinæ Prouidentiæ id permittentis conſilio, vt gens illa quæ tot ſæculis pietatis ac litteraturæ, eadem deinceps Chriſtianæ conſtantiæ documenta orbi præberet.

Anno ſiquidem reparatæ Salutis octingenteſimo, iuncti Danis Nortmanni armata claſſe (e) Hiberniam ingreſſi, infeſtiſſima vtrimque bella ſuſcitarunt, vario euentu per annos pene ducentos continuata. Quo tempore vix vlla euaſit vrbes aut oppidum, vix vlla celebrioris notæ Eccleſia, quam Paganorum impietas, & in Gentem Chriſto fidelem pertinax odium non euerterit; adeo vt commemoret D. Bernardus in Cęnobium Benchorenſe elatos ſimul vna die nongentos à piratis impiè deciſos. His Eccleſiæ Hiberniæ cladibus tam diuturnis ſucceſſit Procerum tam inter ſe, quam deinceps cum vicinis Regibus, Hiberniæ dominium affectantibus, perpetua pene dimicatio, quæ nondum obductas priorum temporum cicatrices acerbiori ſemper vulnere cruentauit. Inter has ſibi ſuccedentes temporum iniurias, & concatenatas Gentis vniuerſæ calamitates, non parum deformata ſunt primæua illa Hibernicæ Eccleſiæ ornamenta; abactæ Muſæ, ſuppreſſa ſanctitas, euerſa olim florentiſſima priſcæ pietatis monumenta. Manſere tamen, quod mirere, omni æuo inconcuſſa, à Patricio primum iacta fidei Catholicæ fundamenta. Non defuere vnquam in tot exterorum aſsultibus domeſtici Athlantes, qui huius Eccleſiæ ruinam ſuis humeris ſuſtineret. (a) Non ceſſauit in populo tot ſæculorum cladibus & iniurijs efferato cultus verę fidei, ſacrificium, hoſtia, libatio. Non exulauit priſcorum temporum imitatrix pietas, ac religio, quamuis ad latebras, ad ſyluas, ad ſpeluncas toties relegata: ſplenduit *illa in* latebris, floruit *in* ſyluis, & ſpeluncis ipſis orbi Chriſtiano latius inclaruit.

Voluitur demum ferreum & ferale ſęculum quo ſuam inertiam & Hibernię conſtantiam indignatus Princeps tenebrarum, toto Acheronte contra hanc Gentem claſſicum inſonuit ſtygias phalanges armauit, bella, horrida bella toto furore, viribus totis adornauit. Infremuit enim grauiterque indoluit tot Gentium ſpolijs inflatur Lucifer, poſt expugnatam & à fidei conſtantia abductam vniuerſam Gręciam, poſt euerſam Luthero duce Germaniam, poſt concuſſam Caluini fraudibus Galliam, poſt oppreſſam tartareo iugo Angliam, Daniam, Sueciam, Hollandiam: infractam adhuc, & ſuis viribus imperuiam ſtare, & de Erebo triumphare Hibernię conſtantiam. Concipit igitur in huius Gentis exitium dignas Lucifero iras & odia, telumque machinatur non vnum, non leue, non vulgare, immittit in ęthereas aureas multiplices orci phalanges, quę gemina libidinis, & impietatis face regium Henrici VIII. pectus in flammas agãt. Neque verò ſegniter exarſit non tam Henricus quàm infauſta Hęreſis, quę Regis animum incautè occupauit. Peruaſit illa Angliam, inuoluit Scotiam, proſtrauit VValliam, inuolen-

(a) *Lombardus.p.212.(b) Lib.3.c.27.(c) Lomb. p.193. in Brit.p.730.(d) Limb.p.230 Sap.7.(e) Colgan.tom.1.in præf.*

(a) *Boſius l.8.c.1.*

uendam quoque communi incendio non dubitabis Hiberniam, ſi neſcias quantas habeat vires vera fides, & armata fide conſtantia: hæc in periculis intrepida, in ſupplicijs immota, atque inter ipſas ſecures ſui ſecura conſiſtit.

Ad hanc autem marpeſiam vbi tandem aduertit Henricus ſiſti ſuum impetum, frangi furorem, ab inermi gente armata Edicta repudiari, tum demum velut aduerſus gentem ſibi inimicam in nouas iras aſſurgit, & parem iracundiæ ſuæ vindictam meditatur.

Conſpexere Hiberni, firmiores fidei Romanæ pugiles vndique ad cædem & ſupplicia ſub Henrico deſignari: nihil hinc de fide in Deum, nihil de fidelitate in Regem remiſere. Trahuntur intereà in vincula religionis cauſa innocentes ſubditi, eriguntur feralia pegmata, ceruices crudeli ferro indies ſubijciuntur. At horum fides ex aliorum morte viuacior, non dubitat lictorem, ferrum, ſupplicia intrepida ceruice expectare, ac ſi vitam amittere nequirent, quamdiu fidem vita ipſa chariorem retinerent.

Vtque luculentius ſcirent vniuerſi, Hæreſi regio ferro armatæ nihil eſſe ſanctum, nihil inacceſſum, non dubitauit exemplum in ingens duos ex ipſo (a) Cardinalium Collegio publico ſupplicio afficere, & venerandam purpuram nobiliori murice cruentare. Duces, Marchiones, Comites, Comitumque filios pluſquam duodecim tremendo orbi ſpectaculo ſecuri ſubiecit: & inter hos ex Hibernis illuſtriſſimum Kildariæ Comitem Thomam Fitſgarrettum ſimul cum quinque auunculis vno die ad totius Inſulæ terrorem infami ſupplicio interemit. E Baronum, Equitumque numero ſupra octodecim capita demeſſuit. Abbates, & Priores Cœnobiorum tredecim, Presbyteros ac Religioſos ſeptuaginta ſeptem bonis pariter ac vita exuit. In reliquam nobilitatem, ac plebem Catholicam ebria iam cruore hæreſis tam late ferro graſſata eſt, vt teſte qui tunc vixit, Sandero, numerum omnem, fidemque ſuperauerit.

Nonne tandem tremere inter hæc Hibernia! nonne fluctuare, nonne fortunæ, ſoboli, vitæ, aliorum more conſulere? Tremeret ſanè, meritoque ad hæc fluctuaret Hibernia, niſi à Patricio tanquam cæleſti Appolline in negotio fidei altiùs firmata, inter trepidantes Inſulas dudum numerari deſijſſet.

Sed hæc initia tantùm ſunt dolorum ò Hibernia! quantò tu firmius in fide perſiſtis, tantò tibi diuturniora prælia Hæreſis indicit. Mors quidem Henricum è viuis, ſed non Hæreſim eripuit. Hæc velut hæreditario iure pariter cum corona ad Elizabetham translata, per totos quadraginta annos parem tibi ſeruitutem, parem calamitatum iliadem exhibebit. At tu malis pro fide tolerandis aſſueta, ex aduerſo oſtendens, neque malorum numero, neque diuturnitate temporum, innatam tibi conſtantiam frangi poſſe aut labefactari.

Poſt tot exhibitas orbi tragœdias parum ſibi profeciſſe viſa eſt veſana hæreſis, vt liberius fureret, exemplo hactenus inuiſo, fœmineo vertici cum regia corona, Pontificis quoque Tiaram imponit, vt ſupremo vtriuſque poteſtatis apice formidanda, gemino velut fulmine Sacra omnia ac profana miſceret. Pergit igitur hæc, dominante Elizabetha, maiori quam cæperat impetu ac furore Templa olim auita maiorum pietate erecta toto Hiberniæ regno Catholicis eripere, Cœnobia omnia pro ſua libidine in vſus profanos conuertere, reſidua Eccleſiarum bona in nouos impietatis miniſtros transſcribere, Regni Antiſtites, Presbyteros, homines Deo dicatos in latebras, in exilia, in vincula adigere. Hæc vt violentius exequeretur, nouo Decreto armatur publica Comitiorum auctoritate roborato, quo omnibus Miſſæ Sacrificium, aut Sacramentum aliquod Romano more adminiſtrantibus indicitur, vt prima vice ducentos aureos aut ſex menſium vincula incurrant: ſecunda quadringentis aureis aut vnius anni carceribus adſtringantur: Tertia demum vicè vt perpetuo ergaſtulo addicti, omnibus pariter fortunæ bonis exuantur. Hæc prima Decretorum fulmina in extremum Religionis exitium toto regno euibrata, Clerum vndique tam ſecularem quam regularem vel in extremas domi anguſtias, vel in vaga per Europam exilia adegerunt.

Sed nequid rei Catholicæ integrum illæſumque permaneret, non leuiora in Laicos reliquamque gentem tela detorquentur. Quorum vt plurima præteream; id omnibus in commune indicitur, vt ſi qui ex vniuerſo regno, etiam de plebe infima, feſtiuis diebus à Nouatorum templis abeſſent, toties in pœnam, plebæis ceruicibus grauem, aſſes duodecim in ſingula familiæ capita perſoluerent, vt tandem lento hoc ſupplicij genere conſumptis viuendi medijs, aut vitam ipſam, aut fidem prodigerent. Hæc ſanè tortura populo inopi, totque antea malis exhauſto quauis cataſta aut equuleo grauior apparere potuit. Verùm ad labefactandam hibernicæ plebis conſtautiam tam pa-

(a) *Sander. Lib. 1. Fol. 421.*

parum inualuit, vt inuenti ſint non pauci, qui omni ęre ac pecúlio hac ratione pene conſumpto, quod reliquum erat in Exactorum manus vltro obtulere, rati ſeruato tantùm Fidei theſauro, ſe ſatis fore in pauperie diuites, in mendicitate opulentos.

Quoniam ergo his artibus lentum videbatur in externas facultates & corpora graſſari, compedes denique & cataſtas multò grauiores excogitauit impia Hęreſis, quibus animas ipſas conſtringeret, & conſcientię ſoli Deo ſubditę vim inferret. Huiuſmodi fuit nouum Iuramenti genus, quo neceſſe foret profiteri Reginam eſſe ſupremam gubernatricem omnium ſuorum Regnorum non minus in rebus ſpiritualibus atque Eccleſiaſticis, quam temporalibus & politicis, abiurata penitus omni poteſtate ac iuriſdictione Pontificia. Qui iuramentum hoc præſtare recuſarent ſtatutum fuit vt prima vice bona eorum omnia fiſco cederent, ſecunda pęnam capitis perduellionum more incurrerent. Hæc violenta animarum carnificina quanto apertius intima veræ fidei penetralia impetębat, tantò conſtantius ab vniuerſa Gente ſpretis tot pęnarum terroribus, omni tempore reiecta ac repudiata fuit.

Quis mihi nunc calamus deſcribet, pro tuenda in fide conſtantia ea tempeſtate quot Sacri pugiles in arenam prodiere, quot vincula decorarunt, quot carceres nobilitarunt, quot regna exilijs, quot tribunalia diriſſimis quæſtionibus ac ſupplicijs impleuerunt. Vt prætercam è media plebe innumeros partim ferro, partim exilijs tot annorum curiculo miſerè confectos. Inter ſupremos Eccleſiæ Hibernicæ Antiſtites recenſere poſſim primò Archiepiſcopos omnino quinque, ex Archiepiſcopatu Armacano duos regni Primates Creaghium, & Gauranum: ex Caſſellenſi Hurlęum, & Gibbonum: ex Tuamenſi Nicolaum Skerettum: quorum omnium acta eximia, & admiranda conſtantię exempla, niſi breuitati ſtuderem, promptum eſſet palam orbi Chriſtiano exhibere. Ex Epiſcoporum numero reperio non pauciores quam tredecim non minus Tiara quam virtute cóſpicuos, qui varijs ſupplicijs & ærumnis pro conſeruanda orthodoxę fidei integritate vitam vltro poſuere. Ex alijs Pręlatis, Presbyteri, ac Religioſis, pręter alios mihi ignotos, monumentis conſignatos reperio ſex ſupra triginta qui eadem cauſa, non diſpari exitu vitam pro fide oppignorarunt. Infinitum foret hic ad calculos reuocare ex primarijs Hibernię Familijs illuſtres Fidei Heroes, quos innata in Religione conſtantia & perſequentium furor in exitium adduxit, quorum aliqui cum tota progenie in perpetuum proſcripti, non dubitarunt Religionis verę cauſa in interitum ruere voluntarium.

Poſt hanc malorum iliadem, & continuam per annos quadraginta & quod excurrit bonorum animorumque in fidei cauſa torturam, cum Elizabetha è viuis abeunte nondum clauditur feralis Hiberniæ tragędia. Sub Iacobo, nouo Rege, noua calamitatum ſcena aperitur, quę Gentem tot malis confectam & penè exanguem in nouum conſtantię theatrum adducet. Spargit primò inſana Hęreſis per vniuerſum regnum auidos pręde Satellites recentibus edictis armatos, qui confractę Gentis reliquias nouis rapinis, ac tributis exhauriant. Introducit deindè inextrincabiles quęſtiones de Religione Romana, (a) eiuſque in ſingulis penè articulis exercitio, de auitis Catholicorum poſſeſſionibus ad ſeuerum examen reuocandis, de fundis & latifundijs partim grauandis, partim ad alios Dominos transferendis, de nouo Reip. ſtatu conſtituendo, de nouis Anglorum colonis introducendis, de nouis Miniſtris inſtituendis ac dotandis, de nouo Titulorum ac hereditatum iure ſarciendo, quo facilius poſſent veteres coloni de auita poſſeſſione deturbari. At fruſtra ſęuis in electum Chriſti gregem veſana Hęreſis: non frangitur, non flectitur, non labefectatur fida Deo, fida Regi Hibernia, ſed Paſtoris ſui vocem ſecuta, tanquam ouis ad occiſionem ducta, coram tondente ſe, ac laniante obmuteſcit. Conſpirent in hanc vnam omnes Erebi phalanges, non cedet: mille opprimant iniurijs, non ſuccumbet: omnia maiorum decora ac monumenta poſteritati eripiat, hanc illa fortunam, quantumuis diram ac luctuoſam, non repugnando, ſed patiendo ſuperabit. Non recuſat illa & corpus, & omnia corporis ſubſidia ſecari, diuidi, lacerari, modò Caput hoc eſt, Regis ſui coronam, aut Pontificis tiaram non attingas, his ſolùm protegendis pridem vitam atque arma conſecrauit.

Hic ego pręteritorum temporum Annales & memoriam vltimam appello, ſi vlla vnquam Europę Regio tanta malorum ſerie Religionis cauſa exagitata, contra omnes hominum dęmonumque iniurias, tot annorum luſtris, conſtantia tam infracta atque inconcuſſa, in auita fide permanſerit. Gręciam concuſſit Ottomannus, & dudum cecidit illa tam nobilis, totque fulta pręſidijs Orientis

Ec-

(a *Philadelphus Pag. 1. Art. 5.*

Eccleſia. Germaniam inuaſit Lutherus priuato potius ferore quam publico, terrore armatus, & ecce quot regna, quot prouinciæ nobiliſſimæ exiguo tempore Religionis auitæ ruinam ſuſtinuere. Centum iam & amplius annis ſine alterna requie, cum armata furijs hæreſi, cum carceribus, cum exilijs, cum ſtricto lictoris mucrone, ſola, inops, inermis, exhauſta decertat Hibernia: & adhuc laceratis vndique fortunis, integra tantùm fide in Deum, & fidelitate in Principem, in arena & agone perſiſtit. Iactent alia Regna opes & potentiam, ſtrata claſſibus maria, ſubactos latè populus, aduectas ab extremo oriente gazas. Tibi autem, ter beata Sanctorum Inſula, abſit gloriari niſi in cruce Domini tui; in ſeruitute, in iugo, in pauperie pro Chriſti Fide conſtanter tolerata: hiſce tu ſaltem Titulis & inſignibus decorata, in Catholicorum regnorum Faſtis primas non immeritò obtinebis.

Piget fortaſſe hactenus triſtes rerum imagines, & continuas vnius Regni tempeſtates ſine alterno benignioris ſyderis aſpectu veſtris oculis animiſque repreſentari. Verum, non eſt cur pigeat nos dicendo pergere, quamdiu non tædet Hiberniam patiendo perſeuerare. Vocat nos demum vltima, ac pene fatalis tragœdiæ huius cataſtrophe, in qua non tantùm acerba temporum anteriorum vulnera, ſed ipſius pene Sanctorum Inſulæ interitum ſpectare cogemur, ſi tamen interire dicenda eſt quamdiu viuit fides, ſpirat pietas, & ſecura vitæ melioris conſtantia in ipſo quaſi funere efloreſcit.

Poſtquam igitur hæreſis, nullis vnquam cladibus, nullo ſanguine ſaturata, in hæc remotiora Regni Anglicani membra per tot annorum luſtra impunè deſæuijt, non dubitauit demum inſolenti facinore in ipſum regni caput violentas manus inijcere; illud, inquam, caput truculento ferro præcidere, quod ipſa pridem in Eccleſiæ Anglicanæ Caput euexit. Atque ita hæreſis eadem vti facinoris huius auctrix, ita vltrix fuit, dum auſa eſt vno ictu regni pariter ac Religionis ſuæ Caput amputare. Spectauit inulta domeſticum ſcelus ipſa Anglia, & cæteri Europæ Principes potentiſſimi. Non tulit tamen ab ipſo exordio illatas Regi ſuo iniurias, vti fide in Deum, ita fidelitate in Regem aſſueta Hibernia. Erexit ſe quamuis oppreſſa, armauit ſe quamuis hactenus inermis, & præpotentes Anglicani Parlamenti copias in ſe vltro concitauit. Ante omnia pro Fidei tutela ac defenſione Catholicum Concilium Procerum ac Prælatorum ſibi præfecit, qui Regis licet eo tempore exulis, & abſentis nomine Regni habenas, & arma adminiſtrarent. Quoque ſe, ſuamque cauſam Deo, eiuſque in terris Vicario arctius adſtringeret, Nuncium Apoſtolicum à Romana Sede petijt & impetrauit. Neque ex alia parte deſtitit miſſis continuò Delegatis Regis ſui aduentum ſollicitare, donec tandem Rex alium, qui Catholicis armis præeſſet, ſuo nomine ſubmiſit. Quamuis hinc non ignoraret Hibernia, hoſtes regio nomini infeſtiſſimos in ſuum exitum iras omnes & arma conuerſuros. Fauit quoque ab initio ſinceris Hiberniæ conatibus diuina Clementia, ac fœlicibus auſpicijs totum pene regnum Catholicis armis, ſuique Regis obſequio ſubiecit. Fauſtis hiſce progreſſibus, ac lucido Fidei penè triumphantis interuallo incitata iterum Hereſis, odijs pluſquam furialibus omnia domi foriſque miſcere, turbare, agitare aggreditur, ne Gentem tanto tempore ſuæ tyrannidi ſubiectam, in nouam fidei liberalitatem aſſurgere patiatur.

Cromuuellum igitur æui ſui portentum, eiuſque copias Regis ſui cæde infames, ad Religionis, ac Regij nominis interitum in Hiberniam latè effundit: qui omnibus toto regno edicit vt qui ſe, ſuaque ſeruata volunt, relicto tantùm Rege ac Religione Romana, Parlamenti Anglicani Leges ac Iura recipiant. His ſine mora conſtanti fide repudiati: eo demum poſt varios caſus regni viribus qua vi, qua dolo miſerè laceratis, quæ, quantaque pro Rege ac Religione Ciuitates ſingulæ ſuſtinuerint ad perpetuum conſtantiæ exemplum deinceps ſpectabimus. (a)

Cæſis non ita pridem ad Dublinum Catholicorum copij, Vrbi Pontanenſi, quæ à Septentrione Dublino adiacet, hoſtilia caſtra admouentur: hæc quamuis externo auxilio deſtituta, contra perpetuos victricium copiarum aſſultus tam fortiter ſtetit ac dimicauit, quam ſi ex ſuo lapſu totius patriæ ruinam formidaret. Donec tandem hoſtium numero magis quam virtute ſuperata, vitam paciſci coacta fuit. Sed & hanc innata hæreſi perfidia promiſcua cæde innocentibus ademit; extractis quoque è latebris ac publico ſupplicio affectus quos pro Rege ac Religione fortius ſtetiſſe conſtabat. Inter quos (b) P. Ioannes Batthæus è Societate *IESV*, cum fratre Sacerdote ad ſtipites alligati, & plumbeis glandibus traiecti, nobiles fidei victimæ occubuerunt.

Hoc

(a) *Anno* 1648. 2. *Auguſt.*
(b) *Annua Soc.* 1650.

Hoc rerum ſucceſſu ad nouas cædes incitata hoſtium crudelitas, pari furore atque impetu VVexfordiam aggreditur, Vrbem maritimam auitæ fidei, & authoritatis regiæ omni æuo tenaciſſimam. Hæc vt erat inſigni ciuium robore, & natura loci munitiſſima, prius ſe hoſtium dolo captam vidit, quam capiendam formidauit. Irruunt denſo agmine hoſtiles copiæ, obuios quoſque proſternunt, ac præ cæteris ſacratos Deo homines ad necem depoſcunt: Inter hos ex ſacra S. Franciſci familia ſeptem omnino innocentes victimæ cecidere, tam intrepida omnium ordinum in aperta fidei profeſſione conſtantia, vt etiam ex imbelli ſexu vltro accurrerint Sacræ Deo Virgines, quæ ſe numero cæſorum adijciendas obtulere.

Neque tamen hæc immania crudelitatis exempla cæteras Hiberniæ vrbes permouere potuerunt, vt cum minima Religionis aut regiæ authoritatis iactura, pro ſe ſuiſque fortunis cum hæretico hoſte paciſcerentur. Eodem quippe hoſtium furore, eademque ciuium conſtantia occupatur *Roſſia*, expugnatur *VVaterfordia*, fruſtra ciuibus oblata rerum omnium, præterquam Miſſæ, libertate. Ac demum poſt geminam obſidionem opprimitur magis proſternitur, *Clonmelia*, quam hoſtes ipſi ab admiranda fidei firmitate, paruam Romam nuncupauere.

Stabat hactenus inter vicinarum vrbium ruinas fida ſemper Deo, fida ſemper Regi *Kilkenia*, quæ olim Regni Delitiæ, & Muſarum Athenæ, ea verò tempeſtate Catholici Concilij ſedes nobiliſſima fuit. Hanc velut amputatis membris exanguem, & vndique deſertam, impius hoſtis totis viribus ſibi tandem oppugnandam ſuſcepit, vt quam non poterat ſtantem, ſaltem languentem opprimeret; oblata ſæpius conditione, vt ſi in Parlamenti Anglicani fidem ſe daret, eadem cum *Londino* immunitate gauderet. Maluit tamen illa cum populo Dei affligi, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Incenſis itaque, ne ab hoſte occuparentur, proprijs ſuburbijs, non tantum violentam obſidionem, ſed etiam ſupremum totius exercitus aſſultum intrepida ſuſtinuit. Donec tandem ruentis patriæ caſum ſecuta, cum ſuo Antiſtite Dauide Rotho in hoſtis poteſtatem redacta eſt: à quo deinceps, ira in longum protracta, eam ſubijt pro Fide ac Rege bonorum iacturam, ac primariæ nobilitatis lentam carnificinam, quam, & animus meminiſſe, & manus exarare perhorreſcit.

Vnum tamen multis teſtibus eo tempore geſtum, non eſt vt tacitus prætercam. Stabat tunc, & ſtat etiamnum KilKeniæ, in ſplendido vrbis foro moles lapidea ac magnifica eleganti opere per modum obeliſci in ſublime aſſurgens: huic innituntur quatuor excelſæ columnæ, quæ ſupremam totius operis partem ſuſtentant: ad has à quatuor partibus per lapideos gradus in altum aſcenditur. Supra hanc molem ad publicam venerationem lapidea Crucifixi ſtatua in ſuprema cuſpide eminebat, quam in illum diem nullus hæreticorum furor deformare, aut violare auſus fuit. At verò poſt vrbem à Cromuelliano milite occupatam, conuenere ex illis in forum aliquot impietatis anteſignani ſclopis armati, ac directis in illam Crucifixi ſtatuam crebris ictibus, vt impietati triumphum canerent, nobile illud Crucis trophæum ſibi demoliendum ſuſceperunt, quod & pertinaci tandem rabie perfectum fuit. Sed ecce huius impietatis artifices Deo vindice, pede non claudo pæna ſecuta eſt. Sic enim omnes diuina vltio, & occultus languor inuaſit, & miſerandum in modum afflixit, vt eorum nullus intra paucos dies ſuperſtes fuerit. Non potuit KilKeniæ occumbenti minor victima immolari. Hoc ego ex publico & recenti eo tempore teſtimonio, & ex viris fide dignis qui eo loco tunc degebant, & ex Annuis in Vrbem litteris compertum habeo.

Sed ad te nunc propero nobilis *Corcagia*, in hoc Conſtantiæ theatro cum Fidei hoſtibus non indecorè decertantem. Vrbs hæc per Momoniæ Præſidem ſine belli ſtrepitu aſtu occupata, grauiora bellis pro Deo ac Rege certamina ſuſtinuit. Gener namque Prœſidis vrbi præfectus, ac nulli Catholico fidendum ratus, publico edicto omnibus palam indicit, aut Romanam fidem, aut vrbem ante veſperum eſſe deſerendam: atque in communis fugæ ſignum ternam bellici tormenti exploſionem inſtituit. Spectaculum vrbi miſerandum, ſed orbi admirandum, ac cælo glorioſum! Ante tertium tormenti ſignum, ciues omnes, matres cum infantibus, ac graues ætate Senatores cum vniuerſa familia in campos effuſi, in exilium abiere voluntarium, auitam religionem auitis opibus ac laribus præferentes, manè opulenti, veſperi rerum omnium, præterquam fidei ac fiduciæ in Deum penitus egeni.

Poſt tantos vicinarum vrbium terrores, nonne aliquid de ſua erga Regem ac Religionem obſeruantia remiſit et *Limericum* vrbs ampliſſima, ſed omni ſpe auxilij iam penitus interclusa. Spem quidem illa, in communi patriæ ruina, abijcere potuit; ſed fidem non potuit, vt hanc vel ipſa morte tueretur, hoſtem intre-

intrepida exſpectauit, diuturnam obſidionem vndique deſerta ſuſtinuit, & ad extremum cum plurimorum ciuium, ſui Antiſtitis, ac fortunarum omnium interitu, conſtantiæ ſuæ ac fidei famam ad poſteros tranſmiſit immortalem.

Cadente vndique Patria ſtabat adhuc in armis *Vltonia*, quam ne dubitares ſacro bello manus conſecraſſe, Epiſcopum ſibi Colcherenſem in ſupremum armorum Ducem elegit. Hunc pro Deo ac Rege ſtrenuè dimicantem, Carolus *Cootus*, ſua in Catholicos ſæuitia ſat notus, infami tandem aſtu circumuenit; captumque cum plurimis proceribus, cum fide non poſſet, vita ſpoliauit.

Deletis copijs, & ſubactis paſſim vrbibus, ſola ſupererat *Galuia*, ad deditione ab hoſte ſæpe ſollicitata. Sed hæc etiam ſola, ſuorum ciuium eximia fide ac virtute ſuffulta, non dubitauit ad annum penè integrum contra ferociſſimum hoſtem totius belli molem ſuſtinere: maluitque demum ſuo interitu occidenti patriæ parentare, quam cum minima perfidiæ nota ſe ſuorumque fortunas à communi exitio conſeruare.

Quæ mihi nunc manus, quæ lingua exponet vel tenuem vmbram illarum calamitatum, quas captarum vrbium ac prouinciarum incolæ à iuratis fidei hoſtibus deinceps ſubierunt? dum proprijs ſedibus vndique expulſi, alij ad diriſſimas quæſtiones & lanienam quæſiti, alij ad ſteriles Conatiæ ſcopulos compulſi, grauiores ipſa morte preſſuras ſuſtinuerunt. Quæ omnia ſi ad calculum hic reuocare prolixum non foret, liquidò conſtaret, pluſquam centum Catholicorum milia in Romani nominis odium vita, hæreditate, aut patria ſpoliata fuiſſe: quodque obſtupeſcat ſera poſteritas; ad redimendum tantas tamque diuturnas calamitates, vix in toto Regno inuenti ſunt etiam ex infima plebe, qui in animum induxerint ſuum, deſerta aut etiam diſſimulata Romana fide hæreſi manus dare.

Eſt ſanè (inquies) cur Genti fideliſſimæ orbis Chriſtianus meritò gratuletur. Nunc præſertim, poſtquam Cromueli impietas ſuum curſum conſummauit, Hibernia fidem ſeruauit, repoſita eſt Carolo Regi debita iuſtitiæ corona. Rectè id quidem. At, ſi neſcis, extinctus eſt dudum alijs, viuit adhuc Hibernis Oliuerius. Spoliauit ille auita hæreditate ſubditos Regi fideliſſimos: manent illi maxima ex parte etiam hodie ſua hæreditate exuti. Ciues toto regno muratis vrbibus ac proprijs laribus excluſit: coguntur illi etiamnum velut in patria ſua extorres proprijs ſedibus exulare. Nobilium terras ac prædia in perduellem Regi militem diſtribuit: hoc præmio adhuc fruitur, præſidia, hac pœna plectitur adiurata Fidei, Reique conſtantia.

At credo ego, non aduerſo Gentis fato, ſed arcano quodam diuinæ mentis conſilio, Hibernis in ipſa patria incumbere hanc omnibus admirandam ſuæ patriæ orbitatem. Ne ſcilicet illis vnquam deſit vlterior paleſtra, in qua eorum erga Deum Regemque conſtantia exerceatur. Vtque cæteris vitæ bonis ac curis exuti, id vnum curare pergant, vt acceptum à maioribus ſinceræ Fidei patrimonium ad ſuos hęredes integrum inuiolatumque tranſmittant.

Hæc tua hæreditas, hæc tua gloria eſt, ò magne *PATRICI*, qui intimis huius Gentis pectoribus eam infixiſti Romanæ fidei conſtantiam, quam nec longa dies, neque tot retro ſæculorum cum ethnica impietate certamina, neque centum & amplius annis armata ferro Hæreſis, neque tota inferorum rabies, per mille & ducentos annos concutere potuit aut labefactare. Quin potius ſuis aucta diſpendijs, nouis aſſiduo cladibus creſcit, preſſuris aſſurgit, roboratur iniurijs, facilis pati rerum omnium, præterquam fidei ac conſtantiæ detrimenta.

Tua, inquam, hæc perennis gloria eſt, ter magne Inſulæ Sanctorum Apoſtole, qui hanc Hiberniæ Eccleſiam tanquam primæuam Petri ſobolem ſupra Romanæ fidei petram ita ſolidaſti, vt aduerſus eam, numquam portæ inferi præualere potuerint. O Eccleſiam verè petram, ac Romanæ Petræ verè æmulam! niſi quod hæc in diuturna pace, tu in perpetuo cum hæreſi bello; hæc in opibus, tu in egeſtate; hæc in gloria, tu in contemptu, hæc in nobili purpuratorum Senatu, tu tuo tantum ſanguine purpurata contra omnes Erebi aſſultus immota perſiſtas.

Veſtra quoque hæc eſt gloria poſthuma Patricij progenies toto orbe diffuſa, in quorum pectoribus etiamnum magni Parentis ardor ac ſanguis efferueſcit. Quibus ſatius eſt per exilia, per inopiam, per vagas ſedes, hanc fidei conſtantiam in ſe alijsque tueri, quam degeneres annos ad patrios focos inerti otio conſumere. Ex quorum numero nunquam hactenus defuere antiquæ fidei noui pugiles, qui in hac Patricij arena magno animo decertarent. Quorum alij, vt de viris Apoſtolis cum Apoſtolo loquar, vincula & carceres experti, alij egentes, anguſtiati, afflicti, alij in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & cauernis terræ, vt ipſi teſtimonio fidei probati, hanc

etiam ſuo ſudore ac ſanguine alijs comprobarent. Hæc nempe omnia etiamnum operatur primæuus ille Patricij ſpiritus, qui in germana e ius ſobole hodie perſeuerans, ad perferendas pro Chriſti fide ærumnas ac labores conſtantiam animoſque ſuppeditat.

Hæc illa fidei Conſtantia eſt, ô Hibernia, quæ Filios tuos tanto numero Doctrinæ ac Sanctitatis laude domi, foriſque illuſtrauit. Hæc eſt quæ doctrina ac pietate illuſtres ad publicam Eccleſiæ lucem per omnes Europæ gentes toties euexit. Hæc eſt quæ hac etiam tempeſtate, ſobole numquam deficiente, viros ſummis muneribus pares ad ſupremas patriæ ſuæ Inſulas ſubminiſtrat. Hæc illa vna eſt quæ tecum omni æuo perſiſtens, orbi admirandam, cœlo glorioſam, hæreſis toties deuictæ formidandam efficiet. Habeant ſine inuidia aliæ Gentes inanes titulos, fluxas opes, inſtabilem potentiam: habeat ſua gazas Iberia, ſuas vires Gallia, ſuas artes Italia, ſuas opes & gemmas America: peribunt opes, ſuccumbent vires, deficiente artes, Tuæ autem ſint artes & diuitię, pro Chriſto diuitijs carere, aliaſque gentes non infidis opibus, ſed opulenta Fide, & inuicta fidei Conſtantia ſuperare. Hanc tecum ſera poſteritas poſſideat, *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis in Vobis qui in virtute Dei cuſtodimini per Fidem in ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis: modicum nunc oportet contriſtari in varijs tentationibus, vt probatio veſtra Fidei multa pratioſior auro, quod per ignem probatur, inueniatur in laudem & gloriam & honorem, in reuelatione Ieſu Chriſti, Domini noſtri.*

NOTA.

QVoniam poſt illa, quę hic tradidimus, creuerunt in immenſum veteris Conſtantię argumenta noua & Illuſtriſſima, non tantùm in alijs ęrumnis pro Fide fortiſſimè toleratis, ſed etiam in glorioſa morte Primatis Hibernię, Archiepiſcopi Dublinenſis, aliorumque carceribus & exilijs, &c. Hęc etiam ſingula infrà in calce huius Tomi proſequimur, & pro poſteritatis memoria ac incitamento hiſce monumentis fideliter conſignamus.

PARS QVARTA.

PRAXIS

ASSISTENDI PER OMNIA ÆGRIS, MORIBVNDIS, Alijsque, in quouis Statu.

DE diſpoſitione requiſita in ęgro aut moribundo quoad ſuſceptionem Sacramentorum, tractatum inuenies ſuprà, vbi de Pœnitentia, Euchariſtia, & Extrema Vnctione actum eſt. Hic iam tradimus praxim iuuandi infirmum vt ex parte ſua diſpoſitionem illam actu habeat, & alios Actus eliciat, qui conducunt ad ſtatum gratię acquirendum, augendum, aut conſeruandum, maximè in illa vltima lucta & agone, in quo agitur de tota æternitate. Minimè enim ſuo officio ſatisfaciunt Confeſſarij, qui vix vllis remedijs inſtructi, tanquam imperiti medici, ad ęgros aut moribundos accedunt: cùm ſępè ab oportunis eorum monitis, & auxilijs morientium ſalus ęterna dependeat.

§. I.

Quid Confeſſario in primo ad Ægrum acceſſu curandum.

PRimò igitur Sacerdos ad ęgrum vocatus, curet, ante omnia in ſe ipſo excitare magnum deſiderium procurandi ſalutem ęgrotantis, hac breui conſideratione ex S. Dionyſio, *Diuinorum diuiniſſimum eſt cooperari ſaluti animarum.* Et animo ad Deum eleuato ex corde dicat. O vtinam poſſim iuuare hanc animam, ſicut vellem iuuari meam in extremo vitę momento, ex quo pendent tota ęternitas; Deindè incipiat ſecum pręmeditari, quo-

quo modo ex his praxibus debeat cum ægro procedere.

Secundò, Si deprehendat morbum eſſe periculoſum, conabitur impedire frequentem amicorum acceſſum, & alioquium de rebus mundanis multò magis inanes eorum gemitus ac ploratus: vt ſic æger habeat otium conuertendi animum ad cogitationes pias, & ſalutaria Sacerdotis monita.

Tertiò, Curabit ob oculos decumbentis apponi imaginem Crucifixi, aut aliam, quæ poſſit in illo Dei, ac Saluatoris ſuis memoriam excitare: & Aquam luſtralem in promptu haberi, qua æger & lectus frequenter aſpergatur.

Quartò, Si medicus aut amici non audeant ægrum de propinquo mortis periculo monere ipſe Confeſſarius id ſuauiter & benignè faciat hoc enim omittere crudelitas eſt non clementia; ſolet namque æger per notitiam propinque mortis ad ſeriam animæ ſuæ curam multo magis excitari. Poterit itaque periculum his verbis diſcrete & molliter indicare: Sumus omnes mortales, neſcimus autem diem neq; horam, medicus iudicat morbum hunc non carere periculo: non nocet igitur tempeſtiuè diſponere domui tuæ, imò iuuare poteſt ad corporis, & animæ ſalutem.

Quintò, Moneat vt, ſi nondum fecerit, Teſtamentum abſoluat, vt tantò liberiùs curas omnes ſaluti ſuę tantùm impendat. 2. Vt ſi quid reſtituere debeat, iuſtitiæ ſatisfaciat. 3. Vt pro animæ ſuę ſolatio procuret Eleemoſynam fieri in pauperes, & Sacrificia, & alia Eccleſiæ remedia, dicatque ægro; ſi ipſe nunc Tui obliuiſcaris; quantò magis amici poſt mortem tui obliuiſcentur? 4. Vt ex animo remittat iniuriam omnibus, qui ipſi inimici & moleſti fuerunt ad imitationem & amorem Chriſti, & qui moriens pro crucifixoribus orauit dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt? 5. Vt ipſe veniam poſtulet ab omnibus, quos dicto vel facto offendit.

Quando autem aduertit infirmum mortis nuncio angi aut turbari, debet in promptu habere motiua quibus mortis horrorem minuat, & ad ſequentes reſignationis actus ægrum inducat: qui etiam pro ſanis valere poſſunt, ad tollendum nimium affectum erga res mundanas.

§. II.

Remedia inducentia ad Reſignationem, contra nimium mortis horrorem.

1. Cogita N. Deum eſſe ſupremum Dominum vitæ ac mortis, ac proinde vitæ vſuram, quam tibi hactenus gratis dedit, quouis tempore pro ſuo arbitrio repetere poſſe. Dic ergo cum Iobo: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.*

2. Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, mortuus eſt ipſe Chriſtus, mortua eſt Virgo Deipara &c. Nemo autem meliùs nouit, quando nobis expediat finem vitæ imponere, quam æterna Dei ſapientia. Ille verò tanquam amantiſſimus Pater hunc tibi vitæ terminum ab æterno deſtinauit. Dic ergo cum Chriſto in horto, & breui morituro. *Pater mi, non mea, ſed tua voluntas fiat.* Et cum Apoſtolo: *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Siue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.*

3. Tam ſtultum eſt nolle mori, quam nolle eſſe de numero hominum, quorum ne vnus quidem à moriendi neceſſitate eximitur. Si ergo aliquando moriendum eſt, quando potiùs quàm hoc tempore, in quo habet tam multa adiumenta piè, ac feliciter moriendi, cum præſentia Sacerdotis, cum Eccleſiæ Sacramentis, cum amicorum precibus & ſacrificijs. Quam multi ſunt caſus, in quibus poſteà facile contingeret te abripi morte ſubitanea ſine cruce, ſine luce, ſine abſolutione, ſine extremis Sacramentis, cum periculo ſalutis æternæ, ſicut multis aſſiduò contingit.

4. Quid eſt hæc miſera vita, niſi carcer animæ, niſi exilium à patria cæleſti, niſi gehenna curarum, dolorum, morborum, moleſtiarum, in qua ſemper vna miſeria alteri ſuccedit: *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs:* Nonnè præſtat ſimul & ſemel omnibus his malis liberari, & ad illam patriam tendere, in qua neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra. Vbi amodò dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.

5. Multi viri ſancti & ſapientes finem huius vitæ magnis votis expetebant, vt malis huius vitæ, & peccandi periculis liberati ad æternos Chriſti complexus euolarent. Sic S. Ignatius Martyr, ſic S. Catharina Senenſis mortem vltrò inuitabant, S. Tereſia admirans dicebat, ò mors quis te metuat, cum vitam parias. Dic ergo cum Apoſtolo, *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius.* Et *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Et cum regio Propheta, *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.*

6. Inquiro, cuius rei deſiderium poſſit te in hac vita remorari? An cupiditas fruendi amicis? Multò maior amicorum & cognatorũ numerus te in cœlo expectat tot maiores tui, tot

aui, proaui, patrui, vicini, cognati, fratres fortè & ſorores, filij & filiæ præceſſerunt, reliqui omnes ad vnum breui ſequentur. *Non enim habemus hic manentem ciuitatem ſed futuram inquirimus*. An te trahit cupido vtendi adhuc tuis bonis, aut huius lucis vſura? At moriendo nihil horum perdis, ſed tantùm commutas in melius: nam anima tua cùm ſit immortalis in altera vita fruetur bonis multò maioribus, & nunquam perituris. Docente Apoſtolo, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis deſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum*.

Si dicas, te tantùm deſiderare longiorem vitam, vt poſſis meliùs Deo ſeruire, & ad æternitatem te comparare. At fortè diutiùs viuendo longiùs à ſalute recederes. Accidit plerùmque, inquit Auguſt. vt qui creſcit ætate, creſcat & iniquitate. Vti factum eſt in ipſo Salomone. Fac igitur nunc quod tunc fieri velles. Potes vno die vel hora, intenſis actibus, & ardenti Dei amore plures vitæ annus adæquare. Et teſtatur ipſa Scriptura aliquos ex hac vita magno Dei fauore citiùs euocari, ne per longiorem vitam pereant nec tamen ideò minùs mereri. Audi Scripturam Sapient. 2. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius*, &, *Conſummatus in breui expleuit tempora multa*.

„Dic ergo cum magno erga paternam Dei „prouidentiam affectu. Domine tu optimè „noſti quid mihi expediat: da quod iubes & „iube quod vis, Paratum cor meum Deus, „paratum cor meum, vt faciam ſanctiſſimam „voluntatem tuam.

§. III.

Incitamenta ad Patientiam contra morbi dolores.

1. AMice N. nonne deſideras ſequi Chriſtum Saluatorem tuum, qui pro te multa paſſus eſt? Dices haud dubiè, deſidero. Audi igitur Chriſtum tibi loquentem. *Qui vult venire poſt me, tollat Crucem ſuam & ſequatur me*. Ecce hi dolores ſunt tua Crux, quam debes portare vt Chriſtum ſequaris. Si oportuit Chriſtum pati vt intraret in gloriam ſuam, quomodò poteris tu ſine patientia intrare in gloriam alienam? Dolores tui, fateor, magni ſunt, ſed dolores & tormenta Chriſti fuerunt multò maiora. Cogita illius ſudorem ſanguineum, quo ex ſola Paſſionis ſuæ conſideratione toto corpore perfuſus eſt. Si capitis dolore cruciaris: reſpice caput ac frontem Chriſti Saluatoris tui acerbiſſimis ſpinarum aculeis vndique ſauciatum. Si pectoris, aut lateris moleſtia torqueris; aſpice latus Chriſti tui crudeliſſima militis lancea perforatum. Si in manu aut pede dolorem ſuſtines, conuerte oculos ad Chriſti manus & pedes acutiſſimis clauis Cruci affixos. Deinde magno affectu dices. Non „eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum: Si Dominus „& Saluator pro delictis meis tanta ſuſtinuit, „quantò magis debeo ego ex illius amore ali„quid ſuſtinere.

2. Cogita te per morbi dolores patienter toleratos, futuras Purgatorij pœnas ex parte vel ex toto compenſare, & magnum cœleſtis gloriæ incrementum acquirere, monente Apoſtolo 2. *Corinth*. 4. *Momentaneum & leue tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Et iterùm *ad Rom*. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Dic ergo cum S. Auguſtino. Domine hic vre, hic ſeca, vt in æternum parcas.

Ecce in hunc finem Chriſtus ex pretioſo Calice Paſſionis ſuæ hos dolores tibi propinat. Nonnè ipſius Calicem libenter acceptabis, & „hos dolores licet amaros ex illius amore ex„hauries, cum ipſo dicens. Calicem quem de„dit mihi Pater, quomodò non bibam illum? „Pater, ſi non poteſt Calix ille tranſire niſi bi„bam illum, fiat voluntas tua.

Nonnè magni faceres, ſi quis tibi ſacratiſſimæ Crucis Chriſti reliquias inſignes aut particulas aliquas donaret: Ecce tibi Chriſtus ipſe mittit hos dolores, tanquam particulas grauiſſimæ Crucis, quam ipſe in corpore & in anima ſua ex tui amore ſuſtinuit. Dic ergo ex toto corde Saluatori tuo.

„Domine *Ieſu* Chriſte ad amorem & glo„riam tuam ſuſcipio de paterna manu tua om„nes ac ſingulos huius morbi dolores ac mole„ſtias, tanquam totidem Reliquias ſanctiſſi„mæ Crucis tuæ mihi à te donatas. Illas tan„quam tales amplector & exoſculor, & eas in „corporis & cordis mei theca cum patientia, „imò etiam cum gaudio portare deſidero. Sal„ue Crux pretioſa, quæ decorem traxiſti de „membris Domini mei *Ieſu* Chriſti. Suſcipe „me diſcipulum eius, qui pependit in te: vt „per te me recipiat qui per te me redemit. „Chriſto confixus ſim Cruci, viuam ego iam „non ego, viuat verò in me Chriſtus.

Cogita quomodò Sancti omnes optabant ſtigmata vulnerum Chriſti in ſuo corpore geſtare. Quomodò *S. Paulus* gloriabatur ſe ſtigmata Domini *Ieſu* in ſuo corpore portare. Quomodò *S. Franciſcus* pro ſummo fauore cicatrices quinque vulnerum Chriſti in ſuo corpore

pore

pore ſuſcepit, etiamſi ex illis copioſus ſanguis proflueret. Quomodò *S. Catharina Senenſis* cum ingenti gaudio ſimilem gratiam à Chriſto complexa eſt, licet tantos dolores inde ſentiret, vt ſe morituram putaret. Certiſſimum autem eſt, & fide credendum, illos dolores ac moleſtias magno Dei fauore & munere tibi conceſſos eſſe, ſi illos ad honorem aut amorem Dei patienter ſuſtineas. Dic igitur ex animo cum Sanctis illis Deo chariſſimis.

„O Deus! ò Saluator dileĉtiſſime! ad amo-„rem & honorem diuinæ Maieſtatis tuæ ſuſci-„pio de manu tua hos cruciatus ac moleſtias, „eoſque complector tanquam ſtigmata vulne-„rum tuorum, & veſtigia tormentorum, quæ „in ſacratiſſimo corpore ſuſtinuiſti. Et vtinam „eodem amoris ſenſu ea in corpore meo ſuſti-„nerem, quo S. Paulus Apoſtolus, S. Franciſ-„cus Confeſſor Seraphycus, S. Catharina Se-„nenſis, alijque tibi dilectiſſimi.

„Vtinam haberem illum pro te patiendi ar-„dorem, quem habuit *S. Laurentius* dum ſuper „ardentes prunas, in craticula verſaretur. „Quam habuit *S. Stephanus*, dum inter lapidum „imbres toto corpore contunderetur. Quem „habuit *S. Sebaſtianus* dum ſagittis vndique „configeretur. Quem habuerunt reliqui Mar-„tyres & amici tui, quorum maximum gau-„dium erat pro te ſecari, vri, laniari. Quod mi-„hi deeſt tu ſupplere digneris, Saluator mi, „cum quo viuere volo & amori. Amen.

§. IV.

De exercitio Fidei, Spei, & Fiduciæ in Deum.

VT æger diſponatur ad actus efficaces amoris & Contritionis, plurimùm iuuat, illum primò excitare ad viuam Fidem & fiduciam erga Deum, ac merita Chriſti, aliaque fidei myſteria, quantùm perſonæ diſpoſitio patietur; nam vt ait Apoſtolus ad Hebr. 11. *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo.*

Quòd ſi eſſet æger, qui in Fide vacillaret, & confirmari indigeret, proponi poſſint illi breuiter quædam ex argumentis, quæ pro Eccleſia Romana ſuprà in controuerſijs expoſuimus.

Itaque inducendus eſt æger, vt deuotè & attentè recitet Symbolum Apoſtolorum: vel ipſe Sacerdos illi præeat ſingulas Symboli partes pronunciando. Quod ſi infirmior ſit quam vt hoc commodum aut conſultum videatur: procedat Sacerdos per paucas interrogationes hoc modo.

„Nonnè credis in Deum & Saluatorem no-„ſtrum Ieſum Chriſtum &c. Credo. Nonnè „cupis viuere & mori in fide, quam ſancta Ro-„mana Eccleſia credendam proponit? Cupio. „Abrenuncias omni diabolicæ ſuggeſtioni, quæ poſſit tibi in contrarium occurrere nunc & in hora mortis? Abrenuntio in perpetuum: & vtinam poſſem fidem hanc ſanguine meo conſignare.

„Nonnè ſpem tuam & firmam fiduciam ſa-„lutis æternæ habes repoſitam in Dei miſeri-„cordia & meritis Saluatoris noſtri Ieſu Chri-„ſti? Reſpondet æger. In te Domine ſperaui „non confundar in æternum.

„Dic ergo cum Iobo c. 19. Scio quia Re-„demptor meus viuit, & in nouiſſimo die „de terra reſurrecturus ſum, & in carne „meam videbo Deum Saluatorem meum, „quem viſurus ſum, & oculi mei conſpectu-„ri ſunt & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes „mea in ſinu meo.

Debes igitur ſcire nulla eſſe peccata tam multa aut magna quæ remitti non poſſint per infinita Chriſti merita, quæ per Sacramenta, aut ſinceram cordis Contritionem nobis applicantur. Exemplum habes in *S. Magdalena*, quæ quamuis eſſet magna in ciuitate peccatrix, poſtquam ſeriò ad Chriſtum conuerſa eſt, & de peccatis doluit, dixit ei Dominus; *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Et Latro, qui tantùm in Cruce vltima vitæ hora cum fiducia dixit, Domine memento mei cum veneris in regnum tuum: ſtatim à Chriſto audiuit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.*

Reſpice Chriſtum in Cruce expanſis brachijs paratum te ad ſuum complexum & gratiam admittere, modò tu velis tota cordis fiducia ad illum recurrere. Audi illum vltrò inuitantem: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.*

Cogita Deum, Patrem eſſe benigniſſimum, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat. Ipſe te creauit, ipſe te ad Eccleſiam vocauit, ipſe te per Filium ſuum vnigenitum redemit. Accurre igitur ad ipſius ſinum tanquam creatura ad Creatorem, ſeruus ad Dominum, redemptus ad Redemptorem, filius ad parentem. Ipſe eſt qui filium etiam *Prodigum* poſt multa flagitia ad ſe reducem cum gaudio recepit. Tu tantùm dic corde contrito. *Pater peccaui in cælum & coram te, & iam non ſum dignus vocari filius tuus.* Et ipſe cum lætitia paternam viſcera expandet dicens, Gaudere oportet & exultare, quia filius meus hic mortuus erat & re-

„ uixit, perierat & inuentus eſt. Teſtatur enim „ maius eſſe gaudium in cœlo ſuper vno peccatore pænitentiam agente, quàm ſupra nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Poſtquam Sacerdos hæc aut alia fiduciæ motiua cum affectu expoſuit, ſuggeret per interualla aliquam ex ſequentibus Sententijs identidem ab ægro ore vel corde repetendam.

Domine ſi habes vndè me damnare potes, habes etiam vndè potes ſaluare: miſericordia Domini ſuper omnia opera eius.

Quomodò pater miſeretur filiorum, ita miſertus eſt Dominus timentibus ſe.

Domine non timebo mala quoniam tu mecum es. Pone me Domine iuxta te & cuiuſuis manus pugnet contra me.

Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.

Ad te Domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido non erubeſcam.

Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me.

Iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit.

Magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua, & vſque ad nubes veritas tua.

Quis vnquam ſperauit in Domino & confuſus eſt? In te Domine ſperaui, non confundar in æternum. *Hoc poſtquam repetito ager, concludere poteſt Sacerdos hac Oratione.*

„ Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & „ parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, vt „ nos & omnes famulos tuos quos delictorum „ catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis „ clementer abſoluat. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

§. IV.

De exercitio Amoris in Deum & perfectæ Contritionis.

Actus hic maximi momenti eſt, & ad illum æger aut moribundus omni conatu adiuuandus eſt: nam ſi in ſuſceptione Sacramentorum aliquid fortè obicis quocumque modo interuenerit, hic actus eſt, & quidem ſolus, qui peccatorem reddit ſalutis ſuæ abſolutè ſecurum. Proinde ad illum primò per idonea motiua diſponendus eſt, deindè ipſe actus pro viribus eliciendus.

Primò, Conſidera N. Dei bonitatem, Maieſtatem, excellentiam infinitam ſuper omnes creaturas, quas ipſe ſolo nutu voluntatis ſuæ ex nihilo produxit, & infinita benignitate aſſiduò regit & conſeruat. Infinitæ eius maieſtati ac bonitati debetur à te, & ab omnibus, amor infinitus. O vtinam poſſimus illum rependere! Sed quia amoris infiniti incapaces ſumus, tantùm mandat nobis, vt diligamus ipſum vt Deum & Dominum ſuper omnes creaturas ex toto corde, & ex tota anima, & ex totius viribus noſtris, ſicut pro nulla re huius miſeræ vitæ velimus ipſum offendere, aut ab illo ſeparari. Nonnè N. hoc tibi æquum & iuſtum videtur? Quid enim iuſtius quàm vt Deum, & Creatorem, & Dominum, qui omnibus creaturis infinitè dignior eſt, ſuper omne creaturas diligamus? Dic ergo tandem.

„ Diligo te, Deus meus, diligo te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & totis viribus meis ſuper omnes res huius mundi; & vtinam amplius & amplius diligerem. Et vti„ nam ab amore tuo nunquam peccando receſ„ ſiſſem: certè cum gratia tua nunquam am„ plius recedam.

Conſidera ſecundò, Quare in hoc mundo creaturas aliquas magno amore complectimur? Nempe, propter aliquam pulchritudinem quam in illis videmus, vel dulcedinem quam in illis ſentimus, vel benignitatem quam in illis experimur. Illa ipſa pulchritudo, dulcedo, benignitas, eſt in Deo infinities maior & perfectior, à quo omnis pulchritudo, & amabilitas creaturarum, ſicut tenuis radius à Sole, & riuus exiguus ob Oceano, deſcendit. Si igitur in creaturis tenues vmbras & riuos diuinæ bonitatis adamamus, quantò magis ipſum omnis boni fontem & originem diligere debemus.

„ O quam ſerò te cognoui pulchritudò æter„ na, quam ſerò te amaui bonitas infinita! „ Nunc certè ſuper omnia te vnum amo, & „ amare deſidero in æternum.

„ Deus meus & omnia, quid mihi eſt in cœ„ lo & à te quid volui ſuper terram, Deus cor„ dis mei & pars mea Deus in ęternum.

Conſidera tertiò, Beneficiorum à Deo acceptorum magnitudinem ac multitudinem, ex mera ac gratuita Dei benignitate. Creauit te ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ex innumeris hominibus quos tuo loco creare potuiſſet. Corpus tibi dedit præ multis alijs integrum & ſanum, non claudum, aut cœcum, aut informe &c. Animam tibi donauit immortalem, rationis capacem, & multis naturæ & gratiæ donis prędítam. Et quem in finem ſic te creauit? Vt poſt hanc vitam cum ipſo Deo fęlicitatis & glorię ęternę parriceps efficiaris, quo nullus maius donum excogitari poteſt. Si ergo diligis parentem, qui tantùm corpus tuum genuit, & paucorum tantum annorum be-

hæreditatem tibi comparauit, quantò maiori dilectione & affectu debes Deo adhærere, qui non tantùm corpus, ſed etiam animam immortalem, & hęreditatem æternam tibi in cælis præparauit.

„O Creator mi, ò Pater æterne, diligo „Te ſuper omnem mundi dilectionem, non „tantùm quia ego hęc à te bona accepi, ſed „quia in teipſo tam bonus es, tam pius, tam „benignus, vt me indignum tot tuis donis ac „bonis pręuenire dignatus fueris. Et interim „ego in te peccando fuit tam ingratus, quando „tu erga me fuiſti tam gratioſus.

Conſidera quartò. Poſtquam Dei dona, & ſpem ſalutis ęternę peccato perdidiſti, quomodò per Filij ſui mortem, Paſſionem, ac Sanguinem te à ſupplicijs ęternis redemit. Quomodò iterum, interumque relabentem ab inferni pęnis toties conſeruauit, in quibus hoc momento arderes, niſi Deus erga te diuinæ iuſtitiæ rigorem continuiſſet.

„Sic ergo Deus dilexit mundum, vt Filium „vnigenitum daret: ſic dilexit hanc animam „meam, vt per eius Sanguinem me à morte „æterna conſeruaret. Quid ego retribuam „Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? „Suſcipe ſaltem cor meum, & animam meam, „& amorem meum, & vitam meam: vt amore „amoris tui moriar, qui amore amoris mei di„gnatus es mori in ligno Crucis.

Conſidera quintò. Immenſam ac perpetuam Dei ac Saluatoris tui in te Charitatem, in eo quod velit in Sacramento Euchariſtiæ nobiſcum aſſiduò permanere, & ſeipſum nobis in cibum & alimentum præbere, dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet & ego in eo*. Et, *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*. Quænam mater adeò tenerè diligit filium ſuum vt illi carnem & ſanguinem ſuum in alimentum præbeat? Chriſti verò in nos amor omnium hominum amorem adeò ſuperat, vt ſatis illi non fuerit morte ſua nos redimere, ſed etiam voluerit carnem & ſanguinem, & animam, & diuinitatem ſuam nobis in eſcam, in ſolatium, in vitæ æternæ pretium relinquere.

„Dic ergo, cum S. Auguſtino. O anima „mea, ſi pigeat amare, non pigeat te ſaltem „redamare Deum & Saluatorem tuum, tali „amore te præuenientem. O amor mi. Si „deliciæ tuæ ſunt eſſe cum filijs hominum, „quomodò non erunt deliciæ meæ eſſe te„cum.

„Diligam ergo te fortitudo mea, Dominus „firmamentum meum, & refugium meum, & „liberator meus, & amor meus in æternum.

Conſidera ſextò. Ingentia beneficia quæ Deus præ multis alijs ex ſpeciali amore tibi in particulari conceſſit.

Primò. Vocauit te ad veram Eccleſiam, & Fidem ſine qua nulla eſt ſaluatio, idque peculiari fauore, & auxilio, teſte Chriſto Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit illum*. Cogita quàm multa hominum millia in ſua infidelitate, & hæreſi æternum pereant, quos ſi Deus tuo loco ad ſuam Eccleſiam ita vocaſſet, fortè multo ardentiùs illum coluiſſent, & amaſſent. Cogita quid de te factum fuiſſet, ſi Deus permiſiſſet te naſci ex parentibus hæreticis, aut educari inter amicos, aut cognatos hæreſi infectos, qui te in errorem, & damnationem abduxiſſent.

Secundò. Quomodò diuina prouidentia non permiſerit, vt ſine Baptiſmo in vtero matris extinctus fueris, vt multi alij.

Tertiò. Quòd ab infantia nactus fueris Magiſtros probos, & catholicos, qui te in timore Dei, & amore virtutis continuerunt, ne inter homines ſceleratos, & perditos vitã duceres.

Quartò, Quod tibi præ multis alijs præbuerit vſum frequentem Sacramentorum, à ſubitanea morte, & à damnatione æterna conſeruauerit, vt poſſis in gremio Eccleſiæ mori, ſacerdotis abſolutionem obtinere, in perfecto Dei amore & gratia vitam terminare, & ad ſalutem æternam cum Chriſto & Sanctis in cœlo peruenire. Verè potes ex animo cum propheta dicere.

„Quid retribuam Domino pro omnibus, „quæ retribuit mihi. Quomodò non diligam „illum ſuper omnia, qui quodammodò ſuper „omnes me dilexit?

„O mi Deus deſidero te amare ſuper om„nia, ſicut te diligunt Angeli in cœlo, ſicut te „diligunt Apoſtoli & Martyres, & ſicut te di„lexit ſanctiſſima Virgo Deipara, cum qua „ex toto corde & affectu dico: Magnificat ani„ma mea Dominum, & exultauit ſpiritus „meus in Deo ſalutari meo.

Et vt poſſim quantùm in me eſt amorem amore compenſare.

„Suſcipe Domine vniuerſam libertatem „meam, accipe memoriam, intellectum, & „voluntatem meam. Quidquid habeo ac poſ„ſideo mihi largitus es, id totum tibi reſtituo, „ac tuæ voluntati trado gubernandum. Amo„rem tuum cum gratia tua mihi dones, & di„ues cum ſatis, nec aliquid vltra poſco in „rebus creatis.

Quando aduertet Confeſſarius pœnitentem ſuum his motiuis excitatum, & ad Dei amorem inflammatum eſſe, dum ferrum candet,

poterit, primò cum illo recitare aliquos actus Charitatis & Contritionis infra exprimendos, vt ad Confeſſionem generalem, aut particularem, aut ad alia Sacramenta diſponatur.

Secundò, Suadere vt ex Dei amore ignoſcat omnibus, qui ipſum offenderunt.

Tertiò, Hortari vt ab omnibus veniam poſtulet, quos dicto, aut facto offendit.

Quartò, Vt morbi moleſtias, aut mortem ex Dei amore libenter ſuſcipiat.

Quintò, Vt promittat preſtare debita, aut alia, quæ iudicat ad ægri ſalutem neceſſaria.

Sextò, Vt proponat, ſi Deus vitam vlteriorem dederit, optimo pietatis exemplo alijs prælucere.

§. VI.

Actus varij Contritionis & Amoris Dei ſuper omnia.

I.

O Magne Deus! Te amo ſuper omnia, te diligo ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus meis. O quam doleo quod à ſanctiſſima voluntate tua cogitatione, verbo, vel opere nunquam peccando receſſerim. Nunc ergo firmiſſimè propono omnia mandata tua implere, omniaque, te aſpirante, peccata vitare. Et quare? Non alia cauſa, quam ob immenſam perfectionem, incomprehenſam potentiam, altiſſimam ſapientiam, infinitam bonitatem tuam, ſiue propter Teipſum, & quia omni amore digniſſimus es. O Pater! ò Fili! ò Spiritus Sancte! ò Sanctiſſima Trinitas! ò Deus meus, & omnia.

II.

DOmine Ieſu Chriſte, verus Deus & verus homo, Creator & Saluator meus, doleo ex toto corde meo, quod Te offenderim, quia tu Deus meus es, & te amo ſuper omnia, firmiterque ſtatuo, nunquam poſt hac peccare, ſed omnes peccandi occaſiones euitare. Propono quoque peccata mea confiteri, pœnitentiam, quæ iniuncta fuerit, exſoluere, &, ſi quid alicui debeam, reſtituere. Amore etiam tui remitto iniuriam omnem à quocumque mihi illatam. Inſuper ad expianda peccata mea, offero Maieſtati tuæ vitam, labores, & bona opera mea vniuerſa. Vt verò humillimè peccatorum meorum veniam afflagito, ita confido, ab infinita bonitate tua, per merita ſanctiſſimę Paſſionis, ſanguinis, & mortis tuæ, ea mihi remittenda: præſtandam etiam gratiam, qua vitam meam emendem, & in ſanctiſſimo ſeruitio tuo in finem vſque perſeuerem, Amen.

III.

DElicta mea, Deus meus, expaueſco, & ante Te erubeſco, cùm veneris iudicare, non me condemnare. Doleo Deus cordis mei, doleo ex toto corde meo, quod offenderim ac læſerim ſupremam bonitatem ac Maieſtatem tuam. O cur vnquam diſplicui tibi amabiliſſima bonitas! ò Maieſtas colendiſſima, doleo iam ex ſinceriſſimo amore tui, qui amari ſuper omnia infinitus dignus es. Amo te Deus meus omnium Creaturam mihi poſſibili affectu: idque non propter me, ſed propter Te ſolum ò Bonitas, Benignitas & Amabilitas infinita: & Tibi puro corde adhærere. Tibi placere, Te glorificare deſidero in æternum.

IV.

O Bone Ieſu, Deus meus! vtinam Te cum Beatiſſima Virgine Matre tua & Sanctis omnibus ſemper amaſſem, & nunc amarem; nec vnquam offendiſſem, nec offenderem poſt hac in æternum. Sed eheu! erraui ſicut ouis quæ perijt, quære ſeruum tuum, aſpice in me, & miſerere mei. Ego iniquitatem meam agnoſcens doleo ex toto corde de omnibus peccatis meis quia tibi, quem diligo ſuper omnia, diſplicent. Cupio & propono ſeriò emendare, cauendo omnia peccata, (maxima hoc, & illud in particulari) & nouo feruore me totum ſeruitio tuo impendere: & hoc propoſitum meum toties renouare cupio, quoties viuo, quoties reſpiro in perpetuum. In Satisfactionem me, & omnem vitam meam tuæ voluntati & gloriæ offero; veniam cum finali gratia precor, & ſpero per te bone *IESV* Saluator mi qui ex voluntate Patris cooperante Spiritu Sancto per incarnationem, natiuitatem, circumciſionem, lachrymas, labores, perſecutiones, paſſionem, crucem, mortemque me redimere dignatus es. Ad te vnicam ſpem confugio, in abyſſum meritorum tuorum me abijcio, in tua ſanctiſſima vulnera me abſcondo. Tu æterna charitate ſupplere digneris imperfectionem meam, omnia peccata mea igne amoris tui exurendo & opera mea imperfecta emendando, tuiſque meritis vniendo. Tu, mi Creator & Saluator, dignare me totum poſſidere, regere, & ab omnibus imperfectionibus & miſerijs

meis

Meis me liberare: tuæ denique voluntati ita adunare, vt vitam meam gloriæ tuæ, & ſaluti animarum impendam, & nunquam à te ad momentum ſeparet, ſed laudem te & benedicam cum electis omnibus nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Hoc ego cum lachrymis oro, per ſanguinis vndas.

Per vulnus lateris, per ſacri vulnus Amoris.

De me mihi miſero ſceleratæ crimina vitæ.

§. VII.

Praxis eadem per breues interrogationes, quando æger loqui vix poteſt.

NOnnè N. firmiter credis omnia, quę tibi Deus per Eccleſiam Romanam credenda proponit? Credo, & in ea fide mori volo.

Nonnè fiduciam tuam omnem in Deo *IESV* tuo defixiſti? Defixi, & fidenter dico in te Domine ſperaui, non confundar in æternum, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.

Nonnè Deum amas ſuper omnia propter infinitam eius bonitatem? Amo, & amabo in æternum Deum meum, Creatorem meum; vtinam diligerem Te Saluator mi, eo amare quo dilexit te mater tua, quo diligunt te in cœlo Sancti tui in æternum.

Nonnè doles ex animo te Deum toties offendiſſe, quem ſummo amore proſequi debueras? Doleo, idque Dei ſolius cauſa, quia diuina illius Maieſtas toties à me peccando offenſa eſt.

Nonnè te Deo totum tradis, qui ſe tibi totum dedit? Trado in manus Dei, vitam & mortem meam, vt de ijs pro ſuo arbitratu diſponat.

Nonnè, ſi Deus te priſtinæ ſanitati redderet, aliter vitæ tuæ rationes inſtitueres? Inſtituerem, & ardentiùs quam hactenus Deum meum amarem, eique ſeruirem.

§. VIII.

Ad ſacrum Viaticum præparatio.

VIaticum differt à Communione ordinaria, quod in hac petamus à Deo gratiam benè viuendi, per hoc autem gratiam benè moriendi; idque viatici nomen deſignat, quod nihil aliud eſt, quàm annona ſiue commeatus ad futurum iter. Sed quo longior via eſt à terra in cęlum ad quod moribundus properat, eò S. Mater Eccleſia filios ſuos decedentes Viatico inſtruit potentiore Corporis, & Sanguinis Chriſti.

Forma dandi Viaticum hæc eſt: *Accipe Frater* (vel ſoror) *Viaticum Corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te cuſtodiat ab hoſte maligno & perducat in vitam æternam, Amen.*

Forma verò Communionis ordinariæ: *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam.*

Qui manè celebrauit vel communicauit, & poſtea eodem die incidit in periculum mortis, poteſt iterum Communionem ſumere non ieiunus per modum Viatici, Et ſi poſtea periculum duret, & æger id multum deſideret, poteſt idem permitti poſt vnum alterumue diem. Conc. enim Conſtantienſe *Seſſ.* 13. tempus non limitat, quando dicit, in caſu infirmitatis Euchariſtiam dari poſſe non ieiuno. Alias interſtitium ordinarium ſolet eſſe 7. vel 8. dierum.

Poteſt dari Viaticum ægro qui ex febri in delirium incidit, ſi antea illud deſiderauit, aut ſigna Contritionis ediderit, nec appareat periculum irreuerentiæ. Ita Rituale Rom. Item damnato ad mortem, etiam non ieiuno, ſi neceſſitas vrgeat.

Quilibet Sacerdos in extrema neceſſitate ſi Parochus deſit, poteſt præbere Viaticum. Et, ſi alia hoſtia non ſuppetat, poteſt Sacerdos ex hoſtia maiori, qua celebrat, particulam pro moribundo ſeruare.

Sacerdos allaturus Viaticum conetur antea, ſi tempus ſuppetat, excitare in ægro magnum deſiderium huius Sacramenti, idque vt præſtet efficacius, verba Eccleſiæ auguſtiſſimum conuiuium venerantis proponat: O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur: recolitur memoria Paſſionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Puncta hic quatuor conſideret, quaſi totidem ſacratiſſimi epuli fercula.

1. Ad illa verba, *O ſacrum conuiuium*, &c. Perpendat SS. Euchariſtiam dari viatoribus per modum cibi, ne deficiant in via ad patriam cęleſtem; grandis enim adhuc reſtat via, hoſtibus multis ac latronibus infeſtiſſima: ideòq; Seruator tuus, Amice, ne animũ deſponderes, parauit in conſpectu tuo menſam aduerſus eos, qui tribulant te; ad hanc menſam vbi dignè accubueris, dices audacter, ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es Domine. Quare S. Nicolaus Tolent. tam enixè V. Euchariſtiam expetebat? Vt tanto, inquit, Viatico munitus nõ deficiam in via ad cęleſtem patriam profecturus

& ſi

& ſi ob demerita mea impius Belial hoſtis meus mihi occurrerit, poſſim fidenter dicere. Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos.

2. *Recolitur memoria Paſſionis eius*. Ideò autem voluit Dominus Paſſionis ſuæ apud nos iugem eſſe memoriam, quod in ea diuitias noſtras, ſpeſque omnes ſitas habere debeamus.

B. Hugo à S. Victore tria in votis habuiſſe dicitur. 1. Vt cibus ſibi vltimus eſſet Euchariſtia. 2. Vt vltima cogitatio ſiue meditatio eſſet de paſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti. 3. Vt ſupremum verbum eſſet dulciſſimum Ieſu nomen. Quid ni & tu eiuſmodi vota concipias?

3. *Mens impletur gratia*. Quod corporeus cibus corpori, hoc panis ille cœleſtis præſtat animæ: ille membra corporis, hic animæ potentias reficit, nutrit, confirmat.

4. *Futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Quis ad illud pignus non fidenter aſpiret, quod opem certam æternæ vitæ adducit?

Vbi verò allata fuerit venerabilis Euchariſtia, quantùm infirmitas patietur, Deum præſentem veneretur, atque adoret. Sæpè viſa eſt Euchariſtia morituris vires addere vt in illo ſupremi temporis articulo, ſuum in Deum amorem religionemque palam facerent. Exemplo ſit Guilelmus Archiepiſcopus Bituricenſis, qui, licet animam agere videretur, ſimul atque Deum ſuum ad ſe venire cognouit, perindè ac ſi morbus omnis remiſiſſet, de ſtrato proſiliens, concito gradu Seruatori ſuo proceſſit obuiam, eumque flexis humi genibus, totuſque lachrymis diffluens, quanta potuit animi corporiſque demiſſione veneratus eſt, inſtantemque illi agonem ſuum commendauit.

Tum in ægro iterùm excitet Sacerdos vehemens ſacratiſſimi viatici deſiderium, in quem finem breuiter repeti poterunt prædicta, tum exempla adferri eorum, qui ardentiſſimè cœleſti hoc pane, vita exceſſuri, muniri voluerunt.

S. Maria Magdalena admonita vt cœlum peteret, etſi itineris duces Angelos haberet, hoc taman iter ingredi renuit, niſi priùs Chriſtum Dominum Angelorum, comitem & ducem haberet.

S. Ambroſij Mediolanenſium præſulis deſiderio, quod præ morbis magnitudine aperire non poterat, Deus miraculo ſatisfecit, nam nocte diuinitus admonitus Vercellenſis Epiſcopus, allata venerabili Euchariſtia viatico illum refecit.

His aliiſque æger accenſus, qua maxima poteſt reuerentia diuinum viaticum recipiat: quo accepto, conſideret nobilis huius cibi dignitatem, repetitiſque fidei, ſpei, ac charitatis actibus, dicat; Mane nobiſcum Domine „ quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam „ dies. Breues dies mei ſunt, & ſolùm corpori „ me ſuper eſto ſepulchrum. Bone Ieſu eſto „ mihi Ieſus & Saluator, tibi corpus & animam „ committo.

§. IX.

Ad Extremam Vnctionem diſpoſitio.

FOrma conferendi in Rituali exprimitur: iterari poteſt, quando nouum mortis periculum incurrit. Miniſtranda eſt etiam amentibus, licet illam antea non petierint. Pueris etiam danda eſt poſt ſeptimum annum, ſi habeant vſum rationis, etſi nunquam communicauerint. Alias reſolutiones vide ſuprà part. 4. cap. 6. vbi de Extrema Vnctione agitur.

Effectus huius Sacramenti ex Concilio Florentino eſt mentis ſanitas, & quantum expedit, etiam corporis. Hic Sacerdos refutet errorem & timorem illorum, qui cupiunt ſemper differri Extremam Vnctionem, eo quod perſuadeant ſibi eo collato de vita actum eſſe. Cardinalis Bellar. aſſerit ideò rariores ægros hunc ſanitatis fructum decerpere, quod ſerius ad hanc vitæ arborem accedant.

Narrat Ioannes Nider, Rupertum quendam Imperatorem circa annum Chriſti 1400. huius opinionis aſpergine non leuiter tinctum fuiſſe; at non impune: nam continuò tot tamque grauibus ſcrupulis torqueri cæpit, vt propius nil fuerit, quam vt non modo de corporis, ſed & de animæ ſalute deturbaretur. Impedijt Dei fauor. Spiritualis hæc ei medicina adhibita, dumque orationes eius pietatis pleniſſimas percipit; ò me imprudentem, inquit, qui orationes tam pias hactenus neglexerim. Ignoſcat Deus inſipientiæ meæ: & verò ignouit, vitæ annos inſuper non paucos indulſit, quibus imperium ſuum ſoſpes adminiſtrauit.

Dum æger inungitur, animum his aliiſque ſimilibus orationibus paſcat: *Ieſu Filij Dauid miſerere mei: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina: Bone Ieſu dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum.*

Sacerdos peracta Vnctione ægrum animet ad fiduciam recuperandæ ſanitatis, ſi id animæ profuturum ſit, diuinoque placito conſentaneum;

neum; atque in hunc finem has aliaſque orationes recitet.

„Concede hunc famulum tuum quæſumus, „Domine, Deus, perpetua mentis & corporis „ſanitate gaudere, & glorioſæ B. Mariæ ſem„per Virginis interceſſione à præſenti liberari „triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

„Omnipotens ſempiterne Deus, ſalus æter„na credentium, exaudi nos pro infirmo famu„lo tuo N. pro quo miſericordiæ tuæ implo„ramus auxilium, vt, reddita ſibi ſanitate, „gratiarum tibi in Eccleſia tua referat actio„nes.

§. X.

Admonitio ad præſentes de præparatione ad mortem felicem.

POſtquam æger expirauit, Sacerdos animam eius circumſtantibus commendet, dicatque nullo modo defunctum efficacius ab ijs iuuari poſſe, quam ſi purgata ſtatim per confeſſionem conſcientia ad communionem religioſe accedant, eiuſque fructum per modum ſuffragij defuncto impertiant.

Deindè adhortetur præſentes de adhibenda cura ad felicem mortem obeundam.

1. Quia à bona morte beata æternitas dependet.

2. Moneat ad hanc obtinendam neceſſe eſſe per rectam vitæ innocentis viam ambulare, & frequentem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ vſum adhibere.

3. Conſiderent pretioſum eſſe tempus, quod ad ſalutem operandam conceditur, ideoque nullo die bona opera negligenda.

4. Maximè certam omnibus eſſe mortem, horam verò mortis incertam.

5. Exiguo labore ingentes theſauros comparari poſſe.

6. Nihil nos hinc aſportaturos, præter virtutum, bonorumque operum fructus.

7. Id nunc agendum, quod feciſſe optaremus, ſi modo ſupremum vitæ momentum adeſſet.

Pro præparatione ſecuriſſima ad mortem, dum rectè valemus vſurpandum eſt ſequens Teſtamentum, quale ſibi viri ſancti ſæpius confecerunt, & ſingulis ſeptimanis deuotè recitarunt, ac renouarunt.

TESTAMENTVM.

Deuotiſſimum Hominis Chriſtiani, Complectens Actus omnes quibus poſſit ad ſalutem æternam ſecurriſſimè diſponi.

IN nomine Dei, ac Sanctiſſimæ Trinitatis, Amen. Ego N. N. ab Annis... tuo nutu, ò mi Creator, veni nudus in hunc mundum, & breuis nudus inde ad te reuertar. Cum autem omnia acceperim de manu tua, & tua ſint omnia infinitis titulis, hac mea ſuprema voluntate tibi me, meaque omnia reſtituo, quanto poſſum amore, quanta poſſum gratitudine. Te quoque ſuper omnes Hæredem meum conſtituo, qui reſtitues hæreditatem meam mihi, ſicuti dediſti nihil Teipſum, & pretioſam animam, & Spiritum Sanctum tuum. Et quid potuiſti facere amplius animæ meæ, & non feciſti?

Quid verò ego hactenus retribui, & quid deinceps retribuam tibi? O quam merito ex nunc in æternum, cor, corpus, & animam, omneſque cogitationes, verba, & opera, tibi addico, & deuoueo! Et ſi mea forent vniuerſa, ò Deus, hæc quoque darem tibi. Dignus es enim Domine accipere omnem laudem, virtutem, honorem, & benedictionem: & maximè à me qui te ſic N. peccando toties inhonoraui, de quo nunc ex amore tuo medullitus doleo.

Itaque nunc cum omnibus Sanctis tuis, & in æternum dicere incipio: Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo tibi Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.

Hos affectus omnes renouare cupio; quoties deinceps reſpiro, & maximè in vltimo vitæ momento, pro quo nunc in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Inſuper nunc coram te, & curia tua cæleſti vniuerſa, obſigno meum votum, & deſiderium, quo cupio in Fide Catholica, Apoſtolica, & Romana viuere, & mori, & in extrema hora Pœnitentiæ Sacramentum ad ueniam peccatorum, Vnctionis verò extremæ, ad luctam contra Dæmonem, Communionis autem, ad Viaticum longæ æternitatis, toto cordis affectu ſumere, & complecti deſidero.

Hæc deſideria Scripto hoc, ideò coram Te Deus meus, & coram Angelis ac hominibus conſigno; vt hoc ipſum ſit humilis, & explicita Sacramentorum poſtulatio; ſi quo caſu intercepta voce, lingua eloqui non poſſem-

ſem. Nec reuocatum cenſeri cupio, niſi coram te, & curia tua, & ſeptem teſtibus, & integris ſenſibus illud tetractauerim. Pro Pœnitentiæ verò Sacrameuto ne deſit materiam etiam explicita: Nunc pro extrema hora fateor dolens ex ſincero tui amore, me erga te ingratiſſimum fuiſſe; in oratione toties vagum, & negligentem; erga proximum non vti debui affectum, patientem, & benignum; erga me plus nimio indulgentem, & tempus omnium pretioſiſſimum otioſè perdidiſſe; cum poſſem eo in immenſum per ſingula ferè momenta augere opes æternas, & pro æterna gloria tua illud ipſum impendere. De his, inquam, cæteriſque vitæ vniuerſæ delictis ex puro Dei amore toto corde doleo, meipſum accuſo, & ſupplex veniam efflagito.

Quod reliquum eſt de bonis fortunæ, illa relinquo ijs NN. quibus, vt confido, relinqui tibi maximè placet, & in eum vſum N. qui ſit ad maiorem nominis tui gloriam. Tua ſunt fateor, Domine, tua ſunt omnia. Ego vero redditurus forſitan hodie rationem, cupio eſſe Diſpenſator fidelis, vt non ſtudeam honori meo, ſed tuo, non vanitati, ſed veritati! Tu enim es via, veritas, & vita mea.

Rogo item vos Amicos meos, vt Sacrificijs, Precibus, Communionibus, Indulgentijs, & Eleemoſiynis iuuetis animam meam, ne qua in limine beatæ æternitatis occurrat triſtis remora properanti ad Dominum, ad centrum, & omne bonum meum.

Si qui verò, quod abſit, quacumque ex cauſa aduerſarij mihi, aut offenſi eſtis, aut fuiſtis, condono ex corde vobis offenſam coram Deo, qui ſcrutatur cor, & renes meos, propter amorem Domini mei: & ſi quem ipſi offendi, ſupplex veniam peto. Pacem omnibus cum Domino *IESV* relinquo, & offero, quia tendo ad Principem pacis, & vobiſcum in pace in æternum viuere volo, & habitare in amantiſſimo corde Chriſti *IESV*.

Hæc ſunt Deus meus, iudex meus, & refugium meum, hæc ſunt deſideria pauperis, quæ ſoles exaudire. Audi obſecro, & exaudi de profundis clamantem; & per miſericordiam tuam confirma hoc Deus, quod operatus es in me. Hæc mea deſideria, & decreta certè nunc, & omni hora, morte & Sanguine ſignare paratus ſum. Hæc ſuprema mea, & æterna voluntas eſt, eritque, Deus meus, per gratiam tuam. Eſtne vltra quod poſſim, ò Pater miſericordiarum, ò ſpes mea, ò Charitas, Deus meus eſtne iam, dum adhuc tempus eſt miſerendi, quod vltra faciam? Paratum cor meum Deus, paratum cor meum exequi per omnia ſanctiſſimam voluntatem tuam, vt ſecurus tecum viuam in æternum, vt nunquam ſeparer à charitate tua, vt amem te propter te, & tecum vnum ſim in perpetuum.

O beatiſſima V. M. ſalutis meæ anchora, & portus, ſpes & refugium omnium miſerorum, ac proindè meum; & vos beati Spiritus, & cuſtos Angele, voſque Patroni mei, & omnes Sancti, ac Sanctæ Dei, ecce videtis hoc Chirographum meum, non mortis, ſed vitæ: Auditis clamorem meum, & deſiderium meum. Hoc ego in hora mortis meæ firmum, & ratum eſſe volo, & veſtro (quod humiliter imploro) auxilio futurum ſpero, etiam in extremo Iudicij die, ac tota æternitate. Vt ſic cognoſcat mundus, quia Diligo te Deum meum, qui ſic dilexiſti me; & viuo tibi, & in te; ac amore tui mori cupio, qui amore amoris mei dignatus es mori in ligno Crucis.

Hæc ſignaui manu propria, gratia Dei mei, teſte ipſo, & curia illius cœleſti, & ſic ſignatum cupio in hora mortis, vt Deo meo æternum viuam. Anno.... menſe.... die....., hora.....N. N.

NOTA.

COnſultum eſſe ſingulis, præſertim ſæpè itinerantibus, Exemplar huius Teſtamenti exſcribere, & manu propria ſignatum circumferre, vel libello precum inſerere, vt quotidiè, præſertim in omni morbi aut mortis periculo vſurpetur, & ſit ad manum quaſi Saluus conductus ad Patriam, alteram & æternam.

NOTA denique.

IN huius Tomi parte vltima inferius haberi expreſſos ipſos Ritus, & Ordinem adminiſtrandi ſingula Sacramenta, & ſacrum Viaticum, & Extremam Vnctionem, & Ritus Exequiarum, ac Sepulturæ, prout in Rituali Romano continentur: atque ita Curator animarum in hoc Libro ſimul præſto habet quidquid ad aſſiſtentiam ægris ac moribundis præſtandam requiritur.

PARS QVINTA
PRAXIS VARIA
ET SELECTISSIMA
Aſſiſtendi cuius Proximo, in quouis Statu.

COmplectens *Primò*, Remedia & Documenta contra ſingula peccata in particulari.

Secundò, Praxim Conuerſationis, & Inſtructionis pro quouis hominum Statu & Neceſſitate. Vti §. 1. *cum Hæreticis*. 2. *cum Patribus familiæ*. 3. *cum mulieribus Coniugatis*. 4. *cum Viduis*. 5. *cum Virginibus ac Monialibus*. 6. *cum Pauperibus*. 7. *cum Conſuetudinarijs & obſtinatis*. 8. *cum fouentibus Inimicitias*. 9. *cum Tribulatis*. 10. *in Morte amici*. 11. *in Bonorum iactura*. 12. *in fama aut Honore*. 13. *in captiuitate*. 14. *in Damnatione ad mortem, & extremo Supplicio*.

Ex his experietur Curator animarum in omni occaſione tam priuata, quàm publica, copioſum ſe muneris ſui ſubſidium in promptu habere.

CAPVT I.

Remedia, & Documenta contra ſingula Peccata in particulari.

§. I.

Remedia contra vitium Superbiæ.

1. HAbeat Confeſſionem promptu pro ſinguli vitijs breuem & acutam Sententiam, quæ inſtar ſpiculi memoriæ Pœnitentis inhæreat.

2. Oſtendat quomodo Superbia reddat quemuis odibilem Deo, & ſimul hominibus: humilitas verò faciat omnibus amabilem: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Iacobi 4.

3. Homo ſuperbus, qui alios contemnit, aut qui quærit vbique ſuam laudem, priuat ſe meritò bonorum operum, & Deus immittit illi miſerias quibus humiliatur, ipſo Chriſto id atteſtante Matthæi 23. *Qui ſe exaltat humiliabitur*, & è contra, *qui ſe humiliat exaltabitur*.

4. Exempla humilitatis in Sanctis, & in Chriſto, qui dicit Matthæi 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*.

5. Pro remedio ſuperbiæ ſuadeat Pœnitenti, libenter & frequenter agere cum pauperioribus, inuiſere hoſpitalia, aut alios infirmos, priuatim oſculari terram, cogitando ſe terram eſſe, etiam in puluerem breui reuerſurum.

6. Fugiat adulatores: ſuas laudes non commemoret, nec oſtendat ſe libenter eas audire, ſed dicat cum Regio Propheta Pſalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*. Exempla vindictæ diuinæ in ſuperbos vide ſupra in Apparatu, Verb. *Superbia*.

§. II.

Documenta, & remedia contra Auaritiam.

1. INculcet pœnitenti dictum Apoſtoli ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*. Ex illa oriuntur iſtæ lites, rixæ, odia, quæ animum aſſiduò turbant, & à Deo auertunt, niſi illa cupiditas tandem eradicetur.

2. Conſideret vitæ breuitatem: Pro breui via non eſt opus magno viatico.

3. Tempus eſſe vt incipiat theſaurum ſuum præmittere in cœlum, vbi ſperat in æternum habitare, monente Chriſto Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo, quo fur non appropriat*.

4. Præmium eorum qui commutant auaritiam in ſpiritum veræ paupertatis, & contemptu diuitiarum. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*.

5. Vt abiecta cupiditate nimia, confidat diuino promiſſo Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.*

6. Expedit vitio auaritiæ laborantibus pro pœnitentia iniungere primo, paruas Eleemoſynas, poſtea maiores, donec vſu elargiendi incipiat conuelli radix tenaciſſimæ cupiditatis & auaritiæ. Hac auulſa animus ad bonorum æternorum cupiditatem alliciendus, nam facilè nobis *ſordet terra, cum cælum aſpicimus.*

§. III.

Remedia præſcribenda contra peccata Luxuriæ.

1. MOneat pœnitentem luxuriæ deditum, vt ſæpè expendat hanc ſententiam. *Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.* Et feriò conferat turpitudinem, pudorem, & triſtitiam quæ conſequitur actum luxurioſum etiam in hac vita, & multò magis in futura, cum breuiſſima ſenſus titillatione, quæ ſtatim euaneſcit inſtar fulguris, nihil homini relinquens, niſi neceſſitatem vel feriò pœnitendi, vel in æternum ardendi.

2. Iniungat vt frequenter & deuotè poſtulet à Deo donum continentiæ: nam vt dicitur Sapientiæ 8. *Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus dederit.* Promittit autem Chriſtus Matth. 17. *Patrem cœleſtem daturum ſpiritum bonum petentibus ſe.*

3. Adiungat orationi aliquas corporis afflictationes, ieiunia, aut vigilias. Quia *hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi per orationem, & ieiunium.* Lucæ 11.

4. Valet etiam plurimum frequens vſus Confeſſionis, & Euchariſtiæ, qui poſſit in partem pœnitentiæ imponi.

5. Doceat vitare occaſiones luxuriæ, vt eſt fuga perſonarum quas ſentit ſibi periculoſas: item laſciuos aſpectus, verba, libros, & ſociorum ſermones impuros. Nam præcipuum luxuriæ remedium in fuga conſiſtit, monente Apoſtolo 1. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem.*

6. Caueat à gula, & otio, honeſto ſemper exercitio animum occupando: *Multam enim malitiam docuit otioſitas.* Eccl. 33.

7. Proponat denique præmium caſtitatis in cœlo paratum, Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Et oblectationem quam etiam in hac vita poſſunt habere in caſta & pura conſcientia, quæ eſt: *Pax Dei, quæ exſuperat omnem ſenſum,* teſte Apoſtolo ad Philip. 4.

§. IV.

Remedia contra Odium, Inuidiam, & Iram.

1. COnſideret neceſſitatem tandem deponendi odium erga proximum. Quia apertè pronunciat Chriſtus Matth. 6. Deum non dimittere peccata, *niſi dimittenti ex corde proximo ſuo.*

2. Vindictam iniuriæ Deo relinquendam, qui ſuo tempore infliget. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Deut. 32.

3. Cogitet quoties Deus ipſi ſua delicta remiſerit: nonne decet in illius gratiam fratri ſuo ignoſcere? *Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, nonne decebat, & te miſereri conſerui tui.*

4. Proponat exemplum Chriſti, qui in Cruce orauit pro iniquiſſimis crucifixoribus & dixit, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*

5. Aduertat *Inuidiam* ipſi homini inuido maximè nocere, dum de alieno bono dolet & triſtatur; Prou. 14. *Putredo oſſium Inuidia.* Eſt inſtar vermis ac tineæ, quæ inuidum intus rodit & conſumit, & abſque alia vtilitate.

6. Remedia denique odij, vti & *Iracundiæ* hæc ſunt. Silere quamdiu te ira commotum ſentis, nec reſpondere niſi quando potes vultum & verba ad benignitatem componere: Quia, *Reſponſio mollis frangit iram.* Prou. 25.

Cauere occaſiones altercandi, non facilè alijs contradicere. Iniungere ſibi pro multa, vt quoties alium per iram offendit, det aliquem eleemoſynam, vel ab offenſo ante veſperam veniam petat. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram,* ad Epheſ. 4.

§. V.

Remedia Acediæ, & Tepiditatis.

HÆc Acedia conſiſtit in quodam animi tædio, per quod omittuntur opera pietatis, aut certè non niſi imperfectè cum animi triſtitia ac tempore peraguntur.

1. Conſideret talis viua fide, nihil ſe habiturum in altera vita, niſi quod in hac vita pro Deo operatus fuerit: *Ecce homo, & opera eius.*

2. Reflectat quomodo homines pro modico huius vitæ lucro, honore, aut voluptate nulli labori parcant; *Et illi quidem, vt corruptibilem coronam obtineant, nos autem incorruptam.*

3. Ex-

3. Expendat quantos labores ac pœnas ſubierint Martyres ac Confeſſores pro Dei gloria, & vita æterna, quæ ipſi non eſt minus neceſſaria. Videat continuam pœnitentiam, & patientiam, quam pro ſua ſalute vltro ſubeunt toti viri Religioſi, ac deuoti, etiam imbecillioris ſexus, & ætatis. Vel ſi ſit Religioſus, conijciat oculos in alios feruidiores, & ſuos confratres, qui magno zelo & labore in arduis Miſſionibus ac periculis verſantur. Et dicat ſibi cum S. Auguſtino: *Non potes tu quod illi, & illi?*

4. Poſtquam hæc seriò expenderit, proſternat ſe coram Deo in oratione, & oſtendat illi ſuam miſeriam, humiliter rogando vt hanc tepiditatem ac ſpiritualem triſtitiam à ſe depellat: iuxta conſilium Apoſtoli Iacobi cap. 5. *Triſtatur aliquis veſtrum, oret.*

5. Proderit etiam contra Acediam, opera pia ſubinde variare, vt modò oret, modò legat, &c. Moneat etiam vt ad ſonum horologij cogitet, *Tempus ſuum eſſe breue*, & ſe temporis rationem Deo redditurum.

Directionem breuem Confeſſarij & Pœnitentis vide ſupra *Tom. 2.* in fine *pag.* 357.

CAPVT II.

Praxis Conuerſationis, & Inſtructionis pro quouis hominum Statu & Neceſſitate.

§. I.

Praxis cum Hæreticis vtiliter tractandi.

IN primo congreſſu conciliandа eſt eorum beneuolentia comiter alloquendo, & de ijs dumtaxat rebus agendo, in quibus cum illis conuenimus omni altercatione ſemota. Si quid etiam illis charitatis, obſequij, aut honoris deferendum ſit, id beneuolè præſtandum. Sic enim diſponitur animus, vt videant non contentionis, ſed veritatis & charitatis ſtudio nos conari illos à ſuis erroribus reuocare.

Proponenda eſt hæretico paulatim multitudo, nouitas, & diſcrepantia tot Sectarum, quæ hoc ſæculo emerſerunt: & quomodo inter ſe tam repugnantes ſint, vt de nullius veritate conſtare poſſit, quod clarè expoſitum inuenies in huius Operis Tom. 1. pag. 208. 217. 283. & ſeq.

Et hinc exponet illi obligationem quam quiſque habet indagandi viam certam & ſecuram in negotio tanti momenti, qualis eſt æterna damnatio, ſi illa inquiſitio negligatur. Nec ſufficere quod videatur ſibi hactenus eſſe in via recta, monente Scriptura: *Eſt via quæ videtur homini recta, & nouiſſima eius ducunt in interitum:* à ſimilitudine Viatoris, qui eligit viam minimè periculoſam: obligationem illam demonſtratam reperies in eodem Tom. 1. pag. 39.

Iuuabit etiam illi exponere motiuum vulgò notiſſimum propter quod moderni Sectarij in Anglia, Germaniam, & Belgio Eccleſiam Romanam primò ſeruerunt, quam eorum Maiores de nullo vnquam errore accuſarunt per mille quingentos annos ante libidinem Henrici Octaui erga Bolenam, & offenſionem Lutheri erga Pontificem, & Principis in Belgio erga Hiſpanos: adeoque propter libidinem, odium, & offenſionem, non propter veritatem ab Eccleſia Romana defecerunt. Tunc perges, propter eorum exemplum, ortum ex ſolo odio, & libidine, teipſum in æternum perdes? De hoc vide deducta Tom. 1. pag. 239.

Ponatur ipſi patheticè ante oculos ſtatus miſerandus in quo verſatur modernus Sectarius per ea quæ credit ab omni veritatis ſpecie aliena, in Secta nullum habente teſtimonium antiquitatis, aut miraculorum, cui aduerſatur totus pœnes orbis Chriſtianus, quod deductum inuenies in Idæa miſeranda moderni Sectarij Tom. 1. pag. 25.

Quamuis conſultum non ſit vt cum Hæreticis coram alijs publicè diſputetur, quia ſic honoris conſeruandi ſtudio plurima quærunt effugia, quibus imperitis facilè imponunt. Si tamen iuſtas ob cauſas diſputandum ſit ſiue publicè, ſiue priuatim, ſemper obſeruanda ſunt ſequentia, 1. Curandum eſt Sacerdoti vt in lectione Euangeliorum, & Communionem Controuerſiarum ita verſatus ſit, vt ex ipſo Verbo Dei ſcripto hæreticus conuincatur, cuius ſenſum admittere debet iuxta mentem Sanctorum Patrum primitiuæ Eccleſiæ, iuxta Methodum quam ſupra dedimus in Polemicis Tom. 1. c. 9. & tract. 2. c. 1. pag. 146.

Secundò, in diſputando non confidat nimium ſuæ eruditioni & induſtriæ; cùm enim ſit Fides donum Dei, humanis medijs non obtinebitur. Itaque ante congreſſum cum hæretico, cum Deo in orationibus commendet, & quaſdam afflictiones ac pœnitentia pro eodem offerat, ſub ipſa etiam concertatione mentem frequenter eleuet ad Deum iaculatorijs orationibus, quibus ſibi gratiam, & illi lumen exoret & impetret.

3. Nè

3. Nè tempus fruſtra teratur in diſputatione, conſultum erit mox ad fundamentalem controuerſiam venire: ea autem eſt de notis Eccleſiæ; ſi enim demonſtretur noſtra eſſe vera neceſſaria erit ſequela, omnia quoque vera eſſe, quæ ipſa docuit, atque adeò non errare eum, qui ſub vna ſolùm ſpecie ſumit Euchariſtiam, veneratur Sanctos, &c. De quibus ſingulis in Tom. 1. agitur.

4. Diſputantibus hæreticis non danda eſt libertas vagandi, & ab vno puncto ad aliud tranſiliendi, ſed certa, & categorica reſponſio extorquenda; qua re ſi ipſi irritentur, caueat Sacerdos, ne ipſe etiam irretur, ſed religioſa patientia, & modeſtia adſtantibus ſit bono exemplo, attendat quoque, ne concitate aculeatis verbis inſultet, & quaſi triumphum canat; hoc enim præſentibus, qui plerumq; ſuis compati & fauere ſolent, diſplicere poterit, & occaſionem dare Sacerdotes Catholicos auerſandi vt ſuperbos.

5. Sæpè non oberit vrgere hæreticos & premere quæſtionem illam, Vnde ſciant Biblia, quibus vtuntur, & quæ citant, eſſe verum Verbum Dei, Euangelium S. Matthæi eſſe ſcriptum à S. Matthæo, & non ab alio, qui nomen eius finxerit? ſic enim denique deueniendum erit ad Traditionem Eccleſiaſticam, adeoque ruet primarium ipſorum fundamentum.

6. Cum ijs, qui ſimpliciores ſunt, non multùm altercandum eſt, ſed potiùs hortandi ſunt, vt per orationem commendent Deo negotium hoc, rogentque, vt veram fidem eis oſtendere dignetur: tum ſi legere poſſint, libellus aliquis controuerſiarum ſimplici ſtylo ſcriptus legendus offerri poterit. Præterea verò ſuauia, & amica colloquia cum ipſis inſtituentur, in quibus oſtendatur illis diſcordia inter Hæreticos, & contradictiones ipſiuſmet Lutheri & Caluini, &c. Explicabuntur etiam aliquot motiua credibilitatis pro rudi plebe magis accomodata, qualia ſunt Martyria tot ac tanta pro Chriſtiana Fide tolerata; tot tamque docti Viri ab Hæreſi ad noſtram Fidem tranſeuntes; tam mirabiles Conuerſiones, tam admiranda Miracula in confirmationem Fidei noſtræ patrata, &c. Denique etſi res prima vice ex voto non ſuccedat, non deſinat conatum ſuum cum patientia ſæpiùs proſequi, & illorum Conuerſionem Deo in precibus commendare.

§. II.

Documenta Patribus familias tradenda.

1. STudendum, vt curam habeant inſtitutionis Chriſtianæ, liberos ſuos, & reliquam etiam familiam mittant ad Catechiſmum, reduces examinent, & eos, qui meriti ſunt remunerentur aliquo præmiolo, vt alij quoque excitentur.

2. Vt ſuos ſeruos, ancillas, liberos diligenter diebus feſtis ad Sacrum & Concionem mittant & ex redeuntibus quærant, quod notauerint, puniant ſubtracta aliqua recreatione, alioue modo negligentiores.

3. Vt otium domo eliminent, ſuoſque benè occupent, ita tamen, vt tempus pro Sacro, precibuſque fundendis concedant; neque exiſtiment per tale otium quidquam decrementi rem domeſticam paſſuram, quin potiùs certò ſibi perſuadeant, multùm ipſam hoc medio augendam; nam lucrum, quod propter virtutes, religionis maximè, deſpicitur, per virtutes melius recuperatur. Certè, ſi pietas, teſte D. Paulo Tim. 4. ad omnia vtilis eſt, quidni etiam ad rem domeſticam augendam & conſeruandam?

4. Emendent, & tollant ludos inhoneſtos, ebrietatem, laſciuiam, colloquia praua, iuramenta, blaſphemias, imprecationes, & contentiones, & ſimilia peccata, decreta certa pœna pecuniaria, vel abſtinentia modica ijs, qui ſæpiùs horum peccatorum aliquod admiſiſſe deprehenſi ſunt.

5. Commendet illis lectionem libellorum piorum, recitationem Litaniarum B. V. à collecta familia ante ſomnum: pauperum amorem; cultum Sanctorum, & B. V. maximè; proſtent, ſubmotis inhoneſtis, Imagines piæ Chriſti Crucifixi, B. Virginis, Sanctorum, &c. Hæc lecticis etiam ſint affixæ, vt occaſio ſit ante cubitum eas venerandi.

6. Suadeat Patribus familias, vt non ipſi modò vni alteriue Congregationi (pluribus enim dare non expedit, quia ob domeſtica negotia ſatisfacere tot legibus non poſſunt) dent nomina, ſed authores etiam ſint domeſticis ad idem faciendum, ſuiſque temporibus eos ad conuentus mittant. Ad Confeſſionem & Communionem, cùm leges exigunt, peragendam hortentur.

7. Summoperè illis concordiam mutuam non modò cum vxoribus ſeruandam, ſed inter ipſos etiam domeſticos procurandam commendet, atque ob id frequenter illis in memoriam

riam reuocet tum illam ſancti Spiritus ſententiam, Prouer. 17. *Melior eſt bucella ſicca cum gaudio* (& pace) *quàm domus plena victimis cum iurgio;* tum tritum illud Prouerbium: *Concordia res paruæ creſcunt, diſcordia etiam maxima dilabuntur.* Eundem in finem proderit etiam narraſſe ſapientiſſimum illud Sciluri Scytarum Regis factum, qui è vita diſceſſurus, ſeptuaginta quos habebat filios conuocauit, ſingulisque faſciculum 70. ſagittarum colligatarum obtulit, frangereque iuſſit; quod cùm nequirent, ſingulos ſingulas ſagittas accipere & confringere iuſſit, quod cum ſine labore præſtitiſſent, ſubiecit: *Ita & veſtra potentia, ſi coniuncti per concordiam manſeritis, à nemine frangetur aut ſuperabitur; ſecus, ſi per diſcordiam à vobis ipſis diuiſi fueritis.* Sententiæ & exempla de pace mutua requiſita ad conuerſationem, reperiuntur ſupra verbo, *Pax*, in Apparatu.

§. III.

Praxis agendi cum Mulieribus, & maximè Coniugatis.

CVm fœminis agendum *rarò, breuiter, cautè, prudenter.* Hæc vt ſeruentur, caueatur in Conſeruando locus obſcurus, & ab omni teſte nimis ſecretus: oculi à fixo reſpectu, manus à contactu cohibeantur.

Hinc 1. ſe ſeuerum potiùs, quàm familiarem exhibeat; abſtineat à blandis verbis carnalem quendam affectum redolentibus. 2. Non facilè credat querelis, & lachrymis fœminarum, ſed potiùs adhortetur eas ad patientiam, iubeat inquirere, num cauſam iniurijs, verberibusque dederint. 3. Non habeat fidem, ſi reuelationes & deuotiones fingant, ſed potiùs ad obſeruationem mandatarum Dei hortetur. Atque hæc circa mulieres in genere obſeruanda ſunt, nunc ad ſpecialia magis deſcendendum eſt.

Virtutes ergo vxorum quod attinet. 1. Vehementer ipſis commendabit puram intentionem, vt videlicet finem illum, quem coniugata quæque mulier præfigere ſibi deberet, obtinere laborent? Is autem finis eſt, vt marito ſint adiumento in filijs generandis, nutriendis, & educandis, & per hoc debitum amorem, & obſequium Deo exhibentes ſaluæ fiant. Hunc finem indicauit Sapiens Prou. c. 32. dum dixit de muliere illa prouida. *Quæſiuit lanam, & linum, &c.* Per lanam enim externa bona & corruptibilia, per linum verò interna & incorruptibilia ſeu æterna indicantur.

2. Hortetur illas ad inſignem vitæ integritatem & verecundiam, hæ enim virtutes ſunt veſtis illa, quam ſapiens mulier ſibi fecit, vti Salomon indicauit, dum dixit, *Byſſus & purpura indumentum eius*, vbi per Byſſum propter candorem intelligunt Interpretes innocentiam vitæ; per purpuram verò verecundiam propter colorem rubrum. Certè ſi ſic quærant Regnum Dei & iuſtitiam, omnia reliqua, quæ ad ſe & familiam ſuſtentandam ſunt neceſſaria, copiosè adijcientur.

3. Moneat, vt etiam atque etiam imitari ſtudeant iam ſæpiùs commemoratam mulierem ſapientem, quæ conſiderauit ſemitas domus ſuæ, & panem *otioſa* non comedit. Ad huius ergo exemplum otium diligentiſſimè fugiant, eumque in finem ſæpiùs conſiderent, quæ tum interiori ſuæ domui, animæ ſcilicet: tum exteriori, videlicet familiæ deſint, eaque omnia ſollicitè, & optimo, quo poſſunt modo, procurare ſtudeant.

4. In memoriam illis reuocet illam S. Pauli ſententiam ad Eph. c. 5. *Sicut Eccleſia ſubdita eſt Chriſto, ita mulieres viris ſuis in omnibus.* Hortetur itaque illas, vt, ſicut Eccleſia triplici potiſſimum obſequio ſuum erga Chriſtum amorem probat, ſcilicet reuerentia, obedientia, patientia: Ita his ipſis tribus officijs ipſæ quoque ſuos ſibi maritos demereri ſtudeant.

5. Singulariter illis commendet domeſticorum, & liberorum maximè curam, horteturque ad exemplum mulieris ſapientis, omnes ſuos domeſticos *duplicibus*, veſtiant, id eſt, vt tam in virtutis, quàm in aliarum artium ac munerum, quibus alere poſtea ſeſe debebunt, ſtudio eos perficiant.

6. Non minùs illis commendet imitationem illius virtutis, quam in muliere Sapiente Salomon laudauit, dum dixit: *Os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius*, Prouerb. vlt. Hortetur itaque illas, vt ſingulari ſtudio taciturnitati ſtudeant, & domeſticos manſuetudine potiùs, quàm imperijs duris atque verberibus ad officium perducere ſtudeant: nam mitibus promiſit Chriſtus, quod, terram, id eſt, homines ſuæ curæ commiſſos poſſeſſuris ſint.

7. Suadeat, vt cum ſapiente muliere accingant *fortitudines* lumbos ſuos, & roborent brachium ſuum, ad plurima incommoda, quæ matrimonij iugum ſecum ex omni parte affert toleranda: alioqui enim & in hoc, & in futuro ſeculo miſerrimas futuras.

8. Denique miſericordiam erga pauperes ſpecialiter etiam commendent, vt videlicet & ipſa

Ipſæ cum muliere ſapiente manum ſuam aperiant inopi, & palmas ſuas extendant ad pauperem; ſic enim copioſam domui benedictionem obuenturam, iuxta illud Seruatoris promiſſum: *Date & dabitur vobis: Menſuram bonam & confertam, & cogitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum*, Lucæ 6. Has profectò virtutes ſi comparare ſtuduerint vxores, verificatur de illis, quod Salomon de muliere ſapiente narrat: *Surrexerunt filij eius, & beatiſſimam prædicauerunt; vir eius & laudauit eam: date ei de fructu manuum ſuarum & laudent eam in portis Operis eius*, Prou. cap. vlt.

Tentationes Coniugatarum ad tela ferè genera reuocantur. *Primum*, & grauiſſimum ferè eſt, quod ex maritorum vel ſeueritate, vel violentia, vel negligentia, alijſque vitijs naſcitur. Contra hanc tentationem ſic eas muniat, & 1. Suadeat, vt pro maritis ſuis aſſiduò Deum, in cuius manu ſunt corda hominum, precentur, imitatæ prudentem Abigail, quæ marito ſuo iratum Dauid placuit. 2. Suadeat, vt non in quotidianis duntaxat obſequijs valde diligentes ſint, ſed extraordinaria charitatis officia erga illos oſtendant, v. g. cibos illis gratos præparent, dicantque ſe ſpeciali affectu erga maritum illos præparaſſe, omnia verò mandata promptiſſimè exequantur, &c. ſic enim amor maritorum erga ipſas creſcet, & ſuo tempore occaſio dabitur, id quod volent, impetrandi, vt in Eſthere patet.

3. Suadeat, vt, dum maritus ebrius aut iratus eſt, taceant: imo etiam poſtero die ab ipſo veniam precentur, non aliter, ac ſi ipſæ illum offendiſſent; talis enim diſſimulatio & patientia mirè illis mentem mariti deuinciet. Certè in pleriſque coniugijs cauſa potiſſima diſcordiarum eſt, vxorum garrulitas atque impatientia, vti ingenioſè indicauit Medicus ille, qui vxori, quam maritus quotidie verberabat, remedium petenti, vaſculum naturali aqua plenum obtulit, iubens vt marito irato, hac aqua os ſuum impleret & tam diu retineret, donec mariti ira deferbuiſſet, ſic enim futurum, vt nunquam vapularet, quod & factum eſt. Idem indicauit prudenter Chirurgus ille, qui dum ad vxorem vulneribus plenam vocatus eſſet, primo loco emplaſtrum ori, nullum alioqui vulnus habenti, applicare, voluit cauſamque rogatus, reſpondit, fruſtra ſe reliqua vulnera curaturum, niſi hoc foramen priùs obſtruxiſſet & ſanaſſet.

4. Suadeat, vt, dum mariti ſigna quædam amoris erga ipſas oſtendunt, occaſionem capitent, & ſuauibus verbis rogent, vt deinceps ab hoc vel illo ſcelere abſtineant, vt patienter ferant ſuos (vxorum) errores, ſe quoque, ſi hoc impetrauerint, paratiſſimas ad omnem ipſorum nutum & obſequia fore. Caueant autem, nè vnquam maritos, aut increpent, aut cum ipſis litigent, aut omninò manibus certent; nam ſic magis in conſuetudine eos roborant, atque ad odium & rancorem maiorem excitabunt. Si hæc nihil proficiant, ſuadeat illis, vt Parochum, vel Virum Religioſum adeant, eumque rogent vt cum marito ſuo agere, aptiſque medijs prudenter applicatis, ad frugem reducere ſtudeant; Ipſe verò intereà negotium hoc Deo commendent, proque felici eius ſucceſſu Communiones aliquot, vel eleemoſynas, aliaque opera offerant.

5. Si neque hoc remedium efficax fuerit, ad patientiam hortetur, ſuadeatque, vt ex malo tanto fructum bonum meritorum in cœlo ingentium extrahere ſtudeant, nè alioqui & illis objici poſſit, quod S. Iob ſuæ vxori obiecit & dixit: *Quaſi vna de ſtultis mulieribus egeſtis. Si bona de manu Dei ſuſcepiſti, mala quare non ſuſcipias?* Profectò enim ſtultè agunt vxores, quæ impatienter ferunt tales miſerias, quia ſic & grauius ferunt crucem, & in altera vita nil niſi graues pœnas expectare ex ea poſſunt cum tamen per patientiam potuiſſent crucem hanc leuiorem reddere, & ſimul ingens in cœlis præmium mereri.

Secundum genus tentationis prouenit, ex liberorum & aliorum domeſticorum corruptis moribus. Contra has tentationes ſic eas muniat Sacerdos. 1. Doceat illas, non nimis grauiter apprehendere errores ſubditorum & liberorum, ſed potiùs conſiderare eos vt cæcos, vt ægros, quibus minimè iraſci, ſed cum charitate & condolentia media applicare ſolemus. 2. Suadeat, vt non quoſuis errores mox puniant, ſed minores diſſimulent, exemplo piſcatorum, qui piſcis minoris iacturam contemnunt, vt maiorem lucrentur. Reuocet illis in memoriam Dei miſericordiam, quam erga ipſas oſtendit; & dicat illis: Ecce, an non vos quoque eſtis filiæ Dei? & tamen quàm parum impletis mandata illius? ſi quoties peccatis, mox Pœnam iniungeret, quoties iam in Purgatorio, aut inferno eſſetis? Si ergo vos, quæ ratione polletis, à vobis ipſis impetrare non poteſtis, vt efficiamini tales, quales eſſe deberetis, quantò minus à liberis veſtris, ratione deſtitutis hoc exigetis? 3. Hortetur illas, vt cum manſuetudine potiùs, quàm ſeueritate eos corrigant, nam vt S. Proſper l. 1. de vita contempl. ait; *Leniter caſtigatus exhibet reuerentiam caſtiganti, aſperitate autem nimia increpationis offenſus, nec increpationem recipit, nec ſalutem.*

Et vt S. Gregorius in Paſtor. cap. 35. ait: *Plerumque quos Cruciamenta non corrigunt, ab iniquis actibus lenia condimenta compeſcunt.*

Tertium genus tentationis oritur ex ſollicitudine, quam de liberis tum alendis, tum neceſſaria dote inſtruendis habent. Contra hanc ſic illas muniat Sacerdos, 1. Hortetur illas, vt filios in timore Domini educent, & exemplo S. Tobiæ ab Infantia faciant, timere Deum; Hanc etiam ſolam eſſe optimam hæreditatem, quam nemo liberis inuitis auferre poſſit, & cum qua nullum neceſſariorum ad vitam mediorum defectum ſint paſſuri; ea enim ſi liberos inſtruxerint, audacter cum S. Tobia ad illos dicere ipſas poſſe: *Dilecta proles, pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Tob. 4. Vt etiam Deus ipſe per Pſalmiſtam dixit: *Non eſt inopia timentibus eum.* Iſaiæ 33.

2. Iubeat illas conſiderare, quàm liberaliter Deus aues in aere, piſces in aqua, feras in ſyluis nutriat, quantò magis ergo hominibus pretioſo ipſius Sanguine redemptis neceſſarium victum non negabit?

3. Iubeat item meminiſſe, quod non tam ipſarum, quàm etiam Dei filij ſint liberi earum: imò magis Dei, vt qui corpus & animam dederit, ſi ergo ipſæ tantopere ſollicitæ ſunt pro liberis, neque illos vnquam fame perire ſinerent, quantò maior de talibus liberis cura ab ipſo Deo expectanda erit.

4. Oſtendat illis, quantum periculum & damnum liberis & ſibi ipſis creent, ſi amplam nimis hæreditatem parent; ſibi quidem, dum interea ſalutem ſuam & cœleſtes diuitias comparare negligunt, pro quo tamen ipſo labore exiguas à liberis gratia referent, ſed potius efficient, vt & in vita mortem ipſarum illi aſſiduò deſiderent (quo citiùs parata hæreditate fruantur) poſt mortem verò conuiuia inſtituant, & per turpem decoctionem hæreditatis, notam parentibus mortis inurant, pro honore & leuamine quod per tantos vitæ labores exſpectabant.

§. IV.

Praxis Viduas inſtruendi.

Explicandum Viduis, quod cum marito careant, debeant ſe Chriſto offerre, & illum in Sponſum accipere. Suadeat vt Chriſto pro dote offerant has quatuor virtutes. 1. Inſignem vitæ honeſtatem, qua ſtudeant Chriſto ſoli placere, & ab eo viciſſim amari. 2. Conſtans ſtudium Orationis: per hanc enim ſponſo ſuo familiares fient, nec aliorum colloquia ambient. 3. Patientiam, qua æquo animo ferant miſerias & deſolationes quas ſecum affert ſtatus viduitatis. 5. Charitatem erga liberos & domeſticos, qua tum neceſſaria illis prouideant, tum in pietate & bonis moribus benignè inſtituant.

Tentationes quædam propriæ ſunt Viduis, contra quas à Sacerdote muniri debent.

Prima tentatio oritur ex mariti morte, contra quam ſic eas muniat Sacerdos. 1. Oſtendat, meritò ſperari poſſe, maritum inter Electos annumeratum eſſe, proindè, ſi verè illum dilexerint; gaudere magis ipſas debere, quòd ille ex carcere corporis liberatus, & ab exilio reuocatus in patriam, omni deliciarum genere affluentem fuerit.

2. Declaret etiam illis, meliùs ſic prouiſum fore à marito, ſi enim, cum in terris viueret, tanta cura vxori & liberis neceſſaria prouidebat, quantò magis in cœlis hoc facturum, vbi & charitas innumeris partibus aucta eſt, & maior ad quæuis à Deo impetranda facultas adeſt.

3. Reuocet in memoriam, quoties viuentem adhuc Maritum in longinquas forte regiones negotiorum cauſa abeuntem ſine dolore dimiſerint: quidni ergo etiam iam ipſius abſentiam per diem vnicum (nam mille anni coram Deo & cum æternitati comparati ſunt, ſicut dies heſterna, quæ præterijt) æquo animo ferant, vt ſuo tempore, tantò cum maiori gaudio, in cœlis iterum videant; maximè cum ſperare poſſint, in eum locum abijſſe maritum, in quo negotia ſua, & liberorum commoda optimè apud Deum & Patronos procuraturus credatur.

4. Oſtendat illis, quod loco Mariti defuncti infinities ditiorem, pulchriorem, nobiliorem, ſanctiorem, & præterea etiam immortalem, ſummeque ſponſæ ſuæ amantem Sponſum, videlicet Chriſtum, habere poſſint; ei proindè ſe deſpondeant, & tum audacter cum S. Dauide Pſal. 22. dicturas: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

Altera tentatio, ex ipſo Viduitatis ſtatu & ſolitudine pleriſque viduis per quam ſanè moleſta oritur, contra quam ſic illas muniat Sacerdos. 1. Declaret, quantam curam ſe de Viduis habiturum promiſerit Deus, nam Exodi 22. cap. dicit: *Vidua & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eas, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem earum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio,* Ieremiæ 22. præcipit: *Viduam nolite contriſtare,* Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui domos viduarum*

comeditis. Pſalmiſta Pſal. 135. dicit: *Pupillum & viduam ſuſcipiet*. Et Deus Pſal. 67. *Pater Orphanorum, & Iudex viduarum* vocatur, vt innuat, ſe ſpeciali ratione Viduas defenſurum.

2. Illis oſtendat, quàm fideliter Deus promiſſis ſteterit, & quantam iam olim curam de illis habuerit, in eumque finem ob oculos illis ponat viduam Sareptanam, 3. Reg. 17. ab Elia mirè adiutam.

Alteram item, cui Eliſæus 3. Reg. 4. per olei multiplicationem ſubuenit. Nohemi viduam ſingulari benedictionem impertitam. Ruth c. 1. Viduam, cuius filium Dominus à morte ſuſcitauit. Lucæ 7. Annam filiam Phanuelis, quam Prophetico Spiritu donauit, & quam tantoperè à S. Luca c. 2. laudari voluit. Viduam, quæ duos obolos, in Gazophilacium miſit, præ alijs omnibus à Chriſto laudatam. Marc. 12.

3. Proponat in exemplum Viduas illas, quæ, cum poſſent, nubere noluerunt; quales ſunt, Paula Romana, Bleſilla eius filia; Melania, quæ marito nondum ſepulto viduitatem ſuam Domino conſecrauit; Euphraſia, quæ licèt ætate florida, & diuitijs affluens, & ab ipſo etiam Imperatore rogata, vt ſecundas iniret nuptias, conſtanter abnuit, & in Thebaidem ſe contulit; Eliſabetha Regis Vngariæ filia, quæ totam ſe poſt mariti mortem pauperibus infirmis curandis impendit; Olympia Conſtantinopolitana vidua, quæ cum per annum & dimidium duntaxat virum habuiſſet, & ab Imperatore Theodoſio moneretur alium accipere, reſpondit: *Si Dominus voluiſſet, me viro nuptam eſſe, non tam citò me illo orbaſſet, quia ergo agnouit, non amplius expedire mihi Coniugium, coniugem abſtulit.*

4. Reuocet in memoriam illis incommoda matrimonij, & durum vinculum, ob quod ablatum gaudere deberent potiùs, quàm triſtari; meminiſſe quoque lubeat illius dilemmatis, quo vidua quædam Romana vſa eſt, dum dixit: *Aut futurus mihi maritus bonus, aut malus eſt: ſi bonus, vexabit ſemper timor mortis illius; ſi verò malus, expedit mihi magis malum hoc non experiri.*

Tertia tentatio, prouenit ex ſollicitudine de victu ſibi & filijs procurando; contra hanc muniat eas, partim ijs medijs, quæ ſupra pro ſimili tentatione coniugatarum attuli; partim verò etiam ijs, quæ infra contra pauperum tentationes afferentur.

Specialiter verò hic proderit in memoriam reuocaſſe illam hiſtoriam de vidua, quæ duas filias, quas alere iam non poterat, ad aram B. V. duxit, eique omne in illas ius maternum transcripſit. Quo facto vix egreſſæ templo ſunt, cum obuius illis iuuenis factus plenum pecunia marſupium offert, ſeque patri eorum mortuo has pecunias debere aſſerit. Accipit pecuniam læta mater, & ex ea veſtem filiabus honeſtam confici curat; cum autem vicini ita veſtitas viderent, & talem pecuniam ex quæſtu impudico comparatam ſuſpicarentur, mater de infamia filiarum ſollicita ad templum properat, & B. V. hanc neceſſitatem commendat; & ſanè iterum auditæ ſunt preces. Nam die quodam feſto, dum filiæ ante domum ſedent, adeſt de cœlo Angelus, & in conſpectu multorum roſas virginibus tradit, dicens, eas ab ipſarum cœleſti Matre in teſtimonium illæſa virginitatis miſſas fuiſſe. Id vbi Princeps illius terræ intellexit, geminum Monaſterium ædificauit, & vtrique has virgines præeſſe voluit. Ita refertur in ſpeculo Exemplorum, exem. 117. Et ex Apparatu videri poteſt V. *Conſolatio diuina*, quomodo illa Viduis aderit, ſi ad eam fidenter confugiant.

§. V.

Quomodo, & de quibus inſtituendæ Moniales, & Virgines.

SVadendum, vt ſæpè recolant illam S. Bernardi ſententiam: *Ad quid veniſti?* Ac proindè Mundo generosè valedicentes, ſolùm Chriſtum pro Sponſo eligant, certoque ſibi perſuadeant, quidquid ſponſa in Sponſo ſuo exoptare poſſet, id omne illas in Chriſto infinities perfectiùs reperire, ideoque meminiſſe eas iubeat ſententiæ illius à S. Paulo 1. ad Corinth. c. 7. prolatæ: *Quæ nupta eſt, cogitat quæ mundi ſunt, quomodo placeat viro & mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu.* Audiant ergo & implere ſtudeant conſilium in ſimili negotio viduis à S. Auguſtino de bono viduitatis datum, dum ait: *Currite ad illum, placete illi, ex illo viuite, cum illo, & de illo.* Præcipuè verò illas hortetur ad magnam corporis, animique integritatem, ad Orationis ſtudium, ad obedientiam, modeſtiam & patientiam, hæ enim virtutes maximè ſponſam Chriſti decent. Porrò tentationes ipſarum ad quatuor ferè ſpecies reuocari poſſunt.

Prima oritur, ex ſolitudinis religioſæ tædio; contra hanc ſic illas muniat. 1. Proponat illis exemplum auicularum incluſarum, quæ initio quidem ſolitudinis impatientes exitum, vbiq; ſollicitè quærunt, ſed paulò poſt ſolitudini aſſuetæ, adeò delectantur illa, vt neque aperto etiam oſtio exeant: idem ergo ipſas ſperare

tan-

tanto certiùs iubeat, quanto fortior eſt gratia diuina, quàm conſuetudo.

2. Reuocet illis in memoriam, quomodo plæreque Vxores in ſæculo ſolitariæ domi reſideant, & intereà mille crucibus, & curis oneratæ gemant & felices virgines Deo conſecratas & incluſas prædicent; gaudeant ergo illæ, ſibi obtigiſſe felicitatem, quam aliæ tantopere expetunt, neque tamen obtinere poſſunt.

3. Oſtendat illis peculiaris fauoris indicium hoc eſſe, quod Deus ita illas Monaſterio incluſerit; vt enim venatores accipitri oculos obuelant, ne viliorem prædam inſectatus, nobiliorem dimittat; ita Deus obuelat oculos mentis & corporis Monialibus, ne illi videant & Deum amare omittant. Sicut item imagines elegantes & altaria velis obteguntur, ne ſordibus infectæ ſplendorem ſuum & pulchritudinem amittant; ita Deus Moniales vult obuelatas eſſe, vt tanto pulchriori ipſarum anima, puriorque remaneat, aptaque fiat ad Sacrificium Holocauſti in ea offerendum.

4. Meminiſſe iubeat, quid ſponſus ipſarum per Oſeam c. 2. dixerit: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Si ergo in ſolitudine *IESVS* eſt, & eſſe cum *IESV* Paradiſus eſt; cur ſolitudinem horreat Chriſti Sponſa? Audiant ergo Thomam de Kempis lib. 1. cap. 20. ſic loquentem. *Si cuncta videres præſentia, quid eſſent niſi viſio vana? Eleua oculos tuos ad Deum in excelſis, & ora pro peccatis tuis & negligentijs. Dimitte vana vanis, tu autem intende illis, quæ tibi præcepit Deus. Claude ſuper te oſtium tuum, & voca ad te Ieſum dilectum tuum, mane cum eo in cella, quia non inuenies alibi tantam pacem.*

Secunda tentatio oritur, ex defectu temporis ad orationem; quandoque vero ex conſolationum, quas in precibus ſentire cupiunt, carentia; Contra hanc ſic illas muniat. 1. Oſtendat illis meliorem eſſe & gratiorem Deo obedientiam, quàm victimas orationis & ſacrificia laudis: Certè quemadmodum ſeruus in vinea laborare iuſſus, ſi Domino ſuo domi ſuauiter canere, vel cythara ludere vellet, minimè gratum obſequium ipſi præſtaret: ita nec hominis grata Deo oratio eſſe poteſt eo tempore, quo Deus aliud ab ipſo obſequium petit. Doceat præterea, ipſum opus obedientiæ orationem eſſe; ſic enim S. Auguſtinus ſuper Pſalm. 150. Cum quæſiſſet, quomodo res ratione carentes à S. Dauide ad laudandum Deum inuitatæ, laudare ipſum poſſint, reſpondit, in eo, quod ipſi obedientes ſint, & ſuos effectus ad nutum ipſius producant: vnde ſubijcit S. Doctor: *Vis ſemper laudare Deum? benè fac omnia, & laudaſti Deum.*

Inſuper firmiter illis perſuadeat, ipſa conſolationes, quas in oratione ſentiunt, ſi propter obedientiam relinquantur, per obedientiam melius recuperari, ſi enim gaudium eſt in hoc mundo, hoc vtique poſſidet puri cordis homo, quis autem cor purius & meliorem conſcientiam habet, quàm is, qui in omnibus Dei voluntatem ſe impleuiſſe aduertit? Nimirum talibus contingit, quod illi Moniali, quæ cum Chriſtum, qui ipſam viſitauerat, ad portam vocata dimiſiſſet; rediens adhuc inuenit, dicentem tamen, ſe abiturum fuiſſe, niſi ipſa, quo obedientia vocauerat, abijſſet.

Secundò illis, quæ Deſolationes in oratione patiuntur, firmiter perſuadere conetur, in his ſenſibilibus conſolationibus non conſiſtere profectum & perfectionem hominis, ſed potiùs in integra reſignatione ſui in manus Dei, multoque gratiores Deo charioreſque eſſe animas, quæ deſolationes patiuntur & ariditates, quam quæ conſolationibus auidè inhiant. Quod pulchrè aliquando Deus perſonæ cuidam deſideranti ſcire, quænam animæ Deo chariſſimæ eſſent, declarauit ſequenti viſo, vt in Speculo exemp. V. *Tribulatio exemp.* 6. videre eſt. Viderat illa perſona Chriſtum ad altare ſtantem, & in fratres Moniales flectentes. Ad harum primam accedens Chriſtus, ſuauiter eam allocutus eſt, & poſtea SS. Corpus ſuum tradidit. Subinde ad alteram progreſſus, duris verbis, & toruo aſpectu eam caſtigauit, ſimulque etiam SS. Corpus ſuum porrexit. Tandem ad tertiam pergens, non verbis tantum, ſed etiam verberibus eam plurimis afflixit, & tum demum SS. Corpus ſuum præbuit. Cum autem perſona illa huius viſi explicationem peteret, reſpondit Chriſtus, primam quidem Monialem ſibi charam eſſe, ſed quia non niſi conſolationes appetit, non eſſe eam tam charam ipſi, ac ſecundam, vt quæ etiam durius ab ipſo tractata, ab eius ſeruitijs non deſinat; verumtamen, quia, ſi, grauiores eſſent tentationes, animo & propoſito deficeret, ideò tertiam ſibi chariſſimam eſſe, vt quæ nullis aduerſis rebus ſeſe ab eius amore, & *ſeruitio permittit abſterreri.*

Tertia tentatio, oritur ex eo, quod à Superioribus non videantur amari, ideoque non applicentur ad honorifica officia, ſed perpetuis increpationibus vexentur. Contra hanc tentationem ſic eas muniat. 1. Proponat exemplum Chriſti, qui vſque ad 30. annum obſcuram vitam viuens, ſubditus erat parentibus ſuis.

2. Iubeat meminiſſe, ad quem finem venerint in Religionem? nonne, vt eligerent abiectæ eſſe in domo Dei ſuis magis, quàm habi-

habitare in tabernaculis peccatorum? Gaudeant ergo ſibi occaſionem offerri finis ſui obtinendi, & ea ſedulo vtantur.

3. Demonſtret illis, omnia officia ſuam dignitatem, & excellentiam deſumere à voluntate Dei, illumque à Deo copioſius honorandum, qui officium ab eo impoſitum perfectius impleuerit, perindè ac in comœdia non attenditur, quam perſonam egerit actor, ſed quam benè.

4. Oſtendit illis commoda, quæ afferunt humilia officia præ altioribus. Nam 1. minus periculi in illis reperitur vanæ gloriæ; & præmij per eam perdendi. 2. Purior eſt intentio, & hoc ipſo maior à Deo benedictio 3. Minoribus talentis ad ea opus eſt. 4. Curas minores requirunt. 5. Conſolationes diuinæ in iis ſunt frequentiores. 6. Proximus magis inde ædificatur. 7. Charitas fraterna mirè per ea augetur, & conſeruatur; omnes enim diligunt eos, qui ſe ipſis ſubijciunt, & onera pro ipſis portant. 8. Superiores valdè recreantur, & multis curis ſubleuantur, quas alioqui ſuſcipere deberent, dum timent, ne imponendo vilia officia, ſubditos offendant. 9. Securius poſſidentur; quia pauci ſunt qui ambiunt illa humiliora.

5. Demonſtret illis, nullam familiaritatem eſſe magni faciendam, aut magis appetendam, quam cum Deo; ad hanc verò ſemper illis ianuam eſſe apertam. Hortetur ergo illas, vt in tentatione conſtitutæ imitentur Rachaelem Monialem; quæ, cum à Iudaiſmo ad veram Fidem conuerſa, nunquam in Monaſterio viſitaretur, vt cætera Moniales reliquis ad portam garrientibus; ad altare cubiculi ſui acceſſit, & B. V. aut Chriſtum rogauit, vt & ipſi eam ad colloquium admitterent; magiſq; conſolata diſceſſit, quam ſi ad portam cum alijs fuiſſet locuta, vt in Spec. Exem. *V. MARIA Exem.* 10. videre eſt.

6. Hortetur eas ad imitandum exemplum S. Catharinæ Senenſis, quæ vt leuius ferret vexationes parentum & domeſticorum, Chriſtum in parente, B. Virginem in matre, in reliqua familia Apoſtolos ſibi immaginabatur.

Quarta tentatio, oritur ex vitijs & peccatis quotidianis, in quæ ſolent incidere, & ob quæ non modicè anguntur quandoque Moniales. Contra hanc ergo tentationem ſic eas muniat.

I. Iubeat illas meminiſſe conditionis humanæ, atque in memoriam illis reuocet dictum B. Aloyſij, quo dicere ſolebat, nimium de leuibus & quotidianis erratis affligi, indicium hominis eſſe ſemet ignorantis; qui enim ſe norit, non poſſe eſſe neſcium, hortum ſuum tribulorum ac ſpinarum ſuapte natura feracem eſſe. Hinc ille aduerſus errata quotidiana hac oratione vtebatur. En mi Domine, quàm fragilis ſum, & miſerabilis: quàm procliuis ad lapſum! Ignoſce mihi Domine, & gratiam concede, ne idem peccatum iterum committam, & tum quieſcebat.

II. Perſuadeat illis, quòd quemadmodum infirmus tendens in certum locum, etiamſi ſæpius ex infirmitate caderet; certo tamen veniret ad locum, ſi poſt caſum mox reſurgeret: ita & animam, quæ tendit ad cœlum, certò eo peruenturam, licet quandoque in peccata venialia labatur, modo reſurgere citò conetur.

III. Pari modó perſuadeat illis: quemadmodum pater infanti ſuo ob morbum cadenti potius condolet, quam indignatur; ita Deum quoque animæ ex infirmitate cadenti, non modo grauiter non indignaturum, ſed potius condoliturum, mediaque ad infirmitatem curandam ſuppeditaturum.

§. VI.

Praxis iuuandi & conſolandi Pauperes?

INſtruendi ſunt pauperes, vt ſortis ſuæ vtilitate non affligantur, ſed cum gaudio inde ſibi meritum, & coronam acquirant.

I. In hunc finem proponat exemplum Chriſti; qui vt S. Paulus 2. Corinth. cap. 8. ait: *Propter vos egenus factus eſt, cum eſſet diues:* ſi ergo ſolatium eſt miſeris ſocio habere, quantum erit ſolatium pauperi, paupertatis ſocium habere ipſum Chriſtum.

II. Reuocet illis in memoriam quot millia ſapientiſſimorum virorum, & ſanctiſſimorum ſponte ampléxi ſint paupertatem, vt eſſent ſimiliores Filio Dei; quidni ergo & ipſi gaudeant, vltro à Deo oblatam hanc gratiam, quam alij per magnas difficultates & certamina quæſierunt.

III. Iubeat meminiſſe, vitam noſtram ſimilem eſſe comœdiæ; vt ergo actor libenter per diem perſonam mendici vel ruſtici gerit, ſi ſperet inde ſe Regi, Auliciſque per eam magis placiturum, & maius præmium obtenturum; Ita & ipſi libenter vilem ſuam perſonam per breuem vitæ diem ſuſtineant, vt Deo cœlitibuſque magis placeant, & merita ſua multiplicent.

IV. Oſtendat talem tantum eſſe quemlibet hominum qualis & quantus eſt apud Deum, atque adeò illum eſſe in hac vita digniorem, qui ſanctior eſt; hanc ergo dignitatem obtinere cum in ipſorum ſit poteſtate, cur doleant, ſe falſa gloria honoribuſque carere?

V. Demonſtret, quod Deus diuitias illis non dederit, ſpecialis fauoris loco habendum. Indicium enim eſt, Deum hic velle curam eorum habere, atque eos in altera vita ditare regno illo, quod pauperibus promiſit: etiam ipſos in hac vita à curis, quas diuitiæ afferunt, liberos eſſe, & annos ſuos in vera pace tranſigere. Ad quem finem proderit narrare hiſtoriam de Fabro illo ferrario, quem cum vicinus diues toto die cantantem audijſſet, quoddam marſupium pecuniæ plenum in officinam conjecit, quo ille inuento, mox curis obruptus de pecunia ſeruanda & augenda, à cantu abſtinuit, neque eum reſumpſit, donec vicinus detecto conſilio ſuo pecuniam repetijt.

Altera tentatio, eaque grauior, oritur ex timore de victu & veſtitu quotidiano parando, contra quam ſic muniat eos. 1. Declaret illis, quantam Deus ſemper curam ſe habiturum pauperum promiſerit, & actu habuerit, vt meritò S. Pſalmiſta Pſ. 10. dixerit, quod oculi eius in pauperum reſpiciant; diligenter ſcilicet conſiderantes, ne aliquid ei deſit: *nam illi derelictus eſt pauper*, eodem teſte Pſ. 9. Vnde iam olim etiam apud Ethnicos, teſte Menandro Ep. 28. pauperes æſtimabantur Deorum eſſe. Quam verò fideliter ſteterit Deus promiſſis, id vnum indicio ſatis eſſe poteſt, quod Script. dicat Pſalm. 36. *Iunior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem Diuites eguerunt & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Si Princeps promulgari iuberet, nihil ei magis placiturum, quam ſi ciues, quotieſcumque re aliqua indigerent, ad eum confugerent, eamque, audacter peterent: quis ciuium foret qui non ſępiſſimè, imò aſſiduò ad ipſum confugeret? & tamen hic Princeps tum propter fragilitatem, tum propter limitatas diuitias fallere poſſet. Cum ergo Deus ſummè verax, & potens ſimile decretum promulgari iuſſerit, imò ipſe promulgauerit, dum dixit *Petite & accipietis*, &c. Ioann. 16. an non maxima cum fiducia ad eum confugiendum erit?

Demonſtret illis, quot titulos habeat quiuis homo iuſtus ad omnia neceſſaria à Deo ſperanda.

Primus eſt, quod *homo* ſit; ſi enim Deus lilia agri, & volucres cœli tam ſollicitè nutrit, an ipſius hominis, propter quem omnia illa condidit, non maiorem rationem habebit?

Secundus titulus eſt, quod *redemptus* ſit: quis enim puem, aut equum, aliudue animal, quod magno pretio emerit, fame perire ſinit? quantò minùs ergo Deus hominem pretioſo Sanguine ſuo emptum & redemptum neceſſarijs ad vitam ſubſidijs deſtituet.

Tertius eſt, quod ſit *Chriſtianus*: quis ignorat, quantam curam Deus Iſraelitarum habuerit: qua charitate & ſolicitudine illis manna de cœlo tot annis, coturnices, & aquam de petra prouiderit? & Chriſtianis, qui veri Iſraelitæ ſunt, quorum illi figura erant, victum quotidianum negabit? aut certè populo illum ſequenti per tantum miraculum panem datum credemus; & Chriſtianis non corpore, ſed animo, non pede, ſed affectu, non greſſu, ſed virtutis ſtudio ipſum ſequentibus ac imitantibus, neceſſaria alimẽta negaturum exiſtimabimus.

Quartus titulus eſt, quod *Seruus* ſit: quis neſcit, quanta cura victum ſubminiſtremus etiam brutis ſeruientibus nobis? ſi verò ſeruum nacti ſumus fidelem, & vtilem, quàm ægrè demittimus? An igitur minorem charitatem à Deo ſperabimus? an neſcimus, quanta cura fidelem ſeruum ſuum Dauid protexerit, & conſeruarit? quam ſollicitè Eliam per coruum aluerit? quam liberaliter Iobo, cui ſimilis in terra tum temporis ſeruus repertus non erat, duplicia reſtituerit.

Quintus titulus eſt, quod ſit *Amicus* Dei: quis amicum ſibi gratum deſerit? quis neſcit amicorum omnia eſſe communia? ſi ergo Deus hanc conſuetudinem adeò ſeruare decreuit, vt etiam ſe ipſum amicis dare ſtatuerit, an in quotidianis alimentis ſuppeditandis eam tranſgreſſurus credetur? Certè ad fiduciam orationis adhortaturus, amici panem iterato petentis exemplo vſus eſt, vt indicaret, hunc eſſe ſpecialem titulum, ob quem non facilè quid negari poſſit petenti.

Sextus titulus eſt, quod ſit *Filius*, ſi enim ipſa etiam bruta tam ſollicitè pullos ſuos alunt; an Deo hanc prouidentiam adimemus? An infans, ratione præditus eſſet, prudenter dubitare poſſet, num mater eum lactatura eſſet, & quis dubitabit, an Deus ſuſtentaturus ſit: quibus dixit: *Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum? quod ſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui*, Iſaiæ 49.

Septimus titulus eſt quod ſit *Sponſa* Dei: quis vnquam audiuit ſponſam regiam à ſponſo deſertam eſſe, ſi illa bene ſe geſſerit? Certè Aſ-

ſuerus Eſtheri dimidium regnum obtulit; quantò magis daturus fuiſſe, ſi victum tantum petijſſet? An Rex cœleſtis à terreno ſe vinci patietur? Hos ergo titulos benè perpendere pauperes iubeat Sacerdos, certoque promittat, ijs fiduciam auctum iri: ſi enim, qui litteras ſeptem ſigillis munitas à Rege accepiſſet, quibus ei victum promitteret, minimè dubitaret, quin Rex promiſſis ſtatutus eſſet: quantò minus de Deo, qui hos ſeptem titulos tam benignè largitus eſt, dubitare fas erit? Id vnum ergo ſingulari cura agant pauperes, vt mandata Dei ſeruent, orationem frequenter, patientiam in aduerſis non deſerant: de cætero omnem ſollicitudinem in Deum conijciant, & eum ipſi in ore ac mente aſſiduè habeant.

§. VII.

Quo modò agendum cum Conſuetudinarijs & Obſtinatis peccatoribus.

SAcerdoti hic imitanda eſt Chriſti manſuetudo & patientia, qua peccatores expectat & recipit. Illius ars & induſtria non eſt poſita in eo, vt tales ſtatim ſine abſolutione dimittat, ſed vt congruis medijs & motiuis tales efficiat, vt meritò abſolui poſſint. In hoc, non illo, conſiſtit labor viri Apoſtolici.

Primo loco ad illorum animos emolliendos adhibenda eſt ſincera ad Deum precatio pro eorum ſalute. Iuuat etiam benigna conuerſatione, aut etiam obſequijs animos eorum diſponere, vt monita ſalutaria facilius recipiant, quod S. Xauerio familiare fuiſſe in eius vita narratur.

II. Si legere norunt ſuadeat illis, vt ſingulis diebus tardè & attentè vnum alterumue folium ex libello pio legant, maximè ex tali, qui vel de æternitate, vel de quatuor nouiſſimis ſcribat. Hi enim Concionatores muti multo efficacius plerumqoe perſuadent emendationem, quam ij, qui in cathedris cum ſtrepitu detonãt.

III. Specialiter illis commendat affectum, & fiduciam ad SS. Domini Paſſionem, horteturque, vt ſingulis diebus ſemel vel ſæpiùs ad honorem illius Orationem Dominicam, vel Salutationem Angelicam recitent: Hunc in finem iuuerit illis indicare, quod Chriſtus quondam S. Gertrudi dixit: *Quilibet poterit reſpirare in ſpem veniæ offerendo Dei Patri meam innocentiſſimam Paſſionem & mortem. Credat igitur peccator, ſe per hoc obtinere ſaluberrimum fructum indulgentiæ, quia nullum tam efficax remedium contra peccata poterit in terris haberi, ſicut deuota memoria meæ Paſſionis cum fide recta, & vera pœnitentia*, l. 4. In fin. diu. piet.

IV. Simili modò conetur eos ad ſingularem fiduciam & amorem erga B. Virginem excitare. Suadeat ergo Sacerdos, vt hanc B. Virginem peccator cum quo agit varijs obſequijs demereri ſibi ſtudeat, maximè ſingulis diebus aliquid in honorem eius recitando, in eius feſtis confitendo, per diem integrum, maximè vero Sabbati, abſtinendo ab illo vitio, quo maximè infeſtatur. Eum in finem conueniet vna alteriue breui hiſtoria oſtendere, quàm ſalutare hoc medium multis peccatoribus fuerit, Ex. gr. illi Militi, cui diabolus ſerui ſpecie aſſũpta per 14. annos ſeruierat, occiſurus illum, ſi vel ſemel Salutationem Angelicam, quam recitare quotidiè conſueuerat, omiſiſſet, qui tamen poſtea B. V. patrocino & ope Eremitæ cuiuſdam, fraude dæmonis detecta, egregiè reſipuit. Vti fuſius in Spec. Exem. V. Sal. Angel. Exem. 5. refertur. Alius verò, qui Sabbato V. M. nomen habentis pudori, amore beatiſſimæ Dei Matris, pepercerat, in torneamento occiſus, contritionis elicitæ gratiam, & cum hac ſalutem obtinuit. Ibid. V. Horę Canonicę Exem. 4.

V. SS. Euchariſtiæ vſum quoque, ſi poſſit, omnibus modis perſuadeat: ibi enim menſa eſt quam parauit Dominus aduerſum eos, quos tribulant peccatorum vitiorumque habitus. Ibi humanus ille medicinalis Sanguis latet, qui ſi hauriatur à peccatore, à morbo Caduco ad peccati lapſum impellente eum liberabit. Expertus hanc efficaciam eſt miles ille, qui concubinæ amore implicitus, cum S. Bernardi ſuaſu in agone conſtitutus SS. Euchariſtiam recepiſſet; adeò mox mutatus eſt, vt ſummè eam deteſtatus ſit, quam ſummè prius deperierat, vti fuſius in Spec. Exem. V. Attritio videre eſt.

VI. Nonnunquam proderit adhibere medium illud, quo Sanctus Bernardus peccatorem quendam à praua conſuetudine abduxit; dum illi ſuaſit, vt triduò tantum ad honorem SS. Trinitatis à familiari ſibi vitio abſtineret; quod cum ille feciſſet, ſuaſit S. Bernardus vt alterum triduum ad honorem Chriſti adijceret, quo conſilio obſeruato, ita ille immutatus eſt, vt etiam ſine pacto vllo deinceps abſtinere ſtatuerit.

VII. Salubre quandoque etiam fuerit, dolo bono circumuenire peccatorem, & ad exemplum Nathan Prophetæ, parabolę, vel etiam hiſtoriæ propoſitione, ipſi ſtatus ſui periculũ, viteq; ſceleratę turpitudinem oſtendere; quod tamen initio diſſimulanter ad modum faciendum eſt, ne artem mox aduertens, difficulter ca-

capiatur. Parabolæ autem vel hiſtoriæ tales poſſunt eſſe. 1. Narrat, ex Acroamatis Iac. Bidermanni, hiſtoriam de filio, qui in vineam ire iuſſus, patrem in itinere inuadens deiecit in terram, & cultro interemit. Inferat ſubinde, hoc facere peccatorem reſpectu Dei Patris. 2. Narret ex eod. libr. hiſtoriam de muliere illa, quæ captiuum maritum teſtudinis ſuæ muſicæ auxilio ex Turcica captiuitate liberauit, fingatq; eam poſtea domi à marito malè habitam, & tandem poſt grauia & repetita vulnera penitus occiſam. Inferat hoc peccatores reſpectu Chriſti facere. 3. Fingat fuiſſe Reginam, quæ ex humili loco in aulam tranſlata ad regias nuptias, miſcuerit ſe aliquoties rabulis, & lixis, & neque à Rege priuatim monita, neque minis deterrita abſtinuerit. Tali parabola propoſita exſpectet, quid peccator iudicet: tum inferat: Tu es illa Sponſa Spiritus ſancti, &c 4. Fingat aulicum ob delicta ſua ſępius à Rege monitum, iamque excludendum ab aula amicorum tamen precibus fuiſſe ſeruatum; ſed illum poſt decies recuperatam, amicorum ope, gratiam apud Regem, nec dum tamen reſipicere, ſed in antiqua peccata frequentius labi: an hic vlteriori amicorum auxilio dignus videbitur? Inferat ſubinde, peccatorem talem eſſe, qui toties Sanctorum precibus in gratiam cum Deo reductus, nec dum tamen reſipiſcat. Fingat hominem aliquem eo inſaniæ redactum eſſe, vt vltro veſtes exuens porcorum ſtabulum intrauerit, ibique cum porcis habitarit, ſiliquas & fæces comederit, in luto, ſi quod vidit, ſe volutarit, vomitum reſorbuerit &c. Inferatque, peccatorem eſſe talem, beſtijſque ſe aſſimilare. 6. Fingat eſſe aliquem, qui teſtamentum, quo ingens, hæreditas ei tranſcribebatur, vili pretio vendiderit: & oſtendat talem eſſe peccatorem, qui gratiam pro vili voluptate vendat.

VII. Fingat Ducem quendam, cui arx valdè opulenta commiſſa ſit, eaque inſuperabilis vili pretio corruptum, ſe & arcem hoſtibus capitaliſſimis tradidiſſe. Inferat hoc peccatorem agere, qui arcem animæ diabolo tradat. 8. Fingat comicum fuiſſe; qui, cum pollicitus fuiſſet comœdiam exhibere, atque ideò Regem cum tota aula ſua inuitaſſet, nunquam tamen in theatrum prodierit, & comœdiam auſpicatus ſit. Inferat, talem comicum eſſe peccatorem, qui conuerſionem differt.

VIII. Quandoque illi oſtendat, quantum gaudium creare poſſit Deo, & omnibus Sanctis, ſi ſeriò ſe emendet. Eum in finem proderit attuliſſe fauores ſpeciales, quos peccatoribus ſincerè conuerſis exhibuit Deus, maximè S. Mariæ Magd. Mariæ Ægyptiacæ, Pelagiæ &c.

§. VIII.

Quo modò inducendi qui Inimicitias deponere nolunt.

Difficilis eſt curatio huius morbi, quia inſtar vlceris intimis præcordijs infixa hæret inimicitia: & fermè quiſque ſuam iram & indignationem iuſtam putat, & culpam totam in ſuum inimicum reijcit. Hinc conſultum eſt, vt Sacerdos tanquam Dei mediator conetur initio inducere vtramque partem ad exhibendam aliqua ſigna ſaltim communia mutuæ beneuolentiæ, vt eſt ſalutatio, alloquium, aut congreſſus mutuus: per hæc enim aliquando incipit illa nubes diſpelli, dum vnus experitur alium non eſſe à ſe tam alienum, quam exiſtimabat. Oſtendat etiam pacis Mediator, ſe Aduerſarij cauſam non agere, ſed potius velle ipſius bono, ſaluti, & tranquilitati conſulere.

I. Cum affectu charitatis, proponat illi exemplum Chriſti, qui in Cruce exclamauit: *Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt*, Lucæ 23. Inferat ergo: Si Dominus inimicis tam grauibus, tam liberaliter ignouit, tu ſeruus illis minoribus non ignoſces? Hoc exemplo Theodoſius Imperator ſe animabat; cum enim rogaretur, vt veniam ijs, qui ipſum offenderant, daret, reſpondit. Quid mirum eſt, ſi nos, qui homines ſumus, homini ignoſcamus, cum Chriſtus, qui Deus eſt, inimicis ſuis tantis tam liberaliter ignouerit.

II. Oſtendat, quàm neceſſarium ſit, ignoſcere inimicis, eo quod alioqui nec nobis dimittantur peccata noſtra, vti pater ex ſeruo Euangelico debitum ſuum paruum dimittere nolente. Hunc in finem proderit vnum alterumue exemplum paulò terribilius adferre, v. g. de Sapritio Sacerdote; qui iam ad martyrium ductus, quia Nicephoro veniam petenti eam negauit, mutata mente dijs immolauit, vti apud *Surium* 9. Februarij videre eſt. Aut de muliere; quæ cum in turba hominum ab adoleſcente leuiter impulſa, & humi proſtrata, veniam flexo poplite & iunctis manibus petenti negaſſet, à dæmone inſpectantibus omnibus abrepta & in puteum deiecta eſt, vti *S. Bernardinus* Senenſis Ser. 15. Quadr. refert. Aut de illa muliere, quæ dimittere noluit, in morbo dum ei SS. Euchariſtia pro Viatico offertur, vultum iſta auertit, & dixit: *Sicut ego auerti vultum ab alijs, nolens eis dimittere, ita Deus auertit nunc, vultum ſuum à me*: Hæc dicens obijt.

Spec.

Spec. Exem. V. *Dimittere*. *Exem.* 6. Aut de illo, qui cum eſſet mortuus, & in Eccleſia pro eo preces conſuetæ dicerentur; Crucifixi imago manus retraxit, & auribus opponens dixit: *Nec pepercit*, *neque parcam* ibid. *exem.* 4. Quod ſi dubitaret Sacerdos, nimis, cum quo agit, ſeriò ignoſceret; poſſet terribilem illam hiſtoriam de nobili illo Cordubenſi narrare; qui quia ficlè tantum veniam dederat, Angeli duo Sacerdotem ad eius ſepulcrum deducentes, iuſſerunt SS. Hoſtiam ex ore auferre; quo facto deturbatum cadauer in foſſam, videri deſijt, vti fuſius legere eſt in *Pædag. Chriſt. p. 2. c. 15. §. 2.*

III. Oſtendat, quantos fauores Chriſtus exhibuerit ijs, qui inimicis ignouerunt: nam S. Gualberto, & alteri cuidam nobili Anglo, poſt condonatam hoſtibus, ab illo quidem fratris, ab hoc autem patris cædem, ad Chriſti effigiem orantibus, viſus eſt Chriſtus, viuentis modo, toto capite annuere, & factum approbare, vt *Baron. tom. 2. anno* 1051. teſtatur. Mulieri verò cuidam, quæ occiſorem filij in domum ſuſceperat, ita Deus rependit hanc gratiam, vt filium eius ex Purgatorio eriperet, & ipſi vitam æternam promitteret, vt Faber in *Feſto S. Steph. conc.* 3. *n.* 3. refert.

IV. Declaret, quàm præclaram habeat occaſionem ingentia bona ſibi comparandi, ſi ſincerè & liberaliter ignoſcat inimicis. Nam 1. per hanc viam faciliſſimè obtinetur remiſſio peccatorum, iuxta illud Chriſti: Matth. 6. *Si remiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Beati miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur?* ibid. c. 5. Quis autem non libenter tres obolos proximo remitteret, vt aliquot milliones debitorum ipſi remitterentur? 2. Ingens præmium in cælo ſperare poteſt: ſi enim maius meritum ibi eſt, vbi maior difficultas reperitur; quis dubitet, huic actui maximum olim præmium reſponſurum, ſicut maxima in eo difficultas reperitur. 3. Etiam maiorem ſibi honorem & famam comparare poteſt ignoſcendo: ſi enim magnam ſibi obueniſſe gloriam crederet, ſi exercitum multis millibus conſtantem ſuperaſſet: an non maiorem obtigiſſe dicet, ſi victoriam de ſe ipſo reportet, quæ omnium nobiliſſima eſt.

V. Oſtendat illi, quod inimicus ſibi potius: quàm ipſi nocuerit: ſimiles enim ſunt tales homines, qui alicui nocent, vulpeculis Samſonis, quæ, dum ſegetes Philiſtæorum accendunt, ſeipſas etiam peremerunt: Similes ſunt vnicorni, quæ dum alia cornu appetit ſeipſam ita arbori affigit, vt extrahere illud non poſſit: Similes ſunt gladio Adamantem aut ſilicem ferienti, qui ſe potius deſtruit, quàm lapidem: Similes ſunt apibus, quæ dum alijs aculeum infigunt, ſe perimunt: Similes ſunt canibus lapidem inuadentibus, qui dentes potius ſuos conſumunt, quàm lapidi noceant: Similes ſunt illi, qui candelam emungit, ac candelæ quidem lumen clarius facit, digitos autem ſuos adurit & contaminat. Vnde S. Hieronymus ad Euſtochium ait: *Apud Chriſtianos non qui patitur, ſed qui facit contumelias, miſer eſt.*

VI. Oſtendat, quam multorum bonorum occaſio illi ſit inimicus, illorum nimirum omnium, quæ, n. 5. indicaui: ſi ergo amamus eum, qui nobis viam facit ad ingens lucrum faciendum, vel occaſionem præbet ingentis præmij obtinendi: ſi diligimus eos, qui nobis vel in pugilatu vel in Academicis certaminibus ſeſe opponunt, atque adeo occaſionem faciunt fortitudinis & doctrinæ noſtræ oſtendendæ; an non tantò magis diligamus inimicos, quanto maiora bona ſunt ſpiritualia, quæ per amorem inimicorum obtinentur, quam materialia, quæ in hoc mundo tam ſollicitè quæruntur.

7. Hortetur, vt inimicum tanquam manum, & inſtrumentum, aut legatum Dei intueatur, quo Deus vſus eſt ad ipſius læſi ſpeciale commodum: an non enim vt ſic exoſculabitur potius manum, aut legatum Dei tam paternè caſtigantis? Aut certe hortetur, vt eum intueatur tanquam à dæmone impulſum, aut morbo ſuo, an non vt ſic potius condolebit ipſi, quàm iraſcetur?

8. Oſtendat, quod ſi velit vindictam de hoſte capere, non poſſit id melius facere, quam ſi totam ſuam cauſam Deo committat; ſic enim ipſe Deus petijt: *Mihi vindicta, & ego retribuam*, ad Rom. c. 12. Prætera verò etiam in memoriam illi reuocèt, quod nulla re magis ſe vindicare ab inimico poſſit, quàm ſi nihili faciat iniurias eius; ita enim docet S. Hieronymus in Epiſtolam ad Hebræos, dum ait: *Nihil ita confuſam facit iniuriam agentis, ſicut fortis & mitis patientia tolerantis, & neque in opere, neque in lingua ſe vindicantis.*

Conſultum eſt, etiam inducere alios Amicos quibus ipſe ſpecialiter fidit, vt de aduerſario mollia colloquia inducant, declarando aliquam ab eo humanitatem aut beneficium ſibi præſtitum eſſe, bene de ipſo locutum & conando in rebus agendis aliquod cum ipſo commercium inducere: debent enim ad huius morbi inteſtini curationem varia remedia tentari.

Quo

§. IX.

Quomodo iuuandi qui in aliqua Tribulatione verſantur.

EXponendum primò, Nihil ſine voluntate Dei nobis contingere, teſtante Scriptura, *Eccleſ. cap. 17. Bona & mala, vita & mors, paupertas, honeſtas à Deo ſunt*. Deus autem noſter eſt Pater benigniſſimus, qui omnia ad vtilitatem noſtram diſponit, & ſolus nouit quid nobis expediat. Nec omittet ſuo tempore ſuum nobis auxilium, & ſolatium præſtare, qui dicit iuſto: *Cum ipſo ſum in tribulatione*, & D. Paulo: *Virtus in infirmitate perficitur*.

2. Oſtendat, Tribulationes eſſe ſignum filiorum Dei & prædeſtinationis. Id colligitur 1. ex S. Paulo ad Hebreos c. 12. dicente: *Filij mi, noli negligere diſciplinam patris, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit*. Ex Teſtimonio S. Raphaelis Tob. 12. *Quia acceptus fueras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te*. 3. Et ex praxi Amantium, qui comprimunt fortiter manus. Sic Deus Apocalip. 3. ait: *Ego quos amo, arguo & caſtigo*. 4. Ex reuelatione Dei, qua quondam reuelauit S. Gertrudi, quod, quando Dominus nihil inuenit in homine, propter quod placita dignatione ipſi adeſſe debeat, tribulationes vel moleſtias tam corporales, quam ſpirituales eidem immittit, vt inde habeat oportunitatem manendi cum illo; quia S. Scriptura dicit: *Iuxta eſt Dominus: his, qui tribulato ſunt corde*. Alio tempore eadem Virgo intellexit, *Bloſio teſte in conſolat. Puſill.* quod quemadmodum annulus eſt ſignum deſponſationis, ita aduerſitas humiliter propter Deum tollerata, ſit veriſſimum ſignum diuinæ Electionis, & quaſi deſponſatio animæ cum Deo, in tantum, vt grauatus quiſque confidenter dicere poſſit: Annulo ſubarrhauit me Dominus meus IESVS Chriſtus. Quod ſi inter ipſa aduerſa homo poteſt dono Dei etiam laudare Deum, & ei ex animo gratias agere, iam tanquam ſponſa amabilis coronam obtinet à Domino, quia gratitudo animi in aduerſis eſt ornatiſſima atque pretioſiſſima corona animæ. 5. Ex teſtimonio Dei, quo S. Franciſco dixit, infirmitatem, quam tum patiebatur, eſſe arrham theſauri cœleſtis, qui ipſi olim offerendus eſſet; vt in *Specul. Exempl. V. col. gloria exemp.* 8. refertur. 6. Ex omnium SS. Exemplo, de quibus S. Eccleſia canit: *Omnes Sancti quanta paſſi ſunt tormenta, vt ſecuri peruenirent ad palmam Martyrij*. Certè quò ſanctiores fuere tantò magis tribulationibus vexati ſunt. 7. Ex figuris varijs, nam Electi Dei ſunt Lapides, qui ſuper ædificandi ſuo tempore ſuper lapidem Angularem Chriſtum creſcent in templum Dei, ergo in hac vita polliri malleo tribulationis debent. Illi ſunt Triticum ſuo tempore in horreum Domini congregandum, ergo priùs flagellari & excuti debent. Illi ſunt Vuæ ex Chriſto, tanquam vera vite prognatæ, ergo oportet torculari eos ſubijcere, vt gratiſſimum virtutis ſuccum porrigat. Illi ſunt holocauſtum & Victima Deo gratiſſima, ergo per ignem tribulationis immolari debent. Item tribulatio eſt aureæ virgæ Aſſueri ſimilis, quæ ſignum clementiæ & gratiæ apud Regem obtentæ erat. Item eſt ſimilis Funiculo rubro, quem milites Ioſue Rahab meretrici dederant, vt eum appendens ante feneſtram ab interitu ſeruaretur, *Ioſue cap. 2.* Tandem eſt ſimilis ſigno Tau, per quod olim *Ezech. c. 9.* notati ab exitio ſeruabantur.

3. Præcipuè hortetur afflictum, vt Chriſti exemplum & SS. Paſſiones ob oculos ponat ſibi. Hinc enim mirum robur & ſolatium oriri colligitur. 1. Ex ipſa Chriſti reuelatione; cum enim quædam perſona vehementer afflicta eſſet, hanc audiuit vocem, ſurge & cogita vulnera mea. Fecit, & mox ſe conſolatam inuenit, vti in *Faſciculo Myrrhe P. Caraffa* refertur, Alius, qui à Religione ad ſæculum reuerti volebat, à Chriſto his vocibus in propoſito confirmatus eſt: *Omne aſperum intinge in latus meum, & erit tibi dulce*. ibid. Vnde S. Catharina Senenſis dicebat, tribulationem eſſe duro pani ſimilem, qui vt facile per patientiam concoqui poſſit, in SS. Chriſti Sanguinem intingendus ſit. 3. Ex æquitate: non enim eſt maior ſeruus Domine, neque diſcipulus ſupra magiſtrum: neque membrum pedis melius eſt capite: ſi ergo Chriſtum oportuit pati, & ita intrare in gloriam ſuam, quanto magis membra, diſcipuli & ſerui eius per hanc viam ad cœlum tendere debebunt: Vrias admonitus à Dauide, vt in domum propriam iret, & quieſceret: reſpondit: *Arca Dei, & Iſrael, & Iuda habitant in Papilionibus, & Dominus meus Ioab, & ſerui Domini mei ſuper faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? Per ſalutem tuam & per ſalutem animæ tuæ non faciam rem hanc*. 2. Reg. 11. An non multo magis Chriſtianus ſimili modo ſe alloquatur: Dominus meus in toto Corpore paſſus eſt talia ac tanta: & ego hanc paruam tribulationem non ſuſcipiam: Et ego quidem iuſtè, ipſe verò quid

fe-

fecit? Ille totum Calicem in ſanitatem meam exhauſit, & ego in eius honorem vel guſtare illum recuſabo?

Experientia colligitur huius medij efficacia. S. Elzearius Comes, cum vxor illius patientiam mitaretur, reſpondit illi: *Neueris me interdum ſentire aliquam in animo aduerſus inſtantes me indignationem: ſed illicò me conuerto ad cogitandas iniurias Chriſto illatas, eiſque mihi ipſi cum imitari cupiens: Etiamſi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi impingerent, nihil totum hoc eſſet præ illis, quæ Dominus tuus, & plura, & maiora perpeſſus eſt, certòque habeas, coniux mea, me nunquam ceſſare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus planè ſit tranquillus*. Surius 27. Sep. Colligitur etiam ex ſimili: ſicut enim amaræ pilulæ, dum hoſtia inuoluuntur, faciliùs ſumuntur: ita & tribulationes, ſi eas memoria Paſſionis Chriſti velut hoſtia inuoluamus. Sicut enim Erinaceus in foraminibus petræ refugium quærit: ita anima Chriſtiani in SS. vulneribus quærere deberet.

4. Hortetur, vt ſæpe ad præmia tribulationibus promiſſa animum afflictus conuertat, reuocetque in memoriam illud S. Pauli ad Rom. c. 8. *Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Si ergo Vrinatores in aqua ſe promptè conijciunt, & gladiatores verbera contemnunt, & milites pericula alacri animo ſubeunt: baiuli onera læti portant, vt villem mercedem & præmium conſequantur: ſic etiam Iacobo Patriarchæ videbantur dies pauci præ amoris multitudine erga Rachaelem; quidni multò magis Chriſtianus omnes aduerſitates libenter ſuſtineat amore & ſpetanti præmij, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis deſcendit? Sic Chriſtus propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem. Sic S. Stephanus intendens in cœlum, vidit cœlos apertos, ſic & Chriſtus Apoſtolos excitauit: *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis*. Matth. 5. Sic S. Franciſcum in graui dolore oculorum animauit, dum dixit: *Franciſce, ſi tota terra eſſet aurum, & mare ac flumina & fontes eſſent balſamum, & omnes montes, colleſque ac lapides eſſent gemmæ; tibi alius theſaurus, longè his pretioſior daretur pro infirmitate, an non gauderes? Ecce hic theſaurus eſt vita æterna, quam tibi repoſui. Et ex nunc te inueſtio; & iſta infirmitas & afflictio tua eſt arrha illius beati theſauri*. Spec. Exemp. V. *Gloria cœl. ex.* 8. Diabolus quoque aliquando faſſus eſt, ſe libenter omnia tormenta damnatorum vſque ad extremum Iudicij diem toleraturum, ſi vnico momento Deum intueri liceret: quid non tollerandum vt æternùm videatur? Sicut ergo vadantes flumen, ſurſum oculos erigunt, ne titubantes prolabantur; ita ne inter tribulationes labamur, conſultum eſt, vt ad cœlum oculos mentis erigamus; nam, vt S. Iſidorus ait: *Qui futuræ vitæ præmia diligenter recogitat, præſentis vitæ mala æquanimiter portat*.

5. Moneat afflictum, quod nemo ſit in hoc mundo ſine aliqua afflictione, nam, vti Iob. 14. ait: *Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs*. Ergo ſatius eſt pati propter Deum, vt hac ratione ſatisfaciamus pro peccatis, lætiùs feramus tribulationem, & præmium in altera vita accipiamus, quàm vt per impatientiam nobis faciamus crucem maiorem, & graues in altera vita pœnas acceſſamus, iacturamque ſummæ mercedis faciamus. Quam doctrinam antiqui pulchro hoc apologo explicabant. *Hinnulus*, inquiebant, *ſylueſter à lupis agitatus ad oues confugerat, quas cum videret in pace degere*, ait: *Hic deinceps vitam meam pacifice tranſignam. Paulò poſt tamen adſunt Sacerdotes, & agnos aliquos abducunt. Quos cum hinnulus ad immolandum trahi audiſſet, cum ſuſpirio exclamauit: Heu mihi, vt video, nullus locus à perſecutione immunis eſt; ſed tamen omnibus perſpectis melius eſt hic manere, & in obſequium Dei pati, quam in eſcam cedere luporum*. Sic ergo etiam omnes iuſti & prudentes Chriſtiani diſcurrunt, quos hinnulus iſte ſignificat.

6. Iubeat afflictum meminiſſe, quoties infernum vel purgatorium meruerit: ſic omnia leuiùs tolerabit. Quis enim latro grauiſſima tormenta promeritus, non cum gaudio acciperet colaphum, ſi tota pœna in hanc conuerteretur, & prætereà ingens pro eo fortiter tolerato præmium offerretur? Ecce omnia tormenta huius mundi comparata cum gehenna nec colapho quidem comparari poſſent; & tamen erit, qui his longè mitiora & minora ferre recuſet, maximè cum in præmium ipſa beatitudo promittatur? S. Franciſcus Borgia omnia hoſpitia ſibi optimè præparabat, quia cognitionem ſui & inferni præmiſerat. Præmittat & hos duos prodromos afflictus, ſic omnes tribulationes, per quam leues efficiet.

7. Demonſtret, fruſtraneum eſſe mœrorem ad malum leniendum, nam vt eleganter S. Chryſoſtomus ait hom. 5. ad populum: *Triſtitia ob id nobis data eſt, non vt in morte, aut alia re doleamus, ſed vt doleamus peccatum, quaſi morbi illius remedium. Sicut ergo remedium lippitudinis illam tollit, non alios morbos; ſic triſtitia peccatum tollit, non alias ægritudines, v.g. pecunia quis mulctatus eſt, doluit, non emendauit: filium amiſit, doluit;*

luit; non reſuſcitauit mortuum: contumelijs affectus eſt; non reuocauit contumeliam: infirmatur, dolet morbum non aufert, ſed auget. Sed peccat quis: triſtatus eſt, peccata deleuit. Ergo triſtitia tantùm facta eſt propter peccatum, à quo nata eſt: ideò vt tinea ipſum corrodit & abſumit.

§. X.

Quo modo Conſolandi quibus Amicus, parens, aut filius mortuus eſt.

1. SIc afflictum apte alloqueris. Tres tantum poſſunt eſſe cauſæ te affligendi dolore ex tali morte: vel ex parte Dei, vel ex parte defuncti, vel ex parte tua aut amicorum: ex nulla autem hic parte dolendum eſt. Nam 1. ſi Deum attendamus: ille iure ſuo repetijt quod ſuum erat: ſi ergo, cum depoſitarius repetit depoſitum ſuum, volentes reddimus; cur ſi Pater cœleſtis repetit amicum, quem nobis ad tempus conceſſit, doleamus & queramur? Præterea ſi boni Chriſtiani ſumus, nihil aliud velle debemus, quàm quod vult Deus: ſi ergo ille voluerit defunctum nobis auferre, quidni & nos velimus? Cur ergo non exclamamus cum S. Hieronymo (ad Paulam de obitu Bleſillæ) *Bonus eſt Deus, & omnia, quæ bonus facit, bona ſint, neceſſe eſt. Mariti orbitas irrogatur: plango quod accidit: ſed quia ſic placet Domino, æquo animo ſuſtinebo. Vnicus raptus eſt filius: durum quidem, ſed tolerabile, quia ſuſtulit ille, qui dederat.*

2. Si ipſe defunctus attendatur: vel bonus is fuit, & bene defunctus eſt, vel malus fuit, & malè obijt: *Si bene*, lætandum potius eſt, quàm triſtandum: nam vt S. Chryſoſtomus Hom. 63. in Matth. ait: *Illum abijſſe in prata florentia cum putes*, ingentes cur aduerſum te ſuſcitas fluctus *tempeſtatis? hic autem fluctus præſentis vitæ pernauigauit. Si ad imperandum, regnandumque hoc caduco mortalique regno filius tuus abijſſet, nolles eum indè redire, vt ipſum videres: nunc verò cum ad meliora, maioraque regna proceſſerit, parui temporis abſentiam ferre non poteris? Noli ergo plorare: reddidiſti enim depoſitum quod tibi creditum erat:* Præterea ſi tu cum amantiſſimo amico in carcere conſtitutus eſſes; & illi à Rege gratia fieret, atque ex carcere in aulam transferretur, vt ibi continuis delicijs frueretur: an tu doleres, velleſque eum in carcere retinere? minimè profectò, ſi verus amicus eſſes. Ecce Deus amicum tuum ex carcere corporis eduxit ad gaudia cœleſtia: & tu eum ab his impedire velles? Si verò *malus fuit*, dolendum iterum non eſt: quia peior vaſiſſet, ſi diutiùs vixiſſet, atque adeo maiorem pœnam incurriſſet: quòd Deus præuidens rapuit illum, vnde Tertullianus c. 9. de patientia. *Chriſtum lædimus*, inquit, *cum euocatos quoſque ab illo quaſi miſerandos non æquanimiter accipimus*. Certè Deus & Beati non minus amant amicum tuum, quàm tu: & tamen illi etiam in tali caſu conſtitutum non lugent, ſed potiùs diuinæ iuſtitiæ & voluntati acquieſcunt: neque tu etiam, ſi aliquandò veneris eò aliter facies: cur ergo non iam quoque facere poſſis, & facias, quod ibi poſtea facturus es?

3. Si ſeipſos afflicti attendant, necdum habent cauſas dolendi, nam loco amici huius aut filij, ipſum Deum habent, qui ipſos ſolari vel adiuuare poſſit, ergo meritò illis dici poteſt, quod Reg. c. 1. Elcana Annæ vxori dixit: *Anna cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi ſum, quam decem filij?* Nimirum vanum auxilium & ſolatium illis ſubtraxit Deus, vt in illo tanquam fonte ſinceriora quærant, cur ergo tam ſalutari conſilio acquieſcant? Iubeat item meminiſſe, quantarum curarum cauſa fuerit defunctus: quantum impedimentum in diuino ſeruitio: hoc certè agnouit Melania Iunior de qua S. Hieronymus ſcribit, quod calente adhuc mariti corpuſculo, & necdum humato, duos ſimul perdiderit filios: quo tamen in caſu lachrymam non fudit, ſed ſtetit immobilis, & ad Chriſti pedes deuoluta quaſi ipſum teneret, arriſit, & dixit: Expeditiùs tibi nunc ſeruitura ſum Domine, qui tanto me onere liberaſti. Tandem oſtendat, cum ſpes ſit, defunctum talem in cœleſtem aulam receptum eſſe, gratulari ipſos debere, quod ibi tantum amicum habeant, qui & velit, & poſſit plurimum ipſorum commoda promouere.

4. Reuocet in memoriam, quod talibus amicis caruerint ſine dolore antequam ij nati eſſent: cur ergo non etiam nunc carere poſſint, cum ij amplius non exiſtunt? Imò in cœlis magno gaudio exſpectant ipſos, & ad ipſorum præſentiam anhelant.

5. Proderit aliqua exempla afferre eorum, qui mortem amicorum forti animo tulere: quale ante omnia alia eſt exemplum Beatiſſimæ Virginis, S. Iobi, matris Machabæorum, S. Felicitatis, & S. Symphoroſæ, quæ ſeptem filios martyrio affici coram ſpectauit; Mauritij, qui ad ſingulos ictus, quibus filij interimebantur, exclamauit: *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.*

Mo-

§. XI.

Modus Diſponendi eos qui grauem Bonorum iacturā fecerunt.

1. OStendat, Bona quæ amiſerunt Deo ipſi donata fuiſſe: nam omnes nudi in hunc mundum venimus, & nudi inde exibimus. Non eſt igitur ægrè ferendum, quod Deus illa pro arbitrio abſtulerit. Sed potiùs cum maximo animæ ſuæ lucro dicat cum S. Iobo cap. 1. *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.*

2. Imo oſtendat, talem iacturam ſæpe eſſe ſignum diuinæ dilectionis. Nam ſicut Vinitor amputat vites, quas diligit: & qui autem amat, & retinere deſiderat, alas ei amputat; & mater filio cultrum ſubtrahit, ne ſemetipſum lædat: & dominus foco ligna ſubtrahit, ne domus omnino comburatur: ita Deus ijs, quos amat, temporalia bona amanter ſubtrahit.

3. Declaret illis, quàm miſericorditer cum illis agat Deus, per hanc iacturam illos puniendo; quæ enim adultera non clementer ſecum agi exiſtimet, ſi maritus tantùm adulterum auferat; & ſimul promittat, ſe, ſi illa patienter ferat hanc ablationem, non modo in gratiam eum recepturum, ſed ingentibus etiam donis ditaturum? hoc autem facit Deus, diuitias ab illo, cum quibus ſpirituale adulterium commiſerat, auferendo. Si ergo nulla adultera in adulterio deprehenſa, dicere audet marito: relinque mihi adulterium, vt pergam cum eo ius tuum lædere; quomodo anima fidelis diuitias ablatas repetere à Deo audebit?

4. Demonſtret, ingens illi beneficium eſſe collatum per diuitiarum ablationem: ſi enim diuitiæ ſunt ſpinæ ſuffocantes ſemen verbi diuini, ſi ſunt laqueus diaboli trahens in ſempiternam mortem, ſi ſunt cancer ad vitalia animæ ſerpens, & mortem cauſans ſpiritualem; ſi ſunt lapis animam pondere curarum & peccati opprimens; quidni magnum ſibi beneficium collatum exiſtimabit, à quo hi laquei, & ſpinæ ablatæ ſunt; cui cancer iſte ſine ſciſſione ademptus eſt?

5. Hortetur, vt oculos conuertant ad veras diuitias, ſcilicet ad virtutes & bona opera; item ad cœleſtia gaudia, quæ ipſis inuitis auferri non poſſunt, vti nec ipſe Deus, ſic certè leuiter ferent iacturam temporalium exemplo primorum Chriſtianorum, ad quos S. Paulus Hebr. cap. 10. ſcribit. *Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.* Quis non libenter Agrum ſuum grandine deſtrui ſineret, ſi grando Aurea eſſet? talis autem grando eſt tribulatio, quia per illam regnum cœlorum emimus. Iubeat ergo meminiſſe illorum S. Dauidis verborum: *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua* (offerentes pecunias, quæ ipſis vel à magiſtratu, vel ab hoſte auferebantur) *venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.*

6. Denique iubeat ſperare, quod ſicut Dominus Iobo duplicia reſtituit, ita & ipſis poſſit, & verò etiam velit (ſi ita ipſis vtile fore videbit) duplicia reſtituere; certè neceſſaria non negabit, iuxta teſtimonium Scripturæ; *iunior fui, etenim ſenui: Numquam vidi iuſtum derelictum, aut ſemen eius quærens panem.*

§. XII.

Quomodo Inſtituendi ſunt qui in Fama aut Honore graue detrimentum acceperunt.

INfamiæ apprehenſio quantum fieri poteſt diminuenda: plerique enim plus ſui Honoris ſe amiſiſſe putant, quàm re ipſa perdiderint. Imo multi circa ablati Honoris meras vmbras verſantur.

Sed etſi pateat Honorem alicuius facto, maledictio, aut calumnia verè læſum fuiſſe. Iubeat conſiderare, an ipſius honor pluris faciendus ſit, quam honor Dei? Sicut ergo Deus hominum blaſphemijs, iniurijs, & peccatis contra ſe factis nihil in ſe turbatur, ſic multo minus debet homo conturbari aut contriſtari, cuius honor infinities minoris eſt momenti.

1. Oſtendat illi talem & tantum eſſe quemlibet, qualis & quantus eſt in oculis Dei; parum ergo curandum eſſe, quidquid de illo ſentiant homines: neque enim propterea æger eſſe quis incipit, ſi alij ægrum dicant; neque Sol ſplendorem ſuum amittit, ſi aliqui obſcurum eum eſſe aſſerunt; neque propterea, quod aliqui aſinum, leonem vocent, talis erit. Verbo, ſi cuncta contra aliquem dicerentur, quæ fingi malitioſiſſimè poſſent, quid ipſi noceret, ſi omnino tranſire permitteret, nec plus, quam feſtucam perpenderet, nunquid vel vnum capillum extrahere poſſent? vti rectè Thomas Kempenſis l. 3. c. 46. diſcurrit.

2. Hortetur, vt is, qui iniuriam accepit, peccata ſua & vtilitatem inde exortam bene perpendat; vt verè nihilum ſe agnoſcat: ſic enim

enim haud difficulter contemni & infamari ſe ſinet: quis enim ægrè fert, ſi in nihilum verba contumelioſa iaciantur? quis indignatur, ſi de ſterquilinio, vel de ſtulto parum honorificè homines loquantur?

3. Oſtendat illi, tantam eſſe dignitatem, ſi quis ſine cauſa iniurietur & contemnatur, vt erubeſcere potiùs deberet, quòd Deus ad talem dignitatem eum euehat. Quid enim dignius, quod magis maieſtate plenum, quam ipſi Chriſto orbis Seruatori ſimilem fieri? quantopere honoratum ſe crederitis, cui Rex veſtem proprij filij ſui dono mitteret, eamque induere iuberet; hoc autem beneficium & honorem exhibet Deus illi, quem contemni & iniurijs affici ſinit.

4. Oſtendat, quam nihil proficiat, mutuas iniurias & conuitia reponendo. Id profectò eleganter hac ſimilitudine declarauit S. Chryſoſtomus c. 5. in Epiſt. ad Theſſal. *Conuitiatus eſt quiſquam? vituperauit? tu claude os tuum: ſi enim illud aperueris concitabis magis ventum hunc. Non vides in ædibus, quod, quando è regione directè duæ ianuæ oppoſitæ ſunt, & flatus vehemens irruerit; ſi alteram clauſeris, nihil efficiat flatus, ſed plurimum de illius robore præcidatur? Ita & hic duæ ſunt ianuæ, os tuum, & os illius, qui te vituperat & probo afficit: Si tuum oocluſeris, & ſpirationem dederis, omnem iſtum flatum extingues, ſi verò aperueris, effrænis reddetur.* Dicat ergo, quiſquis iniuriam paſſus eſt: *Poſui ori meo cuſtodiam: cum conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Hoc enim ſilentio duo inſuper commoda conſequetur. Primum eſt, quod ſic magis ſe vindicet de lædente: nam, vt S. Ambroſius lib. 2. de offic. c. 3. ait: *Si taceas, ſi diſſimules, ſolet dicere* (conuitiator) *quid taces? loquere, ſi audes; ſed non audes, mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur: victum ſe reputat, illuſum, poſthabitum, ac irriſum. Si reſpondeas: ſuperiorem ſe factum arbitratur, quia parem inuenit.* Secundum eſt, quod ipſa taciturnitate famam ſibi hominis virtuoſi faciat, qua fama non poteſt eſſe præſtantior: ſicut enim ſidolium percuſſum, ſonum edat ad minimum ictum, vacuum eſſe colligimus: ſi verò non reſonet, plenum eſſe dicimus, ita plenos gratia & fortitudine exiſtimamus eſſe, quos ad iniurias tacere aduertimus. Hinc Eccleſia de SS. Martyribus canit: *Non murmur reſonat, non querimonia, ſed corde tacito, mens bene conſcia conſeruat patientiam.*

5. Non parum etiam proderit, eos, qui iniuriam inferunt, conſiderare quaſi infantes, phræneticos, inſanos, &c. quod medium S. Baſilius homil. 10. de ira ſuggeſſit, dum dixit: *Si paruus puer te verbis contumelioſis peteret, occaſionem tibi potiùs ridendi daret. Quòd ſi phrenesi captus, & ſenſu excidens verba vita incompoſita & ſtulta minimeque vera dicat, miſericordia potius, quam odio dignus erit.* Hoc medio vſus eſt Chriſtus, dum in Cruce dixit: *Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt*, Lucæ 23. Eodem vſus eſt & Seneca, hinc quibuſdam ſibi oblatrantibus dixit: *Mouerer, ſi iudicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, ſed de ſe.* Præterea lingua aliena loquenti (iuxta commune adagium) obſurdeſcendum eſt; atqui lingua conuitians non eſt Chriſtiana, ſed diabolica (nam benè aduertit S. Hieronymus ad S. Euſtochium: *Iraſci hominis eſt frænum iracundiæ imponere Chriſtiani*) ergo tacendum eſt potiùs, quàm loquendum. Si hæ rationes etiam Ethnicos ad animi æquitatem compoſuerint, quantò magis Chriſtianos, quibus infamiæ æquo animo toleratæ promiſſa ſunt à Deo præmia æterna.

§. XIII.

Quomodo Conſolandi & Inſtruendi ſit Captiui in carcere detenti.

EXponat captiuo Carcerem eſſe Scholam plurimarum virtutum, quas forte alibi non tam commodè diſceret aut exerceret. Nempe in ea exerceri poſſe Humilitatem, Patientiam, Orationis ſtudium, Reſignationem, & Fiduciam in Deum. Hortetur ergo vt diuinæ iuſtitiæ æquitatem humiliter agnoſcens, ſæpius ex animo dicat, *Iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum*, Pſ. 118.

1. Oſtendat huius, & omnium malorum cauſam præcipuam eſſe peccata noſtra. Sicut enim ex terra aſcendit materia, ex qua tonitrua & fulmina homines percutientia generantur: ita in cœlos quoque homines materiam iræ diuinæ, ſcilicet peccata, mittunt. Vnde S. Chryſoſtomus; *auferamus*, ait, *malorum fontem, & omnia malorum ſiſtent fluenta.* Hortetur ergo captiuum, vt velut obediens filius agnoſcat paternam Charitatem, & carceris pœnam cum patientia & reſignatione accipiat, ſic enim & Deum ad parcendum citius permouebit, & ſuam ipſe pœnam leuius tolerabit; nam vt S. Gregorius l. 10. mor. c. 5. ait: *Quaſi aqua ignis extinguitur, cum ſurgente furore animi, ſua cuique ad mentem culpa reuocatur.* Et, *dolor flagelli temperatur, cum culpa cognoſcitur; quia tanto quiſque ferramentum Medici patientius tolerat, quantò magis putridum eſſe conſpicit, quod ſecat.* Certè facilior erit conſolatio, vt idem Doctor

ctor ait, ſi inter flagella, quæ patimur, delicta quæ fecimus, ad memoriam reuocemus. Dicat ergo Sacerdos captiuo: *Quod meritò pateris, patienter ferramento.*

2. Suadeat captiuo, vt, quo faciliùs ferat captiuitatem, in carcerem præmittat duos nuntios: cognitionem ſcilicet purgatorij, & inferni, quorum vtrumque per peccatum ſuum meritus fuerat, neque dubitet, quin inde leuior quantacunque carceris moleſtia ſit futura. Ita S. Chryſoſtomus promiſit, dum dixit: *Si terribile aliquid videris, cogita gehennam, & illud deridebis.* Certè Monachus quidam, qui infernum viderat, vltrò ſe per duodecim annos incluſit, nullius admittens colloquium, donec tempus moriendi aduenerat: vti Io. Maior in Specul. Exem. diſt 2. ex. 246. refert.

3. Reuocet illi in memoriam commune illud Prouerbium: *Anima magis eſt, vbi amat, quàm vbi animat:* hortetur ergo illum, vt & ipſe in Paradiſum mente deambulet: ſic enim carceris moleſtias non ſentiet.

4. Sanctorum exempla, qui carceres cum gaudio inhabitarunt. Proponat videlicet S. Ioſephi Patriarchæ, SS. Petri, & Pauli, S. Ioannis Baptiſtæ, &c. de quorum captiuitate loquens S. Chryſoſtomus hom. 5. de par. Iob ait: *Si mihi quiſpiam dixiſſet, elige, vtrum velis: vis eſſe Angelus Petrum ſoluens, An Petrus vinctus? Petrus vtique eſſe maluiſſem. Maius hoc vinculorum donum eſt, quàm ſolem ſiſtere, aut mundum mouere, aut dominare dæmonibus, eoſque expellere.* Neque obſtat, quod hi non propter ſcelera incluſi fuerint: nam qui illis carcer honorificus fuit propter Dei amorem, is illis honorem afferre ſimilem poterit per iuſtitiam, & humilitatem. Et præterea quod carceri huic ad martyrium deeſt, ipſa voluntas deſiderio ſuo ſupplere poteſt. Atque hanc ipſam ob cauſam ſuadendum ipſi eſt, vt vel maturè contritionem eliciat, vel etiam omninò Confeſſionem faciat (etſi capite non periclitetur) ne per peccatum mortale obicem ſatisfactioni, meritiſque ponat.

5. Magnopere curet, vt talis captiuus otioſus non ſit; ſic enim triſtibus, & nocuis cogitationibus, tentationibuſque aperitur aditus. Itaque ſuadeat frequentem roſarij, aliarumque precum recitationem, ſubminiſtret illi imaginem piam, numiſma habens Indulgentias, commendet ei ſtudium in animas Purgatorij, & alias ſimiles deuotiones. Quandoque etiam prodeſſet, talem captiuum opere manuali occupare, ſunt enim plerumque homines rudes, non aſſueti occupationibus mentalibus, vel librarijs; ſi tamen legere norunt, vtiliter illis liber aliquis ſpiritualis v. g. vita Chriſti aut Sanctorum, de æternitate, de morte, de patientia, &c. offeretur legendus.

§. XIV.

Quomodo aſſiſtendum damnatis ad mortem ante, & poſt latam ſententiam.

I. NOn expedit pendente mortis ſententia Reum ad Confeſſionem hortari, ne tunc timore ſupplicij peccatum ſileat: ſed potiùs ritè diſponere ad præparationem Confeſſionis generalis poſtea faciendæ, & ad Reſignationem in diuinam voluntatem.

II. Non expedit etiam, vt recipiat in ſe vitæ ſeruandæ patrocinium; quia ſic Reum non poſſet tam commodè diſponere: ſemper enim Reus haberet ſpem vitæ à Confeſſario obtinendæ: quod ſi hac ſpe cadat, abalienabitur ab eodem; vtpotè qui cauſam ſuam non benè egerit. Poterit tamen in genere promittere, ſe nihil omiſſurum, quod in illius commodum cedere poſſit: quia tamen Iuſtitiæ curſus ſuus relinquendus, & Magiſtratus tum propter obligationem, quàm habet ſcelera puniendi; tum propter maturam conſiderationem, quàm in huiuſmodi cauſis adhibet, non facilè mutat ſententiam: ideò ſuadere ſe dicat, vt in diuina voluntatem ſe penitus reſignet, & quo præuiſa tela minùs feriant, ad quamcumque ſententiam de manu Iudicis non aliter, atque de manu ipſius Dei accipiendam ſe præparet.

III. Poſt latam mortis ſententiam Reo per Confeſſionem expiato, & SS. Corpore Domini refecto, præter Confeſſarium, & eius ſocium non expedit plures cum eo conuerſari? ipſi verò de nulla re alia loquantur, niſi quæ ad ſalutem pertinet, omnem ſermonem de amicis, parentibus, &c. præſcindentes.

IV. Vltima nocte imminente admonebit Reum, vt dormiat; ne timor mortis imminentis hominem nimis debilitet, & indiſpoſitum reddat diei ſequentis neceſſarijs admonitionibus, & imparem doloribus exantlandis. Expedit autem dormienti adeſſe quendam, qui ſi neceſſe ſit, conſolari queat; quia tunc magis creſcunt tentationes, & deſolationes.

V. Illuceſcente fatali die, prima ſit cura Sacerdoti, vt formato S. Crucis ſigno, & inuocato in vota Deo, eidem dies illa offeratur intentione optima: vniatur diei, quo Chriſtus paſſus eſt; imploretur auxilium Sanctorum,

præ-

præſertim Patronorum, & illius, cuius nomen gerit Reus. Detur opera, vt confiteatur iterùm, lucretur indulgentias, conformetur voluntas cum diuina, & alia exerceantur pietatis opera, vſque dum carcere educatur. Solatio erit magno, ſi indicetur pro eius felici morte iam litatum Deo; pro anima verò denuò litandum. Spondeat quoque Sacerdos, ſe rogaturum plures, maximè verò Spectatores poſt ſupplicium ſumptum, vt pro eo preces, & fortè etiam indulgentias aliquas (maximè menſtruæ Communionis, vbi earum facultas eſt) offerre dignentur.

VI. Caueat, ne quidquam ad feſtinandam mortem proferat, imò interrogatus à ſatellitibus vel alijs, an omnia ſint abſoluta? reſpondeat, ſui muneris eſſe, cum Reo de animæ ſalute agere, reliqua ſui fori aut iudicij non eſſe. Secundùm *Vaſquez* tamen irregularitatem homicidij publici non incurrunt perſonæ priuatæ, ſed tantùm miniſtri iuſtitiæ.

VII. Cum fertur ſententia decretoria, hortetur Reum, vt eam cum humilitate & reſignatione magna, de iuſtiſſima Dei manu accipiat, rogetque Deum ardentibus ſuſpirijs & verbis feruentibus, vt intuitu huius feralis ſententiæ dignetur eum à ſententia mortis æternæ liberare.

VIII. Cùm Reus ad mortem pergit, ſummopere curandum eſt, ne oculis huc illuc vagetur, obuios ſalutet, aut alloquatur, maximè amicos aut conſanguineos; ſed totis viribus in vnam animæ ſalutem incumbat. Si tranſeundum ſit propè templum vel Crucem, iuuabit Chriſtum vel ſacram ædem inclinato capite, aut forſitan etiam flexo poplite venerari, & opem gratiæ diuinæ expoſcere.

IX. Proderit in tam funeſto itinere orare continuò quod vt fiat ſuauſus, nunc è libello preces recitentur, nunc è memoria prout affectus dictauerit, actus virtutum eliciantur, præſertim Contritionis, Fidei, Spei, reſignationis, inuocationis, &c. Sæpe tamen clamare non expedit, quia non rarò magis turbatur animus Rei, & quodam horrore percellunt vociferationes huiuſmodi. Curet, vt manibus teneat Crucem; circumligatum ſit Roſarium, ſi quidem manus poſt tergum non ſint reuinctæ, tum enim ipſe Crucem ferat, & ſæpius offerat deoſculandam.

X. Cùm in conſpectum loci fatalis venerit, conetur Reo adimere horrorem, vel minuere certè. Proderit exemplum S. Andreæ in memoriam reuocare, & explicare, quo animo Chriſtus montem Caluariæ conſcenderit: iuuabit etiam frequenter tum repetere voces illas: *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Domine hic vre, hic ſeca; modò parcas in æternum. Etiamſi occiderit me in eo ſperabo.*

XI. In ipſo loco denuò & magno cum affectu interroget, num animum aliquid cruciet, vel remordeat conſcientiam? num iterum confiteri velit? an alia quapiam tentatione impugnetur? Adhortetur exquiſitis verbis ad luctam vltimam, qua ſi victor euadat, triumphaturus ſit in æternum. Iterum quærat, num omnibus ignouerit? ingeminentur actus contritionis, virtutum Theologicarum; offeratur oſculum Crucis, & eiuſdem ad pectus amoroſa appreſſio.

XII. Vt maiori cum alacritate vel ictum excipiat, vel laqueum recipiat; rurſum polliceatur Sacerdos, ſe illius poſt mortem memorem futurum; nec vnquam deſiſtat à cohortatione ad patientiam. Curet, vt ſæpè ingeminet illa SS. Nomina, *IESVS, MARIA*! Et illa: *In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum.*

PRAXIS aſſiſtendi alijs ęgris ac moribundis: Et Motiua illis inculcanda ad Reſignationem, Patientiam, Fidem, Spem, Charitatem: Et harum virtutum ac Contritionis Actus, diſerte expreſſi habentur paulò ſupra in ipſa praxi aſſiſtendi cuiuis moribundo: quę ſi opus ſit, poſſunt hic, aut alibi vſurpari: & maximè in quauis Sacramentorum adminiſtratione.

Item *Inſtructiones* pro ipſo Sacerdote quoad ſuam Perſonam, & Functione, traduntur infra in ſequenti Praxi aſſidua Meditationum pro Sacerdote &c.

PARS SEXTA PRAXIS ASSIDVA MEDITATIONVM PRO SACERDOTE

Ad Vitæ & Functionum ſuarum perfectionem.

Item: RITVS & ORDO ſingulorum Sacramentorum, &c.

CVm Sacerdotis ſit populum non tantùm verbo, ſed etiam exemplo docere, ante omnia opus eſt, vt ipſe omnes muneris ſui partes piè ſanctèque exequatur. Debet enim Sacerdos eſſe in Eccleſia Dei, *Lucerna ardens & lucens*: lucere autem non poteſt foris vitæ exemplo, niſi priùs ardeat intus ſincera erga Deum ac proximum charitate, neque hunc diuinæ charitatis ardorem concipere, niſi coram Deo ſeria officij ſui conſideratione intellectum illuminet, & voluntatem ardenti virtutis ac perfectionis deſiderio accendat. Hinc ſapienter affirmat *Caietanus in 2.2.q.82.a.3* neminem poſſe dici Religioſum (nec ſimili ratione perfectum Sacerdotem) qui ſemel in die mentali oratione animum non exercet: quia fieri non poteſt, vt quis ad Chriſtianæ virtutis perfectionem perueniat, niſi eam ſeriò deſideret, deſiderare autem non poteſt niſi eam eiuſque dignitatem attentè conſideret.

Et mos eſt laudabilis hic in Belgio, vt nemo à Prælatis ad Sacerdotium admittatur de quo non conſtet quod per Exercitia ſpiritualia in ſanctis Meditationibus animum excoluerit, quod vtinam alibi in praxim inducatur. Ne igitur omninò deſideretur medium ad Sacerdotis perfectionem tam neceſſarium, hic aliquem ad meditationem ingreſſum per materias illius ſtatui conuenientes, breuiter aperiemus, vt Meditationis vtilitate & ſuauitate deguſtata, poſſit paulatim Sacerdos ſua induſtria, & diuino auxilio, illius vſum ſibi reddere magis familiarem.

Hæ autem Conſiderationes quas ſubijcio, non ſunt obiter legendæ, ſed meditantium more in ſingulis punctis ſiſtendum eſt, cum pio affectu conſiderando documenta, quæ Deus illic proponit, quam neceſſe ſit illa obſeruare, quàm periculoſum negligere, notãdo virtutem quam commendant, aut vitium quod damnat. Et in ſingulis reflectẽdo ad ſeipſum, & examinando, an hoc hactenus obſeruauerit, aut contrarium vitium euitauerit, proponendo quam primum, & in particulari ſeriam emendationem, & operum ſuorum dignam Sacerdote perfectionẽ, ad Dei gloriam, ad proximi ędificationẽ, & animę ſuę ſolatiũ, tã in hac vita, quã in tota ęternitate.

DIE DOMINICO

Conſiderationes de Dignitate, & Obligatione Sacerdotum.

COnſidera primò. Sacerdotes plures ſuam dignitatem & obligationem vel ignorare, vel non ſatis expendere: & hinc fieri, vt in multis more ſæcularium viuant, nec obligationi ſuæ reſpondeant, nec in debito honore & æſtimatione à ſæcularibus habeantur. Sacerdotis perſona & officium ſemper apud præcipuas Gentes tanta in æſtimatione habita fuit, vt qui erant Reges debuerint ſimul eſſe Sacerdotes, ad maiorem reuerentiam Regię perſonæ conciliandam. Teſtatur id S. Ambr. Ser. 18. in Pſalmum 118. vbi teſtem adducens Platonem ſic ait. Inter alia didicit (Plato) apud Ægyptios non licere Regem abſque Sacerdotio imperare. Quin imò ſi ex alio genere quiſpiam Regnum vſurparet, cogebatur ſtatim ſacris initiari, vt ſimul Rex eſſe & Sacerdos. Aſſerit etiam Xenophon omnes Reges Lacędemonios ſimul Sacerdote fuiſſe. Id ipſum primi Reges Romanorũ firmiter obſeruarunt,

vt diſertè tradit S. Iſidorus l. 7. Etym. c. 12. Sacræ etiam Litteræ, Gen. c. 14. indicant, Melchiſedech Regem ſimul & Sacerdotem fuiſſe.

Quin etiam à dignitate, puritate, ac ſcientia quæ debet ineſſe Sacerdotibus, in ſacris Scripturis Angeli nuncupantur, vt *Malachiæ cap.* 2. Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & Legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Et ab ipſo Chriſto, *Matthæi* 5. *& alibi*, Sacerdotes vocantur, Sal terræ, Lux mundi, Lucerna ſuper candelabrum poſita. Et etiamnum propter ſacri Ordinis reuerentiam quilibet Sacerdos vocatur Reuerendus Dominus, & alibi Sir Petrus, Sir Thadæus, &c.

His expenſis, ſeriò cogita, an tua vita & mores ſint Sacerdotio digni. Non enim eſt tanti officij dignitas, onus, & obligatio temerè ſuſcipienda, aut indignè exercenda. Nulli ſunt in toto mundo homines grauiori iudicio à Deo puniendi, quam mali Sacerdotes. Rei optimæ corruptio ſolet eſſe omnium peſſima.

Errat ſanè, & grauiter errat, qui ad ſuſtinendum Sacerdotis nomen ſibi ſufficere putat, à Laicis veſte diſtingui, & Horas, ac Sacrificium, curſim abſoluere. Attende quantum porrò ad exercendum hoc Sacroſanctum munus perfectionis requiratur. Audi S. Chryſoſtomum *conc. ad pop. Antioch.* His verbis grauiter monentem.

Quo non oportet eſſe puriorem tali fruentem Sacrificio? quo ſolari radio non ſplendidiorem. Manum carnem hanc diuidentem. Os quod igne Spiritali repletur. Linguam quæ tremendo nimis ſanguine rubeſcit? Attende etiam *S. Ambroſium* lib. de dignit. Sacer. graphicè docentem Sacerdotis dignitati vitam & mores reſpondere debere. Nihil, inquit, eſt in hoc ſæculo excellentius Sacerdotibus: ſi quod ſumus profeſſione, actione potiùs quam nomine demonſtremus, vt nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini, nec ſit nomen inane, & crimen immane, ne ſit honor ſublimis, & vita deformis, ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio.

Conſidera ſecundò, Quantam apud omnes æſtimationem, & venerationem conciliare debeat ordinis Sacerdotalis excellentia & perfectio, & quantam Deo & Eccleſiæ iniuriam faciat Sacerdos, qui Ordinem illum mala vita, & prauo exemplo commaculat. Conſtantinus Imperator tantopere Sacerdotes veneratus eſt, vt dixerit: Si Sacerdotem viderem peccantem, ne ab alijs videretur, pallio meo illum contegerem. S. Martinus Epiſcopus Turon. prandens cum Cæſare, priùs ſocio ſuo, quòd eſſet Sacerdos, poculum porrexit, quàm Cæſari. S. Ambroſius dicit Regum, ac Principum colla genibus ſubmitti Sacerdotum, eoſque oſculata eorum dextera credere ſe eorum orationibus adiuuari. B. Gelaſius Papa in Ep. ad Anaſtaſium Imperatorem. Duo ſunt, inquit, Imperator, quibus principaliter hic mundus regitur. Auctoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas, in quibus tanto grauius eſt pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipſis Regibus in diuino examine ſunt reddituri rationem.

Conſidera 2. Hinc ſanctiſſimos quoſque ob ſummam eius dignitatem refugiſſe Sacerdotium, vt S. Antonium, S. Pachomium, S. Benedictum, & S. Franciſcum, cui hærenti, an fieri deberet Sacerdos, cum eſſet Diaconus, in via occurrit Angelus, geſtans vitrum perlucidum clariſſimo liquore plenum, dixitq; Sacerdotis animam ſimilem eſſe debere illi liquori: Vndè ille Sacerdos fieri noluit, quia tantam ſuæ animæ puritatem eſſe non putauit. Multi quoq; Sancti & ætate prouecti Eremitæ Monaſteria deſeruere, ne ad Sacerdotium prouẽherentur, alij verò iam ad illud prouecti, vel etiam ad Epiſcopatum, in remotas terras abierunt, ne agnoſcerentur, vt Ioannes Silentiarius, & alij. S. Marcus quoque dicitur ſibi abſcidiſſe pollicem, ne fieret Sacerdos, & S. Ammonius aures, ne fieret Epiſcopus. Et ego, quomodo in hac dignitate me gero? Qua pietate erga Deũ? Qua ædificatione erga proximum? Hic vita anteacta ſeriò conſideranda eſt, & noua melioris vitæ propoſita Deo offerenda.

Conſidera 3. Dignitatem Sacerdotum nouæ legis, ſumi ex duplici poteſtate illis collata, ordinis, & iuriſdictionis. Ratione Ordinis poſſunt conſecrare Corpus & Sanguinem Domini, ratione Iuriſdictionis poſſunt homines abſoluere à peccatis, & Eccleſiam gubernare. 2. Expende quam admiranda ſit illa poteſtas conſecrandi. Magnum beneficium credimus præſtitum Ioſue, quod imperio ſuo fecerit ſiſtere ſolem, *obediente Domino*, vt loquitur Scriptura Ioſue 10. *Voci hominis*, ſed multò maius præſtitum eſt cuique Sacerdoti. Ille enim fecit ſtare ſolem, vbi ante erat, at Sacerdos ſiſtit Chriſtum in cœlo exiſtentem, vbi ante non erat, id eſt, in altari: illi creatura obediuit, huic creator: illi ſol ſemel loquenti obtemperauit, huic Deus, quoties verba conſecrationis eloquitur, obedit. Quis Sacerdos tam ſtupidus eſt, qui conſiderans tã ſtupendam Chriſti erga ſe obedientiam, ſummi Regis ad ſubditum, Dei ad creaturam, non viciſſim libenter obtemperet Dei mandatis? Quis cum B.

Ioanne Baptiſta non dicat, Matth. 5. 3. *Ego à te debui baptizari* tibi debui obedire, *& tu venis ad me*, tu mihi obedis? O me ingràtum, & indignũ!

Suſcipe Domine deinceps vniuerſam vitam & operam meam, accipe intellectum & voluntatem, corpus & animam, vt in ſtatu Sacerdotij tam ſancto me totum tibi & proximo seriò & ſancte impendam: tribue mihi tuum amorem & hanc gratiam, & nihil vltra poſco in rebus creatis. *Addendo alia, quæ affectus ſuggeret.*

DIE LVNÆ.

De Virtutibus, Zelo, & Scientia, quæ debent ineſſe Sacerdoti.

1. Conſidera, Apoſtolorum 1. *ad Timot.* 3. velle vt Epiſcopus, ideſt, qui intendit curæ animarum, primò, non ſit ſuperbus, 2. non iracundus, 3. non ligitioſus, 4. non percuſſor, vel manu, vel lingua, id eſt, detractor & calumniator, 5. non vinolentus, 6. non turpis lucri cupidus, nec auarus, 7. vt ſit irreprehenſibilis id eſt, quem nemo iure queat reprehendere, quique nullam det occaſionem iuſtæ quærelæ, vel etiam qui nullius mali ſibi ſit conſcius.

2. Conſidera, ideò tantam perfectionem ab Apoſtolo exigi in Sacerdote, quia, vt omnes Patres docent, quo quis eſt ſublimioris ſtatus & ordinis, hoc ad ampliorem virtutum perfectionem tenetur, ſecundùm illud Lucæ 12. *Cui plus datum eſt, plus exigetur ab illo*, & Sap. 6. *Iudicium duriſſimum in his qui præſunt fiet, & potentes potenter tormenta patientur*. Et S. Gregorius. Sicut Prælatus inquit, tot coronas ſibi multiplicat, quod Deo animas lucrifacit, ſic ſi peruerſa perpetrat, tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuæ perditionis exempla tranſmittit.

3. Conſidera, Sacerdotem debere eſſe omnium virtutum, maximè autem fidei, ſpei, charitatis in Deum & proximum, humilitatis, pietatis & caſtitatis, ſpeculum & exemplar: ſi enim Lux eſt mundi, & lucerna ſuper condelabrum poſita, debet luce doctrinæ ſuæ, & vitæ exemplaris illuſtrare omnes, *Matth.* 5. Si Sal eſt terræ, debet omnes à corruptione peccati conſeruare, ſi Pater & Magiſter eſt ſubditorum fidelium, debet in ſe oſtendere exempla quæ omnes imitentur.

Debet enim Sacerdos eſſe ſpeculum pietatis, & modeſtię in quo reluceat imago Chriſti, ad cuius exemplum homines ſæculares vitam, actiones ſuas conformare conentur. Nihil decet eſſe in ipſius verbis leue, nihil in oculis, nihil in geſtibus niſi moderatum & verecundum. Dum quidam Sacerdos iocoſus interrogaſſet D. Thomam Aquinatem, an non videret bouem in aere volantem, & hic ſtatim oculos ad ſpectandum ſuſtuliſſet, deriſit Sacerdos illius ſimplicitatem, quod hoc crederet. Reſpondit autem vir Sanctus, Facilius ego crederem bouem volare, quam Sacerdotem mentiri.

4. Conſidera, Sacerdotem debere habere diuinæ Scripturæ, rerumque Theologicarum pro officij magnitudine coniunctam ſcientiam & ſapientiam, &, vt Apoſtolus monet Timot. 1. c. 4. *Attendere Lectioni, exhortationi, doctrinæ*. Quilibet enim Sacerdos curam habens animarum, tenetur exponere Euangelium, & Catecheſin fidei Chriſtianæ tradere, & eos qui contradicunt redarguere. Si enim S. Petrus Ep. 1. c. vult omnes eſſe *paratos ad ſatisfaciendum omni poſcenti de fide, quæ in ipſis eſt*: quanto magis debent eſſe Sacerdotes, quia aliorum ſunt Magiſtri & Doctores? Quid turpius eſt, quàm Sacerdotem non poſſe reſpondere alicui mulierculæ, vel adoleſceutulo hæretico obiectanti, vt hoc tempore fit, Scripturæ ſacræ teſtimonia? Vnde Chryſoſtomus ſcribit, Sacerdotem in omnibus debere eſſe ſapientiſſimum, & mille inſtructum oculis, vt non ſolùm ſibi, ſed etiam toti populo ſeruiat. Deus verò apud Oſeæ Prophetam comminatur imperitis repulſam à dignitate Sacerdotij. *Quia*, inquit, cap. 4. *tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi*. Vnde patet, quantùm delinquat, & ſuo muneri deſit Sacerdos, qui otio, aut negotijs ſæcularibus vacans, negligit operam impendere vtili ſtudio, & lectioni Sacræ quibus ſe, & alios perficiat. Sicut enim Calix conſecratus non debet vſibus profanis, ſed tantum Sacris impendi, ſic multò magis Sacerdos per Ordines Sacros diuino obſequio conſecratus, debet ſe totum ſtudijs, & rebus Sacris, & proximorum ſaluti impendere.

His conſideratis, in particulari examinabis, quantam curam & ſtudium adhibeas, vt his dotibus præfulgeas, & ſatisfacias officio Sacerdotis aut Paſtoris, cuius ſeuera ratio à te exigetur in hora mortis breui adfutura, quando ſera nimis erit emendatio. Nunc igitur neceſſariò faciendum eſt, quod tunc à te factum fuiſſe optabis. Deindè, per colloquium cum Deo, ad vitę emendationem gratia humiliter poſtulanda eſt.

DIE

DIE MARTIS.

De Charitate ad imitationem Chriſti Sacerdoti neceſſaria.

POſtulata gratia ad imitandum Chriſtum tanquam tuum Ducem, Regem, ac Magiſtrum, imaginare illum ſumma charitate peragrantem pagos, & villas inſtar optimi Paſtoris, vt oues perditas quærat, & ad viam ſalutis adducat.

Conſidera primò, Sacerdotem nulla magis virtute, quàm charitate debere flagrare, tum quia fides, ſpes, aliæque virtutes ad iuſtitiam, teſte Apoſt. 1. Cor. 13. ſine illa non proſunt; tum quia officium Sacerdotis vel Paſtoris, tam ratione poteſtatis Ordinis, vt dignè conficiat & adminiſtret Sacramenta, quam Iuriſdictionis, quatenùs curam animarum habet, id omninò poſtulat. 2. Nota, typum huius geſſiſſe veteris Teſtamenti Sacerdotes, quorum functio erat ignem ſacrum quotidie in altari fouere, *Luc.* 6. Quid enim aliud ignis ille deſignabat, niſi ſacram Euchariſtiam, Deum & hominem ſub ſpecie panis & vini continentem? *Deus autem ignis conſumens eſt. Deut.* 4 qualem ignem Sacerdotes non ſolùm quotidie conſeruant, ſed etiam conficiunt. Deindè veſtiti eſſe debebant cocco bis tincto, vt indicaretur Sacerdotem debere duplici charitate flagrare, in Deum ſcilicet, & proximum.

2. Condera, Chriſtum Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, *Pſal.* 109. cuius vices obeunt omnes Sacerdotes noſtri in conſecrando Corpore Chriſti, dum aiunt, *Hoc eſt corpus meum*, maximè declaraſſe charitatem erga nos, cùm inſtituit Apoſtolus in Sacerdotes. Nam B. Ioannes in *cap.* 12. de extrema Cœna acturus præmittit, quod *in finem dilexit illos.* Deinde ex mero in eos amore inſtituit SS. Euchariſtiam, id eſt, excogitauit modum, quo perpetuò nobiſcum realiter maneret. Ad hæc longum habuit ſermonem de nouo mandato charitatis. Poſtremò, ex nimio amore ſanguinem ſuum pro nobis profundit. Attende quomodò imiteris: qualem charitatem Chriſto retribuas; an magis lucra, quàm animas quæras.

3. Conſidera, quod Chriſtus inſtituens Principem Sacerdotum & Paſtorum Petrum, de charitate tantùm eum percunctatus eſt, Ioan. 21. *Simon diligis me plus his?* Et ille tantùm reſpondit: *Domine tu ſcis quia amo te.* Chriſtus verò, *Paſce oues meas*, indicans ad paſcenda doctrina & exemplo oues, & gubernandam Eccleſiam maximè opus eſſe ardenti charitate in Deum & proximū. Veri ſiquidem Paſtoris eſt, *Luc.* 15. ouem perditam requirere, & inuentam, relictis licet 99. ouibus humeris ſublatam in ouile portare. Eiuſdem eſt adueniente lupo, & perſecutione exorta, non cum mercenario, qui non eſt Paſtor, fugere, ſed animam ponere pro ouibus, *Ioan.* 10. Eius eſt cognoſcere omnes oues, eaſque exemplo vitæ præcedere, efficereque vt ſe, ſuamque doctrinam & vitam ſequantur, quod non facilè impetrabit, niſi multis beneficijs, & amoris indicijs eas ſibi deuinciat, ac tandem ritibus Eccleſiæ, tanquam claue cœleſti, regnum cælorum illis aperiat.

Hic in particulari circa huius charitatis actus ſe examinabit, & noua circa eam propoſita Chriſto Domino, Sponſo, Regi, ac ſupremo Paſtori ardenter offerent.

NOTA, excitandum affectum ſpecialem erga alios animarum Curatores, ac præſertim omnium Ordinum viros *Religioſos*.

Conſideret Religioſos illos non eſſe aſpernandos ex eo quod humilem vitæ ſtatum ex imitatione & concilio Chriſti amplexi ſint; ſed potius inde erga illos præ alijs maiorem venerationem concipiat, quod inde omnes ſæculi Res & Spes deſeruerint, eorumque pios conatus ad Dei gloriam promouere ſtudeat. Conſideret quam (præ ſe) præcellenti in ſtatu forent illorum innumeri à doctrina, dotibus; parentela, gratia, virtute, ſi ſe omnes illi Clero ſæculari addixiſſent: & quàm multos nunc illis fruentes, vbique ab Eccleſiaſticis beneficijs, officijs, & dignitatibus excluſiſſent; qui illis concurrentibus ad ea minimè perueniſſent.

Ex altera verò parte, expendat *Religioſus*, ſe non debere cum Clerico ſæculari contendere, cum amore Chriſti illum amplexus ſit ſtatum in quo potius illum decet cum Clericis, alijſque pro nouiſſimo loco concertare. Vtinam hæc documenta in aliquorum animos altè deſcenderent, quod cederet in multo maiorem Fidelium ædificationem.

DIE MERCVRII.

De Puritate vitæ & Caſtitate in Sacerdote maximè requiſita.

1. COnſidera, ſi veteris Teſtamenti Sacerdotes toto tempore, quo miniſtrabant tabernaculo, à domo & vxore abeſſe tenebantur (miniſtrabant enim per vices) quantò magis noui Teſtamenti Sacerdotes, qui non per vices, ſed ſemper miniſtrant, debent à coniugio & omni conſuetudine fœminarum, & omni im-

puritate abſtinere. Deinde ſi Abimelech Sacerdos 1. *Reg.* 21. noluit Dauidi famelico dare panes propoſitionis comedendos, niſi priùs intellexiſſet eum ab vxore aliquamdiu ſe continuiſſe: & ſi idem populo faciendum fuit, *Exod.* 19. cùm eſſet legem à Deo accepturus: Quantò magis conuenit Sacerdotes noſtros ab omni fæminarum contubernio alienos eſſe, quibus quotidie in Sacrificio Miſſæ corpus Domini, per panes propoſitionis præfiguratum, non ſolùm ſumendum, ſed etiam conficiendum, manibuſque tractandum eſt. Conſidera, D. Paulum 1. *Cor.* 7. docere eos qui vxorem habent, ſolicitos eſſe, quæ ſunt mundi, vt placeant vxori, & ideo eſſe diuiſos, id eſt, in multas ſolicitudinum partes, vt exponit Hieronymus, diſtractos; qui autem non habent, cogitare quæ Domini ſunt, vt ſint ſancti corpore & ſpiritu. Vnde conſequens eſt Sacerdotes ſoli Deo adhærere debere, vt cogirent quæ Domini ſunt, & ſint ſancti corpore, & ſpiritu.

2. Conſidera, puritatem animi & corporis, non ſolùm à diuinis Scripturis, ſed etiam ab omnibus Concilijs, Patribus & Doctoribus, eamque non vulgarem, in Sacerdotibus poſtulari, idque multis de cauſis. 1. Quia ſanctiſſimum Miſſæ Sacrificium, quo nihil auguſtius, crebrius peragere, in eoque puriſſimum Domini Corpus ore ſuo conſecrare, & manibus tractare, alijſque porrigere debent. 2. Quia aſſiduè orationi & ſacrarum Horarum lectioni, quæ mentem puram, tranquillam & in Deum eleuatam requirunt, vacare tenentur. 3. Item alios prædicatione, & ſanctæ vitæ exemplo ad omnem virtutem & perfectionem inflammare debent. 4. Quia debent magnam partem temporis impendere ouibus ſuis, vel ſubditis erudiendis, & in viam reducendis, ac ſi ægri ſint, inuiſendis ſolandis & paſcendis, pauperibus item iuuandis, peregrinis recipiendis, Sacramentis varijs adminiſtrandis: quæ omnia ſanè requirunt hominem non ſolum ab vxore & liberis, ſed etiam omnium negotiorum ſecularium cura liberrimum. Vnde Apoſtolus 2. Tim. 2. *Nemo*, inquit, *militans Deo*, *implicat ſe negotijs ſæcularibus*.

3. Conſidera, Sacerdotem, ſi caſtitatem inuiolatam non ſeruet, multò grauius peccare, quàm peccent in eodem genere homines ſæculares. Primò, quia ſacrilegium committit: *Si quis Templum Dei violauerit*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 3. *diſperdet illum Deus*. At quis templum Dei ſanctum, & Deo conſecratum propriè eſt, niſi Sacerdos, toties per varios ordines inunctus, & vices Dei & Angelorum ſubiens? 2. Quia violat votum caſtitatis ipſa ordinis ſuſceptione factum. 3. Quia ſummo ſcandalo eſt bonis & malis, imò & viliſſimis hominibus: quod ſcandalum tantum hoc ſeculo eſt, vt cauſam dederit tot hæreſibus. 4. Quia ſi in ſtatu huius peccati celebret, aliaque Sacramenta adminiſtret, Chriſtum ſuo modo crucifigit, Chriſto quaſi in faciem ſpuit, Chriſtum cum Iuda prodit, quodammodo conculcat, & in cloacam proijcit. Quid enim aliud eſt os Sacerdotis impudici aut concubinarij, quid aliud eius anima, vel cor quàm cloaca fœtidiſſima? Quid eſt margaritas poijcere ante porcos, ſi hoc non eſt, cum impudicus Sacerdos audet celebrare, & puriſſimum Dei, ac Virginis filium manibus contrectare?

Hic examinanda eſt conſcientia, & formanda propoſita firmiſſima, vitandi in particulari occaſiones, quæ poſſint puritati nocere, & adhibendi remedia quæ contra luxuriam aſſignauimus ſupra *part.* 3. *cap* 6. in fine. Quæ omnia confirmari poterunt ſequenti ad Deum Proteſtatione, quæ à multis puritatis amatoribus quotidie, & præſertim occurrente tentatione, vſurpari ſolet.

Ego N. N. Dei & Domini mei Ieſu gratia & miſericordia fretus. Tibi me ſiſto Deus cordis mei, quem vbique præſentem agnoſco & veneror; & coram puriſſima Matre tua & mea, coram Angelo meo tutelari, & omnia Curia cœleſti, proteſtor velle me hodie, & quotidie Tibi mundo corde ſeruire, & ſugere quidquid inquinare puritatem poteſt. Mori malo quàm fœdari, quàm turpi motui vel delectationi ſcienter cauſam dare, vel conſentire, ne momento quidem. Tu cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Da perficere, qui dediſti velle. Hoc iterum iterumque Te, Bone Ieſu, ſupplex, per Sanguinem tuum, mortem & paſſionem rogo: Et te patrona mea Virgo Maria, nulla vnquam labe inquinata. Et vos omnes Sancti & Sanctæ Dei intercedite pro me, vt aliquando vobiſcum poſſim ſequi Agnum puriſſimum quocumque ierit, tunc & in æternum. Amen.

DIE IOVIS.

Praxis Breuis.

Deuotè Miſſam celebrandi.

PRo diſpoſitione remota, hæc inter alia à S. *Carolo*, & Synodo Mediolanenſi ſalubriter

ter inſtituta & commendata reperiuntur. 1. Vt Sacerdotes quo puriores ad diuinam rem faciendam accedant, ſaltem ſingulis hebdomadis peccata ſua confiteantur, etiamſi grauiora non occurrant. 2. Vt antequam celebrent ſe colligant, & orantes mentem in tanti myſterij cogitatione defigant. 3. Vt ſacris veſtibus induti cum nemine colloquantur, neque loquentibus dent aures, mentemque & oculos ab omnibus amoueant, quibus diſtrahi poſſent.

Gregorius XIII. Pontifex conceſſit cuilibet Sacerdoti dicenti ante celebrationem Miſſę, quę ſequuntur, 50. annorum Indulgentiam.

EGo volo celebrare Miſſam, & conficere Corpus & Sanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti iuxta Ritum S. Romanæ Eccleſiæ, ad laudem omnipotentis Dei, totiuſque curiæ triumphantis; ad vtilitatem meam, totiuſque curiæ militantis, pro omnibus qui ſe commendauerunt orationibus meis in genere, & in ſpecie, & pro felici ſtatu S. Romanæ Eccleſiæ: Amen.

Gaudium cum pace, emendationem vitæ, ſpatium veræ pœnitentiæ, gratiam & conſolationem S. Spiritus, perſeuerantiam in bonis operibus, tribuat nobis omnipotens, & miſericors Dominus. Amen.

Poſtea Sacerdotalia ſumens veſtimenta. Ad *Amictum*, recordaberis illius faſciæ, qua Ieſu Chriſti fuerunt velati oculi, Ad *Albam*, albi indumenti, quo ſtulti adinſtar fuit illuſus. Ad *Cingulum*, funium, quibus tam in horto, quàm ad columnam fuit ligatus. Ad *Caſulam*, recordare purpureæ veſtis, qua vt fictus Rex illuſus fuit, & ſtude te Chriſto conformare.

Accedendo ad Altare; reminiſceris Domini, quando Cruce humeris impoſita, perrexit ad montem Caluariæ, vt ibi Cruci affigeretur.

1. Ad Altaris deſcendens gradum, antequam ſacroſanctam ordiaris Miſſam, tuam ad Deum eleuabis mentem; ac denuò æterno Patri hoc offeres Sacrificium, in vnionem immenſi illius amoris, quo vnigenitus eius Filius ſemetipſum obtulit in ara Crucis.

2. Incipies Miſſam voce mediocriter alta, piè, diſtinctè, & non multum feſtinanter pronunciando verba, oſeruando ceremonias tempori congruas, cum grauitate, deuotione, & circumſtantium ædificatione: vti in Rubricis Miſſalis annotatæ ſunt.

Ad *Gloria in excelſis*, excitandus eſt affectus ad offerendum Deo Sacrificium laudis, eiuſque gloriam pro viribus promouendam.

Ad *Præfationem*, mens iterum ſurſum eleuanda eſt ad nouam intentionem, & offerendum Sacrificium Euchariſticum ardenti affectu gratitudinis, cum omnibus Angelis & Sanctis, in cœlo & in terra.

Hic affectus in toto *Canone* continuandus eſt cum attenta eius lectione, non recitatione de *memoria*.

3. In primo *Memento*, præter tuas obligationes, varias poteris Domino commendare neceſſitates, per hebdomadam ſequenti modo diſtributas.

Dominica, Summum Pontificem, omnes Eccleſiæ Catholicæ, & præcipuè huius N. Diœceſis, & Ciuitatis, Paſtores ac Prælatos.

Die Lunæ, Omnes Principes Chriſtianos: vt inter ſeſe concordent, & Catholicam Religionem ardenter promoueant.

Die Martis, In particulari huius Ciuitatis, aut loci Gubernatores & Magiſtratus; vt pacis ac iuſtitiæ ſint amatores.

Die Mercurij, Omnes in Chriſti vinea operarios, vt animarum ſaluti cum zelo & fructu conſtanter inſiſtant.

Die Iouis, Omnes Eccleſiaſticos Ordines, vt ſancti ſint, & alijs ſeſe exemplares præbeant.

Die Veneris, Omnes peccatores, hæreticos, & infideles, vt conuertantur ad Dominum.

Sabbatho, Omnes iuſtos, vt in bono vſque in finem perſeuerent.

4. Iamiam conſecraturus hoſtiam, priuſquam *Conſecrationis* pronunties verba, breui mentis ſuſpirio intentionem conſecrandi renouabis. Eodem affectu conſecrabis & Calicem.

5. In actu *Adorationis*, peracta iam Conſecratione, Domino offeres toto corde in ſacratiſſima Hoſtia præſenti, eoſdem Adorationis actus, quibus illum in cœlo & in terra omnes Sancti, ac vniuerſa adorat Eccleſia. Idipſum toties facies, quoties aliquem adorationis exhibebis cultum, genuflexione, aut alio modo.

6. *Eleuando* in altum ſacratiſſimam *Hoſtiam*, forti fide & profunda humilitate ac reuerentia, Patri æterno illam offeres, atque vna cum illa te ipſum, in perpetuum holocauſtum, ad ſuam gloriam, commendando illi finem, ad quem applicatur Miſſę Sacrificium.

Idem facies etiam in eleuatione *Calicis*; illum offerendo magno affectu in tuorum delictorum remiſſionem, ac totius mundi ſalutem.

7. In ſecundo *Memento*. præter illos vita functos, pro quibus aliquo titulo obligatus es orare quotidie, commendare poteris Domino ſequentes, per ſingulos itidem hebdomadæ dies aſſignatos.

Die Dominica, defunctos tuos parentes, conſanguineos, & affines.

Die Lunæ, alios defunctos, à quibus aliquo modo beneficia tibi impenſa ſunt.

Die Martis, illos, qui quoquo modo, cùm viuerent, te offenderunt, vel perſecuti fuerunt.

Die Mercurij, vita functos, quos tu quomodolibet offendiſti, vel in illorum vita eos ſecutus es.

Die Iouis; defunctos, pro quibus ab alijs nullæ ſpeciales funduntur preces.

Die Veneris, illos, qui diuturniore tempore in Purgatorio detinendi ſint.

Sabbatho, illas animas, quę citius de purgantibus flammis educendæ ſunt in cœlum.

8. Accepturus *Manu* Hoſtiam, mente illam Domino ſacratiſſimæ eius Matris offeres puritatem, qua ab illa infans in vlnas exceptus fuit.

9. Sacroſanctam in Communione accepturus Hoſtiam, pauliſper ſubſiſtens, viua fide, Domino Ieſu, in illa verè præſenti, profundæ adorationis exhibebis actum, deſiderando eum ſuſcipere cum illa humilitate, charitate, & ſanctitate, qua ſacratiſſima eius Genitrix eum in terra ſuſcepit, & qua illum omnes eius ſuſceperunt Electi, atque etiamnum ſancta Catholica ſuſcipit Eccleſia in ſupplementum ſummæ tuæ imperfectionis, & ſpiritualis paupertatis.

Accipiendo *Calicem*, ſimiliter corde profundam pretioſiſſimo ſanguini, pro tuis fuſo peccatis, exhibebis adorationem, ſupplicabiſque eius meritis, & virtute tibi donari omnium offenſarum Indulgentiam, & ardentem honoris & animarum ſalutis zelum.

10. Si alijs ſacram diſtribues Communionem, mentis oculos diriges ad immenſam Vnigeniti Filij Dei Charitatem, & Humilitatem, qua ſeipſum indifferenter omnibus; pro illorum ſalute dedit in cibum, & inter diſtribuendum, ſacris eius Vulneribus, intimo cordis affectu, communicantium animas, & ſimul tuam commendabis.

Poſt Sacrum Actio Gratiarum, &c.

PRimò, tanquam tuo Domino, vel Patri, vel Medico, &c. profundam adorationis actum exhibebis.

Secundò, Gratiarum actionis affectum, pro tanto beneficio.

Tertiò, Amoris actus ardentes.

Quartò, Contritionis tuorum delictorum.

Quintò, Oblationis tui ipſius, ac totius tuę vitæ.

Sextò, Varias, hoc vel ſimili modo, efflagitabis gratias.

ORATIO.

In qua ſupradicti Actu continentur.

CLementiſſime Domine Ieſu Chriſte, vnice Seruator meus, toto & intimo corde te adoro, & pro tanto beneficio immenſas gratias ago. Et quia omni dignus es amore, ſupra omnia te amo? & doleo, quod non, quantùm mereris, te amauerim, nec amem. Et in locum huius defectus, illas tibi offero adorationes; gratiarum actiones; & illos amoris, reuerentiæ, & gratitudinis affectus, quibus te tua ſacratiſſima complexa eſt Mater, & omnes Sancti ac ſerui tui vnquam perſoluerunt, atque etiamnum in cœlo, vna cum vniuerſa Eccleſia Catholica tua Sponſa, perſoluunt. *Magnificat anima mea Dominum, &c.*

Doleo ſuper omnia, mi Domine, quod quomodocunque te offenderim; & ſummoperè diſplicet mihi, quòd non tantùm doleam, quantum tua Bonitas requirit & Maieſtas: deque tuæ ſacratiſſimæ Paſſionis virtute, cunctarum offenſarum ſummiſsè deprecor veniam & remiſſionem. Offero cum eadem quoque meipſum, omneſque quos exantlaui, & quos per omnem meam vitam exantlaturus ſum labores, & quicquid ſum perpeſſurus, in ſatisfactionem & remiſſionem omnium meorum peccatorum, vti infinitæ tuę Bonitati & Clementiæ confido, quòd omnes mihi noxas ſis remiſſurus. Humiliter inſuper precor, vt emendandi, & vſque in finem in tuo ſancto ſeruitio perſeuerandi gratiam copioſam concedas. Amen.

DIE VENERIS.

Praxis Breuis.

Horas Canonicas deuotè recitandi.

COnſideret attentè Sacerdos obligationem, quam habet debito modò, & deuotione recitandi Horas Canonicas, iuxta illud Decretum Innocentij III. in c. *Dolentes*, de celebratione Miſſarum. *Strictè*, inquit, *præcipimus*

mus in virtute obedientiæ, vt Diuinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent, & deuotè. Vbi non præcipitur tantùm ſubſtantia Officij, quæ pridem in Eccleſia conſtituta fuit; ſed præcipitur ipſe modus ſtudioſè & deuotè recitandi, vti etiam *Caietanus*, accuratè aduertit. Ad hoc ſanè quemlibet animæ ſuæ, & ſpiritualis lucri ſtudioſum vehementer inuitat; & impellit conſideratio præclara Sancti Hieronymi, in capit. *Non mediocriter*, de conſecrat. diſtin. 1. *Melior eſt*, inquit, *quinque Pſalmorum decantatio cum cordis puritate, ſerenitate, & ſpirituali alacritate, quam totius Pſalterij modulatio, cum anxietate cordis, & diſtractione.*

Quod ſi habeas etiam curam animarum, pro quibus oportet Deo Preces offerre, conſidera te id optimè præſtiturum per attentam, ac deuotam recitationem diuini Officij in conſpectu Dei, & totius Curiæ cæleſtis, ad diuinam opem & protectionem tibi, & tuo populo impetrandam, iuxta documenta hic ſequentia.

Itaque dum Horas recitas, omni ſtudio conaberis attentionem, deuotionem, & intentionem actualem, aut minimum virtualem continuare, aut ſæpius renouare, cum interna, externaque reuerentia; memor diuinas laudes legendas eſſe, aut canendas, non ſolùm cum debita verborum prolatione, ſed etiam cum ſeria memoriæ, intellectus, & voluntatis applicatione, & religioſa totius corporis compoſitione, iuxta illud Pſalmi 46. v. 7. *Pſallite Deo noſtro, pſallite Regi noſtro, pſallite; quoniam Rex omnis terræ Deus, pſallite ſapienter.* Vbi quater repetito verbo, *pſallite*, inſinuatur pſallendum Deo, quoad vocem, diſtinctè; quoad memoriam, attentè; quoad intellectum, intelligenter; quoad voluntatem, ardenter; & quoad habitum totius corporis, reuerenter.

Hoc aſſequi conaberis. 1. Opportunum & ſufficiens tempus ſingulis Horis Canonicis, ſi extra Chorum legas, tribuendo, iuxta communem morem Eccleſiæ, & virorum timoratorum, quibaſcum viuis, non præcipitando verba, nec mutilando, nec indecorè feſtinando. 2. Locum pietati tuæ magis congruum, & à ſtrepitu, & interpellatione remotiorem, eligendo. 3. Decentem corporis ſitum adhibendo; videlicet, ſi vires ferant alternatim genua flectendo, aut ſtando. 4. Oculorum euagationes, aliaſque diſtrationum cauſas declinando. 5. Viua fide Deum præſentem, eique Beatorum choros laudes æternum concinentes crebro intuendo, cum affectu amoris, gratitudinis, zeli laudandi Deum, eique per omnia placendi. 6. Subinde memoriam renouando eorum, quæ Chriſtus tali hora fecit, vel paſſus eſt, cum ſimilem piorum affectuum, ac deſideriorum, Chriſtum redamandi, imitandi, eius merita participandi, inſtauratione. 7. Renouando propoſitum attentionis, ſi diſtractionibus agiteris, maximè in initio & fine cuiuſque Pſalmi: initio quidem deſiderando & petendo affectum à Spiritu Sancto intentum; in fine verò, *ad Gloria Patri*, feruenti affectu laudando ſanctiſſimam Trinitatem, reuerenter, attentè, deuotè, cum omni poſſibili perfectione.

8. Ad certa verba ſæpè occurrentia, quæ *Deum*, eiuſque attributa, beneficia, opera denotant, conando elicere affectus congruos, admirationis, reuerentiæ, adorationis, timoris ſpei, amoris, gratitudinis, laudis, congratulationis. Ad voces, *Nos, homines*, miſerias humanas indicantes affectus hnmilitatis, contritionis, compaſſionis, & ſimiles.

9. Ad ſenſum verborum, vel litteralem, vel ſpiritualem attendendo, & affectus conuenientes excitando. Vt in *Pater noſter*, cum viua memoria præſentis Dei, filiali fiducia, reuerentia, reſignatione, & zelo gloriæ Dei, petendo illa ſeptem, iuxta modos orandi ſupra inſinuatos. In *Aue Maria*, excitando deſiderium laudandi B. Virginem, benedicendi Chriſtum, & impetrandi per eius, Matriſque merita gratiam bene viuendi, & moriendi.

In *Credo*, excitando fidem, ſpem, charitatem, gratitudinem, deſideriumque participandi merita Chriſti: Ad *Domine labia mea, &c. Deus in adiutorium, &c.* recitando ea cum affectu fiducię in Deum per merita Chriſti, & diſſidentiæ ſui, amoris, gratitudinis, zeli glorificandi Deum. In *Inuitatorio*, omnes Choros Sanctorum & ſuas potentias omnes ad Deum laudandum inuitando.

Pſalmi recitandi ſunt eo affectu, quem verba præ ſe ferunt, & quidem, vel vno affectu præcipuo, e. c. contritionis, vt in Pſalm. 50. *Miſerere*. Vel laudis, in Cantico *Benedicite*, & Pſ. 145. 149. 150. Vel gratiarum actionis, vt in Pſ. 102. 104. 105. 106. Vel affectu diuini beneplaciti perfectè adimplendi in obſeruatione diuinorum præceptorum, conſiliorum, inſpirationum, vt in Pſal. 118. & alijs, qui vnum tantùm præcipuè affectum continent. Vel diuerſis affectibus recitando cæteros, qui miram affectuum varietatem ſuppeditant. Videlicet iuxta D. Auguſt. in Pſal. 30. timendo cum timet Propheta, amando cum amat, laudando cum laudat, plorando cum plorat, poſtulando cum poſtulat, nos humiliando, cum ipſe ſe vi-

vilem agnoſcit, gratias agendo pro beneficijs nobis ſpiritualiter collatis, quæ Iſraelitis corporaliter collata refert.

Similiter Antiphonas, verſus, lectiones, orationes recitando cum affectibus, deſiderijs & ſuſpirijs congruentibus. In fine, cum memoria breuitatis vitæ, & deſiderio beatæ mortis, orando pro defunctis feruenter, prout pro ſe alios orare optares dum *ad Fidelium animæ*, ſingulas horas concludis.

Poſt officium.

I. DEfectus minus voluntarios in recitatione Officij admiſſos quam primum expiare ſtude, recitando Orationem, quæ habetur appoſita Breuiario Romano *Sacroſanctæ & indiuiduæ Trinitati*, *&c.* & lucrando indulgentias in hunc finem conceſſas.

II. Offer tuum obſequium quantumuis imperfectum, in vnione orationum & meritorum Chriſti, Beatæ Virginis, & Sanctorum, ad intentiones initio præfixas; idq; vel immediatè ſanctiſſimæ Trinitati, vel per Chriſtum æterno Patri; vel primum B. Virgini, deinde Chriſto, & per hunc, Patri, hac vel ſimili formula iuxta induſtrias quoduis opus bene peragendi.

O Maria Mater gratiæ, Mater Miſericordiæ, reſpice oculo pietatis hoc exiguum ſeruitutis meæ obſequium, quod melliſluo cordi tuo emendandum, perficiendum, & repræſentandum dilecto Filio tuo offero, ad maximam eius gloriam, amorem, beneplacitum, in gratiarum actionem æternam, & ad gratiam nobis impetrandam illi placendi perfectiſſimè in tempore & æternitate. Amen.

DIE SABBATHI.

Conſideranda Exempla Diuinæ Vindictæ in Sacerdotes indignè celebrantes.

COnſidera, ſicut Corpus & Sanguis Chriſti in Sacrificio Miſſæ dignè accepta conferunt Sacerdoti, ingentia Dei dona, & gratiam, & vitam æternam, vt teſtatur ipſe Chriſtus, Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus & ſanguis meus verè eſt potus*, *&*, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Sic è contrario indignè ſumenti, cibus ille ſalutaris & cæleſtis conuertitur in mortiferum animæ venenum.

Hinc accedentes ad hoc Sacrificium seriò monet Apoſtolus 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. In quem Apoſtoli locum audi grauiter monentem non me, ſed Doctorem Sanctum Thomam à Villa Noua, concione 3. de Sacram. altaris: *Reus* inquit, *erit Corporis & Sanguinis Domini; ac ſi Chriſti effudiſſet Sanguinem. Quaſcunque enim blaſphemias, quaſcunque irriſiones, quæcunque opprobria impijſſimi Iudæi corporaliter in Chriſtum exercuerunt, has omnes ſpiritualiter repetit impius comeſtor, Filium Dei rurſus in ſemetipſo crucifigens, & oſtentui habens.*

Quid igitur mirum, ſi Sacerdotes ad tremendum hoc Altaris Sacrificium indignè, aut irreuerenter accedentes horrendis à Deo Supplicijs, non tantùm in futura, ſed etiam in præſenti vita non rarò puniantur? De his pauca ex multis exempla annotemus.

Primò Narrat Palladius, dum quadam die inuiſeret Macarium Eremitam, ſe quendam ante eius fores vidiſſe Sacerdotem, totum vulneribus ſaucium, cuius in capite oſſa erant putrefacta: qui dum Macario ſupplex factus eſſet, vt ſuis orationibus vulnerum ſuorum impetraret ſanitatem, abnuit Sanctus, aſſerens hanc illi à Deo miſſam infirmitatem, in correptionem & vindictam ſuæ ſacrilegæ temeritatis, qua auſus fuit celebrare Miſſam in fornicationis delicto: Nec vnquam à Deo illi voluit impetrare ſanitatem, quoadusque promitteret, ſe de cætero ad tremendum Altaris non acceſſurum Sacrificium. Quod cum ſe facturum, cum iuramento promitteret, nec amplius omni vitæ ſuæ tempore peccaturum ſponderet, intra paucos dies, S. Macarij precibus priſtinæ fuit reſtitutus ſanitati. In vita S. Macarij cap. 2.

2. Refert item Thomas Cantipratanus in hunc modum ſequens exemplum. Prope Villam, in qua natus fui, Sacerdos lubricus & immundus fuit. Et olim quidem cum immundis mulieribus, panem illum legalem Sabbathi, edere non licebat. At infelix ille Presbyter hunc quotidie polluto ore ſumebat. Et vide vindictam Dei. Os eius circa naſum, & mentum, & lingua computruit, ita vt vix poſſet præ fœtore ab amiciſſimis ſuſtineri. Sed & alius in Gallia Sacerdos fuit, vt quondam puer audiui, cuius manus ſuper Aram extenſæ, igne cœleſti, vſque ad cubitos combuſtæ & conſumptæ fuerunt, *Lib. 2. Apum. c. 40. part. 6.*

3. Legitur in *Specul.* Exemplorum, quòd Sacerdos quidam ſæcularis, dum quadam die Miſſam celebraret, alius ei aſſiſtens, vidit in Patena tempore ſumptionis, non ſpeciem panis,

nis, ſed infantis. Quem cum Sacerdos leuaret, vt ſumeret; cœpit infantulus ille faciem auertere, & ne ſumi poſſet, manibus & pedibus reluctari: & non ſemel vir ille deuotus hoc vidit, ſed ſæpiùs. Cui idem Sacerdos quadam vice dixit inter cætera: Quoties ſumo Corpus Chriſti, cum tanta difficultate ſumo, vt mirari non ſufficiam. Cui ille: Conſulo, vt vitam corrigas: nam hoc, & hoc ergo de te, vidi. Quod audiens Sacerdos, vitam mutauit, emendationemque propoſuit. Et cum poſteà celebraret, viſus eſt ille infans ab illo viro deuoto iunctis manibus & pedibus, cum ſumma velocitate, illabi in os Sacerdotis. *Diſt. 9. Exempl.* 190.

4. Narratur & aliud hoc modo. Fuit quidam Sacerdos, maiorem carni, quam ſpiritui curam impendens. Is dum vice quadam honeſtos viros, fæminaſque ad conuiuium inuitaſſet; iuſſit ſeruum (cui hoc ex officio incumbebat) piſces non vili pretio coemptos igni elixandos apponere, atque huiuſmodi cura diſtractus ad celebranda diuina myſteria, ipſis etiam Angelis humeris formidanda, mente vagus, corde aridus, cura diſperſus, rapido cœpit curſu properare. Cumque iam in medio Sacrificio conſiſteret, ſolicita mente cœpit, & importunis curis turbari, ne fortè prædicti piſces, aut plus, aut minus debito, ſale iniecto condirentur. Verùm, cum ille Sacerdos ſe ab huiuſmodi & tali hora indecentibus cogitationibus non cohiberet; Ecce tibi Dæmon, terra quadam fuligine tectus, ſubito adfuit, & raptum cacabum è medijs flammis, vna cum piſcibus, ſecum detulit ad Altare. O Coce, inquit, non Presbyter, cur fatuis curis in diuerſa diſtraheris? Ecce piſces hic ſunt, ecce ſal; (vas enim ſale plenum exhibuit,) inijce quantùm libuerit, & vel de cætero ſacris Altaribus attentior factus aſſiſte: Atque ita irriſa Presbyteri ſuperflua cura, onera quæ portauit, ſuo loco reſtituit. *Diſt.* 10. *Exemplo* 28.

5. Si in veteri lege Oza Sacerdos, quia indignè attigerat Arcam Domini, repentina correptus eſt morte: quantò amplius timendum illis, à talibus caſtigationibus, qui non ſolum tangunt, verùm etiam intra ſui immunda pectora tremendum Filij Dei Corpus & Sanguinem recipiunt. Iudas quando in vltima Cœna indignè Corpus Domini accepit, ſtatim in illum intrauit Satanas, eumque in proditionem & deſperationem, & demum in flammas æternas præcipitauit.

Ex quibus exemplis clarè liquet, Sacerdotes qui indignè diuinum accipiunt Sacramentum, à Deo grauibus ſubijci infirmitatibus, ſubitanea diſcedere morte, variè diuexari à Diabolo, facile in enormia labi peccata, & tandem infauſta morte vitam finire.

O quàm tremendum eſt Sacerdotem, qui tanta præ cæteris beneficia à Deo in hoc Sacramento quotidie accepit, comparere coram Chriſto ſeuero Iudice, poſtquam ſtatum tam ſanctum peccando maculauit, aut officij ſui functiones ſacra, erga Deum & proximum, debita cura & pietate non perſoluit. Idque tanto maiori cum dolore atque opprobrio, quanto plura habuit Sacerdos in ſuo ſtatu ſalutis auxilia, quibus poterat ſibi, & alijs ſuæ curæ commiſſis, æternam felicitatem comparare.

NOTANDA.

Pro Materia aliarum Meditationum.

Aliæ meditationes eodem modo poterunt ab ipſo Sacerdote formari, quibus aſſiduè, matutino tempore, per horam, vel ſaltem mediam, ſpiritum in ſe pietatis excitet ac conſeruet: Ad hoc vt præſto ſit ad manum oportuna Materia, notanda ſunt ſequentia.

Primò, poterit ex hoc Libro deſumere aliquot idoneas meditationes: De virtute Fidei, Spei & Charitatis, ex Motiuis & affectibus, quæ deducuntur ſupra, in Praxi aſſiſtendi ægris ac moribundis p. 116. & ſequent. Item, de motiuis ad peccati deteſtationem, & de remedijs contra ſingula peccata in particulari hic infra p. 122. Denique ex toto Apparat. ſup. part. 2. p. 7. &c. poterit ſibi ſeligere, & formare Meditationes de Virtutibus aut Vitijs, quæ ibi per exempla ac ſimilitudines proponuntur.

Secundò, Ex ipſo Breuiario fieri poſſunt meditationes, de Lectionibus quæ concernunt myſteria vitæ, aut Paſſionis Chriſti. Vel de aliquo inſigniori Pſal. qui pium effectum & deuotionem excitet: vt de Pſalmo, Miſerere, *pro affectu pœnitentiæ: de Pſalmo,* Benedic anima mea Dominum, *pro affectu Gratitudinis, & ſic de cæteris: ſingulis ſcilicet Pſalmi verſibus cum attenta ſenſus conſideratione inhærendo.*

Tertiò, Formando meditationem, de vita Sancti eo die occurrentis, ex tribus Lectionibus, quæ de eo in Breuiario aſſignantur. Obſeruando modum meditandi initio traditum, ſingula puncta & virtutes attentè conſiderando, pios affectus & deſiderio eliciendo, firma imitationis propoſita concipiendo, & Deo, ac Sanctis per pia colloquia & affectus abbærendo, & quam parum inanes hominum fabulas & colloquia affectaret, qui ſemel in meditatione ſancta ſeriò guſtaret & videret, quam ſuauis eſt Dominus.

NO-

NOTA. *Poſt hęc conſideraui præcedentibus Inſtructionibus per omnia conforme*, Schema vitæ Paſtoralis, *in ocultiſſima Diœceſi Antuerpiana vulgatum, & omnibus vbique, in illo munere commodiſſimum tam obligationis, quàm perfectionis compendium.*

SCHEMA VITÆ PASTORALIS.

Prout extat impreſſum in calce Ordinationum Diœceſis Antuerpianæ.

AD ſalutem gregis multùm valet vita & diligentia Paſtoris, vnde Exodi decimonono dicitur, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum ſanctificentur: nihil* enim *eſt, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſiduè inſtruat quàm eorum vitæ & exemplum, qui ſe Diuino miniſterio dedicarunt*. Trid. ſeſſ. 23. c. 1.

Vita Paſtoris duplex eſt, *priuata, & publica*. Diligentia etiam duplex, nimirum *in ſpiritualibus*, & *corporalibus*.

VIta *Priuata* Paſtoris conſiſtit. Primò: In frequentatione Sacramentorum, vt quotidie (ſi diſpoſitio corporis & animæ permittat) Miſſam celebret: & vt ſingulis ſaltem ſeptimanis confiteatur.

2. Item in oratione *Mentali*, vt manè & veſperi habeat horam huic aſſignatam: Et *Vocali* ex obligatione, vt debitè Horas ſuas legat, vel deuotione, vt Roſarium, Litanias, Pſalmos Pœnitentiales, &c. adiungat.

3. Item in recollectione ſpirituali: Singulis annis per aliquot ſaltem dies, ex directione Viri alicuius intelligentis: Singulis diebus manè, proponendo vitare omnes, & magis noxias peccandi occaſiones, & offerendo omnia illo die agenda, vel ſuſtinenda ad honorem Dei, & ſalutem proximi: Similiter veſperi, examinando conſcientiam, tum generaliter, tum particulariter circa aliqua peccata: Ac etiam interdiu, Per orationes iaculatorias ad pulſum horæ, & aliàs ſæpè: Per actus contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia: Et per reſignationem propriæ Voluntatis in Diuinam.

4. Item in mortificatione Interiori paſſionum, nimiæ ſollicitudinis, curioſitatis, ac affectionis circa cupiditatem rerum temporalium, vel appetitum propriæ æſtimationis & honoris: Similiter in mortificatione exteriori ſubtrahendo aliqua licita de cibo, potu, & alijs commoditatibus corporis, ac de viſu & vſu aliorum ſenſuum: Et exercendo aliquos Pœnitentiæ actus.

5. Item in lectione Libri Spiritualis, Vitæ Sanctorum vel Sacræ Scripturæ, quam nullo die omittat per mediam ſaltem circiter horam.

6. Item in ſtudio Caſuum Conſcientiæ, Inſtructionum Paſtoralium, vel ſacræ Hiſtoriæ, tempore à reliquis vacuo.

7. Item in Familiæ adminiſtratione, quæ ſit, honeſta, frugalis, nitida & ordinata.

VIta *Publica Paſtoris*, Requirit, vt abſtineat à Potu, Tabernis, Luſu, Contentione, Litibus, Præſumptione, & Sæcularibus negotijs: inſuper, vt habeat.

1. Zelum animarum, ita vt vultum peccatoris agnoſcat, Morbidos diligenter curet, Et diſcolos fortiter corripiat.

2. Amorem Parochianorum, difficultates componendo, neceſſitates ſubleuando, & infirmos conſolando.

3. Conuerſationem exemplarem, raram cum fœminis, circumſpectam cum omnibus, grauem ſine moroſitate, & affabilem ſine leuitate.

SAlus Populi etiam pendet à *Paſtoris Diligentia*, Nempè in *Spiritualibus*: deinde in *Temporalibus*.

In Spiritualibus, Vtpote, 1. In Sacramentis & Sacramentalibus adminiſtrandis; Cum promptitudine nocte & die; cum ſanctitate, conſcientia munda, Intentione pura, præparatione debita & Charitate affectuoſa: & cum decore iuxta ritus præſcriptos, animo ſedato, vultu compoſito, voce intellegibili, & pronuntiatione diſtincta.

2. In Sacramentis & Sacramentalibus conſeruandis cum munditie, nitore & ſplendore, iuxta præſcriptum Ritualis.

3. In Officio Diuino, vt fiat horis ſtatutis, cum ornatu decenti, cum exactis cæremonijs, & cum deuotione ædificatiua.

4. In Catechiſmo, vt nunquam omittatur, ſeruetur apta methodus, alliciantur pueri præmio & apparatu; & vt Parentes & Magiſtratus inuitentur.

5. In Concione, qua Rudiores inſtruat in neceſſarijs ad ſalutem; Sit ad captum populi, quæ doceat peccata fugere, & virtutes ſectari.

IN *Temporalibus*, Vt Fabricæ, Menſæ pauperum, & piarum Fundationum prouentus, non alienentur, verùm debitè elocentur, diligenter conſeruentur, benè impendantur, in computum deducantur idque iuxta Decreta & ordinata Diœceſis noſtræ.

2. Vt ſui Paſtoratus Domus ſarta tecta cõſeruentur, Fundi vel Decimę ex præſcripto adminiſtrentur, & Iura recipiant non vltra taxam.

Sententias ſelectiſſima de Paſtoralis officij ſingulari Dignitate, & obligatione vid. ſupra *pagin.* 176.

RITVS ET ORDO ADMINISTRANDI SINGVLA SACRAMENTA

Et aliæ *Benedictiones*, ac *Formulæ* Curatori Animarum neceſſariæ.

Ex Rituali Romano priora.

PRO SACRAMENTO BAPTISMI.

§ I.

Ritus ſiue Ordo Baptiſmi paruulorum.

Sacerdos, omnibus ritè paratis, ſuperpelliceo, & ſtola violacea indutus accedit ad limen Eccleſiæ; vbi foris expectant, qui infantem detulerunt, Tu incipit.

N. Quid petis ab Eccleſia Dei? *Patrinus reſpondet*: Fidem, *Sacerdos*: Fides quid tibi preſtat. *Patrinus reſpondet*: Vitam æternam *Sacerdos*: Si igitur vis ad vitam ingredi ſerua mandata: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota menta tua; & proximum tuum ſicut teipſum.

Deindè ter exſufflat leniter in faciem infantis, & dicat ſemel: Exi ab eo (*vel* ab ea) immunde ſpiritus, & da locum Spiritui Sancto Paraclyto.

Poſtea cum pollice faciat ſignum in fronte & in pectore infantis: dicens: Accipe ſignũ Crucis tam in fronte ✠ quam in corde; ✠ ſume Fidem cœleſtium præceptorum, & talis eſto moribus, vt templum Dei iam eſſe poſſis.

O R E M V S.

PReces noſtras, quæſumus Domine, clemẽter exaudi; & hunc electum tuum N. Crucis Dominicæ impreſſione ſignatum perpetua virtute cuſtodi, vt magnitudinis glorię tuę rudimenta ſeruans, per cuſtodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per Chriſtum Dominum. ℟. Amen.

Deinde imponat manum ſuper caput infantis, ac dicat.

O R E M V S.

OMnipotens ſempiterne Deus, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, reſpicere dignare ſuper hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta Fidei vocare dignatus es: omnem cæcitatem cordis ab eo expelle; diſrumpe omnes laqueos ſatanæ, quibus fuerat colligatus, aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt ſigno ſapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad ſuauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Eccleſia tua deſeruiat & proficiat de die in diem. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos benedicat ſalem: qui ſemel benedictus aliàs, ad eundem vſum deſeruire poteſt.

Exorcizo te creatura ſalis, in nomine Dei Patris omnipotentis ✠ & in charitate Domini noſtri Ieſu Chriſti ✠ & in virtute Spiritus Sancti, ✠ exorcizo te per Deum viuum ✠ per Deum verum ✠ per Deum ſanctum ✠ per Deum ✠ qui te ad tutelam humani generis procreauit, & populo venienti ad credulitatem per ſeruos ſuos conſecrari præcepit, vt in nomine ſanctæ Trinitatis efficiaris ſalutare Sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noſter, vt hanc creaturam ſalis ſanctificando ſanctifices ✠ & be-

benedicendos benedicas ✠ vt fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in viſceribus eorum, in nomine eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos,& ſeculum per ignem. ℟. Amen.

Deinde immittat modicum ſalis benedicti in os infantis, dicens; N. Accipe ſalem ſapientiæ: propitiatio ſit tibi in vitam æternam. ℟. Amen. *Sacerdos*: Pax tecum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DEus Patrum noſtrorum, Deus vniuerſæ Conditor veritatis, Te ſupplices exoramus, vt hunc ſamulum tuum N. reſpicere digneris propitius, & hoc primum pabulum ſalis guſtantem, non diutiùs eſurire permittas quò minùs cibo expleatur cœleſti; quatenus ſit ſemper ſpiritu feruens, ſpes gaudens, tuo ſemper nomini ſeruiens. Perduc eum Domine, quæſumus, ad nouæ regenerationis lauacrum, vt cum fidelibus tuis promiſſionum tuarum æterna præmia conſequi mereatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Exorcizo te immunde ſpiritus in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus Sancti ✠ vt exeas, & recedas ab hoc famulo Dei N. Ipſe enim tibi imperat, maledicte damnate, qui pedibus ſuper mare ambulauit, & Petro mergente dexteram porrexit.

Ego maledicte diabole recognoſce ſententiam tuam, & ad honorem Deo viuo & vero, ad honorem Ieſu Chriſto Filio eius, & Spiritui ſancto, & recede ab hoc famulo Dei N. quia iſtum ſibi Deus, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad ſuam ſanctam gratiam, & benedictionem, fontemque Baptiſmatis vocare dignatus eſt.

Hic pollice in fronte ſignat infantem, dicens: Et hoc ſignum ſanctæ Crucis ✠ quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Mox imponit manum ſuper caput infantis, & dicit.

OREMVS.

AEternam ac iuſtiſſimam pietatem tuam deprecor, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, auctor luminis & veritatis, ſuper hunc famulum tuum N. vt digneris illum illuminare lumine intelligentiæ tuæ; munda eum, & ſanctifica: da ei ſcientiam veram, vt dignus gratiâ Baptiſmi tui effectus, teneat firmam ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Poſteà Sacerdos imponit extremam partem ſtolæ ſuper infantem, & introducit eum in Eccleſiam, dicens:

N. Ingredere in templum Dei, vt habeas partem cum Chriſto in vitam æternam. ℟. Amen.

Cùm fuerint Eccleſiam ingreſſi, Sacerdos procedens ad fontem, cum ſuſceptoribus coniunctim clara voce dicit.

Credo in Deum Patrem, &c. Pater noſter, &c.

Ac deinde antequam accedat ad Baptiſterium, dicat.

Exorcizo te omnis Spiritus immunde in nomine Dei Patris omnipotentis ✠ & in nomine Ieſu Chriſti Filij eius, Domini, & Iudicis noſtri ✠ & in virtute Spiritus Sancti ✠ vt diſcedas ab hoc plaſmate Dei N. quod Dominus noſter ad templum ſanctum ſuum vocare dignatus eſt, vt fiat templum Dei viui, & Spiritus Sanctus habitet in eo. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem. ℟. Amen.

Poſteà Sacerdos digito accipiat de ſaliua oris ſui, & tangat aures & nares infantis. Tangendo verò aurem dextram & ſiniſtram dicat.

Epheta, quod eſt adaperire. *Deinde tangat nares dicens*: In odorem ſuauitatis. Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei.

Poſteà interrogat baptizandum nominatim dicens.

N. Abrenuncias Satanæ? Reſpondet *Patrinus*: Abrenuncio.

Et omnibus operibus eius? ℟. Abrenuncio.

Et omnibus pompis eius? ℟. Abrenuncio.

Deinde Sacerdos intingit pollicem in oleo Catechumenorum & infantem vngit in pectore, & inter ſcapulas in modum Crucis dicens:

Ego te linio ✠ oleo ſalutis in Chriſto Ieſu Domino noſtro, vt habeas vitam æternam. ℟. Amen.

Hic deponit ſtolam violaceam, & ſumit aliam albi coloris.

Subinde pollicem, & inuncta loca abſtergit bombacio, vel re ſimili, & interrogat expreſſo nomine baptizandum Patrino reſpondente.

N. Credis in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli & terræ? ℟. Credo.

Credis

Credis in Ieſum Chriſtum Filium eius vnicum Dominum noſtrum, natum, & paſſum? ℟. Credo.

Credis in Spiritum Sanctum; ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum Communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam? ℟. Credo.

Subinde expreſſo nomine baptizandi, Sacerdos dicit: N. Vis baptizari? ℟. *Patrinus:* Volo.

Tunc Patrino vel Matrina, vel vtroque (ſi ambo admittantur) infantem tenente, Sacerdos vaſculo, ſeu vrceolo accipit aquam baptiſmalem, & de ea ter fundit ſuper caput infantis in modum Crucis, & ſimul verba proferens, ſemel tantùm diſtinctè & attentè dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ *fundat primo*, & Filij ✠ *fundat ſecundo*, & Spiritus ✠ Sancti, *fundat tertio*.

Vbi autem eſt conſuetudo baptizandi per immerſionem, Sacerdos accipit infantem, & aduertens, ne lædatur, cautè immergit, & trina merſione baptizat, & ſemel tantùm dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ✠ Sancti.

Mox Patrinus, vel Matrina, vel vterque ſimul infantem de ſacro fonte leuant, ſuſcipientes illum de manu Sacerdotis.

Si verò dubitabatur, an infans fuerit baptizatus vtatur hac forma. N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus Sancti ✠ *Deinde intingit pollicem in ſacro Chriſmate, & vngit infantem in ſummitate capitis in modum Crucis, dicens:*

Deus omnipotens, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu Sancto, quique dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum (*hic inungit*) Ipſe te liniat Chriſmate ſalutis ✠ in eodem Chriſto Ieſu Domino noſtro in vitam æternam. ℟. Amen.

Sacerdos. Pax tibi. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

Tum bombacio, aut re ſimili abſtergit pollicem ſuum & locum inunctum, & imponit capiti eius linteolum candidum loco veſtis albæ, dicens:

Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt habeas vitam æternam. ℟. Amen.

Poſteà dat ei, vel Patrino candelam accenſam, dicens.

Accipe lampadam ardentem, & irreprehenſibilis cuſtodi Babtiſmum tuum; ſerua Dei mandata, vt cum Dominus venerit ad nuptias poſſis occurrere ei vna cum omnibus Sanctis in aula cœleſti, habeaſque vitam æternam, & viuas in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Poſtremò dicit: N. Vade in pace, & Dominus ſit tecum. ℟. Amen.

Si verò fuerint plures baptizandi, ſiue maſculi, ſiue fœminæ in Catechiſmo maſculi ſtatuantur ad dexteram, fœminæ verò ad ſiniſtram, & omnia pariter dicuntur, vt ſuprà in proprio genere, numero plurali. Verùm prima nominis interrogatio, exſufflatio, Crucis impreſſio, ſeu ſignatio, tactus aurium, & narium cum ſaliua abrenunciationis interrogatio, vnctio Olei Catecumenorum, interrogatio de Fide ſeu Symbolo, & ipſe Baptiſmus, inunctio Chriſmatis, candidæ veſtis impoſitio, atque accenſæ candelæ traditio, ſingulariter ſingulis, & primum maſculis, deinde fœminis fieri debent.

Si infans ægrotùs adeo grauiter laboret, vt periculum immineat, ne pereat antequam Baptiſmus perficiatur, Sacerdos omiſſis quæ Baptiſmum præcedunt, eum baptizet, ter, vel etiam ſemel infundens aquam ſuper caput eius in modum Crucis, dicens: Ego te Baptizo in nomine Patris ✠ &c.

Si non habeatur aqua baptiſmalis, & periculum impendeat, Sacerdos vtatur aqua ſimplici.

Deinde, ſi habeat Chriſma, liniat eum in vertice dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, &c. *vt ſuprà.*

Poſteà det ei linteolum candidum dicens: Accipe veſtem, &c.

Ac demum det ei ceream candelam accenſam, dicens. Accipe lampadem, *vt ſuprà. Si ſuperuixerit, ſuppleantur alij ritus omiſſi.*

§. II.

Ordo ſupplendi omiſſa ſuper baptizatum.

CVm vrgente mortis periculo, vel alia cogente neceſſitate paruulus, ſacris precibus, ac cæremonijs prætermiſſis fuerit baptizatus; vbi conualuerit, vel ceſſauerit periculum, & ad Eccleſiam delatus fuerit, omiſſa ſuppleantur: idemque ordo, ac ritus ſeruetur, qui in Baptiſmo paruulorum præſcriptus eſt: Excepto, quod interrogatio, an velit baptizari, formáque Baptiſmi, & ablutio prætermittuntur; & quædam orationes, & exorciſmi ſuo quique loco immutati, vt infra dicuntur.

Sacerdos igitur antequam immittat ſalem in os baptizati, manum ſuper caput eius imponens, dicit:

ORE-

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus, Pater Domini Noſtri Ieſu Chriſti, reſpicere dignare ſuper hunc famulum tuum N. quem dudum ad rudimenta Fidei vocare dignatus es, omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, diſrumpe omnes laqueos ſatanæ, quibus fuerat colligatus: aperi ei, Domine, ianuam pietatis tuæ, vt ſigno ſapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad ſuauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Eccleſia tua deſeruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus ſit frui gratia Baptiſmi tui, quem ſuſcepit, ſalis percepta medicina. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.

℟. Amen.

Deinde poſteaquam modicum ſalis immiſit in os baptizati, dicens: Accipe ſalem ſapientiæ, propitiatio ſit tibi in vitam æternam, Amen. *dicit:*

OREMVS.

DEus Patrum noſtrorum, Deus vniuerſæ conditor Veritatis. Te ſupplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. reſpicere digneris propitius, vt hoc pabulum ſalis guſtantem non diutius eſurire permittas, quo minus cibo expleatur cœleſti, quatenus ſit ſemper ſpiritu feruens, ſpe gaudens, tuo ſemper nomini ſeruiens, & quem ad nouæ regenerationis lauacrum perduxiſti, quæſumus Domine, vt cum fidelibus tuis promiſſionum tuarum æterna præmia conſequi mereatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Poſt hac facto ſigno Crucis in fronte Baptizati, dictiſque illis verbis:

Et hoc ſignum Crucis ✠ quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Manu ſuper caput eius impoſita dicit:

OREMVS.

AEternam, ac iuſtiſſimam pietatem tuam deprecor, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, auctor luminis, & veritatis, ſuper hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & ſanctifica: da ei ſcientiam veram, vt dignus ſit frui gratia Baptiſmi tui, quem ſuſcepit; teneat firmam ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt aptus ſit ad retinendam gratiam Baptiſmi tui. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

℟. Amen.

PRO SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

Ordo miniſtrandi ſacrum Viaticum.

S*Acerdos ingrediens locum, vbi iacet infirmus, dicat:* Pax huic domui. *Reſp.* Et omnibus habitantibus in ea.

Tunc depoſitum Sacramentum ſuper menſa, ſuppoſito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus, & mox accepta aqua benedicta, aſpergit infirmum, & cubiculum, dicens Antiphonam. Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor: *& primum verſum Pſalmi.* Miſerere mei Deus, *cum* Gloria Patri. Sicut erat, &c. *Deinde repetitur Antiphona:* Aſperges me, &c. *Poſtea* ℣. Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram.

℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

EXaudi nos, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris ſanctum Angelum tuum de cælis, qui cuſtodiat, foueat, protegat, viſitet; atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

His dictis, accedat ad infirmum, vt cognoſcat, num ſit bene diſpoſitus ad ſuſcipiendum ſacrum Viaticum, & vtrum velit aliqua peccata confiteri, & illum audiat, atque abſoluat, quamuis prius deberet eſſe ritè confeſſus, niſi neceſſitas aliter vrgeat: Poſtea facta de more Confeſſione generali, ſiue ab infirmo, ſiue eius nomine ab alio, Sacerdos dicit. Miſereatur *&c.* Indulgentiam, &c.

Deinde facta genuflexione, accipit Sacramentum de vaſculo, atque illud eleuans, oſtendet infirmo, dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: *& more ſolito ter dicat:* Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tanto dic verbo, & ſanabitur anima mea. *Et infirmus ſimul cum Sacerdote dicat eadem verba, ſaltem ſemel ſubmiſſa voce; tum Sacerdos dans infirmo Euchariſtiam, dicat:* Accipe frater (*vel* ſoror) Viaticum Corporis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, qui te cuſtodiat ab hoſte maligno, & perducat in vitam æternam, Amen.

Si vero Communio non datur per modum Viatici, dicat more ordinario: Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat, &c.

Quod ſi mors immineat, & periculum ſit in mora, tunc dicito: Miſereatur, &c. *prædictis precibus omnibus, vel ex parte omiſſis, ei ſtatim Viaticum præbeatur. Poſtea Sacerdos abluat digitos nihil dicens, & infirmo datur ablutio. Deinde dicat:* ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

DOmine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, te fideliter deprecamur, vt accipienti fratri noſtro (*vel* ſorori noſtræ) ſacroſanctum Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti Filij tui, tam corpori, quam animæ proſit ad remedium ſempiternum. Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

His expletis, ſi altera particula Sacramenti ſuperfuerit (ſupereſſe autem ſemper debet præterquam in caſu iam dicto) genuflectit, ſurgit, & accipiens vas cum Sacramento, facit cum eo ſignum Crucis ſuper infirmum nihil dicens, & reuerenter illud deferens ordine quo venerat, reuertitur ad Eccleſiam dicendo Pſalmum: Laudate Dominum de cœlis. *Et alios Pſalmos & Hymnos, prout tempus feret. Cum peruenerit ad Eccleſiam, ponit Sacramentum ſuper Altare; adorat, deinde dicit.* ℣. Panem de cœlo præſtitiſti eis. ℟. Omne delectamentum in ſe habentem. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

DEus, qui nobis ſub Sacramento mirabili Paſſionis tuæ memoriam reliquiſti, tribue, quæſumus, ita nos Corporis, & Sanguinis tui ſacra myſteria venerari, vt redemptionis tuæ fructum in nobis iugiter ſentiamus. Qui viuis, & regnas, &c. Amen.

PRO SACRAMENTO EXTREMÆ VNCTIONIS.

Ritus, ſeu Ordo miniſtrandi Sacramentum Extremæ Vnctionis.

SAcerdos intrans cubiculum dicit: Pax huic domui. ℟. Et omnibus habitantibus in ea.

Deinde depoſito Oleo ſuper menſam, ſuperpelliceo, ſtolaque violacea indutus, ægroto Crucem piè deoſculandam porrigit: mox in modum Crucis eum aqua benedicta, & cubiculum, & circumſtantes aſpergit, dicens Antiphonam: Aſperges, &c.

Quod ſi ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & abſoluat. Deinde pijs verbis illum conſoletur, & de eius Sacramenti vi, atque efficacia, ſi tempus ferat, breuiter admoneat, & quantùm opus ſit, eius animum confirmet, & in ſpem erigat vitæ æternæ.

Poſtea dicat verſiculum: Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terrã. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

INtroeat, Domine Ieſu Chriſte, domum hanc ſub noſtræ humilitatis ingreſſu, æterna felicitas, diuina proſperitas, ſerena lætitia, charitas fructuoſa, ſanitas ſempiterna: effugiat ex hoc loco acceſſus dæmonum, adſint Angeli pacis, domumque hanc deſerat omnis maligna diſcordia. Magnifica, Domine, ſuper nos nomen ſanctum tuum: & benedic ✠ noſtrę conuerſationis, ſanctifica noſtræ humilitatis ingreſſum, qui ſanctus, & pius es, & permanes cum Patre, & Spiritu Sancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

Oremus, & deprecemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vt benedicendo benedicat ✠ hoc tabernaculum, & omnes habitantes in eo, & det eis Angelum bonum cuſtodem, & faciat eos ſibi ſeruire ad conſiderandum mirabilia de lege ſua, auertat ab eis omnes contrarias poteſtates: eripiat eos ab omni formidine, & ab omni perturbatione, ac ſanos in hoc tabernaculo cuſtodire dignetur. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat Deus in ſæcula ſæculorum, Amen.

O R E M V S.

EXaudi nos Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris ſanctum Angelum tuum de cœlis, qui cuſtodiat, foueat, protegat, viſitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtum. Amen.

Quæ orationes, ſi tempus non patiatur, ex parte, vel in totum poterunt omitti. Tum de more facta Confeſſione generali, latinè, vel vulgari ſermone Sacerdos dicat: Miſereatur tui, &c. Indulgentiam abſolutionem, &c.

Antequam incipiat vngere infirmum, moneat adſtantes, vt pro illo orent, & vbi commodum fuerit pro loco, tempore, & adſtantium numero, vel qualitate, recitent ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, cum Litanijs, vel alias preces, dum ipſe Vnctionis Sacramentum adminiſtrat, mox dicat:

IN nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti, extinguatur in te omnis virtus dia-

diaboli per impoſitionem manuum noſtrarum, & per inuocationem omnium Sanctorum, Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, atque omnium ſimul Sanctorum, Amen.

Deinde intincto pollice in Oleo ſancto in modum Crucis vngit infirmum in partibus hic ſubſcriptis, aptando proprio loco verba formæ in hunc modum.

Ad oculos.

PEr iſtam ſanctam Vnctionem, ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid per viſum deliquiſti. Amen.

Miniſter verò ſi eſt in ſacris, vel ipſemet Sacerdos poſt quamlibet vnctionem tergat loca inuncta nouo globulo bombacij, vel rei ſimilis, eaque in vaſe mundo reponat, & ad Eccleſiam poſtea deferat, comburat cineresque proijciat in Sacrarium.

Ad aures.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per auditum deliquiſti, Amen.

Ad nares.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per odoratum deliquiſti, Amen.

Ad os, compreſſis labijs.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per guſtum & locutionem deliquiſti, Amen.

Ad manus.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per tactum deliquiſti, Amen.

Et aduerte, quòd Sacerdotibus manus non inunguntur interiùs, ſed exteriùs.

Ad pedes.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per ingreſſum deliquiſti, Amen.

Ad lumbos, ſiue renes.

Per iſtam ſanctam Vnctionem ✠ & ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquiſti, Amen.

Hæc autem vnctio ad lumbos omittitur ſemper in fœminis; & etiam in viris, qui ob infirmitatem vix, aut ſine periculo moueri non poſſunt.

Quibus omnibus peractis, Sacerdos dicit: Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter, &c. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluum fac ſeruum tuum. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de ſancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣. Eſto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Deus, qui per Apoſtolum tuum Iacobum locutus es: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes cum Oleo in nomine Domini, & oratio Fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei: cura quæſumus, Redemptor noſter, gratia ſancti Spiritus languores iſtius infirmi, eiuſque ſana vulnera, & dimitte peccata, atque dolores cunctos mentis, & corporis ab eo expelle, plenamque interiùs, & exteriùs ſanitatem miſericorditer redde, vt ope miſericordiæ tuæ reſtitutus ad priſtina reparetur officia. Qui cum Patre & Spiritu ſancto viuis, & regnas Deus in ſæcula ſeculorum, Amen.

OREMVS.

REſpice, quæſumus, Domine, famulum tuum N. Infirmitate ſui corporis fatiſcentem, & animam refoue, quam creaſti; vt caſtigationibus emendatus, ſe tua ſentiat medicina ſaluatum. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

OREMVS.

DOmine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui benedictionis tuæ gratiam ægris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate cuſtodis, ad inuocationem tui nominis benignus aſſiſte vt famulum tuum hac ægritudine liberatum, & ſanitate donatum, dextra tua erigas, virtute confirmes, poteſtate tuearis, atque Eccleſiæ tuæ ſanctæ, cum omni deſiderata proſperitate reſtituas. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

PRO

PRO EXEQVIIS

§. I.

Ritus, ſeu Ordo Exequiarum.

S*Acerdos antequam cadauer efferatur, illud aſpergit aqua benedicta, mox dicit Antiph.* Si iniquitates obſeruaueris, *&c. Pſalm.* De profundis clamaui, *&c. in fine*: Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei: *repetit Antiphonam totam.* Si iniquitates, *&c. Deinde cadauer effertur, Sacerdoſque de domo procedens, ſtatim graui voce intonat Antiph.* Exultabunt Domino, *& Cantores incboant Pſalm.* Miſerere mei Deus ſecundùm magnam, *&c. Clero alternatim proſequente; ac ſi longitudo itineris poſtulauerit, dicuntur Pſalmi graduales*: Ad Dominum cum tribularer clamaui, *vel alij Pſalmi ex Officio mortuorum, & in fine cuiuſque Pſalmi dicitur*: Requiem æternam dona eis Domine, *qui Pſalmi deuotè, distinctè grauique voce recitari debent vſque ad Eccleſiam.*

Ad ingreſſum Eccleſiæ repetitur Antiph. Exultabunt Domino oſſa humiliata *Deinde Eccleſiam ingreſſi cantant* ℟. *Cantore incipiente, & Clero alternatim reſpondente, videlicet*:

SVbuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, ſuſcipientes animam eius. Offerentes eam in conſpectu Altiſſimi. ℣. Suſcipiat te Chriſtus, qui vocauit te, & in ſignum Abrahæ Angeli deducant te. Suſcipientes. ℣. Requiem æternam dona ei Domine. ℟. Et lux perpetua luceat ei. Offerentes.

Depoſito feretro in medio Eccleſiæ, ita vt defuncti pedes, ſi fuerit laicus, ſint verſus altare maius, ſi verò fuerit Sacerdos, caput ſit verſus ipſum altare: & cereis accenſis circa corpus, ſtatim niſi quid impediat, dicatur Officium mortuorum, cum tribus nocturnis, & laudibus, & duo ex Clero incipiant abſolutè Inuitatorium: Regem cui omnia viuunt venite adoremus, *& repetitur à Clero*: Regem cui omnia, *&c. Pſalm.* Venite exultemus, *&c. & duplicantur Antiphona.*

Ad finem officij poſt Antiphonam Cantici, Benedictus, &c. Ego ſum reſurrectio, *dicitur* Pater: *ſecretò.* Et ne nos inducas in tentationem: ℟. Sed libera nos à malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requieſcat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem. ℟. Et clamor meus ad te veniat ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

ABſolue, quæſumus Domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, vt in reſurrectionem gloriæ inter Sanctos & electos tuos reſuſcitatus reſpiret. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Dum in officio dicuntur Laudes, Sacerdos cum miniſtris paratur ad celebrandam Miſſam ſolemnem pro defuncto, ſi tempus congruens fuerit, vt in die depoſitionis in Miſſali Romano.

Finita Miſſa, Sacerdos depoſita caſula, ſeu planeta, & manipulo, accipit pluuiale nigri coloris, & Subdiaconus accipit Crucem, & accedit ad feretrum, & ſe ſiſtit ad caput defuncti cum Cruce, medius inter duos Acolythos, ſeu ceroferarios cum candelabris, & candelis accenſis: & omnes alij de Clero veniunt ordinatim in gradu ſuo cum candelis accenſis, & ſtant in circuitu feretri. Tum ſequitur Sacerdos cum Diacono, & aſſiſtente alijſque miniſtris, & facta reuerentia altari, ſiſtit ſe contra Crucem ad pedes defuncti, retrò aſtantibus & à ſiniſtris duobus Acolythis, vno cum thuribulo, & nauicula incenſi, altero cum vaſe aqua benedicta, & aſperſorio, & Acolytho, ſeu Clerico tenente librum, abſolutè dicit ſequentem orationem.

NOn intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, quia nullus apud te iuſtificabitur homo, niſi per te omnium peccatorum ei tribuatur remiſſio. Non ergo eum, quæſumus, tua iudicialis ſententia premat, quem tibi vera ſupplicatio Fidei Chriſtianæ commendat: ſed gratia tua illi ſuccurrente, mereatur euadere iudicium vltionis, qui dum viueret, inſignitus eſt ſignaculo ſanctæ Trinitatis, qui viuis & regnas in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Deinde Cantore incipiente, Clerus circumſtans, cantat ſequens Reſponſorium.

LIbera me Domine, de morte æterna in die illa tremenda. Quando cœli mouendi ſunt & terra. Dum veneris iudicare ſæculum per ignem. ℣. Tremens factus ſum ego, & timeo, dum diſcuſſio venerit, atque ventura ira. Quando cœli mouendi ſunt, & terra ℣. Dies illa, dies iræ, calamitatis, & miſeriæ, dies magna, & amara valdè. Dum veneris. ℣. Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei. ℣. Libera me.

Dum cantatur prædictum Reſponſorium, Sacerdos; Acolytho ſeu Diacono miniſtrante, accipit incenſum de nauicula, & ponit in thuribulum, & finito reſponſorio, Cantor cum primo choro dicit.

Kyrie eleiſon, *& ſecundus Chorus reſpondet*: Chriſte eleiſon. *Deinde omnes ſimul dicunt* Kyrie eleiſon.

Mox Sacerdos dicit alta voce, Pater noſter, &c. *& ſecretò dicitur ab omnibus; & ipſe interim accipiat à Diacono, vel Acolytho aſperſorium aquæ benedictæ, & facta profunda inclinatione Cruci, quæ eſt ex aduerſo, Diacono ſeu Miniſtro genuflectente, & fimbrias pluuialis ſubleuante, circuiens feretrum (ſi tranſit ante Sacramentum, genuflectit) aſpergit corpus defuncti, ter aſpergens latus dexterum feretri, & ter ſiniſtrum: deinde reuerſus ad locum ſuum, Diacono miniſtrante, accipit thuribulum, & eodem modo circuit feretrum, & corpus incenſat, vt aſperſerat: poſteà reddito thuribulo ei, à quo acceperat, ſtans in loco ſuo, Acolytho ſuo alio Miniſtro tenente librum apertum ante ſe, dicit.* ℣. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requieſcat in pace. ℟. Amen.

℣. Domine exaudi.

℟. Et clamor.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DEus, cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere, te ſupplices exoramus pro anima famuli tui N. quam de hoc ſæculo migrare iuſſiſti, vt non tradas eam in manus inimici, neque obliuiſcaris in finem, ſed iubeas eam à ſanctis Angelis ſuſcipi, & ad Patriam Paradiſi perduci: vt quia in te ſperauit, & credidit, non pœnas inferni ſuſtineat, ſed gaudia ſempiterna poſſideat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Si defunctus fuerit Sacerdos, in Oratione dicatur: pro anima famuli tui Sacerdotis, quam hodie &c.

Finita Oratione, corpus defertur ad ſepulchrum, ſi tunc deferendum ſit, & dum portatur, Clerici cantant Antiphonam.

IN Paradiſum deducant te Angeli, in tuo aduentu ſuſcipiant te Martyres, & perducant te in ciuitatem ſanctam Ieruſalem. Chorus Angelorum te ſuſcipiat, & cum Lazaro quondam paupere æternam habeas requiem.

Cùm autem peruenerit ad ſepulchrum, ſi non eſt benedictum, Sacerdos illud benedicit, dicens hanc orationem.

OREMVS.

DEus, cuius miſeratione animę fidelium requieſcunt, hunc tumulum benedicere dignare, eique Angelum tuum ſanctum deputa cuſtodem, & quorum, quarumque corpora hic ſepeliuntur, animas eorum ab omnibus abſolue vinculis delictorum, vt in te ſemper cum Sanctis tuis ſine fine lætentur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Dicta oratione, Sacerdos aqua benedicta aſpergat, deinde incenſet corpus defuncti, & tumulum.

Quod ſi corpus tunc ad ſepulturam non deferatur, omiſſo reſponſorio: In Paradiſum, &c. *& benedictione ſepulchri, ſi iam eſt benedictum; proſequatur Officium; quod nunquam omittitur, & intonet Antiph.*

Ego ſum reſurrectio: *& dicitur Canticum* Benedictus EVOVAE. *Et repetitur Antiph.* Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

Poſteà Sacerdos dicit: Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Pater noſter. *Interim corpus aſpergit.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue Domine animam eius. ℣. Requieſcat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

FAc, quæſumus, Domine, hanc cum ſeruo tuo defuncto (*vel* famula tua defuncta) miſericordiam, vt factorum ſuorum in pœnis non reſpiciat vicem, qui (*vel* quæ) tuam in votis tenuit voluntatem, vt ſicut eum (*vel* eam) vera fides iunxit fidelium turmis, ita illic eum (*vel* eam) tua miſeratio ſociet Angelis choris. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

℟. Amen. ℣. Requiem æternam dona ei Domine. ℟. Et lux perpetua luceat ei. ℣. Requieſcat in pace. ℟. Amen. ℣. Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum per miſericordiam Dei requieſcat in pace. ℟. Amen.

Deinde à ſepultura in Eccleſiam, vel in ſacriſtiam reuertentes, dicant ſine cantu Antiph. Si iniquitates, *cum Pſalmo*: De Profundis, &c. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat ei, &c.

§. I.

Ritus, ſeu Ordo ſepelliendi Paruulos.

C*Vm igitur infans, vel puer baptizatus defunctus fuerit ante vſum rationis, induitur iuxta ætate, & imponitur ei corona de floribus, ſeu de herbis aromaticis, & odoriferis in ſignum in-*

integritatis carnis & Virginitatis, & Parochus ſuperpellicio, & ſtola alba indutus, & alij de Clero, ſi adſint, præcedentes Cruce, quæ ſine haſta defertur, accedunt ad domum defuncti cum clerico aſperſorium deferente Sacerdos aſpergit corpus, deinde dicit

Antiph. Sit nomen Domini. *EVOVAE.*

Pſalm. 112.

LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vſque in ſæculum. A ſolis ortu vſque ad occaſum: laudabile nomen Domini. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus: & ſuper cęlos gloria eius. Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat: & humilia reſpicit in cęlo, & in terra? Suſcitans à terra inopem: et de ſtercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui. Qui habitare facit ſterilem in domo: matrem filiorum lætantem. Gloria Patri, et Filio, etc.

Antiph. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et vſque in ſæculum.

Dum portatur ad Eccleſiam, dicatur.

Pſalm. 118.

BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt. Tu mandaſti: mandata tua cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ: ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. Tunc non confundar: cum perſpexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quòd didici iudicia iuſtitiæ tuæ. Iuſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas vſquequaque. In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos. In toto corde meo exquiſiui te: ne repellas me à mandatis tuis. In corde meo abſcondi eloquia tua: vt non peccem tibi. Benedictus es Domine: doce me iuſtificationes tuas. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum: ſicut in omnibus diuitijs. In mandatis tuis exercebor: et conſiderabo vias tuas. In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos. Gloria Patri etc.

Et ſi tempus ſupereſt, dici poteſt Pſalm. Laudate Dominum de cęlis; *vt habetur in Officio ad Laudes; cum alijs duobus ſequentibus, & in fine:* Gloria Patri, etc.

Cum autem peruenire ad Eccleſiam, dicatur.

Antiph. Hic accipiet *EVOVAE.*

Pſalmus 23.

DOmini eſt terra, et plenitudo eius: orbis terrarum, et vniuerſi, qui habitant in eo. Quia ipſe ſuper maria fundauit eum, et ſuper flumina pręparauit eum. Quis aſcendet in montem Domini: aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, et mundo corde: qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo. Hic accipiet benedictionem à Domino: et miſericordiam à Deo ſalutari ſuo. Hęc eſt generatio quęrentium eum: quęrentium faciem Dei Iacob. Attollite portas principes veſtras, et eleuamini portę ęternales: et introibit Rex glorię. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in pręlio. Attollite portas principes veſtras, et eleuamini portę ęternales et introibit Rex glorię. Quis eſt iſte Rex glorię? Dominus virtutum ipſe eſt Rex glorię. Gloria Patri, et Filio, etc.

Antiph. Hic accipiet benedictionem à Domino, et miſericordiam à Deo ſalutari ſuo, qui hęc eſt generatio quęrentium Dominum.

Poſteà dicitur: Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter, *ſecretò, interim corpus aſpergit.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti. ℟. Et confirmaſti me in conſpectu tuo in ęternum. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens, et mitiſſime Deus, qui omnibus paruulis renatis fonte Baptiſmatis, dum migrant à ſęculo, ſine vllis eorum meritis, vitam illicò largiris ęternam, ſicut animę huius paruuli hodie credimus te feciſſe: fac nos quęſumus Domine, per interceſſionem Beatę ſemper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum hic purificatis tibi mentibus famulari. Et in Paradiſo cum beatis paruulis perenniter ſociari. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Dum portatur ad tumulum; & etiamſi tunc non portatur dicitur.

Antiph. Iuuenes et Virgines. *EVOVAE. Pſ.* Laudate Dominum de cęlis, etc. *vt habetur in Officio ad Laudes; & in fine:* Gloria Patri, etc. *et repetitur. Antiph.* Iuuenes, et Virgines, ſenes cum iunioribus laudent nomen Domini.

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter, etc. ℣. Et ne nos indicas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Sinite paruulos venire ad me. ℟. Talium eſt enim re-

gnum cœlorum. ℣. Dominus vobiſcum.
℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

OMnipotens ſempiterne Deus, ſanctæ puritatis amator, qui animam huius paruuli ad cœlorum regnum hodie miſericorditer vocare dignatus es; digneris etiam Domine ità nobiſcum miſericorditer agere, vt meritis tuæ ſanctiſſimæ Paſſionis, & interceſſione Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, in eodem regno nos cum omnibus Sanctis, & electis tuis ſemper facias congaudere. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus &c.

Deinde Sacerdos corpus aſperget aqua benedicta, & thurificet; ſimiliter & tumulum; poſteà ſepelitur.

Cum autem à ſepultura reuertuntur in Eccleſiam, dicatur:

Antiph. Benedicite. *EVOVAE.*

Canticum trium Puerorum Daniel. 3. Benedicite omnia opera Domini Domino, &c. Gloria.

Antiph. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

Deinde ante altare dicit Sacerdos: Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

DEus qui miro ordine Angelorum miniſteria, hominumque diſpenſas, concede propitius, vt à quibus tibi miniſtrantibus in cœlo ſemper aſſiſtitur, ab his in terra vita noſtra muniatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum, &c.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

§. I.

Ritus celebrandi Matrimonij Sacramentum.

SAcerdos Matrimonium celebraturus, Publicationibus factis tribus diebus feſtis, ſi nullum obſtet legitimum impedimentum: in Eccleſia, ſuperpelliceo, & alba ſtola indutus, adhibito vno ſaltem Clerico ſuperpelliceo pariter induto, qui librum, & vas aquæ benedictæ cum aſperſorio deferat coram tribus, aut duobus teſtibus, virum & mulierem, quos parentum, vel propinquorum ſuorum præſentia cohoneſtari decet, de cõſenſu in matrimonium interroget vtrumq; ſigillatim in hunc modum vulgari ſermone.

N. Vis accipere N. præſentem in tuam legitimam vxorem iuxta Ritum Sanctæ Matris Eccleſiæ? *Reſpondeat ſponſus:* Volo *Mox ſacerdos ſponſam interroget:* N. Vis accipere N. hic præſentem in tuum legitimum maritum iuxta Ritum ſanctæ Matris Eccleſiæ? *Reſpondeat:* Volo. *Nec ſufficit conſenſus vnius; ſed debet eſſe amborum & expreſſus aliquo ſigno ſenſibili, ſiue fiat per ſe, ſiue per procuratorem. Mutuo igitur contrahentium conſenſu intellecto, Sacerdos iubeat eo inuicem iungere dexteras, dicens:* Ego coniungo vos in Matrimonium; In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti, Amen. *Vel alijs vtatur verbis iuxta receptum vniuſcuiuſque Prouinciæ Ritum, poſtea eos aſpergat aqua benedicta; mox benedicat annulum.*

Benedictio annuli.

℣. Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

BEnedic ✠ Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus ✠, vt quę eum geſtauerit, fidelitatem integram ſuo ſponſo tenens, in pace, & voluntate tua permaneat, atque in mutua charitate ſemper viuat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos aſpergat annulum aqua benedicta in modum Crucis, & ſpõſus acceptum annulum de manu Sacerdotis imponit in digito annulari ſiniſtræ manus ſponſæ. Sacerdote dicente: In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus Sancti Amen. *Mox ſubiungat.* ℣. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. ℟. A templo ſancto tuo, quod eſt in Ieruſalem. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter, &c. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluos fac ſeruos tuos. ℟. Deus meus ſperantes in te. ℣. Mitte eis Domine auxilium de ſancto. ℟. Et de Sion tuere eos. ℣. Eſto tu Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M V S.

REſpice quæſumus, Domine, ſuper hos famulos tuos; & inſtitutis tuis quibus propagationem humani generis ordinaſti, benignus aſſiſte, vt qui Te auctore iunguntur, te

auxi-

auxiliante ſeruentur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

His expletis, ſi benedicendæ ſint nuptiæ, Sacerdos Miſſam pro ſponſo & ſponſa, vt in Miſſali Romano celebret ſeruatis omnibus, quæ ibi præſcribantur.

Cæterum, ſi quæ Prouinciæ alijs, vltra prædictas, laudabilibus conſuetudinibus, & cæremonijs in celebrando Matrimonij Sacramento vtuntur, eas ſancta Tridentina Synodus optat retineri.

§. II.

Benedictio mulieris poſt partum.

SI qua puerpera poſt partum iuxta piam, ac laudabilem conſuetudinem ad Eccleſiam venire voluerit pro incolumitate ſua Deo gratias actura, petieritque à Sacerdote benedictionem, ipſe ſuperpelliceo, & ſtola alba indutus, cum miniſtro aſpergillum deferente ad fores Eccleſiæ accedat, vbi illam foris ad limina genuflectentem, & candelam accenſam in manu tenentem, aqua benedicta aſpergat; deinde dicat; ℣. Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. *Antiphona*: Hæc accipiet benedictionem à Domino. *Pſalm.* Domini eſt terra, &c. *totum vt ſupra pag.* 480. Gloria Patri, &c. Hæc accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo: quia hæc eſt generatio quærentium Dominum.

Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem ſtolæ, eam introducit in Eccleſiam, dicens: Ingredere in templum Dei, adora filium Beatæ Mariæ Virginis, qui tibi fœcunditatem tribuit prolis.

Et ipſa ingreſſa genuflectit coram Altari, & oret gratias agens Deo de beneficijs ſibi collatis, & Sacerdos dicit: Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. *ſecretò.* ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos à malo. ℣. Saluam fac ancillam tuam Domine. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de ſancto. ℟. Et de Sion tuere eam. ℣. Nihil proficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor &c. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui per Beatæ Mariæ Virginis partum fidelium patientium dolores in gaudium vertiſti: reſpice propitius ſuper hanc famulam tuam, ad templum ſanctum tuum pro gratiarum actione lætam accedentem, & præſta, vt poſt hanc, eiuſdem Beatæ Mariæ meritis, & interceſſione, ad æternæ beatitudinis gaudia cum prole ſua peruenire mereatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Deinde illam aſpergit iterum aqua benedicta in modum crucis, dicens: Pax & benedictio Dei omnipotentis Patris, ✠ & Filij, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper te, & maneat ſemper. Amen.

RITVS SIVE ORDO

Conficiendi Aquam benedictam.

Ex Rituali Romano.

DIebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit præparato ſale, & aqua munda benedicenda in Eccleſia, vel in Sacriſtia. Sacerdos eum ſuperpelliceo, & ſtola violacea indutus, primò dicit.

℣. Adiutorium noſtrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cęlum & terram.

Deinde abſolutè incipit exorciſmum ſalis.

Exorcizo te creatura ſalis per Deum ✠ viuum, per Deum ✠ verum, per Deum ✠ ſanctum, per Deum, qui te per Eliſeum Prophetam in aquam mitti iuſſit, vt ſanatur ſterilitas aquæ: vt efficiaris ſal exorcizatum in ſalutem credentium: & ſis omnibus ſumentibus te ſanitas animæ & corporis: & effugiat atque diſcedat à loco, in quo aſperſum fueris, omnis phantaſia, & nequitia, vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſque ſpiritus immundus adiuratus per eum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. Amen.

OREMVS.

IMmenſam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam ſalis, quam, in vſum generis humani tribuiſti, benedicere, ✠ & ſanctificare ✠ tua pietate digneris, vt ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis & corporis: & quicquid ex eo tactum, vel reſperſum fuerit, careat omni immuditia, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Exorciſmus aquæ; & dicatur ſine OREMVS.

EXorcizo te creatura aquæ, in nomine Dei ✠ Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu ✠ Chriſti Filij eius Domini noſtri, & in virtute Spiritus ✠ ſancti: vt fias aqua exorcizata ad

effugandam omnem poteſtatem inimici; & ipſum inimicum eradicare, & explantare valeas cum Angelis ſuis apoſtaticis: per virtutem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. Amen.

OREMVS.

Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque Sacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus pręparato, virtutem tuæ benedictionis ✠ infunde, vt creatura tua myſterijs tuis ſeruiens ad abigendos dæmones, morboſque pellendos diuinæ gratiæ ſumat effectum; vt quicquid in domibus, vel in locis fidelium hæc vnda reſperſerit, careat omni immunditia, liberetur à noxa: non illic reſideat ſpiritus peſtilens, non aura corrumpens: diſcedant omnes inſidiæ latentis inimici: & ſi quid eſt, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, aſperſione huius aquæ effugiat, vt ſalubritas per inuocationem ſancti tui nominis expetita, ab omnibus ſit impugnationibus defenſa. Per Dominum, &c. *Hic mittat ſal in aquam in modum crucis, dicendo ſemel.* Commixtio ſalis, & aquæ pariter fiat: In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ ſancti. ℟. Amen.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

Deus inuictæ virtutis auctor, & inſuperabilis imperij Rex, ac ſemper magnificus triumphator: qui aduerſæ dominationis vires reprimis: qui inimici rugientis ſæuitiam ſuperas: qui hoſtiles nequitias potenter expugnas, te Domine trementes, & ſupplices deprecamur, ac petimus, vt hanc creaturam ſalis, & aquæ dignanter aſpicias, benignus illuſtres, pietatis tuæ rore ſanctifices, vt vbicumque fuerit aſperſa, per inuocationem ſancti tui nominis, omnis infeſtatio immundi ſpiritus abigatur, terrorq; venenoſi ſerpentis procul pellatur: & præſentia ſancti Spiritus nobis miſericordiam tuam poſcentibus vbique adeſſe dignetur. Per Dominum noſtrum, &c. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti, &c.

Poſt benedictionem aquæ Sacerdos Dominicis diebus antequam incipiat Miſſam, aſpergit Altare, deinde ſe, Miniſtros, ac populum, prout in Miſſali præſcribitur.

Benedictio Domus cum aſperſione Aquæ Benedictæ.

P*arochus vel alius Sacerdos volens aliquam particularem domum, vel generaliter domos fidelium alio tempore infra annum aſpergere aqua benedicta, ingredientes domum dicant:* Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. *Deinde loca aſpergendo dicat: Antiph.* Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. *Pſalm.* Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam, &c. Gloria Patri, &c. *& repetitur Antiph.* Aſperges me Domine, &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

Exaudi nos, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris ſanctum Angelum tuum de cœlis, qui cuſtodiat, foueat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Deinde aſpergat aqua benedicta.

Benedictio ordinaria Loci cuiuslibet.

V*erſ.* Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum, & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

Benedic ✠ Domine Deus omnipotens Locum iſtum (*vel* domum illam) vt ſit in eo (*vel* in ea) ſanitas, caſtitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas, manſuetudo, plenitudo legis, & gratiarum actio Deo Patri, & Filio, & Spiritui ſancto; & hæc benedictio maneat ſuper hunc Locum, & ſuper habitantes in eo, nunc & ſemper. ℟. Amen.

Et aſpergat aqua benedicta.

Benedictio Domus nouæ.

V*erſ.* Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terram.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

ORE-

OREMVS.

TE Deum Patrem omnipotentem ſupplicíter exoramus pro hac domo, & habitatoribus eius, ac rebus: vt eam benedicere, ✠ & ſanctificare, ✠ ac bonis omnibus ampliare digneris: tribue eis Domine, de rore cęli abundantiam, & de pinguendine terrę vitę ſubſtantiam, vt deſideria voti eorum ad effectum tuæ miſerationis perducas. Ad introitum ergo noſtrum benedicere ✠ & ſanctificare ✠ digneris hanc domum, ſicut benedicere dignatus es domum Abraham, Iſaac, & Iacob; & intra parietes domus iſtius Angeli tuæ lucis inhabitent, eamq; & eius habitatores cuſtodiant. Per Chriſtum Dominum. ℟. Amen.

Deinde aſpergat aqua benedicta.

Benedictio communis ſuper fruges, & vineas.

VErſ. Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

ORamus pietatem tuam omnipotẽs Deus, vt has primitias creaturæ tuæ, quas aeris & pluuiæ temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuæ imbre perfundas: & fructus terræ tuæ vſque ad maturitatem perducas. Tribuas quoque populo tuo de tuis muneribus tibi ſemper gratias agere, vt à fertilitate terræ eſurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus & pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Aſpergat illas aqua benedicta.

Benedictio nouorum fructuum.

VErſ. Adiutoriũ noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cęlum & terram. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine hos nouos fructus N. & præſta, vt qui ex eis in tuo ſancto nomine veſcentur, corporis & animæ ſalute potiantur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Et aſpergat aqua benedicta.

Benedictio ſeminum ac ſegetum, in feſto Natiuitatis B. V. Mariæ.

VErſ. Adiutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

TE Domine ſancte Pater, omnipotens ſempiterne Deus petimus ac rogamus: vt hos fructus ſegetum tuis ſerenis oculis, hilarique vultu aſpicere digneris. Et ſicut teſtatus es Moyſi famulo tuo in terra Ægypti, dicens: Dic filijs Iſrael, cum ingreſſi fuerint terram promiſſionis, quam eis dabo: vt primitias fructuum ſuorum offerant Sacerdotibus; & erunt benedicti. Sic & nos rogamus te Domine: vt per auxilium miſericordiæ tuæ, emittas ſuper hunc fructum ſegetum dexteræ tuæ bene ✠ dictionem, quas ad exhibendum proferre digneris: vt non ſubruat grando, nec turbo ſubuertat, nec vis tempeſtatis detruncet, nec aeris innundatio exterminet: ſed ſemper incolumis permaneat, propter vſum animarum & corporum, & ad bene abundantem, & pleniſſimam maturitatem perducere digneris. Qui in Trinitate perfecta viuis & regnas Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus, cęleſtis verbi ſeminator & cultor, qui noſtri cordis aream ſpiritualibus raſtris exerces: adeſto propitius precibus noſtris, & ſuper agros, quibus hæc ſemina fuerint inſita, tuam largam benedictionem infunde, ac ab eis omnem vim procellarum gratiæ tuæ defenſionis auerte: vt omnis hic fructus, & tua benedictione repleatur, et ad horrea ſine impedimento perueniat. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Tunc thurificentur ſemina, & aſpergantur aqua benedicta.

Forma breuis Exorciſmi aduerſus dęmonis in aliquo homine obſeſſionem, aut maleficia.

S*Acerdos indutus ſuperpelliceo & ſtola, etiam afflicti collum altera ſtolla obuoluat, per quam*

quam quaſi in tutelam eum aſſumat, & ſibi iungat, vel in maiorem fiduciam erigatur. Deindè poſt humilem inuocationem S. Spiritus, & adſtantium monitionem, vt ſuas preces cum Sacerdotis actione coniungat.

Et muniens ſeipſum ſigno Crucis, dicat clara voce:

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℞. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiſcum.

℞. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens Domine, Vrbum DEI Patris, Chriſte Ieſu, qui ſanctis Apoſtolis tuis dediſti poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici; & cuius virtute victus, tanquam fulgur de cœlo, Satanas cecidit: tuum nomen tremens ſupplexque deprecor, vt mihi indigniſſimo ſeruo tuo data venia peccatorum, confidentiam & virtutem donare digneris, vt hunc crudelem draconem brachij tui potentia ſecurus aggrediar. Qui viuis & regnas cum Deo Patre, &c. ℞. Amen.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus, à cuius facie cęli diſtillant, montes ſicut cera liqueſcunt, terra tremit; cui patent abyſſi, quem infernus paueſcit; Te ſupplex deprecor, vt inuocatione tui nominis huius famuli tui (*vel* famulæ tuæ) N. anima à vexatione liberata, ad auctorem ſuæ ſalutis recurrat, liberatoremque ſuum, diabolico depulſo fętore, & odore ſuauiſſimo Spiritus ſancti percepto, ſequatur Dominum noſtrum IESVM Chriſtum Filium tuum. Qui tecum viuit & regnat, &c. ℞. Amen.

Tunc energumenus, ſi poſſit, clara voce dicat Symbolum Apoſtolorum, praeunte Sacerdote, qui ſtatim dicat.

℣. Benedicamus Patrem & Filium, cum ſancto Spiritu.

℞. Laudemus & ſuperexaltemus eum in ſęcula.

℣. Dominus vobiſcum.

℞. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne DEVS, qui dediſti famulis tuis in confeſſione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere, & in potentia Maieſtatis adorare vnitatem; quæſumus vt eiuſdem fidei firmitate, ab omnibus ſemper muniamur aduerſis. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℞. Amen.

Exorciſmus hic breuis ſubinde repetit poſſet, cum recitatione Euangelij. In principio, &c. Longior eius proſecutio, & diſpoſitio in Rituali, aut Paſtorali continetur.

Exorciſmus domus à malis ſpiritibus vexata.

S*Acerdos indutus ſuperpelliceo & ſtola, dicit.* In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ ſancti. Amen. *Deinde flexis genibus Hymnum.* Veni Creator Spiritus, &c.

℣. Exurge Chriſte, adiuua nos.

℞. Et libera nos propter nomen tuum.

℣. Adiutorium noſtrum in nomine Domini.

℞. Qui fecit cęlum & terram.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℞. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiſcum.

℞. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

DEfende, quæſumus Domine, beata Maria ſemper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis, iſtam ab omni aduerſitate familiam: & toto corde tibi proſtratam, ab hoſtium propitius tuere clementer inſidijs. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℞. Amen.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contuliſti, vt quidquid in tuo nomine dignè perfectèque ab eis agitur, à te fieri credatur; quæſumus immenſam clementiam tuam, vt quo modo viſitaturi ſumus, viſites: & quidquid benedicturi, bene ✠ dicas; & ad ea quæ acturi ſumus dexteram tuæ potentiæ extendas: fiatque ad noſtræ humilitatis introitum (Sanctorum tuorum meritis,) fuga dæmonum, & Angeli pacis ingreſſus. Per Chriſtum. ℞. Amen.

OREMVS.

DEVS Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apoſtolorum, Deus Martyrum, Deus Confeſſorum, Deus Virginum, & omnium bene viuentium: Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, te inuoco, & nomen ſanctum tuum, ac præclaræ Maieſtatis tuæ clementiam ſupplex depoſco, vt mihi auxilium præſtare digneris aduerſum nequiſſimum ſpiritum; vt vbicumque ſit, audito nomine tuo velociter exeat, & recedat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Adiuratio.

ADiuro te ſerpens antique, per Iudicem viuorum, & mortuorum, per Factorem mundi, qui habet poteſtatem mittere te in gehennam, vt ab hac Domo feſtinus diſcedas: Ipſe tibi imperat maledicte Diabole qui ventis ac mari & tempeſtatibus imperauit. Ipſe tibi imperat, qui te de ſupernis cęlorum in inferiora terræ demergi præcepit. Ipſe tibi imperat, qui te retrorſum abire præcepit. Audi ergo Satana, & time, & victus & proſtratus recede, adiuratus in nomine Domini noſtri IESV Chriſti: Qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. Amen.

Deinde Sacerdos incipiet quindecim Pſalmos Graduales, qui ſunt inter alios Pſalmos magis proprij ad hanc materiam; legendoque aſpergat aqua benedicta domus loca, illa potiſſimùm vbi ſit maior infeſtatio, ac primùm inferiorem partem domus. Moneatque aſſiſtentes vt preces ſuas cum ipſis coniungant.

FORMVLAE PASTORALES.

Pro Teſtimonijs varijs, quæ ab ijs requiruntur, *ex Manuali Paſtorum deſumptæ.*

FORMVLA ſcribendi Teſtimonium pro ijs, qui egent Diſpenſatione Proclamationum *ante nuptias.*

FActi per me infraſcriptum Rectorem Parochialis Eccleſię loci de... Diſtrictus... Diœceſis N. diligenti inquiſitione apud Perſonas fide dignas ſuper libertate NN. & N. N. Subditorum prætactæ Parochialis, cupientium inter ſe ritè contrahere Matrimonium. Scio & teſtificor eos ad id eſſe liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod canonicum impedimentum. Inſuper ipſos eſſe boni nominis & famæ, & in Catholica fide quam profitentur, eſſe ſufficienter inſtructos, vti per examen deprehendi: Denique eorundem Parentes conſentire in prædictum prætenſum Matrimonium, prout ex ore eorundem parentum coram didici. Et quia prædicti nupturientes excurrunt, vt gratiam diſpenſationis proclamationum obtineant, & allegant pro cauſa quod &c. Fidem facio cauſam illam reuera ſubeſſe. Datum die.... anno....

Apponendo ſuum Nomen & Sigillum. Et ante omnia curando, vt prædicta fuerint, debitè examinata & probata.

FORMVLA.

Teſtimonij Paſtoralis, pro ijs, qui migrant ex vna Prouincia, Ciuitate, Oppido vel Pago, ad aliam Prouinciam, Ciuitatem, Oppidum vel Pagum.

EGo infraſcriptus Paſtor Eccleſię Parochialis N. Ciuitatis N. vel Oppidi N. vel Pagi N. fidem facio NN. & NN. perſonas in legitimo Matrimonio conſtitutas, & hinc aliò cum ſuis prolibus & domeſticis demigrantes, eſſe Catholicæ & Orthodoxæ fidei cultores, Eccleſiam ſuam Parochialem & Sacramenta diligenter frequentaſſe, quamdiù apud nos fuerunt, & non fuiſſe in vllo ſcandaloſos, nec eſſe notatos vlla infamia; ſed è contra iſtam familiam, & ſingulares eius perſonas mihi eſſe notas, vt probæ vitæ & conuerſationis, & ab honeſtatæ vitæ ac morum eſſe commendabiles, vti in qualitate mea ſupraſcripta mihi conſtat ex ſpeciali eorum notitia & inſpectione.... vel, ex fide dignorum vicinorum teſtimonio.... vel tam ex fide dignorum teſtimonio, quam ex perſonali notitia.... vel quia habitarunt in vicinia mea per Annos....

Quodſi is, qui petit teſtimonium, eſt iuuenis intendens peregrè proficiſci, verbi gratia, ad Vrbem Romanam, ad Diuam Virginem Lauretanam, Compoſtellam ad S. Iacobum, vel ad terram Sanctam, Sancta ibidem loca veneraturus, expedit etiam ea in teſtimonio ſpecialiter exprimi.

FORMVLA. Approbationis Epiſcopalis ad Confeſſiones audiendas exprimitur ſupra *Tom. 2. pag.* 149.

FORMVLA. Teſtamenta ritè conficiendi indicatur ſupra *Tom. 2. tr. 5. pag.* 236.

FORMVLA. Accurata, & varia ſcribendi Romam pro diſpenſatione, vel, aliqua Facultate, ſiue in caſibus Matrimonialibus, ſiue in alijs ad Pęnitentiariam Romanam, &c. exprimitur in proprio tenore ſupra *Tom. 2. tr. 4. pag.* 206.

Item in cauſis pertinentibus ad alia Eccleſiæ Tribunalis *pag.* 244.

N O T A.

P*Ro huiuſmodi Teſtimonijs, Litteris, Petitionibus aut commendationibus ad Perſonas in Dignitate conſtitutas, per commodum erit Viro Eccleſiaſtico, alijſque, in promptu habere Titulos, & Inſcriptiones* communiores, *quæ perſonis talibus in particulari attribuuntur, ideoq; illa in eius gratiam hic conor annotare*.

Tituli proprij variarum perſonarum, dignitatum, &c.

P*Ontifex*, Sanctiſſimus Pater. *Imperator*, Auguſtiſſimus Cæſar. *Cardinalis*, Eminentiſſimus. *Archiepiſcopus*, Illuſtriſſimus. *Epiſcopus*, Reuerendiſſimus, *nunc additur*, Illuſtriſſimus. *Abbas*, Reuerendus admodum, &c. *Pro varia qualitate*. *Pleraque aliæ Dignitates inferiores* Ampliſſimi *Domini, titulo gaudent, Doctor Theologię dicitur*. Eximius *Licentiatus Theologię*, Eruditiſſimus. *Graduatus inferior*, Doctiſſimus. *Doctor Iuris*, Clariſſimus. *Aduocatus*, Conſultiſſimus. *Doctor Medicinę*, Expertiſſimus. *Reges Sereniſſimi*, Potentiſſimi, &c. *Rex Hiſpanię*, Catholicus. *Rex Gallię*, Chriſtianiſſimus. *Principes plerique & Archiduces Sereniſſimi*. *Comites*, Illuſtriſſimi, & *Barones*, Per illuſtres. *Dynaſtę aut Toparchę*, Nobiliſſimi. *Conſules*, Ampliſſimi. *Ex Nobilibus priuatis, alij* Nobiles Domini, *alij* Prænobiles *inſcribuntur*.

Hi ſunt Tituli communiores, *quamuis fortè non vbique eiuſdem tenoris. Quando in eadem perſona concurrunt plures Dignitates, ſolent earum proprij Tituli in Inſcriptione coniungi. Sed in his, cęteriſque omnibus, viro Eccleſiaſtico, nobiſque, hoc ſit primum & vltimum, vt ſingula referantur*.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

EXEMPLAR

Dedicationum priorum, aliarum Editionum huius Operis, Viris Apoſtolicis Miſſionis Belgicæ, Anglicæ, & Hibernicæ.

Cum Proſecutione ELOGII *ſpecialis, de glorioſa Morte illorum, qui recentiùs in* Germania, Anglia, & Hibernia *pro Deo & Proximo vitam & ſanguinem profuderunt, vt* Primas Hiberniæ Archiep. Dublinenſis, &c.

IPſa frons prima huius Operis non obſcurè prodit, quos ſibi Patronos deſignet. Vos (Miſſionarij Apoſtolici,) vos militantis Eccleſiæ lectiſſimos Pugiles cum Hæreſi, cum Vitijs, cum inimicis Crucis Chriſti vbique dePræliantes, ſuos ſibi Mecenates ambit, & me tacente depoſcit. Si Germaniam qua patet vniuerſam, ſi ampliſſima Angliæ, & Hiberniæ Regna, ſi multiplices Belgarum Prouincias latè circumſpiciamus, habet ſanè ætas noſtra ex omnibus Eccleſiæ membris ſtrenuiſſimos Fidei Defenſores, ac veros Machabæos, de quorum laboribus, prælijs ac trophæis meritò ſibi poſſit gratulari. Atque inter hos omnes Operis huius Patronos, Vobis imprimis, Miſſionis Flandro-belgicæ Socij, illud ſingulari quodam iure deberi, nemo niſi iniurius inficiabitur. Etenim ſi quid eſt in Authore facultatis, ſi quid ſcientia, id omne à primis religioſæ vitæ incunabulis Prouincia huius inſtitutionis ſanctiſſimæ, ſe acceptum referre nunquam ſatis teſtabitur. Accedit eiuſdem Prouinciæ in prouehendis vndique Miſſionibus Apoſtolicis ardor perpetuus, labor immenſus, induſtria ſingularis, & nullis limitibus circumſcripta. Quæ ſcilicet vna, præter ampliſſimas Miſſiones, Batauicas, Nauales, Caſtrenſes, & alias quas ſuo ſinu domi complectitur, ad remotiſſimas etiam Gentes longè, latèque ſuos Socios, ac labores extendit.

ATque imprimis, laboris veſtri primordia circumſpicienti, occurrit ille Prouinciarum confæderatarum ſtatus ab hominum memoria longè deploratiſſimus, quando vna cum auita Fide pulſis vndique fidei Præconibus, nihil aliud ſupereſſe videbatur, quàm perpetuum Religionis Romanæ, ac priſtinæ Pietatis exilium. Sollicitauit Sociorum animos vicina illa Patriæ calamitas, ex quibus viri lectiſſimi, ſpretis hoſtium inſidijs, vinculis ac carceribus, pro communi ſalute caput, & vitam vltro offerre non dubitarunt. Duces huic expeditioni ſeſe præbuerunt Gulielmus Leonius, & Cornelius Duyſtius, qui multa clam, multa palam perpeſſi, Apoſtolico ritu Prouincias vndique luſtrantes, palabundas Catholici nominis reliquias in vnum congregarunt, infirmos in fide roborarunt, atque innumeros lapſos ac deuios in viam ſalutis reuocarunt. Horum inter vndas Batauicas primus ardor, in abſentium quoque Sociorum pectoribus nouas flammas excitauit. Secuti ſunt in eandem palæſtram ex vniuerſa Prouincia Athletæ fortiſſimi, qui rebus Religionis vbique inclinatis Athlanticos humeros ſuppoſuerunt. Atque inter primos Friſiam ad ortum occaſumque luſtrauit, firmauitque Ioannes Bargius: Zelandiæ inſulas vnus eo tempore excolauit Nicolaus Romæus, qui verbo & ſcripto Sectariorum audaciam repreſſit, & Caluinum, detracta larua, ſuis adumbratum coloribus Scriptis repræſentauit. His in meſſem nimis amplam, ſed ea tempeſtate operarijs vacuam, opportunè alij atque alij Sociorum manipuli ſucceſſere, ac venturis poſtlimino ex Clero tam regulari, quam ſæculari auxiliaribus copijs, qua licuit induſtria, ampliorem laboris campum apparuere.

NEque defudit in hodiernum vſque diem primæuus ille Sociorum ardor. Ad vos, Viri Apoſtolici, qui eandem Vineam etiamnum excolitis, amplo cum fœnore tranſierunt illi priorum temporum labores, prælia, pericula, ſed & coniun-

iuncta periculis gloria. Nullus hic mihi calamus deſcribet, quot vobis decurrant in cura animarum noctes inſomnes, quot ſubeunda cum fidei hoſtibus certamina, quot declinandæ inſidiæ, quot ſuſtinendi carceres ac vincula, & grauiora vinculis diſcrimina. Sed vel ſic cum Apoſtolo palam facitis, verbum Dei non eſſe alligatum. Non tantum ſonat in pulpitis, auditur etiam in ergaſtulis ac vinculis, per rura, & campos, & naues, & priuata ſummorum infirmorumque domicilia veſtra vox, labor & prædicatio decurrit. Multos quidem Heroes è Societate Belgica quotannis per octoginta, & ampliùs annos, labor hic improbus immaturo funere conficit ac conſumit. At nunquam deſunt noui Athletæ, qui priorum caſu animati potiùs quam territi, in palæſtra tam nobili & vitam & ſanguinem profundere vltrò exardeſcunt.

Vobis igitur qui vineam iſtam hodie immenſo labore, nec minori cum gloria conſtanter excolitis. Vobis, inquam, nouam hanc Operis huius Editionem nouo iure dedicamus, vtpotè in quibus præclara Maiorum in ea Miſſione decora, nouo ſemper incremento refloreſcunt.

Sed ecce ad remotiora dum rapior, domeſtica prætereo. Habet Societas Flandrica in Miſſione Batauica ſuas Indias, ſed habet etiam in ipſa Flandria ſuam Batauiam. Vix aliquod eſt huius Prouinciæ Collegium, ex quo Apoſtolico ſpiritu ad varias è propinquo Miſſiones, aut ſacras Inſtitutiones non excurrunt. Quas ego ſi ſingulas pro meritò recenſerem, mihi quoque longius exturrendum foret.

AD vos igitur (ſacræ Militiæ aſſeclas) demum venerabundus accedo, qui Miſſioni Caſtrenſi inter mille mortis diſcrimina ſanguinem & vitam aut conſecratis, aut pridem conſecraſtis. De veſtra virtute, infractis animis, ac laboribus immenſis, meritò ſibi Societas Flandrica gratulatur, quibus Belgium, præ cæteris Gentibus, continuum pæne Martis domicilium, perpetuum aperit gloriæ theatrum. Nec noua vobis, nec obſcura eſt hæc laudis ac laboris paleſtra. Primus huius militiæ Ductor Thomas Saillius, à Principe Parmenſi in conſcientiæ ſua arbitrum adſcitus, gregarijs quoque militibus in cunctis laboribus ac periculis inuicto animi robore, diu noctuque præſto fuit. Princeps ex ardore tam generoſo præcelſum Thomæ animum velut ex vngue leonem admiratus, plures huiuſmodi Belgicos leones Caſtris ſuis adiungi peroptauit. Et quamuis eo tempore vix par laboribus Sociorum numerus Collegia incoleret, oblati ſunt Principi Patres duodecim, quos ille primum in familiam ſuam adſciuit, deinde morte militari Libris Regis inſcribi, & in Miſſionem perpetuam firmari voluit. Quantus hic exercendæ virtutis, tam propriæ, quam alienæ campus pateſcat, quanti per annos pluſquam octoginta exanthlati labores, non tantum rerum in hoc Martio campo geſtarum multitudine, ſed etiam plurimorum Patrum ſanguine, conſignatum habemus. Verſatur adhuc in hominum atque annalium memoria Nicolaus Montanus, dictus per excellentiam Burgundionum Apoſtolus, qui ad Sancti Quintini fanum multo vulnere confeſſus interijt. Et vt alios prætercam: in pugna Neoportana, inclinata belli fortuna, cum Patres Caſtrenſes inter laceros miſerorum artus, & cadauera aures adhuc ſpirantibus præberent, Petrus Buzelinus ab hoſte hæretico comprehenſus, & glande traiectus fuit. Sed & Laurentium Euerardi, hoſtili cuneo immiſſum, & pro Societatis homine agnitum, Caluiniana crudelitas interemit. Aliam huic victimam, Othonem Campenſem, pro alienæ ſalute laborantem, eadem perfidorum rabies adiunxit. Cætera ſi perſequar his ſimilia, iliadem conficiam. Infinitum quippè foret enarrare huius Miſſionis caſus, & pericula, quæ in vrbium obſidionis, cruentis congreſſibus ac prælijs, ſequentia deinceps tempora peperere.

SEd à Martis Regno ad Neptunum transeamus: huius quoque imperium ampliſſimum Flandrobelgicæ Prouinciæ naualis Miſſio peruadit, ſoli Belgio propria, & à Principibus Auſtriacis ſolenni diplomate Societati demandata. Arduum

ſanè

ſanè munus, & illis tantum deſtinari ſolitum, quibus animus eſt inſigni robore ſeptus, & vires animo pares. Hic nullus timori, nullus fugæ locus: quamuis & tonet cœlum, & fremant procellæ, & totus ex imò commoueatur oceanus, immoto tamen animo perſiſtendum eſt, qui nec conſpecta morte paueſcat, nec alios pauere patiatur. Vt nihil dicam de nauſea marina, de morborum contagione, de nautarum militumque colluuie, quid magis arduum videtur, quam animos illos, ipſo oceano maiores, vnius lignei carceris ergaſtulo dies noctesque coarctari: donec his anguſtijs pariter cum corpore ſoluti tumulum domicilio ampliorem in medio æquore frequenter inueniant. Plures ſub hoc marmore æquoreo ſepultos Apoſtolicos Heroes promptum foret, ſed prolixum, ex huius Prouinciæ monumentis enumerare.

Pergite illuſtre animæ, Terras & terrena à tergo relinquite, immenſa maris ſpatia peragrate, non vt velut aureum è Colchide, ſed vt animas pretioſo Chriſti ſanguine redemptas è barathri faucibus eripiatis. Sæuiant procellæ, aſſurgant vndæ, dehiſcat abyſſus: ſed nec vndæ aut procellæ, nec abyſſus tota, nec omnes oceani fluctus Charitatis veſtræ ardorem hactenus extinguere valuerunt. Hæc immenſa Apoſtolici pectoris Decora non leuibus tantum Operis noſtri folijs, ſed monumentis perpetuò duraturis poſteritas celebrabit.

SEd alio me abripit Miſſionum Apoſtolicarum multitudo, pluſquam vel vnius magnitudinem poſſim dicendo exæquare. Terras, Maria, Caſtra, Nauigia præteruectus, ad ipſa Libitinæ regna *Peſtiferis* aſſiſtentium tandem perueneo. Hic in limine primo occurrunt lethalia vlcera, & gemitus cum morte luctantes. Inter hos quot ego Sociorum alacres vultus, & viuida inter languentes obſequia conſpicio. Horum alij morientes ad extremam luctam diſponunt, alij viuis neceſſaria ſubminiſtrant, alij tam animorum quam corporum plagas omni ſtudio lenire contendunt. Verùm nec ipſi ſatis exempti: innumeræ in hoc obſequio Charitatis victimæ intra Belgarum fines cecidere, quorum vt pleroſque ſparſim extinctos prætercam, in ſolo Antuerpia nobili Emporio, Patres, Fratreſque viginti quatuor non magno interuallo pro ciuibus contagione afflatis, animas aliquando poſuere, quorum numerum Andreas Schottus Conſulis Antuerpiani filius ſuo funere nobilitauit. Quin & Gandauiannus huius ſæculi trigeſimus in obſequio infectorum vndecim ſocios è viuis abſtulit. Atque eadem contagione ad alias vrbes, Bruxellas, Hallas, Cortracum, Belliolum latiùs progrediente, harum ſingulis binas ternaſue hoſtias par charitas immolauit. Piget fortè lectorem inter tot Heroum funera diutius immorari. At non ignoro viris Apoſtolicis iucundum eſſe, non tantum maiorum ſuorum geſta, ſed etiam ſepulchra ac monumenta intueri.

HActenus intra Belgij fines verſamur. Non poteſt ille Belgicus ardor vnius Gentis aut Prouinciæ limitibus coarctari. Per immenſa totius oceani ſpatia ad Iapones, ad Indos, ad vltimos terrarum Chinenſes ſuam opem, & noua ſociorum ſubſidia tranſmittit.

Prolixus forem ſi præteritorum temporum colonias, cum Gaſpare Barzæo, alijſque Belgis ex hac Prouincia in alterum orbem traductas, recenſendo memorare. Quorum laboribus non tota Ormuſia, aliaq; regna inter Indos, Iaponeſque ſufficere. Adeò vt magni Xauerij votum perpetuum fuerit, Belgarum quàm pluribus in ſui ſocietatem laboris adipiſci, quorum nempe zelum, genium, & induſtriam ad infidelium conuerſionem præ cæteris natam, & accommodatam cenſebat, vt ſuis ipſe litteris teſtatur. Et vt antiquiora prætercam: Vidi, ipſe vidi, cum duodecim ſimul lectiſſimi Patres, magnis Prouinciæ ſumptibus, & ſuppellectili ſacra inſtructi, hinc in Hiſpaniam enauigarent ad animarum ſubſidium, ſi daretur aditus, in nouum orbem perrecturi. Vidi & ante hos *P. Corn. Beudin*, qui eodem profectus, & à barbaris fidei cauſa trucidatus, præclaram vt arbitror martyrij palmam obtinuit. Notus quoque mihi & familiaris fuit *Ferdinandus Verbieſt*, qui ma-

magno ambitu cum alijs eiuſdem Prouinciæ Socijs Chinenſem Miſſionem impetrauit, iamque pluribus annis, in immenſo illo Sinarum imperio Chriſtianæ fidei negotium promouere pergit, idque tanto ſucceſſu & auctoritate, vt in ipſæ Imperatoris Aula ſummam illam Mandarini dignitatem etiamnum obtineat. Quin & ex illis, quos ipſe nuper in Scholis Auditores habui, Louanio ad noui Orbis ſubſidium non pauci ſe contulere, multoque plures Miſſionem illam ſummis votis ambiuere. Nec mihi ignota ſunt paria plurium deſideria, qui etiamnum ad eandem gloriæ palæſtram magno animi ardore aſpirant.

HAs ego Belgicas Miſſiones, vt magis mihi notas dum recenſeo, ſimul in eandem gloriæ ſocietatem ſuo iure aduoco, omnes omnium ordinum Apoſtolicos viros, qui vbi vis gentium in pari cauſa pares animos ac labores impendunt. Et vos imprimis, Miſſionarij verè Apoſtolici, qui per ampliſſima Angliæ, & Hiberniæ regna contra Hæreſim pridem ſceptro, ferroque armatam, inter mille vitæ diſcrimina aſſiduò dimicatis. In hac arena ſanguinolenta quot ego Campianos, quot Vvalpolos, quot Garnettos, Vritos, Colinos, hodieque conſpicio, quibus ad parem martyrij gloriam per animus exæſtuat. Teſtantur hunc animi ardorem tot præclari Heroes, qui & priorum pericula ſecuti, & palmam conſecuti fuerunt. Ex his longum foret enumerare ingentem ſeriem virorum illuſtrium, qui à tempore Henrici VIII. in hodiernum vſque diem, & dira tribunalia, & carceres, & vincula, & feralia pegmata ſua morte ac ſanguine nobilitarunt. Dabit hæc longo ordine, aliaque illuſtriora, Prouinciæ Anglicanæ per P. Henricum Morum felici calamo conſcripta hiſtoria.

VTinam hic quoque liceret in Miſſione *Hibernica* exanthlatos tot annis Sociorum labores in publicam lucem proferre. Si exhiberentur oculis prima iſtius Miſſionis ab ipſo S. Ignatio conſtituta feliciter exordia: Si inter varias deinceps temporum procellas & perſequentium machinas inuicta conſtantia: ſi Virorum in omni facultate illuſtrium domi foriſque eximia decora: ſi paucorum hominum docendo, prędicando, ſcholas erigendo, toto regno diffuſa induſtria: ſi tolerata non ita pridem dominante Cromuelo bonorum rapina, & vincula, & carceres, & longinqua etiam ad barbaros exilia: denique ſi poſt extremam ruinam, inſtaurati, velut ex cineribus, priſtini labores, aliaque his ſimilia ſub modio hactenus latentia, in lucem prodirent, ſtuperet ſanè poſteritas, res orbis theatro digniſſimas, intra ſilentij ac modeſtię cortinas tot annorum luſtris potuiſſe contineri. Magis ſcilicet hactenus intenti fuerunt illi, vt ſcribenda patrarent, quam vt patrata conſcriberent.

HIs quoque inter Operis huius Patronos ſuo iure accedunt ex ſacra S. Dominici, ac S. Franciſci Familia, viri illi verè Apoſtolici, qui in excolenda Hibernię vinea tot annis ſtrenuè deſudarunt. Priùs ego Stellas cœli, quam hos Abrahę filios, & tantis filijs digna facinora valeam recenſendo numerare. Quis enim ignorat quantum illi impendant ſtudij & induſtrię, etiam inter exteras gentes, Romę, Pragę, Louanij, & in alijs Doctorum Lycęis, pro formandis, alendiſque operarijs in hanc Vineam perpetuò ſucceſſuris. Quanti etiam domi ſuſtinendi labores, vt cum reliquo Clero, Romanę ſedis, ac Religionis decus toto Regno integram inuiolatamque conſeruent. Adeò vt quod olim, in fulcienda Lateranenſi Baſilica, pręſtare viſus eſt Seraphici Ordinis Patriarcha, id nunc in ſuſtinenda Eccleſię Hibernicę ruinę eius Soboles, alij ſociata, perficiat.

IVngite igitur vbique Gentium felices dexteras vos omnes fidei Pugiles, qui ſub purpureo Chriſti vexillo per Miſſiones Apoſtolicas toto orbe diffuſi militatis. Bellum, quod Lucifero, eiuſq; aſſeclis pro Deo, & Eccleſia pridem indixiſtis, ad extremum vſq; ſpiritum indefeſſi ſuſtinete. Non vos frangat tyrannorum potentia, perrumpetis; non domeſticorum hoſtium inuidia ſuperabitis: charitatem alij in otio, & vmbra prędicent, vos illam in ſole & ſudore, & orbis vtriuſque conſpectu palā,
„exercete. State, cum Gentium Apoſtolo
„ſuccincti lumbos veſtros in veritatem,

& in-

„ & induti loricam iuſtitiæ, & calceati „pedes in præparatione Euangelij pacis: „in omnibus ſumentes ſcutum fidei, & „galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt Verbum Dei. Hoc ego verbum, hunc ego gladium in hoc opuſculo quaſi in vagina reconditum, ad veſtras aras ſupplex appendo. Magnum operæ pretium me retuliſſe arbitrabor, ſi hæc arma litteraria, non leui à me ſtudio fabricata ad militiæ veſtræ vſum, ac ſupremi Ducis gloriam aliquando ſubſeruiant.

Viri Apoſtolici
Humillimus veſter Cliens
RICHARDVS ARSDEKIN
Soc. Ieſu Hib: Kilken.

PROSECVTIO

Dedicationum priorum.

Patronis nouis ac Viris verè Apoſtolicis Germaniæ, Angliæ, & Hiberniæ, *qui pro Deo & Proximo vitam, aut ſanguinem recentiùs profuderunt.*

AVſpicium huius Proſecutionis à Te duco auguſtum Imperij Caput Germania. Palæſtram tibi Charitatis Apoſtolicæ glorioſam, & lauream multiplicem nuper præbuit non gladius carnificis, ſed quouis ferro atrocior peſtilentia, ſuperioribus annis latè graſſata. Quanta hæc cum violentia Auſtriam, & Bohemiam vndique inuaſerit, quot in ea Charitatis Victimæ ceciderint, nulla debet vnquam obliuionem deleri: ex quibus ego ea tantum poſſem referre, quæ certiſſimis monumentis conſignata, etiam ex Vrbe Romana, ad me deuenere. In communi illa calamitate, tamquam in publico Charitatis theatro, inter alios, tam multi ex ſocietate Patres ſeſe illicò ad peſtiferorum ſubſidium certatim deuouerunt, vt freno potiùs, quàm ſtimulo opus fuerit. Ex quibus teſtantur ſuis litteris ipſi Moderatores, in vtraque ſeorſim Prouincia ex Patribus pluſquam centenos reipſa in mediam aleam expoſitos fuiſſe. Sed nec frequentia præeuntium funera ſequentes terruerunt: adeò vt ex illis in Auſtria quadraginta & vnus, in Bohemia quinquaginta, & vnus, in Charitatis obſequio vitam poſuerint. Fœlices animæ! ſiue ego vos totidem Martyres incruentos, ſiue Charitatis ſupremæ victimas dixero; vos certè proximam martyrio lauream obtinuiſſe, orbis hodie Chriſtianus meritò gratulatur. Et ſanè in Charitatis tam eximiæ publicam commendationem, datæ ſunt in Vrbem litteræ à ſacris, vrbaniſque Magiſtratibus diſertè profitentibus, vel maximum ſeſe, vel totum inter tot mala ſubſidium in operarijs illis communi obſequio ſe vbique deuouentibus reperiſſe. Hos Operis huius nouos Mecœnates, hos Apoſtolicorum virorum in cœlo Patronos, hos futuræ poſteritatis in hac Charitatis palæſtræ Præſides, Tibi in tali prole ter fælix *Germania*, deberi lubentes agnoſcimus.

HInc in Angliam, nobiliſſimum ſemper, nunc recentiſſimum Apoſtolicæ gloriæ theatrum properamus. Annis proximè elapſis, Miſſionarijs Apoſtolicis, per Angliam, & Hiberniam, à cuſtodijs, carceribus, exilijs, patibulis, nouum, immortale decus acceſſit. Intra ſolam ferè vrbem Londinenſem, in palmari cauſa Religionis, ex Societate omninò Octo illuſtres Hoſtiæ, patibulis ſuffixæ, & in quatuor partes diſſectæ, vitam ſuam Domino conſecrarunt. Illuſtres, inquam Hoſtiæ, quibus ad illam immortalis gloriæ lauream Dux ſimul, & Comes fuit ipſe Societatis Anglicanæ Prouincialis Thomas Harcotus; aliàs Vvhitebred: atque ex eadem Societate eximij ſanè viri, Gulielmus Vvaringus, Antonius Turnerus, Ioannes Fennuikus, Ioan. Gauanus: & paulò ante hos, Gulielmus Irelandus, & eo ſecutus Carolus Bakerus, aliàs Leuuis, & Philippus Euanus, hic Cardiffæ. Ille Iskæ, An. 1679. eandem lauream pari morte conſecuti fuerunt. Horum omnium in publico ſupplicij theatro vox ſuprema fuit, ſe pro Religione Romana, & popularium ſalute, mille ſi haberent vitas lubentes profundere, atque ex animo Regi, ac Regno veram pacem & felicitatem apprecari. Quorum inuictam in veritate conſtantiam, atque oris, animique ala-

alacritate admirandam, non tantùm Catholici, ſed etiam ex hæreticis plurimi vndique circumfuſi ſummo plauſu ac præconio excipere. Ac paulò poſt orbis Catholicus, & ipſe ſupremus Antiſtes plauſum hunc latè ingeminarunt. Præter hos fidei pugiles, octo alij ex ſocijs eadem tempeſtate ab Hæreticis comprehenſi, & diriſſimis carceribus confecti in pari cauſa, gloria non impari vitam poſuere: niſi quod illi cruenta carnificis manu, hi incruento carceris ſquallore extincti fuerint. Si tamen fas eſt extinctos dicere, qui ex ipſo obitu lucem accepere omni æuo duraturam.

Abierunt quidem illi ad cœleſtem Cætum tot ſuorum Patrum in illa ſanguinaria palæſtra pridem purpuratorum. Sed & alijs qui ſuperſunt in eadem Miſſione ſocijs, in exilijs, & ergaſtulis, laboris & gloriæ partem non paruam reliquerunt. Nam præter communem ibi Sacerdotibus Catholicis exilij pœnam, habuit aliquid ſingulare Sociorum proſcripto, quod eorum potiſſimum delatoribus certa conſtituta ſint præmia, nouo argumento veteris in illos odij, tanquam in perpetuos Romanæ, ac Pontificiæ authoritatis Aſſertores. Viuant hæc in poſteris vegetæ ac robuſtæ Charitatis exempla: longè enim potentius argumenti genus eſt, pro Charitate vitam moriendo, quam vocem vel atramentum ſcribendo profundere.

AD te nunc tractu non longo, tuo iure properandum HIBERNIA, quæ tot annis inter perpetuas perſecutionum procellas fluctuas ſemper, mergeris nunquam: hoc habes inter alia Conſtantiæ decora cum Nauicula Petri commune. Huius argumentum ingens præbet ipſum anni quo hæc ſcripſit curriculum. Si eo præſules Illuſtriſſimos Corcagienſem, ac Kildarienſem, Religionis Romanæ odio in diuturno carcere Dublini nuperrimè detentos. Prætereo Societatis noſtræ ibi Superiorem Gulielmum ò Rian ex eadem cauſa, eodemque loco per menſes plurimos arctè conſtrictum, ac demum extra Regni fines relegatum, ablegatis etiam aut coactis ſocijs non paucis, & aliorum Ordinum operarijs præcipuis, ac ſtrenuiſſimis: vt ſolent Eccleſiæ hoſtes firmiſſima eius propugnacula fortiùs impugnare.

SEd vos quæ gens, quæ lingua conticeſſet huius Eccleſiæ gemini Pugiles, inter Apoſtolicos Miſſionarios Vertices ſupremi, PLVNQVETE ac TALBOTE Præſules Illuſtriſſimi? Vos, inquam, qui tot carceres illuſtraſtis, vincula decoraſtis, ac demum illuſtri morte, gloriæ veſtræ coronam impoſuiſtis immortalem, quam in ſequentibus breui ſaltem compendio ſpectandam exhibemus.

Vita, & Mors glorioſa Illuſtriſſimi D. OLIVERII PLVNKETI, Archiepiſcopi Armacani, & Primatis Hiberniæ extremo ſupplicio Londini nuper affecti.

OLIVERIVS PLVNKETVS, ortus eſt ex nobili inter ſuos familia, cui ipſe ſupremum veræ nobilitatis apicem appoſuit, & Primatis dignitate, & mortis gloria: Adoleſcens cum eſſet, huic gloriæ præfulſit in immatura adhuc ætate, præmaturum veræ ſapientiæ deſiderium. Hanc vt acquireret ſecuriùs, extra patriæ ſuæ fines proficiſci decreuit, vt ſolent illius Gentis Adoleſcentes ingenui, qui quam domi adipiſci nequeant, apud exteros inquirunt ſinceræ doctrinæ inſtitutionem, Sapientiæ magis quam Patriæ ſtudioſi. Hos vt ſacros latices purius hauriret Oliuerius, non dubitauit Romam vſque, ad ipſum ſinceræ doctrinæ Fontem proficiſci.

Eſt in Vrbe Romana nationis Hibernicæ Collegium, ab Eminentiſſimo Principe Cardinali Ludouiſio pridem conſtitutum, ac Societatis adminiſtrationi commiſſum. Floret illud hodieque plurimum, & in ipſa Vrbe multum celebratur ab Alumnorum delectu, inſtitutione ac eruditione excellenti, quibus dotibus redduntur paſſim omnibus amabiles, & ſingulari probitatis & modeſtiæ charactere conſpicui. Vnde fit, vt ex eo Collegio hactenus prodierint magno numero Viri illuſtres, ac maximis muneribus perfuncti, qui in patriç ſuç Vinea fructus

vber-

vberrimos protulerunt. In hoc celeberrimum orthodoxæ Fidei Seminarium cooptatus eſt *Oliuerius*, in ſpem non modicam fructus eximij, quem præclara illius indoles promittebat. Et ſanè fructus ille communi exſpectationi vbertim reſpondit. Studia in eo Collegio omnia tanto ſucceſſu perfecit, vt Doctoris in Theologia lauream adeptus fuerit, ac poſteà ad eandem Facultatem publicè profitendam in Collegio de Propaganda fide admotus, vbi munus illud duodecim annis ſumma cum laude exercuit.

Præbuit interea diuina Prouidentia occaſionem inexpectatam, per quam acquiſitum tot annis ſolidæ Sapientiæ theſaurum in Patriam ſuam latiùs erogaret. Poſtulabatur à Summo Pontifice Clemente IX. Præſul idoneus, qui Eccleſiam Armacanam cum ſuprema Primatis poteſtate in Hibernia adminiſtraret. Varij varios ad eam dignitatem pro ſuo quiſque ſtudio offerebant. Demùm ſua Sanctitas, omnibus pro rei grauitate expenſis, in hanc ſententiam concluſit: Non eſt cur vlterius conſultemus de incertis, quando rem certam ante oculos habemus. En virum probatæ virtutis, conſummatæ doctrinæ, diuturnæ experientiæ, in ipſæ Vrbis Romanæ luce omnibus dotibus conſpicuum Oliuerium Plunketum. Hunc ego Archiepiſcopum Armacanum, hunc ego Hiberniæ Primatem Apoſtolica Auctoritate conſtituo. Nec mora, humeros oneri ſubijcit Oliuerius, manus operi pari alacritate mox appoſiturus. Pergit igitur Apoſtolica auctoritate ac monitis inſtructus, iter in Hiberniam per Belgium inſtituere, vbi cum & Ego tunc Louanij illius alloquio fruitus eſſem, inter primos auctor fuit, vt hoc Opus in Miſſioriorum Apoſtolicorum ſubſidium elaborarem, quo etiam titulo ſingulari, illum ſibi inter primos Patronos vindicare debet.

In Hiberniam vbi peruenit, ibi demum campum animo ſuo & Apoſtolicis laboribus parem inuenit. Quis valeat dicendo complecti, quantùm illi inſudandum fuit, vt plurima in rebus ac moribus iniquitate temporum collapſa reſtauraret? Quantum induſtriæ adhibendum, vt pluribus locis idoneos animarum Curatores præficeret. Quantum laboris exanthlandum, vt per latiſſimas Vltoniæ plagas, populum illum Romanæ fidei ſemper tenaciſſimum, opportunis vbique documentis confirmaret: Sed quod omnium maximè arduum, quanta illi vigilantia tot annis incumbendum fuit, vt Gregem ſuum vbique Lupis admixtum, ab eorum dentibus & erroribus illæſum conſeruaret. Inter hæc indefeſſi Paſtoris officia dum ſtrenuè verſatur; id demum expertus eſt, difficile quàm ſit Oues protegere, & Lupos non irritare: & ab ipſis etiam Domeſticis fides inſidias aliquando metuendas eſſe. Hoc habet Hæreſis commune cum conſcientia furijs agitata, quod omnia timeat etiam tutiſſima, ſufficit illi quælibet ſui cerebri ſuſpicio, vt mox ad calumnias, inde ad carceres, & reſtes deueniatur.

Cum igitur alia non ſuppeterent accuſationis capita, adornantur criminationes occultæ, quibus hic tam validus Eccleſiæ Romanæ propugnator vel opprimi poſſit, vel extingui. Fingitur cum Curia Romana nimium commercij, & notitiæ; in Aula Gallica auctoritas, & gratia: atque inde externæ poteſtatis inducendæ conatus. Rapitur ergo in vincula Præſul integerrimus, & turris Dublinenſi, ſiue nouæ Portæ, mancipandus traditur, ad diem 6. Dec. Ann. 1679. Cum verò ex Tribunali ſiue aduerſo ſupremam ſententiam aſſiduò expectaret, per integrum pœnè annum in eadem Cuſtodia detentus eſt, nulla in ipſum ſententia prolata, certum ſanè probatæ innocentiæ argumentum. Sed vbi ſæuit inuidia, nec ipſa immunis eſt innocentia. Nouæ igitur machinæ, nouumque Tribunal excogitatur, quo nullum Catholico Præſuli infeſtius deputari potuit.

Itaque circa finem Octob. Ann. 1680. Londinum deportatur, atque ibi arcto rurſus carceri includitur, nec famulo quidem proprio ad alloquium admiſſo. In illa cuſtodia totis ſeptem menſibus detentus fuit, omnibus vitæ ſolatijs orbatus: Sed inſtar omnium erat illi Deus, & Mens recti conſcia: adeò vt ad fidum Amicorum

P 2 non

non rarò ſcripſerit, ſe in illa ſolitudine nactum eſſe, quàm maximè auebat, liberam ſibi, & ſacris ſtudijs vacandi facultatem.

Demum ſub diem tertiam Maij ad fatale Tribunal examinandus adducitur: proferuntur criminationes inanes, quas ſupra retulimus: Repoſuit paucis Præſul modeſtiſſimus: Iniquam eſſe accuſationem; vbi defenſioni locus non datur: ſibi autem à ſua Patria, teſtibus, tabulis, aduocatis longè abducto, omnem defenſionis viam intercludi. Poſt hæc rurſus ad carcerem, ſuo tempore ad iudicium reuocandus dimittitur. Interea Præſulis optimi innocentiam vox communis eloquitur, ſed non auditur: intercedit pro eo Legati Gallici authoritas, & gratia, ſed hæc quoque vt ingrata repellitur: fruſtra demum ipſa perorat æquitas, vbi ex aduerſo fremit accuſantium iniquitas.

Tandem aduenit decretorius dies, quo iubetur ante iudicium tribunal conſiſtere: inermis cum armatis, aduena cum inquilinis, Præſul Catholicus cum iudicibus Catholico nomini infeſtis in iudicio congreſſurus. Quodque vnum expectandum fuit, vicit demum innocentiam calumnia, vicit æquitatem perfidia, vicit illuſtriſſimam viri virtutem, quæ hanc ſemper ſequitur, & perſequitur inuidia. Profertur igitur feralis ſententia, qua iubetur, vt laqueo ſuſpenſus, & in partes diſſectus extremo perduellium ſupplicio afficiatur. Quanta animi alacritate hanc ipſe ſententiam exceperit, teſtes mihi ſunt litteræ Præſulis Catholici, qui tunc rebus ipſius intimè præſens fuit, in hanc ſententiam. Teſtatus eſt de ſe Oliuerius, cum pronunciata in eum eſſet extrema mortis ſententia, nec minimam ſenſiſſe animi perturbationem, nec deinceps vel vnicum quadrantem ſuæ quietis aut tranquillitatis amiſiſſe: quin & nocte ante mortem ſuprema, adeò placidè ſomnum cæpit, vt cum hora quinta matutina à quodam excitaretur, vt ad ſupremam luctam ſe componeret, paulò poſt intrepidè reſponderit: Ecce me, paratus ſum totus, veniant iuſtitiæ ſatellites, quando ipſis libitum fuerit.

SEd iuuat audire ipſius ſacri Præſulis verba Spiritu Apoſtolico plena ex ipſo carcere poſt latam mortis ſententiam, ex litteris datis Bruxellas ad Virum ſibi vſque ad mortem merito dilectum D. Gregorium Ioyce, D. Gudulæ Canonicum 22. Iunij 1681. Lata eſt, inquit, in me mortis ſententia, quam non timeo, nec quietis mihi quidquam eripit, ſum enim tam liber ab omni conſpiratione mihi impoſita, quam infans vnius diei. Quod ad characterem, profeſſionem, & functionem meam attinet; eam publicè profeſſus ſum: & cum hoc ſit motiuum mortis meæ, morior libenter, vti nunc Præſulum Hibernorum hic primus, ita exemplum, diuina fretus gratia, alijs daturus, talem mortem non formidandi. Sed vnde mihi creaturæ miſerrimæ tantum ſuppetij animorum, cum videam inſtante morte, ipſum Creatorem meum cœpiſſe pauere & tædere? Conſidero ſanè Chriſtum ſuo timore ac pauore id meruiſſe, vt ego ſim à timore immunis. Tempus mihi ſufficiens educendi ex Hibernia teſtes negatum fuit: octo diebus ſerius aduenerunt poſt latam in me mortis ſententiam, quam lubens amplector, pro mea profeſſione, charactere, ac functione moriturus. Expecto in dies adduci ad ſupplicij locum, vbi mihi inteſtina extrahenda ſunt, & coram me igne cremanda, & demum caput amputandum. Cupio lubenter diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Condono ex animo, & præcor, vt Deus condonet, omnibus qui quouis modo morti meæ cauſam præbuerunt. Ita ille in litteris poſtremis cygnea voce, & ſpiritu verè diuino, morti iam propinque præcinebat.

Die igitur prima Iulij (ſtyl. vet.) extremo ſupplicio conſtituta, humili trahæ de more impoſitus, concurrente hominum multitudine, Tiburnum extra Londinum ad conſuetum ſupplicij locum adducitur, ſpectaculum illuſtre Deo, Angelis, & hominibus futurus. In celebri illo tot Martyrum theatro extremam ſcenam peracturus, conceſſa loquendi facultate, ad populum vndique circumfuſum orationem habuit præmeditatam, & pro-

pria

pria manu Anglicè conſcriptam, quam hic ſummatim exhibeo.

A diebus aliquot ante Regio Tribunal examinatus fui, & nunc breui comparebo coram Regum Rege, & Iudice ſupremo, qui nec falſis teſtibus falli poteſt, nec humano reſpectu ſeduci. Reddet enim vnicuique ſecundùm opera ſua præmium, vel pœnam ſempiternam. Hæc cum veritas ſit fidei indubitata manifeſtum eſt; ſi ego in hoc mortis articulo aliquid veritati contrarium declararem, me mox damnationis æternæ ſententiam incurſurum, à qua nulla datur vlterior appellatio. Veritatem itaque ſincerè, atque apertè manifeſtabo, abſque vlla verborum æquiuocatione: mihi certiſſimè perſuadens, nullam eſſe poteſtatem aut in terris, aut in cœlis, quæ mecum poſſit diſpenſare, vt proteſtationem falſam exhibeam.

Vt igitur Cauſa mea orbi vniuerſo clariùs innoteſcat, obſeruandum eſt, me in Hibernia coram iudicibus perduellionis accuſatum fuiſſe. Verùm dum Accuſatores animaduerterent mihi facilè preſtò futuras tabulas, & teſtes, quibus & eorum nequitiam, & meam innocentiam euidenter manifeſtarem, ſubduxerunt illi ſe, & ad hanc vrbem conuolarunt, vt iudicium ad hoc Tribunal transferrent, in quo & mea perſona, & accuſatorum qualitas, & ſtatus cauſæ incognitus fuit.

Poſtquam hic per ſex circiter menſes arcto carcere detentus fui, tandem ad diem tertium menſis Maij accuſationes in Hibernia pridem allatæ. Hic coram alijs iudicibus rurſus inſtauratæ fuerunt. Factum ſanè rarum, & peregrinum, vix à quingentis annis viſum. Sed cum mihi paucæ ſeptimanæ conceſſæ fuiſſent pro teſtibus, & tabulis adducendis, quæ ex partibus varijs longinquis, & vltramarinis tam breui tempore expediri non poterant, duodecim vlterius dies pro iudicij prorogatione poſtulaui, qui mihi denegati fuerunt. His igitur deſtitutus, & manibus ad defenſionem quaſi ligatis, in iudicium protractus ſum, & hominibus periuris expoſitus, qui in vitam meam omni ſtudio collimabant.

Capita Accuſationis ſummatim fuerunt, de litteris miſſis ad Pontificis Secretarium, & quoſdam alios, vt externos Principes ad Hiberniam inuadendam ſollicitarent: de alio ablegato ad Regem Galliæ, de ſubſidijs à Clero in eum finem poſtulatis: de ſeptuaginta millibus hominum ad talem expeditionem comparatis: de inſtitutis ad hoc varijs conuentibus, & quidem ſemel à decem vel duodecim annis, trecentorum nobilium, vt ſumptis armis poſſeſſiones ſibi ereptas recuperarent.

Cum horum Singulæ nullam habere veritatis ſpeciem, & mera eſſe figmenta ad calumniandum excogitata, manifeſtum feciſſet: Demum proteſtatus eſt coram Deo, & per ſalutem æternam, ſe nunquam iſtiuſmodi litteras, agentes, aut ſollicitationes ſiue in Vrbem, ſiue in Galliam, aut alio quouis modo deſtinaſſe, nec ea ſibi vnquam in mentem veniſſe: imo ab omni rebellione etiam minima, contra Regem, & Patriam ſemper toto animo abhorruiſſe. Denique tam apertè ridiculum eſſe tanti exercitus apparatum, vt ipſe cum Catholicis ſibi addictis, ægrè poſſit vel mediam legionem ſuſtentare, idque cuiuis rerum non prorſus ignaro luce meridiana clarius patere.

Atque, inquit, vt magis appareat quam ſincero ſolius veritatis amore, hæc ego moriturus atteſtor, vobis hic palam notum facio, ex præcipuis Magnatibus vnum curaſſe mihi declarari, *ſe vitam mihi conſeruaturum, ſi alios vellem accuſare*. Cui diſertè profeſſus ſum, me nullius vnquam conſpirationem nouiſſe, & vt vitam hanc mortalem ſeruarem, me nolle quemquam falsò accuſare, cum præiudicio meæ ſalutis æternæ, quod minimè deceret meam perſonam, aut quemlibet virum Eccleſiaſticum profeſſionis Romanæ.

Hoc demum palam profiteor, me in Hibernia exercuiſſe functiones Prælati Catholici, ac conatum fuiſſe tam prædicando, quam docendo, adducere Clerum, & gregem mihi commiſſum ad normam, & mores ſuo muneri competentes: in quo ſi aliquid mihi acquiſitum ſit inuidiæ, meminiſſe debeo, in Collegio

gio Apoſtolorum aliquem etiam Iudam extitiſſe. At ego cum lapidato Stephano pro Accuſatoribus meis toto animi affectu precor, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Nec minus oro pro meis Iudicibus, & alijs qui quocunque modo morti meæ cooperati fuerunt. Veniam viciſſim ſupplex depoſco ab omnibus, quos ego in mea vita verbo, aut opere vnquam offendi.

Rogo inſuper Diuinam Maieſtatem, & Omnipotentiam, vt concedat Regi noſtro, Reginæ, Duci Eboracenſi, ac Regiæ familiæ vitam diuturnam, omnemque proſperitatem in hoc mundo, & in altero felicitatem æternam.

Ad extremum, vti meam innocentiam in criminibus mihi obiectis ſatis manifeſtam feci, vtinam pari facilitate poſſim me eximere ab omni reatu contra Maieſtatis diuinæ præcepta, quæ ex toto corde doleo me ſæpius violaſſe: firmiſſimèque ſtatuo ac propono tua (mi Deus) fretus gratia, & ſi annos mille vitam protraherem, diuinam me bonitatem nunquam offenſurum. Tuamque rogo Maieſtatem infinitam per Chriſti merita, perque interceſſionem ſanctiſſimæ Matris, omniumque Angelorum ac Sanctorum, vt mea mihi peccata remittas, & hanc animam meam ad requiem recipias ſempiternam.

HÆc cum ingenti ſpiritu ac pietatis ſenſu proteſtatus fuiſſet vniuerſa, & manu ſua ſubſcripta reliquiſſet, conſuetam ſubijt carnificinam, laqueo primum ſtrangulatus, capite dein amputato, & corpore in quatuor partes diſſecto. Corpus vt honeſto ritu ſepeliretur Rex conceſſit, qui fertur de ipſius morte non modicum ſenſum habuiſſe. Populus certè vndequaque circumfuſus ſummo animorum ſenſa ipſius innocentiam, Chriſtianam conſtantiam, & incredibilem mortis contemptum ita deprædicauit, vt plurimi palam affirmauerint, etſi ad annos centum vixiſſet, nunquam ſibi, Deo, Patriæ ſuæ, ac Religioni Romanæ tantum gloriæ conſequi potuiſſe.

Rodat ſeſe infelix inuidia, vt Innocentiam opprimat: conſpiret hæreſis, vt fingat Conſpirationes: ſumma Eccleſiæ capita in odium fidei violenter excutiat: ſed vel ſic ipſa conteret caput ſuum. Vera namque Chriſti Religio, vti ab incunabulis inter inſidias creuit, inter infeſtationes adoleuit, ſic per eadem de Inuidia & Hæreſi latius ſemper triumphabit.

Vita & mors beata Illuſtriſſimi Domini Petri Talboti, Archiepiſcopi Dublinenſis in Hibernia, in Cuſtodia Dublini nuper obita.

PEtrus Talbotus, familia fuit illuſtris in vitæ exortu, illuſtrior in progreſſu, illuſtriſſimus in occaſu. Originem duxit ex nobiliſſima ſtirpe Comitum Salopienſium in Anglia, poſtea in Hiberniam propagata, vbi illius maiores in Equeſtri ordine varijs muneribus claruerunt, & quod clariſſimum eſt, in Religione Catholica ſemper conſtantes extiterunt. Adoleſcens doctrinæ ac virtutis deſiderio impulſus in Luſitaniam profectus eſt, vbi litteris operam dedit annos ſalutis 1635. ætatis ſuæ anno 15. Ad ſuperiora alacri conſtantia progreſſus, Philoſophiæ ac Theologiæ ſtudia inſigni profectu emenſus eſt ſub diſciplina Societatis partim in Luſitania, partim Romæ, vbi & ſacris Ordinibus initiatus fuit. Inde reuerſus in Luſitaniam, & paulò poſt progreſſus in Belgium, Aulæ Anglicanæ ea tempeſtate illic cum Rege reſidenti charus, & opportunus extit. Non multò poſt tam Regis, quàm Religionis per quàm ſtudioſus in Angliam porrexit, vbi demum inter Reginæ Eleemoſynarios cooptatus, munus illud ſingulari cum laude & integritate exercuit. Poſt aliquot annos in Hiberniam commigrauit rei Catholicæ in conditione priuata operam nauaturus: Sed illius conſpicua virtus, ac doctrina ſingularis non potuit diu ſub modio latere, quæ etiam ſcriptis pro re Catholica in lucem editis reddita eſt vbique illuſtrior. Repleuit viri fama iam pridem Angliam, colluſtrauit Hiberniam, in exteris quoque Regnis inclaruit, ac tandem ad Romanam etiam Aulam eius ſplendor emanauit. Hinc Se-

de

de illa vacante multorum votis poſtulatus, à Summo Pontifice Clemente IX. Archiepiſcopus Dublinenſis creatus fuit, & Gandaui in Belgio conſecratus.

Inter varias temporum procellas Gregem ſibi commiſſum paſtorali ſollicitudini & vigilantia curauit, ac protexit. Sed dum oues proteguntur, Lupi Paſtorem inuadunt. Periculum ab his adeò increuit, vt maluerit ſe ad tempus ſubducere, quam nocituras Gregi turbas ſua cauſa concitari. Itaque cedens tempori ſe in Gallias recepit, Pariſijs ab omnibus in honore habitus. Sed nec ibi deſtitit Eccleſiam ſuam litteris & aptis pro tempore documentis à longè adminiſtrare: inter quæ extat, Epiſtola Paſtoralis ad Catholicos in Hibernia de officio, & ſolatio patientium ſubditorum, typis tradita Pariſijs anno 1674. Nec deſunt alia eiuſdem opera diuerſis temporibus edita: De natura fidei & hæreſis, Antuerpiæ An. 1657. Politicorum Catechiſmus ad hos inſtruendos diuina fide, & morali honeſtate, ibidem Ann. 1658. De nullitate Eccleſiæ Anglicanæ Proteſtanticæ, Bruxellis Ann. 1658. Tractatus de Religione & Regimine Gandaui, Ann. 1670. Hiſtoria Iconoclaſtarum, Pariſijs Ann. 1674. & alia contra Stillingfletum & Albium ibidem impreſſa.

Poſt aliquod temporis interuallum, mitigata potius quam ſedata tempeſtate, in Hiberniam regreditur, vbi Eccleſiæ ſuæ negotia componere, Catholicos confirmare, Hæreticorum artes eludere omni ope conatur. Verum ægri horum oculi diu lucem ferre non valent. Odioſa illis erat viri induſtria, ſuſpecta auctoritas & gratia: hinc, vt fit, quod quiſque formidat, id aboleri deſiderat. Inſtituuntur igitur in tribunali hæretico accuſationes occultæ, ſuſpiciones inuidioſæ, & cæteræ artes opprimendi iuſtum ſuis operibus contrarium: maximum denique in hoc iudicio crimen Catholici Sacerdotis doctrina, nomen, officium, authoritas. Demum Præſul optimus, & conſcientiæ bonæ teſtimonio confiſus, ab impijs ſatellitibus ex improuiſo comprehenditur, & ad publicum carcerem innocens damnatur. Hic quidem tenebatur ſtrenuus Chriſti athleta diuturna cuſtodia arctè concluſus, ſed paſtoralis animi libertatem non cuſtodes, non carceres, non vincula conſtrinxere, ſuorum magis, quam ſui ſollicitum.

Interea dum hæretici Tribunalis ſententiam (quæ plerunque feralis eſſe ſolet) per plures menſes magna animi æquitate expectat, corpus animo impar graui infirmitate concutitur. Luctatur Chriſti miles cum morbo corporis, cum prædore carceris, humanis præſidijs magna ex parte deſtitutus. Solum ſupererat magnæ mentis, & innocentiæ ſolatium. Tandem per hanc carnificinam tam multiplicem ac diuturnam mortem, quam ſecuris non attulit in ſatellitum cuſtodia ſecurus inuenit, eò demum translatus, vbi legitimè certantibus promiſit Dominus coronam iuſtitiæ.

At viuet in perpetua poſteritatis memoria, viuet in æterno Beatorum Præſulum cætu, Præſul Illuſtriſſimus, cui glorioſi certaminis lauream, nullæ hominum iniuriæ, nullus Hæreſis aſtus, aut inuidia ſurripere poteſt. Falleris nimium cæca crudelitas: quidquid agas, quidquid moliaris, ſemper fuit, ſemper erit ſanguis Martyrum ſemen Chriſtianorum. Huius documentum tot ſæculis dedit ac datura eſt, fida ſemper Deo, ac Regi Hibernia.

EPILOGVS.

VObis quos recenſui vniuerſis, Apoſtolici Pugiles, vobis in cœlo Patronis non tantum huius Operis exigua moles, ſed Europa ſimul tota gratulatur. Triſtem in vos, ac cruentam machinata eſt Hæreſis tragœdiam: cruentam conſequi potuit, triſtem non potuit. Obſtupuit ipſa Impietas frontis lætitiam, mentis conſtantiam, & ipſum ferale pegma, in theatrum honoris conuerſum. Excepit plauſum mortis, exordium vitæ, inter læta in cœlis trophæa ſemper duraturæ.

LÆtare & tu ſorte tua, tot fidei Pugilum fœcunda ſemper parens *Anglia*.

glia. O quot hactenus Eccleſiæ, & Cœlo Machabæos vna peperiſti! Sed adhuc nec fracta, nec ſterilis, nec effæta, nouæ ſemper gloriæ, nouam ſobolem adminiſtras. Creſcunt tibi ſub Hæreſi ferro armata anni luctus, & dolores, ſed nec minus accreſcunt cum meliori fœnore noui ſemper monumenta decoris. Cernis quidam ſub carnificis manu cladem non raram charorum pignorum, ſed quot ſpectas funera, tot numeras trophæa. Pati noſtri, neſci ſuperari: premi ſuſtines, nunquam opprimi: lacerari potes, ſed ſine funere: concidi potes, ſed ſine vulnere: quin ab ipſo cædentis ferro altius aſſurgit tua laurus & victoria. Hæc tibi Palæſtra quamuis cruenta, adeò nunc in gloriam verſa eſt, vt nunquam in ea ſine triumpho decentes. Ter fælix *Tiburnum*, tot, tantorumque triumphorum illuſtre theatrum. Non ego te dicam cruentum ſupplicij locum, ſed lacteam ad cœlum viam: non funeſtum mortis ſepulchrum, ſed glorioſum vitæ exordium, non triſtè Caluarium, ſed campum Elyſium.

Hæc tua rurſus gloria eſt, tali prole fœlix *Anglia*, & tuæ gloriæ conſors *Hibernia*. Fœlix inquam, Anglia, non vaſto mars imperio, non opibus ab orbe extremo aduectis, non claſſibus vinci neſcijs, non candidæ pacis beato otio: ſed potiùs purpureis tot Pugilum tuorum triumphis, orbe toto, cœloque celebratis.

Spectat quidem è propinquo *Hibernia*, tot cognatæ Gentis cruenta & glorioſa certamina, ſed ipſa nec incruenta, nec in gloria. Offert illa ſeſe non Anglicæ potentiæ, non opum, non Imperij æmulam, ſed Catholicæ Conſtantiæ Sociam ac conſortem. Habet illa domi aſſiduam patiendi Palæſtram; habet non rara tuendæ Fidei cum infidis certamina. Ambit tamen adhuc nobiliſſimum illud *Tiburni* theatrum, & in eo tot recentia ſacrorum Pugilum veſtigia. Hæc vt illa ſuo quoque ſanguine condecoraret, Athletam ex ſuis non rudem, non ignobilem, ſed ſupremum Sacræ militiæ Præſidem ac Primatem tranſmiſit. Quanto ille animi robore, quam inuicta fide & conſtantia ſcenam illam peregerit, nos pro viribus ſupra exhibuimus, nec vlla deinceps Gens, aut lingua conticeſcet.

Sed nec adhuc hi ſacri Pugiles pedem ex arena retulerunt. Viuunt etiamnum, & in poſteris ſpirant noui Oliuerij, noui Hærcotti, qui priorum exemplo non fracti, ſed roborati; non territi, ſed animati, indictum Hæreſi bellum fortius inſtaurabunt. Non deſunt porrò Germaniæ ſuæ Aquilæ, non Angliæ, non Hiberniæ ſacri Leones, qui Chriſti Eccleſiam tueri non deſiſtent. Fortia quidem ſunt Hæreſi arma, enſes, reſtes, cataſtæ, ſecures. Sed fortiora ſunt Fidei Clypeo munita pectora: hæc enſes in lauros, reſtes in torques pretioſos, ſanguinem in purpuras, ſecures in coronas conuertent. Hæc ab exordio militantis Eccleſiæ experta eſt Impietas, hæc ætas noſtra recentibus iam exemplis toties comprobauit, nec ab his ſe degenerem fera poſteritas exhibebit. Ita vouet qui ſupra.

Cliens Humillimus
RICHARDVS ARSDEKIN,
Soc. IESV in Prouincia Flandro-Belgica
Hibernus KilKenienſis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
398.856